

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

**TEZE
ALE CONFERINȚEI ȘTIINȚIFICE INTERNAȚIONALE
„IMPLICAȚIILE ECONOMICE ȘI SOCIALE
ALE PANDEMIEI COVID-19: ANALIZE, PROGNOZE
ȘI STRATEGII DE ATENUARE A CONSECINȚELOR”
23 Octombrie 2020**

**THESES OF
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
„ECONOMIC AND SOCIAL IMPLICATIONS
OF THE COVID-19 PANDEMIC: ANALYSIS, FORECASTS
AND CONSEQUENCES MITIGATION STRATEGIES”
October 23, 2020**

**Chișinău
Republica Moldova**

082:378=135.1=111=161.1

I-48

Culegerea de teze ale Conferinței Științifice Internaționale
a fost aprobată la Consiliul Științific al Institutului Național de Cercetări Economice,
proces-verbal nr. 4 din 02 octombrie 2020.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

„Implicațiile economice și sociale ale pandemiei COVID-19: analize, prognoze și strategii de atenuare a consecințelor”, teze ale conferinței științifice internaționale (2020 ; Chișinău). Teze ale conferinței științifice internaționale "Implicațiile economice și sociale ale pandemiei COVID-19: analize, prognoze și strategii de atenuare a consecințelor" = Theses of international scientific conference „Economic and social implications of the COVID-19 pandemic: analysis, forecasts and consequences mitigation strategies", 23 Octombrie 2020 / comitetul științific: Stratan Alexandru (președinte) [et al.]. – Chișinău : INCE, 2020. – 300 p. : fig., tab.

Antetit.: Inst. Naț. de Cercet. Econ. – Tit. paral.: lb. rom., engl. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 100 ex.

ISBN 978-9975-3463-3-7.

082:378=135.1=111=161.1

I-48

ISBN 978-9975-3463-3-7.

Autorii poartă răspundere pentru conținutul și corectitudinea textelor.

© Institutul Național de Cercetări Economice, 2020

Comitetul științific

Președinte

STRATAN ALEXANDRU, mem.cor. al AȘM, doctor habilitat, profesor, Director INCE, Republica Moldova

Vice- Președinte

GAGAUZ OLGA, doctor habilitat, conferențiar, director adjunct, INCE, Republica Moldova

Membrii

BELOSTECINIC GHRIGORE, academician, doctor habilitat, profesor, ASEM

SAVGA LARISA, doctor habilitat, profesor, UCCM, Republica Moldova

DINGA EMIL, doctor, profesor, Centrul de Cercetări Financiare și Monetare "V. Slavescu", INCE, Academia Română

STĂNESCU SIMONA MARIA, doctor, conferențiar, Institutul de Cercetare a Calității Vieții (ICCV), Romania

KURILO Irina, doctor, conferențiar, Institutul de Demografie si Cercetări Sociale al Academiei de Științe din Ucraina

PERCIUN RODICA, doctor habilitat, conferențiar, INCE, Republica Moldova

BOBROVA ANASTASIA, doctor, conferențiar, Institutul de Economie, Academia Națională de Științe din Belarus

BATAVA Nadzeya, doctor, conferențiar, Institutul de Economie, Academia Națională de Științe din Belarus

URSU ANA, doctor, Director, Institutul de Cercetări pentru Economia Agricolă și Dezvoltare Rurală, România

NIKOLOV DIMITRE, doctor, profesor., Director, Institutul de Economie Agricolă, Bulgaria

ALEXANDRI CECILIA, doctor, CS I, Director, Institutul de Economie Agricolă al Academiei Române, București, România

GAVRILESCU CAMELIA, PhD, CS II, Institutul de Economie Agricolă al Academiei Române, București, România

SUBIC JONEL, doctor, profesor, Director, Institutul de Economie Agricolă din Belgrad, Serbia

MANOLE ALEXANDRU LUCIAN, profesor universitar, doctor, Rector Universității ARTIFEX, București, România

IGNAT GABRIELA, doctor, profesor universitar, România

ȚÎRLEA RODICA MARIANA, doctor, profesor universitar, UC „Dimitrie Cantemir”, România

CIOBANU GHENADIE, PhD, Universitatea ARTIFEX, INCSMPS, București, România

COBZARI LUDMILA, doctor habilitat, profesor, ASEM Republica Moldova

GANEA VICTORIA, doctor habilitat, profesor, USM, Republica Moldova

MOVILEANU PAVEL, doctor habilitat, profesor, UASM Republica Moldova

MANOLE TATIANA, doctor habilitat, profesor, UTM Republica Moldova

GRIBINCEA ALEXANDRU, doctor habilitat, profesor, USM Republica Moldova

ROȘCA PETRU, doctor habilitat, profesor, ULIM Republica Moldova

PARMACLI DMITRI, doctor habilitat, profesor, CSU, Republica Moldova

ȘARGU LILIA, doctor, Universitatea de Studii Europene din Moldova

TIMUȘ ANGELA, doctor, conferențiar, INCE Republica Moldova

CERTAN SIMION, doctor habilitat, profesor, USM, Republica Moldova

BAJURA FIODOR, doctor habilitat, profesor, INCE, Republica Moldova

BUCIUCEANU-VRABIE Mariana, doctor, conferențiar, INCE, Republica Moldova

VINOGRADOVA NATALIA, doctor, conferențiar cercetător, INCE, Republica Moldova

TCACI CAROLINA, doctor, conferențiar universitar, USARB

COLESNICOVA TATIANA, doctor, conferențiar cercetător, INCE, Republica Moldova

IORDACHI VICTORIA, doctor, conferențiar cercetător, INCE, Republica Moldova

IANIOGLO ALINA, doctor, INCE, Republica Moldova

POPA VIORICA doctor, INCE, Republica Moldova

Comitetul de program

Președinte

STRATAN ALEXANDRU, mem.cor. al AȘM, doctor habilitat, profesor, Director INCE, Republica Moldova

Vice-Președinte

GAGAUZ OLGA, doctor habilitat, conferențiar, director adjunct, INCE, Republica Moldova

Membrii

TIMUȘ ANGELA, doctor, conferențiar, INCE Republica Moldova

PERCIUN RODICA, doctor habilitat, conferențiar, INCE, Republica Moldova

BAJURA TUDOR, doctor habilitat, profesor, INCE, Republica Moldova

BOBROVA ANASTASIA, doctor, conferențiar, Institutul de Economie al Academiei de Științe din Belarus

MANOLE ALEXANDRU LUCIAN, doctor, profesor universitar, Rector al Universității ARTIFEX, București, România

CIOBANU GHENADIE, doctor, conferențiar universitar, Universitatea ARTIFEX, INCSMPS, București, România

IONESCU GABRIELA-MARIANA, doctor, Universitatea Politehnica din București

TCACI CAROLINA, doctor, conferențiar universitar, USARB

VINOGRADOVA NATALIA, doctor, conferențiar, INCE Republic of Moldova

COLESNICOVA TATIANA, doctor, conferențiar, INCE Republica Moldova

BUCIUCEANU-VRABIE Mariana, doctor, conferențiar, INCE Republica Moldova

TOACA ZINOVIA, doctor, conferențiar universitar, ASEM Republica Moldova

IANIOGLO ALINA, doctor, INCE Republica Moldova

POPA VIORICA, doctor, INCE Republica Moldova

TABAC TATIANA, INCE Republica Moldova

FALĂ VICTORIA, drd., INCE Republica Moldova

LUCAȘENCO EUGENIA, drd., INCE Republica Moldova

IAȚIȘIN TATIANA, drd., INCE Republica Moldova

CIOBANU MIHAIL, drd., INCE Republica Moldova

BORDIAN ELENA, BRTȘ, Republica Moldova

BÎRCĂ IULITA, INCE Republica Moldova

Sesiunea I. Tendințe economice recente și prognoze
Session I. Recent economic trends and forecasts

Larisa Șavga, UCCM (Moldova) <i>Reziliența la provocările socio-economice ale pandemiei COVID-19</i>	13
Camelia Milea, CCFM “Victor Slăvescu” (România) <i>Unele măsuri adoptate în Uniunea Europeană în vederea diminuării efectelor negative ale COVID-19 asupra economiei</i>	16
Dan-Marius Voicilas, Romanian Academy, IAE (România) <i>Pandemia COVID-19 și noi oportunități pentru strategiile de bioeconomie în Centrul și Estul Europei</i>	18
Remus Runcan, Patricia Luciana Runcan, UV, Timișoara (România) <i>Pandemia COVID-19 și sentimentul de teamă resimțit în sistemul de asistență socială din România</i>	21
Elvira Naval, IMI "Vladimir Andrunachievici" (Moldova) <i>Evaluarea impactului indicatorilor de gen și sănătate asupra evoluției economice</i>	24
Natalia Branașco, Victoria Postolache, US „Alec Russo” (Moldova) <i>Cercetarea evoluției și efectelor inflației în Republica Moldova</i>	29
Alina Ianioglo, INCE (Moldova) <i>Aspecte privind accesul la finanțare a întreprinderilor mici și mijlocii în era COVID-19</i>	32
Nicoleta Mihăilă, CCFM “Victor Slăvescu” (România) <i>Possible reconfigurations of the post-pandemic fiscal system through measures to efficiency the taxation of legal entities revenues</i>	35
Татьяна Андреева, МНУ Молдовы Евгений Гросу, АГУ Молдовы <i>Актуальные проблемы повышения эффективности деятельности СЭЗ в Республике Молдова как условие развития инновационной экономики</i>	38
Iuliana Stratan, USM (Moldova) <i>Rolul asistentei Uniunii Europene in Republica Moldova ca răspuns la COVID-19</i>	40
Alina Georgeta Ailincă, CFMR "Victor Slăvescu" (România) <i>National states and public institutions in the context of COVID-19 in the European Union opportunities and threats - economic perspectives</i>	43
Victoria Fala, INCE (Moldova) <i>Repere pentru politica de atragere a investițiilor și de sporire a competitivității exporturilor Republicii Moldova în contextul crizei economice generate de COVID-19</i>	46
Ion Potlog, AESM (Moldova) <i>The impact of COVID-19 crisis on public-private partnership projects world market</i>	49
Denis Vintu, AESM (Moldova) <i>Relegating – the GDP structural modelling strategy, the dynamics in time-series data: short-run shocks, disequilibrium shocks and innovative shocks to nuisance</i>	51
Emil Grigore, Spitalul Orășenesc Novaci (România) <i>Implementarea măsurilor pentru diagnosticul și tratamentul pacienților cu COVID-19, internați în spitalul orășenesc Novaci</i>	54
Emil Grigore, Spitalul Orășenesc Novaci (România) <i>Aspecte privind rezultatele implementării măsurilor pentru diagnosticul și tratamentul pacienților cu COVID -19, internați în spitalul orășenesc Novaci</i>	56

Sesiunea II. Economia circulară, finanțe și digitalizare
Session II. Circular economy, finance and digitalization

Emil Dinga, FMRC „Victor Slăvescu”, Romanian Academy (Romania) <i>O schiță a societății umane post-pandemia COVID-19</i>	59
Victoria Iordachi, Angela Timuș, INCE (Moldova) Stela Ciobu, PhD, AESM (Moldova) <i>The role of circular economy principles in new pandemic realities</i>	62
Tatiana Manole, Rina Țurcan, UTM (Moldova) <i>Efortul bugetului de stat privind finanțarea învățământului în condițiile COVID-19</i>	65
Emil Dinga, FMRC „Victor Slăvescu”, Romanian Academy (Romania) <i>Conceptul de reacție în procesul economic</i>	68
Olga Timofei, INCE (Moldova) <i>Monetary Policy Responses to COVID-19</i>	71
Victoria Iordachi, Angela Timuș, INCE (Moldova) Stela Ciobu, AESM (Moldova) <i>COVID-19 and the response of central monetary authorities</i>	73
Dorina Clichici, IEM Romanian Academy (Romania) <i>The benefits of global financial inclusion for economic development</i>	76
Otilia Manta, FMRC „Victor Slăvescu”, CE-MONT MEC, Romanian Academy (România) <i>Financing measures and programs with a direct impact on the recovery of European national economies and the limitation of the economic and social implications of the COVID-19 pandemic at the European level</i>	79
Mariana Rodica Țîrlea, UC „Dimitrie Cantemir”, București (România) <i>Aspecte privind Aquis Comunitar și armonizarea legislației în materie de protecție a consumatorilor</i>	83
Mariana Rodica Țîrlea, UC „Dimitrie Cantemir”, București (România) Iulita Bîrcă, INCE (Moldova) <i>Aspecte privind strategia actuală de dezvoltare a proiectului “Gradina de trandafiri a Iulitei”</i>	86
Василий Щербатюк, Высшая школа бухгалтерского учета (Moldova) <i>Вопросы системного отражения и обобщения учетно-экономической информации</i>	88
Ivan Luchian, IIM IMI-NOVA (Moldova) <i>Problemele financiare ale crizei pandemice actuale</i>	91
Ivan Luchian, Cristina Panfil, IIM IMI-NOVA (Moldova) <i>Inovații bancare și crize</i>	94
Viorica Popa, INCE (Moldova) <i>Impactul pandemiei COVID-19 asupra sectorului bancar și nebancar din Republica Moldova</i>	96

Nataliia Trushkina, IIE of NAS of Ukraine, Kyiv (Ukraine) <i>Зеленая логистика в системе корпоративной социальной ответственности бизнеса в условиях циркулярной экономики</i>	98
Cristina Diaconu, Larisa Bugaian, UTM (Moldova) <i>Economia circulară: impactul asupra bunăstării planetare</i>	102
Viorica Popa, Nicolae Popa, INCE (Moldova) <i>Gestionarea deșeurilor din Republica Moldova în contextul pandemiei COVID-19</i>	105
Aurelia Duca, USPÉE (Moldova) Corina Gribincea, INCE (Moldova) Alexandru Gribincea, USM (Moldova) <i>Economia circulară și COVID-19: oportunități și reflecții</i>	108
Corina Gribincea, INCE (Moldova) <i>Oportunități pentru o economie circulară după criza pandemică</i>	110
Victoria Cociug, Carolina Pârcălab, UESM (Moldova) <i>Provocările economiei digitale pentru Republica Moldova</i>	112
Doina Vrabie, ASEM (Moldova) <i>Efectul actual și implicațiile economice viitoare ale pandemiei COVID-19 asupra sectorului plăților electronice la nivel global și național</i>	115
Alexandru Gribincea, Igor Balan, ULIM (Moldova) Ada Ștahovschi, AMFA (Moldova) <i>Repercusiunea pandemică asupra economiei mondiale</i>	120
Haj Rimah, ULIM (Moldova) Iulita Bîrcă, INCE (Moldova) Alexandru Gribincea, ULIM (Moldova) <i>Economia OCDE post-criză și COVID-19: impactul asupra dezvoltării durabile</i>	123
Aurelia Duca, Juhnbul Ugbo, USPÉE (Moldova) <i>Problems in measuring the effectiveness of a promo strategy and choosing the set of tools and indicators in pandemic risk conditions</i>	125
Natalia Băncilă, ASEM (Moldova) <i>Problemele finanțării IMM-urilor în condiții pandemice</i>	128
<u>Sesiunea III. Economia agroalimentară și antreprenoriat</u>	
<u>Session III. Agrifood economics and entrepreneurship</u>	
Tudor Bajura, INCE (Moldova) <i>Servicii agricole la etapa actuală de postprivatizare: starea actuală și perspective de dezvoltare</i>	132
Petru Tomița, Iurie Danilov, Valentina Stici, UAS (Moldova) <i>Metoda neparametrică de evaluare a unităților economice în sectorul agrar al Republicii Moldova în contextul integrării în Uniunea Europeană</i>	135
Kateryna Prokopenko, IEF, NAS Ukraina <i>Recent challenges for the agri-food sector of Ukraine</i>	138

Alexandru Stratan, Eugenia Lucaşenco, INCE (Moldova) <i>Sectorul agroalimentar al Republicii Moldova în anul 2020: între secetă și pandemia COVID-19</i>	140
Grigore Baltag, UAS (Moldova) <i>Dezvoltarea subsectorului de lapte de vacă în Republica Moldova</i>	143
Ion Doncila, Grigore Baltag, UAS (Moldova) <i>Dezvoltarea sectorului producției de carne de bovină</i>	146
Daniela Nicoleta Badan (Voicila), Ionuț Laurențiu Petre, ICEADR (Romania) <i>The impact of the COVID-19 pandemic and the drought on the prices of the main agricultural products of animal origin in Romania</i>	149
Olesea Cojocaru, UAS (Moldova) Petru Panfil, GȚ "Agro-Panfil" (Moldova) Cătălina Buga, UAS (Moldova) <i>Manifestarea condițiilor climatice asupra umidității solului și productivității agroecosistemelor culturilor de câmp din nordul Moldovei – fluctuație economică în perioada pandemică COVID-19</i>	153
Angela Ceban, INCE (Moldova) <i>Eficiența economică și tendințele de dezvoltare al producției zootehnice în Republica Moldova în contextul Crizei COVID-19</i>	156
Andrei Timuș, INCE (Moldova) <i>Identificarea și managementul riscurilor în sectorul agroindustrial: unele aspecte practice de implementare</i>	159
Ana Ursu, Eduard Dumitru, RIAERD, Bucharest (Romania) <i>Study on the consumer preferences regarding the purchase of products of animal origin in the pre-pandemic and during the pandemic COVID-19 period</i>	162
Vladislav Boldurat, Alexandru Ceban, INCE (Moldova) <i>Susținerea instituțională a sectorului agricol în unele țări europene în timpul crizei COVID-19</i>	165
Viorel Turețchi, INCE (Moldova) <i>Impactul pandemiei COVID-19 asupra pieței muncii din Republica Moldova</i>	168
Tatiana Iațișin, INCE (Moldova) <i>Impactul pandemiei COVID-19 asupra comerțului extern al Republicii Moldova</i>	171
Mihail Ciobanu, INCE (Moldova) <i>The experience of CIS countries in supporting agricultural sector during COVID-19 crisis</i>	174
Михаил Пойсик, НИЭИ (Молдова) <i>Деградация потенциала аграрного сектора</i>	176
Mirela-Adriana Rusali, Institutul de Economie Agrară (România) <i>Durabilitatea alimentației în noul context al PAC – o analiză asupra echilibrului lanțului valoric alimentar din România</i>	178

Sesiunea IV. Piața muncii, nivelul de trai și consumul populației
Session IV. Labor market, living standards and population consumption

- Alexandru Lucian Manole, Universitatea ARTIFEX, București (România)**
Digitalizarea procesului educațional în actualele condiții ale inovării și ale crizei pandemice 183
- Simona Mihaiu, Simona Maria Stănescu, Sorin Cace, Iulian Stănescu, ICCV, Academia Română**
Standardul de viață pentru populația încarcerată în perioada pandemiei de COVID-19 în România 185
- Alic Bîrcă, ASEM (Moldova)**
Analiza inegalității salariale în Republica Moldova 187
- Виктория Близнюк, ИЭП НАН Украины**
Векторы структурных изменений социально-трудовой сферы Украины: вызовы пандемии COVID-19 190
- Anatolii Rojco, Svetlana Ivanov, INCE (Moldova)**
Evaluarea măsurilor privind susținerea socială a cetățenilor în perioada pandemiei COVID-19 193
- Cătălin Berescu, Simona Maria Stănescu, ICCV, Academia Română**
Impactul pandemiei COVID-19 asupra standardelor locuirii: scenarii și idei de lucru 195
- Svetlana Gorobievski, UTM (Moldova)**
Conceptul calității vieții la interconexiunea cu sănătatea publică 197
- Cătălin Deatcu, Universitatea ARTIFEX, București (România)**
Rolul marketingului electronic în adaptarea activității agenților economici la condițiile specifice pandemiei SARS-COV-2 200
- Simona Maria Stănescu, Simona Mihaiu, RIQL, Romanian Academy (Romania)**
Public policies to protect the standard of living of the population during the COVID-19 pandemic 203
- Daniel Arpinte, ICCV (România)**
Rezultate preliminare ale unei evaluări ale politicilor publice pentru îmbunătățirea nutriției copiilor 206
- Tatiana Colesnicova, Mihail Ciobanu, NIER (Moldova)**
Moldovan residential sector during COVID-19 crisis 208
- Sorin Gabriel Gresoi, Andra Valentina Matei, Universitatea ARTIFEX, București (România)**
Cultura organizațională și rolul ei în managementul modern 210
- Mariana Robu, AESM (Moldova)**
Wage inequality and poverty effects of COVID-19 lockdown in Moldova 213
- Лариса Гук, ИЭП НАН Украины (Украина)**
Влияние ограничивающих факторов на реализацию трудовой активности населения в странах с развитой экономикой и в развивающихся странах 216
- Daniel Arpinte, Corina Drăgan, RIQL (Romania)**
Vulnerabilities of the social assistances benefits during the COVID 19 pandemic 219

Bianca Buligescu, Simona Ilie, Sebastian Țoc, RIQL, NIER “Costin C. Kirilăescu”, Romanian Academy, NUPAS, Bucharest (România) <i>Structural vulnerability among day laborers in Romania</i>	221
Alexandru Colesnicov, “Vladimir Andrunachievici” IMCS (Moldova) Tatiana Colesnicova, NIER (Moldova) Ludmila Malahov, “Vladimir Andrunachievici” IMCS (Moldova) <i>Contribution of information technologies to work organization at the COVID-19 pandemic</i>	223
Dorina Niță, Universitatea din Petroșani (România) <i>Telemunca – adaptarea muncii la noile realități</i>	225
Gianina Chirugu, Florin Răduț, Școala de Studii Doctorale în Științe Sociale și Umaniste, Universitatea din Craiova (România) Felicia Andrioni, Universitatea din Petroșani (România) Lavinia Elisabeta Popp, Universitatea “Babeș Bolyai” (România) <i>Implicațiile sociale și economice ale pandemiei COVID-19 asupra persoanelor vârstnice din centrele rezidențiale din Județul Constanța</i>	227
Mircea Gutium, Tatiana Gutium, INCE (Moldova) <i>Evoluția vânzărilor de servicii pe piața telecomunicațiilor și a tehnologiei informației în Republica Moldova pe perioada pandemiei COVID-19</i>	229
Florin Răduț, Gianina Chirugu, Școala de Studii Doctorale în Științe Sociale și Umaniste, Universitatea din Craiova (România) Felicia Andrioni, Universitatea din Petroșani (România) <i>Utilizarea rețelelor de socializare de către adolescenți în perioada pandemiei COVID-19</i>	231
Claudia Isac, Universitatea din Petroșani (România) <i>Evaluarea resurselor umane în administrația publică locală</i>	233
Geo-Alexandru Spânulescu, SCOSAAR Bucharest (Romania) <i>Working from home: Changes in workforce productivity during the Coronavirus pandemic</i>	236
Oxana Livițchi, UCCM (Moldova) <i>Modelul de consum al gospodăriilor din Republica Moldova ca reper de îmbunătățire a fluxurilor economice</i>	240
Корина Каушан, УПЭЗ «Константин Стере» (Молдова) Татьяна Каушан, ГУМиФ «Николая Тестемицану» (Молдова) <i>Здравоохранение Приднестровья: опыт борьбы с COVID-19 и краткосрочные задачи</i>	243
Mihail Ciobanu, Silvia Savcenca, INCE (Moldova) <i>Analiza cheltuielilor de consum ale populației RM pentru procurarea bunurilor de folosință îndelungată în perioada pandemiei COVID-19</i>	246
Корина Каушан, УПЭЗ «Константин Стере» (Молдова) <i>Состояние уровня здоровья населения РМ в период пандемии</i>	249

Sesiunea V. Migrația și dinamica demografică
Session V. Migration and demographic dynamics

Olga Gagauz, INCE (Moldova) <i>Dinamica demografică în contextul pandemiei COVID-19</i>	253
Mariana Buciuceanu-Vrabie, INCE (Moldova) Nina Mešl, University of Ljubljana (Slovenia) Nevenka Zegarac, University of Belgrade (Serbia) <i>Standards for skills in family support: mapping the international organizations</i>	255
Inga Chistruga-Sînchevici, INCE (Moldova) Natalia Bargan, INCE (Moldova) <i>Impactul crizei COVID-19 asupra familiilor cu copii</i>	258
Людмила Слюсар, ИДСИ (Украина) <i>Семья в Украине: последствия пандемии COVID-19</i>	261
Simona Maria Stănescu, Mălina Voicu, ICCV (România) <i>Impactul pandemiei COVID-19 asupra persoanelor vârstnice: dilema îmbătrânirii active</i>	263
Mariana Buciuceanu-Vrabie, INCE (Moldova) <i>Implicații sociale ale pandemiei COVID-19 asupra vârstnicilor</i>	266
Mariana Crîșmaru, INCE (Moldova) <i>Rolul autorităților în gestionarea crizei COVID-19: probleme și soluții</i>	268
Анастасия Боброва, ИЭ НАН (Беларусь) <i>Развитие подходов к формированию демографической политики в Беларусь</i>	271
Светлана Аксенова, ИДСИ (Украина) <i>Изменение репродуктивного поведения в условиях сложной эпидемиологической ситуации</i>	275
Ecaterina Grigoraș, INCE (Moldova) <i>Abordări prospective ale impactului pandemiei de COVID-19 asupra fertilității în Republica Moldova</i>	277
Irina Pahomii, INCE (Moldova) <i>Aspecte regionale ale mortalității prin COVID-19 în Republica Moldova</i>	280
Natalia Cojocaru, USM/ Keystone (Moldova) <i>Impactul pandemiei COVID-19 asupra persoanelor cu dizabilități</i>	284
Mariana Balan, INCE (Romania) <i>Impactul pandemiei COVID-19 asupra remitențelor. Provocări și tendințe recente</i>	286
Tatiana Tabac, INCE (Moldova) <i>Impactul crizei COVID-19 asupra situației economice a migranților și remitențelor: cazul Republicii Moldova</i>	289
Viorica-Cristina Cormoș, UVT (Romania) <i>Migrația forței de muncă în străinătate și decizii de revenire în condițiile pandemiei COVID-19. Studiu de caz.</i>	292
Tatiana Mărgărint, INCE (Moldova) <i>Studiile online în contextul pandemiei COVID-19: cazul elevilor din învățământul general</i>	294
Vitalie Știrba, INCE (Moldova) <i>Principalele provocări în contextul evaluării situației epidemiologice din Republica Moldova</i>	296
Светлана Захаров, НИЭИ (Молдова) <i>Рынок труда в Республике Молдова в условиях пандемии COVID-19</i>	298

Sesiunea I
Tendințe economice recente
și prognoze

Session I
Recent economic trends
and forecasts

RESILIENTĂ LA PROVOCĂRILE SOCIO-ECONOMICE GENERATE DE PANDEMIA COVID-19 ÎN SECTORUL COOPERATIVELOR

Larisa ȘAVGA

Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
savga.larisa@gmail.com

Rezumat. Cooperativele exercită un rol important în economie contemporană, reprezentând cel mai important sector al economiei sociale. Datorită naturii sale, acestea se confruntă cu multiple provocări de ordin intern și extern, generate de fenomenele ce au loc în societate, cea mai mare fiind actualmente extinderea pandemiei COVID-19. În asemenea condiții sunt necesare strategii și acțiuni care ar rezista crizei economico-sociale provocate de pandemie.

Cuvinte-cheie: cooperative, pandemie COVID-19, strategie de dezvoltare.

JEL Classification: P13, Q13, J54, F63

Cooperativele au devenit un pilon important în politicile internaționale și europene de dezvoltare economică, de coeziune și de incluziune socială, datorită diversității activităților promovate, gradului de implicare a populației, contribuției la sporirea calității vieții, la dezvoltarea comunităților.

Sistemul mondial cooperatist este în continuă extensie și dezvoltare. În prezent cele peste 3 milioane de cooperative din lume asociază peste 1,2 miliarde de membri cooperatori (ICA. About us), cca 12% din umanitate. Cooperativele oferă locuri de muncă sau oportunități de muncă pentru 10% din populația ocupată (ICA. Facts and figures).

Cooperativele sunt centrate pe oameni, sunt deținute în comun și controlate democratic de către membrii săi, având drept scop satisfacerea nevoilor și aspirațiilor lor socio-economice comune. Bazate pe valori și principii, acestea pun echitatea și egalitatea pe primul plan, oferind posibilitatea creării întreprinderilor durabile care să genereze locuri de muncă pe termen lung și prosperitate.

Fiind parte a sistemului mondial al cooperativelor, cooperația de consum din Republica Moldova se fundamentează pe aceleași valori și principii declarate la nivel internațional, având misiunea de a promova activități economice în scopul satisfacerii necesităților și intereselor membrilor săi, de a contribui la dezvoltarea localităților, prioritar a celor din mediul rural, la asigurarea dezvoltării sustenabile a pieței de consum, ocuparea forței de muncă implicate în activitatea cooperatistă, asigurarea securității consumului.

Dimensiunea actuală a sistemului cooperației de consum se caracterizează prin următoarele: membri cooperatori – 106,5 mii; agenți economici – 142, inclusiv cooperative de consum – 88; unități de comerț – 1600; unități de alimentație publică – 176; număr de localități în care este prezentă cooperația de consum – 770. Acțiunile din ultimul timp a acestuia au fost axate pe dezvoltarea infrastructurală, utilizarea rațională a tuturor resurselor disponibile, eficientizarea activităților promovate, consolidarea potențialului uman, acestea fiind considerate drept piloni ai stabilității și ai evoluției continue a sistemului cooperatist.

Însă parcursul liniștit al dezvoltării cooperatiste din țară, precum și a celui la nivel mondial a fost bulversat de extinderea noului coronavirus. Circumstanțele fără precedent care au cuprins întreaga lume generate de extensia pandemiei COVID-19 au plasat rețeaua cooperatistă de magazine, brutării și alte unități în prima linie a luptei împotriva acestei provocări și a efectelor ei. Pe măsură ce comunitățile se adaptează la această nouă realitate, cooperativele de consum își reorganizează activitatea pentru a-și menține rolul activ în viața de zi cu zi a populației și a-și continua realizarea misiunii sale în sistemul economiei sociale.

La scurt timp după ce COVID-19 a fost declarat pandemie globală, cooperativele din țară au devenit vigilente la viteza cu care coronavirusul se răspândea în întreaga lume și a întreprins acțiuni pentru a răspunde nevoilor membrilor săi. Rețeaua cooperatistă ajunge la

populație la nivel local și aduce contribuții vitale pentru a ajuta membrii cooperatori, familiile acestora și comunitățile, în ansamblu, să treacă prin această criză. Tradițiile și experiență de peste 150 de ani în serviciul populației se vor dovedi esențiale pentru misiunea sistemului cooperativelor de consum din țară, dar și din lume, care rareori a fost mai importantă decât în perioada prin care trecem în prezent.

Cu toate că organizațiile și întreprinderile cooperatiste au încercat să facă față provocărilor pandemiei și crizei economice generate de aceasta, totodată extinderea pandemiei a impus diversificarea activităților și regândirea modalităților de organizare a acestora. În acest sens, necesită aplicate noi paradigme de dezvoltare inovativă, ținându-se cont de capacitățile interne și de resursele limitate ale sistemului cooperatist, dar și de necesitatea dezvoltării durabile.

Dat fiind faptul că entitățile cooperatiste operează preponderent în mediul rural și, frecvent în localități greu accesibile sau în care activitatea este neprofitabilă din cauza numărului mic al populației, ori amplasării în regiuni îndepărtate (ce generează costuri de distribuție ridicate), un obiectiv de prim ordin rămâne asigurarea cu produse de prima necesitate a populației din aria sa de activitate. Un alt obiectiv important vizează dezvoltarea sistemului de servicii la domiciliu oferite populației (de livrare a produselor, de preluare a produselor agricole de la populație etc.). Deosebit de importantă devine tranziția activităților cooperatiste în mediul virtual, implementarea instrumentelor TIC moderne pentru realizarea unor activități/servicii prin mediul electronic (magazine online, servicii online ș.a.).

Pentru a-și exercita cât mai bine rolul său economic și social, sistemul cooperăției de consum necesită să implementeze noi paradigme de dezvoltare inovativă, ținându-se cont de capacitățile interne și de resursele limitate ale sistemului cooperatist, dar și de necesitatea dezvoltării durabile.

În acest context, considerăm oportune următoarele acțiuni de dezvoltare a cooperăției de consum din țară. În domeniul **serviciilor comerciale**:

- dezvoltarea unui *sistem integrat comercial* în cadrul cooperăției de consum, ce presupune o politică comercială unitară, sistem centralizat de achiziționare a mărfurilor, integrarea sistemelor logistic, informațional, financiar, precum și design și tehnologii comerciale unificate;

- *diversificarea formelor de vânzare*, prin aplicarea a astfel de metode cunoscute, dar nefolosite de entitățile cooperatiste, precum comerț mobil, vânzări la domiciliu, vânzări pe bază de comandă, vânzarea mărfurilor în credit ș.a.

- dezvoltarea *sistemelor de distribuție integrate regional*, bazate pe sisteme logistice bine organizate și fluxuri de mărfuri și financiare optimale;

- *digitalizarea activităților economice*, în special a celor comerciale, ce impune necesitatea dezvoltării comerțului electronic în cadrul cooperăției de consum, crearea și dezvoltarea magazinelor on-line, implementarea sistemului de plăți electronice, implementarea instrumentelor moderne de marketing electronic, de automatizare a proceselor de afaceri în activitatea cooperatistă ș.a.

În sfera prestării **serviciilor de alimentație publică** se impune extinderea fabricării produselor de cofetărie, culinare, semifabricate ș.a. de către unitățile de alimentație publică și distribuirea lor atât prin rețeaua comercială cooperatistă, cât și prin alte unități; promovarea acestor servicii în mediul electronic și alte surse media tradiționale; sporirea calității produselor preparate în unitățile de alimentație publică și extinderea serviciilor oferite consumatorilor, implementarea programelor de loialitate a consumatorilor ș.a.

Sectorul de **achiziționare a produselor agricole și a materiei prime**, pe lângă obiectivele tradiționale de activitate, urmează să-și amplifice activitatea prin diversificarea serviciilor și deplasarea accentului pe servicii oferite la domiciliu. Totodată este oportună crearea unei *entități cooperatiste de nivel republican specializate în achiziționarea produselor agricole, agroalimentare și de altă natură, procesarea și distribuția acestora, cu infrastructură bine dezvoltată la nivel regional* și cu bază tehnico-materială și logistică corespunzătoare (depozite,

camere frigorifice, mijloace de transport, marketing etc.). Reunirea în lanț a activităților de achiziționare, producere, desfacere, alimentație publică, va avea un efect sinergic și cumulativ înalt.

Sectorul de procesare-industrializare, care reprezintă o sursă importantă în formarea ofertei de produse pentru asigurarea populației cu produsele solicitate, este orientat prioritar spre fabricarea produselor de primă necesitate, inclusiv a pâinii și a produselor de panificație, produselor de cofetărie-patiserie, a pastelor făinoase, a mezelurilor, băuturilor ș.a. Dezvoltarea acestuia solicită prioritar:

- integrarea structurilor de producție (întreprinderi, secții) într-un *complex unitar* cu centralizarea anumitor funcții (proiectarea și elaborarea produselor noi, infrastructură informațională comună, sistem de distribuție comun etc.);

- promovarea unui *brand propriu pentru producția cooperatistă*;

- sporirea calității producției industriale, a competitivității acestora și asigurarea eficienței economice a activității întreprinderilor cooperatiste de producere prin atragerea surselor investiționale interne și externe pentru modernizarea infrastructurii și a tehnologiilor de fabricare;

- integrarea întreprinderilor de producere în sistemul unic informațional al cooperăției de consum pentru o mai bună informare despre oferta de mărfuri, stocuri de mărfuri în rețea și eficientizarea distribuției lor teritoriale etc.

Implementarea acestor și altor acțiuni va contribui la consolidarea potențialului cooperăției de consum din țară și va apropia acest sistem de necesitățile și așteptările populației din aria sa de activitate în condițiile de distanțare impuse de pandemia COVID-19.

Referințe bibliografice

1. ICA. About us. <https://www.ica.coop/en/about-us/international-cooperative-alliance>
2. ICA. Facts and figures. <https://www.ica.coop/en/cooperatives/facts-and-figures>

UNELE MĂSURI ADOPTATE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN VEDEREA DIMINUĂRII EFECTELOR NEGATIVE ALE COVID-19 ASUPRA ECONOMIEI

Camelia MILEA, Dr.

*Centrul de Cercetări Financiare și Monetare "Victor Slăvescu", București, Romania
cami.g.milea@gmail.com*

Rezumat: *Articolul oferă o trecere în revistă a principalelor măsuri cu caracter economic adoptate în România și în Uniunea Europeană pentru a diminua impactul negativ al măsurilor implementate în scopul prevenirii răspândirii Covid-19. Apreciem că măsurile adoptate pentru a combate Covid-19 trebuie să fie direcționate, proporționale, transparente și temporare, să nu creeze bariere inutile în calea desfășurării activității economice, și să fie în concordanță cu regulile OMC, Uniunii Europene și GATT.*

Cuvinte-cheie: *măsuri, economie, efecte, restricții.*

JEL Classification: *E20, E30, F01*

Introducere. În Europa, de la începutul anului 2020, mediul economic a fost și continuă să fie caracterizat de incertitudini ridicate, în contextul dinamicii scăzute a economiei zonei euro și a celei globale, și al riscurilor sporite la adresa perspectivei evoluțiilor economice induse de Covid-19.

În articol, mi-am propus o trecere în revistă a principalelor măsuri cu caracter economic adoptate în România și în Uniunea Europeană pentru a diminua impactul negativ al măsurilor implementate în scopul prevenirii răspândirii Covid-19 și o analiză a posibilelor efecte ale acestora. Metodele de cercetare constau în analiză și sinteză, interpretări și corelații.

Unele măsuri cu caracter economic adoptate în UE și în România

În primele luni de la declanșarea Covid-19 în Europa, au fost adoptate unele măsuri cu scopul opririi răspândirii bolii, a facilitării accesului la medicamentele și echipamentele de primă necesitate. Ulterior, s-au adoptat măsuri menite să diminueze impactul economico-financiar al primei categorii de măsuri asupra persoanelor fizice și juridice afectate de perturbarea desfășurării activităților (închiderea temporară a unor firme și restricționarea circulației oamenilor și a mărfurilor).

Conform prognozelor, Covid-19 va aduce recesiune economică și, primele efecte au apărut deja: companiile au avut și au dificultăți în executarea contractelor, unele au fost nevoite să își trimită angajații în șomaj tehnic și, unele au decis chiar să își închidă activitatea. În acest context, statele din întreaga lume au trebuit să vină cu măsuri concrete care să ajute companiile. Astfel, statele europene au oferit sume importante pentru a sprijini companiile în dificultate și, suplimentar, s-au implementat măsuri cu scopul de a minimiza riscul unei crize economice (amânarea plății taxelor, neperceperea de dobânzi și penalități de întârziere, reduceri temporare de taxe, măsuri pentru cele mai afectate sectoare, șomaj tehnic).

Pentru a atenua efectele negative asupra nivelului de trai al populației și asupra economiei, Comisia Europeană a adoptat un set amplu de măsuri economice, a flexibilizat normele bugetare europene, și-a revizuit normele privind ajutoarele de stat, a instituit Inițiativa pentru investiții ca reacție la Covid-19, a relaxat normele bancare sprijinind astfel economia și reducând semnificativ efectele resimțite de cetățeni și de întreprinderi (Comisia Europeană, 2020).

Comisia Europeană a decis să aprobe cererile din partea tuturor statelor membre și a Regatului Unit de a renunța temporar la taxele vamale și la TVA la importul de dispozitive medicale și echipamente de protecție din țări terțe. Comisia a adoptat măsuri menite să simplifice procedurile vamale privind importurile și exporturile, pentru a facilita munca autorităților vamale din statele membre (Comisia Europeană, 2020).

Unele state membre ale OMC s-au angajat să contribuie la atenuarea impactului Covid-19 asupra comerțului cu produse agricole și asupra siguranței alimentare; să susțină menținerea lanțurilor de aprovizionare în domeniul agricol; să nu impună bariere comerciale pentru produsele agricole și agroalimentare (WTO, 2020).

Aplicarea de restricții la export și a altor măsuri restrictive comerciale similare asupra produselor agricole și agroalimentare afectează negativ lanțurile de aprovizionare în comerțul global cu produse agricole, creează un mediu comercial imprevizibil care ar afecta în mod negativ disponibilitatea produselor alimentare și ar determina creșterea prețurilor și a volatilității acestora, antrenând lipsa unor produse alimentare importante (WTO, 2020).

În plus, unele țări au introdus interdicții și restricții la export (cu caracter temporar), pentru a atenua deficiențele critice de materiale medicale la nivel național.

Restricțiile privind exporturile afectează lanțurile de aprovizionare integrate, pot crea blocaje în ceea ce privește producția de bunuri esențiale prin blocarea factorilor de producție în anumite state membre, perturbă lanțurile logistice și de distribuție, încurajează formarea de stocuri în lanțul de aprovizionare.

Atât GATT (1994), cât și Uniunea Europeană (prin articolul 35 din Tratatul asupra Funcționării Uniunii Europene (1957)) permit aplicarea de restricții și interdicții la export doar dacă au caracter temporar și dacă sunt justificate de motive serioase de „protecție a sănătății și a vieții persoanelor”.

Și **România** a adoptat o serie de măsuri (în special cu caracter fiscal-bugetar) menite să reducă impactul asupra economiei al măsurilor implementate în vederea limitării răspândirii Covid-19. În plus, Banca Națională a României (BNR, 2020) a adoptat un pachet de măsuri pentru a atenua efectele negative ale crizei provocate de Covid-19 asupra populației și companiilor românești. Au fost adoptate măsuri de politică monetară, de reglementare, operaționale și privind rezoluția bancară. Acestea urmăresc micșorarea dobânzilor la credite pentru populație și pentru companii; furnizarea de lichiditate băncilor; finanțarea în bune condiții a economiei reale și a sectorului public; flexibilizarea cadrului de reglementare pentru ca instituțiile de credit și IFN-urile să poată ajuta persoanele și companiile cu credite; asigurarea unei bune funcționări a sistemelor de plăți și de decontare în monedă națională, în vederea desfășurării, în condiții normale, a tranzacțiilor comerciale și financiare.

Concluzii. Pe baza analizei literaturii, apreciem că măsurile de urgență concepute pentru a combate Covid-19, atunci când sunt necesare, trebuie să fie direcționate, proporționale, transparente și temporare și să nu creeze bariere inutile în calea desfășurării activității economice, și implicit a comerțului sau perturbarea lanțurilor globale de aprovizionare și să fie în concordanță cu regulile OMC, Uniunii Europene și GATT.

Având în vedere că această criză economică are cauze diferite de crizele anterioare, dacă sunt adoptate măsurile corecte pentru ca economia să își reia funcționarea, este posibilă o revenire rapidă și viguroasă. Modul și capacitatea de revenire a economiei depinde de cât de repede este controlat Covid-19, și de alegerile privind politicile economice implementate de către guverne. Pentru o revenire cât mai rapidă și viguroasă, considerăm că măsurile de politică fiscală, monetară și comercială trebuie să convergă. De asemenea, menținerea piețelor deschise comerțului internațional și investițiilor ar ajuta economiile să se redreseze mai rapid. Cu cât mai mult timp restricțiile rămân în vigoare, cu atât va fi mai lungă perioada de pierderi economice.

Referințe bibliografice

1. Banca Națională a României (2020), *Măsurile BNR în contextul situației generate de epidemia COVID-19* disponibil la <https://www.bnro.ro/Masurile-BNR-in-contextul-situa%C8%9Biei-generate-de-epidemia-COVID-19-21312.aspx>
2. Comisia Europeană (2020), *Coronavirus: Comisia acordă o scutire de taxe vamale și de TVA pentru importurile de echipamente medicale din țări din afara UE*, 3 aprilie 2020, disponibil la file:///C:/Users/CM/Downloads/Coronavirus__Comisia_acord__o_scutire_de_taxe_vamale_si_de_TVA_pentru_importurile_de echipamente medicale din ri din afara UE.pdf
3. Mihaela Mitroi (2020), *Ce măsuri economice au început să ia țările pe perioada crizei Covid-19. Opt decizii luate în România*, disponibil la <https://republica.ro/ce-masuri-economice-au-inceput-sa-ia-tarile-pe-perioada-crisei-covid-19-opt-decizii-luate-in-romania>
4. World Trade Organization (2020), General Council Committee on Agriculture, *Responding to the covid-19 pandemic with open and predictable trade in agricultural and food products*, WT/GC/208 G/AG/30 22 April 2020 disponibil la https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/april/tradoc_158718.pdf

PANDEMIA COVID-19 ȘI NOI OPORTUNITĂȚI PENTRU STRATEGIILE DE BIOECONOMIE ÎN CENTRUL ȘI ESTUL EUROPEI

Dan-Marius VOICILAȘ

Academia Română, Institutul de Economie Agrară, București, România
dmvoici@yahoo.com

Rezumat. *Obiectivele acestei lucrări se referă la prezentarea conceptului de bioeconomie în general, stadiul creării și implementării strategiilor naționale de bioeconomie la nivelul UE, cu accent pe țările din CEE. Prin rezultatele acestei cercetări oferim o imagine generală asupra bioeconomiei la nivelul UE și al țărilor din CEE, în contextul provocărilor prezente, inclusiv Pandemia Covid-19.*

Cuvinte-cheie: *bioeconomie, Agenda strategică a UE, strategii naționale, țările CEE, Covid-19.*

JEL Classification: *Q57*

Introducere

În ultimii ani, strategiile și politicile economice, în special cele agro-alimentare și cele care țin de energie, au făcut trecerea spre conceptul de bioeconomie. Există multe definiții ale acestui concept. De exemplu, Comisia Europeană (CE) afirmă că „bioeconomia cuprinde acele părți ale economiei care utilizează resurse biologice regenerabile de pe uscat și mare - cum ar fi culturi, păduri, pește, animale și microorganisme - pentru a produce alimente, materiale și energie.” (<https://youmatter.world/en/definition/bioeconomy-definition/>) Cu alte cuvinte, „bioeconomia cuprinde producția de resurse biologice regenerabile și transformarea lor în alimente, furaje, produse pe bază de biotehnologie și bioenergie independent de tehnologiile de procesare. Prin urmare, include agricultura, silvicultura, pescuitul, producția de hrană și celuloză și hârtie, precum și anumite părți din industria chimică, bio-tehnologică și energetică.” (<https://bioeast.eu/bioeconomy/>) Conform articolului publicat de Regina Birner (2018), care citează Planul Național de Bioeconomie al Casei Albe (2012), „bioeconomia este una bazată pe utilizarea cercetării și inovării în științele biologice pentru a crea activitate economică și beneficii publice”. Oricum definim bioeconomia, viitorul umanității va trebui să se concentreze pe acest concept și ceea ce derivă din acesta.

Pentru țările europene, indiferent dacă sunt state ale Uniunii Europene (UE) sau țări din afara UE, bioeconomia va juca un rol important în economia lor națională, prin politicile și strategiile promovate. În prezent, nu toate țările UE au creat o strategie națională de bioeconomie. La sfârșitul anului 2019 (noiembrie 2019, conform paginii de internet a CE https://ec.europa.eu/knowledge4policy/visualisation/bioeconomy-different-countries_en), doar zece țări din UE au dezvoltat o strategie dedicată bioeconomiei la nivel național, iar alte șase aveau o strategie dedicată de bioeconomie la nivel național în curs de dezvoltare. Țările din Europa Centrală și de Est (CEE) membre ale UE se află în diferite etape în ceea ce privește crearea și implementarea strategiilor lor naționale de bioeconomie în conformitate cu strategia de bioeconomie care a fost stabilită la nivelul UE în 2012. În același timp, nicio țară ne-membră a UE din estul Europei nu a elaborat și pus în aplicare o strategie de bioeconomie.

În zilele noastre, pe lângă toate problemele globale existente, cum ar fi schimbările climatice, migrația, securitatea alimentară și altele, pandemia COVID-19 adaugă alte subiecte de dezbateră pe agenda guvernelor naționale sau a organizațiilor internaționale. Este evident că, această pandemie va produce schimbări în politicile și strategiile naționale și internaționale.

Obiective, metodologie și date utilizate

Obiectivele pe care le-am avut în vedere la elaborarea acestei lucrări se referă la prezentarea conceptului de bioeconomie în general, prezentarea agendei strategice de bioeconomie a UE, stadiul creării și implementării strategiilor naționale de bioeconomie la

nivelul unor țări ale UE, cu accent pe țările din CEE. Vor fi analizate principalele caracteristici și diferențieri în evoluția creării strategiilor naționale de bioeconomie, se vor evidenția avantajele ce rezultă din implementarea acestora pentru statele care deja au o strategie de bioeconomie, care sunt oportunitățile implementării și principalele provocări pentru ele.

Pentru realizarea obiectivelor au fost utilizate datele disponibile la nivelul instituțiilor europene cu atribuții în acest domeniu și cele naționale, documente oficiale aprobate sau aflate în dezbateră cu privire la bioeconomie. A fost realizată o analiză text a acestor documente, o analiză comparativă a etapelor de implementare și s-au făcut previziuni privind perspectivele de aprobare și implementare a lor. O parte din rezultatele acestui studiu se bazează pe analizele efectuate în cadrul proiectului Orizont 2020 „Advancing Sustainable Circular Bioeconomy in Central and Eastern European Countries” (BIOEASTsUP), finanțat de Comisia Europeană pentru perioada 2019-2022 (<https://bioeast.eu/bioeastsup/>).

Rezultatele cercetării

Comisia Europeană a adoptat Strategia „Inovarea pentru o creștere durabilă: o bioeconomie pentru Europa” în 2012. Scopul documentului este de a sublinia importanța bioeconomiei pentru Europa în abordarea provocărilor majore societale și economice și crearea unui mediu mai favorabil pentru realizarea acestuia (CE, 2012). Strategia de bioeconomie și Planul de acțiune în materie de bioeconomie se concentrează pe trei aspecte cheie: dezvoltarea de noi tehnologii și procese pentru bioeconomie; dezvoltarea piețelor și a competitivității în sectoarele bioeconomiei; determinarea factorilor de decizie politică și a părților interesate să lucreze mai strâns împreună.

În 2018, CE a lansat noua strategie de bioeconomie pentru o Europă durabilă numită „O bioeconomie durabilă pentru Europa: consolidarea legăturii dintre economie, societate și mediu - Strategie actualizată de bioeconomie”. Scopul acesteia este stabilirea unui set de 14 acțiuni concrete. Acestea reflectă concluziile revizuirii strategiei din anul 2012, care s-a efectuat în 2017. Actualizarea din 2018 a strategiei de bioeconomie vizează accelerarea implementării unei bioeconomii europene durabile, astfel încât să-și maximizeze contribuția la Agenda 2030 și la obiectivele sale de dezvoltare durabilă (ODD), precum și Acordul de la Paris (https://ec.europa.eu/knowledge4policy/publication/updated-bioeconomy-strategy-2018_en).

În țările din CEE, doar Letonia are o strategie de bioeconomie. Alte cinci țări (Croația, Rep. Cehă, Lituania, Polonia, Slovacia) au strategii în curs de dezvoltare, iar restul țărilor au alte politici și strategii legate de bioeconomie. Pentru a promova crearea strategiilor de bioeconomie în țările CEE, în anul 2014 a fost lansată Inițiativa BIOEAST, la propunerea țărilor Visegrad. La aceste țări s-au alăturat și alte state membre ale UE din CEE: Bulgaria, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, România, Slovenia. Inițiativa BIOEAST „oferă un cadru strategic comun de cercetare și inovare pentru a lucra către o bioeconomie durabilă în țările din Europa Centrală și de Est” (<https://bioeast.eu/home/>). Prin Inițiativa BIOEAST, țările din CEE au stabilit viziunea pentru orizontul 2030, aceea de a dezvolta o bioeconomie circulară bazată pe cunoaștere și cooperare, care să ajute la sporirea creșterii lor incluzive și la crearea de noi locuri de muncă cu valoare adăugată, în special în zonele rurale, menținând sau chiar consolidând durabilitatea mediului.

Pe baza acestei colaborări, Inițiativa BIOEAST a propus CE proiectul BIOEASTsUP, care vizează sprijinirea țărilor din CEE în dezvoltarea lor către bioeconomie, pentru perioada 2019-2022 (<https://bioeast.eu/bioeastsup/>). În acest fel, țările din CEE vor putea beneficia mai ușor de fondurile UE disponibile.

Concluzii

Prin rezultatele acestei cercetări oferim o imagine generală asupra bioeconomiei la nivelul UE. De asemenea, analizele sunt utile și celorlalte țări din estul Europei, chiar dacă nu sunt membre ale UE, dar care inevitabil sunt conectate la aceleași mecanisme economice.

Poate că acesta este momentul potrivit pentru țările din Europa să-și reconsidere strategiile și să-și adapteze politicile naționale conform reglementărilor UE în domeniul

bioeconomiei. Pademia COVID-19 poate fi acel moment cheie al evoluției umanității și dezvoltării ei economice în care, pentru a avea perspective pozitive, este necesară o resetare a politicilor și strategiilor promovate până acum și promovarea unora noi care să includă conceptul de bioeconomie așa cum îl definim noi în prezent. Beneficiile pe care le vor produce aceste schimbări sunt multiple, iar aici avem în vedere și fondurile UE care se vor aloca în perioada de programare 2021-2027 în domeniul bioeconomiei.

Mulțumiri

Referințe bibliografice

1. Birner, R., (2018). *Bioeconomy Concepts*, in I. Lewandowski (ed.) “Bioeconomy”, Hans-Ruthenberg-Institute, Social and Institutional Change in Agricultural Development, University of Hohenheim, Stuttgart, Germany, https://doi.org/10.1007/978-3-319-68152-8_3
2. ***, White House, (2012). *National Bioeconomy Blueprint*, Washington, DC
3. ***, European Commission, (2012). *Innovating for Sustainable Growth-A Bioeconomy for Europe*, Directorate-General for Research and Innovation, ISBN 978-92-79-25376-8, doi 10.2777/6462, Luxembourg: Publications Office of the European Union
4. <https://bioeast.eu/bioeastsup/> [accessed 15.09.2020]
5. <https://bioeast.eu/bioeconomy/> [accessed 15.09.2020]
6. <https://bioeast.eu/home/> [accessed 15.09.2020]
7. https://ec.europa.eu/knowledge4policy/publication/updated-bioeconomy-strategy-2018_en [accessed 15.09.2020]
8. https://ec.europa.eu/knowledge4policy/visualisation/bioeconomy-different-countries_en [accessed 15.09.2020]
9. <https://youmatter.world/en/definition/bioeconomy-definition/> [accessed 15.09.2020]

PANDEMIA COVID-19 ȘI SENTIMENTUL DE TEAMĂ RESIMȚIT ÎN SISTEMUL DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ DIN ROMÂNIA

Remus RUNCAN

remus.runcan@e-uvv.ro,

Patricia Luciana RUNCAN

patricia.runcan@e-uvv.ro

Universitatea de Vest, Facultatea de Sociologie și Psihologie, Timișoara, România

Rezumat. *Pandemia de COVID-19 a ce a determinat fenomenul de lockdown în majoritatea statelor Uniunii Europene, dar nu numai. În acest context teama ajuns la cote îngrijorătoare. Într-o cercetare calitativă. Folosind metoda interviului lucrarea explorează aceste sentimente de frică resimțite atât de profesioniștii din sistemul de asigurări sociale cât și de beneficiarii serviciilor sociale din România.*

Cuvinte-cheie: *covid-19, pandemie, lockdown, teamă, sistem social, situația de urgență.*

JEL Classification: *H53, H75, I3, I38, P46*

Introducere

Total imprevizibilă pandemia de COVID-19 a apărut și s-a extins cu rapiditate destabilizând practic toate economiile lumii. Într-un timp scurt a izolat social, practic miliarde de oameni pe mapamond. Provocările au fost foarte mari pentru majoritatea țărilor lumii, dar o criză deosebită a fost resimțită de cei care sunt implicați în sistemul de protecție socială, fie că vorbim despre profesioniștii din domeniu, dar și despre clienți, beneficiari ai serviciilor și beneficiilor sociale. Federația Internațională a Asistenților Sociali a realizat un studiu al provocărilor cu care s-au confruntat 607 asistenți sociali din 54 de țări în timpul pandemiei Covid-19 (6-18 mai 2020) (Banks et al., 2020). În România, cele două luni în care a fost decretată starea de urgență, în care oamenii au fost forțați să stea în casă, a fost o perioadă extrem de dificilă din multe puncte de vedere. S-au făcut multe studii științifice care au fost publicate într-un timp foarte scurt, multe jurnale prestigioase dedicând numere speciale pentru publicarea articolelor care analizau diferite fațete ale pandemiei de COVID-19. Cao și colab. 2020, în China, Odriozola-González, și colab. 2020, în Spania au studiat efecte ale pandemiei în contextul țărilor lor. Un articol interesant este scris de Naguy, A., Moodliar-Rensburg, S. & Alamiri, B. (2020), în care vorbesc despre coronafobia. Chiar s-au temut oamenii cu adevărat în această perioadă? În România încă nu s-au scris foarte multe studii pe acest subiect. La terminarea perioadei de două luni cât a durat oprirea economiei în România am considerat a fi important să identificăm dacă asistenții sociali s-au confruntat cu temeri și care au fost temerile majore ale persoanelor care au avut nevoie de asistență socială în această perioadă. Subiectul este foarte important a fi discutat acum datorită faptului că se știe că primii care sunt afectați de orice criză economică sunt persoanele care au o situație economică precară.

Scopul cercetării a fost acela de a evalua temerile întâmpinate de beneficiarii serviciilor și beneficiilor sociale, din perspectiva lucrătorilor din domeniul social din România, pe perioada pandemiei de COVID-19.

Metode de cercetare

Pentru atingerea scopului am folosit metoda interviului individual, iar ca și instrument de lucru ghidul de interviu semi-structurat. Datorită restricțiilor impuse de autorități am aplicat acest interviu virtual, folosind WhatsApp și E-mail. Am trimis mesaje la un număr de 46 de asistenți sociali (cu studii superioare) și doi lucrători sociali (cu studii medii) răspândiți în toate regiunile României. Am rămas plăcut surprinși de faptul că un număr de 40 dintre ei au ales să răspundă întrebării de cercetare. Printre ei se găsesc atât femei cât și bărbați, manageri de caz, voluntari și ergo-terapiști.

Ca și nivel de pregătire am avut persoane cu studii medii, cu studii superioare, cu master și cu doctorat. Unii lucrează pentru agenții guvernamentale iar alții pentru ONG-uri, atât în mediul urban cât și în mediul rural. Institutul Român pentru Evaluare și Strategie – IRES, cea mai mare companie de cercetare socială cu capital românesc, a publicat rezultatele unui studiu făcut la nivel național, pe un eșantion reprezentativ pentru România, cu o eroare de $\pm 3,06\%$. Potrivit studiului cu tema: „ROMÂNIA ÎN TIMPUL PANDEMIEI”, peste trei sferturi dintre români se tem pentru viețile proprii și ale familiilor lor. Am urmărit să vedem dacă aceste sentimente de teamă au apărut la lucrătorii sociali și la clienții lor. Întrebarea de cercetare a fost: “Pe dumneavoastră v-au încercat sentimente de teamă în acea perioadă? Beneficiarii serviciilor și beneficiilor sociale și-au exprimat fricile? Dacă da, în ce mod? Povestiți-ne cel puțin o întâmplare în maxim 10 rânduri.”

Rezultate obținute

Așa cum era de așteptat, în contextul în care frica a cuprins 3 din 4 români și asistenții sociali s-au confruntat cu temeri. Mai mult de jumătate dintre ei au identificat temeri în viața lor cu privire la sănătatea lor, a membrilor familiei, a beneficiarilor, a pierderii locului de muncă. S-au temut să nu fie infectați de beneficiari, de aparținătorii acestora sau de colegi. Unii aveau în familie angajați ai sistemului sanitar și se temeau să nu-i infecteze pe clienți. Alții au fost panicați de știrile de la televizor. “Sentimentul de frică nu era prezent în timpul desfășurării acțiunii propriu-zise. Te încerca, uneori, înainte sau după ce te întorceai de pe teren... dar era înlăturat, imediat, de starea de liniște și pace care te inunda, la un moment și atunci știam că totul este ok.” (A.S, asistent social, Petroșani, peste 50 ani)

Unii dintre asistenții sociali s-au temut, dar nu pentru ei ci pentru clienții lor: “Am fost mai speriată de impactul economic al acestei situații. Beneficiarii pe care îi reprezint și cărora le apar drepturile își găsesc cu mare dificultate un loc de muncă, iar apoi au nevoie de susținere pentru a păstra locul de muncă- consiliere psihologică, accesare diverse servicii, consiliere vocațională. M-am gândit mult la ce se va întâmpla cu ei în cazul în care vor rămâne fără un loc de muncă (în special cei care ambalează produse de igienă pentru industria horeca).” (A.P, asistent social, Timișoara, 30-40 ani). Totuși cei care nu s-au temut au fost cei mai eficienți, ei încurajându-i și pe clienții lor: “Fără falsă modestie pot spune că văzând implicarea mea și aparenta lipsă de teamă, beneficiarii au prins curaj și nimeni nu și-a manifestat o teamă exagerată.” (S.M., asistent social, Botoșani, peste 50 ani)

Și clienții, beneficiari ai serviciilor și beneficiilor sociale se temeau de faptul că se vor închide centrele în care locuiau, sau că vor fi amendați de poliție și că nu vor putea să-și plătească amenzile. Refugiații din centre au fost cuprinși de teamă din cauza faptului că nu vorbeau limba română și nu înțelegeau beneficiilor știrile de la televizor, dar simțeau gravitatea situației din interdicțiile pe care le aveau. Iată câteva mărturii ale asistenților sociali legate de clienții lor:

“...beneficiarii au exprimat stări de anxietate, dar mai ales de îngrijorare față de situația prin care treceau (șomaj tehnic, pierderea locului de muncă, căutarea altuia, izolarea, fonduri insuficiente pentru achitarea facturilor, chiriei, etc. neputința de a-și susține copiii în fața solicitărilor pentru școala online, etc).” (N.C, director ONG, Timișoara, 40-50 ani)

“Beneficiarii aflați în baza noastră de date și-au exprimat în mod constat fricile pe perioada stării de urgență, deoarece mulți dintre ei și-au pierdut locurile de muncă, iar acest lucru a generat conflicte în mediul familial, stări anxioase, chiar și depresie (nu au mai reușit să-și plătească chiria, utilitățile, nu au mai reușit să-și procure hrana de zi cu zi).” (V.A, asistent social, Reșița, 30-40 ani)

“Beneficiarii ne-au transmis temerile lor, nu neapărat cu privire la infestare, ci cu privire la hrană, medicamente și lipsa de materiale necesare traiului.” (A.C, asistent social, Turnu Severin, 30-40 ani)

Temerile au fost justificate “Mama unui copil, singura întreținătoare a familiei, în această perioadă nu a mai putut lucra, neavând alt venit în afară de alocația copilului, a făcut o

formă mai gravă de depresie, acest lucru ducând și la apariția unei boli fizice. Acum la sfârșitul perioadei am depus câteva CV-uri la câteva posibile firme, care ar putea s-o angajeze.” (C.R., asistent social, Timișoara, peste 50 ani)

Concluzii

Perioada stării de urgență a fost una foarte dificilă atât pentru asistenții sociali, dar și pentru clienții lor. Teamă a fost des întâlnită la majoritatea clienților, dar uneori și la asistenții sociali. Acei care au depășit sentimentele de teamă au fost mai eficienți în ajutorarea clienților lor aflați în situații defavorizate. Pe viitor, rămâne să urmărim efectele crizei economice previzibile pentru acest segment al populației care se află într-un grad avansat de vulnerabilitate.

Referințe bibliografice

1. Banks, Sarah, Cai, T., de Jonge, E., Shears, Jane, Shum, Michelle, Sobočan, Ana M., Strom, Kim, Truell, R., Úriz, María Jesús & Weinberg, Merlinda. (2020). Ethical challenges for social workers during Covid-19: A global perspective. Rheinfelden: International Federation of Social Workers.
2. Cao, W., Ziwei Fang, Z., Guoqiang Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J. & Zheng, J. (2020). The Psychological Impact of the COVID-19 Epidemic on College Students in China. *Psychiatry Research*. No 287. Pp. 1-5. DOI: 10.1016/j.psychres.2020.112934.
3. IRES (2020). ROMÂNIA ÎN TIMPUL PANDEMIEI. Accesat în 17 martie 2020 la adresa: <https://ires.ro/articol/382/romania-in-timpul-pandemiei>
4. Naguy, A., Moodliar-Rensburg, S. & Alamiri, B. (2020). Coronaphobia and Chronophobia – A Psychiatric Perspective. *Asian Journal of Psychiatry*. No 51, Pp. 1-2. DOI: 10.1016/j.ajp.2020.102156. (In press)
5. Odriozola-González, Paula, Planchuelo-Gómez, Á., Iruetia, María Jesús & de Luis-García, R. (2020). Psychological Effects of the COVID-19 Outbreak and Lockdown Among Students and Workers of a Spanish University. *Psychiatry Research*. No 290. Pp. 1-8. DOI: 10.1016/j.psychres.2020.113108.
6. World Health Organisation. (2020). Mental Health and Psychosocial Considerations During the COVID-19 Outbreak. Geneva: W.H.O.

EVALUAREA IMPACTULUI INDICATORILOR DE GEN ȘI SĂNĂTATE ASUPRA EVOLUȚIEI ECONOMICE

Elvira NAVAL, dr.

Institutul de Matematică și Informatică "Vladimir Andrunachievici",

Chișinău, Republica Moldova

elvira.naval@math.md

Rezumat: *Se propune cercetarea eficienței sectorului public prin prisma indicatorilor care fac parte din Obiectivelor Dezvoltării Mileniului. În acest scop au fost selectate datele necesare din Bankul de date Biroului Național de Statistică. În cercetare a fost inclusă trei seturi de indicatori, și anume: probleme de gen (femei, bărbați), sănătate și date pentru rata de creștere a Produsului Intern Brut. În fiecare grup de indicatori au fost determinați indicatorii dependenți și cei independenți care substanțial influențează variabilele dependente. Ca apoi, la estimarea coeficienților funcțiilor comportamentale să se aplice aparatul analizei regresionale.*

Cuvinte-cheie: *eficiență, Obiective de Dezvoltare ale Mileniului, creștere economică, politici publice.*

JEL Classification: *I15, J18, O1, O4, O47*

1. Introducere

Dezvoltarea economiei naționale și sporirea bunăstării sociale sunt obiectivele de bază în guvernarea unui sau altui stat. Prin rezultatele obținute în realizarea acestor obiective poate fi apreciată eficiența sectorului public în utilizarea resurselor publice. Cercetări calitative în acest domeniu au fost efectuate în [1-4]. În prezenta lucrare este examinată problema egalității de gen în raport cu evoluția economică, la fel impactul diferite modalități de evaluare a performanțelor sectorului public prin prisma analizei cantitative [5-10]. La efectuarea acestui studiu au fost utilizați indicatorii Obiectivelor Dezvoltării Mileniului [11] care reflectă stabilitatea și creșterea economică, redistribuirea bogăției, alocarea serviciilor publice. Evaluarea cantitativă a fost realizată cu autorul aparatului analizei regresionale.

2. Material și metode

Cercetarea în cauză se axează pe aplicarea analizei regresionale la evaluarea impactului variabilelor independente, determinate după caz pentru fiecare grup de indicatori examinați asupra variabilelor dependente.

2.1. Promovarea egalității de gen și abilitarea femeilor

În acest compartiment se va estima impactul ratei de creștere a Produsului Intern Brut asupra indicatorilor de gen. Pornind de la obiectivul enunțat, s-a purces la calcularea unui indicator agregat, și anume, a mediei ponderate dintre valorile indicatorilor de gen cunoscuți din statistica gender. Ca apoi să fie cercetată dependența lineară dintre rata de creștere a Produsului Intern Brut și indicatorul de gen agregat.

S-au examinat indicatorii ce urmează: X1 – cota mandatelor deținute de femei în Parlamentul Republicii Moldova; X2 – cota femeilor la nivel de luare a deciziilor; X3 – ponderea femeilor angajate în economie (în mediu pe tipuri de activități economice); X4 – cota salariului mediu al femeilor din salariul mediu al bărbaților; X5 – media ponderată; $X1 \div X4$; Y – rata creșterii Produsului Intern Brut.

Egalitatea de gen

rata creșterii PIB = $1.132 \cdot X5$	
σ	(0.192)
t	[5.885]
$R^2 = 0.8353$; $R^2_{adj} = 0.6978$; $F = 34.63$	

Sursa: Elaborat de autor

t - statistica Student și σ - eroarea standard sunt suficient de bune, confirmând semnificația coeficientului estimați. Coeficientul de determinare R^2 și coeficientul Fisher F demonstrează o bună potrivire a funcției comportamentale examinate. Valoarea coeficientului indică că sporirea ratei de creștere a Produsului Intern Brut cu un procent contribuie la majorarea indicatorului agregat cu 1,13 procente.

Egalitatea de gen date statistice transformat femei

year/ indicator	Y	X1	X2	X3	X4	X5-media ponderată
2000	0,150	0,061	0,059	0,305	0,683	0,277
2001	0,523	0,102	0,000	0,304	0,687	0,273
2002	0,224	0,114	0,051	0,299	0,673	0,284
2003	0,160	0,125	0,050	0,295	0,672	0,286
2004	0,175	0,152	0,051	0,295	0,664	0,290
2005	0,189	0,150	0,054	0,293	0,665	0,290
2006	0,194	0,134	0,021	0,286	0,626	0,314
2007	0,179	0,146	0,082	0,289	0,660	0,294
2008	-0,041	0,147	0,049	0,283	0,672	0,288
2009	0,190	0,165	0,038	0,279	0,671	0,288
2010	0,146	0,138	0,034	0,279	0,680	0,283
2011	0,071	0,128	0,030	0,254	0,694	0,276
2012	0,139	0,125	0,029	0,258	0,694	0,276
2013	0,115	0,127	0,029	0,254	0,695	0,276
2014	0,301	0,122	0,028	0,257	0,695	0,276
2015	0,103	0,138	0,027	0,265	0,687	0,279

Sursa: Elaborat de autor

Pentru comparație aceeași estimare a fost efectuată și pentru bărbați. S-au examinat indicatorii ce urmează: X1 – cota mandatelor deținute de bărbați în Parlament; X2 – cota bărbaților la nivel de luare a deciziilor; X3 – ponderea bărbaților angajați în economie (în mediu pe tipuri de activități economice); X4 – cota salariului mediu al bărbaților din salariul mediu al femeilor; X5 – media ponderată $X1 \div X4$; Y – rata creșterii Produsului Intern Brut.

Tabelul 3

Egalitatea de gen bărbați

σ	rata creșterii PIB = $0.465 \cdot X5$
t	(0.0777)
	[5.981]
	$R^2=0.8393$; $R^2_{adj}=0.7046$; $F=35,77$

Sursa: Elaborat de autori

t - statistica Student și σ - eroarea standard sunt aproape identice cu alele obținute în cazul femeilor, confirmând semnificația suficient de bună a coeficientului estimat. Coeficientul de determinare R^2 și coeficientul Fisher F demonstrează o bună potrivire a funcției comportamentale examinate, valorile cărora puțin diferă de acelea obținute în cazul femeilor. Valoarea coeficientului indică că sporirea ratei de creștere a Produsului Intern Brut cu un procent contribuie la modificarea indicatorului agregat cu 0,465 procente.

Analizând datele tabelelor 6 și 8, concluzionăm că bărbații dețin mai multe mandate de deputați, ocupă mai multe posturi de conducere, sunt mai bine remunerați, iar angajarea lor în economie numai cu circa 5% depășește aceea a femeilor.

Tabelul 4

Egalitatea de gen date statistice transformate bărbați

year/ indicator	Y	X1	X2	X3	X4	X5-media ponderată
2000	0,150	0,339	0,518	0,360	0,312	0,383
2001	0,523	0,319	0,538	0,361	0,307	0,381
2002	0,224	0,322	0,529	0,368	0,305	0,381
2003	0,160	0,318	0,530	0,372	0,302	0,381
2004	0,175	0,305	0,528	0,373	0,310	0,379
2005	0,189	0,308	0,532	0,376	0,302	0,379
2006	0,194	0,330	0,445	0,382	0,350	0,377
2007	0,179	0,312	0,519	0,381	0,304	0,379
2008	-0,041	0,310	0,540	0,389	0,278	0,380
2009	0,190	0,301	0,545	0,394	0,274	0,378
2010	0,146	0,313	0,543	0,392	0,271	0,380
2011	0,071	0,327	0,582	0,436	0,166	0,378
2012	0,139	0,328	0,581	0,431	0,173	0,378
2013	0,115	0,328	0,585	0,438	0,159	0,378
2014	0,301	0,330	0,583	0,433	0,158	0,378
2015	0,103	0,323	0,587	0,425	0,179	0,379

Sursa: Elaborat de autori

2.2. Sănătate

La acest compartiment se va estima impactul ratei de creștere a Produsului Intern Brut asupra indicatorului de sănătate agregat. Pornind de la obiectivul enunțat, s-a calculat un indicator agregat, și anume, o medie ponderată dintre valorile indicatorilor cunoscuți din statistica ce ține de sănătate. Apoi s-a cercetat dependența lineară dintre rata de creștere a Produsului Intern Brut și indicatorul agregat de sănătate.

S-au considerat indicatorii: X1 – rata mortalității copiilor până la 5 ani la 1 000 născuți-vii; X2 – rata mortalității infantile la 1 000 născuți-vii; X3 – ponderea copiilor de 2 ani vaccinați împotriva rujeolei; X4 – rata mortalității materne la 100 000 născuți-vii; X5 – rata nașterilor asistate de personal medical calificat; X6 – incidenta HIV/SIDA; X7 – incidenta HIV/SIDA printre populația în vârstă de 15-24 ani; X8 – media ponderată; Y – rata creșterii Produsului Intern Brut.

Tabelul 5

Sănătate

	rata creșterii PIB = $0.614 \cdot X8$
σ	(0.1132)
t	[5.4255]
	$R^2 = 0.8139$; $R_{adj}^2 = 0.6624$; $F = 29.77$

Sursa: Elaborat de autori

t - statistica Student și σ - eroarea standard confirmă semnificația suficient de bună a coeficientului estimat. Coeficientul de determinație R^2 și coeficientul Fisher F demonstrează o bună potrivire a funcției comportamentale examinate. Valoarea coeficientului pe lângă variabilin Independentă X8 indică că sporirea ratei de creștere a Produsului Intern Brut cu un procent contribuie la modificarea indicatorului agregat cu 0,614 procente.

Tabelul 6

Sănătate date statistice transformate

Indicator i/ani	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8 -media ponderată
2000	0,150	0,233	0,183	0,891	0,271	0,99	0,04	0,104	0,176
2001	0,523	0,203	0,163	0,941	0,439	0,99	0,055	0,105	0,148
2002	0,224	0,182	0,147	0,943	0,280	0,99	0,047	0,09	0,166
2003	0,160	0,178	0,144	0,957	0,219	0,99	0,062	0,098	0,168
2004	0,175	0,153	0,122	0,963	0,235	0,99	0,084	0,134	0,162
2005	0,189	0,157	0,124	0,969	0,186	1,00	0,125	0,201	0,153
2006	0,194	0,14	0,118	0,969	0,160	1,00	0,147	0,188	0,150
2007	0,179	0,14	0,113	0,947	0,158	1,00	0,174	0,212	0,148
2008	-0,041	0,145	0,122	0,944	0,384	1,00	0,194	0,161	0,184
2009	0,190	0,143	0,121	0,928	0,172	0,99	0,171	0,196	0,148
2010	0,146	0,136	0,117	0,903	0,445	0,99	0,171	0,21	0,162
2011	0,071	0,134	0,109	0,911	0,153	0,99	0,176	0,186	0,157
2012	0,139	0,121	0,098	0,97	0,304	1,00	0,185	0,213	0,156
2013	0,115	0,12	0,094	0,968	0,158	1,00	0,179	0,191	0,153
2014	0,301	0,117	0,096	0,963	0,181	1,00	0,204	0,179	0,138
2015	0,103	0,117	0,097	0,961	0,311	1,00	0,202	0,179	0,160

Sursa: Elaborat de autori

3. Concluzii și recomandări

În cele expuse mai sus s-a întreprins efectuarea estimării cantitative ale indicatorilor ODM sub aspectele de: promovarea egalității de gen și abilitarea femeilor și sănătate. Estimările obținute în baza aparatului regresional au permis obținerea unor dependențe liniare între indicatorii dependenți și cei independenți, propuși spre examinare. Aceste relații comportamentale oferă

posibilitatea calculării valorilor variabilelor dependente pentru orice an în care sunt cunoscute valorile variabilelor independente în funcție de cazul examinat.

Calculule efectuate au demonstrat că la compartimentul promovarea egalității de gen și abilitarea femeilor, situația este suficient de bună, însă este necesar ca promovarea femeilor în funcții de conducere și în parlament să fie mai pronunțată. O atenție specială necesită soluționarea problemei remunerării femeilor pe o scară egală cu bărbații; în ceea ce privește sănătatea, atât calculule, cât și situația actuală, demonstrează că mărirea finanțării în acest domeniu, în special la capitolul remunerării și asigurării condițiilor de muncă decente, este imperativ necesară.

Referințe bibliografice

1. Government finance statistics: compilation guide for developing countries. Washington: International Monetary Fund, 2011. 245 p. ISBN 978-1-61635-230-1.
2. Public sector debt statistics: guide for compilers and users. Washington: International Monetary Fund, 2011. 231 p. ISBN 978-1-61635-156-4.
3. Robbins D. Handbook of public sector economics. Michigan: Grand Valley State University Grand Rapids, 2005. 794 p. ISBN 1-57444-562-6.
4. Stiglitz Joseph E. Economics of the public sector. 3th Edition. USA: W.W. Norton & Company, 2000. 823 p. ISBN 0-393-96651-8.
5. COLESNICOVA, T; NAVAL,E. Aplicarea aparatului econometric pentru estimarea unor parametri din domeniul egalității în câmpul muncii din Republica Moldova. Materialele Conferinței Internaționale “Dezvoltarea economic-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere”, volumul XXXV, Economie. pp-315-323. Editura Performatica, Iași 2019. ISBN 978-606-685-687-4
6. COLESNICOVA T., NAVAL E. Impactul diminuării discriminării de gen asupra creșterii sustenabile în Republica Moldova. Materialele Conferinței Internaționale “Economic Growth in Conditions of Globalization: competitiveness, innovation, sustainability. the 13th edition. Vol. II, pp.232-236. October 11-12, 2018 Chisinau: INCE – ISBN 978-9975-3202-9-0.
7. NAVAL E. Earnings evaluation of the Moldovan budget employees. Proceedings of the International Symposium “Experience. Knowledge. Contemporary Challenges. 3rd Edition “Romania in the Year of the Centenary. The European and Global Socio-Economic Context”, December 13-14, 2018, Bucharest, pp.106-115
8. NAVAL, E. Markov chain approach to gender problem analyses Materialele Conferinței Internaționale “Economic Growth in Conditions of Globalization: welfare and social inclusion. the 14th edition”. Vol.II. 241-248. October 10-11, 2019 Chisinau: INCE – ISBN 978-9975-3305-7-2.
9. NAVAL, E. Elaborarea modelelor economice în baza bilanțelor interramurale. AKADEMOS. 2017, 2(45), 27-32. ISSN 1857-0461
10. NAVAL, E. Impactul sectoarelor C&D și TIC asupra evoluției economice. AKADEMOS. 2013, 4(27), 43-48. ISSN 1857-0461.
11. Raport cu privire la Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova. Chișinău, 2013. 91 p.

CERCETAREA EVOLUȚIEI ȘI EFECTELOR INFLAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Natalia BRANAȘCO, *dr. conf. univ.*
natali_bran@yahoo.com

Victoria POSTOLACHE, *dr. conf. univ.*
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova
victoria.postolache@usarb.md

Rezumat: *Inflația este o tendință constantă pe termen lung a economiei de piață către o creștere a nivelului mediu al prețurilor și o depreciere corespunzătoare a banilor. Scopul articolului este de a caracteriza dezvoltarea și caracteristicile specifice inflației în Moldova pe baza justificării sale teoretice și a analizei practice.*

Cuvinte-cheie: *inflație, deflație, indicele prețurilor de consum, indicele prețurilor de producție, indicele general al prețurilor.*

JEL Classification: *C32, E31*

Inflația este unul dintre cele mai grave dezechilibre macroeconomice actuale, astfel, în unele state și perioade, inflația a fost și este pericolul iminent al dezvoltării și progresului economic. În alte circumstanțe de loc și timp, politicile de inflație se pot încadra în strategiile de dezvoltare ale guvernelor. Chiar dacă pare de neconceput, inflația este insuficient conturată conceptual, asupra ei fiind emise numeroase și interesante puncte de vedere. Încercările de a înțelege natura inflației și cauzele apariției ei conduc la dezvoltarea de diverse concepte științifice care pot fi împărțite în politice și economice, după cum este prezentat în tabelul 1.

Tabelul 1

Gruparea conceptelor științifice cu privire la natura inflației

Grupe de factori	Cauzele apariției inflației
Concepte politice	
Exogene	Instabilitatea politică în lume. Conflicte locale. Război etc.
Endogene	Cicluri preelectorale. Tensiuni sociale în societate. Revoluțiile etc.
Concepte economice	
Financiară (inflație monetară indusă)	<p>Cauze exogene:</p> <ul style="list-style-type: none"> - afluxul de bani speculativi din străinătate; - emiterea de monede de rezervă mondială de către emitenții țărilor, etc. <p>Cauze endogene:</p> <ul style="list-style-type: none"> - politica de expansiune a băncii centrale; - scăderea gradului de lichiditate a băncilor; - creșterea vitezei de circulație a banilor; - o creștere accentuată a cheltuielilor guvernamentale (inflația fiscală)
Cauzele cu caracter economic real (inflația indusă de realitate)	<p>Cauze exogene:</p> <ul style="list-style-type: none"> - greve; - dezaastre provocate de om; - dezaastre naturale. <p>Cauze endogene:</p> <ul style="list-style-type: none"> - creșterea costurilor de producție; - scăderea productivității muncii; - monopolizarea economiei

Sursa: elaborat de autor în baza literaturii de specialitate (Basno, C., Dardac, N., Floricel, C., 2003)

Caracteristicile principale ale inflației contemporane sunt:

- a) este un proces de depreciere a banilor atât pe plan național cât și în raport cu alte valute;
- b) este un proces de creștere durabilă și generalizată a prețurilor și tarifelor;
- c) este expresia unui dezechilibru monetar și material manifestat atât pe piața monetară cât și pe piața mărfurilor;
- d) este influențată de diverse aspecte psihologice.

În general definițiile date inflației surprind laturi importante ale acestui fenomen, cum ar fi: excedentul de cerere solvabilă asupra ofertei, neconcordanța dintre fluxurile monetare și cele reale, supraîncărcarea circulației cu semne monetare fără valoare proprie, etc.

Făcând o sinteză a definițiilor putem spune că *inflația* reprezintă o stare economico-financiară de supraîncărcare a canalelor circulației cu bani de hârtie, în care este rupt echilibrul dintre cantitatea de bani necesară circulației (cererea de bani) și cantitatea de bani aflată în circulație (oferta de bani) și în care are loc o creștere generală și de durată a prețurilor mărfurilor. Concomitent are loc devalorizarea monedelor, manifestată prin scăderea puterii de cumpărare a semnelor bănești.

Opusul inflației este considerată *deflația*, caracterizată prin scăderea durabilă pe termen lung a nivelului prețurilor, rezultată ca urmare a unor măsuri ce vizează restrângerea cererii nominale în scopul scăderii tensiunii asupra dinamicii crescătoare a prețurilor. Alte măsuri deflaționiste sunt: reducerea cheltuielilor publice, limitarea veniturilor disponibile ale populației, majorarea ratei dobânzii, pentru restrângerea creditului, etc. În cazul deflației avem o relație directă (cu același sens) între evoluția prețurilor și cea a producției, ambele fiind în scădere. Spre deosebire de deflație, *dezinflația* este procesul monetar-material caracterizat prin încetinirea durabilă, controlată și autoîntreținută a ratei de creștere a nivelului general al prețurilor. Ea este considerată o replică pozitivă dată atât inflației puternice, cât și deflației care are efecte negative în planul economiei reale (producția scade).

Cauzele declanșării și desfășurării inflației sunt numeroase, varietatea și eterogenitatea lor, precum și modul în care se reflectă în gândirea economică modernă și contemporană obligă la stabilirea clară a acestora. Deci, în cele mai multe cazuri a fost remarcată combinarea diferiților factori de apariție a inflației în funcție de condițiile economice specifice. Direcția vectorului de impact al fiecărui factor inflaționist asupra ratei inflației poate varia în funcție de perioada de dezvoltare a țării, schimbări în politica sa economică, situația economică externă actuală.

Din perspectiva impactului său în economie, inflația a fost asemănată cu un impozit, întrucât:

- ca și impozitul, inflația reduce venitul, scăzând consumul și economiile, pierderea în cazul unei inflații de 10%, este exact aceeași ca în cazul unui impozit de 10%;
- ca și impozitul, inflația influențează prețul bunurilor și serviciilor (Cocriș, 2013).

Trebuie să facem distincție între cauzele inflației și simptomele inflației. Astfel, de exemplu, de cele mai multe ori, creșterea prețurilor nu cauzează inflație, creșterea prețurilor este un simptom al inflației.

Republica Moldova, mergând pe calea reformelor, a întâmpinat greutăți de ordin economic și tensiune socială și politică. Criza economică s-a evidențiat prin micșorarea bruscă a producției, ratei înalte a șomajului și ca urmare reducerea nivelului de trai a populației. În sfera relațiilor creditar-monetare ea s-a manifestat într-o inflație profundă și îndelungată. Pe parcursul existenței Republicii Moldovei, inflația a fost o provocare majoră pentru economia țării. Odată cu introducerea Lelui situația s-a ameliorat, iar din 2001 evoluția prețurilor s-a stabilizat și nu a depășit un nivel de 13%. Evoluția indicatorilor monetari în perioada 2000-2010 s-a caracterizat printr-o ascendență sporită. În perioada de până la criză s-a reușit o temperare a ritmului de creștere a prețurilor, astfel între 2003-2008 inflația medie anuală a variat într-un coridor de 10-13%.

Evoluția prețurilor din 2010, cu un ritm mediu anual de creștere de 7,7% vine să confirme așteptările privind consolidarea tendințelor deflaționiste și pentru anul 2011. Efectele fenomenelor de la sfârșitul anului 2014 s-au resimțit pe parcursul anului 2015. Situația instabilă în regiune,

situația politică instabilă din țară, deprecierea leului, au influențat masiv evoluția prețurilor din acest an. Dispariția unui miliard de USD din circuitul economic al țării a făcut presiune enormă asupra cursului valutar, care a afectat direct evoluția prețurilor pe toate categoriile pe parcursul anului 2015. Scăderea masei monetare a continuat pe întreg anul 2015 sub presiunea politicii BNM și a crizei economice pronunțate. Astfel, toate componentele masei monetare au înregistrat reduceri, iar moneda națională s-a depreciat față de valutele liber convertibile (figura 1).

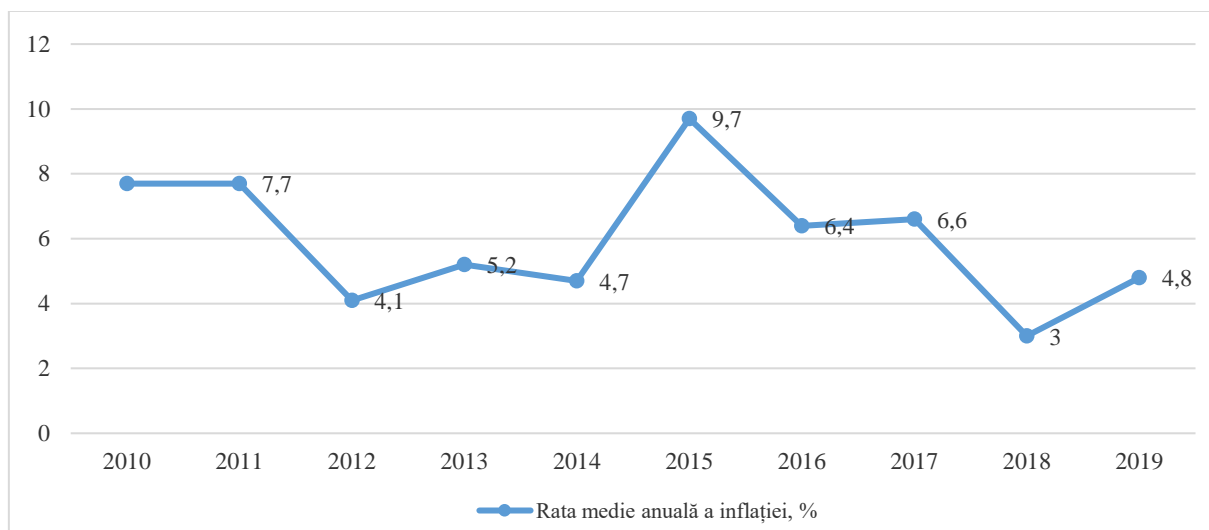

Figura 1. Evoluția ratei medii anuale a inflației anii 2010-2019

Sursa: elaborat de autor după (www.statistica.md)

Rata medie anuală a inflației pentru anul 2019 s-a plasat pentru prima dată după criza financiară bancară națională practic în mijlocul coridorului de variație a țintei, stipulat în Strategia politicii monetare pe termen mediu și a constituit 4,8%. Trendul ascendent al ritmului de creștere a prețurilor s-a menținut pe parcursul întregului an fiind susținut de cererea agregată proinflaționistă, ca urmare a reformei salarizării în sectorul bugetar operate la sfârșitul anului precedent și pe seama intensificării presiunilor inflaționiste cauzate de majorarea prețurilor la produsele alimentare pe piața internă și cea externă. La traiectoria ascendentă a ratei inflației la sfârșitul anului 2019 au contribuit preponderent majorările prețurilor la produsele alimentare, ca efect al scăderii volumului producției pe plan intern și internațional în urma condițiilor climatice nefavorabile. Precum și ajustările aplicate unor prețuri administrate (de ex. la energia electrică în luna august) (Tendințe în economia Moldovei, 2019).

Deci, inflația a rămas un proces preponderent negativ, un proces cu efecte dezechilibrate în economia reală. În acest context, agenții economici sunt preocupați să evite sau să reducă pe cât e posibil efectele negative ale inflației.

Referințe bibliografice

1. Basno, C., Dardac, N., Floricel, C. Monedă. Credit. Bănci. București: Ed. Didactică și Pedagogică, R. A., 2003, 374 p.
2. Cocriș, V. ș. a. Monedă și credit. Iași: ed. Universității „A. I. Cuza”, 2013, 312 p.
3. Tendințe în economia Moldovei. Nr. 36 (trim. 4), 2019. INCE. Chișinău, 2019. 110 p.
4. www.statistica.md

ASPECTE PRIVIND ACCESUL LA FINANȚARE A ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII ÎN ERA COVID-19¹

Alina IANIOGLO, dr.

INCE, secția Analize și Prognoze, Chișinău, Republica Moldova

alina.ianioglo@gmail.com

Rezumat. În lucrarea data au fost determinate dificultățile de accesare a finanțării întâlnite de IMM-uri, în special în condițiile crizei COVID-19. IMM-urile au dovedit a fi vulnerabile la crize, cu acces insuficient la finanțare, proceduri interne pentru gestionarea situațiilor de criză limitate, surse alternative de finanțare slab dezvoltate, fiind necesare un șir de măsuri de susținere a IMM-urilor.

Cuvinte-cheie: finanțare, întreprinderi mici și mijlocii, pandemie, capital de risc, instituții de creditare.

JEL Classification: G30, D25

IMM-urile servesc drept motoare de creare a locurilor de muncă și dezvoltare durabilă. Fiind actori din prima linie a economiei, aceștia au fost sever afectați de pandemia COVID-19, care a declanșat o criză globală de sănătate publică, precum și o recesiune economică. Dificultățile fluxului de numerar, lipsa de expertiză financiară și accesul insuficient la finanțare au constituit provocări de lungă durată pentru IMM-uri, care devin mult pronunțate din cauza crizei actuale, ceea ce a determinat actualitatea temei de cercetare.

Scopul cercetării date constă în determinarea dificultăților de accesare a finanțării întâlnite de IMM-uri, inclusiv în condițiile crizei COVID-19. În acest sens, este important de a înțelege cât de accesibilă a fost finanțarea până la pandemie și cum criza curentă a afectat IMM-urile, ceea ce va putea servi la identificarea măsurilor de facilitare a accesului IMM-urilor la finanțare. Metode de cercetare utilizate: studiul literaturii la tema dată, analiza datelor statistice, clasamentelor internaționale, sinteză.

Capitalul propriu reprezintă sursa de bază în vederea finanțării activității IMM-urilor, dar totuși este insuficientă. În literatura științifică mai multe studii se referă la deficitul financiar (financial gap) în finanțarea IMM-urilor (Mc Cahery *et al.*, 2015; Watson *et al.*, 2009). Cu toate că această problemă este caracteristică pentru toate economiile, totuși este mai acută în țările în tranziție și în curs de dezvoltare (Cojocaru & Susanu, 2019), iar în condițiile curente de criză acest decalaj s-a majorat. IMM-urile deseori întâmpină bariere în accesul la finanțare externă, fiind percepute ca fiind cu profil de risc mai ridicat, gradul mai mare de informalitate, mai puține opțiuni colaterale, capacități mai reduse de management financiar (OECD *et al.*, 2020). În același timp, accesul la finanțare este esențial pentru activitatea, creșterea și inovarea IMM-urilor.

Studiul impactului COVID-19 asupra IMM-urilor și a necesităților acestora, efectuată de PNUD Moldova (2020) în aprilie-mai 2020, reflectă o realitate sumbră: 1/3 dintre companii au rezerve de capital/lichidități care ar putea acoperi cel mult 3 luni din operațiunile acestora, doar 12% au acces la surse externe de finanțare, iar 50% nu au proceduri interne adecvate pentru gestionarea situațiilor de criză.

Potrivit unui alt sondaj "Impactul pandemiei COVID-19 asupra activității companiilor din Moldova: realități, așteptări, acțiuni" desfășurat de AmCham Moldova în perioada 3-18 iulie 2020, doar 13% din respondenți au resimțit o dinamică pozitivă sau un nivel similar de venituri, raportat la aceeași perioadă din anul 2019. În total, 59% din participanți au amânat

¹ Articolul este parte componentă a cercetării, finanțată din cadrul Proiectului „Evaluarea multidimensională și dezvoltarea ecosistemului antreprenorial la nivel național și regional în vederea impulsivării sectorului IMM în Republica Moldova” (cifru 20.80009.0807.38).

efectuarea de investiții strategice, 58% au redus costurile de chirie și administrative, 52% au amânat efectuarea investițiilor curente, 16% au suspendat total activitatea economică [2].

Băncile sunt principalii furnizori de finanțe pentru întreprinderi, inclusiv IMM-uri. Aproape 80% din oferta totală de credit este acoperită cu surse financiare bancare (figura 1). Totodată, în ultimii 3 ani, ponderea soldului creditelor acordate IMM din portofoliul de credite în sectorul bancar a fost în descreștere cu 6.2 p.p., constituind 29,1% în 2019. Un aspect pozitiv ține de reducerea ratelor dobânzilor la creditele, acestea devenind mai accesibile.

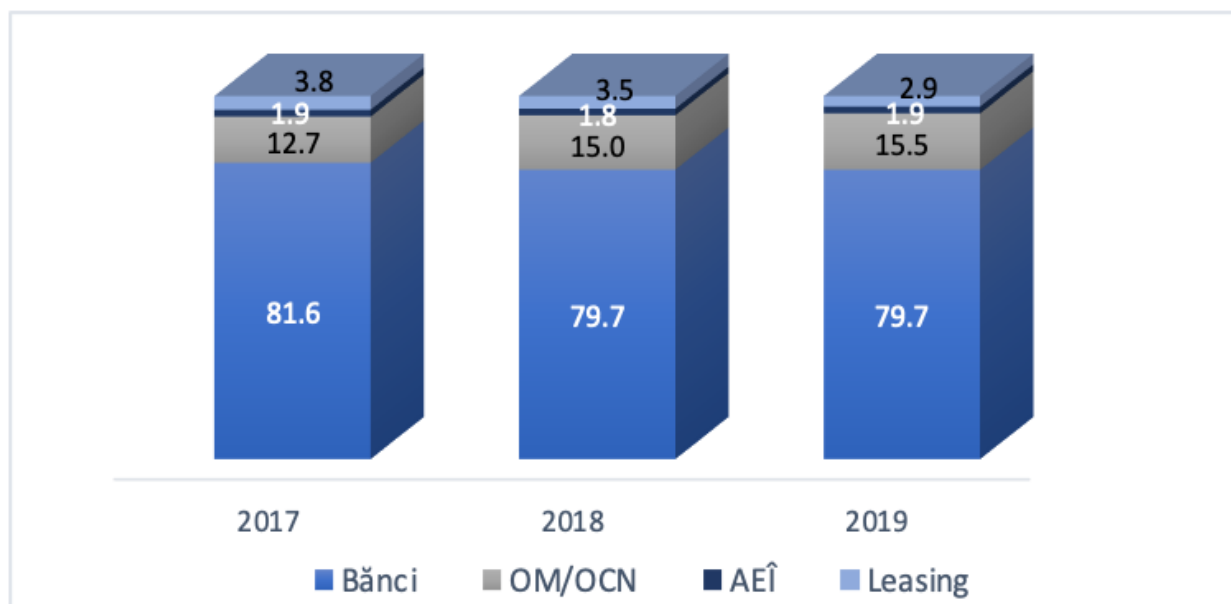

Figura 1. Structura sectorului de creditare în Republica Moldova în perioada 2017-2019, %

Sursa: elaborat în baza Raportului CNPF

Instituțiile creditare sunt foarte sensibile la riscuri și ar putea evita să elibereze noi credite atunci când: ponderea creditelor dubioase este mare și când prognozele vânzărilor nu inspiră încredere. Modificarea soldului la credite semnaleză în mod elocvent ramurile care sunt percepute ca fiind vulnerabile. Cele mai afectate ramuri sunt cea a comerțului (soldul mediului al creditelor acordate întreprinderilor pentru lunile aprilie-iunie 2020 a scăzut cu 387% față de perioada respectivă din 2019), organizațiile de microfinanțare (-200%), industria prelucrătoare (-111%), construcții (-102%) și agricultură (-74%). Soldul creditelor a crescut doar pentru transport și comunicații (136%) și servicii (49%) [3].

În ultimii ani se atestă o îmbunătățire a calității portofoliului de credite. Ponderea datoriei la credite neperformante acordate IMM-urilor din totalul creditelor acordate sectorului a scăzut în ultimii 3 ani cu 9,9 p.p., constituind 14,9% în 2019. Totuși, aceasta rămâne inferioară calității portofoliului de credite în general în sectorul bancar (8,49%). În 2020, după o reducere la începutul de an a ponderii creditelor neperformante, aceasta a crescut până la 14,97% în mai 2020. Restructurarea ulterioară a creditelor a permis reducerea ponderii creditelor neperformante până la 12,95% în iunie. Conform studiului AmCham Moldova (2020), 20% din antreprenori au renegociat contractele de credit, 18% au accesat credite de la instituțiile financiare pentru asigurarea capitalului circulant. Totodată, se așteaptă că efectele crizei ar putea cauza înrăutățirea portofoliului de credite.

Organizațiile de creditare nebanară se dezvoltă cu încetul ca surse alternative de finanțare pentru IMM-uri (deținând în structura sectorului de creditare o pondere de 15,5% în 2019), în special în zonele rurale, primordial din cauza cerințelor ridicate de garanții bancare, în același timp doar 17,9% din împrumuturi OCN sunt acordate persoanelor juridice. Alte surse

de finanțare precum leasingul, business angels, crowdfunding, capital de risc (venture) rămân a fi slab dezvoltate.

Analiza poziției Republicii Moldova în clasamente internaționale până în 2020, releva primordial o dinamică pozitivă a indicatorilor analizați, efectele crizei curente vor fi reflectate în edițiile viitoare. Totodată, scorul indicatorului *Finanțarea IMM-urilor* din Global Competitiveness Index (Schwab, 2019) constituia 3,6 în 2019, ceea ce reprezintă doar jumătate din valoare maximă, Republica Moldova plasându-se pe locul 93 din 141 țări. Conform Enterprise Survey (2020), în 2019 în total 29.4% de firme identifică accesul la resurse financiare ca o constrângere majoră. Indicatorii care rămân a fi slab dezvoltați sunt: *Capital de risc, Leasing, Alfabetizarea financiară, Credite neperformante, etc.* (OECD et al., 2020).

În concluzie, menționăm că IMM-urile au dovedit a fi vulnerabile la crize, iar accesul la resurse financiare rămâne a fi una din constrângerile stringente. În condițiile crizei actuale este important de a asigura finanțarea deficitului de lichiditate a IMM-urilor, în același timp fiind esențială și dezvoltarea unei strategii de termen lung. IMM-urile trebuie să se ajusteze la „noua realitate”, să fie flexibile și creative în strategia lor comercială și de distribuție. În vederea susținerii recuperării IMM-urilor în perioada post-COVID 19 trebuie elaborate un șir de măsuri, printre care, pe lângă oferirea suportului financiar (programe /fonduri), este important de a dezvolta surse alternative de finanțare (crowdfunding, capital de risc, business angels), acordarea suportului tehnic pentru o mai bună gestionarea a finanțelor și riscurilor, schimb de practici și soluții inovative, dezvoltarea serviciilor financiare digitale.

Referințe bibliografice

1. Cojocaru, N., Susanu, M.C. Necesitatea perfecționării reglementărilor finanțării întreprinderilor din spectrul mediului de afaceri al IMM-urilor. In: *Relatii Internaționale. Plus.* 2019, nr.1(15), pp. 179-191.
2. Comisia Națională a Pieței Financiare. Raportul anual 2019. [Accesat 6 iulie 2020]. Disponibil: <https://www.cnpf.md/storage/files/files/Raport%20Anual%202019.pdf>
3. Enterprise Survey. The World Bank. [Accesat 11 mai 2020]. Disponibil: <https://www.enterprisesurveys.org/en/data/exploreeconomies/2019/moldova#finance>
4. AmCham Moldova. Impactul pandemiei COVID-19 asupra activității companiilor din Moldova: realități, așteptări, acțiuni. 2020.
5. Matricea COVID. Studiu elaborat de Consiliul Economic pe lângă Prim-Ministru. 2020 [Accesat 29.10.2020]. Disponibil: <https://consecon.gov.md>
6. OECD et al. SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2020: Assessing the Implementation of the Small Business Act for Europe. Brussels: OECD Publishing, 2020.
7. PNUD Moldova. [Accesat 6 august 2020]. Disponibil: <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/blog/2020/the-fight-against-covid-19--survival-only-is-not-an-option-for-m.html>
8. Schwab, K. Global Competitiveness Report. 2019, Geneva: World Economic Forum, 2019. 666 p. ISBN-13: 978-2-940631-02-5.

POSSIBLE RECONFIGURATIONS OF THE POST-PANDEMIC FISCAL SYSTEM THROUGH MEASURES TO EFFICIENCY THE TAXATION OF LEGAL ENTITIES REVENUES

Nicoleta MIHĂILĂ

Centre for Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Bucharest, Romania
nicmihaila@gmail.com

Abstract. *Our paper presents a retrospective of the fiscal measures taken at international level to limit the negative impact of the Covid 19 crisis on companies and propose post-crisis measures that could lead to a reconfiguration of the tax system as a whole. In this context we used the descriptive methodology, namely theoretical and applied bibliographic sources of different tax institutions.*

Keywords: *companies, fiscal measures, taxes, european context.*

JEL Classification: *H25, H32*

The beginning of the Covid 19 crisis led governments around the world to adopt fiscal and economic measures to limit the negative impact on the activity of companies and their employees.

With regard to tax measures implemented at EU level (Deloitte, OECD, 2020), certain provisions are common to several states due to their intention to help provide liquidity for companies already affected by the establishment of the state of emergency. Thus, Belgium, Luxembourg and Latvia have opted for an accelerated VAT refund; Italy, the Czech Republic, Belgium, Austria, Malta, France, Luxembourg extended the deadline for filing tax returns / paying tax obligations; Greece, Italy, Poland have introduced tax incentives for donations made by taxpayers; Austria, Italy, France, Poland suspended tax control actions.

Therefore, states around the world have offered significant amounts to support companies in difficulty (IMF, KPMG, 2020), as well as other measures aimed at minimizing the risk of an economic crisis (postponement of tax payments, not-collection of interest and late fees, temporary taxes reductions, measures for the most affected sectors, technical unemployment).

Regarding the efficiency of corporate income taxation in the context of the Covid crisis 19, we consider some measures, which were "inspired" by those applied in Poland or Denmark (Rezist Association, 2020).

Therefore:

► Creation of an additional support fund for companies that pay their taxes and fees exclusively in the European Economic Area, excluding areas of the EEA considered tax heavens. This measure applies in Poland, for companies that pay taxes and fees in this country.

► Exclusion from public support measures of companies that pay all or most of their taxes in tax havens (European Parliamentary Research Service, 2019) – the measure is applied in Poland and Denmark.

► Determining state-owned companies and companies with majority state capital not to pay dividends in 2020 and 2021 and to invest the available funds in domestic infrastructure projects. Therefore, investments in own infrastructure made by companies with majority state capital are encouraged by reinvesting profits.

► Guaranteeing loans for SMEs up to a threshold of 100,000 lei per SME in proportion of 100% by the state, only if they are granted by banks in a simplified verification regime. This measure also applies in Switzerland. SMEs can access a 100% state guaranteed loan with a volume of up to 500.000 CHF, at an interest rate of 0%. Above this amount and up to CHF 20 million, the loans are 85% guaranteed by the state at an interest rate of 0,5%.

In addition to these measures aimed at supporting companies in order to continue their activity, and implicitly helps them to streamline their revenues, we propose two measures that contribute to reforming the tax system (Tax Foundation, 2020). We refer to the digital services tax

(DST), respectively the introduction of an effective minimum tax (for the taxation of multinationals and the transfer of profits).

► **Digital services tax (DST)**

Digital services tax (proposed by an OECD document) was to apply from 2021. But the new context created by the crisis caused by the COVID-19 pandemic could accelerate the adoption of such a measure.

The new technologies and platforms offered by the tech giants have made possible the significant change of the way companies and authorities around the world operate and interact. Implicitly, this will reflect in the revenues and profitability of the digital economy, which includes tech giants, online platforms, and many other companies.

We believe that the assessment of how the digital tax will affect businesses should be assessed in advance, especially if we consider both technology companies and companies that sell products to consumers and, indirectly, all organizations with a traditional business model (Sas, 2020).

The OECD intends to provide a unified and comprehensive response and will make efforts in this way, especially as several countries have taken unilateral decisions in the last year (for example, since the beginning of 2020, Italy, Austria and Turkey have imposed new taxes for digital services, and other countries have expressed interest in implementing such a tax).

Therefore, the adoption of a solution by the OECD as soon as possible is desirable in the face of unilateral measures that would disrupt global profit taxation rules, and the taxing mechanism should not be aggressive, as it affects the development of digitalisation. We believe that the changes caused by the pandemic will speed up the taxation of the digital economy, and companies must be as prepared as possible for this scenario (technology means, in the long run, efficiency and lower operating costs).

► **Minimum effective tax rate**

The idea of the minimum effective tax rate has (re)emerged in the context of the pandemic caused by Covid 19, as some multinationals (which have avoided paying corporate taxes for years) are to be saved by national governments, by providing facilities) (Laffitte, Martin, 2020).

Negotiations for a large-scale reform of the international tax system are ongoing within the OECD. The minimum effective tax rate has been applying in the USA from 2018. In the EU, its design and especially its implementation are more difficult, as the complexity generated by the sophisticated allocation rules, accompanied by the need for tax authorities to collect new information, may provide more space for multinationals to avoid taxing profits, especially in low-income countries. A state-specific minimum tax system is largely preferable.

An important aspect of such a proposal is the level of the effective tax rate. For example, the average global effective tax rate in the USA is between 10,5% and 13,125%. Also, for 25 OECD countries the minimum effective tax rate is below 20%, while for half of all countries around the world the level is 11% (Laffitte, Martin, 2020).

A minimum effective tax on the profits of multinationals would reduce tax competition between countries and also reduce companies' attempts to locate in countries with a relaxed tax system (Tørsløv, Zucman, 2019).

The minimum effective tax rate generates substantial gains in tax revenues due to the contribution of companies that make profits due to the crisis, and thus the financing of public goods. In Romania, for example, the application of such a tax is preferable, because it would bring additional revenue to the state budget, but it involves significant costs due to the complex procedures with implementation, as well as a comprehensive reform of National Administration (through digitalization, personal training).

We therefore consider that the help from the authorities is essential for companies to continue their activity in favorable conditions. Also, in order to reconfigure the post-pandemic tax system, we consider particularly important to improve the dialogue between the private sector and government authorities, increase tax compliance, but also to introduce two additional taxes, namely

the tax on digital services (following the digitization process) and a minimum effective tax, which targets in particular corporations that avoid paying taxes on their profits, by transferring them to tax havens.

References:

1. Laffitte, S., Martin, J., Parenti, M., Souillard, B., Toubal, F., 2020, International corporate taxation after COVID-19: Minimum taxation as the new normal, <https://voxeu.org/article/minimum-effective-tax-rate-global-multinational-profits>
2. Sas, I, PwC, 2020, The crisis generated by the COVID-19 pandemic creates the preconditions for the decision on the digital tax to be taken faster than expected
3. -Tørsløv, T R, Wier, L.S.; Zucman, G., 2019, The missing profits of nations, National Bureau of Economic Research Working Paper, W 24701
4. *** Rezyst Association, Zurich, Open letter - Tax support measures in Romania
5. *** Deloitte, Tax and Legal Weekly Alert, Legislative measures adopted in the context of the COVID-19 pandemic
6. *** European Parliamentary Research Service, 2019, Listing of tax havens by the EU
7. *** KPMG, 2020, COVID-19 Global Tax Developments Summary
8. *** OECD, 2020, Tax and Fiscal Policy in Response to the Coronavirus Crisis: Strengthening Confidence and Resilience
9. *** Tax Foundation, 2020, Tax policy after Coronavirus: clearing a path to economic recovery
10. ***<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19>

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЭЗ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ

Татьяна АНДРЕЕВА, доктор экономических наук, доцент
УЛИМ, экономический факультет, Кишинёв, Республика Молдова
andreevatatiana72@mail.ru

Евгений ГРОСУ, докторант,
АПУ, факультет экономики, Кишинёв, Республика Молдова
evghenii.grosu@mail.ru

Резюме. В работе рассматриваются вопросы необходимости создания и развития свободных экономических зон в Республике Молдова для активизации инновационной предпринимательской деятельности, осуществляемой совместно с иностранными инвесторами для социально-экономического развития отдельных территорий и страны в целом. Способы решения проблемы территориального распределения особых экономических зон.

Ключевые слова: свободные экономические зоны, инновационная экономика, инновации, иностранные инвестиции.

JEL Classification: O33

При анализе формирования и развития инновационной экономики государства в условиях международной экономической интеграции актуальным является факт изучения деятельности свободных экономических зон, как своеобразной основы для внедрения инноваций. На современном этапе развития деятельность особых экономических зон (ОЭЗ) оказывает существенное влияние на развитие экономики отдельных территорий и регионов, а также сконцентрирована на решении основополагающих экономических задач, реализацию стратегических программ в области инноваций. Система льгот, предоставляемых резидентам на территории особых экономических зон, должна ориентироваться на индивидуальные особенности страны и потребности резидентов, и иметь тесную взаимосвязь с реализуемыми на ее территориях программами. СЭЗ широко используются в мировой практике, но появились сравнительно недавно в Республике Молдова. Создание СЭЗ необходимо не только для того, чтобы простимулировать привлечение иностранных инвестиций, увеличить объемы экспорта, создать отрасли, заменяющие импорт, получить новые рабочие места и ускорить темпы роста национальной экономики, но и для образования особых условий внедрения инноваций и развития инновационной экономики.

Создание и развитие СЭЗ в Республике Молдова является логической необходимостью, поскольку в настоящий момент у государства нет возможности ускорить социально-экономическое развитие отдельных территорий и приоритетных видов производства, чтобы обеспечить большинство инвесторов необходимыми условиями для ведения бизнеса по всей стране. СЭЗ в стране создаются на основе активизации инновационной предпринимательской деятельности, осуществляемой совместно с иностранными инвесторами для социально-экономического развития отдельных территорий и страны в целом.

Развитие СЭЗ входит в общую стратегию социально-экономического развития Молдовы, они ориентированы на экспортную продукцию. Несмотря на тот факт, что у молдавских СЭЗ существует ряд недостатков, сама программа особых экономических зон является инструментом, влияющим на повышение конкурентоспособных преимуществ государства на международном экономическом рынке. Кроме того, во многих странах механизм СЭЗ не сразу начинал успешное функционирование, а претерпевал некоторые проблемы в своей деятельности, которые при грамотном менеджменте трансформировались в плюсы. Надо разработать единую стратегию функционирования и оптимизировать бюджетные и иностранные инвестиции, значительно усовершенствовать механизм формирования, развития и управления особыми экономическими зонами, определить приоритетные цели для создания зон и рассчитать ожидаемые показатели и результаты для получения доходов, прибыльности и сроков окупаемости проектов. Целесообразно

предоставить нормативные правовые акты, для чего необходимо предоставить в составе заявки на создание ОЭЗ проект по планированию территорий, упростить систему управления и администрирования ОЭЗ. Это влечет за собой не только оптимизацию деятельности особых зон, но и работу по повышению привлечения иностранных инвестиций, устранение всех возможностей пренебрежения и коррупции в управлении СЭЗ, что делает процессы более прозрачными эффективными.

Решением проблемы ненадлежащего территориального распределения особых зон может быть формирование специальных комиссий, которые будут отвечать за проверку и проведение аналитических работ на предмет целесообразности создания отдельных ОЭЗ в определенных районах, определять необходимость создания специальной зоны на этой территории, а также возможные конкурентные преимущества территории, которая привлечет жителей. Кроме того, необходимо, чтобы комиссии также проверяли обоснованность размера объявленной территории под ОЭЗ, поскольку во многих случаях считается нецелесообразным создавать ОЭЗ на большой территории из-за ее невозврата. Решением в этом случае может быть создание меньших специальных зон, но с возможностью его расширения в будущем при необходимости. Пересмотр концепции функционирования ОЭЗ целесообразен в случае отказа в операционном периоде от запланированных показателей эффективности или прекращения стимулирования экономического функционирования ее субъектов.

Таким образом, важно развивать особые экономические зоны не только для привлечения инвестиций в крупные проекты в регионах, но и с целью развития малого и среднего бизнеса. Отличительной особенностью рыночной экономики является то, что такие предприятия в основном создают необходимые рабочие места. В рамках механизма ОЭЗ малые и средние предприятия могут вести учет в соответствии с упрощенной системой налогообложения. Кредиты становятся все более доступными. Таким образом, ОЭЗ могут выступать в качестве экспериментальных площадок для программ развития малого бизнеса. Дальнейшее развитие должно обеспечиваться иностранным капиталом. Еще одной достаточно долгосрочной перспективой развития особых экономических зон является формирование кластеров. Эта тенденция будет способствовать инновационному развитию промышленных зон в Республике Молдова.

Формирование кластеров способствует пространственному развитию регионов, а после этого усилению промышленности приоритет отдается сотрудничеству кластерных предприятий с цепями поставок. Кластерный подход позволяет сформировать комплексный взгляд на государственную политику в области развития конкретного региона. Кластеры обеспечивают диверсификацию экономики, повышают конкурентоспособность, способствуют созданию высокотехнологичного производства, стимулируют развитие регионов, что в свою очередь, приведет к построению инновационной экономики. Сегодня развитие кластеров имеет большое значение для улучшения социально-экономического положения регионов Республики Молдова.

Каждая страна представляет свой путь создания и функционирования СЭЗ, исходя из своих национальных особенностей, так как государства учитывают уровень развития своей инфраструктуры, привлекают долгосрочные инвестиции. Соответственно, Республика Молдова должна иметь четкий план и конкретную цель по созданию крупного инновационного центра, для чего будут привлекаться местные и иностранные инвестиции.

Источники:

1. Закон о зонах свободного предпринимательства № 440-XV от 27 июля 2001 года (официальный монитор Республики Молдова, 2001 г., № 108-109, ст. 834).
2. Баронов В.И., Костюнина Г.М. Свободные экономические и офшорные зоны. М. ИНФРА-М, 2016. с. 560.
3. Миронов Е.И. Управление инновационным развитием экономики на основе формирования особых экономических зон по сетевому принципу. Орел, 2010. с.23.
4. Мушаева О.В. Особые экономические зоны как инструмент развития экономики по инновационному пути: Автореф. дисс. на соиск. учен. степ. канд. экон. наук / О.В. Мушаева М., 2009. 24 с.
5. Малый бизнес в особых экономических зонах // <http://www.rosuez.ru/cheki/malyj-biznes-v-osobyhjekonomicheskikh-zonah.htm/>.

ROLUL ASISTENȚEI UNIUNII EUROPENE ÎN REPUBLICA MOLDOVA CA RĂSPUNS LA COVID-19

Iuliana STRATAN, drd.

Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative
Chișinău, Republica Moldova
iuliana_stratan@yahoo.com

Rezumat. *Lucrarea scoate în evidență rolul Uniunii Europene și asistența oferită de aceasta în vederea combaterii efectelor pandemiei Covid-19. În acest context este efectuată o analiză a programelor și tranșelor financiare oferite de sine stătător sau în parteneriat cu alte instituții. În rezultat s-a constatat că Uniunea Europeană ar trebui să preia conducerea acestor eforturi în strânsă coordonare cu partenerii de dezvoltare prezenți în Republica Moldova ca Banca Mondială, Organizația Mondială a Sănătății și alți donatori. Pe de altă parte, soluțiile de politică implementate de autorități sunt, într-o măsură, inadecvate, având în vedere amploarea și complexitatea crizei actuale sanitare și economice.*

Cuvinte-cheie: *Uniunea Europeană, asistență externă, cooperare, pandemia Covid-19, programe de dezvoltare.*

JEL Classification: *F35, O29*

Uniunea Europeană (UE) cooperează cu Republica Moldova în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (MAEIE) a dimensiunii sale estice regionale, Parteneriatul Estic (MAEIE). Obiectivul acestei cooperări este de a aduce Republica Moldova mai aproape de UE. Asistența UE pentru Republica Moldova sprijină realizarea obiectivelor trasate în Acordul de Asociere UE-Republica Moldova, cât și cele 20 de realizări programate a fi atinse către anul 2020 (potrivit celor agreeate în cadrul Summit-ului Parteneriatului Estic). Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană reprezintă un cadru legal și instituțional care contribuie la agenda de dezvoltare a Republicii Moldova din punct de vedere politic, social și economic.

Uniunea Europeană a adoptat noul document multianual de programe a UE pentru Republica Moldova pentru perioada 2017-2020, ceea ce constituie o alocare estimativă de circa maximum 348.0 milioane euro (Single Support Framework, p. 6), axat pe principalele priorități ale Parteneriatului Estic: Economie durabilă; Guvernare durabilă; Interconexiune durabilă; Societate durabilă. UE rămâne a fi lider la capitolul asistenței financiare nerambursabile acordate Republicii Moldova.

Ținem să menționăm că în contextul crizei epidemiologice, comunitatea donatorilor, în special Uniunea Europeană, la care fac referință în prezentul articol, participă activ și solidar în susținerea Guvernului Republicii Moldova privind măsurile de urgență în prevenirea și controlul răspândirii noului coronavirus. Pe lângă alocarea de donații și ajutoare umanitare directe beneficiarilor, Uniunea Europeană identifică măsuri de reprogramare a proiectelor de asistență oficială pentru dezvoltare în derulare, care intervin cu acțiuni de procurare de echipamente de protecție și alte consumabile destinate beneficiarilor care luptă în prima linie cu pandemia sau alte acțiuni în sensul protecției sociale și susținerii mediului de afaceri. Exemple elocvente în acest caz servesc: suportul UE din cadrul programului regional destinat Parteneriatului Estic, în valoare de 140 milioane euro, dintre care 30 milioane euro alocate prin intermediul Organizației Mondiale a Sănătății, pentru asigurarea sistemelor medicale din cele 6 țări membre cu dispozitive medicale necesare. Adicional, asistența UE în valoare de 87 milioane euro, formată din resursele proiectelor în derulare și a celor planificate, din diverse programe bilaterale și regionale finanțate de către UE în Republica Moldova. Această asistență nu reprezintă angajamente noi de suport din partea UE, ci reprogramarea anvelopei pentru țara noastră, astfel încât proiectele cu bugete în curs de valorificare să poată acorda suport la contracararea consecințelor crizei provocate de Covid-19.

Astfel, întru stabilizarea situației de criză economică, Guvernul Republicii Moldova a intervenit în adresa Uniunii Europene cu un demers prin care și-a exprimat interesul de a beneficia de Asistență Macro-Financiară oferită de urgență de către UE sub formă de împrumut în valoarea de 100 milioane euro (Decizia Parlamentului European, p. 3, 2020). Fondurile puse la dispoziție vor contribui la îmbunătățirea stabilității macroeconomice și atenuarea consecințelor socio-economice negative ale pandemiei coronavirusului.

Adițional, la data de 29 iulie 2020, a fost semnat Acordul-cadru de împrumut dintre Republica Moldova și Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei pentru realizarea proiectului „Răspuns de Urgență la Covid-19 și Suport pentru Întreprinderile Micro, Mici și Mijlocii” (intrat în vigoare la 22.09.2020), în valoare estimativă de până la 70 milioane euro (Hotărâre de Guvern, 2020). Acesta va asigura consolidarea sistemului de sănătate publică și atenuarea impactului socio-economic al pandemiei, în special susținerea IMM-urilor afectate de criză.

Totodată, la 23 septembrie, 2020, a fost aprobat Proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la inițierea negocierilor și aprobarea semnării Acordului de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Comisia Europeană privind realizarea proiectului „Facilitatea pentru a sprijini răspunsul sistemului de sănătate la situația de urgență Covid-19 și realizarea reformelor conform Acordului de Asociere”, în valoare de 9,0 milioane euro (grant). Acesta prevede și consolidarea capacității sistemului de sănătate publică de a răspunde la situația de urgență Covid-19, inclusiv prin: furnizarea de echipamente cheie pentru centrele și laboratoarele de sănătate, asistență critică în managementul cazurilor, îmbunătățirea capacităților laboratoarelor în supravegherea, prevenirea și controlul infecțiilor etc.

Datorită modalității de implementare a acestor proiecte prin management direct și indirect de către donatori, ceea ce înseamnă implementarea prin agențiile oficiale de dezvoltare ale statelor membre UE și agenții ale ONU și alți parteneri multilaterali, asistența în cauza nu este administrată de către Guvern.

Cu titlu informativ, menționăm că pentru a oferi suport Guvernului Republicii Moldova de soluționare a situației de urgență în sectorul sănătate, precum și pentru abordarea impactului social și economic al pandemiei în sectoarele sociale și economice, a fost creat Fondul fiduciar multi-partener SDG Moldova 2030, administrat de ONU (SDG Moldova). Acesta reprezintă un instrument de finanțare combinat, destinat acțiunilor legate de Covid-19, care oferă posibilitatea tuturor partenerilor de dezvoltare să contribuie cu fonduri într-un mecanism comun. Fondul se bazează pe avantajele de colaborare ale sistemului ONU pentru a extinde oportunitățile de parteneriat și a dezvolta cadre de dezvoltare coerente.

Concomitent, menționăm faptul că prin intermediul Dispoziției nr. 15 din 08 aprilie 2020 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, sub egida Cancelariei de Stat, a fost creat temporar Centrul de coordonare a asistenței externe (Regulament CCAE, 2020) pentru eliminarea consecințelor pandemiei Covid-19. Astfel, detalii suplimentare privind implicarea UE sau a altor parteneri externi în combaterea consecințelor pandemiei pot fi solicitate de la Centrul de coordonare a asistenței externe, în calitate de unică platformă publică instituită cu drept de recepționare a tuturor solicitărilor și necesităților de suport în lupta cu Covid-19.

În baza unei cereri din partea Republicii Moldova, la 23 noiembrie 2017, la Bruxelles, a fost semnat setul privind Asistența Macro-Financiară a UE pentru Republica Moldova de 100 milioane euro, inclusiv:

- ✓ Acordul de grant dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind asistența macro-financiară pentru Republica Moldova (40 mil. euro);
- ✓ Acordul de împrumut dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind asistența macro-financiară pentru Republica Moldova (60 mil. euro);
- ✓ Memorandumul de înțelegere între Republica Moldova, Banca Națională a Moldovei și Uniunea Europeană aferent Asistenței macro-financiare în Republica Moldova.

Prima tranșă în valoare de 30 milioane euro, fiind acordată în octombrie 2019, UE aplică consecvent principiul condiționalității stricte. În iulie 2020 a fost reluată asistența financiară, tranșa a doua fiind alcătuită din 10 milioane euro sub formă de grant și de 20 milioane euro sub formă de împrumut pe termen lung, cu dobânda scăzută. Totuși, Republica Moldova a ratat ultima tranșă de 40 milioane euro a asistenței macro-financiare din cauza neîndeplinirii în termen a condițiilor restante, inclusiv urmare unor derapaje în justiție și sistemul politic din țară.

Concluzii

Considerăm că, pentru Guvernul Republicii Moldova, soluțiile de politică disponibile sunt, într-o măsură, inadecvate, având în vedere amploarea și complexitatea crizei actuale sanitare și economice.

Guvernanța și transparența sunt și mai importante acum în conturarea distribuției inevitabilelor pierderi din șocul Covid-19. Guvernul ar trebui să comunice clar modul în care intenționează să gestioneze pierderile reale de valoare economică. Acest lucru va fi esențial pentru a ușura tensiunile sociale.

Guvernul va trebui să intervină pentru a se asigura că sprijinul financiar acordat de Uniunea Europeană este gestionat în mod transparent și echitabil pentru a menține stabilitatea politică, macroeconomică și socială a țării.

Deși ar fi prematur să se urmărească angajamente politice puternice, cu excepția celor cruciale pentru a permite răspunsul la criză și pentru deblocarea redresării, ar trebui articulată o viziune mai largă dintre Guvern și partenerii de dezvoltare asupra modului de a răspunde la criză.

Comunitatea internațională ar trebui să joace un rol primar în alocarea eforturilor de asistență. În acest context, ne referim la punerea în aplicare a unor politici cuprinzătoare pentru a atenua mai bine efectele actualei pandemii. În vederea obținerii un efect sinergetic, Uniunea Europeană ar trebui să preia conducerea acestor eforturi în strânsă coordonare cu partenerii de dezvoltare prezenți în Republica Moldova, ca: Banca Mondială, Organizația Mondială a Sănătății și alți donatori.

Referințe bibliografice

1. Decision 2020/701 of the European Parliament and of the Council on providing macro-financial assistance to enlargement and neighborhood partners in the context of the Covid-19 pandemic, 25 May, 2020.
2. Hotărîre de Guvern, Nr. 603, din 12 august 2020, <http://www.parlament.md/LegislationDocument.aspx?Id=f3e5ba20-e07d-4194-b456-469383601a0b> [on-line, accesat la 10.09.2020].
3. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ce este Parteneriatul Estic? <https://mfa.gov.md/ro/content/ce-este-parteneriatul-estic> [on-line, accesat la 23.08.2020].
4. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Planul de Acțiuni UE- Moldova, în Tratatul Internațional, Nr. 38 art. 402, 2006.
5. Moldova 2030 SDGs Partnership Fund, <http://mptf.undp.org/factsheet/fund/MD100> [on-line, accesat la 11.09.2020].
6. Regulamentul Centrului de coordonare a asistenței externe pentru eliminarea consecințelor pandemiei Covid-19, Anexa 1, nr, 15, din 8 aprilie, 2020, https://gov.md/sites/default/files/dispozitia_15_08.04.2020_0.pdf [on-line, accesat la 14.09.2020].
7. Single Support Framework 2017-2020, European Commission, p 6.

NATIONAL STATES AND PUBLIC INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF COVID-19 IN THE EUROPEAN UNION OPPORTUNITIES AND THREATS - ECONOMIC PERSPECTIVES

Alina Georgeta AILINĂ

*Centre For Financial And Monetary Research „Victor Slăvescu”, Bucharest, Romania
alina.glod@gmail.com*

Abstract. *Emerging in China in late 2019, the COVID-19 corona virus medical phenomenon has caused dramatic events around the world putting considerable pressure on public institutions. Therefore, the article tries to capture a number of opportunities for EU27 state and their institutions that may limit the effects of such non-economic shocks in the future.*

Key words: *pandemic, shocks, European Union countries, economic and noneconomic solutions.*

JEL Classification: *D61, H12, N10*

Introduction and Methodology

The COVID-19 pandemic contingency measures have resulted, in addition to dramatic medical, social and psychological effects, in dramatic economic shocks at the microeconomic and macroeconomic levels, continuing to put considerable pressure on EU 27 Member States and their public institutions.

The aim of the article is to capture a number of opportunities that may limit the effects of such non-economic shocks in the future, beyond the negative effects and threats of the pandemic.

The methodology is mainly a descriptive, argumentative and critical approach, pointing beyond the measures already taken by the national states, a series of aspects that can prove to be real opportunities for the restructuring of the institutions of the national states.

Results

If the institutions and the financial system have always been at the centre of public policies, if the nominal objectives (e.g. those set out in the Stability and Growth Pact, etc.) have been constantly put at the forefront to the detriment of citizens and the planet, now they are "taking revenge", creating, in response, their own political, institutional, economic, social and cultural system. However, it should be noted that the emphasis should be placed by the government on the opportunities offered by the onset of this pandemic:

1. Therefore, the institutional and economic systems of the state must be strengthened, the creation of state banks, where they do not exist, at least 2 (one bank for population, savings, economic assistance, etc. and the second for companies, for investments, consultancy and reorganization, etc.) - maximum 5 (e.g. thought on the strategic branches of development of the country, more precisely which of the industries have a future in the conception of governments and specialists, which contribute to the future but are now neglected and which can bring prosperity and financial security country). Also, in the context of the devastating environmental and medical implications, is the need to set up a "green" state bank exclusively to finance projects on renewable energy production and the replacement of fossil fuel-based technologies for industrial processes and heating systems. Presumed effect: - ensuring the financial security of a country.

2. Creation of companies exclusively of state or with majority state package and recapitalization of the existing ones for strategic fields (including agriculture, water supply, gas, electricity, soil and subsoil resources). Presumed effect: - good absorbent of the labour force rejected by the private system in the context of crisis (medical, institutional, political, social, environmental, etc.).

3. Modernization of state hospitals, strengthening of the county structure of provincial hospitals, appropriate endowment, reprofessionalization / retraining of medical staff to deal

frequently with COVID-19 pandemic episodes. Presumed effect: - ensuring the medical safety of the population.

4. Acquisition of agricultural land to ensure the food and financial security of the population (especially the unskilled, farmers, self-employed, craftsmen, etc.), state cooperatives (agricultural and craft, with double private-state management, control and audit internal and external, managed identically as any private activity), protection of state-owned forests and the imposition of legislation and especially strong and effective forest control (increasing the number of rangers, appropriate equipment, their incorporation into the army structure, with identical rights transposed to forestry activity). Presumed effect: - ensuring the food security of the population.

5. Strengthening the functions and discipline of national tax administration agencies, increasing professional training, the number of staff actually involved in control, reorienting the activity towards entrepreneurial support and not imposing sanctions without changing the way companies operate and improving companies' perception on the activity of state officials.

6. Reconfiguring the educational system to face these types of challenges, equipping / re-equipping schools and pupils / students, refurbishing professional workshops, IT centres, creating a functional online system at regional, county, territorial level, continuous professional training and personal testing and retesting, encouraging high-performing teachers to move to rural areas (transport voucher / subscription, accommodation, rent payment, facilities for purchasing houses in rural areas, etc.). Presumed effect: - ensuring the educational security of a country.

7. Restoration of the agricultural irrigation system at the territorial level and especially in areas severely affected by drought, establishment of forest systems to protect and restore soil stability and humidity, but also transport infrastructure according to projects already undertaken by the government. Presumed effect: - ensuring the agricultural security of a country, ensuring the safety and efficiency of the transport of goods, but also of persons on the territory of any state.

8. Construction / acquisition / modernization of state theatres, amphitheatres, clubs, cultural and entertainment venues, including state-funded sports clubs and maintaining a sufficient staff, both quantitatively and qualitatively, so that in situations of pandemic, natural cataclysm, social events, military conflicts, etc., the workforce of this type in the private system to have the possibility of collaboration or employment in the public system and thus not to hinder the public system of social assistance and unemployment. Presumed effect: - absorbing the labour force in the arts and ensuring psychological security, calm and reorientation of the population from pandemic to relaxation and work concentration.

Conclusions

Therefore, it is necessary for a country's government to look beyond the immediate, short-sighted goal of covering deficits and paying off foreign debt and to intervene quickly to solve many serious structural problems, so that foreign market borrowing sources (such as international creditors IMF, World Bank, European Union, European Investment Bank, EBRD, etc.) should not be "captured" or monopolized by others, with bolder visions. The European Union budget and the recovery plan for Europe following the launch of COVID-19, including the European Union Solidarity Fund seem to provide EU Member States with ample opportunities for funding or co-financing, but a bold vision of their future is needed to benefit maximum capacity of all these opportunities and not only to combat the momentary effects of the pandemic. The effects are still ongoing and the consequences can be not only negative but also profound if the authorities of the world's states (implicitly the EU27) fail to turn a calamity into a crucial opportunity for change for the better. However, some EU27 countries have managed to "use" the pandemic to reduce and reverse the trend of structural or short-term macroeconomic indicators (e.g. see the temporary remedy of budget deficits in Bulgaria and Cyprus in the first quarter of 2020).

Bibliography

1. Barro, R. J., Ursúa, J. F., & Weng, J. (2020). The Coronavirus and the Great Influenza Pandemic: Lessons from the “Spanish Flu” for the Coronavirus’s Potential Effects on Mortality and Economic Activity (Working Paper No. 26866; Working Paper Series). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w26866>.
2. - Brodeur, Abel & Gray, David & Islam, Anik & Bhuiyan, Suraiya Jabeen, (2020). "A Literature Review of the Economics of COVID-19," GLO Discussion Paper Series 601, Global Labor Organization (GLO).
3. -Boissay, F., & Rungcharoenkitkul, P. (2020). Macroeconomic effects of Covid-19: An early review. In BIS Bulletins (No. 7; BIS Bulletins). Bank for International Settlements. <https://ideas.repec.org/p/bis/bisblt/7.html>.
4. -The Committee for the Coordination of Statistical Activities (2020)“How COVID-19 is changing the world: a statistical perspective. Volume II”. Online at: https://unstats.un.org/unsd/ccsa/documents/covid19-report-ccsa_vol2.pdf.
5. - McKibbin, Warwick and Roshen Fernando (2020, March 2) „The Global Macroeconomic Impacts of COVID-19: Seven Scenarios” . online: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/03/20200302_COVID19.pdf.
6. ***Eurostat

REPERE PENTRU POLITICA DE ATRAGERE A INVESTIȚIILOR ȘI DE SPORIRE A COMPETITIVITĂȚII EXPORTURILOR REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL CRIZEI ECONOMICE GENERATE DE COVID-19

Victoria FALA

cercetător științific, INCE

fala.victoria@ince.md

Rezumat. În cazul Republicii Moldova performanța redusă a exporturilor și soldul negativ major al contului curent sunt indicatori relevanți ai modelului deficitar de creștere economică. Acest model de dezvoltare generează probleme socio-economice acute, iar pandemia COVID-19 le va amplifica. Pe de altă parte, documentele de politici implementate pe parcursul ultimilor 10 ani au avut mic succes în soluționarea acestor probleme majore, iar una din constrângerile majore rezultă din procesul de implementare în sine.

Cuvinte-cheie: export, deficit cont curent, investiții, politici de dezvoltare economică.

JEL Classification: E65, F10

Competitivitatea exporturilor și stimularea procesului investițional, nemijlocit atragerea investițiilor străine directe (ISD) au un rol foarte important pentru susținerea unui model de creștere economică inteligentă, inclusivă și sustenabilă. Acesta, la rândul său, este baza unei utilizări eficiente a factorilor de producție și o condiție necesară pentru creșterea veniturilor populației din surse sustenabile și, respectiv a calității vieții acesteia.

Performanța exporturilor și atractivitatea investițională sunt măsuri ale sănătății mediului de afaceri și ale competitivității antreprenorilor. Dimensiunea pieței externe este o componentă a cererii agregate care, la rândul său, este un factor determinat pentru susținerea antreprenorialului în creșterea volumului de bunuri și servicii, a cererii pentru forță de muncă și, nemijlocit a veniturilor populației. Importanța piețelor externe crește în contextul unei piețe interne mici, caracterizată printr-un grad redus de sofisticare. La fel, de cele mai dese ori, întreprinderile exportatoare dau dovadă de o performanță sporită comparativ cu cele care se limitează la piața internă.

Prezenta lucrare are drept scop de a formula câteva recomandări pentru politica statului în domeniul susținerii activității investiționale și a competitivității exporturilor în contextul Covid-19. Strategia Națională de dezvoltare Moldova 2020 (SND 2020), Strategia Națională de Atragere a Investițiilor și de Promovare a Exporturilor pentru anii 2016-2020 (SNAIPE 2016-2020), Foaia de parcurs pentru ameliorarea competitivității Republicii Moldova – politici care au un rol hotărâtor în vederea sporirii competitivității exporturilor și schimbării modelului de creștere economică al Moldovei bazat pe remitențe, consum și importuri se apropie către finele implementării. Rapoartele intermediare de evaluare a Strategiilor date, precum și a Foi de parcurs indică curențe majore în implementare și progrese reduse în atingerea obiectivelor stabilite.

Raportul intermediar de evaluare al SND 2020 a conchis că obiectivul de creștere economică care are la bază dezvoltarea unei economii calitative a fost compromis, iar progresul de reducere a sărăciei este unul nesustenabil (Expert-grup, 2017). În perioada anilor 2012-2019, economia națională a crescut în mediu anual cu 3,8%, contra 4,7% prognozate pentru scenariul de bază al SND 2020 și 5,9% al scenariului alternativ, care lua în considerație efectele directe cuantificabile ce urmau să fie produse de implementarea Strategiei. Dat fiind efectele Covid-19, se estimează că în 2020, PIB se va contracta cu circa 7-9% față de anul precedent (INCE, 2020), iar prin urmare ar putea cauza o rată medie anuală de creștere a PIB de aproximativ 2,5% în perioada anilor 2012-2020.

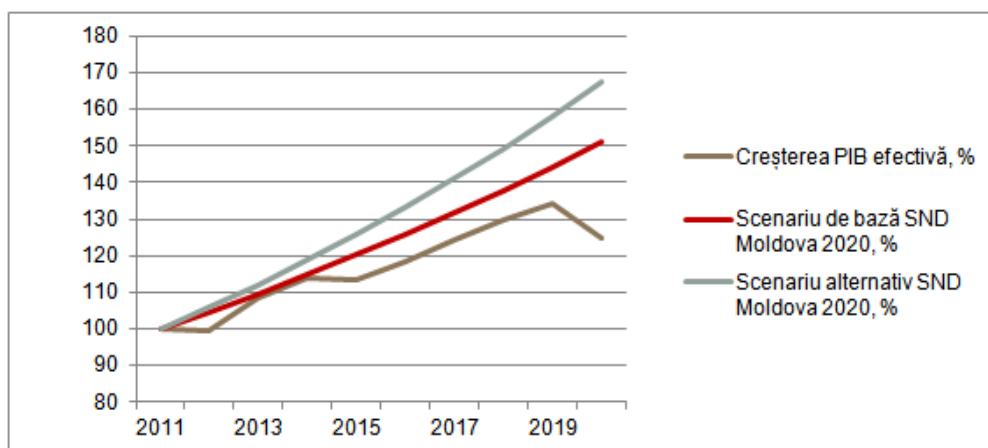

Figura 1. Dinamica PIB comparativ cu scenariile stabilite de SND 2020

Sursa: BNS

Evaluarea intermediară a impactului SNAIPE 2016-2020, a constatat căreanțe pe partea implementării și progrese reduse în ceea ce privește realizarea scopului Strategiei și a obiectivelor stabilite.

1. Efectele implementării Strategiei asupra îmbunătățirea cadrului de reglementare a exporturilor și pentru atragerea ISD au fost cu mult sub nivelul așteptărilor. În unele cazuri a fost atestată o creștere a decalajelor dintre țintele stabilite pentru indicatorii din grila de reforme și rezultatele efectiv obținute.

2. Nu a fost realizat obiectivul ce ține de consolidarea capacităților instituționale pentru atragerea investițiilor și dezvoltarea exporturilor;

3. Strategia a produs unele rezultate pozitive ce s-au reflectat în creșterea investițiilor în unele ZEL-uri, majorarea PIB, a exporturilor și ocupării. Totodată, activitatea investițională a avut o evoluție, mai cu seamă, nesatisfăcătoare, iar unele măsuri realizate deși au produs efecte, au o sustenabilitate redusă pe termen lung (GIZ, 2020).

Prin urmare, se atestă câteva constrângeri majore la această etapă.

1. O problemă critică pentru toate categoriile de antreprenori este forța de muncă slab calificată. Totodată cauzele problemei date sunt mult mai complexe decât nivelul redus al educației, care de cele mai dese ori este invocat. Ori calitatea instituțiilor publice și a politicilor promovate în vederea dezvoltării unei creșteri inteligente este mică. Este slab dezvoltat sectorul de cercetare și dezvoltare. În contextul conjuncturii generale a mediului de afaceri spiritul de antreprenoriat este subdezvoltat, nemijlocit cultura antreprenorială, iar activitățile economice dezvoltate de cele mai dese ori generează o productivitate joasă. Respectiv și investițiile în capitalul uman sunt mici, nemaivorbind de cele ale companiilor din sectorul informal (World Bank, 2019).

2. Alte probleme majore ale companiilor cu capital străin, nemijlocit ale exportatorilor țin de cadrul de reglementare a afacerilor împovărat și, nemijlocit de calitatea instituțiilor publice. În acest context pot fi menționate calitatea redusă a activității instanțelor de judecată, instabilitatea politicilor, vama și reglementările în comerț, nivelul impozitării și accesul la finanțare a exportatorilor. Pentru companiile cu investiții străine îndeosebi de împovăratore sunt astfel de probleme cum ar fi instabilitatea politică, corupția, practicile sectorului informal, reglementările vamale și în comerț.

3. Orientarea slabă a programelor de susținere financiară/informațională a afacerilor spre dezvoltarea unor activități inovatoare, care să genereze o valoare adăugată înaltă și cu potențial de a ieși și de a supraviețui concurenței străine. De altfel și numărul redus al acestora. Pe de altă parte, accesul la finanțare este o constrângere majoră pentru companiile locale ce activează în sectorul de producere (GIZ, 2020).

Un studiu recent realizat în baza chestionării mediului de afaceri² pentru a evalua impactul crizei Covid-19, a determinat că mai mult de jumătate din întreprinderile chestionate din industria ușoară și automotive au înregistrat în perioada de urgență reducerea veniturilor din vânzări cu peste 50%. Circa 24% din acestea au enunțat că veniturile din vânzări s-au redus cu 35-50% comparativ cu perioada similară a anului trecut, 38% din agricultură și 50% din industria grea. Aceste sectoare au o contribuție importantă la formarea producției de bunuri în Republica Moldova, inclusiv a exporturilor, dar și antrenează o cotă importantă din populația ocupată. Situația, devine și mai dificilă în contextul în care mai mult de 80% din antreprenorii chestionați anticipează că rezultatele lor financiare vor continua să se reducă până la finele anului (AmCham, 2020).

Concluzii

Prin urmare, în vederea stimulării activității investiționale și a competitivității exporturilor sunt necesare câteva măsuri importante, cum ar fi: îmbunătățirea cadrului de reglementare a afacerilor și reducerea poverii acestuia asupra antreprenorilor indiferent de localizarea acestora ZEL, parc IT sau înafara acestora; crearea instrumentelor necesare pentru susținerea proiectelor investiționale cu potențial de dezvoltare a capacităților de producere în activități intensive în cunoștințe (în special în activități ce generează o productivitate înaltă), de facilitare a exportului de bunuri și servicii, menținerea pe piețele externe; crearea și consolidarea cadrului instituțional necesar pentru asigurarea realizării cu succes a acestor programe.

Referințe:

1. AmCham Moldova. Impactul pandemiei Covid-19 asupra activității companiilor din Republica Moldova: realități, așteptări, acțiuni. August 2020;
2. Expert-Grup. Raport de evaluare intermediară a Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”. Septembrie 2017;
3. INCE. Raportul de evaluare a competitivității naționale și a implementării Foii de parcurs pentru ameliorarea competitivității Republicii Moldova pentru anul 2018. Chișinău 2019;
4. INCE. Tendințe în economia Moldovei, Nr. 38. Chișinău 2020;
5. GIZ. Raport privind evaluarea intermediară a impactului Strategiei Naționale de Atragere a investițiilor și Promovare a exporturilor pentru anii 2016-2020 asupra dezvoltării economiei naționale. Chișinău 2020;
6. World Bank. Enterprise Survey 2019.

² Studiul a fost realizat pe un eșantion de 205 companii.

IMPACTUL CRIZEI COVID-19 ASUPRA PIETEI MONDIALE A PROIECTELOR PARTENRIATELOR PUBLIC-PRIVATE

Ion POTLOG

Academia de Studii Economice, Facultatea Finanțe, Chișinău, Republica Moldova
potlog@gmail.com

Rezumat. *The COVID-19 pandemic crisis tends to affect PPP global market. It substantially increases in the demand for launch of new public-private partnership projects. But at the same time, it is even predictable that number of cases of non-fulfillment of commitments undertaken in public-private partnerships by private partners will increase. Therefore, it is important that concerned public authorities take a series of measures to solve these problems.*

Cuvinte-cheie: *pandemie, COVID-19, criză economică, parteneriat public-privat.*

JEL Classification: *F21, F63, F65, G01, G18, G38*

Pandemia COVID-19 a provocat o recesiune globală, care lovește în mod particular economiile în curs de dezvoltare într-un moment critic. Înainte de criză, finanțarea dezvoltării economice a fost deja scăzută față de nevoile de cheltuieli pentru realizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, iar spațiul fiscal a fost limitat prin creșterea nivelului datoriei publice și costurile de deservire. Criza COVID-19 riscă să creeze obstacole majore în finanțarea dezvoltării durabile. Mobilizarea resurselor interne va suferi odată cu reducerea activității economice. Spațiul fiscal este probabil să se reducă în continuare, odată cu creșterea cheltuielilor interne și a mișcărilor cursului de schimb față de USD. (OECD, 2020)

Această criză va reduce substanțial capacitatea statelor de a finanța dezvoltarea infrastructurii din cauza scăderii veniturilor bugetare, ceea ce va crește cererea pentru proiecte suplimentare PPP. Pe de altă parte, capacitățile partenerilor privați de a-și asuma angajamente financiare în cadrul proiectelor PPP se vor diminua.

Criza COVID se așteaptă să afecteze piața Parteneriatelor Public-Private (PPP) în trei moduri (Monteiro, Aydin, 2020):

- Crearea de costuri suplimentare pentru toate proiectele PPP, în special pentru cele care sunt operaționale, în mare parte din cauza dezinfectării echipamentelor și a instalațiilor și a deficitului de forță de muncă;
- Afectarea semnificativă a veniturilor proiectelor PPP finanțate de utilizatori, în special a proiectelor de transport și energie, datorită cererii mult reduse;
- Prezentarea provocărilor specifice proiectelor aflate în faza de construcție, cum ar fi întârzierile în construcție și întreruperea lanțului de aprovizionare.

Unii cercetători din Rusia au evidențiat anumite tendințe de bază ale reacției pieței PPP la declanșarea crizelor internaționale, care, în opinia noastră, se pot manifesta și în prezent (Varnavsky, 2010):

1. Încetinirea procesului de încheiere a contractelor noi privind PPP în domeniul infrastructurii în cea mai mare parte a țărilor. Drept factori contributory pentru aceasta, de regulă, sunt crizele pe piața resurselor creditare și recesiunea economică.

2. Criza afectează diferite ramuri ale infrastructurii în mod neuniform. De regulă, cea mai afectată ramură este cea a transportului din cauza elasticității înalte a cererii la serviciile de transport și conjunctura internațională. De asemenea, este probabilă afectarea sectorului comunal.

3. Proiectele lansate înainte de criza financiară pot avea dificultăți, uneori grave, dar nu sunt oprite. Acest lucru se datorează cererii potențiale persistente și potențialelor costuri financiare, politice și de altă natură pentru partea, care a inițiat retragerea din proiect, mai ales dacă investiția este asigurată de riscurile politice de organizațiile financiare internaționale.

4. Numărul de proiecte care întâmpină dificultăți de finanțare este în creștere. Activitatea băncilor de creditare a proiectelor PPP este în scădere. Structura împrumuturilor se schimbă spre o

scădere a ponderii creditelor pe termen lung și o creștere a ponderii creditelor pe termen scurt și mediu. Creditele pe termen lung sunt acordate doar clienților puternici din punct de vedere financiar. Companiile private cu contracte pe termen lung și concesiuni (pe o perioadă de 20 de ani sau mai mult) sunt obligate să apeleze la împrumuturi pentru o perioadă mai scurtă, ceea ce duce la creșterea riscului de refinanțare.

5. Revizuirea condițiilor contractelor PPP în infrastructura industrială poate afecta până la 50% din proiectele existente. În același timp, renegocierea contractelor este un fenomen destul de tipic pentru proiectele de infrastructură derulate de companii private în cadrul contractelor cu statul. Iar criza joacă aici un rol important, dar nu dominant. Există mai mulți factori fundamentali asociați cu natura parteneriatului public-privat, care predetermină probabilitatea ridicată de modificare a clauzelor contractului după începerea punerii în aplicare a acestuia.

De asemenea, se consideră pe deplin posibilă agravarea problemelor frecvente ale realizării proiectelor PPP:

1. În etapa luptei pentru un contract PPP, companiile private sunt interesate să minimalizeze costurile proiectului pentru a câștiga concurența, mai ales dacă criteriul său este prețul minim. Ulterior, atunci când o companie parteneră a statului începe să lucreze la proiect, se adevărește că investițiile reale depășesc volumul prevăzut în contract și, în consecință, perioada de rambursare a proiectului crește, iar profitabilitatea scade. Devine necesară revizuirea contractului pentru a aduce eficiența proiectului la indicatorii conveniți cu statul în etapa de pregătire a contractului.

2. O altă problemă poate fi constatarea faptului, că în procesul realizării contractului PPP situația în domeniul respectiv este mult mai proastă decât se prezenta în prealabil.

3. O problemă posibilă poate consta în refuzul consumatorului final să plătească pentru cele oferite.

Din studiul efectuat rezultă, că în perioada de criză sporește rolul statului în menținerea situației favorabile pe piața contractelor PPP. Există două direcții ale activității statului de susținere a PPP în infrastructură: măsuri de politică fiscală și formarea de noi instituții pentru finanțarea infrastructurii.

Însă toate guvernele se confruntă acum cu deficite uriașe și vor fi mai puțin susceptibile să împrumute ieftin, astfel încât este necesară o reevaluare a analizei costuri-beneficii și să încerce să exploreze noi modele în care fondurile private sunt utilizate pentru a sprijini rezultatele publice. Acest lucru sugerează că un fel de model PPP sau contracte de management pentru furnizarea serviciilor vor reveni în favoarea, favorizând fondurile de investiții și băncile, precum și operatorii care sunt concentrați pe furnizarea serviciilor publice în mod eficient și rentabil, fără a lua niveluri inutile de riscuri de volum.

Referințe bibliografice

1. Monteiro Rui, Aydin Sakra Ozlem (2020) *What is the COVID-19 Crisis Impact on Public-Private Partnerships*, https://blog-pfm.imf.org/pfmblog/2020/04/-what-is-the-covid-19-crisis-impact-on-public-private-partnerships-.html#_ftn1, [Accesat la 22.09.2020]
2. OECD (2020) *The impact of the coronavirus (COVID-19) crisis on development finance*, <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/the-impact-of-the-coronavirus-covid-19-crisis-on-development-finance-9de00b3b/>. [Accesat la 24.09.2020]
3. Варнавский Владимир (2011) *Мировой финансовый кризис и перспективы инфраструктурных проектов*, <https://interaffairs.ru/jauthor/material/373> [Accesat la 18.09.2020]

RELEGATING – THE GDP STRUCTURAL MODELLING STRATEGY, THE DYNAMICS IN TIME-SERIES DATA: SHORT-RUN SHOKS, DISEQUILIBRIUM SHOCKS AND INNOVATIVE SHOCKS TO NUISANCE

Denis VINTU, scientific researcher, PhD student

Academy of Economic Studies of Moldova, Republic of Moldova, Chisinau, Bănulescu Bodoni, 61
denis.vintu@hotmail.com

Abstract: We argue that many confusions relating to the system of methods used in a particular area of study economics and econometrics, if we are considering in time-series forecasting might be considered as arising out of ambivalence or inconclusiveness about the error terms. Relationships between macroeconomic time series are fallacious and, inevitably, the early sentimental frocks-and-romance brigade econometricians concluded that any estimated regression equation, in statistics, an equation constructed to model the relationship between dependent and independent variables would only fit with errors. Beyond dispute, Slutsky concluded that these errors could be interpreted as shocks that constitute wherefore, force behind business cycles. On the other hand, Frisch adjudicated to dissect the errors further into two categories: stimuli, which are analogous to shocks, and irregularity. However, the theory is constraint of providing a statistical framework. Furthermore, Haavelmo interpreted the error term in equations as giving, rather the statistical groundwork for econometric models and making sense that they match up to a priori dispersal assumptions specified in structural models of the stochastic dynamic general equilibrium type, later in 80ths known as simultaneous-equations models intro SDGE approach (proposed in 1982 by Kydland & Prescott.) Because in those days economies required an interpretation in a framework with rather static theoretical models, forming part of the structure of a building simultaneous-equations relegated the dynamics in time-series data frequently to frustration. Relaunch of errors interpretation as the shocks in theoretical models came from model-consistent expectations, in that agents inside the model are assumed to "know the model" and on average take the model's predictions as valid. Forecasting of any non-stationary time-series as in our paper are intended to develop vector autoregression modeling giving freshness to the decade in which economic science and econometrics will be put to the test and obstacles. The so-called Sargent, Hansen, and Tallarini's risk-sensitive permanent income model, and one and two-country stochastic growth models, decomposes the dynamics of the modeled variable into three parts: short-run shocks, disequilibrium shocks, and innovative residuals, with only the first two of these sustaining an economic interpretation.

Key words: economic growth and aggregate productivity; the gross domestic product; innovation and communications; cross-country output convergence; prediction and forecasting methods; time series analysis and modelling; ARIMA modelling; Box–Jenkins method.

JEL Classification: C12; C14; C22; C53; D62; D84; F15; F21; F61; O10; O30

The novelty of the subject. This article reconsider the developing of a new forecast model using the interrupted timeseries of the gross domestic product for the Republic of Moldova. The theme arises from a first need to redefine, economic growth in the context of increasing globalization but also the complexity of commercial transactions. The forecasting method used is based on ARIMA each model partly emphasizing the urgent need to redefine, the economic growth in the context of the Association Agreement (AA) with the EU, which includes a Comprehensive Free Trade Agreement (2014) but also future prospects of integration among the countries with an average degree of development. The technique used comes to bring novelty in the field of forecasting, as an alternative to the one which should be —, a simultaneous equations method and traditional VAR.

As **scientific argumentation** that are required for the research of this topic are:

- the scientific forecasting of such a complex and dynamic dimension of GDP, which according to NBS are interpreted in two classes: category of uses and category of resources, with a

wide coverage area;

- special necessity to study the theoretical and methodological foundations of GDP forecasting and impact on the economy

- the forecasts from a random walk model are equal to the last observation, as future movements are unpredictable, and are equally likely to be up or down. Thus, the random walk model underpins naïve forecasts.

- arguing debate econometrics and its short-comings yours truly often gets the response from econometricians that “ok, maybe econometrics isn’t perfect, but you have to admit that it is a great technique for empirical testing of economic hypotheses.”;

- focusing on the strategic orientations of communication series GDP, which will determine changes in the structure of processes and attracting innovation and FDI;

- description of a scenario, which is a theoretical model with steps to be taken to establish strategic objectives, strategic investments, resources and implementation methods for sustainable growth and real convergence.

- providing forecast data for policy makers who are specialized in public policy.

The propose of research is to study and analyze GDP, category of resource,

- the problems related to communications sector, which has not represent 7.2% in total GDP, as well as the formulation of scenario path that would contribute to improving the performance of FDI input.

- the theoretical - methodological support of the investigative area of research is provided by the work of young scientist, who have conducted research in this field.

Relevance of the article. The research economic growth and development allowed the author to generalize certain conclusions on this topic, and as a result, to propose to introduce - technologies in information and communications throughout theory of Real Business Cycle (RBC).

Approaching the main questions. The central motivation of our theoretical-empirical analysis arises from the desire for better understanding the variations of the long-term economic growth, in the context of the high-technology businesses that target the small and medium-sized enterprises in our country. The main contribution of the study is that it explains why models based entirely on endogenous growth, change of factors, perception in business, possibility of innovation can change the saving rates and thus increase the possibilities of the production, accompanied by the development of new pattern — the art of investing and developing within innovation-development (R&D) sector. The model get started from the hypothesis of the existence the discrepancy between the economic growth rates statistically registered not only in the European regional context, but also in the specific case of the economy of the Republic of Moldova. Schumpeterian thinking from a European perspective, has a strong resemblance to the activity of (Bronwyn B., and Ziedonis R.M, 2001) when it linked economic progress with the social-economic context of the regions. As the socio-economic settings are different for the case of the Republic of Moldova, it is imperative to reflect on the comparative perspective. However, we consider that the model in its approach, can find its origin of inspiration within the Anglo-Saxon and the Nippon-Rhine approach. If we limit ourselves to the classical definition, innovation follows the theoretical definition of invention as innovation in company management (for example, Heilbroner, 1984) and organizational innovation (Hammond P., 1984), are explicitly left out of the equation. However, it should be mentioned that innovation processes are characteristic of large companies, where the first three hypotheses are drawn, namely:

- large firms are more capable than smaller firms of generating routine innovation by capturing economies of scale.

- small firms play a decisive role in creating a monopolistic competition.

- the greater, the market power is, the greater incentive to be engaged in innovation, due to the possibility of lowering costs.

Conclusions and discussions

In conclusion, a highly competitive and global business environment, does not call into

question the survival of the company itself, this factor depends directly on its ability to manage and develop its business model. Whichever model one chooses, the companies are finally forced to accept, the two ways, either with reference to the atomicity and homogeneity of the products, or the possibility of continuing the metamorphosis chain, similar to the economies in transition. In addition, there are companies that do not perceive competition as generating a function of minimum (in case of costs), and rather one of maximum (in case of profits). Narrowing the analysis of the investment-innovation process at the level of each company, Foray (2004) distinguishes knowledge-based economies as those that require continuous and rapid change due to the nature of technology and scientific discoveries, which are unexpected and unpredictable.

Data

The Republic of Moldova can be considered a small and open economy, based on digital services, high-tech products and IT; and the penetration rate of access to information of over 68% (with reference to the access of the population to the Internet). Next, we try to build a forecast model using the data obtained from the National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova. The econometric results, including the tests revealed a potential of 10 -14% annually, and taking into account the structure in GDP (6.8 - 7%), the gross added value of the branch would generate 1. pp each year to the total growth of the gross domestic product. In the process of creating a sequential data set, the period 1967-1994, GDP calibration has been used (transforming economy GDP backward-looking starting with 95Q1, based on 4 autonomously assumptions "Ex ante" specifically:

- purchasing power of one U.S. dollar compared to 1775 Continental currency up to 2012, using Consumer Price Index for All Urban Consumers: Housing in U.S. City Average (CPIHOSSL), collected from Federal Bank of Saint Louis;

- structure of economy GDP, categories of resources, assuming that in the period 1967-1994, which is largely before the Transnistrian conflict, Republic of Moldova has been subject of a big and closed economy abbreviated to BCE (obs. not to be confused with European Central Bank, An European Authority), is an economy that participates in international trade, but is closed enough compared to its trading partners; furthermore it describing export-import sensitivity refers to its Long Run Aggregate Supply (LRAS);

- cpi, is expected to be 2-4% annually between 1967-1992;

- firms and technology, was not count significantly cause in error term or disturbance (epsilon) of the regression model, it has a limited consideration of innovative plant.

References

1. ROMER, D. (2018) Advanced Macroeconomics, 5th Edition, McGraw-Hill Education, 2018 USA ISBN: 1260185214
2. SCHUMPETER, J.A. (1934) The theory of economic development, Oxford University Press, NY 1934
3. SCHUMPETER, J.A. (1942) Capitalism, socialism and democracy, Harpers & Bro, NY, 1942
4. SCHUMPETER J.A. (1984) The explanation of business cycle. *Economica*, 7/1984
5. NATIONAL BUREAU OF STATISTICS, official website (WEB: www.statistica.md)

IMPLEMENTAREA MĂSURILOR PENTRU DIAGNOSTICUL ȘI TRATAMENTUL PACIENȚILOR CU COVID-19, INTERNAȚI ÎN SPITALUL ORĂȘENESC NOVACI

Emil GRIGORE, Ec.

Manager Spitalul Orasenesc Novaci

emil.grigore60@yahoo.com

Rezumat. *In prezenta lucrare au fost identificate și definite măsurile care au fost necesare pentru pregătirea spitalului pentru tratamentul pacienților cu forme ușoare și medii de COVID-19. În acest sens, s-au stabilit responsabilii de proces și s-au identificat și aprobat resursele materiale și umane, necesare îndeplinirii Ordinului Ministrului Sănătății nr. 555/2020 privind aprobarea Planului de măsuri pentru pregătirea spitalelor în contextul epidemiei de coronavirus COVID-19.*

Cuvinte-cheie: *finanțare, plan de măsuri, autorizare spital, distribuie personal, instruire personal, elaborare/revizuire proceduri și protocoale.*

JEL Classification: *E6, I1, I13, M53.*

Introducere

Prin Ordinul Ministrului Sănătății 555/2020, spitalul orășenesc Novaci a devenit un spital suport COVID, inițial cu un număr de 20 de paturi, iar apoi numărul paturilor a fost suplimentat la 64, datorita trendului incidentei pandemice la nivel regional și național. În aceeași perioadă spitalul a trecut și prin procesul de reacreditare, făcând față provocărilor.

Masurile întreprinse de spital:

1. ORGANIZAREA STRUCTURII FUNCȚIONALE:

- S-au elaborat referatele de reorganizare a spațiilor din spital;
- S-au redefinit circuitele funcționale și s-au supus aprobării;
- S-au transmis structurii teritoriale a MS pentru avizare;
- S-a achiziționat cortul pentru triajul epidemiologic al pacienților și al personalului;
- S-au amenajat spațiile izolator pentru pacienții COVID-19;
- S-a estimat necesarul de EPP;
- S-a estimat necesarul de materiale sanitare și de dezinfecție;
- S-au identificat furnizorii de materiale sanitare și dezinfectanți.

2. ORGANIZAREA PERSONALULUI:

- S-a evaluat nevoia de personal;
- S-a redistribuit personalul ținând cont de nevoia imediată de personal;
- S-a făcut instruirea personalului cu privire la normele de prevenire a IAAM, la utilizarea echipamentului de protecție personală.

3. ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII:

- S-a limitat activitatea de diagnostic și tratament pentru pacienții cu afecțiuni cornice;
- S-au revizuit procedurile de diagnostic și tratament;
- S-au revizuit planurile strategice și de management ale spitalului, cu modificarea și reîncadrarea în timp a unor activități și obiective din graficul GANTT;
- S-au revizuit procedurile de curățenie, dezinfecție, igienizare pacient;
- S-a revizuit procedura de internare, triajul pacientului și externarea pacientului;
- S-a elaborat procedura de externare a pacientului decedat cu COVID-19;
- S-a revizuit procedura de triaj a personalului;
- S-au stabilit gărzile astfel încât să se asigure continuitatea activității medicale;

- S-au actualizat contractele cu furnizorii de servicii de laborator și de gestionare a deșeurilor;
- S-au marcat, cu panotaje, zonele cu risc de contaminare;
- S-au revizuit procedurile de administrare a oxigenului;
- S-au identificat riscurile clinice, medicale și nemedicale și s-a stabilit strategia de răspuns la risc;
- S-a constituit depozitul de calamități, specific nevoilor pandemiei SARS COV2;
- S-au stabilit modalitățile de încadrare în diagnostic a pacienților cu COVID-19, conform modelelor de diagnostic de caz stabilite de MS;
- **S-a realizat izolarea în spațiu a pacienților confirmați COVID-19 sau suspecți de restul pacienților non-COVID-19, pentru a scădea la minimum riscul de contaminare.**

4. IDENTIFICAREA SURSELOR DE FINANȚARE ȘI ALOCAREA FONDURILOR

- S-au estimate sumele necesare asigurării activității curente și a activității tratării pacienților cu COVID-19;
- Fondurile identificate și alocate au fost din: surse proprii, de la Ministerul Sănătății (MS) și de la Casa de Asigurări de Sănătate (CAS).

Concluzii

Având în vedere situația și complexitatea abordării pacienților testați pozitiv sau suspecți cu virusul SARS-CoV-2, tratarea celorlalte patologii a fost o provocare pentru întreg personalul medical să facă față situației care se modifică de la o zi la alta.

În aceste contexte, spitalul a făcut față provocărilor, rata mortalității înscriindu-se în limitele naționale, nu au fost situații care să nu poată fi gestionate în cel mai scurt timp, cu toate ca eforturile personalului au fost la cote maxime.

Provocarea pentru echipa de management rămâne în continuare și este una dificilă în ceea ce privește motivarea personalului, pentru a face față eforturilor depuse.

În contextul pandemiei, pentru atragerea de fonduri suplimentare, spitalul a depus diligentele și a obținut finanțarea pentru un proiect din fonduri nerambursabile în valoare de 4,758,238.30 lei, care va fi implementat până la finalul trimestrului II 2020.

Referințe bibliografice

1. Ghid de supravegherea infecției umane cu noul coronavirus (nCoV). Ministerul Sănătății Institutul Național De Sănătate Publică National Institute Of Public Health
2. Ghid masuri de prevenire și control al transmiterii în spitale a MERS-CoV. Ministerul Sănătății Institutul Național De Sănătate Publică National Institute Of Public Health
3. Prevenirea și controlul infecțiilor suspecte cu noul Coronavirus (2019-nCoV) în unitățile sanitare. Ministerul Sănătății Institutul Național De Sănătate Publică National Institute Of Public Health

**ASPECTE PRIVIND REZULTATELE IMPLEMENTĂRII MĂSURILOR PENTRU
DIAGNOSTICUL ȘI TRATAMENTUL PACIENȚILOR CU COVID-19,
INTERNAȚI ÎN SPITALUL ORĂȘENESC NOVACI**

Emil GRIGORE, Ec.
Manager Spitalul Orasenesc Novaci
emil.grigore60@yahoo.com

Rezumat. În lucrarea prezentată au fost identificate rezultatele la care a ajuns spitalul în urma implementării măsurilor de diagnostic și tratament a pacienților cu forme ușoare și medii de COVID-19, internați în spital. În acest sens, s-au stabilit responsabilii de proces și s-au identificat și aprobat resursele materiale și umane, necesare îndeplinirii Ordinului ministrului sănătății nr. 555/2020 privind aprobarea Planului de măsuri pentru pregătirea spitalelor în contextul epidemiei de coronavirus COVID-19.

Cuvinte-cheie: evaluare, indicatori de eficiență și eficacitate (de structura de proces și de rezultat), factori de risc.

JEL Clasification: D81, I1, I13, G32.

Introducere

Spitalul orășenesc Novaci este un spital suport pentru pacienții identificați ca fiind testați pozitiv cu SARS COV 2, cu un număr de 64 de paturi.

În continuare relatăm **rezultate obținute** în urma implementării măsurilor pentru diagnosticul și tratamentul pacienților cu COVID-19 în perioada august – decembrie 2020, la nivelul spitalului:

Cazuri înregistrate:

Numar total internări	Numar pacienți diagnosticați cu COVID-19	Număr pacienți externati ameliorați/vindecați care au fost internați cu COVID-19
470	188	47

Situația deceselor la nivelul spitalului:

Număr total decedați		Număr pacienți decedați diagnosticați cu COVID 19		Procent	
Femei (%)	Bărbați (%)	Femei (%)	Bărbați (%)	Femei (%)	Bărbați (%)
0,02%	0%	0,02%	0%	0,02%	0%

Număr total decedați diagnosticați cu COVID 19 Peste 60 ani	Număr pacienți decedați diagnosticați cu COVID 19 cu comorbidități	Procent din total decedați
2	2	0,02%

Factorii de risc:

Factor de risc	Procent la nivel național	Procent la nivelul spitalului
Boli cardiovasculare	3,05	0,2
Boli renale cronice	2,39	0,1
Cancere	1,99	0,1
Boli hepatice	2,03	0,2
Boli pulmonare	1,67	0,4
Diabet	1,75	0,3
Boli neuromusculare	1,53	0,2
Sex masculin	1,48	0,1

Teste paraclinice:

Indicator	Procent din total pacienți diagnosticați cu COVID 19	Cost
Teste de dg PT-PCR	40%	105,600
Teste de dg. imagistic	40%	11,264
Teste de dg. rapid	10,64%	5,250
Total		

Număr infectări personal dovedite epidemiologic a fi contactate din spital:

Personal medical		Personal administrativ	
Medici	0	Bloc alimentar	0
Asistenți	0	Personal de paza	0
Infirmiere	0	Personal tesa	0
Total	0	Total	0

Fonduri atrase:

Sursa de finantare	Procent total venituri
Din surse proprii	22.466
Din fonduri nerambursabile	-
De la bugetul local	-
De la MS	246.000
De la CAS	5.404.170
Procent din total buget spital	

Transferuri:

Item		Procent din total pacienți internați diagnosticați cu COVID 19
Internați și transferați la alte spitale	122	64,89%
Internați prin transfer de la alte spitale	41	21,81%

Concluzii:

Măsurile luate de spital s-au dovedit a fi utile, având în vedere că indicatorii realizați înscriindu-se în limitele naționale și fiind comparabili cu alte spitale de același nivel.

Marea majoritate a condițiilor medicale pre-existente pentru care OMS recomandă vaccinarea anti-gripală sunt factori de risc dovediți pentru deces prin COVID-19. Rezultatele analizei reprezintă evidențe utile pentru prioritizarea vaccinării anti-COVID-19.

Referințe bibliografice

1. Baza de date a spitalului. HOSPITALNET
2. Rapoarte de supraveghere Covid 19. INSP
3. Factori de risc pentru deces la cazurile confirmate cu COVID-19. Centrul National de Supraveghere si Control al Bolilor Transmisibile. Dr.Odette Popovici

Sesiunea II
Economia circulară, finanțe
și digitalizare

Session II
Circular economy, finance and
digitalization

O SCHIȚĂ A SOCIETĂȚII UMANE POST-PANDEMIA COVID-19

Emil DINGA

*Academia Română – Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”,
București, România
emildinga2004@gmail.com*

Rezumat. *Lucrarea examinează posibile tendințe, în trei domenii esențiale ale vieții sociale în perioada post-pandemie COVID-19, și anume în privința individului/familiei, a societății/comunității și a economiei/praxiologiei. Pe lângă tendințele prezumabile, se propun și unele măsuri, cu caracter foarte general, menite să gestioneze situația anticipată.*

Cuvinte-cheie: *pandemia COVID-19, tendințe, modele, propensiune.*

JEL Clasification: *I10, I15, I19*

1. Preambul

Pandemia COVID-19 reprezintă un șoc impredictibil, de natură medicală (afectând sănătatea și periclitând viața oamenilor) și cu „vocație” globalizantă, facilitată de globalizarea vieții moderne. Riscurile acestei pandemii au generat măsuri de reacție instituțională (răspuns public) și personală (răspuns privat) care au introdus, în toate țările, restricții de comportament și interacțiune socială care afectează șase aspecte ale existenței umane: a) relația de echilibru libertate – securitate la nivel individual; b) relația inter-personală a cooperării sociale; c) diviziunea socială a muncii; d) relația individ – stat; e) formele de acțiune culturală (educație/învățământ, cercetare/știință, cultură); f) formele de acțiune religioasă.

2. Individul/Familia

(a) *Diagnoză*

Contractul social generic (Gibbons, 1999) este menit să cedeze o parte din libertatea individului către structuri reprezentative convenite mutual, în schimbul dobândirii externalităților pozitive ale cooperării sociale – justiție socială, apărare națională, apărarea vieții, asigurarea oportunităților colective – într-un cuvânt, dobândirii securității individuale. Pandemia COVID-19 a mărit riscurile de reducere a securității prin chiar exercitarea libertății, dezechilibrând balanța fragilă dintre cele două, în favoarea securității.

(b) *Efecte generice*

- limitarea cantitativă și modificarea calitativă a inter-acțiunii directe la nivelul individului;
- limitele libertății vor deveni mai puțin clare pentru individ, deoarece ele nu se mai „confruntă” cu libertatea celorlalți, care stabilea aceste limite;
- se va declanșa un proces de introvertire a individului și, respectiv, a familiei; individul și familia vor stabili granițe mai stricte și mai vizibile pentru ceilalți;
- perceperea sensului vieții și a idealurilor personale va suferi o schimbare de perspectivă, spre interiorizare și auto-validare;
- empatia și compasiunea vor suferi un recul psihologic; în consecință, alteritatea va reveni, parțial, la semnificația ei originară, de străinătate.

(c) *Propensiune, dezirabilitate, model instituțional*

- propensiune: (1) creșterea auto-centrării, individuale (și familiale), fără forțarea izolaționismului; (2) creșterea auto-reflexivității individului și familiei; (3) impuls spre cunoașterea autentică de sine;
- dezirabilitate: încurajarea, culturală și instituțională (Hood & Heald, 2012), a propensiunilor menționate, întrucât sunt menite să reducă alienarea umană în condițiile capitalismului an-axiologic (consumerism, eficiență substantivă, asimetrie a puterii);
- model instituțional/cultural: **modelul individualismului societal (MIS)** – model cultural care stopează (sau cel puțin reduce semnificativ) dizolvarea individului în societate, fără a

nega societalul ca generator și replicator al individualului. Desigur, din punct de vedere conceptual, trebuie elaborată noțiunea de individ societal, respectiv de individualism societal.

3. Societatea/Comunitatea

(a) *Diagnoză*

Omul este o ființă socială, atât causal/reproductiv, cât și funcțional și din perspectiva validării. Pandemia COVID-19 modifică, destul de puternic, percepția socialității, deci și pe cea a societății/comunității. Întreaga arhitectură a socialității – de la mărimea și structura așezărilor umane la activitățile de subzistență sau de evoluție a omului – trebuie revăzută și reproiectată.

(b) *Efecte generice*

- socialitatea (Rose, 1999) își va pierde în mod semnificativ caracterul nemijlocit de avantaj mutual (generator de cooperare substantivă), dezvoltând, în compensație, un caracter mijlocit (generator de cooperare simbolică);
- capitalul social (Putnam, 2004) va înregistra o creștere a importanței, relevanței și semnificației, în dauna capitalului economic;
- este posibilă apariția unei alienări sociale generate de insuficiența inter-acțiunii directe în cadrul societății/comunității;
- societatea/comunitatea vor căpăta conotații mai abstracte, poate chiar mai inaccesibile prin experiență directă.

(c) *Propensiune, dezirabilitate, model instituțional*

- propensiune: (1) tendință de insularizare a comunităților, respectiv a națiunilor; (2) recul al globalizării; (3) reducerea dimensiunilor spațiale ale așezărilor umane; (4) reducerea semnificației contractului social, respectiv a justiției sociale (Miller, 2001);
- dezirabilitate: (1) redefinirea socialității; (2) redefinirea cooperării sociale; (3) identificarea de modalități de reducere a tendinței de dez-ancorare a individului de societate/comunitate; (4) reproiectarea așezărilor umane din perspectiva unor canale noi de relaționare între indivizi și grupuri sociale, în condițiile reducerii contactului inter-personal nemijlocit;
- model instituțional/cultural: **modelul societății/comunității simbolice (MCS)** – un model societal/comunitarian care integrează scăderea interacțiunii sociale nemijlocite la nivelul indivizilor într-un model cultural care să „salveze” existența și funcționarea sustenabilă a societății/comunității (Aras & Crowther, 2012).

4. Economia/Pragmatica

(a) *Diagnoză*

Activitatea economică implică punerea împreună a capitalului uman și a capitalului fizic, prin intermedierea capitalului financiar. În privința producției economice, pandemia COVID-19 restricționează prezența nemijlocită a persoanelor în organizațiile concentrate spațial ale activității economice. În privința schimbului economic, reflexul autonomiei individuale se transferă în alte trei reflexe: (1) analiticizarea schimbului de activități; (2) creșterea autonomiei economice a comunităților mici; (3) creșterea autonomiei sistemului economic național.

(b) *Efecte generice*

- deconcentrarea/dispersarea teritorială a activității economice, însoțită de (1) adâncirea analitică a diviziunii sociale a muncii; (2) reducerea dimensională a unităților de producție economică; (3) apariția unui nou criteriu în stabilirea gradului de interdependență economică: autonomia auto-sustenabilă;
- căutarea unui nou echilibru între producția economică de masă (nelocală) și producția economică locală;
- inegalitatea economică (Piketty, 2014) încetează a mai fi un „driver” pentru creșterea economică;
- logica economică se îndepărtează de producția de bunuri luxurioses, atrăgând o redistribuire a resurselor economice în favoarea bunurilor autentice de satisfacere a nevoii economice.

(c) *Propensiune, dezirabilitate, model instituțional*

- propensiune: (1) tendință spre protecționism economic; (2) tendință spre înlocuirea sistemelor economice (Lazkano & Beraza, 2019) ierarhice cu sisteme economice în rețea; (3) tendință spre înlocuirea vânzării economice a bunurilor de folosință îndelungată cu închirierea lor; (4) tendință spre reducerea infrastructurii sociale a transportului și creșterea infrastructurii individuale a acestuia; (5) tendință spre digitalizare, „telemuncă” și „muncă de la domiciliu”; (6) tendință spre înlocuirea turismului fizic cu cel virtual; (7) tendință spre reducerea consumerismului individual și a consumului „în comun” de servicii economice;

- dezirabilitate: (1) reducerea consumerismului; (2) dezvoltarea economiei interstițiale ca economie socială (Patty & Penn, 2014); (3) dezvoltarea economiei sustenabile; (4) limitarea acțiunii economice la satisfacerea nevoii economice; (5) construirea complexelor economice naționale, cu un mare grad de autonomie structurală și funcțională în schimburile economice internaționale;

- model instituțional/cultural: **modelul economiei circulare viabile (MECI)** – un model de economie în care economia nominală este complet acoperită de economia reală, iar economia reală este complet integrată în fluxurile natural-antropice replicabile în mod sustenabil. Toate aceste caracteristici reclamă recursul la ideologia economică (și politică) a ordo-liberalismului.

Referințe bibliografice

1. Aras, Güler., & Crowther, David. (2012). *Governance and social responsibility: International perspectives*. Palgrave Macmillan; /z-wcorg/.
2. Gibbons, M. (1999). Science’s new social contract with society. *Nature*, 402(6761), C81–C84. <https://doi.org/10.1038/35011576>
3. Hood, C., & Heald, D. (2012). *Transparency: The Key to Better Governance?* British Academy. <https://doi.org/10.5871/bacad/9780197263839.001.0001>
4. Lazkano, L., & Beraza, A. (2019). Social Accounting for Sustainability: A Study in the Social Economy. *Sustainability*, 11(24), 6894. <https://doi.org/10.3390/su11246894>
5. Miller, D. (2001). *Principles of Social Justice*. https://www.bookdepository.com/Principles-Social-Justice-David-Miller/9780674007147?ref=pd_gw_1_pd_gateway_1_1
6. Patty, J. W., & Penn, E. M. (2014). *Social choice and legitimacy possibilities impossibility / Political economy*. Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/ar/academic/subjects/politics-international-relations/political-economy/social-choice-and-legitimacy-possibilities-impossibility>, <https://www.cambridge.org/ar/academic/subjects/politics-international-relations/political-economy>
7. Piketty, T. (2014). *Eseu—Economia Inegalităților*. Editura Polirom.
8. Putnam, R. (2004). *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society, 2004 | Online Research Library: Questia*. Oxford University Press. <https://www.questia.com/library/106198738/democracies-in-flux-the-evolution-of-social-capital>
9. Rose, N. (1999). *Powers of Freedom: Reframing Political Thought*. Cambridge University Press; Cambridge Core. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511488856>

THE ROLE OF CIRCULAR ECONOMY PRINCIPLES IN NEW PANDEMIC REALITIES³

Victoria IORDACHI,

National Institute for Economic Research, Monetary and financial research Section, Moldova
timush_v@yahoo.co.uk

Angela TIMUȘ

National Institute for Economic Research, Chisinau, Moldova
ince.timush@gmail.com

Stela CIOBU

Academy of Economic Studies of Moldova, Chisinau, Moldova
stela.ciobu@gmail.com

Abstract. Many governments recognized the need and opportunity of a sustainable recovery, often using notions like the “Green Recovery” or “Build Back Better” to disseminate the message around the world. This article proposes to analyse some of the practices of implementing circular economy principles in their post Covid recovery plans, as well as domains that need mostly to use circularity practices.

Keywords: circular economy, circular city, climate change, green recovery, sustainable recovery.

JEL Classification: Q54, Q57, Q58

Nearly 90 percent of global economic activity has been totally or partially affected by the coronavirus pandemic. Transnational trade links and supply chains have been disrupted, consumer demand has decreased, and millions of people have become unemployed. These are the realities of the day.

The UN believes that in the process of recovering from the crisis, the focus should be placed on creating a more resilient global economic model, strengthening health and social protection systems, introducing green technologies and combating climate change. Thus, the circular economy becomes an actual concept today to help the world cope with the pandemic [7].

In April 2020, the G20 Finance Ministers agreed to “commit to support an environmentally sustainable and inclusive recovery” [4]. Encouragingly, an international poll covering developed and developing countries also suggests that a majority of citizens see a focus on environmental issues as a continued priority as we emerge from the COVID-19 crisis [2].

At the initiative of the Danish Minister for Climate and Energy, Dan Jørgensen, several countries signed a letter calling on the European Union for a comprehensive program of economic and social transformation in response to the Covid-19 crisis and the resulting economic recession. Thus, the signatories call for this recovery program to integrate the green energy transition and digital transformation and point out that increased investment in sectors such as renewable energy, biodiversity recovery, sustainable mobility, energy efficiency, research and innovation, and the circular economy are essential [3].

On 5 June, the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) published a “Build Back Better” plan to develop a resilient and sustainable post Covid-19 recovery [6].

In April 2020, the Municipality of Amsterdam released a detailed **2020-2025 Amsterdam Circular Strategy** with a two-year initial practical action plan. The strategy sets the near-term pathway toward the city’s goal of becoming 100% circular and climate neutral by 2050, and an ambitious medium-term goal of a 50% reduction in primary resources by 2030 [1]. Thus, Amsterdam, became the first municipality to adopt the Doughnut Economics model and the Circular 2020-2025 strategy as the basis for its recovery from COVID-19.

The Circular Strategy concentrates on three priority value chains (see figure 1), also, as a strategic policymaking instrument, The Amsterdam City Doughnut, directly supports the design and

³ Studiul a fost elaborat în cadrul Proiectului 20.80009.0807.22 Dezvoltarea mecanismului de formare a economiei circulare în Republica Moldova.

implementation of this Circular Strategy by allowing the officials to examine the city’s current resource consumption, impact, and circular progress.

Achieving circular economy principles in Amsterdam will require effort and feedback from many internal and external stakeholders. Residents need to be closely involved in the transition to a circular city, and must be encouraged to make more sustainable choices. The businesses’ role is to produce innovations through the development of new business models, design of circular products, and collection, as well as high-quality processing of products after their use. The municipality’s role, on the other hand, is to provide a good example by applying circularity in all spheres - maintenance and procurement, stimulate innovation and cooperation between businesses and institutions, set standards and impose rules, and also influence national and regional policies and regulations, for example, by lobbying for a tax movement from labour to raw material use.

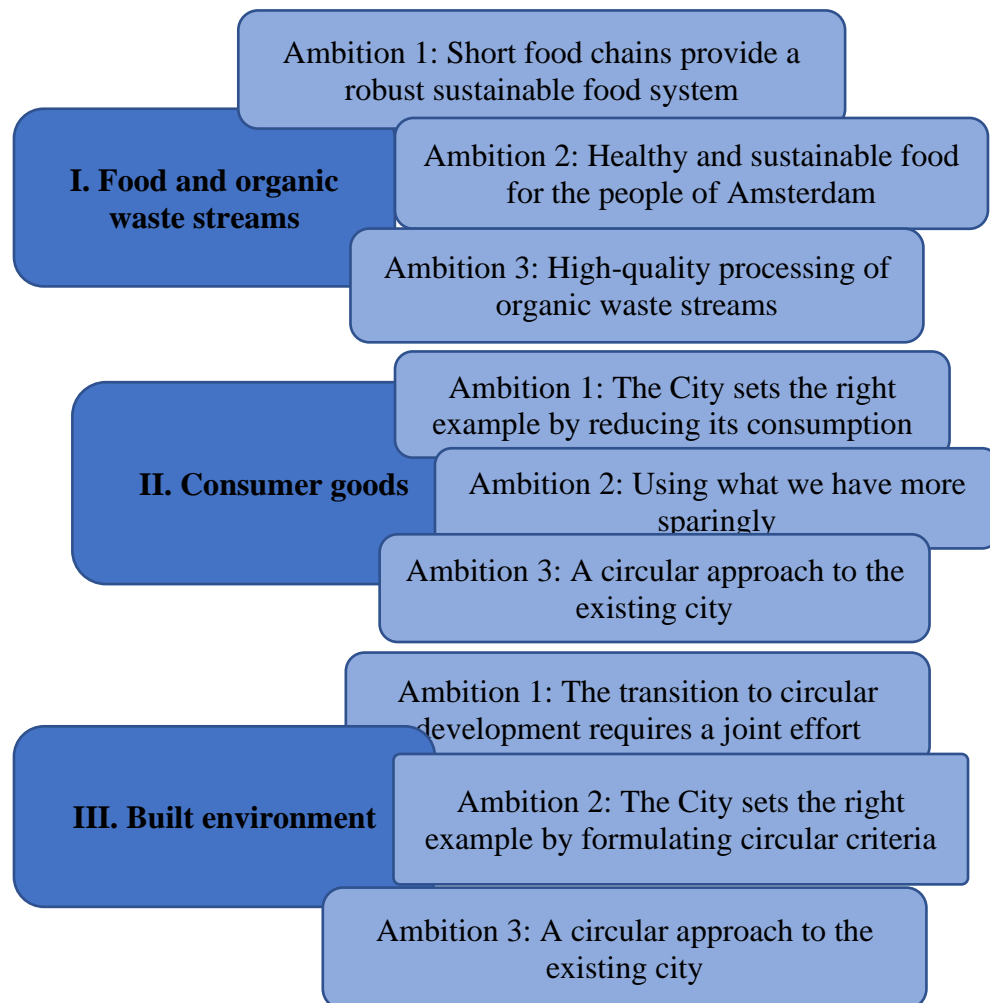

Figure 1. 2020-2025 Amsterdam Circular Strategy: priority value-chains
 Source. Adapted by authors in base of [1].

Similarly, the European Union and South Korea adopted Green Deals as central pillars to their economic recoveries, both supporting regenerative models using circular economy principles.

The Korean “K-New Deal” involves 61,9 billion USD targeting the creation of 319 thousand jobs by 2022 and 659 thousand by 2025 and 135 billion USS investment in green and digital technology [5]. The government will also invest in microgrid communities - using renewable energy and energy storage systems in regional areas, and those with many islands, creating decentralised, low-carbon energy systems. Circular economy initiatives will also be implemented in areas that suppose reducing and recycling energy by using advanced computerised power grids in factories. The plan also involves technology to capture and store carbon emitted from industrial processes and re-using industrial materials.

Circularity can be practiced at all levels - from disinfecting face masks that save lives, to deploying SMART regional policies and strategies that maximize resource use, decrease pollution, and create countless business opportunities. Manufacturing and supply-chain shortages within the health sector have, for example, driven circular innovation, for example within the process of using sterilization agents to decontaminate the masks and to give them a second life, as well as spurred fabrication laboratories that are uniting to innovate processes for medical use.

Conclusions. Manufacturing has earned its place as a mainstay of the recovery strategies of the post-COVID-19 economies. The new normal induced by pandemic requires us to rethink the way the economy produces and consumes and to give way to manufacturing in the process of economic recovery. More, a symbiotic relationship between consumption and production cycles will be the key for a sustainable future. A future post-COVID-19 world should centre around innovation and circularity within the resilient and sustainable manufacturing process.

Circular economy principles should reinforce the connection between local, regional and global supply and business models that are directed towards the preservation of the value of resources, by introducing new investment activities such as reuse, repurposing, remanufacturing and recycling. Thus, closer linkages between production and consumption cycles, together with their connection with demand-led innovation, driven by relevant problems and solutions on local level, set the foundation for more sustainable consumption and production.

Public policy is essential in helping to path the recovery in the post-COVID-19 world. The EU has already announced a recovery package that will implement the European Green Deal and digital transformation. Manufacturing process should represent the basis of strategic recovery of post-COVID-19 economies to ensure greater resilience and mobilize research and innovation capacities around the world by empowering local and regional networks in their connections with international supply chains. In this context, the governments should use climate change commitments and circular economy practices as opportunities to expand a new paradigm of industrial production. Thus, shifting from a linear manufacturing system to a circular one requires global policy commitments, as well as new regulations and voluntary agreements that ensure that recovery packages actually transform and create the conditions for a new manufacturing sector.

Post-COVID-19 recovery policy packages may include a combination of the following instruments: a) extended producer responsibility schemes applied for the whole supply chain and which will favour business models centred around the product life extension, remanufacturing and recovery; b) incentives to develop innovation activities and the creation of local R&D capabilities, based on inter-industry collaboration; c) incentives for the introduction of resource-efficient and carbon neutral or carbon positive technologies to reduce environmental impacts; e) promotion of eco-industrial parks and sustainable business areas to promote knowledge experience across activities and the sharing of circular activities.

Bibliography

1. Amsterdam Circular 2020-2025 Strategy. Available at: file:///C:/Users/Vixen/AppData/Local/Temp/amsterdam-circular-2020-2025_strategy.pdf (accessed on 05.08.2020)
2. IPSOS MORI. 2020. *How does the world view climate change and Covid-19?* Available at: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2020-04/earth-day-2020-ipsos.pdf> (accessed on 3.07.2020)
3. Iordachi, V. 2020. Criza covid-19 și viitorul economiei circulare. Available at: https://ince.md/uploads/files/1592463722_covid-si-circulara.pdf (accessed on 09.09.2020)
4. G20. 2020. *Communiqué G20 Finance Ministers and Central Bank Governors Meeting 15 April 2020*. Available at: [https://g20.org/en/media/Documents/G20_FMFCBG_Communicu%C3%A9_EN%20\(2\).pdf](https://g20.org/en/media/Documents/G20_FMFCBG_Communicu%C3%A9_EN%20(2).pdf). (accessed on 10.08.2020)
5. Government of the Rep. Korea. 2020. The Korean New Deal. National Strategy for a Great Transformation. Available at: <https://www.wko.at/service/aussenwirtschaft/korean-new-deal.pdf> (accessed on 3.07.2020)
6. OECD. 2020. Building back better: A sustainable, resilient recovery after COVID-19. Available at: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/building-back-better-a-sustainable-resilient-recovery-after-covid-19-52b869f5/> (accessed on 3.07.2020)
7. UN. 2020. World Economic Situation and Prospects (WESP) mid-2020 report. Available at: <https://www.un.org/development/desa/publications/world-economic-situation-and-prospects-wesp-mid-2020-report.html>. (accessed on 05.08.2020)

EFORTUL BUGETULUI DE STAT PRIVIND FINANȚAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ÎN CONDIȚIILE COVID-19

Tatiana MANOLE

Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Inginerie Economică și Business, Chișinău, Republica Moldova

tatiana.manole@emin.utm.md

Rina ȚURCAN

Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Inginerie Economică și Business, Chișinău, Republica Moldova

rina.turcan@emin.utm.md

Rezumat. *Sistemul de învățământ reprezintă acea verigă impactul căreia în viața social economică este unul decisiv. În condițiile deficitului bugetar cronic, sistemul național de învățământ beneficiază de finanțare mult mai modestă în raport cu experiența țărilor dezvoltate. În acest articol este analizată finanțarea învățământului general în Republica Moldova în baza costului standard per elev ponderat și finanțarea învățământului superior în baza costului standard per student echivalent. În condițiile de pandemie COVID 19, o răspândire din ce în ce mai mare o capătă utilizarea tehnologiilor informaționale și instrumentelor digitale care, în cele mai dese cazuri, implică eforturi și cheltuieli mai mari în raport cu varianta tradițională de desfășurare a acestora. În rezultat, se dublează munca cadrelor didactice, care ar trebui să fie finanțată suplimentar din bugetul de stat, aspecte justificate în prezentul articol.*

Cuvinte-cheie: *sistemul educațional, învățământ, finanțare, cost.*

JEL Clasification: *I20, I22, I21*

În acest articol autorii au cercetat procesul de reformare a modalității de finanțare a învățământului în Republica Moldova, reieșind din strategiile indicate în Codul Educației al RM (nr.152, 2014), care se centrează pe dezvoltarea durabilă a unei societăți bazate pe cunoaștere.

Dezvoltarea strategică a sistemului educațional din Republicii Moldova trebuie să fie orientată pe o finanțare corectă care să asigure un nivel înalt al calității studiilor, acesta stând prioritar la baza dezvoltării societății în ansamblu.

Productivitatea și creșterea economică sunt determinate de inovația care se bazează pe cercetare și capitalul uman (OECD, 2017).

Gary S. Becker, în lucrarea sa „Capitalul uman. O analiză teoretică și empirică cu referire specială la educație”, menționează că „Cel mai de preț din tot capitalul este acela investit în ființa umană” (Backer, 1997). Guvernul Republicii Moldova, începând cu anul 2014, a efectuat o reformă radicală în sistemul de învățământ, aplicând totodată și o nouă metodologie de finanțare în scopul creșterii calității învățământului bazat pe competență.

Educația, la toate nivelurile, este în mare parte finanțată din fonduri publice, dar sectorul terțiar, în comparație cu alte sectoare educaționale, obține cea mai mare proporție de fonduri din surse private, cum ar fi gospodăriile și întreprinderile private: aproximativ 30% în medie pentru țările membre a Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD, 2017).

O diferență substanțială este și în abordarea complexă a finanțării învățământului. Dacă în țările europene dezvoltate se constată un nivel înalt de dezvoltare și a sistemului educațional, finanțat prin investiții substanțiale, atât publice, cât și personale, atunci și beneficiile sistemului educațional pot fi împărtășite de întreaga societate și persoane concrete (Pana, Nisulescu, 2014).

Cercetările noastre demonstrează că finanțarea învățământului general în baza costului standard per elev ponderat este mereu în creștere. Astfel, normativul valoric pentru un elev

ponderat, finanțat din bugetul de stat pentru anul 2019 (executat), a constituit suma de 11 218,0 lei, cu o creștere de 161,9 % față de anul 2014, iar pentru o instituție de învățământ – corespunzător: 513 258,0 lei cu o creștere cu 127,4 % față de anul 2014. Cuantumul valoric pentru anul bugetar 2020 față de anul 2014, corespunzător indicatorilor comparabili menționați constituie o creștere de 173,0% și 136,1%. Compararea acestor indicatori pe ultimii doi ani bugetari (2019 și 2020) ne demonstrează, la fel, o creștere semnificativă a finanțării învățământului din bugetul de stat (Manole, Stratan, 2020).

Învățământul superior joacă un rol important nu numai ca sursă de inovare a produselor și/sau proceselor, ci și în a ajuta la găsirea de soluții inovatoare și adaptarea la provocările societale mari, cum ar fi degradarea mediului, schimbările climatice, societățile îmbătrânite, epidemia de obezitate, migrația în masă, extremismul, conflict etc. (OECD, 2017).

Învățământul superior înregistrează ritmuri înalte de creștere la nivel global, astfel încât numărul de studenți care urmează studii universitare la nivel global a crescut continuu în ultimele două decenii și se așteaptă să crească de la aproximativ 213 milioane în 2015 la 332 milioane în 2030 (Choudaha R., Rest E., 2018). Această creștere reflectă pe de o parte creșterea substanțială în cererea de forță de muncă calificată, creând perspective strălucitoare pentru studenții universitari și, pe de altă parte, veniturile crescute ale gospodăriilor și numărul tot mai mare de politici guvernamentale de sprijin financiar pentru promovarea accesului la învățământul terțiar. În acest proces, se presupune că numărul studenților care studiază în străinătate va crește de la aproximativ 4,5 milioane la 6,9 milioane, până a venit criza COVID (Ritzen, 2020).

Situația constată în Republica Moldova demonstrează o creștere considerabilă a finanțării învățământului superior, astfel, începând cu 2019 finanțarea în baza costului standard per student echivalent, constituind cca de 36 862 lei pentru un student cu bursă, ciclul I (licență). Această situație normală a fost atacată de pandemia COVID-19, o urgie, care a atacat toată Tera. Bugetul de stat, care este cel mai important component în sistemul bugetar al Republicii Moldova, el fiind un instrument de stabilizare la nivel macro, din 11 martie 2020, a luat tot greul asupra sa.

Astfel, s-a trecut la procesul de învățare în online, educația în instituțiile preșcolare a fost sistată. Anul de studii 2020-2021 a început în condiții foarte complicate. MECC a propus 5 modele pentru organizarea studiilor. În aceste condiții extrem de grele se dublează și munca cadrelor didactice, care va trebui finanțate din bugetul de stat. Pe lângă aceasta, fiecare instituție de învățământ are nevoie de material dezinfectant și ale echipamente de protecție.

De efortul colosal de mare din partea bugetului de stat ne vorbesc aceste date: costul unei zile de tratament în staționar este de 2 255 de lei. Aici intră cheltuielile pentru întreținere, testul, transportul realizat de ambulanță. Astfel, pentru 14 zile, pentru fiecare persoană care este confirmată de COVID-19 statul are cheltuieli de 32 de mii de lei.

Pentru pacienții internați în secția de terapie intensivă costurile sunt și mai mari. Pentru o zi în această secțiune costul este de 5 300 de lei, iar pentru 14 zile costul pentru un pacient ar fi de peste 73 de mii de lei. În legătură cu situația creată și cu costurile suportate din bugetul de stat al țării, trebuie să facem deosebire între un cost de producție și un cost social, care are menirea salvarea unei vieți.

Este evident că pandemia COVID-19 a răsturnat viața social-economică în toate sferile acesteia. Sistemul de învățământ este cea verigă care a fost afectată considerabil, fiind înlocuită experiența tradițională de desfășurare a activităților în întregul mediu academic. Astfel, o răspândire din ce în ce mai mare o capătă utilizarea tehnologiilor informaționale și instrumentelor digitale care, în cele mai dese cazuri, implică eforturi și cheltuieli mai mari în raport cu varianta tradițională de desfășurare a acestora. Reieșind din importanța socială a sistemului de învățământ, instituțiile de învățământ trebuie să fie protejate, asistate și finanțate la nivel necesar pentru asigurarea desfășurării activităților sale la un nivel înalt din punct de vedere al calității.

Referințe bibliografice

1. Backer G. Capitalul uman: o analiză teoretică și empirică cu referire specială la educație. București: All, 1997.437p. ISBN 978-973-571-207-5.
2. Choudaha R., Rest E., 2018. Envisioning Pathways to 2030: Megatrends Shaping the Future of Global Higher Education and International Student Mobility, <https://eric.ed.gov/?id=ED592843>
3. Manole T., Metodologia finanțării învățământului public: teorie și practică: monografie.. Universitatea Tehnică a Moldovei, Academia de Administrare publică pe lângă Președintele Republicii Moldova, Chișinău,: Tehnica-Info SRL, 2010. 336p. ISBN 978-9975-63-309-3
4. Manole T., Stratan A., Costul: abordare conceptuală și analiza financiară. Universitatea Tehnică a Moldovei, Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău,: INCE, 2020. 268p. ISBN 978-9975-3378-8-5
5. OECD (2017), Benchmarking higher education system performance: Conceptual framework and data, Enhancing Higher Education System Performance, OECD Paris, disponibil pe <http://www.oecd.org/education/benchmarking-higher-education-system-performance-be5514d7-en.htm>
6. Pana E., Nisulescu E., 2014. "Eu Policy On Education Funding," SEA - Practical Application of Science, Romanian Foundation for Business Intelligence, Editorial Department, issue 3, pages 411-417, April, disponibil pe <https://ideas.repec.org/a/cmj/seapas/y2014i3p411-417.html>
7. Ritzen, Jo, 2020. "Public universities, in search of enhanced funding," MERIT Working Papers 2020-020, United Nations University - Maastricht Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology (MERIT), disponibil pe <https://ideas.repec.org/p/unm/unumer/2020020.html>

CONCEPTUL DE REACȚIE ÎN PROCESUL ECONOMIC

Emil DINGA

*Academia Română – Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”,
București, România*

email: emilinga2004@gmail.com

Rezumat. *Lucrarea examinează, din punct de vedere logic, conceptul de reacție, cu aplicație în domeniul economic. Pe această bază, se introduc patru criterii de clasificare a reacției, care conduc la opt clase generale de reacții în domeniul economic. În final, lucrarea introduce conceptul de funcție de reacție, demonstrată ca fiind, de fapt, din punct de vedere algebric, o funcțională.*

Cuvinte-cheie: *reacție, funcție de reacție, criterii, clase.*

JEL Clasification: *J19, J29, D69*

1. Conceptul de reacție

Din perspectiva economiei (atât ca sistem praxiologic, cât și ca teorie) conceptul încetățenit de reacție nu verifică nici una dintre trăsăturile definitorii ale conceptului mecanic de reacție. Prin urmare, va trebui să formulăm pe baze logice riguroase acest concept.

În primul rând, vom admite că prin acție înțelegem o cauză, manifestă sau potențială. Cauza respectivă își are originea exclusiv în comportamentul uman (Nussbaum, 2006) (fie individual, fie de grup, fie informal, fie instituțional), nu în natură. Acesta ar putea fi un prim predicat de suficiență pentru conceptul de acție din domeniul economic (de exemplu, nu este vorba despre o proprietate, ci despre o relație pe care, eventual, acea proprietate o permite sau o generează).

În al doilea rând, vom admite că orice acție generează un efect. Efectul se poate produce fie direct, fie indirect asupra indivizilor sau grupurilor (un exemplu de efect indirect: efectul direct se produce asupra naturii – cum ar fi generarea de externalități negative privind mediul – care, ulterior, se exercită asupra indivizilor sau grupurilor);

Așadar, prin conceptul de acție vom înțelege o cauză (fie manifestă, adică produsă în mod actual, fie potențială, adică produsă ca posibilitate), generată de comportamentul uman (Becker, 1978), care generează un efect, direct sau indirect, asupra comportamentului uman.

Pe baza conceptului de acție vom dezvolta, acum, conceptul de reacție.

În primul rând, reacția nu mai are caracterul obligatoriu (adică necesar logic și, de altfel, și ontologic) pe care-l avea reacția din teoria mecanicii, adică reacția nu mai reprezintă pandantul necesar al acției. Reacția poate să se producă sau poate să nu se producă în urma efectului produs de acție.

În al doilea rând, atunci când se produce, reacția nu este concomitentă cu acția, ci este, din punct de vedere cronologic, fie ulterioară, fie anterioară.

O definiție a conceptului de reacție pentru domeniul economic (mai larg, social) (Pestieau, 2006), care ne interesează aici, ar putea fi, așadar, următoarea: *reacția este o acție asociată, fie din punct de vedere cauzal, fie din punct de vedere funcțional, unei acții anterioare logic (uneori și cronologic), având caracter fie necesar, fie contingent.*

1.2. Criterii de clasificare a reacției și clase de reacție

Propunem următoarele criterii de clasificare a reacției:

- (CR1) *după sensul temporal*: se referă la săgeata timpului de ceas asociată producerii reacției;

- (CR1/1) *reacții dinspre trecut* (feed-back) – operează în cazul în care acția este anterioară reacției nu numai din punct de vedere logic, ci și din punct de vedere cronologic;

- (CR1/2) *reacții dinspre viitor* (feed-forward) – operează în cazul în care acția este ulterioară, din punct de vedere cronologic, reacției.

- (CR2) *după natura mecanismului*: se referă la tipul de declanșare a reacției;

- (CR2/1) *reacții discreționare* – este declanșată în mod deliberativ (de regulă, și formal) de un agent;
- (CR2/2) *reacții automate* – este declanșată în mod non-deliberativ sau automat (de regulă, și formal) fără a implica în mod direct un agent;
- (CR3) *după modul de operare*: se referă la raportul dintre efectul generat de acțiune și efectul scontat pentru reacție;
 - (CR3/1) *reacții stabilizatoare* – are efect atenuant (de „semn” opus) în raport cu efectul acțiunii. Ca reacții stabilizatoare vom avea, deci, reacții de tip feed-back negativ, respectiv, reacții de tip forward negativ;
 - (CR3/2) *reacții destabilizatoare* – are efect escaladant (de același „semn”) în raport cu efectul acțiunii. Ca reacții destabilizatoare vom avea, deci, reacții de tip feed-back pozitiv, respectiv, reacții de tip forward pozitiv;
- (CR4) *după țintă*: se referă la efectul preconizat a fi obținut în urma reacției.
 - (CR4/1) *reacții de substituție* – această clasă de reacții are drept țintă producerea unui efect de substituție în sistemul vizat (Luhmann, 2012);
 - (CR4/2) *reacții de complementaritate* – această clasă de reacții are drept țintă producerea unui efect de complementaritate în sistemul vizat.

Funcționarea reacției, din perspectiva criteriilor CR1 și CR3, este descrisă în Figura 1.

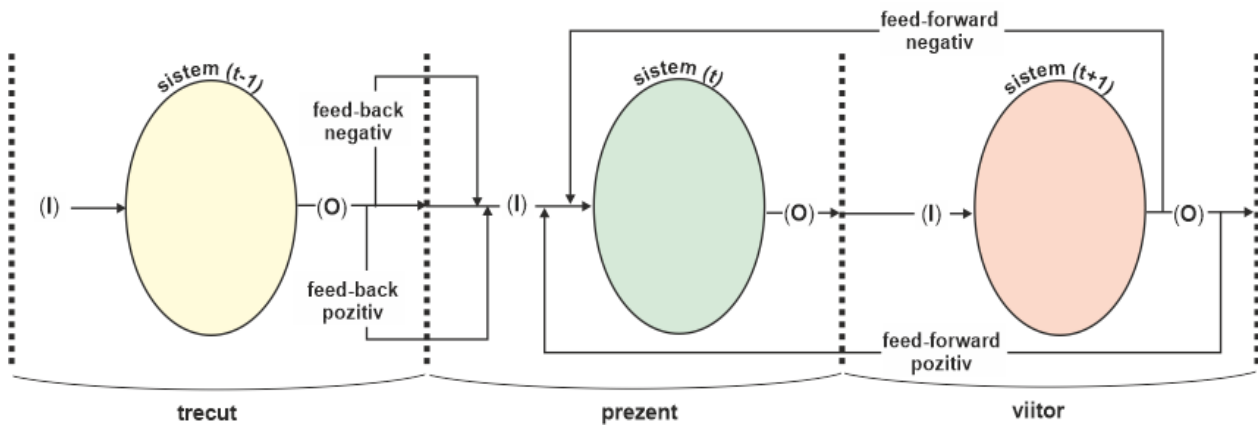

Figura 1. Mecanismul reacțiilor de tip CR1 și CR3, respectiv

Sursa: autorul

2. Conceptul de funcție de reacție

O reacție, de orice tip, este un efect, deci trebuie să aibă o cauză. A pune în relație cauza cu efectul înseamnă a formula o funcție. Dacă notăm cu f o asemenea funcție, cu x cauza și cu y efectul, atunci funcția de reacție poate fi scrisă:

$$y = f(x)$$

Să facem precizările care se impun:

- cauza x trebuie considerată, în general, a fi reprezentată de efectul indus de acțiune. Spunem, în general, deoarece reacția nu este un răspuns mecanic (pasiv) la efectul acțiunii, și anume:
 - instituirea unui mecanism sau dispozitiv de reacție (Deaton, 2010) urmărește un scop care, deși e proiectat să ia în considerare efectele induse de acțiune, are, în același timp, o anumită independență în raport cu acestea. Mecanismul de reacție va integra, în propria acțiune impactul acțiunii externe, dar acțiunea externă nu epuizează conținutul propriei acțiuni a dispozitivului de reacție; să notăm cu σ scopul autonom al dispozitivului de reacție, ceea ce înseamnă că reacția va integra impactul acțiunii externe, notat cu x , în proiectarea propriei acțiuni; aceasta înseamnă că, de fapt, funcția de reacție va avea forma analitică:

$$y = f(\sigma, x)$$

- cum, așa cum am arătat, modul și măsura în care x este luat în considerare în proiectarea reacției depinde de σ , rezultă că putem nota cu \tilde{x} acțiunea externă luată în considerare de reacție, unde $\tilde{x} = h(\sigma)$, deci putem scrie, succesiv:

$$y = f(\sigma, \tilde{x}) = f(\sigma, h(\sigma))$$

➤ aceasta înseamnă că efectul x va fi luat în considerare, din punct de vedere dimensional (ca intensitate) fie *per se*, fie multiplicat, fie divizat; de exemplu, pentru a lua un exemplu din economia nominală (Mankiw, 1994), să presupunem că avem o creștere a prețului mediu în economie, ceea ce poate afecta îndeplinirea țintei de inflație dar, în același timp, prețurile de import scad ca urmare a creșterii ofertei externe adresate economiei naționale. Cum efectul inflaționist *pass through* se va reduce, rezultă că reacția băncii centrale va fi divizată (sau de-multiplicată) în raport cu acțiunea în cauză, deoarece este evident că masa monetară din economie va avea tendința de se reduce de la sine, deci presiunea inflaționistă se va reduce în mod independent de efectul prezumat al reacției;

- rezultă că, din punct de vedere analitic, funcția de reacție va trebuie să cuprindă atât efectul de acțiune, cât și ținta proprie a funcției de reacție în cauză. Desigur, dacă există o posibilitate de a utiliza o funcție de tip h (vezi mai sus), atunci putem avea o funcție de reacție mono-factorială;

- din punct de vedere conceptual, avem următorul rezultat: funcția de reacție acționează atât în prezența, cât și în absența efectului acțiunii, deoarece ea are un obiectiv autonom în raport cu orice acțiune. Cu toate acestea, efectul acțiunii va fi integrat în răspunsul pe care funcția de reacție îl va da sistemului vizat.

Schema generală a funcționării funcției de reacție este sintetizată sinoptic în Figura 2.

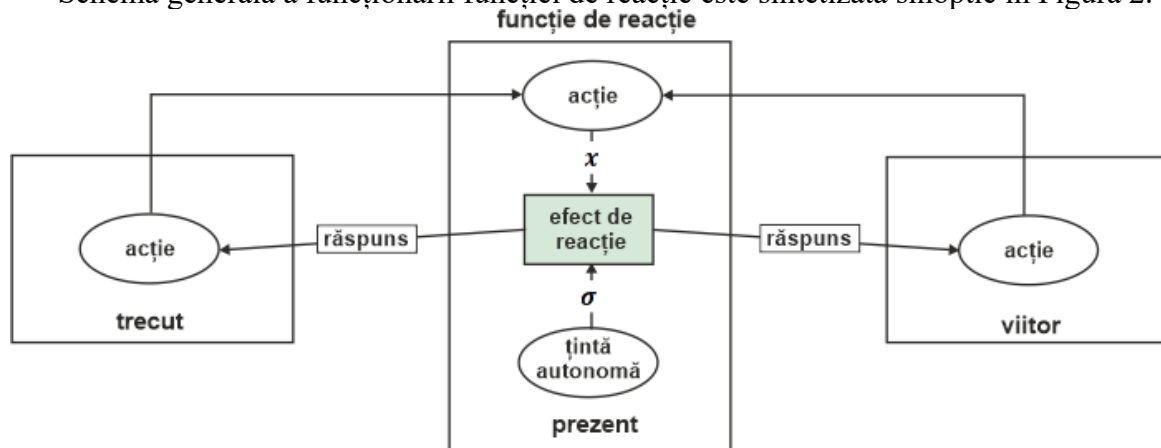

Figura 2. Schema generală a funcționării funcției de reacție

Sursa: autorul.

Referințe bibliografice

1. Becker, G. (1978). *The Economic Approach to Human Behaviour*. The University of Chicago Press.
2. Deaton, A. S. (2010). *Understanding the mechanisms of economic development* (No. w15891). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w15891>
3. Luhmann, N. (2012). *Introduction to Systems Theory*. Wiley.
4. Mankiw, G. (1994). *Monetary Policy*. <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/M/bo3683847.html>
5. Nussbaum, M. C. (2006). *Frontiers of Justice. Disability, Nationality, Species Membership*. The Belknap Press of Harvard University Press.
6. Pestieau, P. (2006). *The Welfare State in the European Union: Economic and Social Perspective*. Oxford University Press. <https://www.questia.com/library/118829194/the-welfare-state-in-the-european-union-economic>

MONETARY POLICY RESPONSES TO COVID19

Olga TIMOFEI

*PhD, Senior Researcher, National Institute for Economic Research, RM
o_timofei@yahoo.com*

Abstract. *The pandemic of the corona virus caused a shock of global interaction that hit the global economy hard, taking by surprise both the authorities and the scientists, who had to intervene in order to mitigate the consequences in terms of all the lessons previously offered by history. To control the spread of the virus, governments around the world have used and still use social distancing. This inevitably suppressed large-scale economic activity. The massive stalemate in public life has hit most countries around the world, whose economies have been forced to slow down.*

Cuvinte-cheie: *Covid-19, monetary policy, relaxation measures, central banks.*

JEL Classification: *E44, E52, E58*

Social distancing, quarantine and stopping many economic activities have spread panic and turmoil worldwide, generating tensions including in the monetary, banking and financial fields, with jumps in interest rates, exchange rate instability or large withdrawals from banks. This extraordinary, indisputable situation has required the authorities at all levels to implement unconventional measures to reduce the negative effects and overcome the crisis as soon as possible. The crisis caused by the pandemic, having some specific characteristics, namely that it is not caused by economic factors, especially affects the real economy and has predictable consequences, is approached as manageable by effective financial, organizational, regulatory and social measures. However, the unpredictable, global and uncontrollable nature of the virus continues to affect not only people's health but also their well-being.

The purpose of the paper is to determine the capacity of changes in monetary conduct to ensure a short-term financing process of the economy and the real sector, in order to identify impediments or opportunities to make them more efficient. To achieve this goal, the following research objectives were established: research and systematization of monetary theories, reflecting the interdependencies between the objectives of the promoted monetary policy and the response of the banking system in terms of fulfilling its role of providing financial resources in the economy; analysis of monetary policy changes implemented by various states during the pandemic and conducting a comparative analysis with the Republic of Moldova to identify differences and follow possible positive experiences to be applied in our country; determining the constraining factors of monetary policy changes in the Republic of Moldova and identifying solutions to reduce the effects of these factors.

At the theoretical and methodological basis of the research were the works of classical economic theory, the research of foreign economists and those from the Republic of Moldova. Legislative acts and national and international norms, statistical data presented by the National Bank of Moldova, the National Bureau of Statistics, the European Central Bank, the National Bank of Romania, etc., as well as the data provided by various specialized journals were used as information base and results from the author's own calculations.

In the research process of the information necessary for the elaboration of the paper, various research methods were used: synthesis method, comparison, induction and deduction, economic analysis, systemic analysis, statistical method, graphical method, retrospective analysis (historical approach). Scientific knowledge methods, such as comparison method, graphical analysis and logical thinking methods, statistical analysis allowed the systemic analysis of the approached problem, the detection of legitimacies and interconnections between monetary conditions and banking behavior and the formulation of conclusions on the possibilities of pandemic crisis management through monetary mechanisms.

The rapid and sharp decline in the macroeconomic supply as a result of early measures (cancellation of events, quarantine, isolation, etc.) leads directly to a decrease in the volume of work and thus to a decrease in the production of goods and services and, finally, , and revenue. All these

macroeconomic imbalances mean for many entrepreneurs a significant decrease in sales and profits, as well as wages and loss of income for employees. Respectively, it is the most important problem, at least for a short period of time it has emerged to be the financing of the economy, especially the real one.

The study identified the main instruments developed by the International Monetary Fund (IMF), the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) and the World Bank to support and advise national governments and central banks in this regard. The IMF's general recommendations addressed the need to promote a relaxed monetary policy to encourage financial institutions to work more actively with their customers, especially those affected by the effects of the pandemic. Either by reviewing the possibilities of extending loan agreements or postponing related payments, or by offering acceptable conditions to small and medium-sized enterprises that would allow them to maintain and develop their business. Of course, these measures jeopardize the financial stability of credit institutions, which is why a number of central banks have developed a set of financial and non-financial measures to support banks and their customers. Central banks around the world have taken unprecedented steps to limit the negative impact of COVID-19 on financial conditions, businesses and economic indicators. Advanced economies have reduced their monetary policy rates to unprecedentedly low levels.

The analysis of monetary policy promoted by the NBM allowed us to convince ourselves that it practically follows the steps taken by most central banks in the world, in order to maintain the stability of consumer prices, protect people's economies, encourage lending activity. The National Bank of Moldova also came up with a set of actions to reduce the impact of the pandemic on the real sector, with recommendations to banks to refrain from paying dividends, reducing the required reserve ratio and the monetary policy rate, with the approval measures to support consumers of bank loans for the emergency period.

Access to bank lending is also actively supported by the NBM through a series of measures aimed at ameliorating the negative impact of the COVID-19 virus and further ensuring the functionality of the country's financial-banking system. In this regard, the NBM allowed licensed banks to flexibly manage the payment obligations of individuals (including legal entities) in difficulty to pay for loans, under conditions of urgency.

The research in question allowed us to find that if, in the economic crisis that erupted more than a decade ago, the world's major central banks launched quantitative easing programs, the coronavirus crisis has led smaller central banks to move into premiere of qualitative relaxation measures. Central banks have intervened through exceptional monetary policy and financing measures to protect economies, banks and companies from the impact of the pandemic due to the coronavirus.

The measures introduced at an early stage (liquidity insurance for banks, government guarantee schemes for loans to affected companies, deferrals of loan payments, social security contributions, taxes, etc.) are correct, but some of them will be very costly for public finances. Because, the room for maneuver in the budgetary and monetary field is very limited, due to the complicated budgetary situation in which our country was mentioned after the recent financial-banking crisis. However, we have no other solutions, it is necessary to take action despite the weak economic environment, which is destined to deteriorate further.

References

1. Boris Hofmann, Ilhyock Shim and Hyun Song Shin, 2020. Emerging market economy exchange rates and local currency bond markets amid the Covid-19 pandemic. BIS Bulletin, N5.
2. Christine Lagarde, President of the ECB, 2020. Our response to the coronavirus pandemic. <https://www.ecb.europa.eu/home/search/coronavirus/html/index.en.html>
3. International Monetary Fund, June 2020, A Crisis Like No Other, An Uncertain Recovery. <file:///C:/Users/Acer/Downloads/WEOENG202006.pdf>
4. Măsurile BNM în contextul stării de urgență generate de COVID-19, <https://www.bnm.md/ro/content/masurile-bnm-contextul-situatiei-de-urgenta-generate-de-covid-19>
5. Maintaining Banking System Safety amid the COVID-19 Crisis <https://blogs.imf.org/2020/03/31/maintaining-banking-system-safety-amid-the-covid-19-crisis/>

COVID-19 AND THE RESPONSE OF CENTRAL MONETARY AUTHORITIES

Victoria IORDACHI,

*National Institute for Economic Research, Monetary and financial research Section, Chisinau,
Rep. Moldova*

timush_v@yahoo.co.uk

Angela TIMUȘ,

National Institute for Economic Research, Chisinau, Rep. Moldova

ince.timush@gmail.com

Stela CIOBU

Academy of Economic Studies of Moldova, Chisinau, Rep. Moldova

stela.ciobu@gmail.com

Abstract. *The spread of the coronavirus epidemic is causing turmoil in financial markets' functioning. This sudden shock required for a massive policy response. The actions of central banks have emphasized their critical role in crisis management process. The scope of this article is to emphasize policy actions taken by central banks from some selected countries, including the Republic of Moldova.*

Keywords: *central bank, monetary policy, corporate governance, public sector debt.*

JEL Classification: *E52, E58, E19*

During the present crisis, central banks have responded quickly, in most cases even faster than official measures have announced the crisis' scale and severity. Their response indicates that central banks learned the lessons of the past global financial crisis, when delayed action resulted in severe consequences for the world economy. Within policy measures promoted during the pandemics, central banks focused on large-scale government debt's purchases as well as credit support extension for business (mostly SMEs).

These extraordinary monetary policy actions are designed exclusively to safeguard economic and financial stability, and do not amount to fiscal deficit financing.

For the comparison of policy conduit on behalf of other central authorities, the following examples can be mentioned:

a) The Bank of Japan: The Bank has enhanced monetary easing since March, 2020, implementing the following three measures: 1) implementation of the Special Program to support business financing (total funding budget 110 trillion GPY) with the scope to purchase CP and corporate bonds within about 20 trillion GPY, as well as to encourage lending by financial institutions (about 90 trillion GPY)⁴; 2) an ample provision of yen and foreign currency funds for the stabilization of the currency market; 3) regulatory responses in order to ensure financial system stability - the full implementation of the finalized Basel III standards has been delayed by one year, and banks have been encouraged to use their capital and liquidity buffers. Moreover, the Bank announced an easing of regulation on the leverage ratio requirement (Haruhiko, K., 2020).

b) Central Bank of England: launched a 200 billion GBP asset purchase program; reduced the reference interest rate twice a week, from 0,75% to 0,25%, and subsequently to 0,1%, which is the lowest in the bank's 325-year history; increased the size of its bond purchase program by 200 billion GBP to a total of 645 billion GBP. Also, more funding is granted to banks that increase their lending, as well as additional support is afforded to banks that offer more landing to small and medium-sized companies. The central bank closely cooperates with the Government to support large businesses by offering them cash for their corporate debt. At the same time, the UK banks have agreed that they will not pay any dividends to their shareholders that were still due from 2019, and will not pay any new dividends until the end of 2020 (TaylorWessing., 2020).

⁴ *These include a scheme in which the government takes the credit risk of lending by financial institutions to small and medium-sized firms and the Bank provides funds to those financial institutions on favorable terms*

c) **The Czech National Bank:** has reduced all basic interest rates in three steps. It first lowered the key two-week repo rate by 0.5 percentage point on 16 March 2020, then by another 0.75 percentage point on 26 March 2020 and by another 0.75 percentage point on 7 May. The two-week repo rate is currently set at 0.25%, the Lombard rate at 1.00% and the discount rate at 0.05%. The CNB allowed banks to postpone loan instalments where clients temporarily lose their income due to the coronavirus epidemic or preventive measures. The CNB has lowered the countercyclical capital buffer rate on bank loans located in the Czech Republic from the current 1.75% to 1% with effect from 1 April 2020. This decision means that banks will need less capital for every loan provided to the domestic economy (Jan Syrovátka, 2020). Also, the CNB has called on banks to withhold dividend payments or refrain from other steps which might jeopardize their capital resilience. Clients of banks may postpone loan instalments by three or six months, it is possible to postpone instalments of both consumer and business loans, including mortgages agreed and drawn before 26 March 2020. The CNB allowed banks to postpone loan instalments where clients temporarily lose their income due to the coronavirus epidemic or preventive measures. Banks will work individually with individual clients to determine the reasons behind their payment problems to adjust the repayment schedules for their loans accordingly. This will apply provided that clients' problems are only temporary and their ability to repay a loan in the future has not been fundamentally jeopardized.

Speaking about the Covid-19 manifestation in Republic of Moldova, in response to the challenges of COVID-19, both the Government and the National Bank of Moldova have already taken some action, by adjusting the budget, preparing a package to support the private sector and moderating monetary policy.

The NBM has started to gradually reduce rates on the main monetary policy instruments, in order to support the level of liquidity in the banking system. Thus, the Executive Committee of the National Bank of Moldova (NBM) decided, by unanimous vote, to reduce the base rate applied to the main short-term monetary policy operations by 0.25 percentage points to 2.75 percent annually (NBM, 2020). This decision is stimulating and is aimed at achieving the fundamental objective of the National Bank, as well as supporting the lending process to support aggregate domestic demand and thus the national economy. For the comparison with interventions made by other central monetary authorities related to the cutting of the base interest rate, we can mention: Turkey – 2%; Canada, USA, Norway, Romania – 1,5% respectively; Brazil – 1,25%; Hong-Kong – 1,14%; United Kingdom – 0,65%; Australia, Poland, Russia – 0,5% (Visual Capitalist., 2020).

As for the norm of required reserves from the means attracted in freely convertible currency, it will be increased by 1,5 p.p. up to 30,0% of the calculation basis, for the application periods 16 October to 15 November 2020 and 16 November to 15 December 2020 respectively (NBM, 2020). The Decision further balances the application of this monetary policy instrument to optimize financial intermediation. in the banking sector and strengthen the transmission mechanism of monetary and foreign exchange policy.

Also, the NBM exchanged views on dividend and bonus policies of commercial banks, noting that, as a matter of principle, moderation is a sound concept in the current pandemic context. NBM has recommended the commercial banks to refrain from distributing dividends to shareholders and other forms of capital distribution until at least 30 September 2020. The decision comes with the scope to keep banks sufficiently well-capitalized and stable.

We note that the National Bank of Moldova practically follows some of the actions taken by central banks in foreign countries, in order to maintain the stability of consumer prices, protect the economies of the population, encourage lending, which is plausible, but still is not sufficient when combatting the effects of Covid-19 on the national economy.

The monetary policy of the NBM, although gradually relaxed in recent period, remains relatively restrictive due to the high level of the reserve requirement. In actual conditions induced by COVID-19, such a high level of the reserve requirement deprives the economy of significant volumes of liquidity that could be directed towards the private sector. Thus, the reduction of the

norm of required reserves will make the businesses to take possession of liquidity through easier bank credits. Also, it is necessary to give up the operations of selling the NBM certificates, in order to stimulate the banks' orientation towards Government lending.

Conclusions: In current circumstances induced by the Covid-19 pandemics central banks should participate in monetizing the government deficits, although in the past very few central banks would admit this. In time, governments will have to decide not to manage in the best way very high levels of public sector dept. Also, what still remains important is to maintain interest rates and bond yields at low levels.

Bibliography

1. Central Bank of Ireland. 2020. Covid -19 and the future of monetary policy – Governor Gabriel Markhlof. Available at: <https://www.bis.org/review/r200915a.pdf> (accessed on 21.09.2020)
2. Jan Syrovátka. 2020. The CNB's measures in response to the Covid-19 pandemic. . Available at: <https://www.cnb.cz/en/monetary-policy/inflation-reports/boxes-and-annexes-contained-in-inflation-reports/The-CNBs-measures-in-response-to-the-Covid-19-pandemic/> (accessed on 05.08.2020)
3. Haruhiko, K. 2020. The impact of COVID-19 on the Japanese economy and the Bank of Japan's response. Available at: <https://www.bis.org/review/r200803b.pdf> (accessed on 15.09.2020)
4. NBM. 2020. Decizia de politică monetară: rata de bază a fost diminuată. Available at: <https://www.bnm.md/ro/content/decizia-de-politica-monetara-rata-de-baza-fost-diminuata> (accessed on 05.08.2020)
5. NBM. 2020. 2020. BNM a aprobat un set de măsuri stimulative de politică monetară. Available at: <https://www.bnm.md/ro/content/bnm-aprobat-un-set-de-masuri-stimulative-de-politica-monetara> (accessed on 05.08.2020)
6. NBM. 2020. Comunicat al BNM din 20.02.2020. Available at: https://www.bnm.md/files/Com_DCE_20_03_2020.pdf (accessed on 10.09.2020)
7. NBM. 2020. Măsurile BNM în contextul stării de urgență generate de COVID-19. Available at: <https://www.bnm.md/ro/content/masurile-bnm-contextul-situatiei-de-urgenta-generate-de-covid-19#art1> (accessed on 20.08.2020)
8. TaylorWessing. 2020. COVID-19: response from the Bank of England and Prudential Regulation Authority. Available at: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=7e0cc6f4-92a2-4ac3-bad4-e947885e36dd> (accessed on 10.09.2020)
9. Visual Capitalist. 2020. How Global Central Banks are Responding to COVID-19, in One Chart. Available at: <https://www.visualcapitalist.com/global-central-banks-policy-response-covid-19/> (accessed on 21.09.2020)

THE BENEFITS OF GLOBAL FINANCIAL INCLUSION FOR ECONOMIC DEVELOPMENT

Dorina CLICHICI, PhD,

Institute for World Economy, Romanian Academy, Bucharest, Romania

dorina.clichici@iem.ro

Abstract. *The aim of this paper is to analyze the role and the main benefits of financial inclusion for economic development and to identify policy directions to enhance it. To achieve this goal, there are used both qualitative and quantitative research methods. The paper highlights the main factors that determine the exclusion of population from the financial system and presents recent worldwide trends regarding financial penetration. It identifies the main empirical results in the field that show the benefits of financial inclusion. The analysis concludes that although the role of global financial inclusion is recognized, its level is still insufficient and it should be addressed by different policy actions.*

Key words: *financial inclusion, financial system, bank account, loans, savings, financial system infrastructure.*

JEL Classification: *C59, E49, G00*

The use of basic financial services, such as bank accounts, loans or savings, has become a necessary condition for the participation of the population and companies in economic and social life. They contribute to an improvement in the general quality of life of the population, facilitate the initiation and expansion of business, investment in education or health, risk management and increase resilience to financial shocks. However, there are still various reasons that determine an important part of the population to be excluded from the financial sector, hindering economic development. At the same time, access to finance for small and medium-sized enterprises is often restricted by a number of barriers, impeding their participation in economic life, job creation and realizing their full economic potential. There are several important consequences of financial exclusion on the population. European Commission (2008) states that lack of access to basic financial services, i.e. bank accounts, loans and savings, generate financial and social costs. First, the absence of a bank account means no stable relations with the bank, causing higher costs for accessing other banking products. Banks usually promote a loyalty policy that offers lower prices to stable customers. Employment in countries where wages are paid by bank transfer is a serious barrier for those who do not have a bank account. Second, people who cannot obtain loans from banks often turn to sub-prime lenders or informal intermediaries, which involve higher lending costs and often lower lending terms and conditions. Consequently, these people may face the problem of over-indebtedness due to the lack of an adequate credit risk assessment system by alternative creditors. Third, the consequences of exclusion from the possibility of saving at a financial institution pose risks, especially for the low-income population, such as: low protection against theft, inability to cope with financial shocks or unforeseen expenses, the loss of the benefit of collecting interest for the savings made.

In this context, financial inclusion is defined in the literature by the access of individuals and companies to financial products and services that meet their needs, i.e. transactions, payments, savings, loans and insurance, delivered responsibly and sustainably (Demirgüç-Kunt and Klapper, 2012). From another perspective, financial inclusion is defined as a process that brings different categories of people into the financial system, especially people with very low incomes, marginalized people, migrants, etc., and facilitates their access to basic financial services (Acharya, 2018). Promoting financial inclusion is seen by Corr (2006) as an improvement in the ability of low-income households to better manage their limited resources and make greater use of key financial products, such as savings, affordable credit and home insurance.

International recognition of the role of financial inclusion in reducing poverty and supporting sustainable development has grown over the last two decades. International institutions have launched initiatives to measure and monitor financial inclusion, but also policies aimed at strengthening the capacity of states and financial institutions to expand access to financial services for people and businesses. In 2005, was recognized the role of financial inclusion in achieving the Millennium Development Goals. And in 2008, the World Bank argued that governments play a central role in promoting financial access, through policies to ensure competition, provide incentives to the private sector, consumer protection and increase transparency (Demirgüç-Kunt et al., 2008). With the onset of the global financial crisis, public debates on the rationale for a new global financial system have included increasing financial inclusion on the agenda. In 2009, the G20 committed itself to improving access to financial services by setting up a working group in this regard, and in 2010 it developed the Principles for Innovative Financial Inclusion (Stein et al., 2011). In 2012, the World Bank launched the Financial Inclusion Support Framework to assist countries in formulating and implementing national financial inclusion strategies. At the state level, in 2014, about two-thirds of regulatory and supervisory agencies undertook the goal of improving financial inclusion, while about 50 countries set a formal goal of increasing financial inclusion.

In defining policy actions for enhancing financial inclusion, it should be measured properly, starting from the identification of the factors that determined the exclusion of persons or companies from the financial system. The literature distinguishes for this purpose between (i) consumption or use of financial services and (ii) access to financial services (Demirgüç-Kunt et al., 2008). The lack of use of financial services does not necessarily mean the lack of access to them. Some people may have access to affordable financial services, but choose not to use them (i.e. voluntary exclusion). At the same time, there are people who need services but do not have access to them for various reasons (i.e. involuntary exclusion).

There are several *factors* causing financial exclusion identified in the literature, are: (1) on the one hand, the physical characteristics of the financial system and market conduct, which may limit the supply of financial services, and, (2) on the other hand, the capabilities financial resources of individuals and companies, which affect the demand for services. In addition, some sources mention the third category of factors, those of a societal nature, such as: financial market liberalization, structural changes in the labor market, demographic changes, income inequalities or fiscal policy (European Commission, 2008).

In order to have an overview of the level of financial inclusion, it is necessary to analyze it both by categories of users and by the two dimensions, the demand and supply of financial services. Databases on financial inclusion indicators distinguish between the financial inclusion of the population and that of companies, while the *indicators* for measuring inclusion are delimited in the literature in three categories (G20, 2012):

- (1) the use of financial services by the population and companies (demand size),
- (2) access to financial services (supply size),
- (3) quality indicators relating to: (a) the quality of the supply of financial products (supply size), and (b) the financial capacity of the population and firms (demand size).

Holding bank accounts is the key indicator used to assess the level of financial inclusion, as it is the path to access to financial services. As account holders, people and businesses are more likely to use other financial services, such as savings, loans and insurance, to start or expand businesses, to invest in education or health, to manage risks and to withstand financial shocks. Despite the rapid pace of development of the financial system and the process of financial digitization, in 2017, only 68% of the adult population worldwide had a bank account, only 10% reported that they contracted a new loan from a bank, a credit union or microfinance institution in the last year and only 27% of adults stated that they had saved at a financial institution (World Bank, 2017). In addition, according to the Global Findex database, there is a significant disparity in the use of basic financial services between groups of states. In response to the low and dispersed level of international financial inclusion, the World Bank and its partners have set an ambitious

goal of achieving universal financial access by 2020. It assumes that 1 billion adults worldwide will be helped to gain access to a bank account or an electronic financial instrument for keeping money and making payments.

Conclusions. For inclusion to have positive effects, it must be done responsibly, as simply creating bank accounts that remain inactive does not bring much economic benefit. Thus, *the objective of policies* to enhance inclusion cannot be only to increase the number of accounts opened or to provide as many loans to the population and companies as possible by financial institutions. It is important to take into account the risk of over-indebtedness of vulnerable people and companies in difficulty, but also the risk of a credit boom, in achieving the objective of including them in the financial system. In addition, the role of digital payments in stimulating financial inclusion need to be tackled, i.e. use of mobile and internet banking services, bank cards and other financial technology applications.

Acknowledgement. This work was supported by a grant of the Romanian Ministry of Education and Research, CNCS - UEFISCDI, project number PN-III-P1-1.1-TE-2019-0415, within PNCDI III.

References

1. Demirgüç-Kunt, A., Beck, T., Honohan, P. (2008). Finance for All? Policies and Pitfalls in Expanding Access, World Bank Policy Research Report, World Bank, Washington, DC.
2. Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L. (2012). Measuring Financial Inclusion: The Global Findex Database, World Bank WPS6025.
3. European Commission (2008). Financial services provision and prevention of financial exclusion, available at: <https://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/geography/migrated/documents/pfrc0807.pdf>
4. G20 (2012). Financial Inclusion Indicators, available at: https://www.gpfi.org/sites/gpfi/files/Indicators%20note_formatted.pdf.
5. Sethi, D., Acharya, D. (2018). Financial inclusion and economic growth linkage: some cross-country evidence, Journal of Financial Economic Policy.
6. Stein, P., B. Randhawa, Bilandzic, N. (2011). Toward Universal Access: Addressing the Global Challenge of Financial Inclusion, Washington, DC: World Bank.
7. World Bank (2017). Global Findex, available at: <https://globalfindex.worldbank.org/>

FINANCING MEASURES AND PROGRAMS WITH A DIRECT IMPACT ON THE RECOVERY OF EUROPEAN NATIONAL ECONOMIES AND THE LIMITATION OF THE ECONOMIC AND SOCIAL IMPLICATIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC AT THE EUROPEAN LEVEL

Otilia MANTA

Romanian Academy, Financial and Monetary Research Center - Victor Slavescu and CE-MONT
Mountain Economy Center, Bucharest, Romania
otilia.manta@icfm.ro and otilia.manta@rgic.ro

Abstract. *The coronavirus pandemic and its financial and economic consequences have caused a major economic slowdown, and the European Union (EU) through measures and programs has intervened to respond with monetary and fiscal policy measures. In this paper, we aim to highlight the measures and support programs of the European Commission, and other European financial institutions on economic recovery and recovery at the European level, following the COVID pandemic 19. Finally, the paper reflects the importance of impact assessment and future steps, highlighting the growing importance of this practice at different levels and for different actors involved in the sustainable development of the mountain economy at the national and European level.*

Keywords: *financing, mountain economy, sustainable development.*

JEL Classification: *G23, Q19, Q56*

Introduction

The temporary framework (March 2020), created to respond more effectively to the different needs of the Member States, provides means to remedy the serious disturbances of the economy, initially through measures to ensure the liquidity of Member States' economies.

In this paper we propose on the one hand to capture the interventions through financial instruments at the level of European economies, decisions of the European Commission on the Temporary Framework, respectively the Multiannual Financial Framework 2021-2027, as well as concrete measures taken by the Member States, but also proposing concrete measures at the level of the national economy in the current context.

Research methodology

The research methods based on the basic principles of scientific research, and we have also created procedures based on factual analysis, following significant practical experience, and intense documentation in national and international literature.

Research results

Economists argue that the Temporary Framework has included emergency liquidity measures for the business environment, as well as temporary tax deferrals for businesses, which are considered to be the most effective policy measures. A recent study (Dorn et al, 2020) highlights the costs of quarantine measures in terms of lost value-added for Austria, France, Germany, Spain, Switzerland, and the United Kingdom, respectively production losses with dimensions never seen before in the Union.

Temporary state aid measures allow for the granting of direct subsidies of EUR 500,000 per company, state guarantees for bank loans, and subsidized interest rates to mitigate the effects of COVID-19.

Multiannual Financial Framework 2014-2020 (April 2020)

The analysis of the measures taken by each Member State shows that very few states have resorted to the financing measures provided for in the Multiannual Financial Framework 2014-2020, among which we mention Bulgaria, Latvia, and Romania.

Plus Initiative for Coronavirus Response Investments (CRII +) - (April 2020) through which the European Commission proposed new measures to support investments. Romania's aid

scheme amounting to RON 16 billion (approximately EUR 3.3 billion) (April 2020) was approved by the European Commission, which aims to support SMEs in the context of the COVID-19 pandemic. The scheme was approved based on the temporary framework adopted by the Commission on 19 March 2020, as amended on 3 April 2020.

Next Generation EU (750 billion euros) - (May 2020) - money for Next Generation EU will be raised by temporarily raising the own resources ceiling to 2% of EU Gross National Income. This will allow the Commission to use its very strong credit rating to borrow € 750 billion in EU financial markets for the next generation. Next Generation EU money will be invested in three pillars, with € 500 billion in grants and € 250 billion in loans to the Member States.

EU Multiannual Financial Framework (2021-2027) - (July 2020)-it is designed to be a strong supporter of climate and environmental goals, with resources commensurate to facilitate a smooth transition to a carbon-neutral economy. Romania obtained 79.9 billion euros following negotiations at the EU level, is present in the table:

Table 1

Presentation of the multiannual budget of the European Commission for Romania for 7 years, plus the relaunch Fund called Next Generation EU

No.crt.	The multiannual budget of the European Commission for Romania for 7 years, plus the relaunch Fund called Next Generation EU	The value (billion EURO)
1.	<i>EU Multiannual Financial Framework for the period 2021-2027</i>	46,42
	1.1. Cohesion Policy	26,80
	1.2. Common Agricultural Policy	18,70
	1.2.1. Pillar I (direct payments)	12,50
	1.2.2. Pillar II (rural development)	6,20
	1.3. Fishing	0,16
	1.4. Fair Transition Fund	0,76
2.	<i>Next Generation EU program (fund for economic recovery)</i>	33,50
	2.1. Grants	16,80
	2.2. Loans	16,70
	The total value of non-reimbursable and reimbursable funds	79.92

Source: own processing based on European Commission sources consulted (July-August 2020)

European investment plan for European green transactions - European Green Deal - the new EU growth strategy to promote the transition to a climate-neutral economy by 2050, is taking shape with the launch of the European Investment Plan for Green Transactions (Investment Plan for Sustainable Europe). In the period 2021-2030, at least 1 trillion euros will be mobilized, sustainable investments by increasing resources dedicated to climate action within the EU budget and by using additional public and private funding.

Member States and regions will benefit from technical and advisory support from the Commission through a fair transition platform. The climate strategy also finds support in the strategy for fiscal restructuring in the European Union (Colli, 2020).

SURE instrument (August 2020): financial support measures from the European Commission for Romania amounting to 4,099,244,587 euros, Romania being one of the 15 states that requested financial support through this instrument.

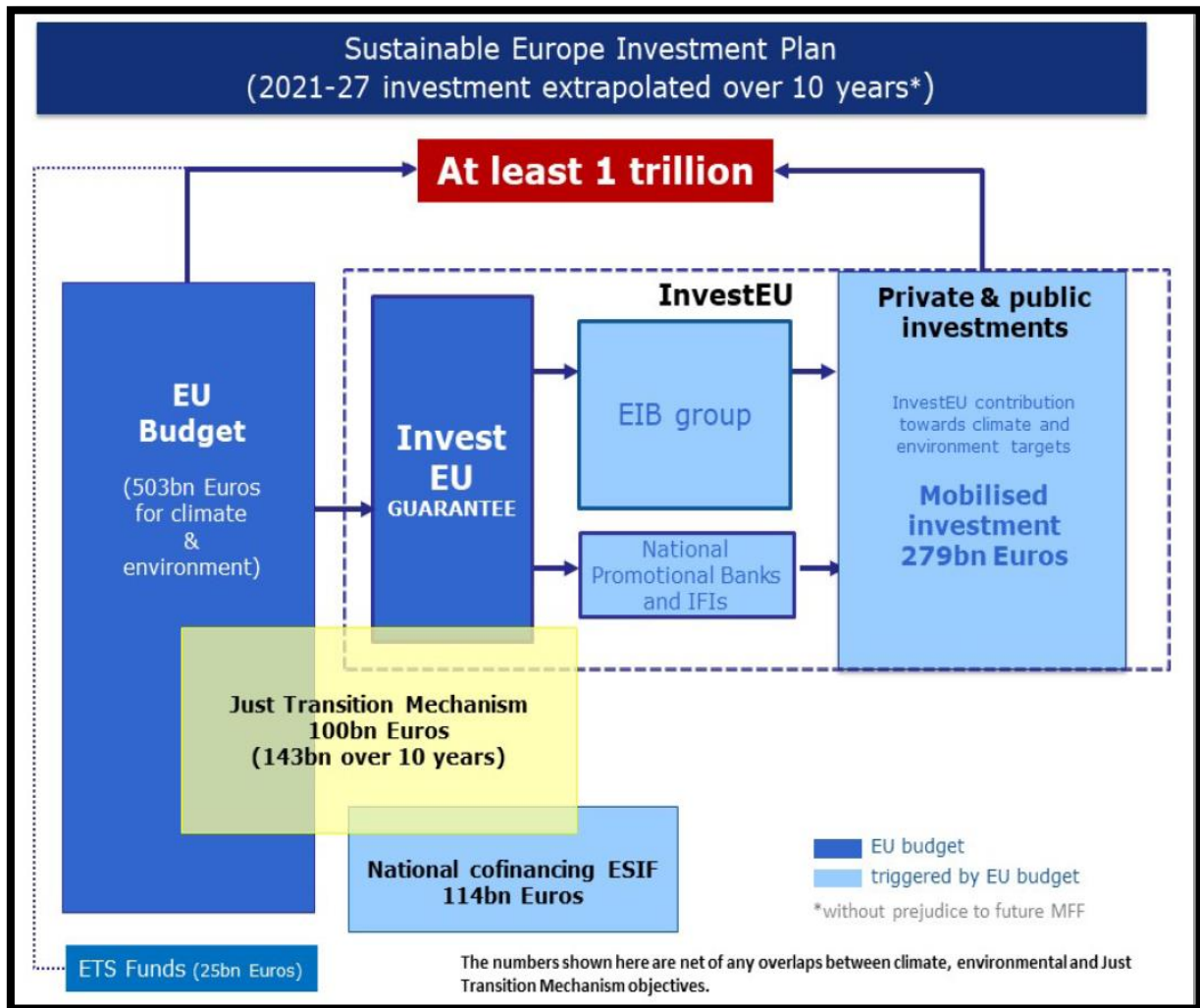

Figure 1. Funding elements amounting to at least EUR 1 trillion in the period 2021-2030 under the European Investment Plan for Green Transactions

Source: European Commission, 2020

Conclusions and recommendations

The reduction of the impact of the COVID-19 crisis required a rapid, focused, and coordinated response from all states in the field of state aid (as shown by the analysis of each Member State), as well as to support the most vulnerable economic agents (including companies in the public catering sector, services, and others). To make state aid an effective tool for supporting the real economy across the EU, sufficient behavioral and procedural rules are required for beneficiaries to prevent the abuse of state support, such as, for example, company expansion or market strategies carried out with the help of a state guarantee.

In the period 2020-2030, companies will have the improvement of financing through government intervention, but especially through innovative financial instruments that are in line with the principles of green financing and that are found in European Union programs (Manta, 2018).

The paper also presents some limitations, due to the fact that some roadmaps have not been identified, but following the continuation of personal research, we believe that they will be able to fully reflect the situation of financial support measures taken at European level on the pandemic crisis. From a personal point of view, we appreciate that only through a public-private partnership can we together face these challenges, and this aspect is the basic pillar of the collaborative economy.

Bibliography

1. Colli F., (2020) The EU's Just Transition: three challenges and how to overcome them, European Policy Brief 59, Egmont Institute
2. Crepon, B., Devoto, F., Duflo, E., Pariente, W., (2014), Estimating the impact of microcredit on those who take it up: Evidence from a randomized experiment in Morocco, Agence Francaise de Developpement (AFD)
3. D'Alfonso A.(2019), Mainstreaming of climate action in the EU budget: Impact of a political objective, EPRS, European Parliament
4. D'Alfonso A., (2019), Multiannual financial framework for the years 2021 to 2027: The future of EU finances, EPRS, European Parliament
5. European Commission, Sustainable Europe Investment Plan: European Green Deal Investment Plan, COM(2020) 21, 14 January 2020.
6. Fleming S., Brussels seeks EU budget overhaul to boost post-pandemic recovery, Financial Times, 8 April 2020.
7. Gros D. and M. Elkerbout (2020), Financing Europe's Green Deal: beware of the waterbed effect, CEPS in brief, CEPS
8. Keating D., (2020), Could Coronavirus Beat Green Deal In Slowing Climate Change?, Forbes
9. Leonard M., The Green Deal will make or break Europe, European Council on Foreign Relations (ECFR), 17 December 2019; and L. Bergamaschi, There Is No Green Deal without a Just Transition, IAI Commentaries, Istituto Affari Internazionali (IAI), 21 January 2020.
10. López Piqueres S., Does COVID-19 pose a threat to the EU's climate neutrality efforts?, EPC Commentary, 31 March 2020.
11. Manta, O. (2017), The New Challenges in Economic Science., Germany:, LAP Lambert Academic Publishing., Germany;
12. Manta, O. (2018.): The Microfinance: Concepts and Applications in Rural Environments, Lambert Academic Publishing, Germany
13. Mirchandani B., (2020) A €1 Trillion Opportunity: How To Read The EU Green Deal Investment Plan, Forbes
14. Modigliani, F. & Miller, M., (1958), The cost of capital, corporation finance and theory of investment. American Economic Review, vol. 48
15. Rogers, S., (2009), Entrepreneurial Finance: Finance and Business Strategies for the Serious Entrepreneur, Mc-Graw-Hill, SUA.
16. Tagliapietra S. and G. Zachmann, (2020), Europe's Green Deal must reach beyond its borders, Financial Times
17. Waldholz R., (2020), EU should use Green Deal as road map for coronavirus stimulus – foundations, Clean Energy Wire (CLEW);
18. Waldholz R., EU should use Green Deal as road map for coronavirus stimulus – foundations, Clean Energy Wire (CLEW), 19 March 2020.

ASPECTE PRIVIND AQUIS COMUNITAR ȘI ARMONIZAREA LEGISLAȚIEI ÎN MATERIE DE PROTECȚIE A CONSUMATORILOR

Mariana Rodica ȚÎRLEA, dr. conf.

Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, România

rodicatirlea10@gmail.com

Rezumat: Aquis-ul comunitar este reprezentat de totalitatea reglementărilor instituite la nivel comunitar, care privesc aspecte ale politicii interne și externe, drepturile și obligațiile statelor membre ale comunității europene concretizate și conținute în obiectivele Tratatului de la Maastricht (tratatul de constituire al Uniunii Europene), tratate comunitare europene, directive, declarații, rezoluții, strategii comune, regulamente, deciziile ale instituțiilor uniunii europene, acțiuni comune, poziții comune, avize și concluzii, decizii-cadru, alte acte cu putere de lege. Aquis comunitar se constituie, pe de o parte, într-o condiție de preaderare a statelor la comunitatea europeană pe considerentul că aquis comunitar reprezintă baza de raportare a legislațiilor țărilor candidate care trebuie să fie respectată cu integralitate și, pe de altă parte, în legislația comunitară aferentă celor trei piloni ai săi de dezvoltare.

Cuvinte-cheie: aquis comunitar, armonizarea legislațiilor, reglementări, drepturi, obligații, consumatori, integralitate.

JEL Classification: D18, D23, J83, P37, P48

Aquis comunitar este reprezentat de „corpul drepturilor și al obligațiilor comune care trebuie respectate de toate statele membre ale Uniunii Europene și cuprinde: conținutul, principiile și obiectivele politice ale tratatelor, legislația adoptată pentru aplicarea tratatelor și jurisprudența Curții de Justiție, declarațiile și rezoluțiile adoptate de Uniune, măsurile referitoare la politica externă și de securitate comună” [8].

Prin aquis comunitar se înțelege „totalitatea normelor juridice care reglementează activitatea instituțiilor Uniunii Europene, acțiunile și politicile comunitare, care constau în:

- conținutul, principiile și obiectivele politice ale tratatelor originare, precum și cele ulterioare;
- legislația adoptată de către instituțiile Uniunii în baza acestor tratate;
- jurisprudența Curții de Justiție a Comunității Europene;
- declarațiile și rezoluțiile adoptate în cadrul Uniunii Europene, precum și acțiunile și pozițiile comune, convențiile semnate și declarațiile, actele ori rezoluțiile adoptate în cadrul Politicii Externe și de Securitate Comună și a cooperării în cadrul Justiției și Afacerilor Interne;
- acordurile internaționale” [6, p.22-23].

Într-o altă viziune, prin termenul de *acquis comunitar* se înțelege:

a) „dispozițiile Tratatului instituind Comunitatea europeană, semnat la 25 martie 1957 la Roma, și ale Tratatului privind uniunea Europeană, semnat la 7 februarie 1992 la Maastricht [7], ambele republicate în Jurnalul Oficial al Comunitatilor europene nr. C 340 din 10 noiembrie 1997, precum și ale oricăror alte tratate care le vor modifica și completa pe acestea până la data la care tratatul pentru aderarea României la Uniunea Europeană va intra în vigoare;

b) regulamentele, directivele și deciziile ale instituțiilor uniunii europene, ca acte cu putere obligatorie, precum și celelalte acte adoptate de instituțiile uniunii Europene, cum ar fi: declarații, rezoluții, strategii comune, acțiuni comune, poziții comune, concluzii, decizii-cadru, rezoluții și altele de acest fel;

c) convențiile multilaterale deschise numai statelor membre ale Uniunii Europene, precum și cele deschise unui număr mai mare de state la care statele membre ale Uniunii Europene și, după caz, Comisia Europeană sunt părți, desemnate ca atare de către acestea din urmă ca făcând parte din *acquis*;

d) jurisprudența Curții de justiție a Comunităților Europene;

e) acordul european instituind o asociere între România, pe de o parte, și Comunitățile Europene și statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la 1 februarie 1993 la Bruxelles și ratificat de România prin Legea nr. 20/1993” [3].

În opinia noastră, *aquis comunitar* reprezintă un ansamblu de reglementări ale comunității europene de preaderare și de aderare, prezente și viitoare care trebuie asociate cu conceptul de armonizare a

legislațiilor naționale corespunzător cu criteriile și condițiile comunitare. Scopul armonizării reglementărilor la nivel comunitar, constă în apropierea legislațiilor țărilor membre de reglementările comunității europene.

În România, aspectele care vizează reglementările privind protecția consumatorilor cu caracter de general și mijloace de protecție a consumatorilor sunt cuprinse în conținutul Ordonanței Guvernului nr. 21 din 1992 [5], care se constituie în „dreptul comun” în materie de clauze abuzive. Din această perspectivă, reglementarea face precizări cu privire la: drepturile consumatorilor, protecția vieții și sănătății consumatorilor, obligațiile agenților economici; informarea și educarea consumatorilor; sancțiunile, instituțiile specializate ale agenților constatați în domeniul protecției consumatorilor, asociațiile în domeniul protecției consumatorilor și protecția intereselor economice ale consumatorilor.

În România, aspecte care privesc armonizarea și inclusiv armonizarea domeniului protecției consumatorilor s-au prevăzut în articolul 69 din Legea nr. 20 din 6 aprilie 1993, pentru ratificarea Acordului european instituind o asociere între România, pe de o parte, și Comunitățile Europene și statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 1 februarie 1993. În înțelesul Articolului 69, părțile recunosc că o condiție importantă a integrării economice a României în Comunitate este armonizarea legislației prezente și viitoare a României cu cea a Comunității. România s-a străduit să asigure ca legislația sa să devină, gradual, compatibilă cu cea a Comunității Europene.

Articolul 70, din aceeași lege, prevedea faptul că armonizarea legislației se va extinde în special în următoarele domenii: legea vamală, legea societăților, legea bancară, conturile și taxele societăților, proprietatea intelectuală, protecția forței de muncă și a locurilor de muncă, securitatea socială, serviciile financiare, regulile de concurență, protecția sănătății și vieții oamenilor, animalelor și plantelor, protecția consumatorilor, impozitarea indirectă, standardele și normele tehnice, legile și reglementările în domeniul nuclear, transport și mediu.

Armonizarea comunitară care vizează consumatorii apreciază faptul că aceștia sunt egali și acționează pe o piață unică și liberă. Mai mult, dacă reglementările comunitare crează drepturi pentru consumatori, aceste drepturi se iau în considerare.

Aspectele concrete cu privire la protecția consumatorului sunt relifate în Articolul 93 al Legii nr. 20 din 6 aprilie 1993 intitulat: Protecția consumatorului, care prevede:

Părțile vor coopera în vederea realizării compatibilității depline dintre sistemele de protecție a consumatorului din România și din Comunitate.

În acest scop, cooperarea cuprinde, în limita posibilităților existente:

- schimbul de informații și de experți;
- accesul la bazele de date comunitare;
- acțiuni de pregătire profesională și asistență tehnică” [4].

În materie de protecție a consumatorilor la nivel comunitar se urmărește sănătatea consumatorilor, siguranța lor, eliminarea dezechilibrelor între vânzător și consumator în cazul vânzărilor de mărfuri, în cazul prestărilor de servicii a dezechilibrelor între profesioniști și consumatori, accesul la justiție, reprezentarea consumatorilor, accesul acestora la proceduri judiciare cât și la proceduri extrajudiciare, accesul la informare, accesul la educare, compensarea în situații generate de prejudicii, situarea consumatorilor pe poziții de egalitate.

Directiva nr. 98/27/CE [2] reglementează acțiuni în încetare în domeniul protecției intereselor consumatorilor a activităților și practicilor ilicite, aspecte privind protecția intereselor colective ale consumatorilor și aspecte ale îmbunătățirii raporturilor juridice dintre consumatori și agenții economici. Directiva 98/27/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 mai 1998 potrivit punctului (3) a fost modificată de mai multe ori și în mod substanțial și din motive de claritate și de coerență, să se codifice directiva menționată. (2) Anumite directive, incluse în lista din anexa I la prezenta directivă, stabilesc norme privind protecția intereselor consumatorilor. (3) Prin interese colective se înțelege acele interese care nu reprezintă doar cumularea intereselor persoanelor cărora le-au fost aduse prejudicii prin încălcarea legii. Aceasta nu aduce atingere acțiunilor în justiție individuale, introduse de persoane care au fost prejudiciate de încălcarea legii.

Prin Directiva 2009/22/CE din 23 aprilie 2009 [1], Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene are în vedere Tratatul de instituire a Comunității Europene, în special articolul 95. În conformitate

cu Articolul 5 alineatul (3) particularitățile ordinilor juridice interne trebuie luate în considerare în măsura posibilului, lăsând statelor membre libertatea de a alege între diferite opțiuni cu efect echivalent. Instanțele judecătorești sau autoritățile administrative competente să decidă cu privire la procedurile menționate în prezenta directivă au dreptul să examineze efectele deciziilor anterioare. Una dintre opțiuni ar trebui să fie aceea de a solicita unuia sau mai multor organisme publice independente, responsabile în special de protecția intereselor colective ale consumatorilor, să-și exercite dreptul de a introduce o acțiune în justiție, prevăzută de prezenta directivă. Altă opțiune ar trebui să asigure exercitarea respectivului drept de către organizațiile al căror scop este protejarea intereselor colective ale consumatorilor, în conformitate cu criteriile stabilite de legislația internă. Statele membre ar trebui să poată alege una dintre aceste două opțiuni sau să le cumuleze prin desemnarea, la nivel național, a organismelor și/sau a organizațiilor calificate în sensul prezentei directive. În scopul combaterii încălcărilor intracomunitare, acestor organisme și/sau organizații ar trebui să li se aplice principiul recunoașterii reciproce. Statele membre ar trebui ca, la cererea entităților lor naționale, să comunice Comisiei denumirea și obiectul de activitate al entităților lor naționale calificate să introducă o acțiune în justiție în țara lor, în conformitate cu dispozițiile prezentei directive” [1].

În anul 2012, la 22 mai, Comisia Europeană a adoptat agenda consumatorului european. Această agenda stabilește cadrul strategic pentru politica de protecție a consumatorilor și vine în completarea altor inițiative, printre care se numără programul privind protecția consumatorilor pentru perioada 2014-2020.

Agenda consumatorului european este cuprinsă în Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor „O agendă a consumatorului european – stimularea încrederii și a creșterii economice”, COM(2012) 225 final.

Agenda se concentrează pe patru obiective:

1. Consolidarea siguranței consumatorilor.
2. Îmbunătățirea informării.
3. Îmbunătățirea măsurilor adoptate pentru a garanta respectarea drepturilor și a oferi mecanisme reparatorii.

4. Adaptarea drepturilor și a principalelor politici la schimbările economice și societale.

Obiectivele stabilite în agendă privesc, în principal, cinci sectoare: sectorul digital, serviciile financiare, produsele alimentare, energia, precum și călătoriile și transportul” [8].

Raportat la reglementările naționale și comunitare cu grade diferite de protecție a consumatorilor se aplică cea care conferă un nivel mai ridicat de protecție.

Reglementările comunitare care conferă drepturi consumatorilor pot fi invocate la nivel național.

Referințe bibliografice

1. Directiva 2009/22/CE A Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind acțiunile în încetare în ceea ce privește protecția intereselor consumatorilor
2. Directiva 98/27/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 mai 1998 privind acțiunile în încetare în ceea ce privește protecția intereselor consumatorilor
3. Hotărâre Nr. 1367 din 20 decembrie 2000, privind constituirea și funcționarea grupului de lucru pentru studierea concordanței dispozițiilor și principiilor Constituției României cu acquisul comunitar, în perspectiva aderării României la Uniunea Europeană. Act emis de: Guvernul României, act publicat în: Monitorul Oficial NR. 30 din 17 ianuarie 2001
4. Legea Nr. 20 din 6 aprilie 1993, pentru ratificarea Acordului european instituind o asocieră între România, pe de o parte, și Comunitățile Europene și statele membre ale acestora
5. Ordonanța Guvernului nr. 21 din 1992 privind protecția consumatorilor
6. Savu, T.G., (2001), „Societățile comerciale și acquis-ul comunitar”, Ed. Tribuna Economică, București, 2001, pag.22-23
7. Tratatul de la Maastricht <https://www.stiucum.com/finante/finante-publice/415/acquisul-comunitar52895.php>
8. INT/649 – CESE 1765-2012_00_00_TRA_AC FR – CCHIC/OSTI/ss

ASPECTE PRIVIND STRATEGIA ACTUALĂ DE DEZVOLTARE A PROIECTULUI „GRĂDINA DE TRANDAFIRI A IULITEI”

Mariana Rodica ȚÎRLEA, dr. conf.

Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, România

rodicatirlea10@gmail.com

Iulita BÎRCĂ, cercet. șt.

Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

bircaulita@mail.ru

Rezumat. Cercetarea noastră a avut în vedere găsirea unei soluții concrete de finanțare a unui proiect de investiții care reprezintă o componentă și o etapă strategică a proiectului de bază intitulat „Grădina de trandafiri a Iulitei”, orientat să răspundă obiectivului general al entității, acela de maximizare a profitului și valorii acesteia. Fundamentarea deciziei financiare de investiție a avut la bază calculul rentabilității financiare la nivel de proiect și la nivel de entitate economică. Riscul de investiție aparține viitorului, ca urmare decizia de investiție s-a luat ținând cont de raportul dintre rata profitului predictibil generat de investiție și gradul ei de risc. Riscul investiției crește cu cât gradul de îndatorare al entității este mai mare. Riscul investiției devine o componentă a riscului entității. Prin noul proiect se urmărește să protejăm proiectul și entitatea economică împotriva riscurilor, să dezvoltăm afacerea existentă în condițiile statutare ale entității economice, să mărim cota de piață, să diversificăm produsele, să mărim avantajul față de concurență; prețurile să fie comparabile în condiții superioare de calitate a produselor și de marketing adecvat.

Cuvinte-cheie: management, proiect, finanțare, sursă atrasă, leasing operațional.

JEL Classification: M11, O22, O23

Proiectul de investiție este intitulat: „Achiziționarea liniei tehnologice pentru fabricarea apei de trandafiri” și reprezintă o etapă a proiectului de bază intitulat: „Grădina de trandafiri a Iulitei”. Scopul proiectului este dezvoltarea de ansamblu a entității economice și în consecință a creșterii valorii de piață a acesteia. „Managementul este echivalent cu elaborarea deciziilor” [Pugh&Hickson 1994:127]. „Activele financiare sunt necesare pentru procurarea activelor reale și a capitalului uman” [Manolescu 1995:29]. Decizia de investiție în noul proiect s-a bazat pe tehnici normative și previziuni financiare, ținând cont de raportul dintre rata profitului predictibil generat de investiție și gradul ei de risc în care „resursele sunt mobilizate oportun” [Trenca 2007:59].

La nivel de proiect [Țîrlea 2020:47], tehnicile de calcul au presupus parcurgerea următoarelor etape:

Etapa 1. Stabilirea valorii investiției (VI), care este valoarea totală a proiectului exprimat în unități monetare fără TVA.

Etapa 2. Previzionarea veniturilor din exploatare în care am considerat valori de intrare prețurile pe tipuri de produse care vor intra în fabricație.

Etapa 3. Previzionarea cheltuielilor din exploatare (Ce), care vizează cheltuielile generate de derularea activității curente și sunt cheltuieli aferente veniturilor din exploatare care se calculează în funcție de domeniul de activitate și de consumurile specifice. „Costurile variabile sunt direct dependente de volumul producției fQ, costurile fixe (CF) sunt costurile care rămân independente la modificarea volumului producției” [Beju 2000:133].

Etapa 4. Previzionarea rezultatului din exploatare presupune calcularea potrivit relației: $Re = Ve - Ce$. Rata rezultatului din exploatare (rRe) depășește pragul de 10% din veniturile de exploatare (Ve).

Etapa 5. Previzionarea duratei de recuperare a investiției este exprimată în ani.

Etapa 6. Previzionarea ratei rentabilității capitalului investit.

Previziunea ratei rentabilității capitalului investit

Nr. Crt.	Denumirea indicatorului	Anul 1	Anul 2	Anul 3	Anul 4	Anul 5	Obs.	
1.	1.	Rata rentabilității capitalului investit	13,35%	17,33%	20,53%	22,26%	26,74%	

Sursa: Autorii

Rata rentabilității capitalului investit (rRc) îndeplinește criteriul de minim 5%.

Etapa 7. Previzionarea ratei acoperirii prin fluxul de numerar (RAFN).

Se constată din calcule că aceasta îndeplinește criteriul de minim de a fi $\geq 1,2$.

RAFN = Flux de numerar din exploatare/(dobânzi + plăți leasing + rambursarea datoriilor)

Etapa 8. Previzionarea ratei îndatorării pe termen lung se încadrează sub limita de 50% pentru anii prognozați și este calculată ca raportul dintre totalul datoriilor pe termen lung și total active.

Etapa 9. Previzionarea ratei de actualizare. Calculele ne-au condus la o rată de actualizare de 8%.

Etapa 10. Previzionarea valorii actualizate nete (VAN) este pozitivă.

Etapa 11. Previzionarea disponibilului de numerar la sfârșitul perioadei este pozitiv.

Etapa 11. Previzionarea duratei de recuperare a investiției este exprimată în ani.

Corectitudinea și realitatea informațiilor „trebuie să se manifeste atât în etapele culegerii acestora, cât și în cele de prelucrare, analiză și diagnosticare. Numai în acest mod informațiile obținute vor putea fi folosite pentru a previziona câștigurile viitoare ale firmei” [Onofrei 2007:43].

Cercetarea ne-a condus la următoarele concluzii:

- analiza ratelor financiare ne-a ajutat în realizarea analizei financiare a proiectului, a entității economice și în fundamentarea deciziei pentru noua investiție;

- investiția pe termen lung presupune că riscul proiectului este mai mare;

- riscul proiectului se adaugă la riscul entității economice;

- rata profitului previzionată la nivel de proiect este superioară ratei profitului entității economice și se constituie ca un surplus pentru că mărește rata profitului entității;

- ratele de profit sunt suficient de mari încât să acopere riscul suplimentar generat de proiect;

- de mărimea ratei rentabilității financiare depinde decizia de a investi sau nu;

- indicatorii rezultați din analiza financiară ajută „la elaborarea unui diagnostic de rentabilitate, de risc și de valoare” [Stancu 2002:779].

- previzionarea este cel mai important aspect, analiza financiară reprezintă punctul de plecare pentru planificarea acțiunilor viitoare [Onofrei 2007:43].

- sursa de finanțare potrivită pentru investiție este leasingul operațional, având în vedere considerente de ordin practic: performanțe înregistrate la nivel de entitate și proiect și de entitate răspund condițiilor de finanțare, accesibilitatea la finanțare; timpul mai scurt de obținere a leasingului operațional comparativ cu creditul pe termen lung.

Referințe bibliografice

1. Beju, V. (2000), „Mecanismul prețurilor în economia de piață”, Ed. Promedia pag.133, Ed. Promedia
2. Manolescu, Gh. (1995), „Managementul financiar, Editura Economică, pag.29
3. Onofrei, M. (2007), „Management financiar” ED. CH. Beck, pag. 43
4. Pugh, D.S., & Hickson, D.J., (1994), „Managementul organizațiilor”, CED-Codecs, pag.127
5. Stancu, I. (2002), - „Finanțe”, Ed. Economică, București, 2002, pag. 79
6. Trencă, I. (2007), „Fundamente ale managementului financiar” Ed. Casa Cărții de Știință, pag.59
7. Legea nr. 31/ 1990 „Privind societățile comerciale”, republicată, cu modificările și completările ulterioare
8. Țîrlea, M. R. (2020), „Proiect de investiții. Achiziționarea liniei tehnologice pentru fabricarea apei de trandafiri”

ВОПРОСЫ СИСТЕМНОГО ОТРАЖЕНИЯ И ОБОБЩЕНИЯ УЧЕТНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ

Василий ЩЕРБАТЮК

Высшая школа бухгалтерского учета, г. Кишинев, Республика Молдова

v.scerbatiuc@mail.ru

***Аннотация.** Дано научно обоснованное определение счетов бухгалтерского учета, подробно характеризуются синтетические и аналитические счета, показана взаимосвязь между ними и указаны ее причины. Также внесены и обоснованы различные предложения по совершенствованию современной счетной теории и практики в рыночных условиях хозяйствования.*

***Ключевые слова:** метод, таблицы, двойная запись, информационные системы.*

***JEL Classification:** C00, C01, C1, C10*

В современных условиях управления финансово-хозяйственной деятельностью субъектов рыночной экономики Республики Молдова и ее кризиса из-за пандемии коронавируса-19 важное значение имеет бухгалтерский учет. Он ведется с помощью различных методов, одним из которых являются счета. Они представляют собой, как правило, двухсторонние таблицы различных форм, в которых группируется и отражается различная экономическая информация об активах, капитале, обязательствах, доходах, расходах и затратах субъектов (предприятий, организаций): об их остатках на определенную дату, изменениях (увеличениях и уменьшениях) после хозяйственных операций в отчетном периоде и др.

С целью правильного отражения, структуризации, детализации и обобщения экономической информации об активах, капитале, обязательствах, доходах, расходах и затратах молдавских предприятий в бухгалтерском учете используются синтетические и аналитические счета. Однако многие их вопросы подробно не исследованы и не раскрыты в специальной литературе. А это затрудняет преподавание учетно-экономических дисциплин и снижает качество подготовки специалистов в высших и средних специальных учебных заведениях, а также отрицательно сказывается на хозяйственной практике, и особенно после перехода на новый Общий план счетов бухгалтерского учета в 2014 г.

Синтетические счета – это счета, предназначенные для учета наличия и движения экономически однородных групп объектов и фактов хозяйственной жизни в обобщенном виде. Они ведутся только в денежном выражении и подразделяются на два вида: имеющие субсчета и не имеющие их. Синтетические счета, не имеющие субсчетов, подразделяются на аналитические счета, если они необходимы.

Полный перечень синтетических счетов строго регламентирован действующим Общим планом счетов бухгалтерского учета и является единым и обязательным к применению для всех субъектов, которые ведут учет методом двойной записи (кроме тех, что применяют Международные стандарты финансовой отчетности, банков и публичных учреждений).

Аналитическими называются счета, которые детализируют, конкретизируют показатели синтетических счетов. Они дают более подробную характеристику соответствующих объектов бухгалтерского учета и ведутся в натуральном (при учете товарно-материальных ценностей) и денежном выражении.

Перечень и количество аналитических счетов к синтетическим счетам не регламентируются нормативными актами по бухгалтерскому учету. Они устанавливаются хозяйствующими субъектами самостоятельно, исходя из особенностей своей деятельности и потребностей в соответствующей информации для эффективного управления.

Каждый синтетический счет может содержать несколько параллельных систем аналитических счетов, отражающих и группирующих данные о хозяйственных операциях, обобщаемых на этом счете, в разных разрезах. Суть этих разрезов – это разные способы группировки и обобщения учетно-экономической информации, разная последовательность получения промежуточных итогов.

Между синтетическими и аналитическими счетами существует тесная взаимосвязь. Она выражается в том, что:

1) начальное сальдо синтетического счета равно сумме начальных сальдо его аналитических счетов;

2) дебетовый оборот синтетического счета равен сумме дебетовых оборотов его аналитических счетов;

3) кредитовый оборот синтетического счета равен сумме кредитовых оборотов его аналитических счетов;

4) конечное сальдо синтетического счета равно сумме конечных сальдо (остатков) его аналитических счетов.

Эта взаимосвязь между синтетическими и аналитическими счетами обусловлена тем, что:

~ все хозяйственные операции на данных счетах отражаются на основании одних и тех же документов;

~ синтетические и аналитические счета имеют единую структуру – они состоят из двух частей (дебет и кредит), отражающих сальдо (остатки) и обороты;

~ все хозяйственные операции отражаются по тем же сторонам аналитических счетов, по которым производятся записи на синтетических счетах;

~ на аналитических счетах отражаются те же качественно однородные объекты учета (активы, капитал, обязательства, доходы, расходы и затраты), что и на объединяющих их синтетических счетах, но по более детализированным экономическим группировкам;

~ на синтетическом счете хозяйственная операция записывается одной общей суммой, а на его аналитических счетах – несколькими частными суммами, сложение которых дает ту же общую сумму.

Каждый синтетический счет вместе с его аналитическими счетами образует самостоятельную информационную систему. В этой системе он принимает на себя всю корреспонденцию своих аналитических счетов, что позволяет упорядочить и сократить до минимума корреспонденцию счетов в горизонтальном разрезе.

Данные бухгалтерского учета по синтетическим счетам находят отражение в Главных книгах. Для ведения аналитического учета используются карточки, различные группировочные и накопительные ведомости, книги и другие учетные регистры. Нередко данные синтетического и аналитического учета совмещаются в одном учетном регистре.

В результате проведенного исследования также получены следующие важные выводы и предложения.

Бухгалтерские счета – это элементы баланса, система счетов задана балансом и частное (счет) можно понять только в связи с целым (балансом).

Понятия «счет или счета бухгалтерского учета» и «бухгалтерский счет или бухгалтерские счета» являются синонимами, равнозначными.

Важно отличать понятие «счет или счета бухгалтерского учета» от понятия «система счетов бухгалтерского учета». Они являются разными по содержанию понятиями и соотносятся между собой как часть целого к целому.

Понятие «дебет и кредит счетов» неправильное, так как первые его два слова в единственном числе, а третье во множественном. Вместо него должно использоваться только понятие «дебеты и кредиты счетов».

На схемах счетов бухгалтерского учета почти всегда делаются неправильные по форме записи. Для исправления такого положения следует:

1) термины «Дебет» и «Кредит» указывать по середине левых и правых сторон счетов;

2) суммы хозяйственных операций (фактов хозяйственной жизни) в дебетах и кредитах счетов записывать на одном уровне по вертикали (фактически в одной графе) с суммами дебетовых и кредитовых оборотов, т.е. выше последних или над ними.

Правильным названием субсчета 6 счета 211 «Материалы» является «Автопокрышки и аккумуляторы, приобретенные отдельно от транспортных средств». Наименования двух счетов 333 «Чистая прибыль (чистый убыток) отчетного периода» и 351 «Итоговый финансовый результат» некорректные, так как итоговый финансовый результат – это чистая прибыль или чистый убыток.

В специальной литературе весьма часто используются два близких понятия: «счета бухгалтерского учета» и «счета синтетического и аналитического учета». При этом не поясняется, что общее и каковы различия между ними. Такое положение, на наш взгляд, затрудняет и усложняет процесс познания и практическое использование важнейшего и одновременно наиболее сложного учетного метода, каковым являются бухгалтерские счета.

Счета бухгалтерского учета являются основными единицами накопления и хранения экономической информации об активах, капитале, обязательствах, доходах, расходах и затратах субъектов (предприятий, организаций). И успешному выполнению ими этой функции будут способствовать вышеизложенные положения и предложения по совершенствованию счетных записей фактов хозяйственной жизни в современных условиях развития рыночной экономики Республики Молдова.

Библиография

1. Палий В. Ф., Соколов Я. В. Теория бухгалтерского учета. Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1988.
2. Щербатюк В. В. План счетов бухгалтерского учета: справочник. Изд. 7-е, доп. и перераб. – Кишинев: Европейский университет Молдовы, 2017.

PROBLEMELE FINANCIARE ALE CRIZEI PANDEMICE ACTUALE

FINANCIAL PROBLEMS OF CURRENT PANDEMIC CRISIS

Ivan LUCHIAN

Institutul Internațional de Management IMI-NOVA, m. Chișinău, Republica Moldova
luchian_ivan@mail.ru

Rezumat. COVID19 pandemic crisis generated a complex of financial problems: instability of global financial market's liquidity, increase in global debt, global disruptions on capital markets, significant reduction in the volume of direct investment. To alleviate the crisis, central authorities in different countries have taken complex measures, the effectiveness of which will be demonstrated over time.

Cuvinte-cheie: criza pandemică, criza economică, criza financiară.

JEL Classification: F65, G01, G02, G0

În opinia multor economiști “COVID-19 este mai mult decât o criză de sănătate, având implicații fără precedent în plan socio-economic. Pandemia debusolează fiecare țară pe care o afectează, având forța de a genera efecte devastatoare de ordin social, economic și politic, care vor lăsa cicatrici profunde.” (Pandemia...)

Comunitatea mondială se confruntă în prezent cu un cataclism pandemic fără precedent. Istoria umană a cunoscut în mod repetat crize pandemice, dar acestea au avut un caracter regional, în timp ce actuala este prima cu un caracter cu adevărat global.

După răspândirea rapidă a bolilor infecțioase numite COVID-19, sistemul global de îngrijire a sănătății a primit o lovitură catastrofală, numărul de persoane bolnave crescând. Desigur, acest proces va avea, de asemenea, consecințe economice și financiare importante sub forma pierderilor cauzate de incapacitatea de muncă a unui număr mare de pacienți, precum și a cheltuielilor sporite pentru întreținerea sistemului medical. Pe de altă parte, măsurile de izolare, spre deosebire de majoritatea țărilor, au condus la blocaje semnificative în funcționarea sistemelor comerciale și logistice internaționale, precum și la încetarea multor activități economice.

Criza pandemică a generat un complex de probleme financiare, care în comun tind să declanșeze o nouă criză financiară globală.

Modelul evolutiv al crizei pandemice globale este prezentat în Figura 1.

Figura 1. Anatomia crizei economico-financiare actuale

Sursa: elaborată de autor

Una din problemele fundamentale ale desfășurării crizei COVID19 constă în faptul, că de rând cu impactul negativ al pandemiei, la moment încă este în continuare criza economică ciclică declanșată în decembrie 2018.

La momentul de față în mediul academic au loc polemici referitoare la statutul crizei COVID19:

- *Recesiunea COVID-19* se poate exprima printr-o scădere a producției, o reducere a investițiilor, o stagnare temporară a afacerilor, fiind o fază de declin a activității economice și o diminuare temporară a activității economice la nivel mondial sub influența pandemiei virusului SARS-CoV-2, cosecinențelor acesteia, precum măsurilor de prevenire a răspândirii acesteia bazate, în mare parte, pe izolare. (*COVID-19 recession*)

- *Criza economică COVID-19* se poate manifesta ca o perioadă de declin economic, care este rezultatul influenței unui complex de factori și care își are rădăcinile în criza economică de natură ciclică declanșată în decembrie 2018. (*Муповой...*)

- *Depresiunea COVID-19* se poate manifesta ca un colaps economic pe termen îndelungat, ca urmare a pandemiei globale în calitate de catalizator a unor cataclisme economico-financiare potențialul cărora a fost acumulat de acum câțiva ani, fiind caracterizată în principal de o creștere importantă a ratei șomajului, restricționarea creditelor, restrângerea majoră a producției industriale și a investițiilor, deflația prețurilor, hiperinflație, numeroase falimente bancare, schimburi comerciale semnificativ reduse, un curs valutar foarte volatil și imprevizibil, în principal cu tendința de devalorizare, reducerea cererii de mărfuri și servicii, majorarea costurilor de producție, diminuarea volumului de producție, scăderea ratei profitului, reducerea nivelului de trai a populației. (*The Next...*)

Criza pandemică COVID19 a generat un complex de probleme financiare:

- *Instabilitatea lichidității pieței financiare globale.* Aceasta este determinată de accentuarea comportamentului banilor fierbinți, a căror mobilitate s-a amplificat în timpul pandemiei. Parțial această problemă este complicată de mobilizarea banilor liberi pe piață sub formă de împrumuturi de către autoritățile centrale din multe țări pentru a finanța programe anticriză;

- *Perturbări globale pe piețele de capital și piața valutară internațională.* Pandemia COVID19, la fel ca și criza economică derivată se răspândește în mod neuniform în spațiul economic global, ceea ce a provocat schimbări importante în formarea ratelor de schimb ale valurilor diferitor țări. Astfel în perioada 20.03.2020-19.08.2020 cursul Dolarului SUA față de Euro s-a redus cu 12,1% (*Yahoo...*). De asemenea, în perioada februarie-martie 2020 a avut loc prăbușirea pieței bursiere globale. În particular Indicele S&P500 a scăzut cu 33,9% (*S7P500...*), Indicele EuroStoxx50 s-a redus cu 38,23% (*EURO...*), iar Indicele TOPIX a scăzut cu 27,2% (*Tokyo...*);

- *Creșterea datoriei globale.* Condițiile de recesiune provocate de pandemie au determinat datoria globală la PIB să atingă un nou record de 331% în trimestrul I anului 2020, față de nivelul de 320% la sfârșitul anului 2019. În expresie monetară, este vorba de 258 trilioane USD (*Global...*);

- *Reducerea semnificativă a volumului investițiilor directe.* Criza pandemică, cel mai probabil, va conduce la o cădere sub nivelul 1 trilion USD în anul 2020 (UNCTAD, 2020).

- *Creșterea cererii la activele de adăpost.* În particular, în anul 2020 prețurile mondiale la aur au stabilit recordul istoric de 2070 USD/uncie (*Gold...*).

Inevitabil, aceste probleme vor afecta funcționarea sistemului bancar global și a sistemelor globale de asigurări.

Situația actuală de criză este foarte probabil să degeneze într-o profundă criză financiară.

Pentru a atenua criza, autoritățile centrale din diferite țări au luat măsuri complexe, în mare parte orientate spre fortificarea sistemului financiar și menținerea situației financiare a agenților economici, precum și protecția socială a populației.

Referințe bibliografice

1. *COVID-19 recession*, https://en.wikipedia.org/wiki/COVID-19_recession, [Accesat la 06.10.2020]
2. *EURO STOXX 50 Price EUR*, <https://www.bloomberg.com/quote/SX5E:IND>, [Accesat la 07.10.2020]

3. *Global debt hits record high of 331% of GDP in the first quarter of 2020: IIF*, <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/business/global-debt-hits-record-high-of-331-of-gdp-in-q1-iif/articleshow/77000231.cms>, [Accesat la 07.10.2020]
4. *Gold Price*, <https://goldprice.org>, [Accesat la 09.10.2020]
5. *Finance Yahoo*, <https://finance.yahoo.com/quote/EURUSD=X?p=EURUSD=X&.tsrc=fin-srch>, [Accesat la 10.10.2020]
6. *Pandemia COVID-19. Umanitatea are nevoie de liderism și solidaritate pentru a învinge COVID-19*, <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/coronavirus.html>, [Accesat la 06.10.2020]
7. *S&P 500 Index*, <https://www.bloomberg.com/quote/SPX:IND>, [Accesat la 07.10.2020]
8. *The Next Global Depression Is Coming and Optimism Won't Slow It Down*, <https://time.com/5876606/economic-depression-coronavirus/>, [Accesat la 07.10.2020]
9. *Tokyo Stock Exchange Tokyo Price Index TOPIX*, <https://www.bloomberg.com/quote/TPX:IND>, [Accesat la 07.10.2020]
10. UNCTAD (2020) Global foreign direct investment projected to plunge 40% in 2020, <https://unctad.org>, [Accesat la 09.10.2020]
11. *Мировой экономический кризис начался задолго до пандемии*, <https://www.mk.ru/economics/2020/07/05/mirovoy-ekonomicheskij-krizis-nachalsya-zadolgo-do-pandemii.html>, [Accesat la 08.10.2020]

INOVAȚII BANCARE ȘI CRIZE

Cristina PANFIL, Drd.

Institutul Național de Cercetări Economice, Finanțe, Chișinău, Moldova

Ivan LUCHIAN, Conf. univ. dr.

Institutul Internațional de Management "IMI-NOVA", Finanțe, Chișinău, Moldova

Rezumat. În literatura de specialitate și activitatea practică există multiple opinii și structurări teoretice, precum și predicții diferite cu privire la relația dezvoltare economică -criză economică și financiară – inovație. În contextul crizei declanșate de pandemie, problematica abordată este de interes deosebit, în general, dar și pentru sistemul financiar-bancar, în special. În prezenta lucrare încercăm să desprindem legăturile dintre aceste concepte și să identificăm soluții pentru o relație de interdependență eficientă.

Cuvinte-cheie: inovații bancare, criză, produse bancare.

JEL Clasification: G02, G00, G24

Se cunoaște că fundamentul evoluției, în genere, îl constituie Legea psihologică a necesităților crescânde, iar **motorul evoluției este procesul inovațional**. Există păreri împărțite cu privire la impactul inovațiilor asupra economiilor. Unii autori sunt de părere că, orice criză constituie un stimulent pentru inovație, aceasta contribuind la ieșirea rapidă din criză [1]. Alți autori consideră că inovațiile pot provoca crize, întrucât sunt activități nestandarde și mai puțin reglementate.

Economistul austriac Schumpeter J. A. în lucrarea *The Theory of Economic Development* (1934), argumentează că, pentru a obține supraprofit (de monopol), antreprenorul poate introduce pe piață produse noi, implementa noi metode de producție, noi structuri și metode de organizare, care ar conduce la reducerea costurilor[2]. Acest fenomen a fost denumit „distrugere creativă” [3]. În opinia specialistului american Peter Drucker, inovarea este instrumentul specific al unui manager întreprinzător, mijlocul prin care acesta exploatează schimbarea ca o ocazie pentru diferite afaceri sau diferite servicii [4]. Acest autor nuanțează **rolul** inovării (procesului inovațional) ca instrument managerial de exploatare a schimbării pentru a dezvolta afaceri și servicii corespunzător tendințelor evolutive ale pieței și mediului. Cu referire la sistemul financiar, în literatura de specialitate [] se aduc exemple, când inovațiile au jucat un rol pozitiv: (1.) o mare parte din inovațiile financiare din ultimele secole au contribuit la extinderea accesului la credit pentru gospodării și întreprinderi; (2.) multe inovații financiare au îmbunătățit distribuirea riscurilor subiacente - riscuri de piață, riscuri de credit, riscuri de lichiditate- ca băncile să își poată asuma riscuri mai multe, fără a deteriora stabilitatea financiară; (3.) inovațiile financiare primare au avut tendința de a crește profiturile obținute de bănci.

Însă, unii autori merg atât de departe, încât susțin că multe dintre inovațiile financiare recente au avut o valoare economică sau socială foarte mică pentru început, dar s-au popularizat datorită unui apetit de piață insașiabil sau, mai rău, pur și simplu din dorința băncilor să posede instrumente noi care să le permită să obțină profit în detrimentul persoanelor fizice și antreprenorilor mai puțin informați.

Indiferent de autori, cert este că schimbările în societate au la bază inovațiile. În practică, însă, există situații când inovarea provoacă crize. În istorie sunt exemple, când inovarea a avut impact negativ asupra sectorului bancar și a economiilor în general. Astfel, criza din 2008 provenită în SUA a demonstrat că noile produse financiare, care pretind că distribuie riscurile mai uniform sunt ușor percepute ca fiind sigure, deși aceste produse noi nu sunt testate în perioade de stres pe piață. Ele primesc totuși o notă de sănătate curată sub forma unui rating “triple A”. În timp ce produsele cu o distribuție normală a riscurilor pot fi modelate matematic și, astfel, luate în considerare în stabilirea prețurilor produselor financiare, incertitudinea pe care o aduc produsele noi nu permit o evaluare clară a riscurilor. Întrucât se presupune că produsele noi nu prezintă riscuri

și, în același timp, promit profituri ridicate, există o cerere ridicată și o emisiune excesivă a unor astfel de produse. Iar în final, aceste operațiuni cu inovații contribuie la pierderea definitivă a încrederii și la colaps.

În baza acestui exemplu se constată că, dacă inovațiile financiare sunt nereglementate, acestea sunt o cauză importantă a crizelor. În asemenea crize financiare, s-ar considera potrivit să se urmărească elaborarea unei reglementări mai stricte. Totuși, datorită naturii inovațiilor, reglementarea practic va fi întotdeauna în urma acesteia, adică se va reglementa ceea ce deja a eșuat, este mai complicat să se împiedice lucruri care pot apărea pe viitor. În același timp reglementarea excesivă inhibă progresul.

Concluzie. Per ansamblu, inovația financiară a fost o forță pozitivă pentru creșterea economică și crearea și dezvoltarea bogăției la nivel global. Cele mai importante beneficii ale inovațiilor bancare sunt: creșterea veniturilor, extinderea accesului la credite, răspândirea riscurilor subiacente, fără a pune în pericol stabilitatea. Inovația generează incertitudine și riscuri mai mari și, dacă nu se intervine la timp cu legi potrivite, poate provoca crize. Pentru a ne asigura că inovația este o „forță bună”, gestionarea adecvată a riscurilor și reglementarea sunt cele mai potrivite soluții.

Referințe bibliografice

1. DINGA, Emil. Studii de economie. Contribuții de analiză logică, epistemologică și metodologică. – București, Editura Economică, 2009. 563 p. p. 477. ISBN 978-973-709-488-9.
2. Pohoată, Ion. Capitalismul. Itinerare economice. Iași, Polirom, 2000, 200p.; p. 151. ISBN: 973-683-458-1
3. Citat după: Sandu Steliana. Inovare, competență tehnologică și creștere economică. București: Editura Expert, 2002, p.26. ISBN 973-8177-51-0
4. Drucker, Peter (1985), The Discipline of Innovation, in Harvard Business Review (HBR), May-June, 1985 și Reprint în HBR, august, 2002
5. European Association for Banking and Financial History, Financial regulation, innovation and crises in history— (Banking, money and international finance), 2014, 193 p. 5. ISBN-13: 9781848935044

IMPACTUL PANDEMIEI COVID-19 ASUPRA SECTORULUI BANCAR ȘI NEBANCAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Viorica POPA, dr.

Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova
violin_s@yahoo.com

Rezumat. Republica Moldova este una din țările puternic afectate de criza provocată de pandemia COVID-19 în anul 2020. La aceasta s-a adăugat și dificultățile din sectorul agricol cauzate de seceta severă din anul curent. Anul 2020 este un an cu provocări dure, atât pe plan social cât și economic. Respectiv, și activitatea sistemului bancar și nebanca a fost perturbată lăsând amprentă asupra indicatorii macro prudențiali în perioadă aprilie – august 2020. În această cercetare, autorul vine cu o analiză a sectorului bancar și nebanca în perioada pandemică din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: sector bancar, criza, sector nebanca, credite, depozite.

JEL Clasification: G21, G23, G02, G24

Principalii indicatori de sănătate financiară ai sectorului bancar autohton au rămas la un nivel corespunzător raportat la riscuri și în cele mai multe cazuri au valori mai bune decât media europeană. Rata fondurilor proprii totale (25% în martie 2020, comparativ cu 19,3% în UE la decembrie), gradul de lichiditate (50,1% în martie 2020, comparativ cu 150% în UE - indicatorul de acoperire a necesarului de lichiditate) și gradul de acoperire cu provizioane a creditelor neperformante (8,1% în martie 2020, comparativ cu 44,7% în UE la decembrie 2019) sunt indicatori care conferă sectorului bancar o capacitate ridicată de a face față efectelor negative generate de pandemia COVID-19. Sectorul bancar autohton a intrat în criza generată de această pandemie cu o sănătate financiară semnificativ mai bună comparativ cu situația crizei financiare din anul 2008, iar această caracteristică este valabilă pentru cele mai multe sectoare bancare europene.

Odată cu declanșarea epidemiei în prima jumătate a anului 2020, nivelul de capitalizare pentru 11 bănci comerciale din sector, ajunge la nivelul de 26,8% în iunie 2020, Deci, fondurilor proprii totale per sector bancar și în perioada pandemică se menține în continuare la nivel înalt, acest moment poate fi reflectat pozitiv și de recomandările propuse de BNM, unde băncilor li se recomandă să se abțină de la plata dividendelor cel puțin până la 30 septembrie. Decizia vine în contextul atenuării efectelor cauzate de pandemia COVID-19 pentru a menține băncile suficient de bine capitalizate și stabile. Capitalul conservat poate fi utilizat pentru a absorbi eventualele înrăutățiri a calității portofoliului de credit și a sprijini finanțarea mediului de afaceri și a populației.

Dacă vorbim de Lichiditatea sectorului bancar ea continuă să se situeze la un nivel semnificativ superior valorilor minime reglementate și mediilor europene, după cum arată evoluția principalilor indicatori specifici până la finalul lunii august 2020. Majoritatea băncilor comerciale înregistrează un coeficient destul de înalt, ceea ce duce la un exces de lichiditate bancară per sistem. Unele bănci înregistrează o lichiditate mult peste medie – la BCR Chișinău ea ajunge până la 73,95%, urmat de BC Victoriabank care ajunge până la 63,18% (creșterea lichidităților aici a apărut ca rezultat al modificării strategiei sale de evaluare a riscului de credit în condițiile unei supravegheri intensive în perioada anterioară), în vreme ce altele sunt ușor sub medie, dar nu coboară sub limita prudențială de 20%.

Ponderele creditelor neperformante în totalul creditelor s-a diminuat cu 2 p.p. față de iunie 2019, constituind 8,74%. Ponderele creditelor neperformante în fonduri proprii a înregistrat nivelul de 28,8%, în descreștere cu 7 p.p. față de iunie 2019. Diminuarea respectivă este reflectată în rapoartele majorității băncilor din sistem. În ansamblu această descreștere se datorează și curățirii bilanțurilor băncilor o dată cu schimbarea acționarului majoritar. Totuși, gradul de acoperire cu provizioane a creditelor neperformante a scăzut și rămâne adecvat, semnificativ superior mediei europene. În noul context economic, influențat de gestionarea efectelor pandemiei, este de așteptat ca indicatorii relevanți pentru calitatea activelor posibil să își tempereze convergența către categoriile de risc redus sau chiar să își reia trendul spre categorii de risc mai ridicat, asemănător evoluției care se estimează pentru întregul sector bancar european. Cele mai mari creșteri ale portofoliului de credite au fost consemnate la creditele acordate comerțului cu o pondere de 23% din total credite (9,5 miliarde MDL), creditele acordate pentru

consum – cu 17% (6,9 miliarde MDL) și creditele acordate pentru procurarea și construcția imobilului cu o pondere de 16% din total credite în sumă de 6,8 miliarde MDL.

În perioada pandemică, se observă o tendință de migrare a creditelor de la persoanele juridice spre persoanele fizice și din valută străină în cea națională. Din totalul soldului de credite, 31% sunt în valuta, procent în descreștere comparativ cu perioada similară a anului 2019, când ponderea era de 35,6%. În cazul populației, soldul a ajuns la 14,7 miliarde MDL, fiind în creștere cu 23,1% f.p.s.a.p. acest moment poate fi caracterizat prin favorizarea ratei dobânzii mai mici. În ce privește companiile, soldul creditelor a scăzut cu 0,1% în perioada vizată, și a constituit 26,8 mld. MDL.

Volumul depozitelor noi atrase au scăzut cu 14% constituit 1882,57 mil. MDL la sfârșitul luni iunie 2020 f.p.s.a.p. În II-lea trimestru 2020, soldul depozitelor atrase atât în monedă națională cât și în valută străină au însumat 71,7 miliarde MDL la 30.06.2020, în creștere cu 9,2% față de 30.06.2019. Din totalul depozitelor, 56% a revenit depozitelor în MDL, însumând 40 miliarde MDL la 31.03.2020. Depozitele în valută au constituit 44% din totalul depozitelor, alcătuind 31,7 miliarde MDL.

Profitabilitatea băncilor comerciale a scăzut cu 43,2% în iunie 2020 față de perioada similară a anului 2019, (profitul bancar a constitui în luna iunie 2020 – 654,9 mil. MDL). Această micșorare se datorează principalei componente a activității operaționale – veniturile din dividende în scădere cu 30% și față de sfârșitul luni iunie 2019. Prin urmare, la 30.06.2020 valorile principalilor indicatori de profitabilitate: rentabilitatea activelor și rentabilitatea capitalului au constituit 1,4% și respectiv 7,8%, fiind în descreștere cu 1,2 p.p. și respectiv 7,7 p.p. comparativ cu p.s.a.p. Degradarea accelerată a condițiilor macroeconomice și potențiala scădere a creditării cauzate de pandemia COVID-19 modifică semnificativ perspectivele privind evoluția pe termen scurt a profitabilității, prin reducerea veniturilor operaționale și creșterea costului riscului.

Sectorului de microfinanțare din Republica Moldova pe perioada declanșării pandemiei COVID-19, continuă să fie stabil înregistrând bune performanțe la principalii indicatori de activitate. Astfel, în prima jumătate al anului 2020, 496794 de persoane au beneficiat de împrumuturile sectorului de microfinanțare, reprezentat de asociațiile de economii și împrumut (AEI) și organizațiile de creditare nebanară (OCN), fiind în descreștere cu 2% f.p.s.a.p. Prin urmare, 38026 de persoane au fost beneficiarii de împrumuturi ai asociațiilor de economii și împrumut la 30.06.2020 cu 8% mai puțin față de perioada similară 2019, iar 458768 de persoane au beneficiat de împrumuturi de la organizațiile de creditare nebanară, în descreștere cu 1,2% f.p.s.a.p. (peste 455 mii persoane fizice și 3,7 mii persoane juridice).

Organizațiile de creditare nebanară (OCN) reglementate și supravegheate de Comisia Națională a Pieței Financiare (CNPF) au acordat un volum total de împrumuturi și leasing financiar în sumă de 9,16 mlrd. MDL, în I semestru 2020, în creștere cu 7,46% față de I semestru 2019. Totodată, volumul împrumuturilor oferite în trimestrul II, 2020 s-a înregistrat o descreștere cu 539,1 mln. MDL sau cu 5,6%, față de trimestrul I al anului 2019. Conform datelor CNPF, acest trend descendent se explică prin faptul că în condițiile pandemiei COVID-19, OCN și-au focusat activitățile prioritar pe prelungirea și renegocierea contractelor cu debitorii deja existenți, fiind renegociate la cerere aproximativ 18% din contracte, în defavoarea acordării de noi credite nebanare.

Valoarea consolidată a activelor deținute de OCN-uri, după cum rezultă din datele CNPF, în I semestru 2020, au constituit suma de 10,5 mlrd. MDL, fiind în creștere cu 6% față de I semestru 2019. Astfel, la 1 iulie 2020, capitalul propriu al OCN a constituit peste 3,6 mlrd MDL, înregistrând o majorare cu 21,3% comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent. Astfel, în I semestru 2020 comparativ cu I semestru 2019, valoarea profitului net a scăzut cu 36,3% sau de 0,6 ori: de la 413 mil. MDL, în 2019, la 263 mil. MDL, în 2020. Totuși, în perioada de pandemie COVID-19, alternativa creditelor acordate de către băncile comerciale constituie, în prezent, produsele oferite de sectorul de microfinanțare, care au menirea de a credita afacerile mici, preponderent din zonele rurale, facilitând accesul la resurse financiare, precum și de a stimula inițiativa privată. Totuși, măsurile rapide adoptate de către autoritățile naționale și internaționale, îndeosebi acțiunile structurale întreprinse de BNM și CNPF, au ca menire de a asigura stabilitatea necesară, ca instituțiile financiare bancare și nebanare să își poată îndeplini adecvat rolul de a finanța IMM și populația în această perioadă dificilă.

Referințe bibliografice

1. Rapoartele financiare a Comisiei Naționale a Pieții Financiare, disponibil pe: www.cnpf.md;
2. Rapoarte financiare a Băncii Naționale a Moldovei, disponibil pe: www.bnm.md
3. Buletinul trimestrial MET nr.38 (II), 2020, INCE, Chișinău disponibil pe: www.ince.md.

ЗЕЛЕНАЯ ЛОГИСТИКА В СИСТЕМЕ КОРПОРАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ БИЗНЕСА В УСЛОВИЯХ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ

Наталья ТРУШКИНА

*Институт экономики промышленности НАН Украины, отдел проблем регуляторной политики и развития предпринимательства, г. Киев, Украина
trushkina@nas.gov.ua*

Аннотация. В статье проанализированы и обобщены теоретические подходы к определению понятия «зелёная логистика», предложенные разными научными школами. Предложена авторская формулировка термина «зелёная логистика» как инструмента циркулярной экономики; составляющей корпоративной социальной ответственности бизнеса; вида хозяйственной деятельности, направленной на уменьшение негативного влияния на экосистему и окружающую среду. В статье использованы методы анализа и синтеза, сравнения, обобщения, классификации, структурно-логический.

Ключевые слова: циркулярная экономика, зелёная логистика, корпоративная социальная ответственность, научный подход, инструмент, концепция.

JEL Classification: H8 , D03, D04

Современность диктует новые требования к развитию бизнеса, к первоочередным из которых относится корпоративная социальная ответственность как философия организации предпринимательской деятельности с целью сохранения окружающей среды. При этом зеленая логистика является важной составляющей общей стратегии социальной ответственности бизнеса в условиях развития циркулярной экономики. Значение зеленой логистики как инструмента поддержания экологической безопасности постоянно растет, поскольку она стала общественно полезным и прибыльным симбиозом экологии и экономики в рамках корпоративной политики экологического управления.

Цель исследования состоит в анализе и обобщении теоретических подходов к определению понятия «зеленая логистика», предложенных разными научными школами; авторской трактовке термина «зеленая логистика» как инструмента циркулярной экономики; составляющей корпоративной социальной ответственности бизнеса; вида хозяйственной деятельности, направленной на уменьшение негативного влияния на экосистему и окружающую среду.

Концепция зелёной логистики начала формироваться в мире с середины 80-х годов XX в. с появлением понятий «устойчивое развитие» и «социальная ответственность бизнеса». Исследователи доказали, что зарождение, формирование и дальнейшая структуризация зеленой логистики тесно переплетается с логистическими принципами. Именно экологизация логистической деятельности в будущем станет ключевым вектором развития бизнеса, поскольку большинство потребителей приоритетными считают те компании, которые осуществляют грузоперевозки «зеленым» транспортом и используют технологии, сохраняющие природные ресурсы. Применение «зеленых» технологий в логистике стало такой же необходимостью, как внедрение системы менеджмента качества. Как следствие, согласно опроса «Зеленые тренды» (The Green Trends Survey) в исследовании «Towards Sustainable Logistics» (Christof, Ehrhart, 2012), 59% бизнес-структур подсчитали, что «зеленые» перевозки их продукции признано решающим фактором в привлечении потребителей. На основе обследования компании PE International (Великобритания) (McKinnon et al., 2010) определены ключевые преимущества при внедрении концепции зелёной логистики, к которым отнесено снижение уровня выбросов в атмосферу (33% руководителей и топ-менеджеров компаний); привлечение новых клиентов или разработка новых продуктов (26% респондентов).

За последние десятилетия развития данного научного направления ученые так и не пришли к общему и однозначному толкованию термина «зеленая логистика». В научной литературе существует множество подходов к рассмотрению экологической составляющей логистики.

На основе анализа литературных источников (Janbo, Songxian, 2008; Brdulak, Michniewska, 2009; Sbihi, Eglese, 2009; Mesjasz-Lech, 2011; Ubeda et al., 2011; Lai, Wong, 2012; Dekker et al., 2012; Ćirović et al., 2014; Harris et al., 2014; Jedliński, 2014; Seroka-Stolka, 2014; Zhang et al., 2015) обобщены научные взгляды к трактовке сути и содержания понятия «зеленая логистика». Как правило, ученые под этим термином понимают:

научное направление и один из факторов сохранения окружающей среды, основанный на ресурсосберегающих и экологически безопасных технологиях;

новое направление, предусматривающее применение прогрессивных технологий логистики и современного оборудования с целью минимизации загрязнений и повышения эффективности использования логистических ресурсов;

с теоретической и научно-методической точки зрения подчиненный функционал «зеленой» экономики;

логистику, основанную на ресурсосберегающих и экологически безопасных технологиях;

вид логистики, в котором научно-практическая деятельность учитывает экологические аспекты на всех стадиях движения материального и других соответствующих ему потоков с целью снижения деструктивных воздействий на окружающую среду и оптимизации ресурсопотребления;

инновационный метод в логистике;

в рамках концепции устойчивого экономического развития эффективный подход к управлению ресурсными и энергетическими потоками для снижения эколого-экономического ущерба, наносимого окружающей среде, и обеспечения эффективного инновационного развития производства;

систему мероприятий, предусматривающую применение энерго- и ресурсосберегающих технологий логистики и современного оборудования во всех звеньях цепи поставок товаров с целью минимизации негативного воздействия на окружающую среду и повышения совокупной потребительской ценности продукции;

экологически приемлемую и эффективную транспортную систему распределения;

научно-практическую деятельность, направленную на оптимизацию и эффективное управление прямыми и обратными материальными и сопутствующими потоками (информационными, финансовыми, потоками отходов, вредных выбросов, различных природных ресурсов и энергии) с целью минимизации негативного влияния на состояние окружающей среды;

научно-практическую деятельность, которая предусматривает формирование эффективного механизма интеграции экологического и социально-экономического аспектов на всех этапах планирования, проектирования и управления цепью поставок товаров с целью минимизации эколого-экономического ущерба и повышение потребительской ценности продукции за счет использования энерго- и ресурсосберегающих технологий логистики;

виды деятельности, связанные с экоэффективным управлением движения логистических потоков продукции, которые перемещаются от предприятия к потребителю, а также обратных потоков товаров в системе «поставщик – потребитель»;

совокупность действий, связанных с оценкой и минимизацией экологических последствий логистической деятельности;

координацию логистической деятельности субъектов рынка с ориентацией на достижение экономического и социально-экологического эффекта путем применения энерго- и ресурсосберегающих технологий;

повышение экологической ответственности в транспортно-логистической сфере.

Таким образом, на основе проведённого анализа терминологического аппарата по выбранной тематике согласно различным научным концепциям и в результате проведённых исследований (Zaloznova, Kwilinski, Trushkina, 2018; Трушкина, 2019; Trushkina, 2020) предложен авторский подход к формулировке термина «зеленая логистика». Под ним понимается вид хозяйственной деятельности, включающей процессы материально-технического снабжения, складирования, экологически безопасного хранения, производства, обслуживания потребителей, транспортировки, сбыта готовой продукции, рециклинга (вторичной переработки и утилизации отходов), что позволяет уменьшить негативное влияние на экосистему и окружающую среду в условиях циркулярной экономики.

Главными принципами данной концепции должны стать применение комплексного подхода к управлению логистическими потоками; рациональное использование ресурсов (производственные, финансовые, энергетические, информационные); минимальное использование сырья и упаковки, которые не подлежат вторичной переработке; экономически обоснованная и экологически безопасная транспортировка и складирование материальных ресурсов; максимальное использование отходов производства, тары и упаковки в качестве вторичного сырья или их экологически безопасная утилизация; оптимизация затрат на организацию логистической деятельности; минимизация рисков при функционировании транспортно-логистических систем; повышение уровня экологического образования и ответственности персонала; внедрение инновационных технологий для снижения экологической нагрузки на окружающую среду; применение информационных систем и цифровых технологий в сфере охраны окружающей природной среды.

Реализация механизма зелёной логистики способствует минимизации затрат на управление движением логистических потоков с одновременным поддержанием необходимого уровня экологической безопасности, что является одной из важных требований к внедрению концепции корпоративной социальной ответственности бизнеса в условиях циркулярной экономики.

Список использованной литературы

1. Brdulak H., Michniewska K. Zielona logistyka, ekologyka, zrownowa zony rozwoj w logistyce. *Koncepcje i strategie logistyczne. Logistyka*. 2009. No 4. P. 8-15.
2. Christof Dr., Ehrhart E. *Delivering Tomorrow: Towards Sustainable Logistics*. Bonn, Germany: Deutsche Post AG, 2012. 151 p.
3. Ćirović G., Pamučar D., Božanić D. Green logistic vehicle routing problem: Routing light delivery vehicles in urban areas using a neuro-fuzzy model. *Expert Systems with Applications*. 2014. Vol. 41(9). P. 4245-4258. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2014.01.005>
4. Dekker R., Bloemhof J., Mallidis I. Operations Research for Green Logistics – an overview of aspects, issues, contributions and challenges. *European Journal of Operational Research*. 2012. Vol. 219 (3). P. 671-679.
5. Harris I., Mumford C.L., Naim M.M. A hybrid multi-objective approach to capacitated facility location with flexible store allocation for green logistics modeling. *Transportation Research Part E. Logistics and Transportation Review*. 2014. No 66. P. 1–22. <https://doi.org/10.1016/j.tre.2014.01.010>
6. Janbo L., Songxian L. The Form of Ecological Logistics and Its Relationship Under the Globalization. *Ecological Economy*. 2008. No 4. P. 290-298.
7. Jedliński M. The Position of Green Logistics in Sustainable Development of a Smart Green City. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014. No 151. P. 102-111. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.10.011>

8. Lai K., Wong C.W. Green logistics management and performance: Some empirical evidence from Chinese manufacturing exporters. *Omega*. 2012. Vol. 40(3). P. 267-282. <https://doi.org/10.1016/j.omega.2012.07.002>
9. McKinnon A., Browne M., Whiteing A., Piecyk A. Green Logistics. Improving the Environmental Sustainability of Logistics. 3rd ed. London: Published by Kogan Page, 2010. 72 p.
10. Mesjasz-Lech A. Efektywnosc ekonomiczna i sprawnosc ekologiczna logistyki zwrotnei. Czestochowa: Published by Technical University of Czestochowa, 2011. P. 43-46.
11. Sbihi A., Eglese R.W. Combinatorial optimization and Green Logistics. *Annals of Operations Research*. 2009. Vol. 175(1). P. 159-175. <https://doi.org/10.1007/s10479-009-0651-z>
12. Seroka-Stolka O. The Development of Green Logistics for Implementation Sustainable Development Strategy in Companies. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014. No 151. P. 302-309. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.10.028>
13. Trushkina N. Topical issues of green financing of transport infrastructure modernization in Ukraine. *Proceedings of the 2nd International Scientific Conference Eastern European Conference of Management and Economics: Workshop on Social Research (May 29, 2020, Ljubljana, Slovenia)*. Ljubljana: Ljubljana School of Business, 2020. P. 205-206.
14. Ubeda S., Arcelus F., Faulin J. Green logistics at Eroski: A case study. *International Journal of Production Economics*. 2011. Vol. 131(1). P. 44-51. <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2011.04.041>
15. Zaloznova Yu., Kwilinski A., Trushkina N. Reverse logistics in a system of the circular economy: theoretical aspect. *Economic Herald of the Donbas*. 2018. No 4 (54). P. 29-37.
16. Zhang S., Lee C., Chan H., et al. Swarm intelligence applied in green logistics: A literature review. *Engineering Applications of Artificial Intelligence*. 2015. No 37. P. 154-169. <https://doi.org/10.1016/j.engappai.2014.09.007>
17. Трушкина Н.В. Зеленая логистика как составляющая корпоративной социальной ответственности бизнеса. *III International Scientific Conference The Modern Trends in the Development of Business-Social Responsibility: Conference Proceedings, June 28th, 2019, Nova School of Business and Economics, Lisbon, Portugal*. Riga: Baltija Publishing, 2019. P. 112-115.

ECONOMIA CIRCULARĂ: IMPACTUL ASUPRA BUNĂSTĂRII PLANETARE

Cristina DIACONU

Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova
cristina.diaconu@adm.utm.md

Larisa BUGAIAN

Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova
larisa.bugaiian@adm.utm.md

Rezumat. *Obiectivul fundamental al acestui articol constă în abordarea importanței tranziției către modelul de afaceri circular, reliefând impactul social, economic și ambiental, ca urmare a implementării noului model de dezvoltare economică. Stadiul actual al cunoașterii cu privire la evaluarea impactului trecerii la o economie circulară este bazat pe un eșantion reprezentativ de articole, publicații științifice internaționale și alte surse existente. Necesitatea abordării acestei teme se explică prin faptul că în întreaga lume se atestă o diminuare continuă de resurse neregenerabile în paralel cu o creștere continuă a populației. În lucrare este descris modelul actual de dezvoltare utilizat preponderent la nivelul economiei globale, versus importanței tranziției către o economie circulară prin aspectul social, economic și ambiental.*

Cuvinte-cheie: *economie circulară, dezvoltare durabilă, reciclare, principii circulare.*

JEL Clasification: *Q01, Q00, Q2*

Economia globală se bazează în cea mai mare parte pe modelul de afaceri liniar, unde resursele din natură sunt preluate-prelucrate-consumate-aruncate. Astfel, până la 1/3 din totalul alimentelor produse la nivel mondial este pierdut sau irosit de-a lungul lanțului valoric, de la etapa producției agricole până la transformarea industrială și consum. Mai exact, conform raportului prezentat de Institutul de Cercetare pentru o Europă Liberă, 21 miliarde de tone de resurse materiale folosite în producție nu se regăsesc în componența produsului finit, ci se pierd pe parcursul procesului de fabricație, pierderi care nu sunt valorificate mai departe pentru a da „viață” unui nou produs (Furkan, 2017).

Conform datelor statisticii mondiale furnizate de experți din sfera energetică și ecologică, resursele naturale se apropie de limitele de disponibilitate, din cauza utilizării crescânde și/sau nesustenabile. Astfel, continuându-se în această manieră, se va ajunge rapid la un deficit critic de resurse naturale. Raportul Global Sustainability Institute informează că țări precum Franța, Italia au rezerve proprii de petrol, gaz, cărbune mai puțin de 1 an, Marea Britanie pentru 3- 4 ani. Germania este și ea într-o situație similară având rezerve de petrol doar pentru 1 an și gaze naturale pentru 2 ani (SciNews, 2014).

În același context, doar în perioada ianuarie- iunie 2020 au fost defrișate 2535 mii hectare păduri, deșertificate peste 5840 mii ha sol, erodate 3410 mii ha sol, emisii de CO₂ ce depășesc valoarea de 17.6 miliarde tone, ejectate în mediul ambiant peste 4.76 milioane tone de substanțe chimice toxice, epuizate 260 mil MWh energie din surse neregenerabile. Mai mult decât atât se constată că au mai rămas 57638 zile până când pe Terra se vor epuiza gazele naturale și aproximativ 43 ani pentru resursele de petrol. (Worldometers, 2020)

Cert este că omenirea a depășit deja biocapacitatea globală, epuizând în mod nesustenabil rezervele de capital natural. În această ordine de idei, Organizația Global Footprint în iunie 2020 informează că oamenii folosesc resursele naturale ca și când ar trăi pe 1.6 Terre, iar în acest ritm în 2030 se prognozează că omenirii îi vor fi necesare 2 Pământuri, în 2050 – resurse de pe 3 Pământuri (Footprintnetwork, 2020).

În condițiile rarității și indisponibilității resurselor naturale, trecerea la un alt model de desfășurare a afacerilor, și anume un model de dezvoltare economică durabilă, contrar modelului actual liniar, ar conduce la un impact pozitiv asupra mediului social, economic și ambiental. Evaluarea impactului economiei circulare la nivel mondial, la nivel de UE, cât și la nivel de țară reprezintă tematici intens dezbătute și analizate de cercetători din întreaga lume.

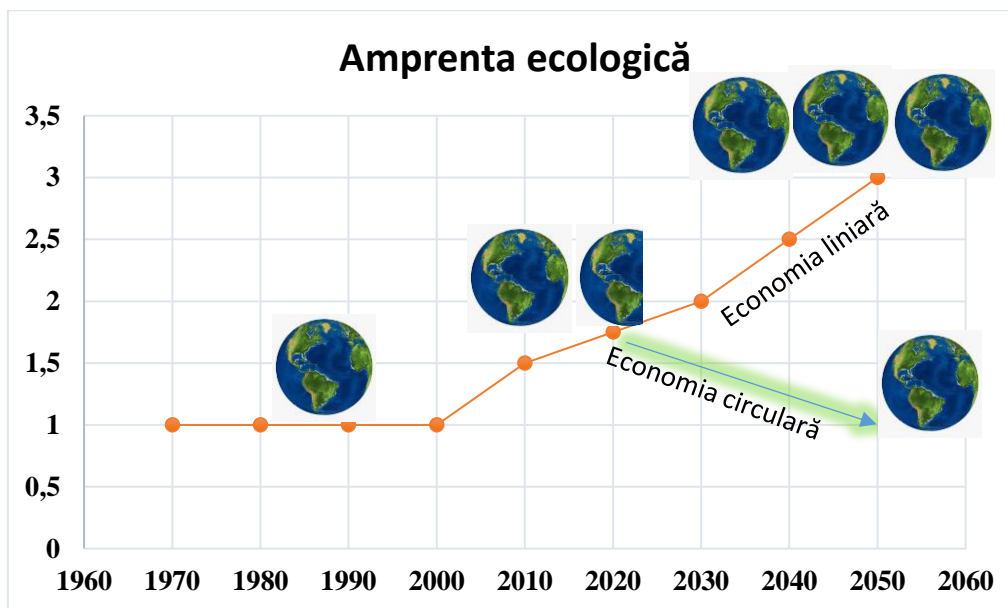

Figura 1. Amprenta ecologică 2020

Sursa: elaborat de autori conform datelor prezentate de Organizația Global Footprint

În anul 2014, renumita companie Cambridge Econometrics și Bio Intelligent Service, utilizând diferite programe econometrice și software, a estimat că dacă UE va îmbunătăți eficiența utilizării resurselor naturale cu 2%, aceasta v-a condiționa crearea suplimentară a circa 2 milioane de locuri de muncă, până în anul 2030. Alte studii demonstrează că utilizarea eficientă a resurselor materiale ar putea reduce consumul lor cu 17- 24% până în 2030 și totodată ar putea genera economii nete de 600 miliarde de euro ceea ce ar însemna 8% din cifra de afaceri anuală a companiilor din UE. (Târțiu ș.a., 2018)

În discursul susținut la Brussels, în data de 3 iunie 2014, Janez Potočnik atenționa despre o realitate sumbră, care se apropie cu pași rapizi, dar totuși încă neconștientizată de diferiți actori importanți ai lumii: „Populația globală crește cu peste 200 mii în fiecare zi. Aceasta ar însemna un oraș de dimensiunea Bruxelles-ului la fiecare 6 zile, sau o noua Germanie în fiecare an.” Tot el afirma că dacă modelele de afaceri economice rămân cele tradiționale, până în 2050 vom avea nevoie de 3 ori mai multe resurse decât în prezent, iar cererea de produse alimentare, furaje, țesături va crește cu 70%. (Janez Potočnik, 2014)

Studiul efectuat de Peter Lacy și Jacob Rutqvist și structurat într-o carte intitulată „Waste to Wealth: The Circular Economy Advantage”, indică o valoare probabilă echivalentă cu 4,5 trilioane dolari obținută până în 2030 de la valorificarea deșeurilor actuale și transformării lor în produse. O altă cercetare interesantă ce vizează tematica evaluării impactului economic de tranziție și implementare a modelului de afaceri circular, este realizată de către membrii Fundației Ellen MacArthur. Conform acestora, implementarea noului model de dezvoltare economică, v-a condiționa la nivel global economii substanțiale a costurilor de producție în valoare estimativă de 706 miliarde dolari sau 1.12 % din PIB-ul anului 2010. (MacArthur Foundation, 2013)

Spre completare, conform înlocuirea doar a 20% din ambalajele din plastic mondiale de unică folosință cu ambalaje reutilizabile ar genera o economie în cost mai mult de 9 miliarde dolari. (MacArthur Foundation, 2017)

Trecerea la o economie mai circulară ar aduce indiscutabil, pe lângă avantaje economice, ambientale, și avantaje sociale. Avantajul social este explicat mai cu seamă prin crearea de noi locuri de muncă. Wijkman și Skanberg, analizând piața muncii în 5 țări europene: Finlanda, Suedia, Franța, Spania, Olanda constată că pot fi create un număr impresionant de locuri de muncă. Folosind diferite modele econometrice, autorii au obținut următoarele rezultate: în Finlanda numărul de noi job-uri ar fi în jurul cifrei de 75 mii, în Suedia- 100 mii, în Olanda-200 mii, în Spania-400 mii și în Franța în jur de 500 mii. (Wijkman, 2015)

O altă cercetare recentă, din 2019 efectuată de către directorul executiv al Cambridge Econometrics, Filip Summerton demonstrează că implementarea modelului circular va duce la crearea a 700 mii locuri de muncă în UE până în anul 2030.(Econometrics, 2019)

Există și cercetări la nivel de națiune asupra societății cu privire la scenariile, în urma abordării modelului economiei circulare. Un exemplu elocvent în acest sens servește studiul efectuat de J. Morgan și P. Mitchelle în Marea Britanie, conform căruia modelul de dezvoltare circular ar contribui la creșterea locurilor de muncă cu 200 mii, dintre care 54 de mii până în 2030.(Green Alliance, 2015)

Fără precedent, tranziția de la economia liniară la cea circulară, va condiționa un impact pozitiv asupra ambientului. În acest sens, în pachetul de măsuri privind economia circulară adoptat și prezentat în data de 02.12.2015 de către Comisia Europeană, găsim cuantificate efectele probabile asupra mediului înconjurător. Prin urmare, conform acestei surse se constată că la nivelul UE emisiile totale anuale de gaze cu efect de seră, s-ar reduce cu 2-4 %. Mai mult ca atât, dacă 95 % din telefoanele mobile care nu mai sunt utilizate s-ar colecta și refolosi în fabricație, s-ar putea face economii de peste 1 miliard de euro în costul de producție.(Comisia Europeană, 2015)

Conform calculelor 62 % din emisiile globale de gaze provin de la extracția, procesarea și producția de bunuri, excepție făcând cele din utilizarea terenurilor și silvicultura.(PACE, 2019) Dacă economia circulară ar deveni realitate, emisiile provenite din industria UE s-ar diminua cu 56 % până în 2050.(SITRA, 2018)

Conform raportului Fundației Ellen MacArthur, doar în Europa, India și China, dacă s-ar implementa noul model de organizare și dezvoltare economică în industria ușoară, electronică, construcții, și alimentară ar putea condiționa reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 22-44% până în 2050.(MacArthur Foundation, 2019)

Conform aceleiași surse, emisiile de CO2 provenite din producția cimentului, oțelului, aluminiului, și poliuretanul ar putea fi reduse cu până la 40 % până în 2050, ceea ce ar însemna în valoare absolută 3,7 miliarde tone.

Referințe bibliografice

1. Ellen MacArthur Foundation Towards a circular economy, Vol II, 2013 p.85
2. Ellen MacArthur Foundation, The New Plastics Economy, 2017, p.17
3. Ellen MacArthur Foundation, Completing the Picture how Circular Economy Tackles, Vol. III, 2019, p.19
4. European Commission, Circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/ecesp_2019_workshop_3_camb ridge_econometrics.pdf, Impacts of circular economy activities on the labour market A research study for the European Commission (DG Environment), 2019
5. Furkan Sariatli, Visegrad Journal on Bioeconomy and Sustainable Development, Linear Economy versus Circular Economy: A comparative and analyzer study for Optimization of Economy for Sustainability, 2017, p.32
6. Green Alliance, Employment and Circular Economy Job Creation In a More Efficient Britain, 2015, p.3
7. PACE, The Circularity Gap Report, 2019, p.24
8. SITRA, The Circular Economy a Powerful Force for Climate Mitigation Transformative innovation for prosperous and low-carbon industry, 2018, p.10
9. Valentina Elena TÂRȚIU (coordonator), Mihaela ȘTEFĂNESCU, Ana-Maria PETRACHE, Cătălin Răzvan GURĂUTranziția către o economie circulară. De la managementul deșeurilor la o economie verde în România, Studiu nr.3 III, 2018, p.27
10. Wijkman, A. and K. Skånberg (2015), "The Circular Economy and Benefits for Society: Jobs and Climate Clear Winners in an Economy Based on Renewable Energy and Resource Efficiency"
11. <https://scinews.ro/eputizarea-resurselor-naturale-europa/>, accesat pe data de 22.08.2020
12. <https://www.worldometers.info/>, accesat pe data de 29.07.2020
13. <https://www.footprintnetwork.org/>, accesat pe data 28.06.2020
14. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_14_434, Janez Potočnik, 2014, accesat pe data 25.08.2020,
15. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/MEMO_15_6204, 2015, Bruxelles

GESTIONAREA DEȘEURILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19⁵

Viorica POPA,

Institutul Național de Cercetări Economice, Secția Politici Financiare și Monetare, Moldova
violin_s@yahoo.com

Nicolae POPA,

popa-nicolae@rambler.ru

Rezumat. Odată cu declanșarea epidemiei coronavirusul (Covid-19) într-o perioadă scurtă, toate sectoarele economiei globale la nivel mondial, au fost afectate îndeosebi sănătatea publică și mediul. Pentru a limita impactul epidemiei de Covid-19 asupra sănătății și economiei țările din întreaga lume, se iau măsuri sau acțiuni de reducerea crizei. Totuși, criza cauzată de Covid-19 atenuează o parte din impactul activităților economice asupra mediului și a climei.

Cuvinte-cheie: deșeuri, economia circulară, mediu, sănătate.

JEL Clasification: Q54, Q57, Q58, I14

Gestionarea deșeurilor este o problemă majoră pentru țările în acțiunile lor de combatere a poluării, inclusive pentru Republica Moldova. Modalitatea cea mai eficientă de soluționare acestei probleme este gestionare corespunzătoare a deșeurilor prin existența unui cadru legislativ care să stabilească o serie de norme privind managementul eficient al deșeurilor. Prin managementul deșeurilor se înțelege executarea activităților de colectare, transport, tratare, reciclare și depozitare a deșeurilor și are drept scop reducerea efectului pe care acestea le au asupra sănătății oamenilor, a mediului precum și economisirea unor resurse naturale prin reutilizarea elementelor ce se pot recupera [1].

Potrivit unui comunicat al Comisiei Europene “Economia circulară-un program de deșeuri zero pentru Europa”, prevede până în anul 2025 trebuie să se elimine depozitarea tuturor deșeurilor reciclabile, iar până în 2030 statele membre ar trebui să depună eforturi pentru a elimina practic depozitarea deșeurilor, pe care să le utilizeze drept resurse. Trecerea la economia circulară se află în centrul agendei privind eficientizarea resurselor, stabilită de Strategia Europa 2020 pentru o creștere economică inteligentă, durabilă și inclusivă.

Uniunea Europeană a înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește transformarea deșeurilor în resurse și promovarea unor modalități durabile de gestionare a deșeurilor, cum ar fi reciclarea. Cu toate acestea, performanțele variază considerabil între statele membre. Șase state au eliminat deja depozitarea deșeurilor municipale, reducând volumul de depozitare de la 90% la mai puțin de 5% în ultimii 20 de ani și au atins rate de reciclare de 85% în anumite regiuni. În alte state membre, peste 90% din deșeuri sunt depozitate în continuare, fiind reciclate într-o proporție mai mică de 5% [2].

În Republica Moldova, cadrul juridic și instituțional al gestionării deșeurilor este prevăzută de Legea 209/2016 privind deșeurile care reglementează evidența și gestiunea deșeurilor și stabilește măsurile cu caracter obligatoriu pentru protecția mediului și a sănătății populației, prin acțiuni de eficientizare a folosirii resurselor, dar și de prevenire sau reducere a efectelor adverse generate de producerea deșeurilor. Textul acestui act normativ are la bază principiile dezvoltării durabile care îmbină în mod armonios dezvoltarea economică, protecția mediului și ocrotirea sănătății publice [3].

Cadrul normativ națională privind domeniul gestionării deșeurilor cuprinde următoarele acte normative:

➤ Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027, aprobată conform Hotărârii Guvernului nr.248 din 10.04.2013;

^{5 5} Studiul a fost elaborat în cadrul Proiectului 20.80009.0807.22 Dezvoltarea mecanismului de formare a economiei circulare în Republica Moldova.

- Legea nr.209 din 29.07.2016 privind deșeurile, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.459-471, art.916 din 23.12.2016, în vigoare din 23.12.2017;
- Hotărârea Guvernului nr.696/2018 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind gestionarea deșeurilor rezultate din activitatea medicală, publicată în Monitorul Oficial Nr. 295-308 art. 835, în vigoare din 10-08-2018;
- Hotărârea Guvernului. 5 din 14.12.2001 privind aprobarea și implementarea ”Regulamentului privind gestionarea deșeurilor medicale”, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.13-15, art.29 în vigoare din 24.01.2002;
- Hotărârea Guvernului nr.637/2003 privind controlul transportării transfrontaliere a deșeurilor și eliminării acestora, publicată în Monitorul Oficial Nr. 99-103 ,art. Nr : 676, în vigoare din 06.06.2003:
- Hotărârea Guvernului nr 99 din 30-01-2018 pentru aprobarea Listei deșeurilor, publicată în Monitorul Oficial Nr. 33-39 art. 115, în vigoare din 02-02-2018;
- Hotărârea Guvernului nr.589 din 24 iulie 2017 privind aprobarea Regulamentului transporturilor rutiere de mărfuri periculoase, publicată în Monitorul Oficial Nr. 277-288 art. 706, în vigoare din 04-08-2017;
- Hotărârea Guvernului nr. 501 din 29-05-2018 pentru aprobarea Instrucțiunii cu privire la ținerea evidenței și transmiterea datelor și informațiilor despre deșeurii și gestionarea acestora, publicat în Monitorul Oficial Nr. 176-180 art. 552, în vigoare din 01-06-2018;
- Ordinul nr.1346 din 26.11.2018 cu privire la aprobarea listei de verificare nr.1.2/ANSP aplicate în cadrul controlului de Stat asupra activității de întreprinzător privind gestionarea deșeurilor rezultate din activitatea medicală, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.513-525, art.1846, în vigoare din 28.12.2018 [4].

La momentul actual, în Republica Moldova măsurile de prevenire, protecție și, totodată, de combatere a generează diverse tipuri de deșeurii medicale, cum ar fi: echipamentele de protecție infectate ca - mănușile, măștile, ochelarii, vizierele de protecție folosite reprezintă una dintre problemele principale de gestionare cu care se confruntă țările în acțiunile lor de combatere a poluării.

Gestionarea incorectă a deșeurilor medicale produse în lupta împotriva Covid-19 ar putea provoca efecte neprevăzute asupra sănătății publice și asupra mediului. Din aceste considerente, Covid-19, ridică întrebări și aduce provocări inclusiv în domeniul gestionării deșeurilor medicale. Acordul internațional de mediu privind deșeurile periculoase, precum și alte deșeurii, care are drept scop protecția sănătății publice și a mediului, este Convenția de la Basel privind controlul transportului transfrontier al deșeurilor periculoase și a eliminării acestora, la care Republica Moldova a devenit parte la 2 iulie 1998, în baza Hotărârii Parlamentului Republicii Moldova nr.1599-XIII din 10 martie 1998 privind aderarea Republicii Moldova la această Convenție (Monitorul Oficial nr.28-29/214 din 2 aprilie 1998) [4].

Conform datelor oficiale ale Organizației Mondiale a Sănătății, sunt estimate cc 85% din totalul deșeurilor medicale din lume pot fi considerate inofensive și gestionate ca deșeurii menajere, iar celelalte 15% sunt materiale periculoase - infecțioase, toxice sau radioactive și care necesită tratare sau distrugere. Astfel, ca exemplu, până la pandemie, la Spitalul Clinic Municipal de Boli Contagioase pentru Copii din municipiul Chișinău se adunau câte 100-300 de kg de deșeurii infecțioase pe lună. Iar de la începutul pandemiei, se acumulează între 555 și 800 de kg pe lună. În lunile august-septembrie 2020, de pe teritoriul spitalului se eliberează deșeurile de 3-4 ori pe săptămână, dublu față de perioadele anterioare [5].

Conform Regulamentului sanitar privind gestionarea deșeurilor rezultate din activitatea medicală, fiecare producător de deșeurii este responsabil de gestionarea deșeurilor în mod sigur de colectarea separată și împachetarea deșeurilor rezultate din activitatea medicală, de stocarea temporară și transportarea în condiții sigure a deșeurilor, tratarea și eliminarea finală. În același timp, producătorul de deșeurii medicale este obligat să ducă o evidență a datelor și informațiilor privind deșeurile produse și gestionarea acestora, educarea și formarea personalului [1].

În prezenta lucrare, autorii, vine cu o elucidare a situației privind gestionarea corectă a deșeurilor din Republica Moldova în contextul pandemiei COVID-19. Scopul cercetării este de a identifica situația alarmantă privind deșeurile rezultate din activitatea medicală ce necesită a fi gestionată corect și eficient, în vederea aplicării recomandărilor și propunerilor organizațiilor din domeniu.

Referințe bibliografice

1. Asociația pentru valorificarea deșeurilor, disponibil pe: <https://e-circular.org/>
2. Comisia Europeană, Pachetul de măsuri privind economia circulară: întrebări și răspunsuri, disponibil pe: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/MEMO_15_6204
3. Dușciac Dorin, Sistemul de management integrat al deșeurilor – o necesitate stringentă pentru Republica Moldova, Akademos1/2016, p.55-60 disponibil pe: <http://www.akademos.asm.md/files/Sistemul%20de%20management%20integrat%20al%20deșeurilor%20%E2%80%93%20o%20necesitate%20stringenta%20pentru%20RM.pdf>
4. Iordanca Rodica, Iordanov Irina Punga, Studiu: Managementul deșeurilor medicale generate de COVID–19, 2020/AO ECOCONTACT; disponibil pe: <https://www.ecocontact.md/wp-content/uploads/2020/04/MANAGEMENTUL-DE%C8%98EURILOR-MEDICALE-GENERATE-DE-COVID.pdf>
5. Revista sănătatea, disponibil pe: <http://sanatateinfo.md/News/Item/9498>

ECONOMIA CIRCULARĂ ȘI COVID-19: OPORTUNITĂȚI ȘI REFLECȚII⁶

Aurelia DUCA

*Universitatea de Studii Politice și Economice Europene "Constantin Stere", Chisinau, Moldova
aur.duca.22@gmail.com*

Corina GRIBINCEA

*Institutul National de Cercetari Economice, Chisinau, Moldova
cgribincea@gmail.com*

Alexandru GRIBINCEA

*Universitatea de Stat din Moldova, Chisinau, Moldova
alex.gribincea.docs@gmail.com*

Rezumat. *Articolul analizează practicile globale ale soluțiilor de economie circulară, valabile în timpul pandemiei Covid-19, în special examinate practica finlandeză. Autorii prezintă o descriere a celor mai eficiente practici, care au demonstrat valabilitatea și perioadele chiar și în timpul pandemiei. Principala metodă de cercetare este analiza scenariului și bibliografia. Autorii subliniază că soluțiile de economie circulară eficiente în caz de pandemie pot iniția noi industrii și sectoare ale economiei.*

Cuvinte-cheie: *economia circulara, covid-19, practici globale, economie.*

JEL Clasification: *G01, H0, L40, L41*

Într-o economie circulară, principiile conservării resurselor și dezvoltării durabile pot fi încorporate în organizarea producției și a serviciilor, precum și în procesele de consum, cât mai larg posibil. Produsele sunt păstrate în ciclul materialelor cât mai mult timp posibil. Acest lucru se întâmplă prin extinderea ciclului lor de viață, renovarea și repararea lor, transformându-le într-o formă nouă și asigurarea reutilizării.

Noi orizonturi pentru activități inovatoare ale companiilor sunt deschise prin introducerea principiului dezvoltării durabile și lansarea unui lanț, atunci când deșeurile sunt colectate, sortate pe tipuri, reciclate și utilizate ca materii prime secundare. Companiile pot găsi noi soluții pentru utilizarea materialelor colectate: tractoarele care nu funcționează și nu mai pot fi reparate sunt demontate pentru piese de schimb, materialul vechi pentru acoperișuri poate fi transformat în materie primă pentru asfalt, zațurile de cafea pot fi folosite ca bază de substrat pentru cultivarea ciupercilor, restaurantele pot pregăti mese din deșeuri alimentare donate din industria alimentară, pot fi folosite, în restaurante și lanțuri de produse alimentare, aplicații speciale pentru a vinde produse alimentare la prețuri reduse aproape de sfârșitul termenului lor de valabilitate, precum și pentru a vinde produse alimentare excedentare la prețuri reduse după-amiaza sau înainte de închiderea magazinului. Există mișcări sociale care organizează distribuția gratuită a excedentelor din magazine și restaurante, precum și pregătesc mâncarea din resturile de lichidare și le livrează în mod gratuit sau la un preț nominal celor care au nevoie. Se experimentează și punerea așa-numitelor frigiderice publice, unde oricine poate lăsa sau scoate produse alimentare în exces. Companiile găsesc, de asemenea, utilizare pentru textilele nevândabile, de exemplu, reciclarea articolelor vestimentare second-hand pentru a produce în masă noi colecții de îmbrăcăminte sau fabricarea îmbrăcăminte și accesorilor de designer din materiale textile de recuperare, spre exemplu, uniforme militare uzate, vele vechi și materiale promoționale textile, sau transformarea deșeurilor din industria textilă în materii prime pentru producerea de haine noi.

Se lansează, de asemenea, proiecte pilot pentru recuperarea fibrelor și firelor noi din îmbrăcăminte uzată și alte deșeuri textile și apoi producerea de țesături noi, astfel, se pot recicla 50% din toate deșeurile cu materii prime secundare.

Mai multe țări, în special, Finlanda, au fost bine pregătite să pună în aplicare soluții de economie circulară pentru a atenua schimbările climatice cu mult înainte de șocul economic cauzat de pandemia

^{6 6} Studiul a fost elaborat în cadrul Proiectului 20.80009.0807.22 Dezvoltarea mecanismului de formare a economiei circulare în Republica Moldova.

de coronavirus. Esența tranziției este să fie regândite lanțurile valorice și să se bazeze pe noi modele de afaceri care redefinesc modul în care se dețin bunurile. Astfel, practica mondială pandemică a demonstrat existența a 5 soluții pentru a accelera tranziția către o economie circulară.

1. *Sisteme de servicii pentru produse și modele de partajare.* Serviciile nu numai că vor contribui la recuperarea durabilă după pandemie, dar vor oferi și oportunități semnificative pentru exportul de expertiză. Într-o economie circulară, consumul se bazează pe furnizarea de servicii - partajare și închiriere. Una dintre cele mai importante categorii de servicii dintr-o perspectivă a economiei circulare, sistemele produs-servicii (product-service systems, PSS), sunt modelele de afaceri care asigură livrarea consecventă a produselor și serviciilor. Modelele PSS apar ca un mijloc de partajare a consumului produse și servicii pentru a obține rezultate semnificative din punct de vedere al mediului). La aplicarea acestora la nivel global, sistemele pot avea ca rezultat o utilizare mai redusă a resurselor și mai puține deșeuri.

2. *Modalități de valorizare a atitudinilor față de produse alimentare.* Cea mai importantă decizie în acest sens constă în a evita risipa. Mai mult, se așteaptă ca piața proteinelor alternative să creeze zeci de milioane de locuri de muncă în întreaga lume și să capteze o parte semnificativă din piața tradițională a cărnii din acest deceniu. Acest fenomen este un alt mod de a reduce stresul suprem asupra habitatului uman, prin valorificarea potențialului de a extrage mai multă valoare din produse.

3. *Modele de livrare durabile.* Modelele eficiente de livrare și operațiunile logistice sunt esențiale pentru implementarea soluțiilor de economie circulară. Există mai multe soluții de înaltă calitate și servicii de livrare care respectă cu succes aceste principia, de exemplu, soluții de ambalare pliabile și reutilizabile care reduc costurile transportului. Ambalajele pliabile sunt plate pentru depozitare și transport și pot fi asamblate în produse de ambalare de diferite forme. Aceste soluții au transformat deja potențialul economiei circulare în rezultate reale ale pieței.

4. *Foi de parcurs pentru industriile neutre în materie de carbon.* Obiectivele climatice nu pot fi îndeplinite fără o economie circulară funcțională, iar industria grea joacă un rol fundamental în realizarea neutralității climatice. Volumul crescut al economiei circulare va contribui la reducerea emisiilor din industria grea, cu accent pe oțel, materiale plastice, aluminiu și ciment. Foile de parcurs reflectă, de asemenea, utilizarea sporită a multor tipuri de materiale reciclate, de la oțel, textile și produse chimice pentru baterii până la refolosirea betonului, a deșeurilor municipale care conțin metale și a biogazului. Extinderea ciclului de viață al produsului, partajarea și modele de leasing sunt, de asemenea, elemente importante ale acestor procese. Ideile foilor de parcurs vor fi importante pentru viitoarele industrii.

5. *Educația într-o economie circulară.* Participarea la economia circulară trebuie integrată în învățarea pe tot parcursul vieții - începând cu grădinița și programele și cursurile în învățământul superior dedicate acestui subiect, economia circulară fiind încorporată în toate sferile societății și nu este de fapt un sector separat al economiei. De fapt, majoritatea soluțiilor de economie circulară dezvoltate pot fi puse la dispoziția unui public global, dar doar câțiva vor putea rezona mai larg cu un public global decât soluțiile educaționale.

Concluzii. Șocul economic cauzat de pandemia de coronavirus este depășit în multe țări datorită soluțiilor de economie circulară elaborate pentru a atenua schimbările climatice. Practica mondială pandemică a demonstrat existența a 5 soluții pentru a accelera tranziția către o economie circulară, în special, sisteme de servicii pentru produse și modele de partajare, valorizarea atitudinilor față de produse alimentare, modele de livrare durabile, foi de parcurs pentru industriile neutre în materie de carbon și educația.

Referințe bibliografice

1. COVID-19: TRACKING THE IMPACT ON FMCG, RETAIL AND MEDIA. 03-16-2020
<https://www.nielsen.com/us/en/insights/article/2020/covid-19-tracking-the-impact-on-fmccg-and-retail/>
2. Inga Kairo. Финская циркулярная экономика рождает новые бизнес-модели
<https://www.svkk.ru/novosti/novyje-bisnes-modeli-v-finlandiji/>
3. Туомас Койвисто. ФИНСКАЯ ПЯТЕРКА: Циркулярная экономика
<https://www.goodnewsfinland.com/ru/feature/finskaya-pyaterka-tsirkulyarnaya-ekonomika/>

OPORTUNITĂȚI PENTRU O ECONOMIE CIRCULARĂ DUPĂ CRIZA PANDEMICA⁷

Corina GRIBINCEA

Institutul National de Cercetari Economice, Chisinau, Moldova

cgribincea@gmail.com

Rezumat. Odată cu apariția crizei pandemice se conturează noi tendințe în modul de producere, distribuție, cumpărare și consum, acestea fiind influențate de noile limitări, par să favorizeze o economie circulară - singura filozofie economică care poate satisface în mod durabil nevoile oamenilor pe termen lung și un model economic alternativ, în care produsele și serviciile sunt concepute cu scopul final. Lucrarea prezintă un studiu sintetic al experiențelor internaționale în organizarea economiei circulare în perioada postcriză pandemică.

Cuvinte-cheie: economie circulară, criză pandemică, lanț valoric, strategii.

JEL Clasificare: C40, G01, G00, Q5

Pentru implementarea unei economii circulare, punctul de plecare este o nouă proiectare a proceselor de fabricație, a produselor și serviciilor pentru a asigura o durabilitate mai lungă a produsului, reparații simple, posibilitatea modernizării, reciclarea masivă a componentelor și a materiilor prime înainte de sfârșitul duratei de viață. Astfel, întregul lanț valoric ar trebui revizuit, pornind de la utilizarea materiilor prime, până la inovația tehnologică aplicată producției, până la dezvoltarea sistemelor de distribuție eficiente, până la o utilizare mai responsabilă a produsului, până la reciclarea sa, care exercită un efect important asupra tuturor elementelor lanțului valoric; utilizarea materiilor prime prin furnizarea de materiale reciclate și a unor resurse naturale, modifică procesele de fabricație și lanțul de distribuție și, în final, contribuie la determinarea unei durate de viață mai lungi a produselor. Prin urmare, este necesară schimbarea și concentrarea puternică bazată pe inovare, capabilă să implice schimbări tehnologice, organizaționale, comportamentale și de reglementare și să conceapă noi modele de relații între întreprinderi și consumatori, pe termen mediu - lung. Punerea în aplicare a unui model de economie circulară necesită implicarea societății și a întreprinderilor pentru a atinge țintele de zero deșeuri, zero emisii urbane și practici de reciclare a materialelor.

Odată cu apariția crizei pandemice se înregistrează noi tendințe în modul de producere, distribuție, cumpărare și consum. Aceste tendințe, influențate de noile limitări, par să favorizeze o economie circulară - singura filozofie economică care poate satisface în mod durabil nevoile oamenilor pe termen lung. O economie circulară este un model economic alternativ, în care produsele și serviciile sunt concepute cu scopul final. Producția încurajează regenerarea și refacerea, permițând materialelor să fie redirectionate înapoi la cicluri de nutrienți industriali sau biologici. Consumul și piețele sunt concepute pentru a optimiza utilizarea produselor existente, iar accesul la produse este încurajat în favoarea reutilizării proprii.

Conform studiilor (WEF), o lume post-pandemică cu o economie circulară se va baza pe 4 principii esențiale:

1. Modalitatea plăților pentru servicii;
2. Consum local;
3. Lanțuri de aprovizionare scurte și dependență scăzută de import;
4. Limitarea consumului pe baza limitărilor capacității.

Comportamentul consumatorului este dramatic în timpul pandemiei în ceea ce privește consumul și cumpăraturile în panică atât la nivel de individ cât și la nivel guvernamental. Ceea ce o persoană consideră esențial și cum intenționează să facă față unei crize poate fi foarte diferit de altcineva. Consumatorii pot adopta o abordare „colecționară” cu accent pe deținerea de bunuri sau o abordare „colectiv-împărtășitoare” axată pe partajarea serviciului de bunuri. Partajarea modelelor dezvoltate pentru schimbul de produse poate să nu fie percepută bine în această pandemie din cauza preocupărilor de igienă.

⁷⁷ Studiul a fost elaborat în cadrul Proiectului 20.80009.0807.22 Dezvoltarea mecanismului de formare a economiei circulare în Republica Moldova.

Cu toate acestea, dacă modelele de servicii „plata pentru performanță” sau „accesul asupra proprietății” ar fi existat, ar fi putut fi o soluție excelentă pentru a oferi o flexibilitate.

În fața unei scăderi a veniturilor, consumatorii vor fi mai puțin împovărați cu plata costurilor fixe, deținând și utilizând un mijloc fix. Având opțiunea de a plăti pentru un serviciu, mai degrabă decât deținerea unui bun, oferă alternative pentru a gestiona consumul, fie prin reducerea cheltuielilor, fie optând pentru alternativa de bază. Sistemele de servicii pentru produse concepute pentru a evita contactul, oferă o flexibilitate excelentă consumatorilor pentru a „ușura sarcina” în noua lume a incertitudinii.

Mentținerea securității alimentare și a funcționării continue a liniilor de aprovizionare este crucială pentru orice economie în timpul unei crize. Țările care se bazează pe importuri au continuat să găsească noi soluții. Întreruperea lanțului de aprovizionare a restrâns mișcarea mărfurilor către piețele de destinație, provocând deficiențe și creșterea nivelului de sărăcie la nivel mondial.

În prezent se încurajează aprovizionarea alternativă locală și deschiderea piețelor locale. Aceasta este ceea ce stimulează o economie circulară - lanțurile de aprovizionare locale pentru a permite circulația locală a fluxurilor de nutrienți. Când țările ușurează blocarea, este posibil ca multe să încerce să funcționeze cu activitate restricționată peste granițe pentru o perioadă de timp, încurajând în continuare activitățile economice să fie mai mult sau mai puțin autonome.

Desglobalizarea este o tendință clară, care se atestă în prezent. Se preconizează că comerțul mondial se va contracta între 13% și 32% în 2020 (WEF), ceea ce indică nu numai bunurile finite, ci și materialele și componentele utilizate în producția industrială. Dependența de lanțurile internaționale de aprovizionare poate începe să fie văzută ca fiind mai riscantă decât aprovizionarea produselor și componentelor la nivel local. Obținerea securității în aprovizionarea cu componente pentru producție nu este ușoară de realizat fără a anticipa acumularea sau lipsa stocurilor, astfel încât lanțurile de producție locale pot fi considerate mai favorabile decât înainte. Economia „reparațiilor” și microindustriile locale pot fi apreciate pentru asigurarea unei aprovizionări fiabile de produse la îndemână, comparativ cu un lanț lung de aprovizionare care oferă un bun mai ieftin.

Concluzii. Considerăm că dispunând de resurse limitate este necesar să facilităm prioritizarea nevoilor. Astfel consumul poate fi grupat și clasificat, pentru a permite guvernelor să răspundă rapid la crize într-o lume post-pandemică. Guvernele trebuie să aibă o ierarhie a activităților pe care le consideră cruciale pentru supraviețuire și continuitate. Totodată criza pandemică, întrerupând într-o oarecare măsură consumul de masă, creează noi modele de consum, de zcea este prea devreme pentru a spune dacă noua lume după pandemie va „reveni la normal” și va reveni la nivelurile anterioare de consum. În ceea ce privește serviciile - unele se vor pierde, în timp ce altele interconectate și dependente, cum ar fi călătoriile și petrecerea timpului liber, ar putea dura mai mult timp pentru recuperare. Transformarea digitală involuntară va permite organizațiilor să încurajeze munca la distanță mai mult decât înainte, chiar și după relaxarea socială. Încrederea în socializare, echilibrul dintre productivitate și economii de costuri ca consecință a trecerii prin pandemie va schimba modul de a gândi și atitudinea față de risc. Strategiile aplicabile de economia circulară vor pune baza următorului nivel de gândire pentru a remodela și reformula noile economii, astfel încât să fie mai conștiente de mediu și mai responsabile decât cele precedente.

Bibliografie

1. Alexandru Gribincea, Corina Gribincea, Alexandru A Gribincea. The Impact of Economic Activity on Global Warming, “New Silk Road: Business Cooperation and Prospective of Economic Development”(NSRBCPED 2019), Atlantis Press, 2020, ap. 847-856
2. Corina Gribincea. Managementul economiei „verzi” prin prisma ecologică. In: Teoria și practica administrării publice 2019. Conferința "Teoria și practica administrării publice" Chișinău, Moldova, 17 mai 2019, pag. 482-485
3. Gribincea Alexandru, Gribincea Corina, Kabaha Ali. The interaction between the “green” and “digital” economy. In: Journal of Research on Trade, Management and Economic Development Nr. 2(12) / 2019 pag.57-70
4. WEF <https://www.weforum.org/agenda/archive/circular-economy>

PROVOCĂRILE ECONOMIEI DIGITALE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Victoria COCIUG

*ASEM, Facultatea Finanțe, Chișinău, Republica Moldova,
v_cociug@mail.ru*

Carolina PARCALAB,

*INCE, Chișinău, Republica Moldova
carolina.parcabal@aci.md*

Rezumat. *Economia digitală reprezintă un subiect de cercetare științifică, fiind un fenomen complex și multilateral generat de utilizarea Internetului la scară largă în activitatea economică și fortificat de criza generată de pandemie și de necesitatea distanțării sociale. Ieșirea în spațiul virtual a întreprinderilor oferă o prezență globală, permițând chiar și celor mai mici firme să intre pe diferite piețe, indiferent de locația lor. Acest fapt contribuie la sporirea competitivității, creând companiilor posibilitatea de a oferi sprijin prealabil și post-vânzare flexibil, furnizând informațiile necesare despre produs și răspunzând rapid solicitărilor clienților. Prin urmare, relațiile care se formează pe piețe devin multidimensionale și complexe. Prezentul articol își propune să studieze provocările ridicate de digitalizarea economiei pentru Republica Moldova.*

Cuvinte-cheie: *digital economy, competition regulation, e-commerce.*

JEL Clasification: *E1, E10, F42*

În perioada stării de urgență, când distanțarea contactelor fizice a devenit o necesitate vitală, Internetul s-a dovedit a fi resursa de bază ce a permis continuitatea multor activități. Majoritatea întreprinderilor care au putut să activeze în această perioadă în special datorită conexiunii la Internet: salariații și-au executat sarcinile de la domiciliu; clienții au expediat ordinele și au achitat pentru produsele și serviciile livrate online. Întreprinderile activitatea cărora nu este legată de Internet, în special industria producătoare de bunuri tangibile de consum, nu au avut altă alternativă decât să își suspende, fie să își sisteze activitatea.

Problema digitalizării economiei Republicii Moldova începe chiar de la lacunele conceptuale în acest domeniu, inclusiv și în actele normative, deoarece formalizarea acestei noțiuni este necesară pentru identificarea activităților economice care ar fi încadrate în această categorie. Acest lucru este cu atât mai important cu cât Ministerul Economiei în Foaia de parcurs și-a propus elaborarea măsurilor de stimulare pentru întreprinderile din sectorul economiei digitale. Astfel, pentru a nu perturba procesele economice concurențiale pe piețele digitale, un prim pas ar fi delimitarea activităților economiei digitale și identificarea categoriilor de subiecți care desfășoară asemenea activități.

O definiție reușită, în opinia noastră, în acest sens este conținută într-un raport recent OCDE, dedicată studierii măsurătorilor economiei digitale. Astfel, conform acestui raport „economia digitală încorporează toate activități economice care se bazează, sau folosesc în mod semnificativ rezultate digitale, inclusiv tehnologiile digitale, infrastructura digitală, serviciile și informațiile digitale. Economia digitală se referă la toți producătorii și consumatorii, inclusiv administrații publice, care folosesc aceste resurse digitale în activitățile lor economice”. [2]

Această definiție este atotcuprinzătoare, oferită ca un instrument pentru scopuri statistice și include asemenea activități, cum sunt (dar fără limitare):

(a) activități care sunt bazate pe resurse digitale – adică activitățile care fără utilizarea resurselor digitale nu ar exista. Drept exemplu pot fi invocate platformele digitale de intermediere, scopul cărora este de a facilita interacțiunea între furnizori și consumatorii de produse sau servicii prin intermediul mijloacelor digitale.

(b) activități care folosesc în mod semnificativ resurse digitale – adică activitățile care pot exista și în economia tradițională, însă utilizarea resurselor digitale a contribuit la îmbunătățirea

lor semnificativă. Drept exemplu pot fi invocate serviciile financiare digitale, care cu ajutorul Internetului au devenit mult mai accesibile.

(c) activități legate de comandarea online a bunurilor și serviciilor și livrarea digitală sau în mod tradițional a bunurilor și serviciilor – adică tranzacțiile de comerț electronic.

Economia digitală și oportunitățile oferite de aceasta a dus la apariția modelelor de afaceri noi nu doar prin originalitatea lor, dar și prin instrumentele de concurență utilizate de întreprinderi pe piață. Principala atracție pentru întreprinderea digitală este audiența, valoarea căreia se datorează efectelor puternice de rețea generate de modelele de afaceri digitale. Prestatorii de servicii digitale, prin aplicarea instrumentelor inovative, concurează între ei pentru a oferi cele mai rapide, inovative și performante soluții pentru necesitățile utilizatorilor finali. Inovația este instrumentul de bază care stimulează concurența pe piețele digitale. Astfel, inovația poate fi cheia succesului unui prestator de servicii digitale, precum și a insuccesului acestuia, în special dacă a încetat sau a întârziat să își perfecționeze produsele.

Specificul piețelor digitale constă în tendințele rapide de monopolizare sau oligopolizare a acestora. „Câștigătorul ia totul” sau „primul venit – primul servit” sunt caracteristice întreprinderilor inovative digitale. Dobândirea unei putere economice semnificative pe o piață digitală poate crea dificultăți de intrare a noilor jucători. Un al pericol este prezentat de caracterul multi-fațetat al piețelor digitale, prin care puterea economică semnificativă pe o fațetă (de exemplu producerea și desfacerea echipamentelor digitale) poate oferi posibilitatea de a crea bariere de intrare pe o altă fațetă, pe care puterea economică a aceluiași operator este nesemnificativă (de exemplu piața dezvoltării aplicațiilor sau sistemului de operare pentru echipamentele digitale).

Autoritățile de concurență din lumea întreagă au semnalat dificultăți legate de analiza practicilor economice digitale, care se deosebesc de practicile economice analoge. Principala deosebire constă în faptul că pe piețele digitale întreprinderile deseori concurează între ele prin aplicarea inovației, datorită cărora ele creează modele de afaceri noi sau le perfecționează în permanență pe cele vechi. Prin aceasta întreprinderile digitale redefinesc în continuu limitele unei piețe sau creează piețe noi [3].

Perioada pandemiei Covid-19 a scos în evidență importanța tehnologiilor informaționale pentru economia Republicii Moldova, însă totodată a sporit gravitatea lacunelor care mai există la acest capitol. În special a fost observată lipsa de flexibilitate pentru întreprinderi de trecere rapidă și fără costuri semnificative de la modelele tradiționale de afaceri la cele online. Piedica majoră în acest sens a fost nivelul scăzut de informare a întreprinderilor referitor la specificul economic, financiar, fiscal și juridic al unei afaceri online.

Economia digitală, la general, și comerțul electronic, în special, nu a manifestat o dezvoltare explozivă în Republica Moldova până la pandemie, așa cum s-a întâmplat în țările dezvoltate. Posibilitățile acesteia sunt foarte slab explorate mai ales de întreprinderile mici și mijlocii (ÎMM), subiecți care au primit lovitura cea mai puternică în perioada distanțării sociale a întreprinzătorilor de clienții și furnizorii lor. Conform datelor publicate de ODIMM „din cele circa 98% de ÎMM, circa 75% sunt microîntreprinderi care nu au cunoștințele și resursele, inclusiv financiare, necesare unei ajustări rapide la condițiile noi de pe piață” și „mai puțin de 17% dintre IMM-uri au integrat cu succes tehnologii digitale în activitatea lor, fapt ce reprezintă un potențial neexplorat pentru ÎMM din Republica Moldova, dar și o necesitate urgentă de adoptare a practicilor de digitalizare” [4].

Nivel scăzut de pregătire în domeniul economiei digitale a întreprinderilor din Republica Moldova, în special a ÎMM, precum și resursele limitate de care acestea dispun pentru a implementa în activitatea lor practici ale economiei digitale au fost menționate și de Ministerul Economiei și Infrastructurii, care în perioada pandemică a dedicat o atenție specială identificării soluțiilor de impulsare a economiei digitale în republica Moldova. Conform Foii de parcurs aprobate de Minister [1], chiar dacă Moldova dispune de o baza legală de reglementare a comerțului electronic, iar comunitatea IT din țară competitivă și aptă de a oferi soluții tehnologice necesare, în Moldova mai există piedici în dezvoltarea economiei digitale, printre care:

1. randamentul scăzut de utilizare a documentului electronic în circuitul economic-întreprinderile încă sunt reticente față de această formă de perfectare a documentației, preferând înscrisurile tradiționale, semnate olograf, cu aplicarea ștampilelor. Acest fapt denotă un nivel scăzut de încredere între partenerii comerciali.

2. nivelul scăzut de participare a întreprinderilor producătoare de bunuri și servicii din Moldova pe platformele de intermediere internaționale sau regionale (de exemplu Amazon, eBay), precum și nivelul scăzut de utilizare de a instrumentelor de plată emise de prestatori de servicii de plată electronice internaționali (de exemplu PayPal).

3. costurile considerate de antreprenori exagerate pentru aplicarea modelelor de afaceri online, inclusiv pentru efectuarea plăților electronice.

4. nivelul scăzut de utilizare a instrumentelor electronice de plată de utilizatorii finali din Republica Moldova,

5. costurile înalte aferente livrării internaționale de bunurilor comandate digital, dar livrate în mod tradițional.

Utilizarea pe larg a Internetului în activitatea economică a revoluționat economia. Însă neschimbate au rămas motivele pentru care antreprenorii din Republica Moldova manifestă un interes scăzut față de modelele de afaceri noi, impulsionate de economia digitală, inclusiv costurile ridicate pentru digitalizarea proceselor lor economice, interesul scăzut față de mărfurile lor din partea consumatorilor locali sau străini. Oportunitățile pe care le prezintă digitalizarea economiei însă trebuie și inevitabil vor fi explorate, în caz contrar întreprinderile riscă să fie izolate de restul lumii. Distanțarea socială devine o condiție de interacțiune interumană, iar digitalizarea este soluția, care permite continuarea activității economice în condiții de distanțare.

Referințe bibliografice:

1. Ministerul Economiei și Infrastructurii a Republicii Moldova. Foaie de parcurs pentru impulsivarea procesului de digitizare a economiei naționale și dezvoltare a comerțului electronic. https://mei.gov.md/sites/default/files/foia_de_parcurs.pdf
2. OECD Report for G20 Digital Economy Task Force A roadmap toward a Common Framework for Measuring the Digital Economy, 2020 <https://www.oecd.org/sti/roadmap-toward-a-common-framework-for-measuring-the-digital-economy.pdf>
3. European Parliament, Directorate General for Internal Policies Challenges for Competition Policy in a Digitalised Economy. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/26bb1b17-4715-4f3e-ac64-40a2f273cfbb>
4. <https://www.odimm.md/ro/digitalizarea>
5. Tod Tapscott The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence, 1996.
6. Erik Brynjolfsson, Brian Kahin Understanding the Digital Economy Data, Tools, and Research, 2000.
7. Rumana Bukht, Richard Heeks Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy.

EFFECTUL ACTUAL ȘI IMPLICAȚIILE ECONOMICE VIITOARE ALE PANDEMIEI COVID-19 ASUPRA SECTORULUI PLĂȚILOR ELECTRONICE LA NIVEL GLOBAL ȘI NAȚIONAL

Doina VRABIE, Drd.,

*Academia de Studii Economice a Moldovei, Facultatea „Finanțe și Asigurări”, Moldova
doina_la@yahoo.com*

Rezumat. *Prezentul studiul se referă impactul pandemiei COVID-19 asupra sectorului plăților electronice la nivel global și național, efectul actual, implicațiile și tendințele viitoare. La realizarea cercetării a fost aplicat un arsenal extins de metode de cercetare, precum: metoda analizei, metoda sintezei, comparația, inducția, deducția, ș.a.*

Cuvinte-cheie: *COVID-19, impact, economic, plăți, electronice, digitale.*

JEL Clasification: *G01, F64, F61, L69*

Răspândirea continuă a COVID-19 a devenit una dintre cele mai mari amenințări la adresa economiei globale. Dat fiind faptul că plățile și serviciile de plată reprezintă, în sine, o parte importantă a pachetului de servicii financiare, în anumite circumstanțe acestea nu numai că pot facilita accesul la alte servicii financiare, dar, în multe cazuri, sunt esențiale pentru furnizarea eficientă a acestora.

În contextul pandemiei COVID-19 utilizatorii serviciilor de plată sunt afectați diferit, în funcție de expunerea lor la diferite sectoare. Confrunțați cu regimurile de blocare și închidere a magazinelor, mulți dintre agenții economici au fost siliți să migreze în mediul on-line, astfel ponderea vânzărilor globale cu amănuntul generate prin e-commerce este în creștere și se estimează că va ajunge la o treime până în 2024. În același timp, unele segmente, inclusiv călătoriile și companiile aeriene, s-au confruntat cu o scădere severă din cauza COVID-19 (atât canalele online, cât și offline). Agențiile de turism online, cum ar fi Booking Holdings, Expedia Group și Airbnb, au înregistrat o scădere a rezervărilor săptămânale de cazare cu peste 90% pe parcursul lunii aprilie 2020. În ansamblu, se preconizează că volumele totale de plăți vor scădea în 2020 din cauza pierderilor din segmentele de călătorii și magazine, dar vor relua creșterea în 2021 și vor beneficia de trecerea la plăți fără numerar și la cumpărături online.

Comportamentul de plată al consumatorilor, la fel s-a schimbat ca urmare a epidemiei de corona virus, iar nivelul de utilizare a metodelor de plată digitale a crescut în timpul epidemiei COVID-19. Consumatorii efectuează plăți online și mobile pentru a procura alimente și alte produse, precum și pentru a achita necesitățile zilnice, iar unii dintre aceștia au adoptat practica pentru prima dată în timpul epidemiei. În acest context, utilizarea metodelor de plată digitale și contactless a crescut pe fondul focarului COVID-19. Potrivit Raportului "COVID-19 Impact on Global E-Commerce & Online Payments – 2020" (Research And Markets, 2020) aproape 50% dintre consumatori folosesc plățile digitale mai mult decât înainte de pandemie, cu tendința de menținere a acestui trend și în perioada post-pandemică. Portofelele electronice și cardurile contactless sunt metodele de plată de top utilizate ca rezultat al acestei schimbări, deoarece consumatorii folosesc mai puțin numerar și fac mai multe achiziții online. Într-un sondaj internațional citat în raportul menționat anterior, aproape trei sferturi dintre respondenți au relatat că contactless a fost un mod mai "curat" de a plăti în magazine, astfel plățile contactless au primit un impuls fără precedent în timpul pandemiei. Consumatorii încearcă, de asemenea, noi metode de plată în timp ce achiziționează de pe site-urile de comerț electronic și preferă metodele care au cea mai puternică protecție împotriva pierderilor cauzate de fraudă. Prin urmare, atunci când achiziționează pe site-urile de comerț electronic în timpul pandemiei, consumatorii utilizează în principal carduri de plată și portofele electronice. Deși există, de asemenea, o variație puternică în modul în care cumpărătorii din diferite țări plătesc online, securitatea plăților a fost criteriul principal aplicat de cumpărătorii online la selectarea metodei lor de plată.

Sectorul plăților digitale a Republicii Moldova (RM) nu face excepție. În continuare este prezentată informația, pentru fiecare instrument de plată, cu privire la tendințele înregistrate pe parcursul trimestrului doi a anului 2020, precum și perspectivele de evoluție a acestora reieșind din ”Raportul privind rezultatele monitorizării infrastructurii pieței financiare din RM – Trimestru II 2020” al Băncii Naționale a Moldovei (BNM).

Carduri de plată. Pe parcursul trimestrului II 2020 indicatorii activității cu carduri de plată și-au menținut tendința de creștere, numărul cardurilor aflate în circulație majorându-se cu 7,6% față de aceeași perioadă a anului precedent, iar numărul plăților fără numerar efectuate cu cardurile emise în țară și-a menținut trendul de creștere, cu 32,5% față de perioada similară a anului precedent.

În timp ce numărul retragerilor de numerar a înregistrat o diminuare de 20,7 % față de perioada similară a anului trecut, scăderea cu 6,9 % a valorii totale a retragerilor de numerar este în corelație cu valoarea numerarului aflat în circulație, iar fluctuația acestuia se pliază de regulă pe trendul dinamic al activității economice.

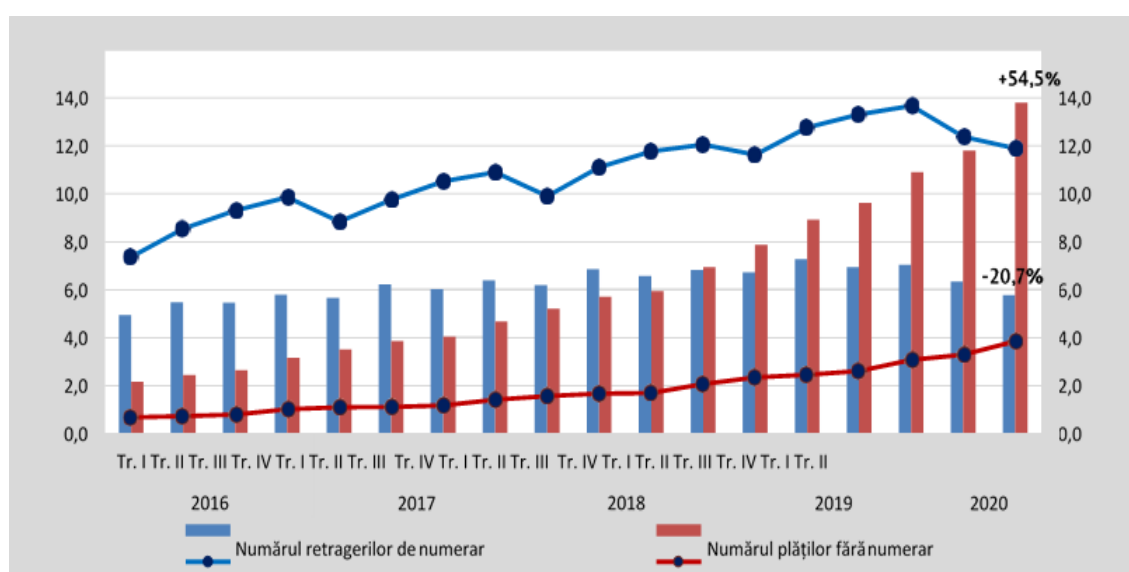

Figura 1. Numărul și valoarea operațiunilor domestice efectuate cu cardurile de plată 2016-2020

Sursa: site-ul BNM - Raportul privind rezultatele monitorizării infrastructurii pieței financiare din RM – Trimestru II 2020

Numărul și valoarea plăților fără numerar domestice menține o tendință ascendentă constantă pe tot parcursul perioadei analizate. Pentru trimestrul analizat s-a înregistrat o creștere de 54,5% ca număr și 56,6% ca valoare față de trimestrul doi 2019.

În ceea ce privește operațiunile efectuate peste hotare cu cardurile de plată emise în RM, acestea au fost puternic influențate de restricțiile de circulație impuse odată cu declararea stării de urgență pe teritoriul țării. Astfel numărul retragerilor a scăzut cu 45,6%, iar cel al plăților fără numerar cu 30,7% față de trimestrul doi 2019.

Cel mai important ritm de creștere față de perioada similară a anului trecut (42,5%) au înregistrat terminalele POS contactless, ca răspuns la intenția punctelor comerciale de a spori confortul și eficiența la achitare pentru clienți.

Indicatori		trim. II 2020	trim. II 2019	Evoluție, %	Nr. per 1000 locuitori		
					RM	Media UE	
Dispozitive speciale	Terminale de autodeservire	ATM	1 134	1 147	▼ -1,1%	0,4	0,8
	terminale POS	amplasate la comercianți	19 044	16 654	▲ 14,4%	8,1	29,6
		<i>inclusiv contactless</i>	15 012	10 537	▲ 42,5%		
		amplasate la bănci	2 460	2 433	▲ 1,1%		
		<i>inclusiv contactless</i>	420	404	▲ 4,0%		
	platforme de comerț electronic*	439	375	▲ 17,1%	n/a	n/a	
Total:		23 077	20 609	▲ 12,0%			

Figura 2. Rețeaua de acceptare din Republica Moldova, trimestrul II 2020

Sursa: site-ul BNM - Raportul privind rezultatele monitorizării infrastructurii pieței financiare din RM – Trimestru II 2020

Transferul de credit. Conform datelor pentru trimestrul de referință 87,4% din număr și 88,6 % din valoarea operațiunilor de transfer de credit (TC) au fost inițiate în format electronic prin intermediul sistemelor automatizate de servire la distanță (SADD), ceea ce reflectă creșterea gradului de digitalizare a serviciilor de plată în RM.

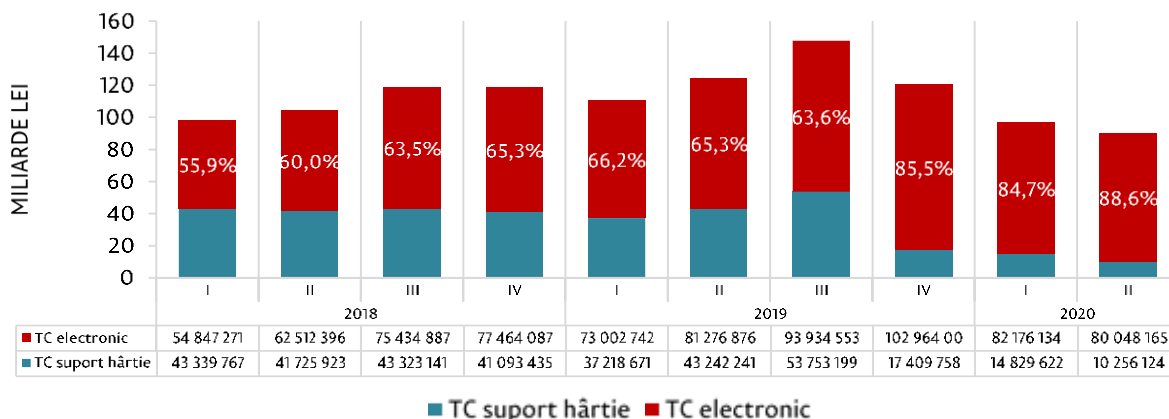

Figura 3. Evoluția digitalizării TC în funcție de valoarea operațiunilor

Sursa: site-ul BNM - Raportul privind rezultatele monitorizării infrastructurii pieței financiare din RM – Trimestru II 2020

Debitarea directă. Debitarea directă rămâne a fi un instrument mai puțin utilizat pe teritoriul RM. La finele trimestrului doi al anului curent, a fost utilizată de un număr de 10,7 mii utilizatori, fiind utilizată doar de persoane fizice, iar în majoritatea cazurilor este vorba de plata serviciilor comunale.

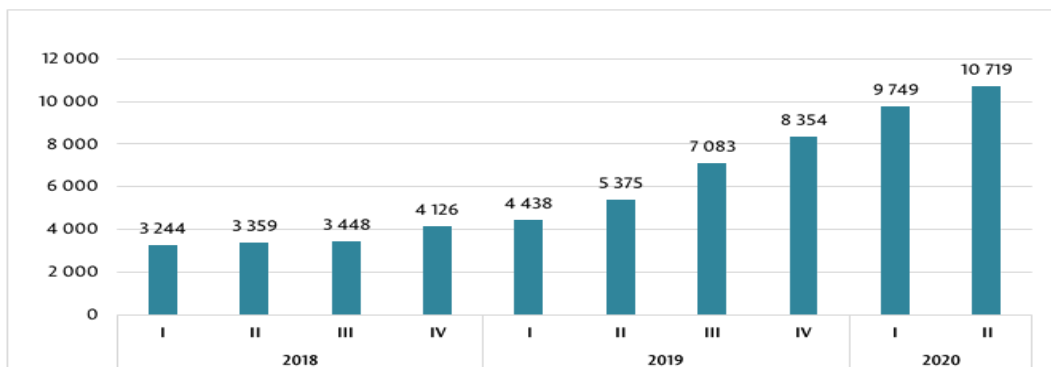

Figura 4. Evoluția numărului plătitorilor prin intermediul debitării directe

Sursa: site-ul BNM - Raportul privind rezultatele monitorizării infrastructurii pieței financiare din RM – Trimestru II 2020

SADD. SADD devin tot mai populare în rândul utilizatorilor, astfel se constată o majorare a numărului deținătorilor SADD la finele trimestrului II 2020 comparativ cu perioada similară a anului precedent, care se datorează în special creșterii considerabile a utilizatorilor sistemelor de tip mobile-payments. Numărul deținătorilor activi a consemnat o tendință de creștere de 68,7% față de trimestrul II 2019, ca urmare a creșterii necesității de a utiliza SADD pentru efectuarea plăților la distanță, în special în contextul situației epidemiologice din țară, cauzată de pandemia COVID-19.

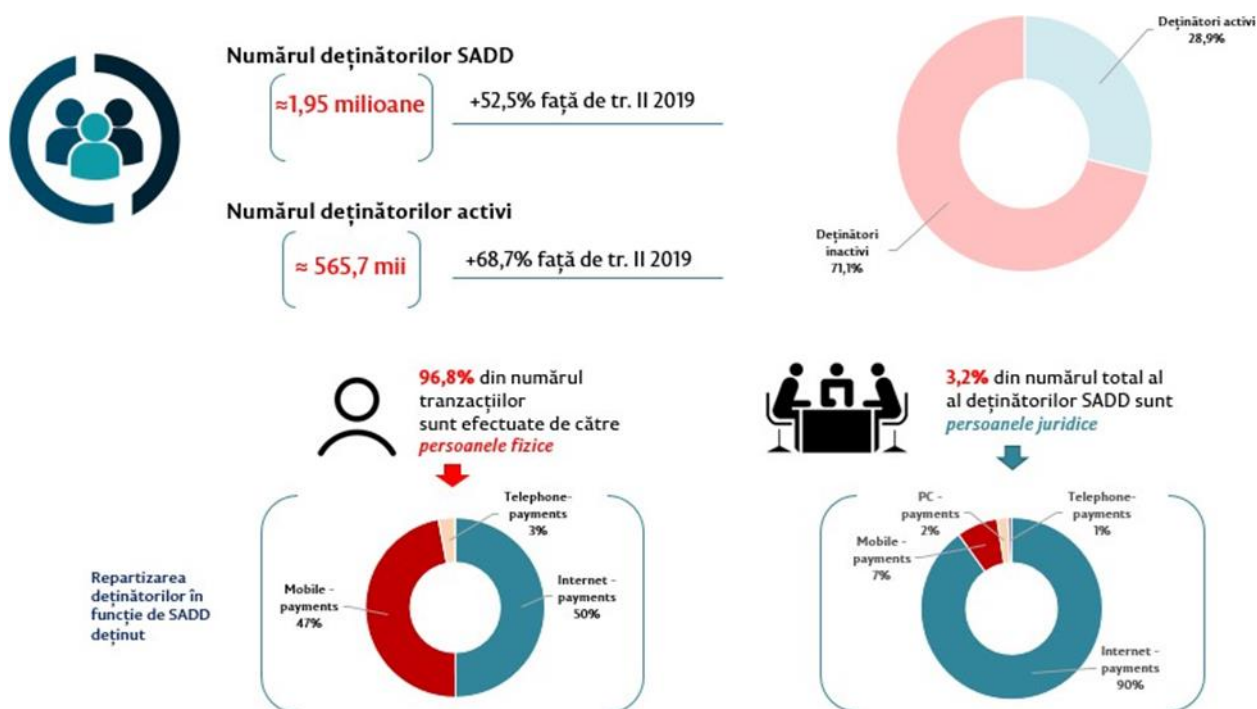

Figura 5. Evoluția numărului plătitorilor prin intermediul debitării directe

Sursa: site-ul BNM - Raportul privind rezultatele monitorizării infrastructurii pieței financiare din RM – Trimestru II 2020

Prin urmare putem concludiona că, epidemia de corona virus nu doar că transformă modul în care consumatorii cumpără, ci și modul în care aceștia își plătesc achizițiile. Prin urmare, piața plăților a suferit o transformare rapidă datorită necesității dezvoltării noilor tehnologii și soluții de plată. Efectele COVID-19 în timpul perioadei pandemice și cele mai recente evoluții au condiționat apariția unor provocări importante din perspectiva dezvoltării pieței plăților și creșterii gradului de utilizare a instrumentelor de plată fără numerar. Astfel, stabilitatea și potențialul de a inovarea al industriei plăților digitale vor juca un rol inestimabil în repornirea economiei în noua normalitate.

Concluzii:

- în contextul pandemiei plățile electronice au devenit o necesitate;
- deși majoritatea sectoarelor economice contribuie la sporirea fluxului plăților digitale, este încă prematur pentru a stabili impactul pe termen lung al COVID-19 asupra plăților electronice;
- industria plăților digitale s-a dovedit a fi fiabilă și durabilă și continuă să mențină un nivel înalt de încredere din partea populației;
- impactul pandemiei asupra comportamentului și așteptărilor consumatorilor, precum și asupra domeniului de afaceri, va deveni mai evident pe măsură ce scenariul COVID continuă să se desfășoare dar, este cert că ne vom stabili într-o nouă normalitate odată ce pandemia

va dispărea; Pentru a facilita redresarea economiei în această nouă normalitate, este imperativ ca sectorul de plăți să evolueze rapid și să contribuie la modelarea erei post-COVID.

Referințe bibliografice

1. BNM. Raportul privind rezultatele monitorizării (oversight) infrastructurii pieței financiare din Republica Moldova, trimestrul II 2020. [online] [accesat în perioada septembrie-octombrie 2020]. Disponibil:[http:// https://www.bnm.md/ro/content/raportul-privind-rezultatele-monitorizarii-oversight-infrastructurii-pietei-financiare-din-0](http://https://www.bnm.md/ro/content/raportul-privind-rezultatele-monitorizarii-oversight-infrastructurii-pietei-financiare-din-0).
2. Legea nr. 114 din 18.05.2012 privind serviciile de plată și moneda electronică,
3. publicată în Monitorul Oficial nr.193-197, art. 661 din 14.09.2012, în vigoare din 14.09.2013
4. J. Aker, R. Boumniel, A. McClelland and N. Tierney (2016) "Payment Mechanism and Anti-Poverty Programs: Evidence from a Mobile Money Cash Transfer Experiment in Niger", Economic Development and Cultural Change.
5. Matthias Luecke, Dumitru Pinteș, Ricardo Giucci „The limited use of non-cash payments in Moldova: Diagnosis and policy options,,
6. Research And Markets, "e-Commerce & Online Payment Trends Amid COVID-19 - Present Effect and Future Implications of the Pandemic" [online]. Disponibil:https://www.prnewswire.com/news-releases/e-commerce--online-payment-trends-amid-covid-19--present-effect-and-future-implications-of-the-pandemic-301065454.html.

REPERCUSIUNEA PANDEMICĂ ASUPRA ECONOMIEI MONDIALE THE PANDEMIC IMPACT ON THE WORLD ECONOMY

Alexandru GRIBINCEA, ULIM (Moldova)

alexandru.gribincea@gmail.com

Igor BALAN, ULIM (Moldova)

luibalan@mail.ru

Ada ȘTAHOVSCHI, AMFA (Moldova)

astahovschi@gmail.com

Rezumat. *Toate procesele și evenimentele trec prin anumite schimbări cantitative și calitative. Schimbările cantitative, inevitabil, conduc la crize economice. Economia mondială, periodic, este supusă crizelor, astfel încât coronavirusul chinez a lansat doar un proces inevitabil. Cei mai influenți jucători – Statele Unite, China și Europa – căutau modalități de a reface lumea pentru ei înșiși, iar aceștia din urmă au pariat pe mediu. Scopul nobil de a face lumea mai ecologică a devenit o modalitate pentru Uniunea Europeană de a-și spori influența, iar pandemia COVID-19 a oferit oportunități unice pentru aceasta. Armele climatice joacă un rol în criza economică. Inițiativa va necesita investiții de miliarde euro în proiecte de mediu în primii zece ani. Datorită acestuia, Europa vrea să devină prima regiune din lume în care, până în 2050, emisiile de gaze cu efect de seră vor fi reduse la zero. O parte a strategiei constă în reorientarea statelor către companiile cu scopul de a înăspri condițiile de import din țările cu producție nocivă. Această ideologie pare să contrazică modelul economic actual, unde principalul factor de succes este creșterea PIB – o creștere a producției de bunuri și servicii pe baza valorii de piață. Cu toate acestea, există două modalități de a crește această valoare, prima: este să producem mai multe bunuri și servicii, a doua: să producem o cantitate mai mică sau aceeași, dar mai scumpă. Se pare că a doua opțiune nu are nicio șansă, dar Europa este cea care are toate oportunitățile de a face o revoluție în conștiință și economie.*

Cuvinte-cheie: *criză, economie, pandemie, impactul maladiilor asupra economiilor.*

JEL Classification: *E32, E6, F45, J08*

Introducere. Ca urmare a pandemiei globale de coronavirus (2020), fabricile și uzinele și-au stopat activitatea, s-a bulversat traficul aerian între țări, s-a oprit circulația persoanelor prin urbe, străzile tuturor capitalelor mondiale devenind goale. Circa 3,38 miliarde de persoane se află în autoizolare: 78 de țări – 43% din populația lumii. Conform datelor oficiale, începând cu 20 aprilie 2020, aproximativ 2,5 milioane de persoane sunt infectate cu COVID-19, peste 160 de mii deja au decedat. Cel mai evident motiv pentru această „încetineală” este problema economiei. Începutul preocupărilor de mediu a coincis exact cu o încetinire bruscă a creșterii PIB-ului Chinei.

Gradul de investigare. Din punctul de vedere al evaluării eficienței investițiilor în sănătatea publică, cercetarea acad. S.G. Strumilin a determinat ponderea venitului național economisit de asistența medicală, iar V.P. Korchagin, Yu.V. Shilenko au realizat dezvoltarea în domeniul evaluării economice a situației medicale și demografice și a problemelor de sănătate economică din diverse țări.

Scopul acestui studiu este de a determina scenariile pentru dezvoltarea economiei țărilor, pieței globale urmare a impactului virusului COVID-19, precum și de a determina în ce măsură această pandemie are consecințe pentru piața globală, inclusiv națională.

Metode de investigare. În această lucrare s-au utilizat metode de cercetare empirică, matematică, previziune, istorică, comparație, sistemică, analitică, economică și alte metode pentru studierea dezvoltării pieței mondiale în contextul coronavirusului.

Rezultate și analiză. Din numeroase fapte ale economiilor, întreprinderilor și industriei, se formează o imagine a recesiunii economice în creștere în lume (în special, Germania și alte țări ale UE) [1]. Uniunea Europeană este cel mai important partener de mărfuri, resurse energetice, principala țintă de export a multor țări, inclusiv Republica Moldova. Recesiunea care se acutizează în Europa este însoțită de diminuarea cererii pentru energie, o probabilitate tot mai vădită de criză economică în unele țări[2].

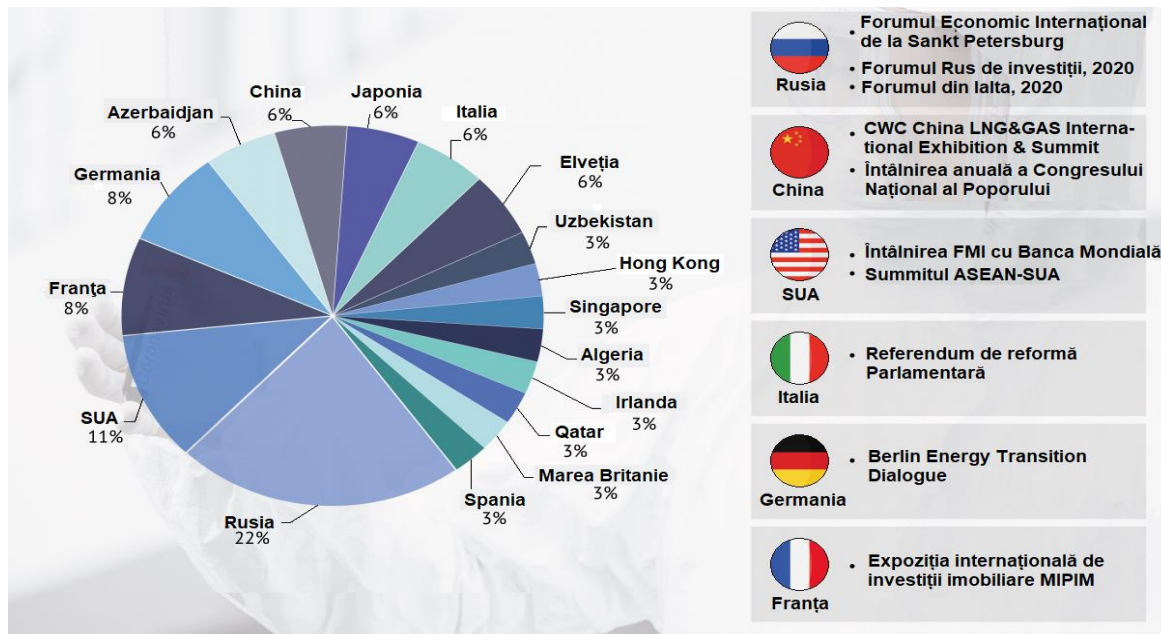

Figura 3. Cele mai mari evenimente anulate / reprogramate din lume în 2020 (în % pe țări) iMARS Communications [3]

Recesiunea din Moldova a fost un record pentru toate crizele anterioare. În al doilea trimestru al anului 2020, PIB-ul a scăzut în termeni reali cu 14% față de an. Întreruperile relațiilor comerciale la nivel mondial și interdicția de călătorie cu mașina, cauzate de noua pandemie de coronavirus, au dus la o gamă largă de efecte asupra mediului.

Estimarea impactului global al pandemiei Covid-19 asupra turismului mondial – reducerea de la 290 la 440 milioane sosiri turistice internaționale; pierderea numărului de turiști de la 5 la 7 ani; pierderea veniturilor de la turismul emițător de la 300 la 450 miliarde USD; pierderi 1/3 din 1,5 trilioane USD la turismul emițător [3].

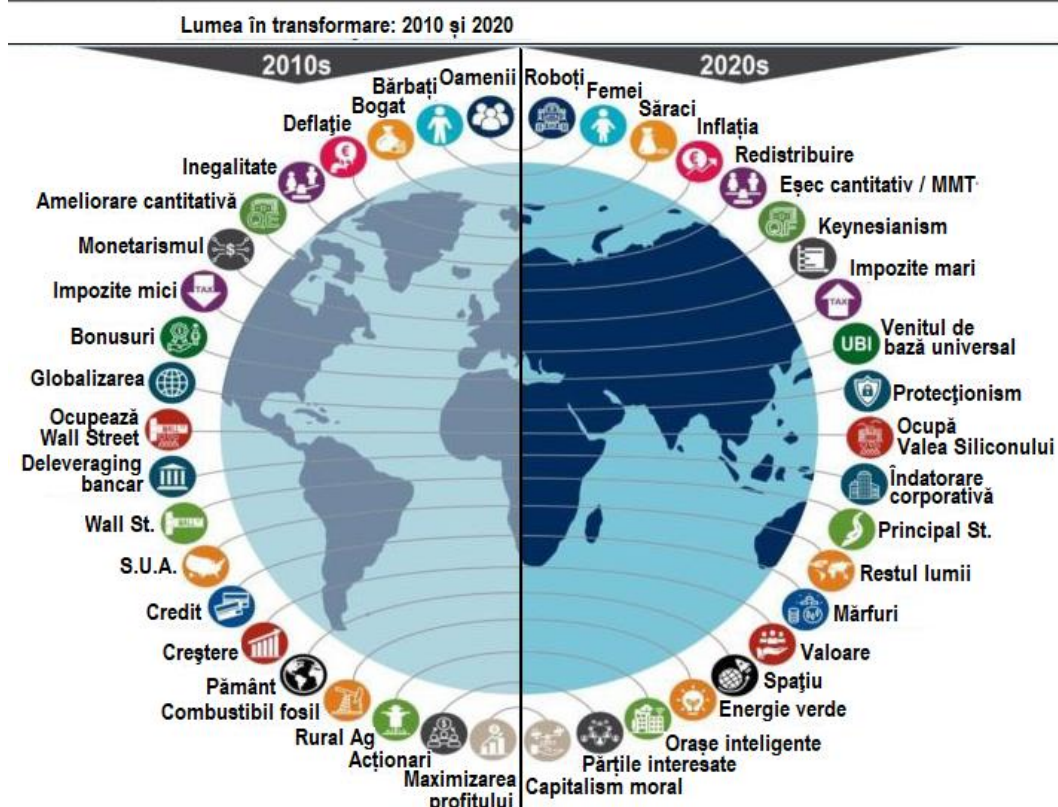

Figura 4. Noile paradigme ale anilor 2010 și 2020 [4]

Sistemul de sănătate, chiar și acolo unde costurile au fost mai mari (de exemplu, în Kazahstan), rămâne cu mult în urma standardelor OECD în ceea ce privește indicatorii de performanță. Cheltuielile guvernamentale scăzute au dus la transferul unei cote neobișnuit de mari a cheltuielilor pentru sănătate către gospodării, ceea ce contribuie în continuare la niveluri mai scăzute de consum.

Concluzii. Deoarece încă nu cunoaștem atât de multe despre coronavirus, acest fapt face posibilele consecințe economice extrem de incerte pentru întreaga lume. De asemenea, este dificil să izolăm complet un factor – în acest caz un focar viral – de orice altceva care se întâmplă în lume, care ar putea speria piețele sau ar putea amenința economia. Astfel, următoarele concluzii pot fi extrase din studierea comportamentului piețelor financiare și al istoriei șocurilor similare. Piețele financiare reflectă, în prezent, o mulțime de incertitudini. O gamă largă de scenarii rămân plauzibile și trebuie explorate. Recuperarea economiei în formă de V (declin și ascensiune) este un scenariu plauzibil din punct de vedere conceptual și empiric, fără a lăsa evenimentele să-și urmeze cursul aleatoriu.

Nu știm când se va termina criza pandemică, dar știm că milioane de locuri de muncă sunt amenințate, că trebuie să protejăm cele mai vulnerabile segmente, cum ar fi: IMM-urile, lucrătorii individuali, femeile și tinerii, că trebuie să creăm mecanisme de supraviețuire pentru companii. Este necesar un sprijin puternic pentru a aborda impactul social și economic al COVID-19. În viitorul imediat, există o nevoie urgentă de măsuri fiscale și monetare pentru protejarea locurilor de muncă, menținerea fluxului de numerar și a activității companiilor pe linia de plutire și accelerarea redresării viitoare. Turismul este o sursă majoră de locuri de muncă, în special pentru cele mai vulnerabile grupuri, inclusiv femei și tineri. De asemenea, este un sector care și-a demonstrat capacitatea de a reveni și efectul său multiplicator pentru recuperarea altor sectoare. Planurile puternice și concertate de atenuare și redresare în sprijinul sectorului pot produce beneficii uriașe pentru economia generală și pentru ocuparea forței de muncă. Liderii Grupului celor 20 de economii majore (G20) s-au angajat să injecteze peste 5 trilioane USD pentru a susține economia globală ca parte a măsurilor lor comune pentru a reduce impactul economic asupra pandemiei.

Referințe bibliografice

1. A factor that reduces the risk of death from coronavirus. <https://www.rbc.ru/society/25/08/2020/5f44a4e79a79472f014040c>. citat 12.09.2020
2. Cantore Nicola. Coronavirus: the economic impact – 10 July 2020. <https://www.unido.org/stories/coronavirus-economic-impact-10-july-2020#story-start> citat 11.09.2020
3. Congestion and Reliability Review Full Report. https://www.transport.tas.gov.au/_data/assets/pdf_file/0013/152320/AP-R534-16_Congestion_and_Reliability_Review_Full_Report.pdf. citat 10.09.2020
4. Gribincea A. Knowledge in the service of mankind. Materialele Conferinței "World economy and international economic relations". Chișinău, 1 ianuarie 2020, vol. 3, 2020, p. 94-99.

ECONOMIA OCDE POST-CRIZĂ ȘI COVID-19: IMPACTUL ASUPRA DEZVOLTĂRII DURABILE

Haj RIMAH, ULIM (Moldova)

remah.haj@gmail.com

Iulita BÎRCĂ, drd., cercet. șt. INCE (Moldova)

bircaiulita@mail.ru

Alexandru GRIBINCEA, ULIM (Moldova)

alexandru.gribincea@gmail.com

Rezumat. *Evoluția economiei țărilor economice dezvoltate în condițiile de criză din anul 2020 a diminuat simțitor. În regiunea europeană, economia a dat dovadă de elemente optimiste, dar nu prea performante - 1,2%. În anul 2020, economiile țărilor Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) au fost marcate de declanșarea coronavirusului. Pe fondul bulversărilor comerciale prelungite și al incertitudinilor politice avansate, economia țărilor dezvoltate a suferit o deteriorare considerabilă, generalizată în ultimul an. Acest lucru riscă să împiedice eforturile de iradicarea sărăciei, crearea de locuri de muncă decente, extinderea accesului la energie curată, accesibilă și realizarea multor alte obiective de dezvoltare durabilă. Evoluția economică mondială a PIB-lui, în anul 2019, a scăzut la 2,3%, cea mai mică rată de la criza financiară mondială din anii 2008-2009. Cu toate acestea, schimbările climatice își fac propriile ajustări (cu excepția pandemiei Covid-19) asupra dezvoltării economice a țărilor. Cu toate acestea, în ciuda previziunilor optimiste pentru perspectivele economiei globale pentru 2020, conform cercetărilor efectuate, menționăm că deși indicatorii economici globali par favorabili, aceștia nu reflectă starea reală a lucrurilor, întrucât omenirea se confruntă cu provocări de creștere economică în contextul financiar, social, medical și alte probleme cronice.*

Cuvinte-cheie: *economie, criză, țări dezvoltate, obstacole, interese economice.*

JEL Classification: *F15, O57, P27.*

Introducere. Într-un context marcat de conflicte comerciale prelungite și o serie de incertitudini politice, economia globală a prezentat o deteriorare semnificativă și profundă. Această încetinire este însoțită de o nemulțumire tot mai mare față de calitatea socială și de mediul creșterii economice într-un context de inegalități generalizate și agravarea crizei climatice. Chiar dacă tensiunile comerciale, la nivel mondial, se diminuează pe unele fronturi, riscul unei recidive este ridicat, întrucât întrebările generale care stau la baza lor rămân fără răspuns. Se preconizează că în anul 2020 va reveni ușor și va ajunge la 2,5%, cu condiția să se evite anumite riscuri.

Gradul de investigare. În prezentul studiu, autori s-au bazat pe unele cercetări, articole și monografii și studii privind problemele reglementării economiei țărilor dezvoltate economic, în special ale: Williamson J., Galbraith J.K., Keynes J., Kissinger G., Lindblum C., Samuelson P., Stiglitz J., Soros J., Tanzi V., Hansen A., Hicks J. Cercetarea în cauză se bazează pe concluzii privind rolul reglementării de stat în dezvoltarea socio-economică, materializate în lucrările lui Grinberg R. S, Lvov D. S, Polterovich V. M, Shamkhalov F. I., Shchetinin V. D.

Scopul studiului constă în studierea stării de lucruri și perspectivele dezvoltării economiei țărilor dezvoltate în contextul crizelor de la începutul secolului XXI, inclusiv pandemia COVID-19.

Metode de cercetare. Metodele de dezvoltare și interpretare a problemelor abordate în lucrare sunt caracterizate printr-o abordare deductiv-analitică în iluminarea problemelor de interpretare teoretică și fundamentare a politicii de ocupare, printr-o prezentare istorică concretă a faptelor implementării sale practice. Combinația acestor metode de interpretare a subiectului pare a fi destul de fructuoasă. Proiecția postulatelor teoretice generale asupra sferei realității economice contribuie la o evaluare mai exactă a afirmațiilor doctrinare și clarifică imaginea dezvoltării istorice prin metode istorice, statistice, previziune și interpretare, comparare și altele.

Rezultate și analiză. Rolul economic al statului este supus variațiilor continue. Inițial, se credea că piața este cel mai bun mecanism de reglementare a economiei, ce asigură o creștere economică stabilă

și o creștere a bunăstării populației. Pe de altă parte, statul ar trebui să îndeplinească doar funcții limitate necesare prosperității pieței: să asigure apărarea și securitatea cetățenilor, să aplice relațiile contractuale și să protejeze drepturile de proprietate [1]. Cu toate acestea, în multe cazuri, statul a jucat rolul de catalizator în dezvoltarea economiei naționale, creând o infrastructură de transport, mijloace de comunicare și asigurând dezvoltarea sistemului educațional [2].

Criza cauzată de pandemia coronavirusului este fără precedent și va avea consecințe pe termen lung. Economia mondială va pierde 6% din PIB în acest an. Dar dacă există un al doilea val al bolii, reducerea ar putea fi de 7,5 la sută sau chiar mai mare, creșterea ajungând de la 2,8 la 5,1 la sută în 2021, conform prognozelor Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică [5].

Dinamica globală se axează pe capacitatea țărilor de a inova în fața vremurilor în schimbare, care poate fi o direcție de depășire a crizei economice post-covid. Răspunsul unei economii la megatendențe, cum ar fi: progresele tehnologice și riscurile schimbărilor climatice, poate dicta succesul său pe termen lung [3].

Centrul mondial pentru inovare, adică Coreea de Sud nu este ignorată, cu una dintre cele mai complexe economii din societate, aceasta conduce în exporturile de tehnologii de comunicații și mașini. De asemenea, este în fruntea 5G, fiind prima țară care a lansat-o [4].

În contextul globalizării, capacitatea guvernelor de a reglementa economia și capacitatea întreprinderilor de autoreglementare au fost mult subminate. Menținerea acestei situații în sfera G28, tendința de liberalizare și aprofundare a globalizării, promovată de afaceri, pe fondul încercărilor guvernamentale de a reglementa economia globală prin intermediul instrumentelor bazate pe piață, vor influența reducerea ciclurilor economice mondiale pentru a face ca viitoarea criză să fie mai puțin sensibilă și transformabilă globală.

Concluzii. Este de remarcat importanța investițiilor în sistemul de sănătate (inclusiv producția de dispozitive medicale), consolidarea măsurilor de testare și monitorizare, pentru a preveni un nou val de pandemie, dar și consolidarea cooperării globale în căutarea unui vaccin/tratament. În același timp, observăm importanța măsurilor OCDE pentru a sprijini angajații și companiile afectate de pandemia Covid-19, inclusiv prin proiecte de restructurare și digitalizare și continuarea politicilor menite să evite șocurile de lichiditate. În cele din urmă, perspectivele pentru planurile de redresare post-pandemice ale OCDE se concentrează pe tranziția către o economie ecologică și politici fiscale bazate pe impozitare progresivă și echitate. Cu toate acestea, scenariul negativ (pe care OECD îl numește scenariul domino) sugerează o răspândire mai largă a coronavirusului în regiunea Asia-Pacific și în principalele economii dezvoltate ale emisferei nordice, în comparație cu situație din prezent. În acest caz, epidemia va acoperi într-un fel sau altul țări care reprezintă mai mult de 70% din PIB-ul mondial (după paritatea puterii de cumpărare). Principala lovitură a creșterii economice va veni din cererea redusă din țările afectate. Cifra de afaceri a comerțului global va scădea cu 3,75% în 2020, în principal din cauza întreruperilor lanțurilor de aprovizionare regulate între China și Statele Unite, Uniunea Europeană, Japonia etc. Datorită scăderii cererii în țările OECD, vor apărea efectele deflației (creșterea mai lentă a prețurilor), iar băncile centrale vor fi obligate să reducă ratele dobânzii cheie cu o medie de 1 punct procentual în 2020. „Pierderea încrederii” pe piețe va duce la stres financiar: implicitele împrumuturi corporative pot crește.

Referințe bibliografice

1. Economic Forecast Summary (June 2020). <http://www.oecd.org/economy/israel-economic-snapshot/>. Accesat la 07 09 2020.
2. Gribincea A. Economic globalization versus sustainable development. *The Journal Contemporary Economy*. Vol. 4, Nr. 2/2019, p.112-119.
3. Gribincea C. “Green economy” – the future of world economy. *in* Market economy modern management theory and practice. 18(3(43)): December 2019, p.42-52.
4. Israel. <https://data.oecd.org/israel.htm>. Accesat la 26 08 2020.
5. Kozak Y., Gribincea A. Dinamica restabilirii economiei mondiale post-criză. In: *Journal Relații internaționale. Plus*. Nr.1/2017, pp.124-133.

PROBLEMS IN MEASURING THE EFFECTIVENESS OF A PROMO STRATEGY AND CHOOSING THE SET OF TOOLS AND INDICATORS IN PANDEMIC RISK CONDITIONS

Aurelia DUCA

*Universitatea de Studii Politice și Economice Europene "Constantin Stere", Chisinau, Moldova
aur.duca.22@gmail.com*

Juhnbull UGBO

*Universitatea de Studii Politice și Economice Europene "Constantin Stere", Chisinau, Moldova
ugbojohnbull16@gmail.com*

Abstract. *The article analyzes the practice of measuring the efficiency and reasoning of promo- strategies for export flows during the pandemic period. The problem is current in the context of the implementation of the export strategy of Moldovan wines on new markets. The aim of the research was to analyze the instruments for measuring the economic efficiency of export promo-strategies, using comparative analysis of EDLP methods and full-fledged "reset" of the strategy. The authors point out that existing measuring instruments based on market elasticity do not have a direct effect on economic indicators of exports.*

Keywords: *problems, effectiveness, promo strategy, pandemic risk conditions.*

JEL Clasification: *F34, F35, G01, C40*

Republic of Moldova continues to export wines to foreign markets despite the COVID-19 pandemic. In the first two months of the year, there was a significant increase in both exports and revenues. An easy-to-understand decline was recorded in March-May, China being among the markets where this decline was most visible. Wine exports have recovered since June, reaching a significant increase of 0.6% in volume and 1.5% in value compared to June 2019. Moldova supplied 69.5 million liters of wine products abroad in the first half of year, 2.4 million (3.4%) less than in the same period in 2019, and the decrease in value is even higher - by 5.7% (74.7 million lei) - up to 1.247 billion lei. According to the National Office of Vine and Wine, 94% of total exports were still wines, 2.6% - enriched wines, 2.2% - divine and distilled, less than 1% - sparkling wines. Depending on the income, the share of still wines was 80.2%, divine wines and distillates - 14.5%, enriched wines - 3.3% and sparkling wines - almost 2%. Deliveries were made to 56 countries around the world; exports to Romania, Ukraine and the Czech Republic increased, while deliveries to Russia and Belarus - decreased. Exports of bottled wines increased by 5.7%, while in bulk - they decreased by 6.3%.

To stimulate wine exports in the second half of 2020 and early next year, the National Office of Vine and Wine is developing a plan to intensify efforts to promote the wine sector locally and internationally. The main goal is to focus on the digital environment, expanding the presence in online trading in all strategic markets, as well as international interaction.

A promo is a set of events initiated by a manufacturer or a retailer (or both) aimed at stimulating the target audience to purchase a product or service within a certain period of time. There are two types of promo: trade promo and consumer promo. Trade promo - promo that stimulates the sale of goods through the activation of activities in the trade network. Both types of support are aimed at achieving the same goals, and the main difference is only in the way of communication with the buyer. Promotions and special offers can increase customer loyalty to a product, make the price at the point of sale more competitive in relation to other products, as well as stimulate additional impulse to buy and attract new customers.

Also, carrying out a promotion affects brand positioning, maintaining and improving its image. Companies that manage a large assortment portfolio of export products need to draw up a special promotional plan and take into account the seasonality of consumer demand, and also pay attention to the fact that the number of products for which the promotion is held does not reduce

the effect. An important task for export companies is effective management of a promotional strategy, which will allow the company to maximize sales and even win a new consumer. Various authors highlight a number of principles and criteria for building an effective promotional strategy, which are recommended to be taken into account when building a strategy in a period of high risks, including the Covid-19 pandemic.

The impact of the current pandemic estimated by The Consumer Behavior Research Agency Nielsen, will be felt by countries, consumers and businesses around the world for years to come. Companies will need to consider the implications of consumers' changed needs and behaviors and reconfigure their strategies for the future, while still creating agile solutions for today's environment. As countries ease restrictions in an effort to restart their economies, the evidence of significant structural, economic, employment and policy effects will manifest in permanent, changed consumer behavior. Much of the long-term impact will depend on a market's ability to create a stable, adjusted normal and navigate through three exit scenarios (Fig.1), including: rebound (an early return to normal living conditions at some point in the third quarter of 2020), reboot (a medium-term scenario that is positioned in the fourth quarter of the year), reinvent (a longer-term view that places the world in a general return to normal living conditions at some point in the first half of 2021).

Figure 1. Three possible timelines for each of the scenarios according to the data The Consumer Behavior Research Agency Nielsen

Source: <https://www.nielsen.com/us/en/insights/article/2020/covid-19-tracking-the-impact-on-fmcg-and-retail/>

The Nielsen Intelligence Unit has identified four emerging behavioral patterns that can help predict the drivers of pandemic purchase decisions moving forward (Fig. 2).

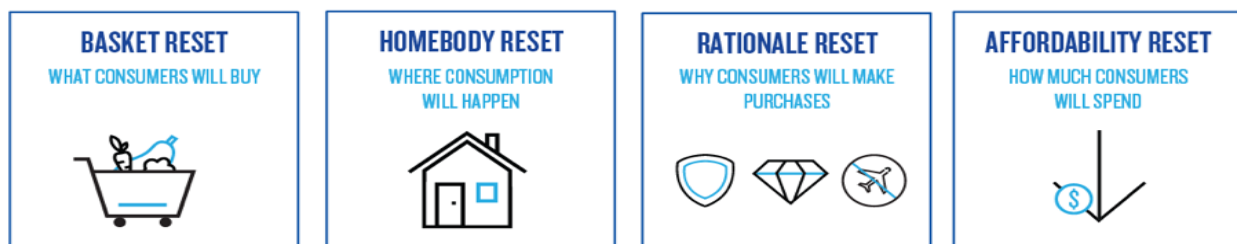

Figure 2. Emerging behavioral patterns that can help predict the drivers of pandemic purchase decisions moving forward

Source: <https://www.nielsen.com/us/en/insights/article/2020/covid-19-tracking-the-impact-on-fmcg-and-retail/>

To ensure a strong and consistent impact on the export market, the promotional strategy must focus on growth variables in line with the brand strategy. Mechanics is an important indicator in a promo. Depending on the manufacturer's goals, using an effective promotional mechanism can

increase market share or sales, be less vulnerable to risky downturns. A promo mechanism is a way of implementing a strategy, which determines the format of its implementation and special tools.

There are some performance indicators for evaluating promotions:

- Sell-in - sales volume expressed in purchase prices;
- Sell-out (off-take) - sales volume expressed in retail prices;
- ROI - the return on investment in the promo;
- Penetration and loyalty (HH panel and customer loyalty cards) - the indicator is based on data from consumer panels and data from importers' loyalty cards.

Depending on the manufacturer's goals, using the promotional mechanisms correctly, it is possible to increase market share, increase sales (profit), and maintain the level of sales in a less active season / period. The main thing is not to make the rules of the promotion so complex that they will cause reluctance of the consumer to take further participation, and therefore, will not generate duplication.

Conclusions

Improving the promotional management system is usually aimed at increasing either gross income or the turnover of export operations. 2-3% growth is an ambitious but realistic target for margin growth. A full-fledged "reset" of the strategy during a pandemic includes the introduction of a number of tools: distribution of promotional resources between categories and setting goals, selection of effective categories, articles, promo mechanics, operational tracking of promo implementation, as well as an end-to-end process that ensures the coordinated work of all parties and tools. It is the work and efficiency of these elements that are piloted. At the same time, all tools are based on an advanced algorithm for analyzing the real effectiveness of promotions, taking into account the effects of data science tools, which sometimes leads to the implementation of the EDLP (everyday low price) strategy for some products. In this case, there is no promo for them, but a lower price is simply set. But this is not always possible, because often the supplier finances the discount on the product. Also, increased or decreased demand for a product is often temporary.

Bibliography

1. Михайлова А.Д. Промо-акция как стратегический инструмент управления категорией. 2017 https://www.marketing.spb.ru/lib-mm/btl/Promotion_as_strategic_tool.htm;
<https://www.strategybusiness.ru/jour/article/view/203>
2. Эффективное промо: разобраться и перенастроить <https://vc.ru/mckinsey/69835-effektivnoe-promo-razobratsya-i-perenastroit>
3. Anna Maria Lon. ПРОМО-АКЦИИ – ЗАЛОГ РАЗВИТИЯ?
<https://www.nielsen.com/ru/ru/insights/article/2015/trade-promotion-path-to-better-sales/>
4. James Bacos. <https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/europe/ru/files/LON-MKT57905-003-web.pdf>
5. COVID-19: TRACKING THE IMPACT ON FMCG, RETAIL AND MEDIA. 03-16-2020
6. <https://www.nielsen.com/us/en/insights/article/2020/covid-19-tracking-the-impact-on-fmcg-and-retail/>

PROBLEMELE FINANȚĂRII ÎMM-URILOR ÎN CONDIȚII PANDEMICE

Natalia BĂNCILĂ, *doctor habilitat, profesor*
Academia de Studii Economice din Moldova, Chisinau, Republica Moldova
nbancila@mail.ru

Rezumat. În prezent, în condițiile crizei economice globale, legate de situația pandemică provocată de COVID 19, mulți agenți economici și-au sistat activitatea și cel mai mult au avut de suferit întreprinderile mici și mijlocii, capitalurile disponibile ale cărora devenind tot mai puține și mai scumpe, iar profiturile scontate tot mai greu de obținut, fiind însoțite de riscuri tot mai mari și mai dificil de anticipat. Acest fapt implică măsuri urgente privind revederea politicilor de finanțare atât din partea statului, cât și din partea managerilor financiari ai firmelor.

Cuvinte-cheie: întreprinderi mici și mijlocii, finanțare, criză, capital.

JEL Classification: G01, G32, C40.

Dezvoltarea micului business în Republica Moldova este pilonul economiei naționale, de aceea este necesar de a face tot posibilul de a soluționa problemele finanțării în acest sector. Într-o economie echilibrată, întreprinderile mici și mijlocii nu concurează cu întreprinderile mari. Însă, acestea fac ca economia să fie flexibilă și stabilă.

Particularitățile interne ale întreprinderilor micului business reprezintă un fenomen calitativ nou, care se caracterizează prin proporții reduse ale afacerilor, dar și prin îmbinarea într-o singură persoană a proprietarului întreprinderii și angajați, de asemenea și printr-un înalt grad de risc. Întreprinderilor mici sunt mai flexibile decât cele mari și pot avea un grad mai mare de introducere a inovațiilor, astfel, sporindu-și nivelul de competitivitate și concurența pe piață.

Condițiile noi de activitate, impuse de pandemie, au provocat o situație șocantă pentru IMM-uri, care se află într-o poziție dificilă, unele din acestea fiind nevoite să-și sisteze activitatea, astfel, reducându-se numărul întreprinderilor active.

Întreprinderile mici și mijlocii sunt foarte sensibile la perturbările ce au loc din cauza situației pandemice spre deosebire de întreprinderile mari care se adaptează mai ușor și mai rapid la situații noi. În condițiile economice actuale au fost identificați 3 factori care conduc mai rapid la vulnerabilitatea întreprinderilor mici și medii spre deosebire de întreprinderile mari:

✓ Criza de lichiditate a întreprinderilor mici și mijlocii, care s-a derulat ca răspuns la șocul economic provocat de Covid-19. De la debutul pandemiei cererea a scăzut dramatic, forțând întreprinderile mici și mijlocii să se confrunte cu lipsa lichidității.

✓ Incapacitatea de adaptare rapidă a lanțului de aprovizionare și a proceselor de producție la situația de criză. Pandemia a perturbat aceste lanțuri de aprovizionare, lăsând multe întreprinderi mici și mijlocii fără materialele de care au nevoie pentru a-și menține procesul de producție. În plus, măsurile menite să încetinească răspândirea bolii au modificat procesele de producție. Întreprinderile mici și mijlocii nu sunt proiectate pentru distanțarea fizică, iar companiile nu au în mod obișnuit resursele necesare pentru a-și reconfigura rapid activitățile.

✓ Repartizarea inegală a impactului negativ asupra întreprinderilor mici și mijlocii, care au fost afectate mai puternic de condițiile crizei decât companiile mari, care au un management al riscurilor mai bine dezvoltat.

Mecanismele de finanțare a întreprinderilor diferă în dependență de tipul acestora, specificul activității, gradul de asociere cu alte întreprinderi, nivelul de centralizare a gestiunii resurselor financiare.

Privind întreprinderile micului business, pentru acestea o oportunitate mai mare are mecanismul de finanțare prin resurse proprii, adică autofinanțarea, apoi creditarea bancară.

În acest mod, mecanismul de finanțare a întreprinderii ține de aprovizionarea acesteia cu resurse financiare pentru îndeplinirea programelor economice și atingerea obiectivelor strategice de dezvoltare, având în vedere evoluția viitoare.

Înainte de a decide mecanismul de finanțare a întreprinderii este necesar:

✓ a determina necesarul de finanțare a acesteia, ținând cont de volumul de finanțat al investițiilor și necesitățile de finanțare curente;

✓ a identifica sursele de finanțare a întreprinderii, reieșind din posibilitățile de acces la ele.

Determinarea nevoii de fonduri bănești proprii trebuie să se facă luând în considerare și alte surse de finanțare, astfel încât întreprinderea să-și atingă scopurile activității.

Conform mai multor studii, s-a ajuns la concluzia, că o întreprindere, pentru a-și desfășura o activitate normală, trebuie să aibă posibilități de finanțare atât din interiorul ei, cât și din exterior. Astfel, sursele interne de finanțare sunt considerate ca principalele surse de acoperire a nevoilor de finanțare. Acestea exprimă capacitatea întreprinderii de a produce surse de investiții din activitatea de exploatare sau din alte activități. Sursele externe sunt mai greu de obținut, în dependență de domeniul de activitate al întreprinderii, precum și de istoricul acesteia pe piață.

Partea preponderentă de resurse financiare din care își satisfac nevoile financiare întreprinderile este reprezentată de capitalurile proprii ($\approx 40\%$) și creditele bancare ($\approx 30\%$). Fiecare sursă de finanțare trebuie să fie examinată minuțios, astfel încât **să asigure profitul așteptat de antreprenori, stopând declinul economic sau chiar falimentul afacerilor acestora.**

În acest context economic, la nivelul firmelor, managerii trebuie să fie capabili să asigure capitalurile necesare la costuri cât mai reduse, să organizeze și coordoneze producția și comercializarea bunurilor obținute. Pentru a apela la un tip sau altul de finanțare, aceștea trebuie să ia în considerare unele cerințe, printre care:

- ✓ analiza și identificarea necesităților de finanțare a întreprinderii;
- ✓ clasificarea necesităților de finanțare în imperative și opționale;
- ✓ stabilirea sumelor necesare pentru a satisface fiecare necesitate;
- ✓ stabilirea perioadelor în care necesitățile de fonduri trebuie și pot fi satisfăcute (scurte, medii, lungi);
- ✓ determinarea necesităților care pot fi finanțate din surse proprii;
- ✓ stabilirea necesităților pentru care, în perioada următoare, se fac demersuri pentru obținerea de finanțări externe a întreprinderii.

Determinarea și stabilirea riguroasă a necesităților de finanțare a întreprinderilor este condiționată de succesul activității antreprenoriale nou-finanțate sau în curs de derulare. Cercetările efectuate în Europa de Vest de cunoscuta firmă de consultanță „Deloitte Touche Tohmatsu” au relevat că cele mai frecvente surse de finanțare pentru întreprinderile micului business sunt băncile comerciale, băncile de investiții și societățile de leasing. În Republica Moldova condițiile de finanțare diferă de cele din alte țări.

Din cauza ofertei reduse de facilități de finanțare pentru întreprinderi, aproximativ 85 la sută din investițiile în întreprinderile mici din Republica Moldova ar trebui să fie finanțate din sursele proprii ale antreprenorilor, față de 66% în țările din vest.

Activitățile desfășurate de întreprinderile micului business cu diferite capacități productive și diverse tipuri de producție fac ca economia țării să fie mai diversificată. Totodată, însă, diversificarea producției este însoțită de necesitatea utilizării noilor tehnologii de fabricație, dar și de cheltuieli noi de resurse financiare, care nu sunt întotdeauna la dispoziția proprietarilor. De aceea aceștea contractează împrumuturi, de cele mai multe ori, de la diverse instituții financiare din sectorul bancar și nebancar. Cu toate acestea, penetrarea împrumuturilor în Republica Moldova este foarte modestă, acestea fiind acordate sectorului privat doar în mărime de circa 36% din PIB.

Penetrarea creditelor în Republica Moldova este limitată de dificultățile cu care se confruntă companiile în obținerea împrumuturilor de la bănci, motivul fiind dobânzile destul de sporite față de alte țări și mărimea garanțiilor constituite la credite, valoarea cărora este exagerată în multe cazuri, totodată și frica antreprenorilor de a-și pierde capacitatea de plată din cauza condițiilor economice în care activează, care s-au înrăutățit și mai mult la etapa actuală.

Privind finanțarea prin leasing pentru întreprinderi, aceasta prezintă un credit pentru utilaj, cu dreptul de răscumpărare sau fără el. În Moldova există mai multe companii de leasing, care acordă utilajul sau tehnica necesară pentru realizarea funcționării businessului, însă antreprenorii nu se avântă la

o astfel de finanțare din cauza ratelor sporite pentru închirierea utilajelor, ponderea acestora constituind doar 10% din totalul bunurilor procurate în leasing. În multe cazuri, aceste rate sunt mai mari ca dobânzile pentru creditele bancare.

Privind microfinanțarea din partea instituțiilor nebancare, aceasta lasă mult de dorit, deoarece antreprenorii se confruntă cu „petele albe” în reglementarea acesteia, lacunele în legislație, care nu sunt evidente la prima vedere și care duc în eroare antreprenorii.

Avantajele și dezavantajele diferitor tipuri de finanțare demonstrează, de multe ori, posibilitățile limitate de finanțare a IMM-urilor, fapt ce necesită dezvoltarea/revederea mecanismelor de finanțare a acestora, racordarea la noile condiții economice, luând în considerare și aspectele legate de comercializarea mărfurilor, prestarea serviciilor orientate spre noile modalități de organizare a piețelor de comercializare (de exemplu, prin digitalizare).

Supraviețuirea/repornirea activității IMM-urilor va fi un punct de plecare pentru restructurarea economiei în ansamblu post-pandemie. Astfel, calitatea actului managerial reprezintă o condiție vitală pentru ca firmele să înregistreze avantaje competitive și să reziste într-un mediu economic actual incert și volatil.

Principalele măsuri pe care managerii IMM-urilor ar trebui să le întreprindă pentru a face față crizei existente ar fi:

- ✓ reducerea costurilor produselor și serviciilor;
- ✓ diminuarea cheltuielilor care nu țin de activitatea de bază;
- ✓ selectarea clienților după criterii pur economice și de rentabilitate;
- ✓ consolidarea portofoliului de clienți profitabili și stabili din punct de vedere financiar;
- ✓ asigurarea unui cadru legal stabil cu îmbunătățirea aspectelor privind impunerea fiscală și finanțarea/creditarea;
- ✓ orientarea spre noi piețe de desfacere, revederea sortimentului produselor și serviciilor sau a activității în general etc.

Referințe bibliografice

1. Lege privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii nr. 206 din 07.2006. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 126 din 11.08.2006.
2. Cornescu V., Druica E. ”Întreprindere, management, profit”, București: Editura ALLBeeck, 2005.

Sesiunea III
Economia agroalimentară
și antreprenoriat

Session III
Agrifood economics
and entrepreneurship

SERVICIILE AGRICOLE LA ETAPA ACTUALĂ DE POSTPRIVATIZARE: STAREA ACTUALĂ ȘI PERSPECTIVE DE DEZVOLTARE⁸

Tudor BAJURA, *dr. hab., prof.*,
Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova
bajuraiefs@rambler.ru

Rezumat. *Cu toate că prestarea serviciilor ocupă aproape 2/3 din economia țării, în sectorul agrar (agricultura, silvicultura și pescuit) ponderea serviciilor constituie abia 1,7 la sută și este lipsită (în ultimii ani) de orice manifestare de creștere. Drept consecință, majoritatea covârșitoare a proprietarilor terenurilor agricole, fiind lipsiți de tehnică proprie de prelucrare a pământului, sunt nevoiți de a-l transmite în arendă, de obicei – de scurtă durată. La rândul său, arendașii terenurilor agricole le utilizează preponderent pentru producerea grâului, porumbului, florii soarelui și altor culturi agricole cu valoarea adăugată scăzută. Ca consecință, ponderea culturilor intensive, cu valoarea adăugată sporită, s-a micșorat considerabil în perioada anilor de postprivatizare. Concomitent au dispărut locurile de muncă în spațiul rural, din care cauză sute de mii de agricultori, în primul rând, oameni tineri, au fost nevoiți de a pleca peste hotarele țării în căutarea locurilor bine plătite de muncă.*

Scopul cercetării îl constituie identificarea problemelor privind corelația irațională dintre produsele intensive și extensive în sectorul agricol autohton la etapa actuală de postprivatizare și nominalizarea direcțiilor oportune de soluționare a acestor probleme.

În calitate de metodele principale de investigații au fost selectate metoda de analiză și sinteză, metoda rândurilor dinamice, metoda monografică, comparațiilor etc. În calitate de bază inițială de informație au fost utilizate datele statistice naționale și internaționale, rezultatele investigațiilor INCE, universității agrare și altor instituții științifice de profil.

Drept rezultatul principal al investigației putem aprecia argumentarea științifică a necesității înființării în Republica Moldova a unei rețele de întreprinderi agricole private, specializate în prestarea pe scară largă a serviciilor de mecanizare, de transport, de reparație a tehnicii agricole, de păstrare a produselor agricole cu procesarea lor inițială (frigidere, linii de sortare, de ambalare etc.).

Cuvinte-cheie: *investiții; agricultura; producția agricolă; valoarea adăugată sporită; fitotehnie; zootehnie.*

JEL Clasification: *F21, P32, Q1*

Dezvoltarea socio-economică a societăților și economiilor naționale, după cum arată analiza efectuată, în mare măsură este dependentă de corelația dintre producerea mărfurilor și prestarea serviciilor. Exemplu cel mai convingător în această privință este demonstrat de starea economico-financiară a statelor ca Germania, Japonia, China etc., care și în condițiile severe ale pandemiei COVID-19 ne demonstrează prezența capacităților destul de înalte de supraviețuire, de dezvoltare continuă și de prosperare fie și în situații de criză.

Conform analizei efectuate putem constata că contribuția ramurilor de producție a mărfurilor în Republica Moldova plus la ceea ce este destul de mică (9,9% din PIB-ul țării în a. 2019 – agricultura, silvicultura și pescuit; 11,2% - industria extractivă și cea de prelucrare, preponderent, a materiei prime agricole), mai încă manifestă tendințe stabile de micșorare de la an la an. Chiar dacă vom adăuga la mărfuri agro-industriale încă producția (furnizarea) surselor energetice, apei, aerului condiționat etc., tot una ponderea mărfurilor în volumul total al PIB-ului nu va depăși 23,3 la sută, restul, corespunzător – 63,6 și 13,1 la sută, fiind serviciile de diferite genuri și impozitele nete pe produse [1].

⁸ *Elaborat în cadrul Programului de Stat „Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020 - 2023” (cifrul - 20.80009.0807.16)”*

Dacă vom mai sublinia, că contribuția serviciilor la formarea PIB-ului este constituită preponderent din salariul colaboratorilor sferei de servicii (de exemplu – în domeniul comerțului cu ridicata și cu amănuntul contribuția ramurii la PIB-ul țării este constituită din salariul lucrătorilor la nivel de 50,4%, în domeniul sănătății – la nivel de 82,0%, iar în domeniul învățământului – chiar la nivel de 92,0%) [2].

Anume această constatare servește drept o bază logică a prezentului articol, care poate fi formulată în modul următor: dacă toată economia națională pentru fiecare câte o 1000 de MDL de producție-marfă (în componența PIB-ului) are nevoie de 2371,1 MDL de servicii obținute, cum poate fi explicat faptul că sectorul agrar în calcul la fiecare 1000 de MDL de producție-marfă prestează (și obține) numai 17,3 MDL de servicii?

Totalizând această informație, putem constata faptul că mai mult de 72,7 la sută (100-25-2,3) sau 656481 de exploatații agricole cel puțin odată pe an sau adresat la colegii lor de breaslă cu rugămintea de a-i ajuta cu executarea unora sau altora lucrări agricole mecanizate, inclusiv, pentru efectuarea lucrărilor de transportare a roadei obținute. Apare întrebarea. Cine sunt acești furnizori de prestare a serviciilor respective? Evident, tot întreprinderile agricole mari, care au moștenit (în majoritatea cazurilor), toată tehnica agricolă (destul de învechită, de fapt), de la fostele colhozuri și/sau sovhozuri. După calculele noastre, la fiecare o asemenea întreprindere anual (de obicei, într-un sezon relativ scurt) să se adreseze, în medie, cel puțin de 135,0 de potențialii beneficiarii. Dat fiind, că întreprinderile agricole mari dispun de suprafețele agricole proprii, că numărul tractoarelor, combinelor, altor mijloace tehnice, inclusiv, de transport auto, este insuficient, că mijloacele respective sunt puternic uzate și deseori stau la reparație, este ușor de concluzionat, că majoritatea covârșitoare a adresărilor după ajutor vor fi refuzate sau (în cel mai bun caz) executate cu mari întârzieri, corespunzător cu pierderi considerabile pentru producătorii mici.

În continuare este de constatat faptul, că la rândul lor, terenurile agricole utilizate (în majoritatea lor covârșitoare – prin relații de arendă, de obicei, în baza contractului de scurtă durată) sunt utilizate, după cum a fost deja menționat, ineficient, preponderent pentru producerea culturilor agricole cu valoarea adăugată scăzută (grâu, porumb, floarea soarelui etc.). Explicație unică a acestei constatări o constituie faptul că procesul de producție a acestor culturi este puternic mecanizat, nu cere mulți bani, mai ales sub forma de salarizare cu plățile adăugătoare a defalcărilor în fonduri sociale, cele de asigurări medicale etc.

Pentru comparație vom analiza nivelul cheltuielilor privind producția unui grup de culturi extensive (grâul de toamnă, orzul de toamnă, porumbul, floarea soarelui și rapiță) și a unui grup de culturi intensive, cu valoarea adăugată sporită (usturoi, castraveți, roșii, ceapă, cartofi). Au fost selectate datele nivelului mediu de rodnicie, anului 2020, gospodării agricole mari (producătorii principali de producție-marfă) (tab. 1).

Tabelul 1

Analiza comparativă a unor indicatori de cheltuieli privind cultivarea produselor agricole intensive și extensive, MDL/ha, a.2020

Denumirea culturilor intensive	Cheltuieli, MDL/ha		Denumirea culturilor extensive	Cheltuieli, MDL/ha	
	Total	Inclusiv, salariul (operațiile manuale)		Total	Inclusiv, salariul (operațiile manuale)
1. Usturoi	114100,0	24203,01	1.Grâul de toamnă	7527,9	279,5
1. Castraveți	65297,0	22908,0	2.Orzul de toamnă	8901,1	227,8
2. Roșii	126918,0	29522,0	3.Porumb	8472,4	385,5
3. Ceapă	74635,0	25376,0	4.Floarea soarelui	8909,4	750,0
4. Cartofi	92834,0	19962,0	5.Rapiță	9200,2	750,8
Total general, MDL/ha	473784	121971,0	Total general, MDL/ha	43011,0	2393,6
În medie, MDL/ha	94756,8	24394,2	În medie, MDL/ha	8602,2	478,72

Sursa: elaborat de autor în baza datelor [3]

Fie și excesiv simplificată, analiza comparativă din tabelul 1 ne arată elocvent diferența (doar la nivel de cheltuieli) dintre cultivarea culturilor intensive și/sau a celor extensive. De exemplu, dacă volumul total de cheltuieli (datele anului 2020) în calcul la 1 ha de suprafață cu nivelul medie de rodnicie la culturi extensive constituie 8602,2 MDL, atunci același indicator pentru culturi intensive atinge nivel de 94756,8 MDL sau de 11,0 ori mai mult. În ce privește volumul de salarizare a muncii manuale, diferența este și mai considerabilă: doar 478,72 MDL/ha în caz că sunt cultivate culturi extensive și 24394,2 MDL/ha sau de 50,96 de ori mai mult, în cazul cultivării produselor intensive.

Ca consecință, putem concluziona, că după finalizarea procesului de privatizare în masă a terenurilor agricole numărul exploatațiilor agricole în Republica Moldova a atins proporții de aproape 903,0 mii de unități, 896,1 mii de unități sau 99,3 la sută din ei dispun numai de 826339,6 ha de terenuri agricole sau 0,92 ha în calcul la o exploatație. Restul 6109 de unități (începând cu 10,0 ha de terenuri agricole și mai mult în calcul la o exploatație) dispun de 1417,2 mii de hectare, ceea ce înseamnă 232 ha în calcul la o exploatație. Totodată, 2412 de exploatații agricole cu suprafața de 100 ha și mai mult prelucrează în total 1309,34 mii ha de terenuri agricole sau 542,84 ha în calcul la o exploatație, iar 278 din acestea din urmă chiar – 1894,4 ha în calcul la o exploatație. Evident, aceste întreprinderi sunt supraconsolidate, practic păstrează atât forma, cât și conținutul foștilor colhozuri și/sau sovhozuri, produc preponderent culturi grâuțoase (inclusiv – floarea soarelui, soia, rapița etc., care tot sunt grâuțoasele) și asigură populația rurală autohtonă cu numărul minimal de locuri de muncă, nivelul aproape simbolic de salarizare etc.

În calitate de primul pas pe calea debarasării de decalajele susmenționate (atât la nivel de corelație negativă dintre export-import, cât și în ce privește corelația dintre producerea mărfii și prestarea serviciilor, mai ales în condițiile grele ale supraconsolidării terenurilor agricole) se recomandă elaborarea unui set întreg de proiecte investiționale privind diversificarea pe scară largă a asortimentului de produse agroalimentare, inclusiv (în primul rând), elaborarea și implementarea practică a proiectelor investiționale a firmelor agricole de prestare serviciilor de mecanizare, de transport, de reparație și deservire tehnică a mașinilor agricole etc.

Referințe bibliografice

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova// Anuarul statistic al Republicii Moldova, a. 2019, p.243.
2. СТРАТАН, А.; БАЖУРА, Т. «Инвестиции в агробизнес» (Практическое руководство для принятия управленческих решений), Кишинев, 2019, Национальный Институт Экономических Исследований, стр. 5.
3. *Tarifele de costuri și normativele veniturilor nete în agricultură*, Ch., INCE, 2020, costul-normat-al-operaiunilor-tehnologice-mecanizate-2020.pdf; culturi-cerealiere.-furajere.-legume-si-cartofi.-fructe-si-pomusoare.pdf
4. <http://www.fao.org/economic/ess-wca/en/>
5. *Recensământul General Agricol 2011 în Republica Moldova, Rezultatele principale*, Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova, Ch., 2016

METODA NEPARAMETRICĂ DE EVALUARE A UNITĂȚILOR ECONOMICE ÎN SECTORUL AGRAR AL REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Petru TOMIȚA, doctor în economie

Iurie DANILOV, doctorand

Valentina STICI, doctorand

Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Facultatea de Economie, Chișinău, Moldova
iuradanilov@gmail.com

Rezumat. Indicatorii de dezvoltare permit monitorizarea de lungă durată a progresului pe direcția atingerii obiectivelor, fiind un instrument indispensabil pentru politicile agrare ce stabilesc strategia și nivelul de dezvoltare, permițând totodată și informarea publicului larg în legătură cu realizările, cu nerealizările sau compromisurile făcute în dinamica procesului de evoluție socio-economică durabilă.

Cuvinte-cheie: dezvoltarea rurală, analiza anvelopării datelor, durabilitate, metoda componentelor principale.

JEL Clasification: C89, J3, J4, J5

Sarcinile propuse spre realizare în cadrul cercetării sunt definite în modul următor:

- elaborarea chestionarului, pentru colectarea datelor primare (Spîrcu, 2001).
- elaborarea programului DEA_UASM pentru evaluarea nivelului de dezvoltare a spațiului rural;
 - determinarea nivelului de dezvoltare durabilă a exploatațiilor agricole familiale în baza setului de date colectate în raioanele Republicii Moldova în conformitate cu formatul programului DEA_UASM;
 - definirea tipologiei exploatațiilor agricole familiale ca instrument de optimizare a politicilor agrare de dezvoltare durabilă;

Tabelul 1

Nivelul de dezvoltare a gospodăriilor de fermieri a spațiul rural

Gospodăria de fermieri	Venitul, mii lei	Suprafata, ha	Consumuri, mii lei	Rating
1	67.00	3.05	24.30	0.036
2	25.00	2.41	10.30	0.040
3	15.00	2.90	0.20	0.644
4	40.00	2.48	36.50	0.035
5	5.00	2.24	4.45	0.045
6	18.00	1.99	3.95	0.051
7	77.30	2.19	2.95	0.091
8	83.00	0.38	1.20	0.362
9	9.20	2.56	0.90	0.137
10	53.00	2.80	3.89	0.059
11	68.00	2.23	7.76	0.056
12	24.00	1.97	14.10	0.046
13	56.00	1.41	6.55	0.080
14	3.50	1.65	3.40	0.060
15	28.70	4.63	8.00	0.026
16	15.00	8.24	11.06	0.016
...

Sursa: calcule proprii în baza anchetării.

În rezultatul studiului au fost elaborate criterii pentru evaluarea dezvoltării durabile a mediului rural ca o îmbinare armonioasă a trei componente de bază: componenta economică a pieței, mediul ecologic și domeniul social. Au fost descriși factorii și identificată cota parte a lor în asigurarea eficienței economice a spațiului rural pentru utilizarea eficientă a resurselor (Coelli, 2005). Metoda neparametrică de evaluare pentru estimarea nivelului de dezvoltare a spațiului rural este propusă în conformitate cu programul DEA_UASM, care servește drept criteriu individual pentru stabilirea măsurilor de subvenționare și creditare. Setul de date inițial include 723 gospodării din 9 comune a Republicii Moldova. În calitate de factor rezultativ este inclus venitul familiei în mii lei, iar factorii cauzali ce asigură echilibrul în sistemul agricol sunt incluși suprafața terenurilor agricole în hectare și consumurile aferente în mii lei, tabelul 1. Valorile care caracterizează nivelul de dezvoltare sunt în diapazonul de la zero până la unu. Cele mai joase nivele a ratingului descriu o gospodărie în spațiul rural neechilibrată și care presupune o restructurare sau lichidare. Valorile înalte a nivelului de dezvoltare durabilă în spațiul rural caracterizează unități economice echilibrate și care au o perspectivă de evoluție optimală a performanței în domeniul economic, social și ecologic (Davidova, 2006).

Este necesar de accentuat faptul că categoriile examinate a producătorilor agricoli sunt destul de variate în raport cu condițiile activității de piață, rolul lor în asigurarea populației cu produse alimentare, eficiența utilizării mijloacelor de producție și resurselor umane, precum și diferențe esențiale în mărimea resurselor financiare și formelor de proprietate. Astfel, este oportun de a elabora un mecanism specific al susținerii financiare pentru gospodăriile țărănești bazat grupe omogene de producători agricoli (Farrell, 1957).

În sprijinul acestui mecanism poate fi metoda de evaluare a nivelului de dezvoltare a agenților economici din mediul rural, care permite să fie promovați în mod selectiv politica agrară prin promovarea celor mai buni producători. O aplicare practică a acestei metodologii în spațiul rural este definirea tipologiei gospodăriilor de fermieri conform criteriilor de performanță în condițiile economiei de piață. Cu ajutorul metodei de grupare a fost evaluată tipologia producătorilor agricoli pentru a defini grupurile omogene de fermieri cu caracteristici social-economice, care se supun legii normale de distribuție. Sunt caracterizate tipurile prezentate a gospodăriilor de fermieri în funcție de venitul gospodăriilor casnice, consumurile de producție, suprafața de însămânțare, resursele umane și gradul de consum al producției agricole (Lerman, 2005).

Tabelul 2

Tipologia gospodăriilor de fermieri în spațiul rural

N	Indicatori tipurilor	Gospodărie naturală	Gospodărie familială	Gospodărie de piață
1	Componenta clasterului	21	371	314
2	Venitul, lei	44432	43812	254191
3	Consumuri, lei	2928	5516	76724
4	Suprafața, ha	1,07	1,78	6,96
5	Resurse umane, om	2,35	3,20	12,05
6	Gradul comercializare, %	14	62	81

Sursa: Calcule proprii în baza anchetării.

Utilizând în calitate de metodă de clasterizare pătratul distanței Euclid a fost divizat setul de unități economice în trei tipuri distincte: gospodărie naturală, gospodăriile familiară, gospodărie de piață.

În tabelul 2 sunt expuse caracteristicile economice a tipurilor de gospodării definite în spațiul rural.

Problema evaluării echilibrului Nash în spațiul rural mai pronunțat se evidențiază în definirea gradului de consum intern pentru familie a producției agricole obținute de către

gospodăriile de fermieri și argumentarea nivelului de comercializare ca sursă de venit (Gorgos, 2016).

Concluzii

În rezultatul analizei informației primare referitor la nivelul de dezvoltare a spațiului rural în Republica Moldova sunt formulate următoarele concluzii care pot fi utile în optimizarea politicii agrare în domeniu. Abordarea teoretică în evaluarea spațiului rural presupune elaborarea modelelor matematice adecvate care descriu dezvoltarea durabilă regională prin intermediul principiului de echilibru economic, social și de mediu. Tehnicile de evaluare a nivelului de dezvoltare a spațiului rural bazate pe programarea liniară impun definirea unui reiting a localităților prin metoda neparametrică de anvelopare a datelor. Acest reiting reprezintă un instrument care și-a dovedit a fi foarte util în evaluarea dezvoltării durabile când metodele parametrice (abordările econometrice) nu fac față complexității problemelor în sectorul agrar. Criteriile de evaluare a soluțiilor optime în dezvoltarea durabilă a spațiului rural sunt axate pe valoare elasticității factorilor economici, sociali și de mediu care determină performanța politicilor agrare în domeniu.

Referințe

1. Coelli T., Rao, D. S. P., Battese, G. *An Introduction to efficiency and productivity analysis*. Kluwer, Boston, 2005. p. 349.
2. Davidova, S., Cuddy, M., Bauer, K. *Integrates development of agriculture and rural areas in central European countries*. Lexington books, 2006. p. 248.
3. Farrell, M.J. *The measurement of productive efficiency*. Journal of the Royal Statistical Society, 1957. Series A, Vol. 120, p. 253-281.
4. Gorgos A., Cimpoș D., Racul A., *Caracteristicile socio-economice ale spațiului rural în Republica Moldova*. Conferința științifică internațională 25 ani de la fondarea ASEM, 2016, Chișinău.
5. Lerman, Z., Cimpoies, D. *Land Consolidation as a Factor for Successful Development of Agriculture in Moldova*. Discussion Paper No. 10.05. The Hebrew University of Jerusalem. The Center for Agricultural Economic Research, 2005. p. 74.
6. Spîrcu L., Bădin L., et al. *Eficiență și productivitate*. Tehnici de măsurare, software și aplicații economice. București: Editura economică, 2001, p. 208.

RECENT CHALLENGES FOR THE AGRI-FOOD SECTOR OF UKRAINE

Kateryna PROKOPENKO

*Ph.D. in Economics, Senior Researcher
Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Abstract: The agriculture of Ukraine faced a number of challenges, among which the most significant are the COVID-19 and climate change. The pandemic affected the resource supply, logistics chains and the consumer market. Temperature fluctuations and water scarcity affected the deterioration of agricultural production. The state should focus on mitigating the negative impact of these risks on agricultural producers.

Keywords: agriculture, climate change, COVID-19.

JEL Classification: Q13, Q18, Q54

Ukrainian agriculture plays a priority role in the domestic economy. This sector provides now 9% of GDP, 44% of national export income, 18% of employment, 6% of tax revenues and its production generates 80% of the domestic food trade. In 2019, agricultural production grew by 1.1%, the food industry - by 3.9%, and retail food trade grew by 5.8%. Inflation of food market decreased slightly (from 111.1% in 2018 to 108.0% in 2019). Besides, the agricultural sector has considerable potential for growth of the production and export. At the same time, the main challenge of this year for Ukraine became the pandemic COVID-19 and climate change.

Dissemination COVID-19 had an impact on both the domestic and international food markets, income, and employment, as well as the situation of food security and nutrition worldwide. In the agri-food sector, primary production, processing, trade, logistics (both domestic and international), and final demand were affected. The consequences of the first months of COVID-19 for the Ukrainian economy were a reduction of GDP, complete or partial shutdown of enterprises, a sharp rise in unemployment. Analysts estimate the losses of the Ukrainian economy for the month of quarantine measures at UAH 120 billion, which can be compared with the annual budget for health care for 2020 (113.3 billion UAH). Losses were formed, primarily due to stopping the activities of some sectors [1]. The projected decline in Ukraine's economy is a consequence of global shocks: an unfavorable situation in important commodity markets for Ukraine, the closure of commodity markets for Ukrainian exporters, changes in global production chains. According to the NBU forecasts, in 2020 Ukraine may face a decline in exports (-10%), imports (-14.5%), widening budget deficit (8% of GDP), and rising unemployment (up to 9.5%) [2].

In a pandemic, the agricultural sector faces a number of both crisis and systemic challenges that affect certain elements of the value chain, namely: risks of resource supply due to the rupture of international value chains; high dependence on the exchange rate, which loses stability; blocking local and international sales chains; reduction of the solvency of the population in the domestic market due to the deterioration of the general economic situation; risks of falling prices on world markets and declining demand; slowing down negotiations on access to foreign markets.

The Ukrainian agri-food sector in a pandemic will be affected by the following factors: the restriction in resource-supplying industries, leading to difficulties in procurement of seeds, PPE, and fertilizers; increase in orders from supermarkets to avoid shortages of certain categories of goods; difficulties in selling products for small agricultural producers; stable demand in the segment of basic products - bread, meat, eggs, and milk.

To mitigate the negative impact of the COVID-19 on the agricultural sector, measures need to be taken to ensure that producers have access to finance, markets, and improved regulation. The COVID-19 has affected not only production but also sales through restricting distribution channels (including open markets for households) and export markets for medium and large businesses. Now

it is important to minimize the impact of restrictions on employee logistics, transportation of goods, and their sale through traditional sales channels while maintaining safe operating conditions:

– to solve the problem of insufficient capacity for processing and storage of products, it is necessary to ensure access of farmers to finance by introducing programs to generate regional value added and increase the efficiency of state subsidy programs;

– to ensure uninterrupted sales of agricultural products, it is necessary to ensure producers' access to markets by establishing distribution channels, improving access to knowledge and information on improving production efficiency and sales organization, and assisting access to export markets;

– for the long-term development of the sector and the improvement of the investment climate, it is necessary to create a favorable regulatory environment for producers, in particular measures to ensure the timely provision of all administrative services under quarantine conditions and increase market transparency.

It is worth mentioning another challenge that Ukrainian agriculture has faced this year. Climatic changes have significantly affected the harvest. The long-term ignoring of environmental requirements to the agricultural management creates a real threat of exhaustion of such potential soon. Moreover, the role of a climatic factor in ensuring the sustainability of supplying and consumption of agricultural products becomes increasingly considerable. Therefore, this makes the problem of land degradation and water scarcity extremely urgent.

Warm winters and cool springs, especially in April-May, untimely rains, and floods put farmers' crops in great question. On October 1, 2020 wheat harvest amounted to 25 million tons, almost 3.5 million tons less than a year. Wheat yield throughout Ukraine fell by 3.5 c/ha to 38.8 c/ha compared to the same period in 2019. Extreme drought in Central and Southern Ukraine, including in Bessarabia, caused significant crop losses. This year's corn yield is much lower than last year. Thus, agricultural enterprises currently harvest corn for grain with an average yield of 45.3 c / ha, which is 36% less than last year. Due to unfavorable weather conditions (cold March and April, a large amount of precipitation in May, frosts), a significant amount of the harvest of fruits and berries were frozen or died at the stage of flowering. In general, this year's harvest is 10% less than last year.

It should be noted that the forecast for the agri-food sector is quite favorable, in particular, the growth of demand for products that are raw materials for the production of basic food products, as well as during quarantine growth of demand for long-life products. And after the end of quarantine, it is possible to gradually restore certain segments depending on the pricing situation.

It should be emphasized that in the context of a pandemic, a steady increase in food demand on world markets, and increasing negative impact of climate change on Ukrainian agricultural production, it is necessary to monitor the ratio of key indicators of food balances (production, consumption, changes in stocks, etc.) and constant coordination on the optimal volume of food exports to ensure food security of the country, support for small agribusiness as a risk group.

References

1. COVID-19 и мировая экономика. Спасти нельзя ликвидировать? KRESTON-GCG. URL: <https://kreston-gcg.com/wp-content/uploads//2020/04/Obzor-Posledstviya-pandemii.pdf>
2. Інфляційний звіт НБУ за квітень 2020 року. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-kviten-2020-roku>

SECTORUL AGROALIMENTAR AL REPUBLICII MOLDOVA ÎN ANUL 2020: ÎNTRE SECETĂ ȘI PANDEMIA COVID-19⁹

Alexandru STRATAN

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova
alex_stratan@yahoo.com

Eugenia LUCASENCO

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova
eugenia_lucasenco@yahoo.com

Rezumat. *Agricultura Republicii Moldova, în anul 2020, se confruntă cu două provocări semnificative și anume seceta și pandemia Covid-19. Acestea s-au manifestat prin diminuarea producției globale, compromiterea suprafețelor culturilor de toamnă pentru boabe și masă verde, întreruperea lanțurilor de aprovizionare, etc. Măsurile întreprinse întru redresarea situației au mai mult un caracter temporar, de sprijin, pe viitor fiind necesare o serie de acțiuni axate pe reabilitarea sistemelor de aprovizionare cu apă și crearea unor sisteme de irigare moderne, majorarea Fondului național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural, precum și susținerea dezvoltării lanțurilor valorice scurte ce ar duce la diminuarea impactului negativ al unor asemenea fenomene nefavorabile.*

Cuvinte-cheie: *agricultura, Republica Moldova, secetă, Covid-19.*

JEL Clasification: *Q1, Q17, N5, O5*

Sectorul agroalimentar al Republicii Moldova este de o importanță majoră atât pentru economia națională, cât și pentru dezvoltarea spațiului rural, bunăstarea populației și asigurarea securității alimentare a țării. Pe fundalul ultimilor 4 ani, când valoarea totală a producției globale agricole a marcat creșteri semnificative înregistrând cifre de peste 30 miliarde lei, anul 2020 pare a fi unul cu consecințe catastrofale pentru agricultura Republicii Moldova ca rezultat a 2 fenomene specifice: seceta accentuată și pandemia Covid-19. În condițiile unei secete acute, este dificil de a estima impactul nemijlocit al pandemiei Covid-19 asupra sectorului agricol, dat fiind faptul că aceste două fenomene au contribuit ”în tandem” la diminuarea semnificativă a rezultatelor pe sector.

Deși, primele rezultate importante în sectorul agricol se raportează în principal la semestrul II al anului, ca urmare a recoltării principalelor produse cu o valoare semnificativă în producția globală, primele 6 luni ale anului 2020 deja dau un semnal de alarmă. Astfel, producția globală agricolă în gospodăriile de toate categoriile a însumat 5119,5 mil. lei în prețuri curente, constituind 97,2% în prețuri comparabile față de perioada respectivă a anului precedent. Diminuarea producției globale agricole a fost cauzată, de descreșteri ale producției vegetale cu 26,8%. În același timp, producția animalieră a crescut cu 2,2%.

În sectorul fitotehnic, seceta a avut o contribuție semnificativă la compromiterea suprafețelor culturilor de toamnă pentru boabe și masă verde. Astfel, până la încheierea semănatului culturilor de primăvară, în întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) au fost compromise 60,3 mii ha de culturi de toamnă, din care 43,1 mii ha semănături de grâu, 9,1 mii ha – de rapiță și 7,9 mii ha – de orz. Totodată, suprafața culturilor de primăvară, semănate pe suprafețele de culturi de toamnă compromise, constituie 17,2 mii ha (Comunicat BNS, 2020).

În același timp, producția vitelor și păsărilor în ianuarie-iunie 2020, față de perioada similară a anului 2019, a crescut cu 8,2% în gospodăriile de toate categoriile, datorită majorării volumului producției vitelor și păsărilor cu 24,3% în întreprinderile agricole. Producția de lapte și de ouă în gospodăriile de toate categoriile a scăzut, respectiv, cu 10,2% și cu 6,9% în rezultatul diminuării producției atât în întreprinderile agricole (respectiv, cu 4,8% și cu 12,2%), cât și în gospodăriile populației (respectiv cu 10,5% și cu 2,5%). La 1 iulie 2020, față de data similară a

⁹ *Elaborat în cadrul Programului de Stat „Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020 - 2023” (cifrul - 20.80009.0807.16)”*

anului precedent, a fost înregistrată scăderea efectivului de animale de toate speciile în gospodăriile de toate categoriile, ca rezultat al scăderii acestuia în gospodăriile populației (Comunicat BNS, 2020).

Perspectivile atât pentru sectorul vegetal, cât și pentru cel animalier au proiecții negative, dat fiind faptul că în rezultatul scăderii recoltei culturilor cerealiere, anticipăm o majorare a prețurilor acestor culturi, fapt ce va contribui la reducerea volumelor de furaje, și nemijlocit, diminuarea numărului de capete de animale, precum și creșterea prețurilor pentru produsele de origine animalieră.

Estimările Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului indică asupra faptului, că seceta și ploile cu grindină au afectat circa 200 mii hectare de teren agricol. Majoritatea culturilor au fost compromise în proporție de peste 60%, cauzând un prejudiciu total de 1,2 miliarde lei agricultorilor din țară (Guvernul RM, 2020).

În același timp, industria alimentară a înregistrat o creștere cu 8,4% în perioada ianuarie – iulie 2020, comparativ cu perioada similară a anului precedent. Această creștere se datorează prelucrării uleiurilor și grăsimilor vegetale și animale, prelucrării și conservării peștelui, fabricarea produselor de morărit, etc. Practic, această creștere se bazează pe prelucrările stocurilor de materie primă existentă din anul precedent, sau materie primă importată. Fabricarea băuturilor a înregistrat o diminuare cu 7,7% față de perioada similară a anului precedent.

Sectorul HORECA, fiind unul din primele sectoare afectate substanțial de efectele Covid-19 ca rezultat al măsurilor întreprinse de Guvernul Republicii Moldova în combaterea pandemiei, la fel a avut o influență indirectă negativă asupra sectorului agroalimentar. Problemele cauzate pentru HORECA au un impact direct atât asupra businessului antrenat în activitățile acestui sector, prin stagnarea activităților, precum și asupra furnizorilor de materie primă. Companiile din sectorul HORECA s-au confruntat cu dificultăți în menținerea personalului la locul de muncă, necesitatea trecerii rapide la sistemul de livrare sau comerțul on-line, reducerea semnificată a cererii. Pe de altă parte, pentru fermierii furnizori de materie primă pentru acest sector a fost întrerupt lanțul de aprovizionare, provocând, astfel, reduceri ale vânzărilor pe acest segment. Companiile de vinificație de talie mică, în special, au suferit pierderi semnificative, dat fiind faptul că o bună parte din produse erau destinate pentru HORECA și hotele, iar o dată cu sistarea activității acestora, canalul de vânzare a fost întrerupt. În cazul în care, cel puțin teoretic, companiile mari posedă potențial de export și cantitatea necesară de produse pentru a fi încheiate contracte cu rețelele de supermarketuri, micii producători sau producătorii cu specializare îngustă au întâmpinat dificultăți în realizarea producției, dat fiind faptul că majoritatea piețelor în aer liber au fost închise din motive de siguranță, iar sectorul HORECA, după cum a fost menționat anterior, nu mai avea cerere de produse pentru producătorii agricoli.

În același timp, nu ar fi corect de a aborda efectele generate de pandemia Covid-19 doar din punctul de vedere al consecințelor negative. Aceasta a generat, pentru unii producători, idei noi cu privire la comercializarea produselor. Astfel, unii fermieri s-au axat pe vânzările online, punând un accent deosebit pe promovarea produselor pe rețelele de socializare. O altă categorie de producători au conștientizat necesitatea ambalării produselor, pentru ca acestea să poată fi vândute nu doar în cadrul piețelor în aer liber, ci și în supermarketuri. În același timp, pentru unii producători agricoli ar fi binevenite eventuale studii de cercetare a pieței, care vor analiza preferințele consumatorilor pentru un anumit tip de produse sau altele.

În susținerea producătorilor agricoli afectați de calamitățile naturale din anul 2020, a fost publicată Legea pentru modificarea unor acte normative nr. 176/2020 care prevede condiții mai favorabile de aplicare la Programul de subvenționare a dobânzilor și Programul de rambursare a TVA de către producătorii agricoli afectați de calamitățile naturale. Astfel, mărimea sumei pasibile rambursării TVA cu suma impozitului funciar calculat și declarat a fost majorată, iar condiția de achitare a impozitelor salariale, pentru a beneficia de rambursarea TVA, a fost exclusă. De asemenea, a fost diminuat termenul de rambursare a TVA de către Serviciul Fiscal de Stat și Trezoreria de Stat de la 25 la 15 zile. La fel, legea prevede subvenționarea dobânzilor achitate

indiferent de perioada contractării creditelor. Achitarea subvenției se efectuează pentru dobânzile achitate începând cu 1 mai 2020 și până în luna decembrie 2020 inclusiv. În același timp, a fost instituit moratoriul la controalele fiscale până la 31 decembrie 2020, cu excepția: controlului efectuat în legătură cu restituirea/rambursarea impozitelor, taxelor și altor plăți de la bugetul public național și controlului necesar pentru concretizarea cuantumului creanțelor statului, în cadrul procesului de insolvență sau de lichidare a persoanelor fizice sau juridice care desfășoară activitate de întreprinzător (Măsurile bugetar-fiscale, 2020).

Totodată, Guvernul Republicii Moldova a alocat suma de 300 milioane de lei în vederea acordării compensațiilor pentru diminuarea consecințelor calamităților naturale asupra recoltei anului 2020. Concomitent, a fost simplificată procedura de depunere a dosarelor pentru agenții economici care au înregistrat pierderi mai mari de 60 la sută și sunt eligibili de a beneficia de compensația pentru diminuarea pagubelor cauzate de secetă și grindină din anul curent.

În concluzie, afirmăm că anul 2020 reprezintă un an cu provocări semnificative pentru sectorul agroalimentar al Republicii Moldova, acesta fiind afectat nu doar de pandemia Covid-19, ci și de seceta puternică pe parcursul anului. Întru evitarea ulterioară a unor asemenea efecte negative ale acestor fenomene, devin necesare un șir de măsuri axate pe sporirea sustenabilității și competitivității sectorului. Reabilitarea sistemelor de aprovizionare cu apă și crearea unor sisteme de irigare moderne, majorarea Fondului național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural, precum și susținerea dezvoltării lanțurilor valorice scurte ar putea, pe viitor, diminua impactul negativ al unor asemenea fenomene nefaste.

Referințe bibliografice

1. Comunicat BNS, Activitatea agricolă în ianuarie-iunie 2020, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6712>
2. Guvernul a alocat 300 milioane lei pentru asigurarea securității alimentare a țării, <https://gov.md/ro/content/guvernul-alocat-300-milioane-lei-pentru-asigurarea-securitatii-alimentare-tarii>
3. Măsurile bugetar-fiscale pentru susținerea sectorului agricol afectat de calamitățile naturale au intrat în vigoare, <https://monitorul.fisc.md/editorial/masurile-bugetar-fiscale-pentru-sustinerea-sectorului-agricol-afectat-de-calamitatile-naturale-au-intrat-in-vigoare.html>

DEZVOLTAREA SUBSECTORULUI DE LAPTE DE VACĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Grigore BALTAG, doctor,

Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
g.baltag@uasm.md

Rezumat. *Actualmente producția laptelui a ajuns la cote reduse. Aceasta ne-o demonstrează starea economică a sectorului de bovine și cea a ramurii zootehnice autohtone. Șeptelul vacilor este în descreștere, nivelul subvențiilor în ramura zootehnică și gradul de atragere a investițiilor este redus. Pe lângă aceste probleme în ultimii ani s-a mai adăugat și cea climaterică. În ultimii ani s-a redus nivelul de precipitații, astfel cauzând daune semnificative ramurii și, îndeosebi, fermelor de animale care sunt crescute prin pășcut. Randamentul pășunilor s-a micșorat din această cauză, și, totodată, s-a micșorat și suprafețele lor din cauza trecerii unor suprafețe în categoria celor de teren agricol. Acest lucru se observă în ultimul timp în mai multe localități rurale, unde la inițiativa unor consilieri se trec dintr-o categorie în alta terenurile fondului funciar al localității. Pandemia COVID 19 și mai mult a afectat subsectorul de producere a laptelui prin reducerea punctelor de colectare a laptelui și închiderea piețelor locale (sătești) în regiunile țării. În special pandemia a afectat în mare parte producătorii mici.*

Cuvinte-cheie: *producția de lapte, subsectorul de producer a laptelui, șeptelul de vaci, cantitatea medie anuală de lapte muls la o vacă, valoarea producției globale de lapte.*

Currently, milk production has reached low levels. This is demonstrated by the economic situation of the cattle sector and that of the local livestock branch. The herd of cows is declining, the level of subsidies in the livestock sector and the degree of investment attraction is low. In addition to these problems, climate change has been added in recent years. In recent years, the level of rainfall has decreased, thus causing significant damage to the branch and, in particular, to livestock farms that are raised by grazing. The yield of the pastures has decreased due to this, and, at the same time, their areas have decreased due to the transfer of some areas to the category of agricultural land. This has been observed lately in several rural localities, where at the initiative of some councilors the lands of the local land fund are transferred from one category to another. The COVID 19 and more pandemic affected the milk production subsector by reducing milk collection points and closing local (village) markets in the country's regions. The pandemic in particular has largely affected small producers.

Keywords: *milk production, milk production subsector, cow herd, average annual quantity of milk milked per cow, value of global milk production.*

JEL Clasification: *Q16, D2, D6*

Problemele subsectorului au defavorizat mediul de afaceri în raport cu ramura zootehnică. Puțini oameni de afaceri vom găsi în Republica Moldova care au investit într-o fermă agricolă de animale, în special în producerea laptelui de vacă în ultimii zece ani. Un alt aspect sau problemă cu impact economic asupra subsectorului este forma de gestionare a fermelor de lapte. Majoritatea șeptelului de vaci pentru lapte se află în gospodăriile casnice sau, altfel spus, pe lângă casă. Aceste gospodării nu dețin deplinătatea accesului la instrumentele de subvenționare, în primul rând, a celor fiscale și de creditare. Majoritatea dintre ei cooperează cu fabricile de procesare a laptelui direct sau prin intermediul centrului de colectare a laptelui, iar în alte cazuri activitatea comercială se rezumă la procesarea laptelui în smântână, brânză, lapte acru și vânzarea lui pe piața locală. Acest lanț valoric simplu și scurt nu dăunează financiar gospodăria casnică, ba din contra, asigură venituri stabile familiei pe întreaga perioadă a anului (Chilimar, 2010). Majoritatea gospodăriilor de acest fel combină producerea laptelui cu creșterea porcilor la carne. Durabilitatea financiară a acestor gospodării se compromite în momentul accesării subvențiilor și creditelor. Nu există eligibilitate pentru gospodăriile casnice, astfel că procesul de producție se limitează la nivelul reproducției simple (EEC, 2018).

Efectele pandemiei COVID 19 asupra veniturilor producătorilor de lapte sunt semnificative, deși lucrările tehnologice trebuie să fie asigurate în termen, inclusiv baza furajeră pentru perioada de iarnă. S-au redus semnificativ veniturile fermierilor din cauza reducerii numărului de puncte de colectare a laptelui și a sistării activității piețelor locale, astfel fermierii fiind nevoiți să-și livreze laptele pe piețele regionale suportând costuri adiționale.

Cele afirmate mai sus sunt confirmate prin datele statistice prezentate în **Figura 1**.

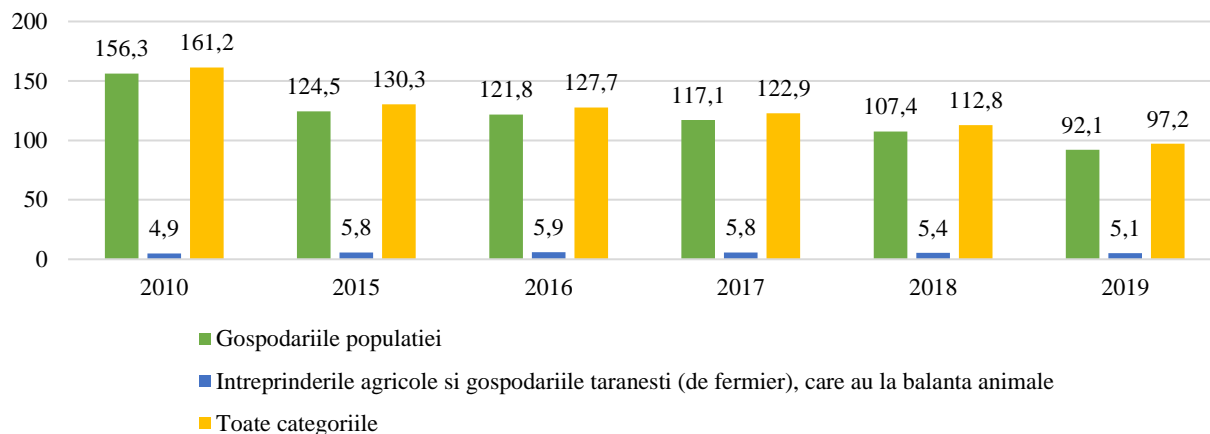

Figura 1. Dinamica șeptelului de vaci în Republica Moldova după tipuri de gospodării, mii capete (FAO, 2020)

Statistica șeptelului de vaci ne demonstrează repartizarea vacilor pentru lapte în funcție de tipurile de gospodării. Toate vacile sunt repartizate în două categorii: 1) gospodăriile populației; și 2) întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier). În prima categorie s-au sistematizat șeptelul de vaci din toate gospodăriile casnice din țară, în cea de-a doua categorie cele din entitățile juridice și gospodăriile țărănești (de fermier). Al treilea indicator prezentat în această figură este indicatorul cumulativ al ambelor categorii menționate. După cum observăm în dinamică șeptelul total de vaci se reduce. În ultimii zece ani numărul total de vaci în Republica Moldova s-a redus cu circa 64 mii capete. Această reducere a avut loc în cadrul gospodăriilor populației, din contul acestora s-a modificat șeptelul de vaci mulgătoare. Dacă vom analiza cu atenție **Figura 1** vom vedea că numărul vacilor înregistrate în întreprinderile corporative și gospodăriile țărănești nu se modifică în dinamică. Numărul nu fluctuează semnificativ din 2010 până în 2019 și se menține la nivelul de circa 5 mii capete. Ca urmare a acestor cercetări înțelegem că lipsește o dezvoltare coerentă a subsectorului la nivel de șeptel. Dacă e să analizăm la nivelul datelor relative ale acestui indicator, atunci constatăm că ponderea entităților corporative și a gospodăriilor țărănești în numărul total de vaci în țară este doar de 5%, celelalte vaci (95%) se regăsesc în gospodăriile casnice. O asemenea structură a repartizării șeptelului după tipurile de gospodării demonstrează o stare ineficientă a subsectorului de producere a laptelui în Republica Moldova. În condițiile în care gospodăriile casnice nu au acces la instrumente de subvenționare, resurse financiare mai ieftine prin linii de creditare specializate, se reduc capacitățile investiționale a acestor tipuri de gospodării. Menținerea acestei situații pentru următorii zece ani, cel puțin, nu va dezvolta nivelul producțiilor de lactate autohton. Această concluzie reiese din cercetările noastre care demonstrează reducerea numărului total de vaci și a celui înregistrat în gospodăriile casnice, pe de o parte, și ritmul scăzut de dezvoltare a tehnologiilor moderne de producere a laptelui în categoria gospodăriilor casnice ca urmare a accesului limitat sau chiar lipsit la instrumentele de subvenționare, creditare și investiționale.

Producătorii casnici de lapte în perioada pandemiei COVID 19 au fost nevoiți să procese laptele în condiții de casă și să livreze producțiile de la domiciliu, astfel creând premise de sporire a riscului de contaminare cu virusul pandemic.

Indicatorii principali de apreciere a producției de lapte autohtone sunt prezentați în Tabelul 1. Conform datelor prezentate constatăm indicatorul productivității se majorează în dinamică. Conform statisticilor cantitatea medie anuală de lapte muls de la o vacă se variază de la 3,7 până la 3,8 mii litri între anii analizați. Se înregistrează o dinamică pozitivă a acestui indicator, deși în anul 2017 față de anul 2018

observăm o reducere a productivității echivalentă cu cea majorarea înregistrată în 2018 față de anul 2014. Prin urmare, în ultimul an se produce o descreștere a productivității de lapte în calcul la o vacă. Indicatorul respectiv este unicul indicator care se apreciază în dinamică.

Producția globală de lapte în țară se micșorează și în anul 2018 a ajuns la 373 095 tone față de 485 323 tone în anul 2014. În decursul a cinci ani producția s-a redus cu circa 112 228 tone, ceea ce constituie circa 23,12%. Cercetările noastre demonstrează că reducerea are loc în condițiile sporirii productivității unei vaci mulgătoare. O asemenea situație se explică prin reducerea șeptelului de vaci în Republica Moldova.

Tabelul 1

Indicatorii principali de apreciere a producției de lapte de vacă în Republica Moldova

Indicatorul	Anul					Abaterea în 2018 față de 2014 (±)	Ritmul de creștere în 2018 față de 2014 (±), %
	2014	2015	2016	2017	2018		
Cantitatea medie de lapte de la o vacă, kg	3,7	3,7	3,7	3,9	3,8	+0,1	+4,55%
Producția globală de lapte, tone	485 323	479 544	462 078	442 687	373 095	-112 228	-23,12%
Șeptelul de vaci pentru lapte, capete	132 173	130 812	127 910	112 752	97 189	-34 984	-26,47%
Valoarea producției globale în prețuri comparabile, mii USD	148 366	146 563	141 112	136 838	135 176	-13 190	-8,89%
Valoarea producției globale în calcul la o tonă lapte în prețuri comparabile, USD	306	306	305	309	362	+57	+18,52%

Sursa: elaborat de autor după FAO, disponibil în: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/TP>

Șeptelul de vaci în țară s-a redus între anii analizați cu circa 34 984 capete. Ritmul de reducere în 2018 față de 2014 a constituit 26,47%. În anul 2018 acest indicator a ajuns la nivelul de 97 189 capete.

Indicatorul principal, valoarea producției globale în prețuri comparabile înregistrează depreciere. În 2014 față de 2018 producția de lapte s-a depreciat cu 13 190 mii USD, aceasta constituie circa 9%. Acest rezultat, la fel, este influențat de reducerea producției de lapte. Mai mult decât aceasta, acest indicator raportat la o tonă de lapte ne demonstrează deprecierea valorii. Astfel, în anul 2018 față de anul 2014 valoarea producției globale în calcul la o tonă de lapte (ultimul indicator din Tabelul 1) s-a majorat cu 57 USD sau cu 18,52%. Acest indicator în anul 2014 a constituit 306 USD.

Cercetările referitoare la principalii indicatori de apreciere a producției de lapte vacă în Republica Moldova demonstrează că subsectorul își diminuează din capacități reieșind din dinamica șeptelului, ca fiind factorul principal de influență asupra dezvoltării subsectorului. Reieșind din evoluția acestui factor se reduce și producția globală de lapte. Totuși, în aceste condiții, productivitatea unei vaci se majorează, ceea ce ne demonstrează că fermierii acestui subsector își perfecționează tehnologiile în scopul sporirii productivității.

Referințe bibliografice

1. Chilimar, S. (2010). Situația și perspectivele sectorului zootehnic în Republica Moldova. *Conferința Științifică Internațională Dedicată Aniversării de 70 de Ani de La Fondarea Facultății de Zootehnie În UASM*, 25–33.
2. EEC. (2018). *Overview of the cattle meat market of the Member States of the Eurasian Economic Union for 2013-2017*. EEC.
3. FAO. (2020). *FAOSTAT*. <http://www.fao.org/faostat/ru/#data/TI>
4. Maciuc, V., Leonte, C., & Radu-Rusu, R. (2015). *Manual de bune practici în creșterea bovinelor*.

DEZVOLTAREA SECTORULUI PRODUCȚIEI DE CARNE DE BOVINĂ

Ion DONCILA, *doctorand*
Universitatea Agrară de Stat din Moldova
calarasivin@gmail.com
Grigore BALTAG, *doctor*
Universitatea Agrară de Stat din Moldova
g.baltag@uasm.md

Rezumat. *Actualmente producția de carne în Republica Moldova nu este suficient dezvoltată pentru acoperirea consumului intern, astfel încurajând-se importul de carne și produse din carne. Aceasta este reflectată de starea economică instabilă a sectorului de bovine și cea a ramurii zootehnice autohtone din cauza nivelului redus de subvenții și gradul de atragere a investițiilor. Una dintre problemele cu impact negativ asupra dezvoltării fermei de bovine pentru carne este și factorul climateric, care influențează mediul de formare a pășunilor îndeosebi, fermele de animale care sunt întreținute în pajiști la păscut, care și așa sau micșorat din cauza schimbării statutului terenului și trecute în categoria terenului agricol destinat creșterii culturilor agricole. La această stare de lucruri se mai adaugă și efectul pandemic COVID 19 care de asemenea pune presiuni pe dezvoltarea economică a subramurii inclusiv din considerentul reducerii implicării potențialului uman ca măsură de autoizolare. Totodată, acest impact negativ ne impune pentru viitor întreprinderea măsurilor de tehnologizare astfel limitând factorului uman la participarea în procesul de producere a bovinelor pentru carne, iar în cazuri de pandemii datorită tehnologizării este posibil de minimalizat riscul asupra subramurii respective. Pandemia COVID 19 sub aspect social plasează impactul negativ asupra economiei naționale nu numai prin prisma procesului de creștere dar și de prelucrare, mai ales în mediul rural unde ar fi baza dezvoltării subramurii investigate.*

Cuvinte-cheie: COVID 19, bovine, producție de carne, subramură, impact, tehnologizare, proces de producere, risc.

JEL Clasification: D0, J54, J70

Adnotation. *Currently, meat production in the Republic of Moldova is not sufficiently developed to cover domestic consumption, thus encouraging the import of meat and meat products. This is reflected in the volatile economic situation of the cattle sector and the domestic livestock sector due to the low level of subsidies in the livestock sector and the degree of investment attractiveness. One of the problems with a negative impact on the development of the cattle farm is the climatic factor; the drought that influences the environment of pasture formation and, in particular, the animal farms that are maintained in pasture pastures which have decreased due to changing land status. and passed into the category of agricultural land intended for growing agricultural crops. To this state of affairs is added the pandemic effect of COVID 19, which also puts pressure on the economic development of the sub-branch, including in terms of reducing the involvement of human potential as a measure of self-isolation. At the same time, this negative impact requires us to undertake technological measures in the future, thus limiting the participation of the human factor in the production process of beef cattle, and in cases of pandemics due to technologicalization it is possible to minimize the risk on that sub-branch.*

The COVID 19 pandemic from a social point of view places the negative impact on the national economy not only in terms of the growth process but also of processing, especially in rural areas where it would be the basis for the development of the investigated sub-branch.

Keywords: COVID 19, cattle, meat production, subbranch, impact, technology, production process, risk.

Rezultatele ascendente într-un anumit sector vorbește în primul rând despre o activitate științifică intensă asupra domeniului respectiv. În acest sens sunt elucidate problemele, carențele se propun soluții

care fiind implementate se materializează în rezultate pozitive înalte. Bilanțul modest a subramurii zootehniei din Republica Moldova indică la insuficiența cercetării domeniului de creștere a bovinelor pentru carne dovada căreia servesc numeroasele probleme care influențează negativ dezvoltarea subramurii respective.

Impactul economic al pandemiei COVID 19 asupra rezultatului din activitatea de creștere a bovinelor pentru carne survine din limitarea participării potențialului uman implicat în procesul de alimentare a efectivelor de bovine, întreținere, etc. reieșind din prescripțiile imperative ale Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică (*Hotărârea nr. 11 din 15 mai 2020*) care expres obligă respectarea unor condiții de activitate pe perioada de pandemie/carantină (*nerespectarea cărora face pasibilă atragerea la răspundere a persoanelor fizice/juridice cu aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter pecuniar*). Totodată scade consumul de carne ca rezultat al ridicării nivelului de morbiditate și mortalitate a persoanelor ca rezultat al contaminării cu COVID 19, stagnează procesul de producție pe segmentele unde forța de muncă nu poate fi înlocuită cu cea tehnologică etc.

Impactul social al COVID 19 se răsfrânge și asupra sistemului economic, deoarece din cauza unor restricții venitul persoanelor scade, cheltuielile din cauza fricii sunt orientate spre achiziționarea serviciilor de sănătate în defavoarea altora (inclusiv a procurării rezervate/moderate a cărnii și produselor din carne), scade puterea de cumpărare a banilor, se micșorează comerțul cu astfel de produse, etc.

Experții FAO afirmă că, reducerea prețului din ultimii ani are la bază modificările demografice din țările UE, SUA și Canada. Îmbătrânirea populației în aceste țări a redus din consumul de carne de bovine. Conform Farm Credit Canada, dinamica consumului de către om a cărnii și produselor din carne se majorează până la vârsta de 49 ani ajungând cel mult la o normă zilnică de 80 g, după care se micșorează ajungând la vârsta de 80 de ani la o normă medie zilnică de 50 g.

Producția cărnii de bovine este pe locul al treilea în lume după cea de suine și pasăre. Ponderea producției de carne în cea mondială constituie circa 22%. Producția globală de carne în anul 2018 a constituit 66 776 269 tone. Cele mai mari cantități de carne de bovine producându-se în SUA, Brazilia și China. Primele zece țări-lider după producția de carne asigură circa 60,8 % din cea mondială. SUA fiind cel mai mare producător de carne de bovine din lume are o pondere de 18-20% din producția mondială, ceea ce ar constitui a cincea parte din producția de carne consumată pe mapamond.

România și Ucraina greutatea medie a carcasei este de 167 kg și, respectiv, de 169 kg. Țările care înregistrează cel mai înalt nivel acestui indicator sunt Iranul, Singapore, Luxemburg, Austria, Irlanda. Conform acestei clasificări, cele mai înalte productivități a carcasei sunt în țările unde carnea de bovine face parte din bucătăria

tradițională și au tradiții de producere a cărnii de bovine. Tehnologia de creștere a bovinelor la carne în aceste țări este diferită.

Un alt indicator de apreciere a productivității bovinelor la carne este numărul de animale sacrificate în calcul la o unitate de producție. Anual, conform datelor FAO, în lume se sacrifică circa 300 milioane bovine în abatoare specializate pentru carne.

Tabelul 1

Dinamica animalelor sacrificate și a producției de carne la nivel mondial

Etichete de rânduri	2014	2015	2016	2017	2018
Animale_sacrificate, capete	296 583 847	293 893 546	294 463 976	297 730 190	302 128 109
Producție carne, tone	64 125 326	63 581 417	64 145 882	65 014 035	66 776 269
Valoarea producției globale de carne, mil USD	296 991	256 430	265 842	241 939	236 512

Sursa: elaborat de autor după FAO, disponibil în: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/TP>

În ultimii ani observăm o stabilitate a acestui indicator, media fiind de 296 959 934 capete. Cele mai multe animale sunt sacrificate în abatoarele din Brazilia (39,6 milioane capete), China (39,5 milioane capete), SUA (33,7 milioane capete), Argentina (13,4 milioane capete) și India (9,2 milioane capete).

Comerțul internațional se realizează la bursele de mărfuri de ex: U.S. Meat Export Federation unde are loc promovarea exportului de carne de bovine, se oferă suport informațional pe diverse domenii. Datorită unui asemenea proces comerțul devine organizat, mai eficient și capabil să depășească unele riscuri la nivel mondial. Valoarea comerțului internațional în anul 2018 a ajuns la nivelul de 24 779 356 mii USD, raportul dintre export și import fiind de 50/50.

Tabelul 2

Dinamica comerțului internațional cu carne de bovine

Anul / Modificarea	Export, tone	Export, mii USD	Import, tone	Import, mii USD
2014	11 514 500	14 800 107	11 255 421	14 770 304
2015	11 954 300	12 416 491	11 766 349	12 580 969
2016	12 046 116	12 086 544	12 071 280	12 079 242
2017	12 047 496	13 556 529	12 767 202	13 925 139
2018	12 313 304	12 199 748	13 175 132	12 579 608
Modificarea absolută în 2018 față de 2014	+798 804	-2 600 360	+1 919 711	-2 190 696
Ritmul de creștere în 2014 față de 2018, %	+6,94%	-17,57%	+17,06%	-14,83%

Sursa: elaborat de autor după FAO, disponibil în: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/TP>

O asemenea tendință al comerțului extern la producția de carne, în mod inevitabil va afecta șeptelul de bovine pentru carne.

Cei mai mari exportatori la nivel mondial sunt Polonia, Franța, Germania, Olanda, SUA, Brazilia, Australia.

Neașteptat pentru mai mulți analiști și experți în sectorul respectiv este productivitatea înaltă a Belarus. Către anul 2018 ocupă poziția a 7-a în clasamentul mondial. Belarus a depășit Belgia și Australia după cantitatea producției exportate.

Concluzii

Analizând producția de carne, ajungem la concluzia că țările cu cel mai mare șeptel de animale își asigură consumul intern. În lista exportatorilor apar țări cu un nivel de producție mai redus. Astfel concluzionăm că aceste țări asigură venituri din exportul cu carne și animale vii. Această direcție de dezvoltare poate fi luată drept exemplu și de către Republica Moldova în dezvoltarea subsectorului pentru viitor.

Sistematizând cercetările noastre referitoare la dezvoltarea subsectorului de producere a cărnii de bovine la nivel mondial considerăm că, în ultimii ani producția globală de carne se majorează, crește numărul de animale sacrificate la carne. De asemenea, se majorează comerțul internațional cu carne de bovine și animale vii. Toate aceste tendințe demonstrează că subsectorul este în continuă ascensiune după capacitățile de producție. În același timp, se înregistrează diminuarea prețurilor la export și import cu carne și animale vii. Valoarea producției globale a cărnii se micșorează în dinamică. Cei mai mari producători de carne de bovine sunt în America, Africa și China. Polonia este cel mai mare exportator de carne din lume.

Referințe bibliografice

1. Eremia N. Tehnologii în zootehnie. Manual. Chișinău, 2013, Ed.:UASM;
2. Maciuc V., Manual de bune practice în creșterea bovinelor. Iași 2015;
3. http://www.uaiasi.ro/rofiles/doctorat/2015/10-70_Diaconu_Emanuiel_ro.pdf;
4. <https://statistica.gov.md/pageview.php1=ro&idc=407&nod=1&#idc=558&>;
5. <http://www.fao.org/faostat/en/#data/TP>

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC AND THE DROUGHT ON THE PRICES OF THE MAIN AGRICULTURAL PRODUCTS OF ANIMAL ORIGIN IN ROMANIA

Daniela Nicoleta BADAN (VOICILA)

badan.daniela@iceadr.ro,

Ionut Laurentiu PETRE

petre.ionut@iceadr.ro

*Research Institute for Agriculture Economy and Rural Development (ICEADR),
Bucharest, Romania*

Abstract: *In this paper we want to determine the possible impact that the drought and the overlap of the COVID pandemic on it may have on the prices of agricultural products of animal origin in Romania. In this context, the level of prices in the first half of the previous year was compared with the level of prices in the first half of the current year, in order to be able to determine, from a statistical point of view, whether there are significant differences. It was found that for five of the six products analyzed, the prices in the first half of 2020 were higher than in the first half of 2019. Following this analysis, the correlation coefficients between the price level and the precipitation level were determined, and subsequently between the price level and the market demand, the latter influenced by the pandemic. It was found that both phenomena indirectly influenced the prices of agricultural products of animal origin.*

Keywords: *animal products, prices, COVID pandemic, drought, Romania.*

JEL Classification: *M11, J43, O18, O22*

introduction

In Romania, at the beginning of the agricultural year 2019-2020, respectively with the beginning of September 2019, an extreme drought phenomenon was registered, which greatly affected the main vegetable crops. The drought continued in the first quarter of 2020, so, in addition to autumn crops, spring crops were also affected. An indisputable proof in this respect is the fact that, at the proposal of the Ministry of Agriculture and Rural Development, a law was drafted (emergency decree no. 148/2020) regulating compensations for the affected areas (Official Monitor, 2020).

Over this difficult period of agriculture from a climatic point of view, the onset of the COVID-19 epidemic in Romania, which directly influenced the agri-food sector, also overlapped. According to Butu et al. (2020), who studied the impact of the COVID-19 crisis on the buying behavior of consumers of fresh vegetables, found that the pandemic induced significant changes in the buying behavior of consumers. In addition to these demand-related issues, it is considered that this crisis has also led to a reduction in the supply of products, given the limitations on trade.

We consider that these two phenomena have to some extent influenced the evolution of agricultural product prices, so this is also the question of research, to what extent the pandemic and drought have affected the price of agricultural products of animal origin.

Material and method

In this paper we want to analyze the price dynamics for the main agricultural products of animal origin in Romania, and then determine the influence that the COVID-19 pandemic may have, but also the severe drought since the beginning of the agricultural year. In this sense, we will analyze quantitatively and qualitatively statistical data taken from the National Institute of Statistics (INS) with reference to the price of these products, making a comparative analysis of the first half of 2020 with the first half of the annals 2019, and subsequently aspects related to drought (precipitation level) will be analyzed with the help of meteorological data provided by different weather stations, and finally the consumption of these products will be analyzed as a phenomenon of pandemic.

These data will be analyzed statistically using the t test, hypothesis testing and the Pearson correlation coefficient. The research will analyze a series of agricultural products of animal origin that are very important in human nutrition, namely: the main varieties of meat (cattle, sheep, poultry and pigs), cow's milk and eggs.

Results and discussions

In order to be able to determine the influence of the COVID-19 pandemic and the drought on prices, a quantitative analysis of the evolution of prices for the main agricultural products of animal origin in Romania must previously be performed. This analysis will be performed comparatively, respectively the price of products from the first half of 2019 with the price of products from the first half of 2020. Subsequently, the hypothesis will be tested according to which the price differs in 2020 compared to 2019, registering an increase, this analysis will be performed with the t test, from the Data Analysis package of MS Excel.

Following these analyzes on the price difference between the first half of 2020 and the first half of 2019, on the main agricultural products of animal origin, it can be stated that for 5 of the 6 products analyzed the prices increased significantly in 2020, compared to the same period of last year. On the other hand, we consider that the Covid-19 pandemic indirectly affected the price of these products, which are somewhat dependent on imports, and the reduction of trade led to higher prices.

In this regard, two analyzes were performed on the two reasons stated above, thus, correlation coefficients were determined between the prices of agricultural products and the level of precipitation in the months under study.

Table 1

Correlation of precipitation with the price of the main agricultural products of animal origin

	Average rainfall	Poultry meat price	Beef meat price	Sheep meat price	Pork meat price	Cow milk price	Eggs price
Average rainfall	1						
Poultry meat price	0.49056	1					
Beef meat price	0.05613	0.61255	1				
Sheep meat price	0.34161	0.69479	0.50596	1			
Pork meat price	-0.02008	0.22955	0.79809	0.26272	1		
Cow milk price	-0.45690	0.08564	0.72107	0.04102	0.56559	1	
Eggs price	-0.73915	-0.51408	0.14983	-0.45112	0.21952	0.72759	1

Source: own calculations based on data <https://www.catd.ro/> and INS using Data Analysis of MS Excel

In table 1 it can be seen that there are only 3 links of medium and close intensity, between precipitation and the price of agricultural products (poultry, milk and eggs). There is a correlation coefficient of 0.49 between precipitation and the price of poultry meat, which suggests that there is a link of medium and positive intensity, contrary to the purpose of this analysis. For the other two quite strong relations, there is a correlation coefficient of -0.456 between the level of precipitation and the price of milk and of -0.739 between precipitation and the price of eggs. These links of medium and high intensity, inversely proportional, show that when the level of precipitation decreases the price level for these two products increases, which is very possible to have happened this agricultural year as well.

Table 2

Correlation of average monthly consumption with the price of the main agricultural products of animal origin

<i>Cow Milk</i>	<i>Monthly consumption</i>	<i>Price</i>
Monthly consumption	1	
Price	-0.88902	1

<i>Eggs</i>	<i>Monthly consumption</i>	<i>Price</i>
Monthly consumption	1	
Price	-0.80535	1

Source: own calculations based on INS data using Data Analysis of MS Excel

As can be seen in Table 2, which determines the Pearson correlation coefficients between the price of milk and eggs and their average monthly consumption, in both cases, the coefficient has a close intensity relationship, but an inverse relationship. This can be contradicted by economic theory, but in this case, given that the value of the coefficients is over 0.8, representing a close relationship, it can be seen that when the price rose due to drought, and the difficulty of trade due to the pandemic, corroborated by the fact that the income level of the population decreased during this period, the consumption of these products of animal origin decreased, given the opposite trend of increasing consumption for the main staple foods; the latter have replaced much of the animal protein, given the rising price and declining income of the population.

Conclusions

The aim of this paper was to determine the impact that the Covid-19 pandemic and the drought of this agricultural year may have on the prices of the main agricultural products of animal origin.

Prices were studied for the following products: the four main species of meat (cattle, sheep, poultry and pigs), cow's milk and eggs. Following the analysis and testing of the hypothesis, using the t test, according to which the prices in the first half of 2020 are higher than in the first half of 2019, it was true for five of the six products analyzed, with the exception of poultry.

The level of precipitation in both periods and correlated with the Pearson correlation coefficient was taken into account. prices for each product. It was found that there is an indirect influence between the level of precipitation and the price of milk and eggs, in the sense that when the level of precipitation decreases, prices increase, this fact being easily explained given the plant production which is directly conditioned by meteorological factors and the share feed in the cost of obtaining milk and eggs is very high almost 50%.

Performing a similar analysis, using the Pearson correlation coefficient, it was found that between the price level and the demand level there is a very close relationship, but inversely proportional. Thus, it can be seen that although demand has decreased, the price level has increased. This strange phenomenon from the point of view of economic theory, is easy to explain given the situation we are going through. With the onset of the state of emergency, demand increased significantly, but this was only for staple and staple foods, coupled with declining household incomes and rising prices for animal products, there was a significant decline in consumption. The impact of the pandemic on the price of animal products can be identified in trade relations, which are altered by this unexpected phenomenon, so a reduction in supply on the market of these products has been noted by an increase in their price.

It can be concluded that both the drought and the COVID-19 pandemic indirectly influenced the prices of the main agricultural products of plant origin, the drought by decreasing plant production and thus increasing the cost of feed, and the pandemic by restricting trade, leading to declining market supply. and rising prices, and this rise in prices coupled with declining revenues has led to a decline in consumption of these products.

Bibliography

1. Anh, D.L.T. and Gan, C. (2020), "The impact of the COVID-19 lockdown on stock market performance: evidence from Vietnam", *Journal of Economic Studies*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi-org.am.e-nformation.ro/10.1108/JES-06-2020-0312>
2. Butu, A., Brumă, I.S., Tanasă, L., Rodino, S., Vasiliu, C.D., Doboş, S. and Butu, M. (2020), "The Impact of COVID-19 Crisis upon the Consumer Buying Behavior of Fresh Vegetables Directly from Local Producers. Case Study: The Quarantined Area of Suceava County, Romania", *International Journal of Environmental Research and Public Health*, Vol. 17, No. 15, 5485, <https://doi.org/10.3390/ijerph17155485>
3. Cao, L., Li, T., Wang, R. and Zhu, J. (2020), "Impact of COVID-19 on China's agricultural trade", *China Agricultural Economic Review*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi-org.am.e-nformation.ro/10.1108/CAER-05-2020-0079>
4. Fan, S., Si, W. and Zhang, Y. (2020), "How to prevent a global food and nutrition security crisis under COVID-19?", *China Agricultural Economic Review*, Vol. 12 No. 3, pp. 471-480. <https://doi-org.am.e-nformation.ro/10.1108/CAER-04-2020-0065>
5. *** <https://www.catd.ro/>
6. *** NIS – National Institute of Statistics (INS – Institutul Național de Statistică) – www.insse.ro
7. *** Ordonanța de Urgență (Emergency Decree) no. 148/2020 (Monitorul Oficial)

MANIFESTAREA CONDIȚIILOR CLIMATICE ASUPRA UMIDITĂȚII SOLULUI ȘI PRODUCTIVITĂȚII AGROECOSISTEMELOR CULTURILOR DE CÂMP DIN NORDUL MOLDOVEI – FLUCTUAȚIE ECONOMICĂ ÎN PERIOADA PANDEMICĂ COVID-19

Olesea COJOCARU

Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Facultatea de Agronomie, Republica Moldova
o.cojocaru@uasm.md

Petru PANFIL

Gospodăria Țărănească "Agro-Panfil", r. Dondușeni, s. Plop, Republica Moldova
panfilpiotr@yahoo.com

Cătălina BUGA

catalina.c@list.ru

Rezumat. Încălzirea globală este considerată în prezent un „cataclism planetar” în plină desfășurare; este cel mai grav risc climatic de pe Pământ, ale cărui cauze, încă necunoscute exact, creează contradicții importante în lumea științifică și între factorii de decizie politică și economică la scară globală (www.old.meteo.md). Schimbările climatice au devenit o amenințare pentru dezvoltarea agriculturii, iar măsurile de atenuare și adaptare trebuie să devină o prioritate cheie pentru Republica Moldova. Astfel, problema comunității științifice în fața dilemei de a găsi compromisul dintre dezvoltarea economică și efectele acesteia asupra schimbărilor climatice este actuală. Variabilitatea climatică influențează toate sectoarele economiei, dar agricultura este sectorul cel mai vulnerabil (Buza și colab., 2007; Mihailescu, 2004). Acest articol oferă o analiză a cercetărilor efectuate în 2016-2019, cu date obținute prin monitorizarea influenței factorilor climatici asupra umidității solului și a productivității agroecosistemelor culturilor de câmp din localitatea Plop, raionul Dondușeni, GȚ „Agro-Panfil”. Autorii subliniază rolul și importanța mare a studiului efectuat asupra schimbărilor climatice prin evaluarea condițiilor climatice (temperatură și precipitații) prin stația HOBO, oferindu-ne date și exemple concrete. Această lucrare descrie, de asemenea, că agroecosistemele au fost monitorizate practic de la însămânțare la recoltare și post-recoltare pe tot parcursul anului agricol prin Stația „HOBO - 01102025”. Au fost cercetate principalele ecosisteme agricole (grâu de toamnă, orz de toamnă, soia, rapiță, lucernă) caracteristice zonei de nord a țării. Cercetările au arătat că condițiile climatice au influențat recolta culturilor de câmp. Recolta medie pentru grâu de toamnă (4,8 t/ha) și orz de toamnă (6 t/ha) a fost ridicată, boabe de porumb - foarte mare (9 t/ha), floarea-soarelui (2,4 t/ha), rapiță (3,3 t/ha), sfeclă de zahăr (60 t/ha), soia (1,8 t/ha) - scăzută. Sub acest aspect, actualitatea cercetării, influența factorilor climatici din localitatea Plop, raionul Dondușeni asupra productivității agroecosistemelor culturilor de câmp este strict necesară în căutarea soluțiilor la problemele legate de schimbările climatice.

Cuvinte-cheie: agroecosistem, condiții climatice, localitatea Plop, productivitate, seceta, stația „HOBO – 01102025”.

JEL Clasification: Q55, O4, L26

Teritoriul Republicii Moldova aparține zonei cu umiditate insuficientă. (www.ro.wikipedia.org). Astfel, sub raport ecologic, seceta poate produce degradarea terenurilor agricole și reducerea potențialului biologic al solului, o înrăutățire a condițiilor de viață și de muncă ale oamenilor. În plan economic, acest fenomen natural extrem afectează, în primul rând, producția agricolă și pune în pericol securitatea alimentară a populației. Acest lucru are un impact negativ nu numai pe plan local, ci și la nivel de țară, unde influențele economice și sociale sunt legate, îndeosebi, de producția agricolă, de irigații ș.a. (Chiriac și colab., 2005; Schimbarea climei, 2000). Producția agricolă, spre deosebire de cea industrială, are un grad foarte ridicat de nesiguranță, depinzând, în cea mai mare măsură, de condițiile climatice (Berdin și colab., 2018; Constantinov

și colab., 2008). După cum se cunoaște, seceta afectează, în primul rând, producția vegetală, iar în funcție de durată și intensitatea acestui fenomen, efectele sale negative se transferă și în zootehnie.

Cercetarea influenței secetei pe agrocenoze s-a efectuat în dependență de sistemul de lucrare aplicat (Arătură și No-till) pe cernoziomul levigat luto-argilos, GȚ „Agro-Panfil”, în localitatea Plop, raionul Dondușeni, pe perioada 2016-2019. Pentru efectuarea cercetărilor au fost folosite următoarele metode de cercetare: - aprecierea condițiilor climaterice (*temperatura și precipitațiile*) prin intermediul stației HOBO; - evaluarea productivității agroecosistemelor culturilor de câmp.

Astfel, datele agrometeorologice constau dintr-un ansamblu de mijloace științifice și tehnice, ce se bazează pe cunoașterea condițiilor climatice (Figura 1) și a efectelor lor asupra materialului biologic, solului și tehnologiilor de cultură având drept scop furnizarea de informații deosebit de utile pentru gestionarea și dezvoltarea exploatațiilor agricole și a mediului rural.

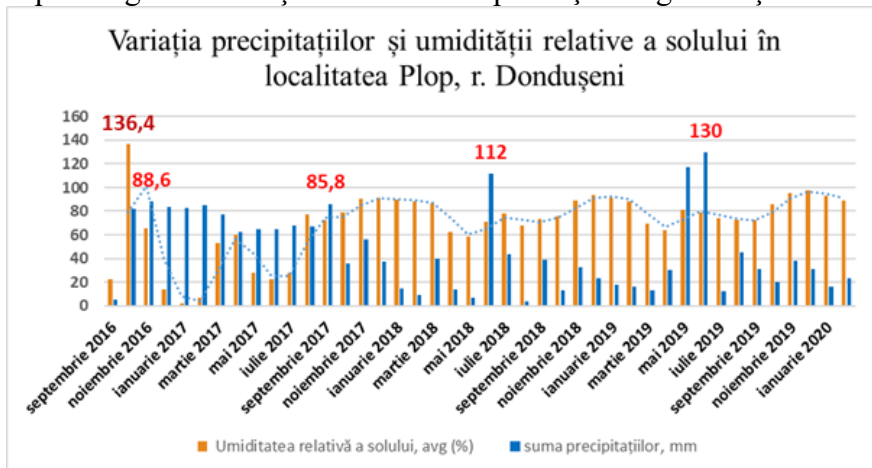

Figura 1. Variația sumei precipitațiilor și umidității relative a solului în localitatea Plop, r. Dondușeni, septembrie 2016 - ianuarie 2020

Reprezentativ ca obiect de cercetare, a fost selectată zona de Nord a Republicii Moldova, localitatea Plop, raionul Dondușeni. Cercetările au fost efectuate în baza agroecosistemelor culturilor de câmp din localitatea Plop, r. Dondușeni, GȚ „Agro-Panfil”. Agroecosistemele s-au monitorizat practic de la semănat până la recoltare și post recoltare pe întreaga perioadă a anului agricol prin intermediul Stației ”HOBO – 01102025”. Cercetările în teren s-au efectuat de 3-4 ori pe an (anii 2016-2019), în dependență de condițiile climaterice și fazele de dezvoltare a plantelor. Descărcarea datelor stației climatice automatizate de pe terenurile GȚ „Agro-Panfil” a permis detalierea influenței condițiilor climatice (temperatura medie a aerului, (°C) și a precipitațiilor atmosferice, (mm)) asupra proprietăților solurilor cercetate, regimurilor și productivității agroecosistemelor. Productivitatea principalelor categorii de produse agricole se prezintă astfel: cereale și leguminoase boabe - 2,73 t/ha, mai mare decât media pe țară (2,47 t/ha); floarea-soarelui -1,28 t/ha, mai mare decât media pe țară (1,15 t/ha); sfecla de zahăr - 29,38 t/ha.

Scopul cercetărilor a fost studierea variației umidității solului sub influența factorilor climatici în dependență de sistemul de lucrare aplicat (Arătură și No-till) pe cernoziomul levigat luto-argilos de pe Podișul Moldovei de Nord, GȚ „Agro-Panfil”, localitatea Plop, raionul Dondușeni, perioada 2016 – 2019 și agrocenoze.

Descărcarea datelor stației climatice automatizate de pe terenurile GȚ „Agro-Panfil” a permis detalierea influenței condițiilor climatice (temperatura medie a aerului, °C și precipitații atmosferice, mm) asupra proprietăților solurilor cercetate, regimurilor și productivității agroecosistemelor. Agroecosistemele s-au monitorizat practic de la semănat până la recoltare și post recoltare pe întreaga perioadă a anului agricol.

Cercetările în teren s-au efectuat de 3-4 ori pe an în dependență de condițiile climaterice și fazele de dezvoltare a plantelor.

Referințe bibliografice

1. Bălțeanu D., Șerban Mihaela. Modificările globale ale mediului. Univ. din București, CERES, 2003, 95 p.
2. Bogdan Octavia. Repere în climatologia românească. Romanian Journal of Climatology, 1, 2005, pp. 9-27.
3. Berdin V., Graceova E., Dobroliubova I. etc. Schimbările climatice în Republica Moldova. M.: Program de dezvoltare ONU, 2018. 254 p.
4. Buza V., Cerbari V., Pârvan P., ș.a. Managementul riscurilor dezastrelor în Republica Moldova, Chișinău, 2007, pp. 20-24.
5. Chiriac D., Geicu A., Humă C., Bleahu A. Efecte socioeconomice ale secetei asupra calității vieții comunităților umane din România. Revista "Calitatea vieții", XVI, nr. 3-4, 2005, pp. 313-331.
6. Constantinov T., Nedelcov M. Evaluarea fenomenelor climatice nefavorabile. În: "Republica Moldova. Hazardurile naturale regionale", Chișinău, 2008, pp. 57-68.
7. Mihailescu C. Clima și hazardurile Moldovei, evoluția, starea, predicția. Edit. Licorn, Chișinău, 2004, 192 p.
8. Obasi O.P. Godwin. Journée météorologique mondiale 2003: Le climat de demain. Bul. de l'OMM, 52, 1/2003, France, 2003, pp. 3-6.
9. Podani M., Dinu Gabriela. Apărarea împotriva inundațiilor component a dezvoltării durabile. Hidrotehnica, Chișinău, Nr. 47(3), 2002, pp. 36-39.
10. ***Climate Variability and Predictability Research in Europa, 1999-2004. Euroclivar Recommendations, Geneva, 1998.
11. ***Internationally agreed glossary of basic terms related to disaster management. United Nation, Department of Humanitarian Affairs, IDNDR, DAA, Geneva, 1992.
12. ***Schimbarea climei. Cercetări, Studii, Soluții, Cul. Lucr., Ministerul Mediului și Amenajării Teritoriului, Chișinău, 2000.
13. ***www.old.meteo.md
14. ***www.gismeteo.md
15. ***www.ro.wikipedia.org/wiki/Clima_Republicii_Moldova.

EFICACITATEA ECONOMICĂ ȘI TENDINȚELE DE DEZVOLTARE AL PRODUCȚIEI ZOOTEHNICE ÎN RM ÎN CONTEXTUL CRIZEI COVID-19¹⁰

Angela CEBAN, *doctor în științe economice,
cercetător științific, INCE*

Rezumat: Eficacitatea sectorul zootehnic prezintă un factor motoriu în direcțiile prioritare de dezvoltarea agriculturii și a sistemelor alimentare. El stimulează schimbările economice, sociale și de mediu la scară largă și este punctul de plecare pentru analizarea tendințelor și problemelor legate de dezvoltarea durabilă a sectorului agroalimentar în general. Scopul principal al cercetării se concentrează pe tendințele și problemele structurale în procesul de obținere și valorificare a produselor de origine animalieră precum și posibilitățile de creștere și producere a animalelor ,inclusiv prin analiza factorilor negativi din mediul exterior.

Cuvinte- cheie: eficacitatea economică, securitatea alimentară, rata rentabilității, piețe competitive.

JEL Clasification: Q18, R29, R30

Nevoia de asigurare a populației cu produse alimentare de origine animalieră presupune refacerea și dezvoltarea în procesul de creștere a animalelor în noile condiții economice.

Eficacitatea domeniului depinde de mulți factori, dintre care menționăm:

- asigurarea stabilității șeptelului și menținerea structurii optime în conformitate cu resursele naturale zonale;

- eliminarea dezechilibrului în sistemul de creștere a animalelor și cel furajer, îmbunătățirea calității rației de hrană;

- protejarea producătorilor autohtoni contra ritmului masiv al importului de produse animaliere similare la prețul de dumping.

Găsirea în continuare a industriei zootehnice într-o situație instabilă amenință securitatea alimentară a țării și crește dependența acesteia de importurile de produse alimentare. Prin urmare, formarea unei producții competitive eficiente este o direcție strategică a politicii agricole a statului.

Intensificarea procesului de creștere a animalelor presupune utilizarea unor factori predominant intensivi de creștere economică, prin urmare, în ciuda faptului că numărul efectivului de animale a scăzut semnificativ în timpul reformelor economice, este nevoie să se acorde prioritate creșterii productivității animalelor. În prezent avem 81 de vaci la mia de oameni, în timp ce în Anglia, SUA și alte țări dezvoltate avem 30-40 de vaci. Productivitatea animalelor din aceste țări este de 6500-8000 kg de lapte și mai mult.

Analiza stării actuale al producției interne în domeniul zootehnic ne arată necesitatea refacerii acestui sector prin utilizarea rațională a întregii game de resurse disponibile, nemijlocit și prin sprijinul direct din partea Statului.

Reglementarea de stat a producției agroindustriale implică:

- dezvoltarea de acte juridice normative, programe regionale țintă pentru dezvoltarea zootehniei;

- introducerea unor stimulente fiscale și alte instrumente pentru producătorii de mărfuri;

- reglementarea parității de preț pentru produsele agricole și industriale, precum și resursele energetice;

- îmbunătățirea mecanismului relațiilor economice dintre producătorii agricoli și întreprinderile de prelucrare și comerț;

- menținerea proprietății de stat asupra activității întreprinderilor ce țin de selecție și reproducție.

¹⁰ Elabora în cadrul Expresiei de interes "Managementul riscurilor și elaborarea măsurilor de atenuare a consecințelor pandemiei COVID-19 asupra securității alimentare a Republicii Moldova", (AGROCOV19), cifra 20.70086.25/COV

Tabelul 1

Eficiența economică a producției și vânzările de produse animaliere în compartimentele agricole din RM

Produsele de origine animală	2015	2016	2017	2018	2019
Costurile medii de producție la 1 tonă , lei					
Lapte	4890	4850	4868	5350	5400
Ouă	1089	1108	1129	1009	1020
Lâna	4830	4783	4800	5100	5845
Sporul în greutate vie:					
Bovinelor	39820	40450	42800	42120	43200
Suinelor	32280	35500	34802	35512	36200
Păsărilor	30140	32500	29340	29800	31250
Ovinelor	23305	23660	26670	27680	28000
Prețul mediu de vânzare a produselor, lei tona					
Lapte	5317	5827	5818	5847	6064
Ouă	1062	1074	1092	930	892
Lâna	10133	10624	7827	7832	5691
Greutatea în masă vie:					
Bovinelor	23814	26565	25268	29545	27335
Suinelor	23897	24368	36582	25277	29441
Păsărilor	23586	25299	21962	19488	22156
Ovinelor	28890	19874	19031	16787	24890
Nivelul profitabilității, %					
Lapte	8,7	20,1	19,5	9,3	12,3
Ouă	-2,5	-3,1	-3,3	-7,8	-12,5
Lâna	109,8	122,1	63,1	53,6	-2,6
Greutatea în masă vie:					
Bovinelor	-40,2	-34,3	-40,9	-29,8	-36,7
Suinelor	-25,9	-31,4	5,1	-28,8	-18,7
Păsărilor	-21,7	-22,2	-25,1	-34,6	-29,1
Ovinelor	23,9	-16,0	-28,6	-39,4	-11,1

Sursa: elaborare proprie conform datelor [1].

Evaluarea eficacității producției animaliere din RM ne demonstrează că acest sector a fost neprofitabil pe toată perioada reformelor economice, cu excepția laptelui și a lînei de oi avînd o creștere consecutivă cu 3,6 p. în anul 2019 față de cel 2015.

Din păcate, și pentru primele șase luni ai anului 2020 rentabilitatea produselor din sectorul zootehnic rămîne negativă, fapt nu permite nici extinderea, cât și reproducerea simplă a sectorului vizat.

Conceptul de creștere economică poate fi expus ca creșterea indicatorilor volumetrici ai activității economice în urma utilizării crescînde al factorilor de producție utilizați sau a îmbunătățirii echipamentelor și tehnologiei.

Aplicabil sectorului zootehnic, putem vorbi despre o creștere al volumului de producție, îmbunătățirea calității acesteia datorită majorării efectivului și productivității animalelor, prin

utilizarea optimă a raselor productive și a mijloacelor materiale și tehnice, îmbunătățirea rației de hrană, alocarea fluxurilor investiționale.

O problemă gravă se axează în producerea cărnii de vită, porc și pasări la care costul ridicat de producție este cu 18-20% mai mare decât în majoritatea țărilor europene. Acest lucru nu permite producătorilor interni să efectueze o reproducere extinsă la prețurile de vânzare predominante. Dorința de a cumpăra produse la prețuri mai mici încurajează întreprinderile de procesare a cărnii să cumpere materii prime importate. Există o lipsă evidentă a legăturilor de integraționiste între producătorii și întreprinderile de prelucrare. Ca urmare, nu există niciun interes pentru succesul celuilalt.

Astfel, dezvoltarea în continuare a pieței produselor de origine animalieră și creșterea eficienței producției sale sunt posibile în cazul transformărilor calitative din acest domeniu, care implică și dezvoltarea unui fundament propriu în contextul reproductiv.

Succesul sectorului analizat este indisolubil legat și de modernizarea tehnologică a fermelor agricole și de acceptare, care necesită resurse financiare semnificative. Dar pentru a rezolva problemele ridicate domeniului, sunt necesare atât sprijin financiar din partea statului, cât și o politică agrară clară care să declare priorități, în care interesele producătorilor autohtoni să fie întotdeauna pe primul loc.

Rezolvarea acestor sarcini stabilite se poate efectua doar prin creșterea semnificativă a eficienței economice, ceea ce implică o creștere a efectului benefic din utilizarea resurselor și a investițiilor totale.

Referințe bibliografice

1. Biroul Național de statistică al Republicii Moldova, <https://statistica.gov.md/>, accesat la 02.07.2020. http://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica__05%20PRE__PRE030__serii%20anuale/PRE030090.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

IDENTIFICAREA ȘI MANAGEMENTUL RISCURILOR ÎN SECTORUL AGROINDUSTRIAL: UNELE ASPECTE PRACTICE DE IMPLIMENTARE

Andrei TIMUȘ,

*Institutul Național de Cercetări Economice,
or. Chișinău, Republica Moldova
Doctorand, Cercetător științific,
andrei.timush@gmail.com*

Rezumat. *Obiectivul principal al guvernărilor este asigurarea siguranței alimentare a țării, inclusiv prin promovarea unor politici de aplicare pe larg a managementul riscurilor, care, de obicei, este identificată ca o abordare formală bazată pe știință. Dintr-o perspectivă globală, managementul riscului pentru siguranța alimentelor poate fi descris „ca procesul de ponderare a alternativelor de control de către guvern (și organismele internaționale de stabilire a standardelor), în consultare cu părțile interesate, luând în considerare informațiile științifice privind riscurile pentru consumatori, precum și alte informații relevante (de exemplu, economia, fezabilitatea tehnică, preferințele societății) și alegerea și punerea în aplicare a măsurilor de siguranță alimentară după caz”¹¹.*

În prezent, în statele membre ale UE, evaluarea riscurilor este introdusă treptat la nivel guvernamental ca o practică sistematică. În cazul producătorilor și altor operatori din sectorul alimentar, doar marile întreprinderi alimentare au adoptat proceduri de evaluare a riscurilor. Managementul riscurilor în companiile mici și mijlocii ce operează cu produse alimentare se bazează pe implementarea Sistemelor de analiză a riscurilor și puncte critice de control (HACCP), care este de fapt obligatorie. Practicile de igienă din casele private sunt în afara controlului autorităților sanitare naționale; cu toate acestea, de exemplu, o opțiune de gestionare a riscurilor impusă de guvernele UE poate consta în dezvoltarea de programe educaționale care ar putea spori o atitudine pozitivă în rândul consumatorilor față de o preparare mai igienică a alimentelor.

Keywords: *managementul riscurilor, politicile economice, businessul agricol, riscuri agricole.*

JEL Classification: *C40, D24, F42, F66, G32, H12, J2, K3, L1, M5, O13, O18, O52, Q1*

1. Identificarea riscurilor în agricultură și siguranța alimentelor

Chiar și la nivel internațional, agricultura a fost întotdeauna identificată ca o afacere riscantă datorită manipulării organismelor vii și expunerii sale la condițiile meteorologice și la alte fenomene naturale (cum ar fi agenții patogeni, bolile animalelor etc.).

Astfel, putem identifica cele cinci tipuri generale de risc în agricultură care influențează activitatea în acest domeniu:

1. **Riscurile de producție** provin din procesele de creștere naturală incerte de culturi și animale, cu surse tipice ale acestor riscuri legate de vremea și clima (temperatura și precipitațiile) și dăunătorii și boli. Sunt și alți factori care limitează randamentul sau reduc reducerea randamentului riscuri de producție precum metale grele excesive în soluri sau sol salinitate, precum și utilizarea tehnologiilor relativ sau chiar învechite.

2. **Riscurile de piață** se concentrează în mare măsură pe incertitudinea cu prețurile, costurile și accesul pe piață. Surse de volatilitate a prețurilor la mărfurile agricole includ șocurile meteorologice și efectele acestora asupra randamentelor, prețului energiei, iar accesul asimetric la informații sunt surse suplimentare a riscului de piață. Alte surse de risc de piață includ comerțul internațional, liberalizare și protecționism, deoarece pot crește sau reduce accesul pe piață pe mai multe scale spațiale. Luarea deciziilor fermierilor evoluează într-un context în care apar simultan riscuri multiple, cum ar fi variabilitatea vremii și creșterea prețurilor sau acces redus pe piață

¹¹ Food Agriculture Organization/World Health Organization [FAO/WHO], 2006b

3. **Riscurile instituționale** se referă la schimbări imprevizibile ale politicilor și reglementări instituționale care afectează agricultura. Guvernul, ori o altă instituție formală, poate crea riscuri prin schimbări imprevizibile în politici și reglementări, factori asupra cărora fermierii au un control limitat. Sursele de risc instituțional pot proveni și din alte instituții informale, precum schimbări imprevizibile în acțiunile informale a partenerilor comerciali, organizații rurale de producători sau schimbări în domeniul social prin implementarea unor norme care afectează sectorul agroindustrial în întregime.

4. **Riscurile de resurse umane** sunt specifice unei persoane și se referă la probleme cu sănătatea umană sau relații personale care afectează ferma sau gospodăriile țărănești sau entitățile din lanțul alimentar. Unele surse de risc personal includ leziuni provocate de utilaje agricole, moartea sau boala membrilor familiei din cauza bolilor, efectele negative asupra sănătății umane cauzate de utilizarea pesticidelor și bolile transmise între animale și animale, lipsa forței de muncă calificate în regiune din motivul migrației sau lipsei de motivare. Riscurile pentru sănătate reprezintă o sursă majoră de fluctuație și îngrijorare a veniturilor pentru fermieri. De asemenea, fermierii adesea se confruntă cu interconectarea riscurilor de resurse umane și instituționale; de exemplu, divorțul sau moartea unui soț poate duce la însușirea terenului sau animale, din cauza riscurilor instituționale create de legile obișnuite.

5. **Riscul financiar** se referă la riscurile asociate cu modul în care este ferma finanțată și este definit ca variabilitatea suplimentară a fermei de a opera cu fluxul de numerar operațional datorat obligațiilor financiare fixe legate de deservirea și utilizarea eficientă a creditului. Unele surse de risc financiar includ modificări ale ratelor dobânzii sau disponibilitatea creditului sau modificările condițiilor de creditare, precum și în unele cazuri, accesul limitat la resurse financiare.

În contextul celor menționate, managementul riscurilor agricole devine tot mai relevant decât oricând, pentru toate companiile agroindustriale.

2. Procesul de elaborare a unei staretegii în gestionarea riscurilor în agricultură.

Managementul riscurilor în bussunesul agroindustrial, care urmează a fi implementat de către o companie agroindustrială, cuprinde toate măsurile care ajută la identificarea și gestionarea riscurilor care pun în pericol o fermă sau o firmă. Scopul acestuia principal este identificarea, cuantificarea, gestionarea și controlul surselor potențiale de pierderi. Acest lucru contribuie la existența și succesul continuu al unei ferme sau firme și urmează să includăurmătoarele patru etape principale:

1. **Identificarea riscului:** Ce riscuri sunt relevante pentru o anumită fermă? Crescătorii de animale, de exemplu, se confruntă cu riscuri diferite față de fermele arabile, producătorii de grâu riscuri diferite față de producătorii de sfeclă de zahăr și fermele convenționale cu riscuri diferite față de fermele ecologice.

2. **Evaluarea riscurilor:** Câtă atenție merită riscurile identificate în primul pas? Două criterii de evaluare sunt relevante din punctul de vedere al gestionării riscurilor:

(a) Rata incidentelor: Care este probabilitatea ca un risc specific să apară? În unele cazuri, sunt disponibile informații care fac posibilă cuantificarea ratelor de risc ale incidentelor; acest lucru este adevărat, de exemplu, în cazul riscurilor meteorologice, pentru care există înregistrări pe termen mai lung. În alte cazuri, fermierii trebuie să dezvolte evaluări subiective ale ratelor incidentelor, luând în considerare, de exemplu, experiențele anterioare cu apariția acestor riscuri.

(b) Pierderi potențiale: Care va fi pierderea financiară dacă apare un risc, cum ar fi o boală a animalelor sau o furtună de grindină?

3. **Managementul riscurilor:** după identificarea și evaluarea riscurilor relevante, fermierii trebuie să decidă cum să facă față acestor riscuri. În general, fermierii au patru opțiuni pentru gestionarea unui risc:

(a) Evitarea riscului, de exemplu, dacă un risc poate avea consecințe catastrofale. Fermele de cai, de exemplu, renunță adesea la afacerea riscantă de reproducere și se concentrează pe activități mai proiectabile de îmbarcare pe cai (Näther și Theuvsen 2012);

(b) transferul riscurilor către terți, cum ar fi companiile de asigurări sau investitorii financiari pe piețele futures;

(c) reducerea riscului prin mijloace precum încheierea de contracte pe termen mai lung sau diversificarea activităților agricole; și

(d) acceptarea riscului, o strategie utilizată în principal în cazul în care ratele incidentelor și potențialele de pierdere sunt scăzute.

4. **Controlul riscurilor** include proiectarea internă a procesului de gestionare a riscurilor (responsabilități, termene limită etc.); furnizarea regulată a factorilor de decizie cu informații relevante despre subiecte precum riscuri noi sau modificarea ratelor de incidente și a potențialului de pierdere; și controlul critic al eficacității strategiei de gestionare a riscurilor aplicate, adică a potențialului său de a reduce riscurile la un nivel acceptabil. Dacă apare orice necesitate pentru o revizuire critică a strategiei de gestionare a riscurilor unei ferme, întregul proces de gestionare a riscurilor trebuie reluat.

3. Concluzii

1. Implimentarea Managementul riscurilor în agricultură a devenit extrem de relevantă datorită creșterii riscurilor (de exemplu, volatilitatea prețurilor de intrare și ieșire agricole, schimbărilor climatice, migrația forței de muncă etc), capacității limitate și adesea în scădere a suportului fermierilor în managementul riscurilor.

2. Un proces sistematic de gestionare a riscurilor ar trebui implementat și efectuat în mod regulat în fermele orientate spre viitor.

3. Fermierii ar trebui să implimenteze și să controleze în mod critic starea de dezvoltare a managementului riscurilor lor.

4. Pentru a diminua riscurile în agricultură este necesar de a fi implimentate strategiile concrete de micșorare a fiecărui risc identificat de către entitatea economică, bazându-se pe experiența internațională și recomandările emise de către autoritățile publice locale și organizațiile de profil legate de specificul zonei climaterice.

Referințe bibliografice

1. FAO IFAD IOM WFP. 2018. The Linkages between Migration, Agriculture, Food Security and Rural Development. Rome. (<http://www.fao.org/3/CA0922EN/CA0922EN.pdf>). Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IG;
2. Metodologia de evaluare a riscurilor și de integrare a evaluărilor de risc sectoriale. Versiunea 2. <https://www.igsu.ro/Resources/COJ/ProgrameStrategii/652019124720%20PM.pdf>;
3. 2009 UNISDR Terminology on Risk Disaster Reduction
4. Carrasco, E.; Pérez-Rodríguez, F.; Valero, A.; García-Gimeno, R.M. & Zurera, G. (2010). Risk assessment and management of *Listeria monocytogenes* in ready-to-eat lettuce salads. *Comprehensive Reviews in Food Science and Food Safety*, Vol. 9, No. 5, (August 2010), pp. 498-512, ISSN 1541-4337;
5. A Method for Risk Analysis of Disasters and Emergencies in Switzerland(2013), Federal Office for Civil Protection;
6. McDaniels, Tim. Concepts and Analytical Tools for Risk Analysis and Management (2002). http://policyresearch.gc.ca/page.asp?pagenm=v5n3_art_11
7. A National Risk Assessment for Ireland (2012), Department of Defence –Office for Emergency Planning;
8. ISO 31010, Risk Management –Risk assessment techniques;
9. ISO/Guide 73:2009 -Risk management —Vocabulary;
10. Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management(2010), European Commission SEC(2010) 1626 final;
11. Working with scenarios, risk assessment and capabilities in the National Safety and Security Strategy of the Netherlands(2009), Working Group.

STUDY ON THE CONSUMER PREFERENCES REGARDING THE PURCHASE OF PRODUCTS OF ANIMAL ORIGIN IN THE PRE-PANDEMIC AND DURING THE PANDEMIC COVID 19 PERIOD

Ana URSU

*PhD, Scientific Researcher, degree II,
ursu.ana@iceadr.ro*

Eduard DUMITRU

*PhD, Scientific Researcher,
dumitru.eduard@iceadr.ro*

*Research Institute for Agriculture Economy and Rural Development,
Bucharest, Romania*

Abstract. *The study aims to identify changes in consumer preferences, in terms of purchasing products of animal origin, in the period before the COVID-19 pandemic and during the COVID-19 pandemic. The questionnaire was used as a research tool to conduct the study. The paper covers a representative and balanced set of defining elements of quantitative research, in order to represent as accurately as possible the behavior of consumers towards products of animal origin in two different periods of consumption.*

Keywords: *consumers, animal products, COVID-19 pandemic.*

JEL Classification: *O12, Q12, R10*

Introduction

Lifestyle changes and measures aimed to reduce the spread of COVID-19 have significantly changed economic activity, employment, food consumption and working conditions [1,4]. The pandemic has a serious impact on economies, suggesting a change in market dynamics Abe (2020), in his report on “Market Trends and Opportunities in COVID-19” noted, as a trend during the pandemic, that people spend less of their income on items perceived as pleasant or non-essential (such as clothing, footwear, makeup, jewelry, games and electronics, etc.) [3,5]. However, the efficient supply of agri-food products is the foundation of a stable and functional economy and protects people's livelihoods. In this context, maintaining the functioning of agricultural enterprises is an indispensable economic component in the ongoing battle against the epidemic [2].

The present study aims to identify changes in consumers regarding the purchase of food of animal origin and is conducted through a quantitative research, research that includes research methodology, research coordinates, main objectives, delimitation of research variables, results obtained and their interpretation according to the choices of the respondents.

Material and method

The quantitative research carried out in this study involves conducting an opinion poll on consumer behavior towards the purchase of food of animal origin.

The survey questionnaire includes 15 questions, classified by content (questions about behavior - reveals the respondent's actions; questions about the respondent's personality - shows the characteristics of his personality - sex, age, income, level of education, etc.) and by form: closed questions, questions with answers from which the respondent chooses his own option); direct questions, etc.

The objectives of the defined quantitative research refer to the determination of the consumption behavior of the respondents towards the products of animal origin (frequency of consumption before the pandemic, frequency of consumption during the pandemic, reasons for consumption, form in which it is consumed, price at which they are willing to pay it); determining factors underlying the purchase decision (type of meat (fresh, frozen), canned food, price, origin, etc.).

Results and discussions

We will present the results of the quantitative research carried out to analyze consumer behavior, in terms of consumption of animal products, in the period before the pandemic and during the COVID

19 pandemic, analyzing each question in the questionnaire applied.

For this research, the sample was represented by 168 respondents. Regarding the sample structure, the random sampling method was used. Thus, the respondents were divided according to age and sex as follows:

- Sex criterion: 80 men, 88 women;
- Age criterion: 18 - 39 years: 36.31%; 40 - 65 years: 44.66%; over 65 years: 19.05%;

Regarding the education of the respondents, following the interpretation of the data obtained with the help of the questionnaire, we state that a percentage of 54.76% of the respondents finished high school, followed by those who graduated a form of higher education (38.10%). Only 7.14% of the respondents participating in the survey graduated from general school and gymnasium.

Table 1

Frequency of consumption of animal product types (%)

No. crt	Specification	Questions no. 8 and 9: How often did you buy animal products?							
		Prior to the COVID pandemic 19				During the COVID pandemic 19			
		N	R	F	V. o.	N	R	F	V. o.
1	Fresh pork meat	1.2	22.6	34.5	41.7	1.8	23.2	56.6	18.5
2	Fresh poultry meat	1.2	13.7	41.7	43.5	2.4	21.4	58.3	17.9
3	Fresh beef meat	18.5	42.9	26.8	11.9	42.9	34.5	19.1	3.6
4	Fresh sheep meat	43.5	36.3	16.7	3.6	64.3	27.4	5.4	3.0
5	Frozen meat	54.2	35.1	7.1	3.6	20.8	15.5	35.7	28.0
6	Fish	54.2	35.1	7.1	3.6	20.8	15.5	35.7	28.0

Source: ICEADR online opinion poll.

During the pandemic, fresh poultry meat was frequently among consumers' preferences compared to the period before the pandemic (58.3% compared to 41.7%), Table no. 1 rd. 2 col 5 and col 8, followed by fresh pork meat (56.6% versus 41.7%), eggs (54.8% versus 43.5%), canned fish (39.3% versus 46.4% rarely consumed), processed meat (47.6% compared to 54.8% rarely consumed), sheep meat (35.7%), frozen meat (35.7), etc. (Table 1.).

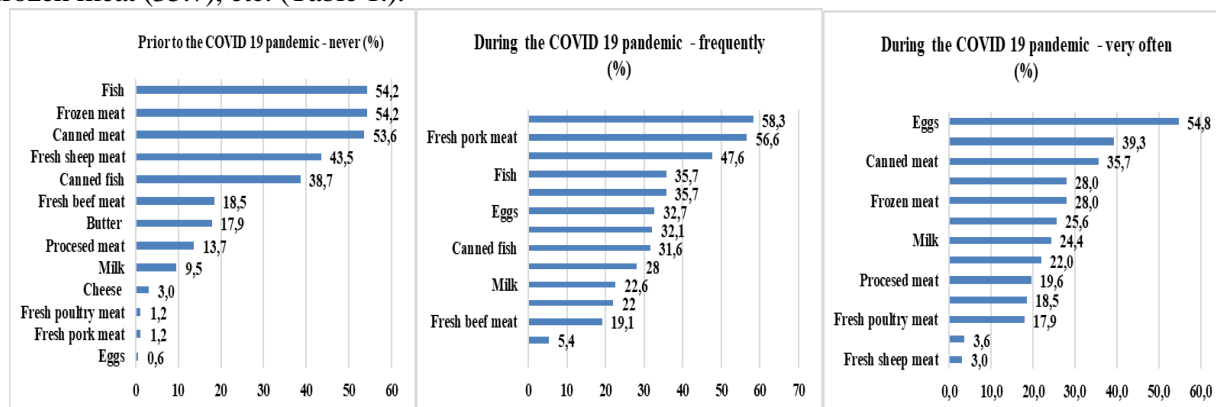

Figure 1. Frequency of consumption of animal products

Source: ICEADR online opinion poll.

Comparing the two reference periods, it is observed that the preferences of the responding consumers have changed with regard to the consumption of animal products. In the run-up to the pandemic, more than 50% of respondents said they had never bought frozen fish and meat (54.2%), canned meat (53.6%), fresh sheep meat (43.5%) and canned fish (38.7%).

The economy of exchange and health care

During the analyzed period, the consumers participating in the production and consumption chain decided to make their purchases from traders who applied visible safety measures, such as cleanliness and physical barriers.

Frequency of purchase of products of animal origin on the market

No. crt	Specification	Question no. 10 and 11: What are your favorite places to buy animal products?							
		Prior to the COVID pandemic 19				During the COVID pandemic 19			
		N	R	F	V. o.	N	R	F	V. o.
1	Supermarket	3.6	6.0	29.2	61.3	1.2	17.3	57.7	23.8
2	Permanent market	7.7	20.2	36.3	35.7	7.7	61.3	26.2	4.8
3	Greengrocer	28.6	36.3	26.2	8.9	45.2	31.0	8.9	14.9
4	Flying market	36.3	35.7	23.8	4.2	51.2	29.2	13.1	6.6
5	Neighborhood store	21.4	50.0	20.8	7.7	8.9	11.9	38.1	41.1
6	Manufacturer's shop	34.5	39.9	19.6	6.0	13.7	16.1	36.3	33.9

Source: ICEADR online opinion poll.

The first major wave of food and agriculture disruptions at COVID-19 resulted from restrictions imposed during the pandemic, resulting in an unexpected demand for agri-food purchases from other traders compared to the pre-pandemic period. If in the pre-pandemic period more than 50% of the respondents never bought animal products directly from the producer or from online stores and only rarely from neighborhood stores and butchers, during the pandemic the options changed (Table 2.).

Conclusions

Following the processing of data obtained using the questionnaire, it was observed that men, even if they do not have a predominant share among respondents (48%) participate in the activity of purchasing products of animal origin, thus influencing the choice of product types in both periods analyzed. Naturally, the age of the respondents influences the extent to which they, having habits and traditions in the way of consumption of animal products, determine the decision to purchase the products according to their preferences. Considering the analyzed periods (the one before the pandemic and the period during the pandemic), we can say that once the respondents get older, the desire to buy products of animal origin in the presented forms (type of meat (fresh, frozen), canned, sausages, milk, cheese, etc.) increases or decreases. In this context, the age of the respondents influences their opinion about the consumption of animal products.

The level of education of the respondents also influences their desire to purchase the types of animal products, so that the level of education influences their perception of the products on the market of animal products for which they are willing to pay a certain price. Also, the level of education influences the perception on the taxability of animal products, the degree of availability to try other products, as well as the method of payment for purchased products.

Bibliography

1. BY XIAOBO Z., 2020, Chinese livestock farms struggle under COVID-19 restrictions <https://www.ifpri.org/blog/chinese-livestock-farms-struggle-under-covid-19-restrictions>
2. Dave M., Karen R., Stephen B. Reed, and Scott S., "The impact of the COVID-19 pandemic on food price indexes and data collection," *Monthly Labor Review*, U.S. Bureau of Labor Statistics, August 2020, <https://doi.org/10.21916/mlr.2020.18>
3. Keith H. C., 2020, Economic Impacts of COVID-19 on Food and Agricultural Markets
4. Seema M., Tanjul S., and Neetu P., 2020, The New Consumer Behaviour Paradigm amid COVID-19: Permanent or Transient? *Journal of Health Management* 22(2) 291–301, 2020 © 2020 Indian Institute of Health Management Research
5. Nordhagen S., (2020), Covid-19 and food prices: what do we know so far? <https://www.gainhealth.org/media/news/covid-19-and-food-prices-what-do-we-know-so-far>
6. *** Database, INSSE (2020).

SUSȚINEREA INSTITUȚIONALĂ A SECTORULUI AGRICOL ÎN UNELE ȚĂRI EUROPENE ÎN TIMPUL CRIZEI COVID-19¹²

Vladislav BOLDURAT

Institutul Național de Cercetări Economice, or. Chișinău, Republica Moldova
vladislav.boldurat@gmail.com

Alexandru CEBAN

Institutul Național de Cercetări Economice, or. Chișinău, Republica Moldova
ceban_alexander@yahoo.com

Rezumat. Criza generată COVID-19 a produs numeroase probleme în sectorul agricol și agroalimentar, în primul rând din perspectiva scăderii lichidităților și fluxurilor de numerar. Restricțiile de circulație, închiderea piețelor în aer liber, precum și cererea din partea industriei HoReCa pentru produsele agricole s-a diminuat dramatic, astfel încât efectele negative asupra fermierilor și a întreprinderilor rurale mici care prelucrează produse agricole nu au întârziat să apară. Pentru a face față pandemiei SARS-Cov-2, totodată contribuind la procesul de relansare economică, Comisia Europeană a adoptat un pachet de măsuri excepționale pentru a oferi mai mult sprijin sectoarelor afectate, atât la nivel comunitar, cât și la nivel național.

Cuvinte-cheie: Comisia Europeană, PAC, IMM, sector agricol.

JEL Clasification: L59, G0, G1, E30

Măsurile excepționale adoptate de Comisia Europeană

Acel fapt că sectorul agriculturii și agroalimentar deține un rol foarte important în asigurarea cu produse alimentare pentru populația Uniunii Europene, susținerea acestuia este realizată pe mai multe direcții: (i) fermierii și întreprinderile acestora parte a sectorului IMM; (ii) sectorul agricol parte a politicii agricole comune (PAC).

În urma apariției dificultăților cu care întreprinderile mici și mijlocii agricole se confruntă, în funcție de specificul activității acestora, la nivelul Uniunii Europene, începând cu luna martie au fost lansate o serie de măsuri cu titlul de recomandare, printre care:

- Sprijin extins pentru sectoarele economice expuse celor mai mari riscuri, printre cele mai afectate în mod direct fac parte și domeniul agricol, HoReCa.
- Aplicarea schemelor de păstrare a angajaților întreprinderilor deținători a contractelor de lucru permanent, precum și, la nivel de național, susținerea IMM-urilor agricole prin asigurarea salarială din partea statului.
- Facilități față de organul fiscal datorită suspendării impozitelor și a contribuțiilor la asigurările sociale, astfel încât fermierii să-și poată redistribui mijloacele financiare pentru acoperirea cheltuielilor curente. În același timp, au fost propuse măsuri de amânare a plăților la chirie pentru muncitorii sezonieri și a diferitor tipuri de credite pentru micile întreprinderi.
- Sprijin financiar pentru micile întreprinderi agricole prin plăți directe oferite de bugetul UE, și principalele instituții financiare; excluderea ca formă prioritară a împrumuturilor și garanțiilor financiare pentru întreprinderi deoarece cu relansarea activității nu există "garanții" ca acestea să-și poată îndeplini obligațiile financiare față de creditori.

Din perspectiva politicii agricole comune (PAC), concentrată în mod deosebit pe sprijinul fermierilor la nivelul tuturor statelor membre ale Uniunii Europene, aceasta este menită să dezvolte economia la nivel rural prin creșterea productivității agricole și să contribuie în mod eficient la combaterea situațiilor de criză, inclusiv oferind soluții concrete de gestionare a impactului pandemiei Covid-19 asupra sectorului agricol. Astfel, pentru sectoarele agricole afectate, prin intermediul programului Coronavirus Response Investment Initiative Plus (CRII +), fermierii și întreprinderile

¹² ¹² *Elabora în cadrul Expresiei de interes "Managementul riscurilor și elaborarea măsurilor de atenuare a consecințelor pandemiei COVID-19 asupra securității alimentare a Republicii Moldova", (AGROCOV19), cifra 20.70086.25/COV*

agricole rurale pot obține împrumuturi cu scopul de acoperire a costurilor operaționale cu o valoare de 200 mii de euro pe fermă cu rate mici de dobândă sau *scheme de plată favorabile în cadrul Fondului european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR)* (CE, 2020).

Pe lângă măsurile legate direct de FEADR în contextul CRII+, s-a acordat o flexibilitate extinsă pentru utilizarea fondurilor necheltuite de către statele membre, acestea fiind în drept să realoce banii nefolosiți în cadrul programelor lor de dezvoltare rurală (PDR), ca sprijin pentru fermieri și IMM ce fac parte din sfera agroalimentară (până la 5.000 EUR/fermier și respectiv 50.000 EUR/întreprindere mică), în loc să îi trimită înapoi la bugetul UE (CE, 2020).

Pentru a permite statelor membre să reacționeze prompt la caracterul neașteptat și imprevizibil al epidemiei de Covid-19, Comisia Europeană a inclus un mecanism care să permită producătorilor deponarea privată a produselor lactate și a produselor din carne, permițându-se retragerea temporară a produselor de pe piață timp de 2-6 luni. Astfel, s-a dorit o scăderea ofertei disponibile de pe piață pentru a fi reechilibrată pe termen lung (CE, 2020).

Cu renunțarea la închiderea frontierelor dintre statele membre, UE a instituit „culoare verde” pentru a permite circulația alimentelor la export astfel evitându-se afectarea lanțului de aprovizionare pe piața unică. În același timp, s-a renunțat și la interdicții și restricții pentru muncitorii sezonieri, aceștia fiind considerați drept „lucrători esențiali” pentru asigurarea stabilității în sectorul agroalimentar.

În fine, pentru a sprijini sectorul agroalimentar în cadrul politicii agricole comune (PAC) au fost reduse controalele fizice dintre fermieri și inspectorii, precum și a verificărilor de îndeplinire a condițiilor de eligibilitate. Fapt care ulterior a dus spre reducerea sarcinii administrative a fermierilor.

Dincolo de acestea, pentru perioada 2021-2024, Comisia Europeană are ca scop stimularea bugetului UE cu surse financiare în valoare de 750 de miliarde EUR, o parte din această sumă fiind alocată pentru bugetul PAC, care la moment cuprinde 4 miliarde de euro în plus pentru Fondul European de Garantare Agricolă (FEGA), 20 miliarde de euro în plus pentru FEADR pentru a sprijini sectorul agricol întrucât efectele negative vor continua să se resimtă atât pentru perioada imediat următoare, cât și pe termen lung.

Cu toate că Comisia Europeană deține vaste competențe în sectorul agroalimentar, practic fiecare stat membru al UE european își are propriul său sistem național de stimulare a dezvoltării acestui sector. În așa fel, statele membre de sine stătător decid modul de implementare a cadrului legislativ și bugetar la nivel național pentru agricultură.

Exemple de bună practică întreprinse în unele țări europene

Toate statele membre a UE au luat măsuri de susținere și relansare economică a sectorului agricol și agroalimentar pe timpul și post criză, în continuare sunt prezentate cele mai relevante practici utilizate în unele state europene (Tabelul 1):

Tabelul 1

Măsuri principale în combaterea efectelor C19 asupra sectorului agro-alimentar

Țara	Sectorul/ramura susținută	Instrumentul financiar	Descrierea
Lituania	Sectorul zootehnic, producătorii de bovine și lapte	Subvenții directe	Ridicarea lichidității în valoare de 30,5 mil. EUR pentru susținerea infrastructurii de producție și a stabilității sociale în zonele rurale. Beneficiari – 28 mii întreprinderi active
	Sectorul agro-alimentar, forestier, și pescuit	Subvenții directe și garanții de credit	Creșterea lichidităților în valoare de 59 mil. EUR. Beneficiari - 1.300 întreprinderi agricole și aferente acestora.
	Sectorul de producere și procesare a producției vegetale, porcinelor și acvaculturii	Subvenții directe	Creșterea lichidităților întreprinderilor în valoare de 47,5 mil. EUR (i) subvenții directe - 7,5 mil. EUR; (ii) ratele dobânzii subvenționarea ratelor dobânzii la împrumuturi - 40 mil. EUR.
Estonia	Economia (inclusiv companiile din sectorul agricol)	Garanții publice și împrumuturi în condiții favorabile.	Scopul programului este de a ajuta companiile să acopere capitalul de lucru imediat sau nevoile de investiții. Buget - 1,75 mlrd. EUR.

	Sectorul agricol	Garanții Împrumut rotativ	Linie de garanție de 50 mil. EUR pentru împrumuturile acordate fermierilor. Împrumut rotativ de 100 mil. EUR pentru întreprinderile cu probleme de lichiditate din zonele rurale
	Companiile exportatoare (inclusiv cele din sectorul agricol)	Subvenții directe	Sprijinul financiar de 51 mil. EUR pentru 350 companii exportatoare pentru acoperirea a 25% din contribuțiile obligatorii de asigurări sociale plătite de beneficiari.
Letonia	Întreprinderile producătoare de produse agricole primare	Împrumuturi cu dobânda zero	Până la 1,5 mil. EUR împrumuturi cu dobândă zero pentru stabilizarea fluxului de numerar și plăta bunurilor furnizate, materiile prime (cum ar fi semințe, materiale de plantare, produse fitosanitare, îngrășăminte minerale) și servicii.
	Sectorul agro-alimentar, piscicol, și de alimentație școlară	Subvenții directe	Sumă totală de 35,5 mil. EUR pentru compensarea pierderile legate de încetinirea activității economice a întreprinderilor.
Polonia	Sectorul agricol primar	Granturi	Creșterea lichidităților în valoare de 25 mil. EUR pentru fermieri afectați de impactul epidemiei și a evenimentelor climatice nefavorabile de anul trecut.
		Subvenții la rata dobânzii	9 mil. EUR pentru acoperirea până la 2% din rata dobânzii la împrumuturile pentru întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri) și până la 1% din rata dobânzii la împrumuturile pentru întreprinderile mari.
Ungaria	Sectorul agricol	Subvenții	O sumă de 99 mil. EUR distribuită către 15 mii întreprinderi din sectorul pescuitului și acvacultură (120.000 EUR per companie); angajate în producția primară de produse agricole (100.000 EUR per companie).
		Mijloace financiare	Schema este deschisă întreprinderilor mici și mijlocii active cu accent pe lanțul valoric agroalimentar. Buget – 314 mil. EUR
Cehia	Sector agricol primar	Subvenții directe	370 mil. EUR ajutor pentru 20 mii de întreprinderile care au suferit o scădere a veniturilor totale de cel puțin 25%, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2019.
		Granturi	Sprijin de 100.000 EUR per întreprindere pentru reducerea până la 50% a sumelor restante la creditele bancare a 5.000 IMM-uri. Buget - 36,3 mil. EUR

Sursa: elaborat de autori în baza sursei (CE, 2020).

Referințe bibliografice

1. CE - COVID-19: Răspunsul UE la consecințele negative asupra economiei [Internet]. 2020 [accesat 19 Septembrie 2020] Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/coronavirus/covid-19-economy/>
2. CE - Întrebări și răspunsuri referitoare la Inițiativa Plus pentru investiții în răspunsul la coronavirus: Noi acțiuni de mobilizare a investițiilor și a resurselor esențiale. [Internet]. 2020 [accesat 12 Septembrie 2020] Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/qanda_20_574
3. CE - Sănătate. Răspunsul la coronavirus. Cazuri de ajutor de stat. [Internet]. 2020 [accesat 2 Septembrie 2020] Disponibil: <https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic/state-aid-case>
4. CE - Sprijin pentru sectorul agroalimentar în timpul crizei provocate de coronavirus. [Internet]. 2020 [accesat 7 Septembrie 2020] Disponibil: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/coronavirus-response_ro#guidelines/

IMPACTUL PANDEMIEI COVID – 19 ASUPRA PIETEI MUNCII DIN REPUBLICA MOLDOVA¹³

Viorel TUREȚCHI

INCE, Chișinău, Republica Moldova

viorel.turetchi@rambler.ru

Rezumat. *Impactul pandemiei COVID-19 asupra tuturor sferelor de activitate umană atât la nivel mondial, cât și național, este unul deosebit de grav. Măsurile restrictive, impuse de factorii de decizie, menite să atenueze gravitatea acestui virus asupra sănătății populației, au avut și au în continuare consecințe nefaste de ordin social și economic asupra societății. Autoizolarea benevolă sau impusă la domiciliu a cetățenilor Republicii Moldova a perturbat întregul sistem economic autohton. Indiferent de faptul că anumite sectoare ale economiei, inclusiv sectorul bugetar, au impus angajaților regimul de lucru „la distanță” (obligațiile de serviciu fiind îndeplinite de la domiciliu), antreprenorii, care prestează servicii de comerț cu amănuntul precum și întreprinderile din sectorul HoReCa, au fost nevoiți să-și sisteze activitățile economice sau să disponibilizeze o parte din angajați. Acest fapt, precum și revenirea concetățenilor noștri de peste hotare ca urmare a concedierilor masive în țările de reședință, au creat o presiune enormă asupra pieței muncii autohtone.*

Cuvinte-cheie: *criza economică, disponibilizare, șomaj, locuri de muncă.*

JEL Clasification: *G00, G1, J6, J64*

Introducere. Starea de urgență, instituită de Parlamentul Republicii Moldova, demarată pe data de 17 martie 2020 ca rezultat al situației epidemiologice grave creată de virusul COVID-19, a impus restricționarea unui spectru larg de activități socioeconomice. Pe lângă sistarea completă a serviciilor din sectorul HoReCa, a fost întreruptă și activitatea piețelor de realizare cu amănuntul a mărfurilor de primă necesitate, a magazinelor mici, precum și a frizeriilor și saloanelor de frumusețe. Totodată, restricțiile de traversare a hotarelor, impuse de țările vecine și a celor din Uniunea Europeană, au perturbat semnificativ procesul de import-export a mărfurilor de toate categoriile. Ca rezultat, criza sanitară a favorizat apariția condițiilor optime pentru declanșarea unei recesiuni acute în domeniul economic, ca, ulterior, să se manifeste într-o criză economică majoră, cu un impact semnificativ asupra societății.

Este cunoscut faptul că primele victime ale crizei economice, din punct de vedere financiar și material, sunt angajații întreprinderilor și organizațiilor implicate în activități economice. Efectele negative sunt manifestate prin: reducerea salariilor, concedii forțate, disponibilizări temporare sau complete. Prin urmare, categoria persoanelor în căutarea unui loc de muncă se mărește considerabil, iar în contextul crizei economice actuale, șansele de reangajare în câmpul muncii a acestora se diminuează substanțial.

Totodată, numărul mare de șomeri, este constant suplinit cu persoanele revenite recent de peste hotarele țării. În mare parte, sunt persoanele ce au avut contracte scurte de muncă sau angajate neoficial, însă, ca urmare a crizei, au fost disponibilizate.

Rezultate și discuții. Amploarea efectelor negative a actualei crize economice asupra economiei naționale a căpătat dimensiuni semnificative. Prognozele pe termen scurt și cele pe o perioadă mai îndelungată sunt destul de pesimiste. Motivele acestei recesiuni severe au la bază: factori sociali – pandemia COVID-19 prin impactul ei asupra morbidității și mortalității populației, procesul de imigrațiune (revenirea masivă), starea permanentă de stres a populației; factori de mediu – seceta severă care a diminuat în proporție de 50-60% producția agricolă globală; factorii economici – încetinirea sau chiar sistarea completă a activităților economice, disponibilizări în

¹³ ¹³ *Elabora în cadrul Expresiei de interes ”Managementul riscurilor și elaborarea măsurilor de atenuare a consecințelor pandemiei COVID-19 asupra securității alimentare a Republicii Moldova”, (AGROCOV19), cifra 20.70086.25/COV*

masă a angajaților, micșorarea încasărilor la bugetul de stat din impozite, scăderea remitențelor. Totodată, efectul negativ al factorilor respectivi a fost multiplicat și de starea precară a economiei naționale de până la declanșarea crizei.

Evoluția economiei naționale în anul 2019, manifestată cu o creștere de 3,6% a PIB, a fost determinată de cererea internă susținută, în mare parte, de sectorul de creditare, creșterea salariilor, a cheltuielilor publice, precum și a remitențelor (1). Pentru anul 2020 ritmul de creștere a PIB se preconiza de a fi menținut ca urmare a eficientizării activităților în următoarele domenii, cum ar fi: industrie (+6,3%); transportul de mărfuri (+9,7%); comerțul cu amănuntul (+16%); exportul de mărfuri(+2,3). Prin urmare, din prognozele sus menționate, aportul principal la accelerarea ritmului de creștere a PIB pentru a.2020 i-a fost atribuit transportului de mărfuri și comerțului cu amănuntul (+25,7%), însă aceste sectoare au fost afectate cel mai mult de actuala criză economică.

Declararea situației excepționale a sănătății, urmată de introducerea stării generale de urgență, a dus la sistarea activităților economice pentru o anumită categorie de unități, provocându-le grave probleme financiare. Antreprenorii entităților economice cu o bază financiară insuficientă, au fost impuși să optimizeze numărul persoanelor angajate. Ca rezultat, numărul de șomeri înregistrați la oficiile forței de muncă s-a majorat considerabil. În perioada ianuarie-iulie numărul acestora a sporit de circa 2 ori (comparativ cu perioada similară a anului 2019) și a constituit 31,7 mii persoane. Doar 15,7% din numărul șomerilor înregistrați au fost plasați în câmpul muncii (2).

Conform datelor oferite de Biroul Național de Statistică, numărul persoanelor care au avut un loc de muncă, dar care nu au lucrat deloc în trimestrul II curent (perioada în care a fost declarată stare excepțională generală), a constituit 163 mii, fiind în creștere de 8 ori în comparație cu trimestrul II 2019. Principalele motive ale absenței temporare de la locul de muncă sunt următoarele: concediile neplătite - 31,4%, staționarea activității unității - 21,9%, șomajul tehnic - 20,3%, concediile de odihnă anuale - 17% , zile libere - 8%, concediu de boală - 1,4% (3) .

Conform datelor oferite de ANOFM, lunar sunt recepționate în mediu 3000 cereri de ajutor din partea populației, însă în luna aprilie numărul solicitărilor s-a triplat, ajungând la cifra de 9 127 de șomeri înregistrați. Acest fapt denotă vulnerabilitatea angajaților în fața crizelor economice sau sociale. Ținând cont de faptul că o parte din populația activ economică este angajată neoficial, numărul real al persoanelor disponibilizate ca urmare a crizei actuale este greu de estimat, cifra reală poate fi dublă față de cea oficială (Figura 1).

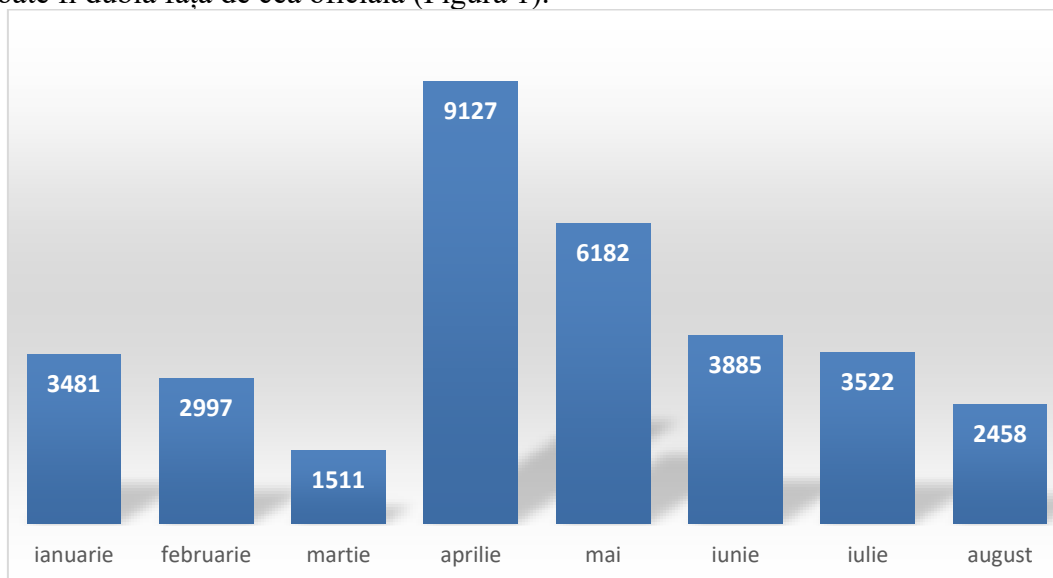

Figura 1. Numărul persoanelor înregistrate în calitate de șomeri la ANOFM (martie-august, 2020)

Sursa: efectuat de autor în baza datelor ANOFM

Numărul scăzut de solicitări în luna martie către ANOFM, poate fi explicat prin incertitudinea situației create la acel moment în societate. Punctul culminat al înregistrărilor

persoanelor în calitate de șomer a fost atins în următoarele două luni (15 309 persoane). Începând cu luna iunie, odată cu excluderea interdicțiilor de activitate economică, numărul persoanelor noi-înregistrate a revenit la media lunară caracteristică țării noastre. Totodată, redeschiderea hotarelor a reanimat procesul de emigrare a populației cu scopul de a obține un loc de muncă în străinătate.

Este curios faptul că actuala criza economică nu a afectat cererea forței de muncă pe piața internă. În decursul primelor 6 luni a a.2020 oferta a oscilat lunar în jurul a 8 500 locuri de muncă. La nivel de țară cele mai multe locuri vacante se găsesc în mun. Chișinău (oferta reprezintă aproximativ 2400 locuri vacante/lunar), urmat de mun. Bălți (1000-1500 locuri vacante/lunar). Atât la începutul anului, cât și în luna septembrie curent, cele mai solicitate specialități rămân a fi: specialiști în domeniul sănătății; inspectori, ofițeri; specialiști în învățământ. Evident, categoriile respective de locuri de muncă sunt din sfera bugetară, unde salariile sunt cu mult depășite de sectorul economic privat ceea ce reprezintă un interes scăzut pentru un potențial angajat. Totodată, ținând cont de faptul că mai mult de jumătate din șomerii înregistrați au un nivel de pregătire profesională scăzut sau nu au nici o pregătire profesională, suplinirea locurilor vacante din domeniile enunțate mai sus, va rămâne o problemă complicată pentru o perioadă nedeterminată, cu consecințe socio-economice imprevizibile pentru țara noastră.

Concluzie

1. Declararea stării de urgență în sănătate publică de către autorități, urmate de o serie de acțiuni de ordin restrictiv a anumitor activități economice a provocat grave probleme de ordin financiar.

2. Cele mai afectate sectoare economice sunt: transportul de mărfuri și pasageri; servicii în domeniul HoReCa; piețele de realizare cu amănuntul a mărfurilor; agenții economici ce prestează diferite servicii populației.

3. Ca urmare a acestui fapt, unitățile economice menționate au fost nevoite să-și trimită angajații în concediu din cont propriu sau achitat parțial, iar agenții economici, cu o bază material-financiar precară, au efectuat concedieri masive.

4. Din datele oferite de ANOFM, se poate de concluziona că cel mai mare număr de disponibilizări au fost efectuate în luna aprilie și mai curent, la o lună de la declararea situației excepționale generale.

5. Anume în această perioadă (aprilie-mai) numărul persoanelor ce au solicitat un ajutor în obținerea unui loc de muncă s-a triplat față de media anuală caracteristică Republicii Moldova.

6. Totodată, comparativ cu primele șase luni a anului precedent, numărul șomerilor înregistrați în anul curent, s-a dublat.

7. Oferta de locuri vacante în această perioadă se menține la același nivel, comparativ cu perioada de până la declanșarea crizei, cele mai solicitate profesii provenind din sectorul bugetar.

8. Din cauza calificării profesionale insuficiente a majorității șomerilor, dar și a salariului mic oferit de stat în sectorul bugetar, suplinirea locurilor vacante în sectorul educațional, protecție socială și medicină, rămâne a fi una din cele mai grave probleme sociale cu efecte imprevizibile pentru întreaga societate.

Referințe bibliografice

1. <https://www.worldbank.org/ro/country/moldova/brief/moldova-economic-update>
2. https://mei.gov.md/sites/default/files/document/attachments/expres_2020-07.pdf
3. <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6749>

IMPACTUL PANDEMIEI COVID-19 ASUPRA COMERȚULUI EXTERN¹⁴

Tatiana IAȚIȘIN, cercetător științific

Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău, Republica Moldova
tatianaiatisin@yahoo.com

Rezumat. În lucrare sunt prezentate rezultatele cercetării cu privire la impactul Covid-19 asupra comerțului extern cât și susținerea acestuia. În Republica Moldova, politica comercială a are drept scop promovarea relațiilor economice externe, prin impulsionearea exporturilor, protejarea economiei naționale de concurența străină, prin reglementarea și monitorizarea importului, precum și menținerea echilibrului balanței comerciale.

Cuvinte-cheie: comerțul extern, export, import, valorificarea contingentelor tarifare.

JEL Clasification: L80, L81, O24, O29

Introducere. John Stuart Mill spunea în 1848, în „Principiile economiei politice”, că economia este guvernată de legile naturii, care nu pot fi schimbate de voința umană.

Criza globală, provocată de pandemia COVID-19, a depășit dimensiunea de sănătate publică. În sute de țări, deja înregistrează pierderi de miliarde la bugetele publice și milioane de locuri de muncă pierdute, în urma staționării quasitotală a economiei, ca urmare a regimului de carantină instituit de guverne (Albu Lucian, 2020).

Comerțul extern al R. Moldova a avut de suferit în urma crizei cauzată de coronavirus, primele semne ale pandemiei sunt înregistrate în primele luni ale anului 2020. Comerțul de bunuri, este influențat de șocul extern, provocat de pandemia COVID-19 pe dimensiunea exporturilor, prin reducerea cererii din partea principalilor parteneri comerciali, precum România, Italia, Turcia și Federația Rusă și diminuarea producției unor ramuri industriale. În sectorul industriei auto motive a avut loc temperarea, iar în unele țări din UE chiar și stoparea, activității înreprinderilor.

Conținutul de bază: Comerțul extern de bunuri în Simestru I a înregistrat o scădere cu 14,6%, comparativ cu perioada similară a anului precedent, astfel, comerțul exterior cu bunuri în această perioadă constituit 3563,4 mil.dolari. Exporturile de mărfuri, au scăzut cu 14%, valoarea căruia a constituit 1170,2 mil. dolari. Importurile de mărfuri, de asemenea au scăzut cu 14,8%, valoarea căruia a constituit 2393,2 mil. dolari (Iațișin, T. 2020).

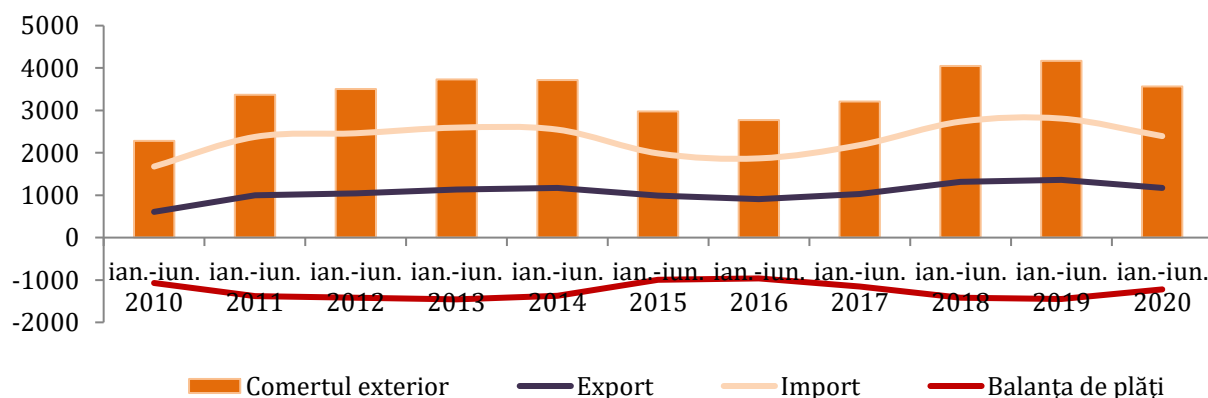

Figura 1. Tendințele comerțului exterior, mil. dolari SUA

Sursa: elaborată de autor, conform datelor, Biroului Național de Statistică, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6730>

Republica Moldova este situată între două piețe mari: UE, care absoarbe circa 70% din exporturile Moldovei consolidându-și poziția de partener principal, și Federația Rusă. Exporturile

^{14 14} Elabora în cadrul Expresiei de interes "Managementul riscurilor și elaborarea măsurilor de atenuare a consecințelor pandemiei COVID-19 asupra securității alimentare a Republicii Moldova", (AGROCOV19), cifra 20.70086.25/COV

de mărfuri destinate țărilor UE au scăzut cu 13% în această perioadă și au constituit 742,6 milioane de dolari, față de ianuarie-iunie 2019, ponderea acestor țări în volumul total al exporturilor moldovenești a constituit 63,46%.

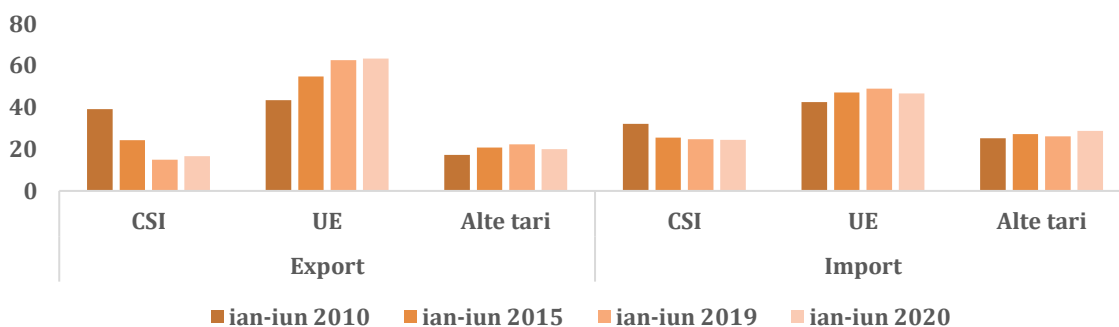

Figura 2 Structura exporturilor/importurilor pe grupe de țări, %

Sursa: Elaborată de autor, conform datelor, Biroului Național de Statistică, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6730>

Valoarea exporturilor de mărfuri în țările CSI au constituit 193,8 milioane dolari, micșorându-se cu 4,2%, deținând o pondere de 16,6%, în timp ce ponderea celorlalte țări a scăzut de la 22,4% la 20%. Referitor la structura comerțului pe grupe de mărfuri, sunt evidențiate top 10 produse exportate și importate de Republica Moldova. În această perioadă dificilă, exporturile de produse industriale sunt mai mari față de cele agro-alimentare, cu un coraport de 79% la 21%, acestea concentrându-se preponderent pe sectoarele de producere a cablurilor, tapițerii auto și articole textile (Iațișin, T. 2020).

Începând cu anul 2020, agricultorii din Republica Moldova pot exporta în UE cantități mai mari de struguri, prune și cireșe, fără achitarea taxelor vamale. Republica Moldova a negociat majorarea contingentelor tarifare fără taxe pentru exportul strugurilor de masă (o dublă majorare) și o majorare de 50% față de volumul actual pentru prune, precum și o nouă cotă fără taxe vamale pentru cireșe, de 1500 tone. De asemenea, au fost majorate pragurile de declanșare a mecanismului anti-eludare pentru grâu, orz, porumb și cereale prelucrate (Ministerul Economiei și Infrastructurii, 2020). În contextul valorificării contingentelor tarifare la exportul de fructe în UE la 17.06.2020, s-au înregistrat, exporturi la strugurii de masă circa 20%, mere proaspete 2,2%, cireșe 11%. Totodată, s-au înregistrat o creștere semnificativă a exporturilor de cereale prin aplicarea mecanismului anti-eludare. Astfel, cereale prelucrate au fost exportate 379%, porumb 132%, grâu 69%, orz 28%, porumb zaharat 31%, zahăr prelucrat 18%, zaharuri 18%, figura 3.

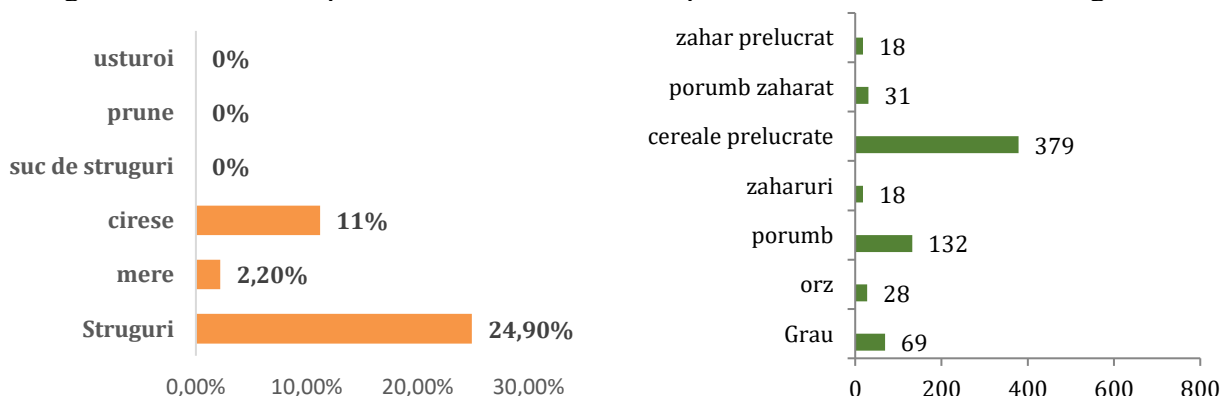

Figura 3 Valorificarea contingentelor tarifare la exportul in UE, % 17.06.2020

Valorificarea contingentelor tarifare ale produselor agro-alimentare exportate în UE supuse mecanismului împotriva eludării, 17.06.2020 %

Sursa: elaborată de autor, conform datelor <http://www.mec.gov.md>

Totodată, din cauza pandemiei Covid 19 au avut de suferit și importurile. Astfel importurile de mărfuri din țările UE au constituit 1118,2 mil. dolari, fiind cu 18,7% mai puțin, față de ianuarie-iunie 2019. Importurile din aceste țări au deținut o pondere de 46,7% în total importuri. Din țările CSI importurile de mărfuri au constituit o valoare de 585,4 mil. dolari, cu 16% mai puțin, decât în ianuarie-iunie 2019, care echivalează cu o cotă de 24,5% în total importuri fig. 2.

Cât despre valorificarea în această perioadă a concesiilor tarifare la importul de mărfuri din UE, aici se atestă o valorificare: la produse lactate de 100%; la zahăr 98,6%; la carne de pasăre 52,7%; la produse procesate din carne 21%; la carne de porc 22,8%.

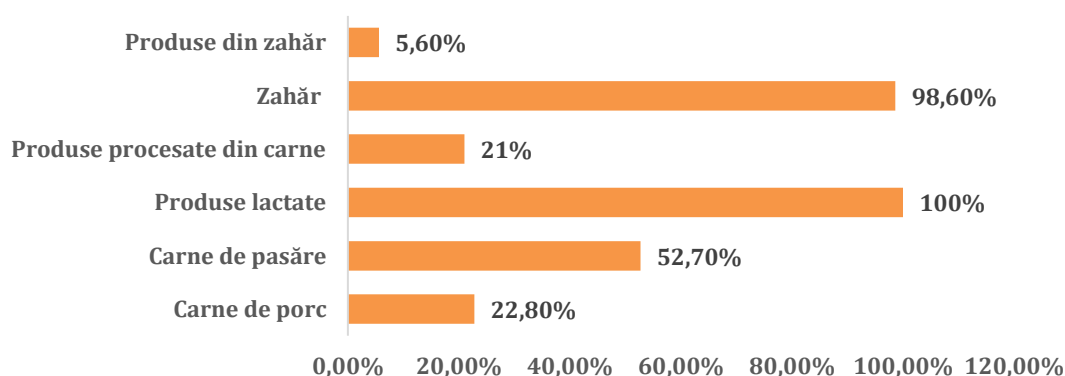

Figura 4 Valorificarea contingentelor tarifare la import din UE, % 17.06.2020

Sursa: elaborată de autor, conform datelor, <http://mec.gov.md/>

La nivel de țări, cel mai important partener ca destinație de export rămâne a fi România cu o pondere de 25% la export și 13% la import. Pe locul secund dintre statele membre UE se situează Italia, fiind urmată de Germania, Polonia, Franța. Pentru statele membre ale CSI, liderul principal de export este Federația Rusă, unde se exportă bunuri în proporție de 10,6%.

În concluzie putem menționa că majorarea contingentelor tarifare va duce la creșterea exporturilor al produselor moldovenești pe piața UE. Totodată, acest lucru va oferi posibilitatea companiilor din R.Moldova să-și extindă piața de acces pentru produsele posibile exportului, ceea ce presupune avantaje financiare, experiență, sporirea competitivității, precum și utilizarea potențialului de dezvoltare al întreprinderilor autohtone. În pofida situației pandemice, tendințele comerțului extern al R.Moldova cu UE continue să se desfășoare, fiind îndreptat spre consolidarea unei colaborări strategice. Totodată, în această situație complicată în care se află economiile lumii, este important menținerea fluxului comercial, fiind necesară cooperare și încredere între țări, astfel ca acestea să nu impună restricții la export, iar importurile nu vor prezenta riscuri pentru sănătate.

Referințe bibliografice

1. ALBU, Lucian Liviu. Evaluări ale impactului macroeconomic al Covid-19. Disponibil https://academiaromana.ro/SARS-CoV-2/doc/d08-Impactul_macro-economic_al_COVID19.pdf. Accesat 22.06.2020
2. IAȚIȘIN, T. Cele mai recente evoluții ale comerțului extern cu bunuri al Republicii Moldova. http://dspace.ince.md/jspui/bitstream/123456789/955/1/Cele_mai_recente_evolutii_ale_comertului_extern_cu_bunuri_al_Republicii_Moldova.pdf
3. Cota de export la UE de cereale prelucrate este executată la 596%. <https://mybusiness.md/ro/business-nout-i/item/12804-cota-de-export-la-ue-de-cerealeprelucrate-este-executata-la-596>
4. Datele Biroului Național de statistică. <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6730>
5. Peste 1800 de companii moldovenești au activități de export pe piața europeană. <https://juridicemoldova.md/9867/peste-1800-de-companii-moldovenesti-au-activitati-de-export-pe-piata-europeana.html>
6. Ministerul Economiei și Infrastructurii a prezentat evoluția relațiilor comerciale cu UE în contextul pandemiei COVID-19. <http://mec.gov.md/ro/content/ministerul-economiei-si-infrastructurii-prezentat-evolutia-relatiilor-comerciale-cu-uniunea#slideshow-6> Biroului Național de Statistică

THE EXPERIENCE OF CIS COUNTRIES IN SUPPORTING AGRICULTURAL SECTOR DURING COVID-19 CRISIS¹⁵¹⁶

Mihail CIOBANU

Institutul Național de Cercețări Economice, Chișinău, Republica Moldova
ciobanu.mihail.s@gmail.com

Abstract. *This paper presents the main policies and measures implemented, adopted or still only planned in CIS countries in order to support the agricultural sector from the negative consequences of COVID-19 pandemic, including the imposed restrictions to counteract the spread of SARS-CoV-2 coronavirus.*

Keywords: *agricultural sector, CIS countries, COVID-19, international experience, support measures.*

JEL Classification: *Q13, Q14, Q18*

The spread of the SARS-CoV-2 coronavirus in the most countries has affected many social, economic and other types of human activities, including the agricultural sector. It also affected the CIS countries with their struggling economies. The purpose of the work is to identify the support measures adopted and/or implemented in the agricultural sector during the COVID-19 crisis in CIS countries. Therefore, in order to realize this purpose a review of existing literature was done.

The Azerbaijani government has taken a number of measures to facilitate trade and marketing of food products in the context of the COVID-19 pandemic. These include: simplifying the import and export of agricultural and food products and resources, organizing the uninterrupted sale of agricultural products in local markets, free movement of freight transport with agricultural products between regions and the release of agricultural producers, suppliers and specialists. from restrictions on movement. The Agency for Agricultural Credit and Development has increased the amount of funds allocated for the provision of unsecured microloans in the agricultural sector from US \$12 million to US \$15 million (Мониторинг, 2020).

Armenia introduced interest-free loans for the creation of modern irrigation systems, protective nets against hail, the development of intensive fruit orchards and “smart farms” for livestock breeding and the rental of agricultural machinery and equipment.

In Moldova were allocated 300 million MDL for partial compensation of the farmers' losses to ensure the country's food security. Other support measures included: extension of subsidization of farmers' loans, reimbursement of the accrued VAT for the subsidization of tax payments related to salaries and compensation for land tax, simplification of the procedure for obtaining aid for farmers, a moratorium on fiscal control of economic operators in agriculture until the end of 2020 (Guvernul, 2020).

In Kazakhstan in order to support agricultural producers were adopted: exemption from land tax for all agricultural producers, a reduction in VAT on some agricultural products, a three-month deferral in the repayment of loans (both the main part of the loan and interest on the loan), exemption from taxes and other mandatory payments from the wage bill for SMEs in 29 production sectors – measures valid until October 1, 2020. Also were announced plans to create a national network of wholesale distribution of food products, including 20 wholesale centers throughout the country, a system to be completed by 2022.

¹⁵ *This paper has been elaborated in the framework of the Scientific Project for the period July 2020-June 2021 within the Offer of research-innovation solutions for combating and mitigation of the impact of the COVID-19, registered in the State Register of projects in the field of science and innovation of Republic of Moldova with the code 20.70086.25/COV "Managementul riscurilor și elaborarea măsurilor de atenuare a consecințelor pandemiei COVID-19 asupra securității alimentare a Republicii Moldova".*

¹⁶ *Elabora în cadrul Expresiei de interes "Managementul riscurilor și elaborarea măsurilor de atenuare a consecințelor pandemiei COVID-19 asupra securității alimentare a Republicii Moldova", (AGROCOV19), cifra 20.70086.25/COV*

Uzbekistan has offered state support to strategic enterprises by providing interest-free budget loans to repay loans received under the guarantee of the government. On March 19, 2020, tax rates were reduced by 50% on the use of water resources for irrigation of agricultural land until October 31, 2020. Another measure is the creation of new intensive orchards and vineyards until December 31, 2020. The State Fund for Supporting the Development of Entrepreneurship has expanded the provision of guarantees and compensations for the payment of interest on loans issued primarily for the production, purchase and sale of socially significant consumer goods until December 31, 2020.

The government of Tajikistan imposed a temporary ban on the export of some agricultural products produced in the country. Government measures are taken to stabilize prices, including the sale of basic foodstuffs from strategic reserves in the country's markets at low prices and the imposition of restrictions on the size of purchases to dampen rush demand. A plan has been approved to strengthen the preparedness and response of the social safety net in the face of the COVID-19 pandemic. The plan includes three main areas of support (cash transfers, social services and in-kind support). The government also introduced an additional temporary cash benefit to certain categories of beneficiaries of the targeted social assistance program (ФАО, 2020).

Commodity interventions with the sale of grain from the state fund are being carried out in the Russian Federation since April 13, 2020. For additional support of the agro-industrial sector of the economy were allocated more than 31 billion rubles, from which 27.2 billion rubles to partially reimburse interest payments on investment loans in the agro-industrial complex. The program of concessional loans at 2% per year for the resumption of production activities is aimed at supporting over 3 million jobs in the Russian Federation.

In Ukraine anti-crisis measures in the agricultural sector aim to facilitate access to finance, markets and better regulation. To improve access to finance, it's planned to introduce programs for formation of local added value and improving the efficiency of state subsidy programs. To improve market access, it was planned to stimulate remote marketing of agricultural products and establishment of distribution channels for small farmers. To achieve a reasonable regulation, such initiatives have been established as: ensuring the provision of administrative services; restricting the scope of quarantine certificates; refusal to declare "vacant plots"; introduction of transparent land relations. The Government's economic stimulus program to overcome the consequences of the COVID-19 pandemic provides that an online platform for the sale of agricultural products will be created in the fourth quarter of 2020. It's also planned to allocate funds for the implementation of projects for online sales and digitization of processes.

As is seen above, the majority of the CIS countries adopted provisions to make loans to be on more favourable terms for agricultural enterprises (Armenia, Azerbaijan, Kazakhstan, Moldova, Russian Federation, Uzbekistan), some of them (for example, Kazakhstan) began infrastructure creation projects, others imposed bans on the export of some agricultural products (Tajikistan) or focused on allocating funds in particular for digitization of economic activities (Ukraine). While some countries see the negative effects of this crisis which need to be somehow compensated, others see it as a step to take agricultural sector to a new level of development.

References

1. Guvernul a implementat operativ măsurile de susținere a agricultorilor, 2020-08-21, 19:03, Guvernul Republicii Moldova, Last accessed on: 26.09.2020, Accessible at: <https://gov.md/ro/content/guvernul-implementat-operativ-masurile-de-sustinere-agricultorilor>
2. Мониторинг принятых государствами-членами ЕАЭС мер, направленных на преодоление негативных последствий распространения коронавирусной инфекции (COVID-2019), По состоянию на 25.09.2020, Евразийская экономическая комиссия, 536 с., Last accessed on: 26.09.2020, Accessible at: <http://www.eurasiancommission.org/ru/covid-19/Documents/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%98%D0%A2%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%9D%D0%93%20%D0%BD%D0%B0%2025%2009.pdf>
3. ФАО. 2020. Бюллетень "Ситуация на продовольственном рынке Европы и Центральной Азии и политика реагирования на пандемию COVID-19". Выпуск 2. Рим. <https://doi.org/10.4060/cb0450ru>, Last accessed on: 26.09.2020, Accessible at: <http://www.fao.org/3/cb0450ru/CB0450RU.pdf>

ДЕГРАДАЦИЯ ПОТЕНЦИАЛА АГРАРНОГО СЕКТОРА

Михаил ПОЙСИК

доктор экономики, ведущий научный сотрудник,
Национальный институт экономических исследований
m.poisic@gmail.com

Rezumat. În agricultura Republicii Moldova, o pondere din ce în ce mai mare o ocupă produsele cu valoare adăugată scăzută, cu o cerere corespunzătoare de resurse umane. Scopul principal al acestui articol este de a dezvălui degradarea nivelului educațional al populației și potențialului științific și de a arăta inutilitatea unui astfel de model de dezvoltare. Baza metodologică a cercetării este analiza seriei de timp a producției agricole, precum și numărul de studenți și personal științific. Principalele rezultate ale studiului, fundamentarea necesității formării de priorități corespunzătoare provocărilor interne și externe.

Cuvinte-cheie: personal, cercetare științifică, produse cu valoare științifică, valoare adăugată mare, materii prime de bază.

Abstract. In the agriculture of the Republic of Moldova, an increasing share is occupied by products with low added value with a corresponding demand for human resources. The main purpose of this article is to reveal the degradation of the educational level of the population and scientific potential and to show the futility of such a development model. The methodological basis of the research is the analysis of the time series of agricultural production, as well as the number of students and scientific personnel. The main results of the study are the justification of the need for the formation of priorities corresponding to internal and external challenges.

Keywords: personnel, scientific research, products with scientific value, high added value, basic raw materials.

JEL Clasification: O15, P36, P39, P49

Резюме. В сельском хозяйстве Республики Молдова всё больший удельный вес занимает продукция с низкой добавленной стоимостью с соответствующей востребованностью кадрового потенциала. Основная цель статьи заключается в том, чтобы вскрыть деградацию образовательного уровня населения и научного потенциала и показать бесперспективность подобной модели развития. Методологической основой исследований является анализ динамических рядов производства сельскохозяйственной продукции, а также численности обучаемых и научных кадров. В качестве основного результата проведенных исследований обоснование необходимости формирования приоритетов, соответствующих внутренним и внешним вызовам.

Ключевые слова: кадры, научные исследования, наукоёмкая продукция, высокая добавленная стоимость, примитивное сырьё.

В настоящее время аграрный сектор столкнулся со сложнейшими вызовами связанными, как с жесточайшей засухой, так и с пандемией COVID-19, захлестнувшей весь мир. Но это всё же проблемы, носящие тактический характер, которые будут преодолены. В тоже время в стране нарастают и проблемы стратегического характера.

Так, за последние три десятилетия сельское хозяйство Республики Молдова во многом утратило свой научно-технологический потенциал, в преобладающей мере трансформировавшись в примитивное мелкотоварное производство. При этом из 192881 крестьянских (фермерских) хозяйств, числящихся на 1 мая 2019 года, 189533 располагали площадью сельхозугодий менее 10 га. А производство скота и птица на убой (в живом весе) в хозяйствах населения в целом за 2019 год составило 54,2%, яиц 56,6% и молока вообще 93,5%. [1] Что в свою очередь является главным сдерживающим фактором во внедрении современных технологий. Плюс к этому вместо прежних 300 тыс га ныне орошается только около 4 тыс. Во

многим сведено на нет производство семенного и посадочного материала, выращивание племенного скота и птицы, которые теперь в основном импортируются. Так, местный рынок семян овощной отрасли зависим на 97% от импорта, кукурузы – на 60%, подсолнечника – на 70%, площади сахарной свеклы и рапса засеяны полностью импортным семенным материалом. В садоводстве производится около 12 миллионов единиц местного посадочного материала и около 2 миллионов – импортируется. По заявлению директора Агентства публичной собственности технологически-экспериментальные станции в Бельцах, Кодру, Максимовке и Пашканах находятся в процессе банкротства и подверглись незаконной экспроприации земельных участков. [2]

В частности, эти деструктивные процессы привели к тому, что только за последнее десятилетие розничные цены на свежие фрукты выросли в 3,2 раза, а на овощи – вообще в 5,7 раза. И в нынешнем году в июле к соответствующему периоду прошлого года соответственно на 38,1% и 15,7%.

В целом, уже к началу двухтысячных годов объёмы сельскохозяйственной продукции сократились более чем вдвое, и лишь в последующее десятилетие произошёл некоторый её рост. В итоге в 2019 году индекс производства аграрного сектора к 1989 году составил лишь 66,3%, в том числе продукции растениеводства – 77,9%, а животноводства – вообще 44,9%.

Характерной особенностью прошедших трёх десятилетий стало и то, что производство продукции с высокой добавленной стоимостью сворачивалось опережающими темпами. В свою очередь, примитивизация номенклатуры выращиваемой продукции и сворачивание крупнотоварного производства привели к кардинальному сокращению востребованности, как в научных, так и в высокообразованных кадрах.

В частности, только за последнее десятилетие в сфере науки из общего числа занятых в 2009 году 5424 человека к концу 2019-го их оставалось только 4058, из которых непосредственно научными работниками числилось 2767. При этом в сфере исследований по проблемам сельского хозяйства было занято лишь 33 доктора хабилитат и 127 докторов наук. Но и все эти учёные в своём основном большинстве были людьми весьма преклонного возраста: 55-64 года – 21%, а 65 лет и старше – 25,5%. В тоже время в возрасте до 34 лет – только 17,8%. [3]

В этот же период буквально обвалю сокращалось и количество студентов ВУЗов. Так, если в 2008/9 учебном году их было 114,9 тыс., то в 2019/20 оставалось уже только 56,8 тыс. или вдвое меньше. При этом из их числа по сельскохозяйственным специальностям образование получали по 1 циклу обучения лишь 1,8%, а по 2-му – 2,0%. [4]

При этом следует учесть, что значительная часть талантливой молодёжи не только стремится получить образование за рубежом, но и как перспективные учёные видят своё профессиональное будущее исключительно на чужбине и всячески стремятся к этому. А всё это в целом ведёт не только к депопуляции Молдовы, а и к интеллектуальной деградации страны, которая во всё большей мере трансформируется в сырьевой придаток развитых стран и нетто экспортёра профессиональных кадров.

Нужна соответствующая смена парадигмы развития. В противном случае Республика Молдова не имеет будущего и может исчезнуть с карты мира, как государство.

Библиография:

1. Сельскохозяйственная деятельность мелких сельхозпроизводителей в Республике Молдова в 2019 году. <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ru&idc=30&id=6686>
2. Правительство намерено искоренить нелояльную конкуренцию в области семеноводства. 20.08.2020, <https://noi.md/ru/obshhestvo/pravitelstvo-namereno-iskoreniti-neloyalinyu-konkurenciyu-v-oblasti-semenovodstva>
3. Александр Дикусар, Михаил Пойсик. Ненаучный подход. «Аргументы и факты в Молдове», №32, 07.08.2019, с. 13, <http://aif.md/nenauchnyj-podhod/>
4. Studenti in institutiile de invatamant superior pe Domenii generale de studiu. http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__07%20INV__INV060/INV060060.px/table/tableViewLayout1/?rxid=0f776e51-2661-420c-b507-c453ecf00d4a

DURABILITATEA ALIMENTAȚIEI ÎN NOUL CONTEXT AL PAC – O ANALIZĂ ASUPRA ECHILIBRULUI LANȚULUI VALORIC ALIMENTAR DIN ROMÂNIA

Mirela RUSALI

Institutul de Economie Agrară, INCE – Academia Română, București, România

rusali@eadr.ro

Rezumat. Premizele PAC au fost profund modificate de pandemia Covid-19, evidențele recente arătând că sistemele alimentare sunt vulnerabile la șocuri precum criza sanitară indusă de coronavirus. În acest context studiul cuprinde investigații privind dezechilibre relative ale lanțului alimentar, în cazul României, rezultate ale analizei structurii valorii adăugate și implicații politice necesare pentru creșterea durabilității economiei alimentare.

Cuvinte-cheie: industria alimentară, lanț valoric, PAC.

JEL Clasification: K23, P40, O5, A19

Cadrul politic contextual al creșterii durabilității sistemului alimentar

Prin Comunicarea „Viitorul alimentației și al sectorului agricol” (EC, 2017) Comisia Europeană prevedea îmbunătățirea lanțului de aprovizionare cu produse alimentare pentru o piață internă mai profundă și mai echitabilă, cu o bază industrială consolidată, sprijin fermierilor pentru consolidarea poziției pe piață și pentru protecția împotriva șocurilor viitoare prin FEAGA și FEADR, pentru continuarea îmbunătățirii dezvoltării durabile a agriculturii, a alimentelor și a zonelor rurale, contribuind la realizarea obiective generale ale PAC vizând un sector agricol inteligent, rezilient și diversificat care să asigure securitatea alimentară, mediul și clima și consolidarea structurii socio-economice a zonelor rurale.

Contextul PAC a fost profund modificat de efectele socio-economice induse de pandemia Covid-19. Evidențele recente au arătat că sistemele alimentare nu pot fi rezistente la șocuri, precum actuala criză sanitară mondială, dacă nu sunt durabile, necesitând reconfigurarea în direcția funcționării reziliente în contextul proceselor globale care afectează structura și echilibrul lanțurilor alimentare și pentru a atenua impactul socio-economic al crizelor, în special segmentele fragile.

Analizând efectele economice induse de criza sanitară Comisia a elaborat un plan de urgență pentru asigurarea aprovizionării cu alimente și securitatea alimentară, sprijinind tranziția globală către sisteme agroalimentare durabile prin politicile sale comerciale și instrumentele sale de cooperare internațională. În această perspectivă Strategia „De la Fermă la Consumator” (EC, 2020) prevede 4 obiective majore: ”Producția alimentară durabilă”, ”Durabilitatea în sectoarele de prelucrarea alimentelor, comerț cu ridicata și cu amănuntul, servicii alimentare la consumator”, ”Consumul durabil de alimente și facilitarea trecerii la diete sănătoase și durabile”, ”Prevenirea pierderii și risipei de alimente”.

Strategia F2F se află în centrul ”Pactului Ecologic European” (EC, 2019) prin care s-a lansat angajamentul ca Europa să devină ‘primul continent neutru climatic până în 2050’, solicitând un echilibru mai solid între natură, sisteme alimentare și biodiversitate în scopul protejării sănătății și bunăstării populației și pentru sporirea competitivității și rezilienței în UE. Cadrul politic introdus de pactul ecologic reprezintă un nou model de creștere durabilă, evidențiind că provocările actuale precum decarbonizarea, durabilitatea, protecția resurselor naturale, sănătatea publică și competitivitatea economică, trebuie să fie abordate concomitent.

Deși efectele induse de criza sanitară sunt urgente și devastatoare pentru mediul de afaceri, în special pentru IMM-uri și aprovizionarea cu alimente, urgența atenuării schimbărilor climatice și nevoia unei creșteri economice durabile sunt la fel de imperative.

Analiza distribuției valorice în lanțul alimentar din România

În lanțul alimentar din România, structura valorii adăugate (VA) a indicat o prevalență a producției primare agricole, de 50%, față de 25% în UE-28, în contrast cu ponderea scăzută a VA realizată în producția alimentară, de 13% (Fig. 1), având în vedere că lanțul alimentar se oprește în cele mai multe cazuri la producția primară fără a se continua cu verigile din aval precum prelucrarea și fabricarea de produse alimentare, servicii alimentare, reflectându-se mai departe în categoriile de produse din fluxurile

de import și export. Ponderea VA pentru producătorii primari din lanțul alimentar din România a scăzut în ultimii ani în favoarea sectorului de distribuție a produselor alimentare și băuturilor și sectorul serviciilor la consumatori.

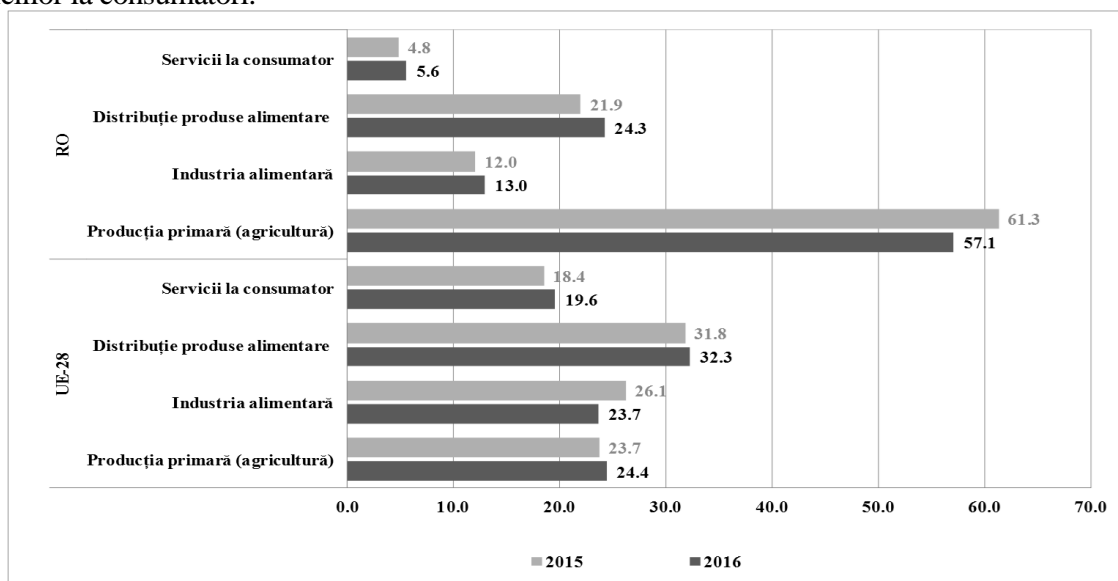

Figura 1. Structura și evoluția VA în lanțul alimentar (mil. Euro)

Sursa: Prelucrări date din Eurostat – EAA și SBS.

Industria agroalimentară este sectorul economic al României cu contribuții majore la ocuparea forței de muncă și la creșterea VA din industria prelucrătoare națională, respectiv, pe baza mediilor pe zece ani după aderare, de 13,2% la forța de muncă ocupată și 26,2% la VA. România s-a situat sub media UE-28, de 15%, privind forța de muncă ocupată în industria agroalimentară, însă peste media europeană, de 12,9%, privind VA. În același timp, industria agroalimentară a României a avut o contribuție medie de 5,8% în PIB-ul național, clasată prima în UE-28, cu media de 2,1% (Rusali, 2020).

Îmbunătățirea structurii producției industriei agroalimentare este un factor determinant pentru creșterii VA în lanțul valoric alimentar, sporirea câștigurilor fermierilor din valorificarea mai bună a produselor primare și menținerea unei piețe agricole interne funcționale.

Analiza structura valorii producției industriei alimentare și a băuturilor din România indică cele mai mari proporții ale consumului intermediar din UE-28, de 82% în anul 2016, în creștere de la 76% în 2008, în timp ce VA a avut tendințe opuse valorilor din UE-28, scăzând de la 24% în 2008, la 18% în 2016 (Fig. 2).

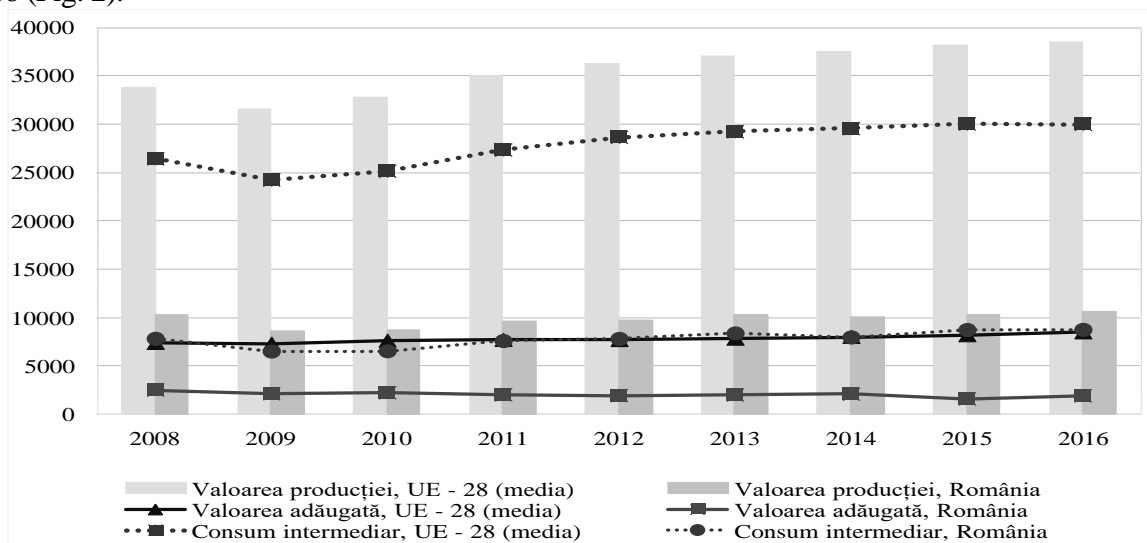

Figura 2. Ponderea VA în producția industriei alimentare (mil. Euro)

Sursa: Prelucrări date din Eurostat – EAA.

Stabilizarea prețurilor la producător este un factor contributor important pentru echilibrul lanțului alimentară. Analiza indicilor prețurilor (Fig. 3) indică o tendință de creștere continuă a prețurilor în perioada 2005-2017 în lanțul alimentară, cele mai mari rate de creștere din UE-28 fiind pentru importuri și produse agricole primare, iar în România, pentru produsele agricole și produsele alimentare.

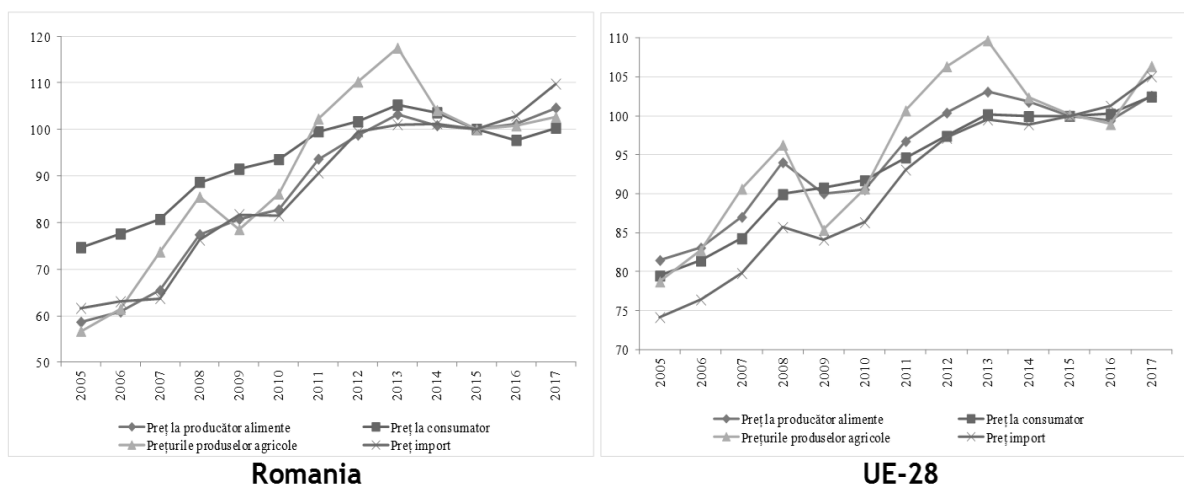

Figura 3. Evoluția prețurilor în lanțul alimentară (Indici, 2015=100)

Sursa: Eurostat - Food Prices Monitoring Tool.

Comparativ cu seria indicilor de prețuri din lanțul alimentară din UE-28, care descrie o volatilitate ridicată a prețurilor agricole și de import, un profil similar l-au avut dinamicile din România, deși au fost niveluri și volatilități mai mari, opuse tendințelor mediei UE-28 de creștere ușoară a prețurilor în industria alimentară și la consumator.

S-a observat o volatilitate ridicată a prețurilor de consum pentru toate produsele alimentare prezentate, exceptând pâinea (Fig.4). În România, numai uleiurile și grăsimile au avut volatilitatea mai mică a prețurilor decât media UE-28, în 2017. Cea mai mare volatilitate s-a observat la produsele proaspete (legume, fructe, lapte), și carne, în timp ce în UE-28 la uleiuri și grăsimi, legume și fructe, pește & fructe de mare.

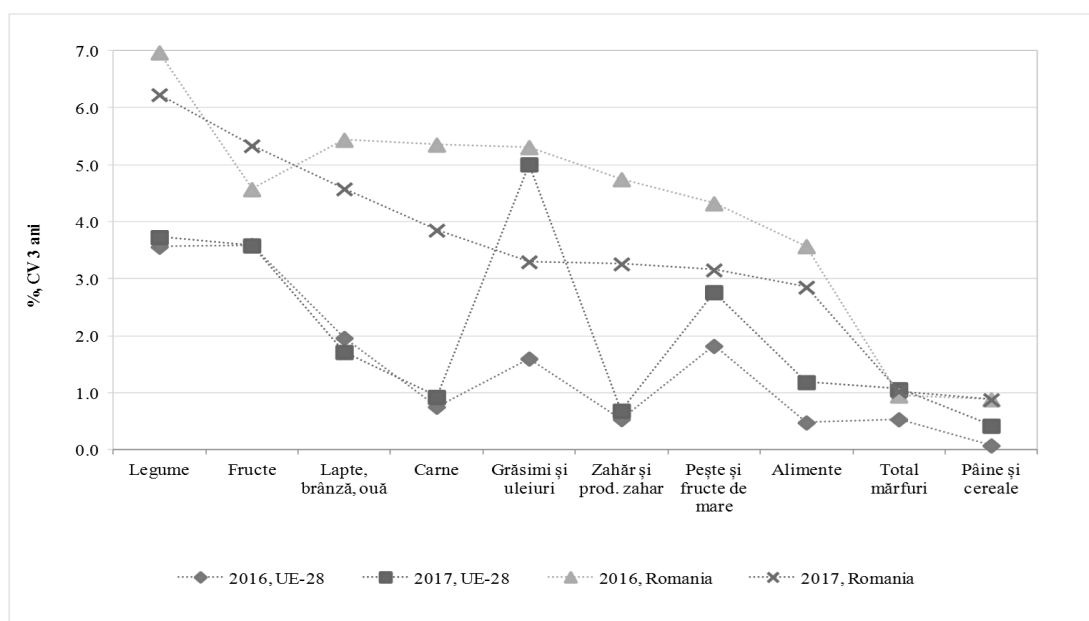

Figura 4. Prețurile de consum la produsele alimentare, în România și UE-28

Sursa: Eurostat - Food Prices Monitoring Tool.

Prețurile la produsele alimentare au crescut mai rapid, din anul 2007, decât prețurile pentru alte bunuri, determinând o inflație generală, printre factorii contribuie cauzali fiind: cererea globală tot mai mare de produse alimentare, încetinirea creșterii productivității în agricultură (legată de resursele naturale și terenurile rare), precum și creșterea prețurilor input-urilor, influența agriculturii de tendințele prețurilor altor mărfuri (ex.: energie).

Privind volatilitatea prețurilor din lanțul alimentar în UE a existat un efect de netezire în aval datorat în esență de faptul că materia primă reprezintă doar o mică parte din costul produsului alimentar final, în timp ce în România tendința a fost opusă.

Concluzii

Factorul principal al durabilității sistemului alimentar este echilibrul structural, valoric și coerența verigilor lanțului alimentelor și a conexiunilor cu resursele locale, nevoile și cererile consumatorilor.

Structura valorii adăugate în lanțul agroalimentar prezintă dezechilibre și o tendință de scădere a VA: ponderea redusă a VA a industriei alimentare, de peste 4 ori mai mică comparativ cu agricultura la rândul său cu VA în scădere; ponderea ridicată a produselor primare dezechilibrează lanțul alimentar și slăbește competitivitatea; volatilitatea ridicată a prețurilor agricole la producător și importator și transmisia asimetrică a prețurilor; VA în industria alimentară depășită substanțial de costurile de producție în creștere afectează marjele de profit ale companiilor, capacitatea lor de a investi și performanța sectorului.

PAC ar trebui să aibă un impact de echilibrare a lanțului valoric alimentar, privind consolidarea poziției fermierilor și creșterea valorificării produselor primare, redresarea funcționării subsectoarelor industriei prelucrătoare și asimetria puterii de negociere între segmentele lanțului agroalimentar.

Măsurile și investițiile prevăzute prin acordul ecologic pot deveni elemente strategice care să sprijine recuperarea post-criză. Pachetul larg al acordului, confirmă necesitatea unei abordări intersectoriale, coerente și holistice, cu dimensiuni teritoriale crucială pentru durabilitatea resurselor agricole.

Referințe bibliografice

1. European Commission, *A Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system (F2F)*, COM (2020) 381, of 20 May 2020.
2. European Commission, *European Green Deal*, COM (2019) 640, of 11.12.2019.
3. European Commission, *Future of Food and Farming*, COM (2017) 713 – final, Communication, 29.11.2017.
4. Rusali Mirela, 2020. *Evolutions in Romania's agri-food processing sector*, In „Agriculture and rural areas in the new Member States - Romania and Bulgaria after 10 years of EU membership”, Book of Proceedings, IAE Sofia, 2020.

Sesiunea IV
Piața muncii, nivelul de trai
și consumul populației

Session IV
Labor market, living standards
and population consumption

DIGITALIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL ÎN ACTUALELE CONDIȚII ALE INOVĂRII ȘI ALE CRIZEI PANDEMICE

Alexandru-Lucian MANOLE, *Rector, Prof. univ., Dr.*
Universitatea „ARTIFEX” din București, Facultatea de Finanțe și Contabilitate,
București, România
amanole@artifex.org.ro

Rezumat. *Autorul își propune să evidențieze aspectele pe care le consideră a fi cele mai importante din perspectiva aplicării instrumentelor digitale în procesul educațional. Privind problema din perspectiva celui preocupat de interesul superior al beneficiarului acestui proces, reliefăm unele efecte ale digitalizării la nivelul elevilor, studenților, cadrelor didactice și instituțiilor de învățământ.*

Cuvinte-cheie: *educație, digitalizare, pandemie, online, informatică.*

JEL Classification: *H12, I10, I21, I25, L86, O3*

Actualitatea cercetării

Digitalizarea procesului educațional nu mai este „terra incognita” pentru sistemul de învățământ. Existau deja, înainte de izbucnirea pandemiei COVID-19, abordări încurajatoare pentru implementarea digitalizării, din rândul cărora evidențiem platformele de tip e-learning, dedicate învățământului, aplicate sistematic pentru învățământul cu frecvență redusă și învățământul la distanță. Digitalizarea s-a impus, într-o pondere mai mare, în guvernarea educațională, inclusiv la nivel de politică de stat, unde decizia se bazează inclusiv pe date (Williamson, 2015). Khitskov et al. (2017) consideră că implementarea educației digitale conduce la creșterea calității educației populației.

O dată cu declanșarea pandemiei, digitalizarea a devenit un proces din ce în ce mai necesar, accelerat și ireversibil, indiferent de forma de învățământ. Crawford et al. (2020) realizează o radiografie a abordărilor din mai multe țări, indicând exemple concrete de măsuri adoptate ca răspuns la restricțiile impuse de pandemia în curs. Apreciem că rezultatele acestor cercetări constituie un suport semnificativ pentru decidenții din sistemul de învățământ, atât la nivel preuniversitar, cât și în învățământul superior.

Scopul cercetării

Scopul cercetării vizează impactul digitalizării, a cărei pondere în viața educațională crește deja și va crește în continuare, indusă de pandemia COVID-19. Acest impact are un caracter multidimensional și afectează toți actorii implicați: elevi/studenți, cadre didactice, personal administrativ.

Metode de cercetare

Autorul a procedat la studierea documentelor relevante, cu accent pe cele care vizează domeniul universitar și a prezentat principalele rezultate prin prisma propriei experiențe și viziuni asupra unui învățământ centrat pe elev/student în condițiile actuale.

Principalele rezultate

Experiența autorului, în calitate de cadru didactic implicat și în administrarea universității, a evidențiat câteva elemente de referință în ceea ce privește educația digitală, respectiv creșterea ponderii componentei digitale în educație:

a) cadrul legal. Implicațiile „portării” unor activități în mediul digital pot viza aspecte care trebuie reglementate și eventual adaptate pe măsura evoluției situației epidemiologice, cum ar fi examinarea elevilor și studenților, evaluarea calității, examenele de finalizare a studiilor universitare, normarea și salarizarea cadrelor didactice, diferite aspecte ale activităților administrative (ex. depunerea de cereri, eliberarea de acte etc.). De asemenea, cadrul legislativ poate imprima un anumit ritm și o anumită direcție digitalizării, prin indicatori de calitate și finanțare, inclusiv programe bugetare cu rol stimulator și orientate către rezultate.

b) elevii și studenții. Modul în care elevii și studenții percep, acceptă și participă la activitățile bazate preponderent pe componenta digitală este extrem de important pentru școli și universități. Colectarea opiniilor acestora (în cazul elevilor, apare și necesitatea consultării părinților) prin chestionare, discuții, interviuri și alte instrumente este o condiție absolută, în opinia autorului, pentru implementarea

cu succes a componentei digitale. În acest sens, subliniem două elemente esențiale: modul în care se desfășoară interacțiunea între elevi/studenti și cadrele didactice în mediu digital și, în al doilea rând, materialele elaborate de cadrele didactice în beneficiul actului educațional. Aceste materiale trebuie adaptate astfel încât, cel puțin, să completeze cu explicații, exemple și aplicații, aspectele teoretice care fac parte din conținutul disciplinei (evident, aplicarea concretă va ține cont de specificul fiecărei discipline). Chiar dacă materialele didactice includ exemple și aplicații ilustrative, cadrul didactic va trebui să acorde atenție componentei de explicare, pentru a ușura efortul de a parcurge materialele didactice respective. În cazul în care activitățile didactice față în față nu se pot desfășura, componenta de explicare devine extrem de importantă. Nu în ultimul rând, referindu-ne la studenți, trebuie avut în vedere faptul că acea componentă socială a „vieții studentești” este afectată, iar studenții trebuie să fie încurajați să se organizeze și în acest sens prin instrumente digitale, universitatea poate să acorde sprijin acestor inițiative studentești.

c) cadrele didactice. Este posibil ca nu toate cadrele didactice să manifeste, la momentul „zero” al adoptării unei măsuri de implementare a unor activități educaționale online, deschiderea, abilitățile etc. necesare pentru utilizarea instrumentelor digitale și pentru adaptarea materialelor didactice la educația digitală. Instituțiile de învățământ, prin departamentele didactice și/sau administrative, ar trebui să se implice în a sprijini cadrele didactice în acest sens, prin sesiuni de formare, elaborarea de ghiduri, tutoriale etc. privind cele două aspecte subliniate: modul de utilizare a instrumentelor și conținutul materialelor didactice. Un specific se referă la aplicațiile informatice utilizate în cadrul disciplinelor de informatică, statistică, proiectare etc. Acestea ar fi bine să fie alese astfel încât studenții să le poată obține, instala, configura și valorifica în conformitate cu rezultatele învățării propuse de fișa disciplinei.

d) infrastructura tehnică „necesară și suficientă” pentru o digitalizare de succes. Aplicarea instrumentelor electronice, mai ales a celor care vizează interacțiune sincronă (videoconferințe, acces simultan la resurse solicitat de mai mulți utilizatori conectați „la distanță” etc.) impune existența unei dotări tehnice corespunzătoare, materializată cel puțin prin calculatoare configurate corespunzător, conexiune de rețea care să permită accesul simultan pentru „publicul țintă”, licențe pentru aplicații specifice.

Concluzii

Digitalizarea, procesele, documentele, actorii implicați trebuie să aibă în vedere asigurarea calității educației, la un nivel corespunzător. Ca bune practici, toate deciziile tactice și strategice vor viza „interesul superior al elevului și studentului” și respectarea principiilor și criteriilor de asigurare a calității la care instituția respectivă se raportează. Nu trebuie omisă nici o măsură pe care managementul o poate adopta și care poate contribui la îmbunătățirea învățământului în mediu preponderent digital.

Referințe bibliografice

1. Crawford, J., Butler-Henderson, K., Rudolph, J., Malkawi, B., Glowatz, M., Burton, R., Magni, P., & Lam, S. (2020). COVID-19: 20 countries' higher education intra-period digital pedagogy responses. *Journal of Applied Learning & Teaching*, doi: 10.37074/jalt.2020.3.1.7.
2. Khitskov, E.A., Veretkhina, S.V., Medvedeva, A.V., Mnatsakanyan, O.L., Shmakova, E.G., & Kotenev, A. (2017). Digital Transformation of Society: Problems Entering in the Digital Economy. *Eurasian Journal of Analytical Chemistry*, <https://pdfs.semanticscholar.org/6027/5fc205e6e6ef063a15b985410661c3caada6.pdf>
3. Parlamentul României (2020). Legea nr. 55 din 15 mai 2020 privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea efectelor pandemiei de COVID-19.
4. Williamson, B. (2015). Digital education governance: An introduction. *European Education Research Journal*, <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1474904115616630>

STANDARDUL DE VIAȚĂ PENTRU POPULAȚIA PRIVATĂ DE LIBERTATE ÎN PERIOADA PANDEMIEI DE COVID-19 ÎN ROMÂNIA

Simona MIHAIU, Dr., CS III

simona.mihaiu@iccv.ro

Simona Maria STĂNESCU, Dr., CS I

simona.stanescu@iccv.ro

Sorin CACE, Dr. CS I

cacesorin@gmail.com

Iulian STĂNESCU, Dr., CS II

stanescu.iccv@gmail.com

Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, București, România

Abstract. *Contextul creat de pandemia COVID-19 este fără precedent și sub aspectul infracționalității. Se configurează tot mai frecvent delictе precum traficul de produse medicale, de substanțe farmaceutice și echipamente de protecție, cybercrime și contrabanda cu migranți. În același timp, ONU solicită ca statele să asigure protecția celor aflați în detenție. La nivel național, situația persoanelor private de libertate este destul de vulnerabilă.*

Cuvinte-cheie: *pandemie, cybercrime, contrabandă, deținuți, stat, protecție.*

JEL Classification: *H75, I3, J17, K19, L15, P36*

Printre grupurile vulnerabile afectate de pandemie, situația persoanelor private de libertate este una extrem de delicată din cauza riscurilor mari de contaminare determinate de caracteristicile fizice ale închisorilor.

Scopul lucrării este acela de a evidenția aspecte legate de situația persoanelor private de libertate în contextul pandemiei actuale COVID-19. Din punct de vedere metodologic, au fost utilizate analize ale documentelor oficiale internaționale și naționale precum și rapoarte statistice ale instituțiilor românești cu responsabilități în domeniu. O formă preliminară a acestei prezentări este inclusă în raportul social al Institutului de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română „Pandemia și standardul de viață. Politici de protecție socială.” (ICCV, 2020).

Perioada de pandemie aduce cu sine și o nouă configurație a infracțiunilor. Conform reprezentanților INTERPOL (2020) și EUROPOL (2020), s-au dezvoltat ori proliferat anumite forme de infracționalitate specifice perioadei: traficul de produse medicale, de substanțe farmaceutice (unele contrafăcute) și echipamente de protecție, furtul, înșelăciunea prin telefon, criminalitatea informatică (*cybercrime*) și contrabanda cu migranți. Pe lângă acestea, autoizolarea populației la domiciliu crește riscul violenței domestice. Serviciile de sprijin pentru victimele violenței în familie din multe state au raportat creșterea solicitărilor (Argentina, Canada, Franța, Germania, Spania și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord), în unele cazuri chiar până la 30-40% (Singapore, Cipru sau Australia) (UN 2020).

O situație specială este reprezentată de populația din închisori. Potrivit datelor Administrației Naționale a Penitenciarelor (ANP), numărul persoanelor private de libertate din România a scăzut în ultimii ani de la 25.951 în septembrie 2017, la 20.792 în decembrie 2018 (ANP, 2019). În 7 aprilie 2020, conform datelor ANP, capacitatea unităților din țară era de 18.236 de locuri, iar efectivul era de 20.592 de persoane private de libertate. Aceștia li se adaugă persoanele aflate în arest la domiciliu. După natura infracțiunilor celor încarcerați, la data de la 31.12.2018 situația era următoarea: infracțiuni contra persoanei (8.564), infracțiuni contra patrimoniului (7.705), infracțiuni privind codul rutier (1.414), infracțiuni privind traficul și consumul de droguri (858), infracțiuni de criminalitate organizată (217), infracțiuni de corupție (214), infracțiuni privind comerțul electronic (42), infracțiuni contra statului (1), alte infracțiuni (1.777) (ANP, 2019). Numărul insuficient de locuri din sistemul penitenciar românesc rămâne o problemă în curs de rezolvare.

În contextul pandemiei actuale, Organizația Națiunilor Unite a atras atenția statelor lumii asupra urgentării măsurilor de protecție a celor aflați în detenție (Bachelet, 2020). Unele state, precum Iranul, au eliberat în masă deținuții. Încarcerarea unor noi persoane expune persoanele private de libertate la pericolul infectării și răspândirii rapide din cauza condițiilor specifice detenției. Pe de altă parte, adoptarea măsurii de eliberare a deținuților ridică problema accesului la mijloacele de bază necesare traiului (locuință, venit), a săvârșirii unor noi infracțiuni și, mai ales, a nivelului scăzut de suport din partea populației pentru liberarea, chiar și temporară, din închisori a deținuților pe perioada pandemiei. În definitiv, sunt persoane care au greșit față de societate, iar disponibilitatea majorității populației de a trece cu vederea acest fapt este redusă sau inexistentă.

Una dintre primele măsuri de protecție a persoanelor private de libertate este identificarea canalelor de posibilă infectare. Din acest punct de vedere se impune atât atenție pentru cadrele angajate în penitenciare, cât și limitarea - până la eliminarea - vizitelor aparținătorilor. Un alt aspect este legat de desfășurarea activităților economice cu deținuți în afara sediului penitenciarelor. O situație specială o reprezintă penitenciarele cu sistem deschis și semi-deschis. Potrivit datelor ANP, structura efectivelor în regim deschis era de 1.772 de deținuți în 31.12.2008, respectiv 3.480 în 31.12.2018. Pe perioada stării de urgență se poate modifica regimul acestora în sensul restrângerii libertății de circulație în vederea prevenirii infectării cu noul Coronavirus.

În direcțiile generale de management a pandemiei de COVID-19, recomandăm ca ANP să ia în considerare două direcții complementare de acțiune în intervalul imediat următor. Prima este aceea de a se autoizola instituțional complet după modelul recomandărilor generale avansate pentru centrele rezidențiale de tipul căminelor de îngrijire a persoanelor vârstnice. A doua direcție constă în pregătirea unui set de măsuri și proceduri standard în cazul îmbolnăvirii în masă într-un penitenciar. Un asemenea caz ar pune la încercare sistemul sanitar, deja aflat sub presiune ca urmare a numărului în creștere de îmbolnăviri raportate.

Referințe bibliografice

1. Agenția Națională a Penitenciarelor (2019) *Raport anual de activitate 2018*, anp.gov.ro/wp-content/uploads/2019/03/Raport-activitate-ANP-2018-1.pdf
2. ANP (2020) *Situația privind capacitatea de cazare a unităților și efectivele acestora*, anp.gov.ro/wp-content/uploads/2020/04/07.04.2020-Capacitatea-de-cazare-a-unitatilor-si-efectivele-acestora-ef-20592-CC-18236-SITE.pdf
3. Bachelet, Michelle (2020) *Declarație de presă a Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului*, 25/03/2020
4. EUROPOL (2020) *How criminals profit from the COVID-19 pandemic*, 27/3/2020, europol.europa.eu/newsroom/news/how-criminals-profit-Covid-19-pandemic
5. ICCV (2020). *Pandemia și standardul de viață. Politici de protecție socială*. București: Institutul de Cercetare a Calității Vieții, <https://bibliotecadesociologie.ro/download/iccv-2020-pandemia-si-standardul-de-viata-politici-de-protectie-sociala-bucuresti-institutul-de-cercetare-a-calitatii-vietii/>
6. INTERPOL (2020) *Global operation sees a rise in fake medical products related to COVID-19*, 19/03/2020, interpol.int/News-and-Events/News/2020/Global-operation-sees-a-rise-in-fake-medical-products-related-to-COVID-19
7. UN rights chief urges quick action by governments to prevent devastating impact of COVID-19 in places of detention, 25 March 2020, <https://news.un.org/en/story/2020/03/1060252?fbclid=IwAR2KqFwSJLKxPCDBQjw7Mzs aHO1PRrxp81R0oR44SE25OW3EfHeqMStQCrg>
8. UN Women (2020), *Violence against women and girls: the shadow pandemic. Statement by Phumzile Mlambo-Ngcuka, Executive Director of UN Women*, <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>

ANALIZA INEGALITĂȚILOR SALARIALE PE PIAȚA MUNCII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Alic BÎRCĂ, Prof. univ., dr. hab.
Academia de Studii Economice din Moldova
alicbir@yahoo.com

Rezumat. În prezentul demers științific este abordată problema inegalităților salariale în Republica Moldova. În lucrare s-a folosit metoda statistică, utilizând informațiile oferite de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Astfel, a fost analizat numărul de salariați pe anumite nivele de salarii, precum și pe cele mai reprezentative domenii de activitate din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: muncă, loc de muncă, competențe profesionale, nivel de calificare, salarii, inegalitate salarială.

Abstract. In this scientific endeavor the issue of wage inequality in the Republic of Moldova is addressed. The paper used the statistical method, using the information provided by the National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova. Thus, the number of employees was analyzed on certain salary levels, as well as on the most representative fields of activity in the Republic of Moldova.

Keywords: work, job, professional skills, level of qualification, salaries, wage inequality.

JEL Classification: E24, J21, J23, J31

Pe parcursul ultimelor decenii, polarizarea muncii, în general, și a locurilor de muncă, în special, a constituit subiect de cercetare pentru o multitudine de cercetători din diferite țări. Analizând literatura de specialitate, constatăm că există mai multe criterii ce pot fi luate în considerație la polarizarea muncii și anume: schimbările tehnologice axate pe competențe profesionale specifice, creșterea nivelului educațional, liberalizarea comerțului, creșterea sectorului serviciilor, preferințele angajatorilor, politicile statului în domeniu, schimbările organizaționale, nivelul salariului și inegalitățile salariale etc. Luând în considerație spectrul larg de criterii ce pot fi luate în considerație la polarizarea muncii și a locurilor de muncă, în lucrarea de față vom aborda problema salariului și a inegalităților salariale.

În vederea explicării fenomenului creșterii inegalității salariale, ca urmare a unor acțiuni inegale, unii cercetători în domeniu au înaintat unele ipoteze. Una dintre ele ține de diferențele de productivitate. Companiile care înregistrează un nivel înalt de productivitate depășesc celelalte întreprinderi și au posibilitatea de a oferi salarii mult mai mari tuturor angajaților, în comparație cu alte companii (Belsler, Vazquez-Alvarez, 2017; Dustman, Ludsteck, Schonberg, 2009). O altă ipoteză ține de gruparea întreprinderilor în funcție de performanța economică: companiile sunt din ce în ce mai specializate, iar angajații cei mai performanți migrează spre cele mai de succes companii (în cadrul regiunii, sectorului economic etc.) (Autor, Katz, Kearney, M. S. 2008).

În ultimii ani, pentru a reduce nivelul inegalității salariale, mai multe țări au introdus acțiuni de stabilire sau consolidare a salariului minim (Acemoglu, D., Autor, D. 2011). Salariile minime joacă un rol important în asigurarea faptului că salariații sunt tratați într-un mod corect și compatibil cu noțiunile de demnitate umană și respect. Pe lângă nivelul salariului minim, politicile în domeniul salarizării, evidenței orelor de muncă și a altor condiții de muncă pot contribui, în mod substanțial, la promovarea dialogului social și a negocierilor colective (Aberg, 2003), precum și la asigurarea unei partajări juste tuturor din avantajele progresului economic (Beaudry, Green, 2003).

În Republica Moldova, este dificil de observat anumite tendințe în ceea ce privește polarizarea locurilor de muncă și inegalitățile salariale, deoarece Biroul Național de Statistică nu prezintă informații în ceea ce privește nivelul salariului pe categorii de ocupații profesionale sau în funcție de nivelul educației și al competențelor profesionale. În aceste condiții, este dificil de realizat o corelație între polarizarea locurilor de muncă și cea a inegalităților salariale. Totuși,

pentru a vedea cum se polarizează salariații în funcție de nivelul salariului, în **Figura 1** este prezentată repartizarea salariaților în funcție de câștigul salarial, în anii 2015 și 2019.

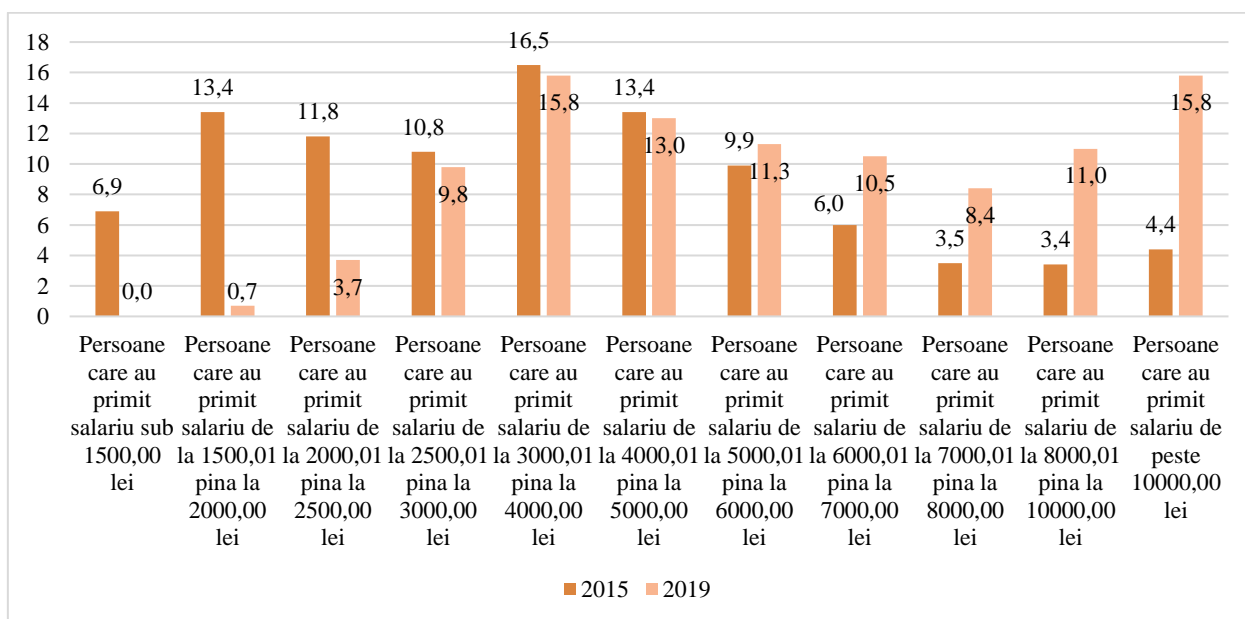

Figura 1. Repartizarea salariaților pe nivele de salarizare în anii 2015 și 2019, %

Sursa: elaborată de autor.

Analizând datele din **Figura 1**, putem observa cât de mult s-a schimbat structura salariaților în funcție de mărimea salariului lunar. Dacă în anul 2015, mai bine de 1/5 din numărul total al salariaților sau aproape 100 de mii de angajați primeau un salariu lunar în mărime de până la 2000 lei, apoi numărul celor care primeau un salariu lunar mai mare de 10000 de lei nu depășea 2000 de salariați. Spre deosebire de anul 2015, nivelul salariilor a crescut în toate domeniile de activitate, iar numărul salariaților care primeau lunar un salariu mai mare de 10 000 de lei constituia 15,8% sau aproape 70 mii persoane, în anul 2019.

Luând în considerație că salariul mediu brut lunar, în anul 2015, a fost în mărime de 4538,4 lei, din **Figura 1** putem observa că aproape 2/3 din numărul salariaților primeau un salariu inferior acestuia și puțin mai mult de 1/3 aveau un salariu mai mare. (Numărul persoanelor care au primit un salariu cuprins între 4000 și 5000 de lei au fost divizați câte 50% pentru categoria inferioară și cea superioară). Păstrând aceeași abordare și pentru anul 2019, putem constata că ponderea persoanelor care au primit un salariu superior salariului mediu lunar brut a fost de aproximativ 43% sau circa 190 mii persoane.

În anul 2019, s-au păstrat aceleași tendințe privind nivelul salariilor pe domenii de activitate în Republica Moldova. Faptul că în anul 2018 a fost aprobată Legea privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, în anul 2019 au dispărut, practic, salariații care primeau salariu lunar în mărime de până la 1500 lei. În același timp, a crescut ponderea angajaților din sectorul bugetar care au primit un salariu mai mare de 10 mii lei lunar. Aproape un sfert din personalul angajat în administrația publică au primit un salariu lunar mai mare de 10 mii de lei. La fel, a crescut și ponderea persoanelor cu salarii de peste 10 mii de lei atât în învățământ, cât și în sănătate și asistență socială, acestea constituind 10,2%, respectiv – 12,2% din totalul angajaților încadrați în domeniile respective de activitate.

La fel, constatăm că cele mai mari salarii, în anul 2019, s-au înregistrat în două domenii de activitate: activități financiare și informații și comunicații. Ponderea angajaților cu salarii de peste 10 mii de lei a fost de 41,2% în activități financiare și de 53,4% - în domeniul informațiilor și comunicațiilor. În anul 2019, mai puțin de 20% din numărul angajaților din domeniul informațiilor și comunicațiilor au primit un salariu inferior salariului mediu brut lunar.

Concluzii

Studiul de față și-a propus pentru a arăta corelația dintre polarizarea muncii și inegalitatea salarială în Republica Moldova. Totodată, s-a constatat o multitudine de criterii care conduc, mai mult sau mai puțin, la polarizarea muncii și, respectiv, la inegalitatea salarială. În Republica Moldova un criteriu relevant care poate fi luat în considerație pentru abordarea problemei polarizării muncii și inegalității salariale îl reprezintă nivelul educațional, exprimat prin competențele profesionale dobândite. Or, urmare a cercetărilor efectuate, salariile cele mai mici au fost înregistrate în sectorul agrar și comerț, domenii de activitate în care este angajată forța de muncă cu competențe profesionale inferioare. La fel, politicile statului în domeniul ocupării forței de muncă și a salarizării, conduc la polarizarea muncii și inegalitatea salarială. Orice intervenție a statului în materie de salarizare poate determina creșterea sau diminuarea inegalităților salariale, fie în cadrul aceluiași domeniu de activitate sau în domenii diferite. Așadar, în Republica Moldova, nivelul salariului inferior în unele domenii de activitate sau pe anumite categorii de locuri de muncă, creează disparități salariale destul de mari în comparație cu alte domenii de activitate sau posturi de muncă, fapt ce conduce la sporirea inegalităților salariale.

Referințe bibliografice

1. Aberg, R. (2003). Unemployment persistency, over-education and the employment chances of the less educated. *European Sociological Review*, 19(2):199{216. Valabil la: <https://www.jstor.org/journal/eurosocirevi?refreqid=excelsior%3A3c12acbd250e3f5ad29bdba1b4c16d39>
2. Acemoglu, D. and Autor, D. (2011) "Skills, Tasks and Technologies: Implications for Employment and Earnings", in: Aschenfelter, O., Layard, R. and Card, D. (2011) *Handbook of Labor Economics*, Elsevier. Valabil la: <https://economics.mit.edu/files/7006>
3. Autor, D. H., Katz, L. F., and Kearney, M. S. (2008). Trends in U.S. Wage Inequality: Revising the Revisionists. *The Review of Economics and Statistics*, 90(2):300{323. Valabil la: <https://economics.mit.edu/files/586>
4. Beaudry, P. and Green, D. A. (2003). Wages and Employment in the United States and Germany: What Explains the Differences? *American Economic Review*, 93(3):573{602. Valabil la: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/000282803322156990>
5. Belser, Patrick; Vazquez-Alvarez, Rosalia. (2017) Raportul privind salariile la nivel mondial pentru 2016/2017: Diferențele salariale la locul de muncă. Biroului Internațional al Muncii. -Geneva: BIM. Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=9485>
6. Dustman, C., Ludsteck, J., and Schonberg, U. (2009). Revisiting the German Wage Structure. *The Quarterly Journal of Economics*, 124(2):843{881. Valabil la: <https://econpapers.repec.org/paper/izaizadps/dp2685.htm>

ВЕКТОРЫ СТРУКТУРНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ СОЦИАЛЬНО-ТРУДОВОЙ СФЕРЫ УКРАИНЫ: ВЫЗОВЫ ПАНДЕМИИ COVID-19

Виктория БЛИЗНЮК, Канд. экон. наук, Ст. науч. сотр.

ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины», г. Киев, Украина
vikosa72@gmail.com

Абстракт. В статье анализируются основные направления структурных изменений социально-трудовой сферы Украины в контексте вызовов пандемии COVID-19: дисбалансы спроса и предложения рабочей силы, профессионально-квалификационной структуры занятости; поляризации рабочих мест; усиление профессиональной асимметрии и неравенства; процессы цифровизации и расширение виртуальных и дистанционных форм занятости.

Ключевые слова: пандемия COVID-19, социально-трудовая сфера, структурные изменения, занятость, рынок труда, виртуальная занятость.

JEL Classification: E16, E24, J12, J21, J22, J45, J62

Оценить последствия глобального социально-экономического кризиса причиной которого является распространение пандемии коронавируса на сегодняшний день практически невозможно. Глубина и серьезность существующей проблемы подчеркивается прогнозом МВФ о падении мировой экономики на 4,9%, для рынков Европы ожидания еще пессимистичнее – минус 8% (IMF, 2020). Все это в первую очередь отобразится на социально-трудовой сфере, наиболее вероятно ожидается уменьшение занятости, изменение ее структуры, рост безработицы и ухудшение качества рабочих мест. На первое место неразрешенных проблем поднимается разнообразие аспекты инклюзивности, обеспечения полноценного участия в социальной жизни общества, устранение различных дискриминационных проявлений как в экономической, так и социальной жизни (ILO, 2020). Международные организации в лице МОТ, Детского фонда ООН (ЮНИСЕФ), Международного комитета Красного Креста и многие другие выпустили для своих сотрудников, национальных правительств, корпоративного сектора и широких групп населения рекомендации с призывом обратить внимание на необходимость обеспечения прав и потребностей граждан с ограниченными возможностями и поддержки семей работников в условиях пандемии COVID-19 (Вестник МОТ, 2020). Наиболее проблемными аспектами социально-трудовой сферы является занятость, что в свою очередь предполагает выявление «узких» сегментов рынка труда вследствие распространения пандемии и введения всеобщего и полного карантина.

Рынок труда Украины характеризуется существованием дисбалансов спроса и предложения рабочей силы, профессионально-квалификационной структуры занятости, поляризацией рабочих мест по уровню образования. Особенно проблемными являются дисбалансы, возникшие вследствие необоснованного применения атипичных форм занятости. Карантин, введенный в связи с пандемией COVID-19, существенно обострил экономическую ситуацию, существенно дестабилизируя сферу занятости (Посібник, 2020). Так, Государственный центр занятости сообщил, что в период полного карантина (с 12.03 до 31.05.2020 г.) численность безработных возросла на 249 тыс. человек (на 98%), расходы по выплате пособий по безработице также возросли. Наиболее существенный вклад в безработицу внесли торговля и ремонт транспортных средств, перерабатывающая отрасль, государственное управление и оборона, отельно-ресторанный бизнес. Армия безработных в это время пополнилась украинскими нелегальными гастарбайтерами, массово возвращавшимися с других стран. Одним из рисков для отечественного рынка труда является невозможность гастарбайтеров вернуться на прежние рабочие места вследствие сужения спроса на рабочую силу в странах Восточной Европы, и усиление нагрузки на

национальный рынок труда. Вследствие таких процессов, нагрузка безработных на 1 свободное рабочее место по состоянию на 1 июля 2020 г. превысило 9,2 человека, что в три раза больше аналогичного показателя предыдущего года (Ukrstat, 2020).

Одновременно карантинные мероприятия усиливают профессиональные асимметрии, являющиеся препоной эффективного использования человеческого капитала и обеспечению инклюзивности рынка труда. Статистика занятости в разрезе профессиональных групп свидетельствует о существовании значительных разрывов в уровне необходимого образовательного уровня у руководителей, профессионалов, работников торговли и услуг. Значение коэффициента профессиональной асимметрии в Украине составляет 0,47, что лишний раз требует серьезных корректив государственной политики занятости. Профессиональная структура вакансий украинского рынка труда в первом полугодии текущего года свидетельствует о существенном сокращении спроса на рабочую силу технических служащих (на 36%), специалистов (на 32,4%), квалифицированных работников с инструментами (28,7%) относительно аналогичного периода 2019 г. (Ukrstat, 2020).

Одним из социальных рисков существующего кризиса вследствие распространения COVID-19 является усиление неравенства, что проявляется в дифференциации зарплат в национальной экономике. Во многих сферах экономической деятельности среднемесячная зарплата в Украине значительно меньше средних показателей по стране и незначительно превышает законодательно закрепленный минимум. Так, в июне 2020 г. зарплата наемных работников сельского, лесного и рыбного хозяйства уменьшилась на 11,6%, сферы финансов на 3%, в сфере торговли – 2,6 процентов по сравнению с предыдущим месяцем. Все это привело к потере и падению доходов значительной части работающего населения и их семей. Так, результаты социологического опроса свидетельствуют о том, что у 43% опрошенных уменьшился доход, 20% опрошенных вообще потеряли любой доход, 12% оказались на грани выживания, около 22% ощущают сильные финансовые сложности и 39% – определенные финансовые сложности (Градус здоров'я України, 2020).

Введение карантина существенно ускорило процессы цифровизации и привело к расширению виртуальных и дистанционных форм занятости. Именно цифровой ландшафт определяет будущее состояние рынка труда. В условиях карантина значительными темпами виртуализируется торговля, в социальных сетях создаются разнообразные группы продаж. Виртуальный сегмент рынка труда характеризуется продажей информационных или интеллектуальных услуг труда, используя виртуальную инфраструктуру (он-лайн платформы для поиска работы и предложения услуг, фриланс биржа, краудфандинговые платформы, профессиональные социальные сети, группы и др.), оплата труда зачастую также осуществляется при помощи виртуальных денег. Гибкие формы занятости на сегодня являются фактором стойкости рынка труда, их использование является проявлением механизма саморегуляции, форм адаптации населения к изменчивой социально-экономической ситуации, способствуют возрастанию уровня жизни и снижения безработицы. На микроуровне такие формы занятости позволяют работодателям быстрее реагировать на конъюнктурные изменения рынков товаров и услуг, изменять режим работы предприятий. Первые шаги по легализации нестандартных форм занятости на сегодня в Украине уже осуществлены путем введения дополнений в Кодекс Законов о труде. Однако, использование дистанционной занятости зачастую является невозможным для некоторых профессиональных групп, что существенно повышает риск заболеваемости для них.

Решение проблем существующего кризиса с учетом необходимости дистанцирования предполагает создание условий для развития виртуального и цифрового предпринимательства при одновременном создании благоприятных условий труда для тех профессий, виртуализация занятости которых невозможна. Все это актуализирует необходимость адаптации опыта стран ЕС в части обеспечения гибкости налоговых льгот и механизмов целевого и льготного кредитования инвестиционных проектов, системы дотирования и субсидирования новых рабочих мест и создания бизнес-инкубаторов.

Перспективным направлением государственной экономической политики является распространение частно-государственного партнерства. Оздоровление местных рынков труда и развитие мобильности требует усовершенствования системы образования, заинтересованности бизнеса, государства и местных органов власти, а также усовершенствования системного пакета законодательных и социально-экономических инструментов для формирования социальных лифтов в обществе.

Список литературы

1. International monetary fund. World Economic Outlook Update, June 2020. URL: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/COVID-Lending-Tracker>
2. Вестник МОТ: COVID-19 и сфера труда. Четвертый выпуск Обновленные оценки и анализ. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/-ro-geneva/---sro-moscow/documents/briefingnote/wcms_746704.pdf
3. Пандемия COVID-19 может привести к потере почти 25 миллионов рабочих мест в мире, предупреждает МОТ. Международная организация труда. Восточная Европа и Центральная Азия. URL: https://www.ilo.org/moscow/news/WCMS_739003/lang--ru/index.htm
4. Посібник роботодавця з управління робочими місцями під час COVID-19. URL: https://drive.google.com/file/d/1dkg_Y_fqOS29clpb-FG3x_A_DovmobGE/view
5. Сайт Государственного комитета статистики – URL: www.ukrstat.gov.ua
6. Спільний проєкт Медіа Групи Україна та дослідницької компанії GradusResearch. Градус здоров'я України. Зворотний зв'язок. – URL: <https://www.segodnya.ua/longread/gradus-zdorovya-ukrainy/index.html>

EVALUAREA MĂSURILOR PRIVIND SUSȚINEREA SOCIALĂ A CETĂȚENILOR ÎN PERIOADA PANDEMIEI COVID-19

Anatolii ROJCO, dr., conf. cerc.

anatolii.rojco@gmail.com

Svetlana IVANOV, cercet. șt.

svetlana.ivanov.2@mail.ru

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Moldova

Rezumat. Măsurile de susținere socială ale cetățenilor Republicii Moldova în perioada pandemiei COVID-19 au vizat creșterea mărimii prestațiilor sociale și extinderea categoriilor de beneficiari. Se concluzionează că este necesar să se dezvolte un program de stat complex pentru a consolida susținerea socială pentru populația aflată în situații dificile.

Cuvinte-cheie: stare de urgență, ajutor de șomaj, ajutor social, venit minim garantat.

JEL Classification: E24, H53, J17, J64, J65, P36

Din cauza epidemiei COVID-19, starea de urgență a fost introdusă în Republica Moldova începând cu 17 martie 2020 pentru o perioadă de 60 de zile. După finisarea acesteia, în legătură cu persistența unui nivel ridicat de boală COVID-19 în populație, din 16 mai a fost introdusă starea de urgență în sănătatea publică, care a fost prelungită de mai multe ori (cel mai recent până la 30 septembrie). Situația de urgență din țară a condiționat necesitatea de adoptare a măsurilor orientate spre reducerea impactului negativ al pandemiei de coronavirus. Aceste măsuri au primit o confirmare legislativă în Legea privind instituirea unor măsuri de susținere a cetățenilor și a activității de întreprinzător în perioada stării de urgență (Legea Nr.56/2020).

Actualitatea studiului. Măsuri legate de susținerea socială a cetățenilor pe piața muncii, precum și ajutorul social pentru familiile cu venituri mici, au devenit deosebit de semnificative. Această orientare a măsurilor de susținere socială a cetățenilor în timpul pandemiei COVID-19 se datorează faptului că, potrivit datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (Forța de muncă, 2020) în al doilea trimestru al anului 2020:

- numărul persoanelor ocupate, care au declarat că le-a fost afectată negativ situația la locul de muncă datorită COVID-19 a constituit 24,4% din total populație ocupată;
- numărul persoanelor care au avut un loc de muncă, dar care nu au lucrat deloc a crescut de 8 ori în comparație cu trimestrul II 2019. Ponderea acestora în total ocupare a constituit 20% (comparativ cu 2,5% în trimestrul II 2019);
- în comparație cu trimestrul II 2019, numărul persoanelor aflate în concedii fără plată și care au statut de șomeri tehnici a crescut de 1,9 ori;
- situația financiară a familiilor cu venituri mici s-a înrăutățit.

Actualitatea acestui studiu se datorează faptului că în Republica Moldova cercetările în acest domeniu nu au fost efectuate până în prezent.

Scopul studiului constă în evaluarea măsurilor de susținere socială a cetățenilor în timpul stării de urgență din cauza COVID-19.

Principalele metode de cercetare sunt metode de analiză, sinteză, monografică, comparație.

Cele mai semnificative rezultate.

Măsurile de susținere socială a cetățenilor vizează sporirea mărimii ajutorului social și extinderea numărului de categorii de beneficiari ai acestuia. Cele mai semnificative dintre acestea sunt următoarele măsuri:

1. Pentru perioada stării de urgență, cuantumul minim al ajutorului de șomaj a constituit 2775 lei. Suma de 2775 lei este echivalentul salariului minim garantat în sectorul real al economiei;
2. Acordarea ajutorului de șomaj în mărime de 2775 lei cetățenilor înregistrați cu statutul de șomeri, dar care nu îndeplineau criteriile de acordare a ajutorului (extinderea listei beneficiarilor).

Potrivit modificărilor aduse Legii Nr.105/2018, aprobate în aprilie 2020, „Cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj” (Legea Nr.105/2018), toți șomerii înregistrați la agențiile teritoriale de ocupare a forței de muncă, indiferent dacă au avut eligibilitate anterioară pentru ajutor sau nu, devin beneficiari de ajutor de șomaj în perioada stării de urgență (de obicei, pentru stabilirea ajutorului, șomerul trebuie să aibă un stagiu de cotizare de cel puțin 12 luni din ultimii 2 ani). Același drept de a beneficia de ajutor s-a acordat celor care s-au înregistrat la agențiile teritoriale de ocupare a forței de muncă deja în timpul stării de urgență, inclusiv cetățeni care au revenit din străinătate.

Eficacitatea acestei măsuri este demonstrată de faptul că, potrivit Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, de la începutul anului 2020, indemnizații de șomaj conform procedurii obișnuite au primit 3958 de șomeri, dar numai în perioada de la 7.05. până la 15.05.2020 dreptul la ajutor de șomaj au obținut 14481 de persoane. Astfel, prin extinderea cercului de beneficiari, în doar o săptămână în timpul stării de urgență, dreptul la ajutor de șomaj au obținut de 3,6 ori mai multe persoane decât numărul persoanelor care beneficiază de acest ajutor în conformitate cu procedura obișnuită de la începutul anului.

3. Susținerea familiilor cu venituri mici prin programul de ajutor social în baza extinderii dreptului de a beneficia de ajutor social: a) majorarea venitului minim lunar garantat de la 1107 lei la 1300 lei în perioada stării de urgență; b) majorarea venitului minim lunar garantat pentru fiecare copil de la 553 la 975 lei;

4. Familiile care beneficiază de ajutor social, dreptul la care a expirat în timpul stării de urgență, vor primi prestația, plătită până la ridicarea stării de urgență;

5. Plata indemnizației unice în mărime de 16 mii lei angajaților instituțiilor medicale, precum și sistemelor de apărare, securitate, penitenciar, care s-au infectat cu coronavirusul în timpul exercitării atribuțiilor lor oficiale;

6. Susținerea rudelor lucrătorilor din domeniul sănătății care s-au infectat cu coronavirusul la locul de muncă și au murit din cauza complicațiilor cauzate de acesta. Dreptul la ajutor de stat s-a acordat soțului/soției (pentru o perioadă de 5 ani de la data decesului întreprinzătorului) și copiilor sub 18 ani sau, în cazul studiilor lor în instituțiile de învățământ cu frecvență la zi, până la împlinirea vârstei de 23 de ani. Dacă nu a existat soț sau copii, atunci prestația poate primi unul dintre părinții decedatului. Baza pentru calcularea alocației este venitul lunar mediu al persoanei pentru anul precedent decesului, în timp ce mărirea alocației trebuie să fie de cel puțin 50% din salariul mediu lunar pe economia țării.

Concluzii. Evaluarea măsurilor care vizează susținerea socială a cetățenilor în timpul stării de urgență din cauza COVID-19 indică următoarele. Pe de o parte, capacitățile financiare limitate ale statului nu au permis luarea unor măsuri mai eficiente pentru a reduce impactul negativ al pandemiei de coronavirus. Pe de altă parte, populația nu se adaptează cu ușurință la șocurile provocate de pandemie. Astfel, populația, după un anumit val de interes pentru înregistrarea statutului de șomer, a abandonat destul de repede această idee, preferând incertitudinea statutului șomajului tehnic sau absența completă a semnelor de activitate economică. Astfel, există o eficiență scăzută a acestei măsuri care vizează susținerea socială a cetățenilor pe piața muncii. În acest sens, devine necesară elaborarea unui program de stat cuprinzător pentru a consolida susținerea socială a populației aflate în situații dificile.

Referințe bibliografice

1. Forța de muncă în Republica Moldova: ocuparea și șomajul în trimestrul II 2020, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6749>
2. Lege cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj. Nr. 105 din 14.06.2018. Publicat: 10.08.2018 în Monitorul Oficial Nr. 295-308, art. Nr: 448 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122876&lang=ro#
3. Legea privind instituirea unor măsuri de susținere a cetățenilor și a activității de întreprinzător în perioada stării de urgență. Nr. 56 din 02.04.2020. Publicat : 07.04.2020 în Monitorul Oficial Nr. 101, art. Nr: 171 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121129&lang=ro

IMPACTUL PANDEMIEI COVID 19 ASUPRA STANDARDELOR LOCUIRII

Cătălin BERESCU, Dr., CS III

catalinberescu@gmail.com

Simona Maria STĂNESCU, Dr., CS I

simona_vonica@yahoo.com

Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, București, România

Rezumat. *Locuința în vreme de pandemie a devenit sediul unor activități care înainte de criză se desfășurau în afara acesteia. Școala și biroul au invadat spațiul privat, expunându-l privirii publice și ridicând probleme de echipare și de sincronizare cu funcțiunile și spațiile proprii locuirii. Ce fel de locuințe ar trebui să luăm în calcul pentru a avea un standard decent de trai în aceste condiții?*

Cuvinte-cheie: *covid-19, locuire, planificare urbană, standarde minimale.*

JEL Classification: *J0, J8, O18, P25*

Declararea de către Organizația Mondială a Sănătății a pandemiei COVID 19 în data de 11 martie 2020 a avut un impact direct asupra locuirii populației, atât la nivel de locuință individuală, cât și la nivel de localitate. În primă fază, majoritatea statelor lumii au impus măsuri de reducere a contactelor sociale considerat drept vector principal de contagiune cu noul Coronavirus, ceea ce a implicat izolarea populației la domiciliu, păstrarea unei distanțări fizice în spațiile comune interioare sau exterioare de interacțiune, munca la domiciliu și restricționarea tuturor deplasărilor în afara locuinței. Raportul dintre birou, sau unitate de învățământ și locuință s-a inversat brusc, nu numai fizic, dar și simbolic, s-a ajuns ca de la idealul de loc de muncă în care să te simți „ca acasă”, oamenii să investească în echipamente care să le permită să lucreze acasă „ca la birou”, sau „ca la școală”.

În faza ulterioară, în care s-a relaxat măsura generală de izolare a populației, s-a menținut în mare măsură ideea păstrării muncii la domiciliu în acele sectoare economice în care a fost posibil. Toate aceste elemente au readus în discuție elementele specifice locuirii populației, mai ales a celei urbane și educate, a guvernelor albe. Impunerea muncii de acasă în condițiile închiderii școlilor și grădinițelor, dar și al restricționării și chiar suprimării anumitor servicii sociale de îngrijire la domiciliu a reprezentat o provocare pentru cei care locuiesc cu membri ai familiei care trebuie îngrijiți (copii de vârstă preșcolară sau școlară mică, persoane cu dizabilități sau vârstnice dependente). Locuința multigenerațională a devenit, dintr-o dată, un element de hazard pentru care nu avem metode avansate de analiză spațială și epidemiologică și pentru care ar trebui să prevedem noi standarde de siguranță. Măsurile brutale de separare a bătrânilor vulnerabili trezesc deja reacții furioase din partea societății, pericolul infectării în caz de supra-aglomerare a locuinței este însă, indiscutabil, un element central în transmiterea coronavirusului.

Totodată, transformarea locuinței în loc de muncă în sistem de telemuncă a reprezentat o provocare pentru cei care locuiesc în condiții care fac dificil acest lucru, și a căror calitate a vieții este afectată serios de noua situație. Munca de acasă a redus traficul și a dat unor familii șansa de a petrece mai mult timp împreună. Reversul medaliei este că zone largi de birouri, multe dintre ele open space, puse la dispoziție în special de către corporații, au rămas goale în ciuda costurilor de menținere ridicate. Aceasta atrage după sine schimbări majore nu numai la nivel de arhitectură, dar și în toată viața urbană din centrele orașelor, antrenând colapsul serviciilor adiacente. Presiunea pe strategiile curente de planificare urbană, bazate pe preponderența sectorului terțiar și pe modelul de „oraș cultural”, dezindustrializat a fost extrem de vizibilă, dar deocamdată răspunsul a fost naiv, o simplă încercare de a menține un statu-quo. Nu în ultimul rând, restructurarea activității economice în condițiile pandemiei COVID 19 a aruncat în șomaj segmente de populație care oricum prezentau riscuri multiple de excluziune socială, inclusiv în ceea ce privește accesul la o locuire decentă. Situația persoanelor fără adăpost, a refugiaților sau a celor care locuiesc în ghetou reprezintă exemple relevante în acest sens (Berescu 2011, Stănescu 2011).

Pandemia actuală de COVID 19 a declanșat „o criză a planificării care relevă erorile grave și structurale de design urban și teritorial care au însoțit dezvoltările necontrolate din ultimele decenii”

(Berescu, 2020). Aceasta a condus la rediscutarea aspectelor considerate nevralgice din punct de vedere urbanistic:

1. lipsa acută a spațiilor de locuit individuale;
2. lipsa sau insuficiența dotărilor și echipamentelor urbane;
3. densitatea excesivă a multor țesuturi urbane și una sub-optimală a celor rurale” (idem).

De la deplângerea anticipată a „morții orașului”, cu perspectiva fugii întregii populații în hinterlandul adiacent, la entuziasmul facil al reducerii poluării și renunțării la automobil, avem o suită de atitudini și idei care merită analizate critic și inserate în scenarii de evoluție. Impactul actualei pandemii de COVID 19 asupra standardelor locuirii populației impune identificarea unor soluții durabile de planificare și design care, pe baza stocului existent de clădiri și echipamente, să permită atât reducerea riscului de îmbolnăvire a oamenilor cu noul Coronavirus, cât și menținerea unei stări de sănătate bune prin elemente de design arhitectural (Fezi, 2020), elemente cheie pentru desfășurarea unei activități economice normale. Una dintre ipotezele curente, susținută de o serie de rezultate inițiale (Bloom, 2020), este aceea că productivitatea muncii crește, la fel și gradul de satisfacție al unor firme al căror profil permite telemunca (Maak, 2020), iar beneficiile rezultate din transformarea locurilor de muncă de la birou în muncă de acasă ar putea atinge 700 de miliarde de dolari numai în Statele Unite (Williams, 2020).

Locuința în vreme de pandemie a devenit, pentru un număr semnificativ dintre locuitori, sediul unor activități care înainte de criză se desfășurau în afara acesteia. Școala și biroul au invadat astfel spațiul privat, expunându-l privirii publice, ridicând probleme de echipare și de sincronizare cu funcțiunile și spațiile proprii locuirii. Viitorul apropiat, dar și cel îndepărtat al locuirii multor familii se află astfel astăzi sub spectrul unor schimbări permanente pentru care nu avem la îndemână nici o formă de planificare sau control. Întrebarea este: ce fel de locuințe ar trebui să luăm în calcul pentru a avea un standard decent de trai în aceste condiții? În opinia noastră, efortul ar trebui îndreptat către reconfigurarea standardelor existente și crearea de standarde noi, într-un efort de centralizare care să permită nu atât o aliniere rapidă a nevoilor cu practicile, cât declanșarea unui proces de convergență interdisciplinară care să stimuleze inovația și a unuia de convergență administrativă, care să permită noi practici de guvernanță pentru o societate aflată sub o presiune epidemiologică și economică uriașă.

Referințe bibliografice

1. Berescu, Cătălin (2011) Ghetoul și zona de locuire defavorizată (ZLD) Aleea Livezilor în Florin Botonogu (coordonator), *Comunități ascunse Ferentari*, Policy Center for Roma and Minorities, Editura Expert, București, pp. 38-57
2. Berescu, Cătălin (2020) Locuire, spații și dotări urbane, platforma on-line *România Socială* <https://www.romanasociala.ro/locuire-spatii-si-dotari-urbane/>
3. Bloom, Nicholas (2020) The bright future of working from home, <https://siepr.stanford.edu/research/publications/bright-future-working-home>
4. Fezi, Bogdan Andrei (2020) Health Engaged Architecture in the context of COVID-19, *Journal of Green Building* (2020) 15 (2): 185–212. <https://doi.org/10.3992/1943-4618.15.2.185>
5. Stănescu, Simona Maria (2011). Aleea Livezilor, Ferentari – structură ocupațională marginalizată în Florin Botonogu (coordonator), *Comunități ascunse Ferentari*, Policy Center for Roma and Minorities, Editura Expert, București, pp. 187-207
6. Williams, Terri (2020) Mass adoption of remote work could result in a \$700 billion economic benefit, <https://exclusive.multibriefs.com/content/mass-adoption-of-remote-work-could-result-in-a-700-billion-economic-benefit/association-management>

CONCEPTUL CALITĂȚII VIEȚII LA INTERCONEXIUNEA CU SĂNĂTATEA PUBLICĂ

Svetlana GOROBIEVSCHI, Dr. hab., Prof. univ.

Universitatea Tehnică a Moldovei, Departamentul Ingineria Fabricației, Moldova
svetlana.gorobievschi@utm.imi.md

Rezumat. În actuala teză științifică se trec în revistă legăturile reciproce dintre categoriile socio-economice calitatea vieții populației și starea de sănătate a acesteia. Pornind de la definiția calității vieții și argumentând dependența ei de sănătatea publică, văzută prin prisma calității serviciilor prestate medicale, longevitatea vieții populației, morbiditățile acumulate de populație pe parcursul vieții cetățenilor din Republica Moldova, se trag concluzii pertinente despre faptul că statul investește sume modeste de bani publici pentru asigurarea sănătății publice, comparativ cu țările Uniunii Europene.

Cuvinte-cheie: calitatea vieții, sănătate publică, investiții în sănătate, longevitatea vieții, interdependențe economice.

JEL Classification: H51, H54, H75, I1, I13, I18

Actualitatea problemei abordate. Starea de sănătate a populației este un element-cheie al capitalului uman al fiecărei țări, fiind și o componentă esențială a calității vieții. Sănătatea este o resursă fundamentală pentru indivizi, comunități și societăți per ansamblu. Nivelul bun al sănătății publice contribuie, indispensabil, la creșterea economică și dezvoltarea societății umane.

În același timp, calitatea vieții de pe poziția sănătății publice desemnează repercusiuni fizice, psihologice și sociale ale unei patologii asupra vieții unui pacient. Speranța de viață, morbiditatea, mortalitatea, natalitatea populației, aprecierea subiectivă a stării de bine, nivelul cheltuielilor pentru sănătate, etc. conturează diagnoze diferențiate ale sănătății, cu relevanță deosebită în contextul evaluării calității vieții.

Dezvoltarea conceptului calității vieții (CV) în contextul sănătății publice. Istoria cercetării CV în medicină datează din 1949, când **D.A. Karnovsky (1947)**, profesor la Universitatea Columbia din SUA, și-a publicat lucrarea „Evaluarea clinică a chimioterapiei în cancer”. În ea a folosit exemplul pacienților cu cancer și a dovedit impactul psihologic și social al bolii (**Karnovsky, 1947**). De fapt, termenul CV a fost folosit în sistemul medical pentru prima dată de **J.R. Elkington (1966)** în revista „*Analele medicinei interne*”, în articolul „*Medicină și calitatea vieții*”, menționează că CV este „*armonia în cadrul unei persoane și între o persoană și lume, armonie la care aspiră pacienții, medicii și societatea în general*” (**Elkington, 1966**).

Termenul de CV a fost recunoscut oficial în medicină în 1977, când a fost inclus pentru prima dată ca o rubrică în Indicele cumulat Medicus (**Cultural Adaptation, 1996**). Din 1995, o Organizație Internațională Neguvernamentală care funcționează în Franța – Institutul de Cercetare MAPI, studiază CV și devine principalul coordonator al tuturor cercetărilor în domeniul CV din lume. Institutul ține anual Congrese cu privire la cercetarea CV (International Society for Quality of Life Research - ISOQOL) (**ISOQOL, 2019**), punând în aplicare teza că obiectivul oricărui tratament este de a apropia CV pacienților la nivelul persoanelor practic sănătoase.

Din 1999 funcționează Filiala ISOQOL din Rusia, iar din 2001, conceptul de cercetare a CV în medicină, propus de Ministerul Sănătății Federației Ruse, a fost declarat prioritar, iar cercetarea științifică a fost utilizată cu instrumente universale care îndeplinesc cerințele diferențelor sociale, regionale și lingvistice și este, de asemenea, recunoscută ca prioritate.

În ciuda acestui fapt, studiul CV în țara noastră nu este utilizat pe scară largă, în principal în domeniul medical. Până în prezent, nu există o definiție unică și cuprinzătoare a „calității vieții”. Aducem unele definiții, care reflectă mai mult sau mai puțin conceptul de „calitate a vieții”. *Calitatea vieții este gradul de confort al unei persoane în sine și în cadrul societății în care trăiește* (**Senkevich, Belevsky, 2000**).

Calitatea vieții este o caracteristică integrală a funcționării fizice, psihologice, emoționale și sociale a unei persoane sănătoase sau bolnave, pe baza percepției subiective a acesteia (**Novik, Ionova, 2004-2007**).

Autorul **S. Gorobievski (2014)** recunoaște CV ca fiind categorie socio-economică: *CV oglindește gradul de satisfacție a individului cu viață, în funcție de satisfacerea nevoilor umane prin realizarea rolului său social, dezvoltarea relațiilor interpersonale și de familie, precum și de nivelul bunăstării, acordat de stat în care activează și se dezvoltă acesta (Gorobievski, 2014).*

3. Metode de cercetare

Autorul consideră că, **longevitatea vieții** ca componentă a CV poate fi luată ca reper în evaluarea CV cetățenilor. Acest indicator foarte mult depinde de investițiile făcute de fiecare țară în domeniul sănătății. Bineînțeles, că investițiile de la o țară la alta sunt diferite, în funcție de valoarea Produsului Intern Brut (PIB). Prin exemplu, raportat la valoarea PIB-ului, cheltuielile pentru ocrotirea sănătății în R. Moldova sunt de 2,2 ori mai mici decât media din Uniunea Europeană. Cheltuielile pe cap de locuitor sunt la fel mai mici de 9,5 ori decât media UE (BNS, 2020).

Utilizând metoda cantitativă, în 2019, R. Moldova pentru ocrotirea sănătății a investit 8,8 miliarde lei, dintre care 7,5 miliarde au fost bani acumulați și cheltuiți prin intermediul Fondului de Ocrotire a Sănătății, iar 1,3 miliarde – alocări suplimentare din Bugetul de Stat pentru diverse programe și investiții (Fig. 1).

Figura 1. Longevitatea vieții în Republica Moldova pe sexe, 2014-2018, ani

Sursa: www.statistica.md

Cheltuielile pentru sănătate în 2019 au constituit 4,2% din PIB-ul R. Moldova, față de 4,3% în 2018, ceea ce reprezintă minimumul din ultimii 14 ani. În același timp, media în UE a constituit valoarea de 9,6% din PIB, iar cel mai puțin pentru sănătate a alocat România – 5,2% din PIB. Speranța medie de viață în 2019 la bărbați a constituit 66,3 ani, iar la femei – 75 de ani. În valori absolute lucrurile stau și mai prost, deoarece R. Moldova a alocat în medicină anual 515 dolari per cap pe locuitor, ceea ce este de 9,5 ori mai puțin decât media UE.

Comparând cheltuielile R. Moldova efectuate prin alocațiile din PIB și speranța medie de viață a moldovenilor pentru perioada 2014-2019, observăm între ele legătura direct proporțională.

Când comparăm ponderile celor mai răspândite boli în Republica Moldova, observăm că cea mai mare pondere revine hipertensiunii, Figura 2, în sectorul rural suferă 550 cetățeni și 633 de cetățeni în sectorul urban, la 1000 de locuitori, cu media de 585 cetățeni la 1000 locuitori. **A doua poziție revine artritei și osteoporozei.** La acest capitol valoarea medie pe țară constituie 347 persoane bolnave, din care 380 bolnavi în sectorul rural și 302 bolnavi în sectorul urban.

A treia poziție revine infarctului miocardic. Valoarea medie a acestui indicator constituie 225 bolnavi, din care 239 de bolnavi în sectorul rural și 206 în sectorul urban, **Figura 2.**

Cetățenii din mediul rural au riscul de îmbolnăvire mai mare de bolile neinfecțioase. Biroul Național de Statistică al RM (BNS) ne informează că **numărul decedaților** în 2019, conform datelor Agenției Servicii Publice, a fost de 36416 persoane, cu 891 persoane (sau 2,4%) mai puține comparativ cu anul precedent. Numărul deceselor în perioada cercetată în R. Moldova a rămas relativ stabil, inclusiv, și longevitatea vieții cetățenilor a rămas neschimbată (BNS, 2020). În anul 2020 fiind influențați de factorul pandemiei Covid-19 starea lucrurilor a indicatorului longevității vieții populației se așteaptă a fi în descreștere.

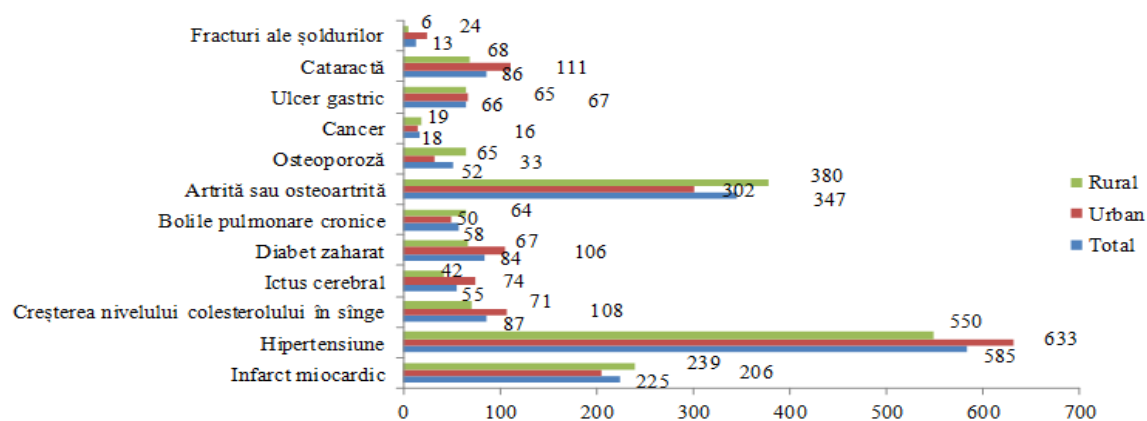

Figura 2. Morbidity rate of the population in R. Moldova per 1000 inhabitants (in promile), 2019

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova

4. Concluzii finale

1. Calitatea vieții și sănătatea publică sunt categorii socio-economice care se intersectă și se influențează reciproc. Pe de o parte, sănătatea publică asigură creșterea economică a fiecărei țări, pe de altă parte - creșterea economică asigură investițiile în sănătate și contribuie la creșterea indicelui sănătății publice. Fiind influențată de mai mulți factori calitatea vieții, oricum, își păstrează caracterul complex ca indicator de dezvoltare a civilizației umane.

2. Există și legături directe și dintre ponderea asigurărilor medicale și longevitatea vieții a populației. CV per cetățean este direct proporțională de calitatea serviciilor medicale oferite de sistemul sănătății, dependente de valorile Primelor de Asigurări Medicale de Stat.

3. În ultima perioadă R. Moldova nu a acordat atenție necesară sănătății publice ca componentă a calității vieții, din aceste cauze în 2019 indicatorul integral de sănătate - media longevității vieții publice - a rămas neschimbat.

4. Evident și regretabil, că în perioada pandemiei Covid-19 instituțiile medicale din R. Moldova nu fac față cerințelor deservirii medicale a pacienților cu această boală, de aceea indicatorul integral de sănătate în R. Moldova în 2020 va scădea, fiind influențat de rata înaltă a îmbolnăvirilor și a deceselor populației înregistrate în R. Moldova.

Referințe bibliografice

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, www.statistica.md
2. Cultural Adaptation of QoL Instruments // News Letter QoL. 1996. № 13., p. 5.
3. ELKINTON J. R. Medicine and the quality of life // Annals of Internal Medicine. 1966. Vol. 64. P. 711–714.
4. EUROSTAT, 2018 (online date codes: hlth_sha11_hf, demo_gind and nama_10_gdp).
5. GOROBIEVSCHI S. Aspecte metodologice de evaluare și creștere a calității vieții. Chișinău: Tehno-INFO, UTM, 2014. 412 p. ISBN 978-9975-63-346-8.
6. KARNOVSKY D.A. et al. / Evaluation of Chemotherapeutic Agents / Ed. by Maclead C.M. Columbia University Press, 1947. P. 67.
7. REPORT International Society for Quality of Life Research (ISOQOL), 2019.
8. World Health Organization. Quality of life group. What is it Quality of life? Wid. Hth. Forum. 1996. V.1. P.29.
9. НОВИК А.А., ИОНОВА Т.И. Исследование качества жизни в медицине. Учебное пособие для ВУЗов / под ред. Ю.Л. Шевченко. М.: ГЭОТАР-МЕД. 2004.
10. НОВИК А.А., ИОНОВА Т.И. Руководство по исследованию качества жизни в медицине. 2-е издание / под ред. акад. РАМН Ю.Л. Шевченко. М.: ЗАО «Олма Медиа Групп, 2007. 320 с.
11. СЕНКЕВИЧ Н.Ю. Качество жизни предмет научных исследований в пульмонологии / Н.Ю. Сенкевич // Тер. архив. 2000. Т. 72, №3. С.36-41.

ROLUL MARKETINGULUI ELECTRONIC ÎN ADAPTAREA ACTIVITĂȚII AGENȚILOR ECONOMICI LA CONDIȚIILE SPECIFICE PANDEMIEI SARS-COV-2

Cătălin DEATCU, Conf. univ., Dr.

Universitatea „ARTIFEX” din București, Facultatea de Finanțe și Contabilitate,
București, România
cdeatcu@artifex.org.ro

Rezumat. În condițiile pandemiei cu virusul SARS – COV – 2, agenții economici sunt nevoiți să își adapteze activitatea, inclusiv cea de marketing, la noile restricții ce afectează viața economică și socială la nivel global. Pentru a face față acestor provocări, firmele sunt obligate să își gestioneze corect și eficient comunicarea în situații de criză, pentru a preîntâmpina pierderea clienților. În acest context, marketingul electronic se dovedește a fi cea mai eficientă modalitate de desfășurare a activităților de marketing, instrumentele specifice acestuia permițând atingerea obiectivelor de comunicare ale firmei, mesajele transmise electronic putând ajunge în timp real la un număr mare de persoane, cu costuri relativ reduse, ceea ce permite încadrarea în noile bugete de marketing, vădit subdimensionate.

Cuvinte-cheie: marketing electronic, pandemie, comportamentul consumatorului, comunicare de criză.

JEL Classification: D18, L81, M31, M39, N3

Așa cum probabil deja toată lumea cunoaște, virusul SARS – COV – 2 a fost identificat pentru prima dată, la finalul anului 2019, în orașul Wuhan din provincia chineză Hubei, extinzându-se cu un ritm extrem de susținut la nivel global, în primele luni ale acestui an. Confruntată cu o veritabilă explozie a numărului de persoane afectate de virusul COVID 19, Organizația Mondială a Sănătății a declarat pandemia în data de 11 martie 2020, aceasta fiind însoțită, în scurt timp, de măsuri dure de limitare a contactului uman în mare parte din țările lumii. Toate acestea au afectat profund o mare parte a activităților economice desfășurate la nivel mondial, multe firme fiind obligate să își sisteze, temporar sau definitiv, activitatea sau să se reorganizeze din temelii, pentru a putea face față restricțiilor impuse la nivel național sau chiar internațional.

În acest context, pe fondul limitării drastice a formelor clasice de comerț, în ultimele luni am asistat la o creștere spectaculoasă a ponderii activităților economice desfășurate în mediul online. Toate acestea au condus și la o modificare radicală a modului în care se desfășoară activitățile de promovare, ponderea marketingului online crescând exponențial în ultimele nouă luni. Având la bază aceste succinte constatări, consider că tema aleasă pentru această lucrare, respectiv rolul marketingului electronic în adaptarea activității agenților economici la condițiile specifice pandemiei SARS-COV-2, este una deosebit de actuală și cu un impact semnificativ asupra dezvoltării acestui domeniu de activitate în perioada imediat următoare.

Scopul acestei lucrări este acela de a identifica principalele tendințe în evoluția marketingului în condițiile restricțiilor impuse de răspândirea COVID 19 și a modului în care aceste evoluții pot contribui la adaptarea activității agenților economici în noile condiții economico – sociale.

Din punct de vedere tehnic, pentru realizarea acestei lucrări am utilizat metodele observației și comparației. Astfel, pe baza articolelor apărute în reviste de specialitate atât din România, cât și din alte țări europene și Statele Unite ale Americii, am putut să îmi formez o imagine asupra evoluției marketingului în perioada martie – noiembrie 2020 și a influenței pe care pandemia de Coronavirus o are asupra acestui tip de activități. De asemenea, prin compararea principalelor elemente caracteristice marketingului dinainte de pandemie cu cel din ultimele nouă luni, am putut să identific care sunt principalele diferențe și care este modalitatea practică prin care agenții economici își pot adapta activitatea la cerințele specifice acestei perioade profund nefavorabile.

În cadrul acestui demers științific am dorit să pornesc de la rolul pe care comunicarea și marketingul îl au în managementul unor situații de criză. Astfel, în literatura de specialitate se remarcă faptul că situațiile de criză au capacitatea de a afecta grav orice tip de organizație, comunicarea fiind văzută, în acest context, ca un element esențial în gestionarea acestor situații profund nefavorabile. În situații de criză, comunicarea este văzută ca „o provocare pe care fiecare instituție o poate întâmpina, dar în fața căreia multe pot eșua” (Coombs, 2011).

Pentru a putea gestiona cu succes criza apărută ca urmare a răspândirii rapide a virusului SARS – COV – 2, marketingul este nevoit să răspundă unei prime provocări, respectiv aceea de a identifica cu succes care sunt modificările apărute în comportamentul consumatorilor pe fondul acestei situații fără precedent în ultimul secol. Astfel, pe baza cercetărilor efectuate de specialiștii în domeniu (Charm, și alții, 2020) am putut identifica o serie de elemente ce definesc comportamentul consumatorilor în condițiile pandemiei, după cum urmează:

- marea majoritate a consumatorilor de bunuri și servicii consideră că pandemia Covid – 19 va afecta, pe termen lung, economia tuturor țărilor și, implicit, stabilitatea și volumul veniturilor de care aceștia dispun;

- cu excepția Chinei și a Indiei, consumatorii anticipează o reducere a volumului cheltuielilor, această diminuare mergând chiar până la aproximativ 50% din bugetul alocat pentru achiziționarea de bunuri și servicii înaintea pandemiei;

- în marea majoritate a țărilor lumii, se constată o schimbare clară a comportamentului de consum, existând state (Africa de Sud, Mexic, Brazilia, China, Indonezia, India) în care mai mult de trei sferturi din populație și-au modificat radical structura și modalitățile de efectuare a cumpărăturilor;

- în ultimele luni a crescut considerabil ponderea cumpărăturilor efectuate în mediul online, inclusiv pentru categorii de produse ce nu se remarcă printr-o astfel de tendință înaintea pandemiei, precum: produse alimentare, bunuri de uz casnic, medicamente;

- pentru perioada imediat următoare, incluzând aici și sezonul sărbătorilor de iarnă, o mare parte dintre consumatorii existenți la nivel mondial anticipează o reducere a volumului cheltuielilor, aceasta putând ajunge până la 75% din nivelul atins înaintea crizei SARS – COV – 2.

În acest context, încă din primele zile de pandemie, s-a făcut simțită o tendință evidentă de adaptare a activităților de marketing la noile condiții economice și sociale existente la nivel global și, mai ales, la restricțiile ce au fost impuse de statele afectate de virusul Covid – 19. Astfel, companiile de marketing se văd nevoite să facă față unor provocări fără precedent, precum:

- reducerea cu până la 60% a bugetelor alocate de agenții economici pentru activitățile de marketing (Williams, 2020). În acest context, este important de menționat și faptul că o parte dintre companiile importante la nivel global, cum este de exemplu Coca Cola, au renunțat complet la bugetele de marketing pentru perioada martie – august 2020, dorind să își orienteze cheltuielile către implementarea măsurilor de siguranță sanitară;

- modificarea radicală a obiectivelor de marketing ale principalilor agenți economici, în sensul concentrării atenției acestora pe buna informare a potențialilor consumatori și limitarea pierderii clienților proprii;

Principalele elemente ce definesc marketingul în condițiile pandemiei Covid – 19 pot fi sintetizate astfel:

- este necesar ca toate companiile să acționeze rapid și să comunice permanent cu clienții pentru a preîntâmpina momentele de „panică” ce pot apărea în rândul clienților, pe fondul incertitudinii datorate de situația economică și socială generală. În acest context, instrumentele de marketing electronic sunt cele mai la îndemână și implică cel mai redus efort, eliminând și neajunsul evident al limitării contactului fizic cu clienții existenți și cei potențiali (Shipley, 2020).

- reducerea bugetelor de marketing, ceea ce face ca majoritatea companiilor să opteze pentru încheierea unor campanii ce nu sunt considerate a fi vitale, precum și pentru utilizarea unor instrumente de marketing mai variate și cu un cost redus. Și la acest punct, răspunsul evident pentru

toate departamentele de marketing a fost acela al direcționării activităților de comunicare și promovare către mediul electronic, acesta fiind unul cu costuri de exploatare mult mai reduse;

- comunicarea trebuie să se concentreze, în mod deosebit, pe elementele relevante pentru clienții companiei, astfel încât să atenueze impactul evident pe care criza sanitară îl are asupra acestora (Hamill, 2020);

- comunicarea trebuie să conțină, în mod obligatoriu, principalele măsuri luate de companie pentru asigurarea securității propriilor angajați și a procesului de producție și comercializare;

- se face simțită tot mai frecvent o nevoie evidentă de adaptare permanentă a activităților de marketing la schimbările ce intervin pe fondul evoluției infectărilor cu virusul SARS – COV – 2.

În concluzie, putem remarca faptul că marketingul electronic constituie răspunsul aflat cel mai la îndemâna companiilor pentru adaptarea activităților în condițiile pandemiei Covid 19. Astfel, prin utilizarea instrumentelor de e-marketing, agenții economici au posibilitatea de a se adresa rapid și cu un cost relativ redus unei mari părți a consumatorilor, ceea ce permite gestionarea efectelor negative ale crizei sanitare mondiale. În acest context, este important ca toți agenții economici să acorde o importanță deosebită optimizării paginilor web și a celorlalte instrumente de marketing digital și să își ajusteze mesajul în funcție de evoluția specifică a pandemiei din fiecare regiune a globului.

Referințe bibliografice

1. Charm, T., Grimmelt, A., Kim, H., Robinsin, K., Lu, N., Mayank, . . . Yamakawa, N. (2020). Consumer sentiment and behavior continue to reflect the uncertainty of the Covid - 19 crisis. *www.mckinsey.com*.
2. Coombs, T. (2011). *Ongoing Crisis Communication: Planning, Managing and Responding. Third Edition*. New York: Sage Publications Ltd.
3. Hamill, A. (2020). Five more Covid - 19 marketing trends for „the new normal” of constant change. *www.warc.com*.
4. Shipley, K. (2020). Crisis management marketing: How brands are addressing the coronavirus. *www.thinkwithgoogle.com*.
5. Williams, L. (2020). Marketing Trends and Effects from Covid - 19. *www.medicoreach.com*.

PUBLIC POLICIES TO PROTECT THE STANDARD OF LIVING OF THE POPULATION DURING THE COVID19 PANDEMIC

Simona Maria STĂNESCU, PhD, SR I

simona.stanescu@iccv.ro

Simona MIHAIU, PhD, SR III

simona.mihaiu@iccv.ro

Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, București, România

Abstract. *The paper overviews public policies adopted world-wide during the beginning of Covid-19 pandemic period. Information taken into account refer to date of the first registered case, followed by date of adopting the state of emergency, the closure of borders, at home isolation of population, intra-community transmission and the doubling of the number of cases of illness and of deaths.*

Key words: *public policies, standard of living, Covid-19 pandemic.*

JEL Classification: *I3, I18, I28, I38, J8*

The measures adopted in the context of the COVID-19 pandemic have been: public health ones (focus on stopping the spread of the virus) and compensatory ones (focus on collateral economic and social effects of the outbreak). We analyse the information on the spread of the pandemic from the perspective of: the first case's occurrence, the state of emergency, the closure of borders, at home isolation of the population, intra-community transmission and the doubling of the number of cases of illness and of deaths.

In Romania, the first tested case identified occurred on 27.02.2020, a person from Gorj County, who had been in close contact to a contaminated IT citizen. The state of emergency was established on 16.03. The first death, which occurred on 21.03, was that of an elderly Romanian citizen returned from France, hospitalised in Craiova and who had comorbidities (terminal cancer). The closing of the borders and the isolation at home were instituted on 22.03.

The most affected countries were those where the first cases of COVID19 infections were registered (China and USA), followed by ES, IT & UK (Worldometers, 2020). China declared state of emergency five weeks after first case (11.02). FR and UK declared it two months after the first registered infection, while the USA did so three months after the first registered infection. Based on international observations regarding the evolution of the pandemic, the countries where the cases of infection were registered later were inclined to establish a state of emergency more promptly, no later than two weeks after the first case (BG, CZ, ET, LU, HU, PL, SI, SL) or even on the very day of the first case (MT, IT).

HR and ES resorted to border closure, although they did not establish a state of emergency. CY, USA, NL closed their borders before adopting the state of emergency. One month after establishing the state of emergency, neither China nor SE closed their borders, although the level of infection was high.

Eight EU countries did not declare intra-community transmission: BG, FI, LU, CY, ET, HU, MT, and SI. Neither did China. AT, BE, HR, EE, LT, NL, SW, and RO declared community transmission approximately two months after the first case was registered. In IT, UK and USA, it was declared approximately three months after the first case.

Until 30.04, the USA was the country that had registered the most days of intra-community transmission (20). Surprisingly, China was not yet in the same situation at the time. Romania declared intra-community transmission on 22.04.

There are discrepancies among states on the date of the first case, the date of establishing the state of emergency and the doubling rate of the number of cases of illness. IT & MT established a state of emergency as early as the day of the first case, which correlated with a doubling of the number of illnesses in 30 and 25 days, respectively. Although China declared a state of emergency

more than two months after the first case, the number of cases there doubled in 80 days. The UK resorted to the state of emergency measure three months after registering the first case, in spite of the fact that the doubling rate of cases was 18 days.

In most states, the doubling of the number of cases took more than 15 days. More specifically, that was the case of AT, BG, HR, DE, FI, FR, DK, EE, ET, LU, NL, PT, ES, SW, CY, CZ, IE, HU, LI, MT, PL, SI, SL, RO and the USA. In IT, the doubling of the number of deaths took 29 days, and in China 71.

The doubling of the number of deaths did not occur as fast as that of the number of cases of infection. One possible explanation is that the COVID19 infection mainly affects the working age population, while deaths occur predominantly among the elderly, so the time lag between the doubling of the number of infections and that of the number of deaths is indicative of the rate at which the virus is transmitted from the population at high risk of infection to the one at high risk of death. In states such as AT, FR, EE, LU, ES and SI that took approximately three weeks and in the rest of the states, it took no more than two weeks.

Below, we analyse the first three social protection measures adopted by EU Member States. We also include China in analysis, on account of the experience gained, and the USA, due to the large number of registered cases, as well as the important part the country plays globally.

144 countries (67% of the world's population) have adopted social protection responses (International Labour Organization). Europe & Central Asia rank first, with 77% of countries covered by such measures. By contrast, only 33% of Arab states have resorted to social protection measures. The analysis of the 742 social protection measures highlights the fact that half of them represent the implementation of new programs or benefits for workers, for poor and vulnerable segments of the population, as well as subsidies or cost reductions for utilities (ILO, 2020).

An analysis of the first measures taken by EU member states identifies a common pattern: closing borders & schools, at home work, establishing the state of emergency and home isolation of the population. Some states initially adopted the mass immunisation scenario, but subsequently changed their strategy (e.g. UK). More relaxed measures taken by SW ignored the higher number of deaths, compared to other Nordic countries.

The national measures were: economic (mitigating income decline), medical (preventing the spread of the virus) and social (protecting vulnerable groups). In Romania, the first measures taken involved technical unemployment (GEO 32/2020) and the provision of days off for employed parents taking care of children up to the age of 12 (Law 19/2020).

Table 1

Social protection measures	
Measure	States
Introducing benefits for workers and / or vulnerable groups ¹⁷	BE, BG, ET, FI, DE, GR, IE, IT, NL, PT, RO
Postponement or reduction of social contributions ¹⁸	BG, FR, DE, PT, SI, ES, SW
The increase of financial aid ¹⁹	AT, FR, DE, UK, MT, PL, PT, RO, SI
The introduction of wage subsidies ²⁰	BE, ET, NL, CZ

Source: ILO, 2020

¹⁷ Supplying hygiene kits, food packages, granting financial loans for a period of three months, providing financial support for freelancers, setting-up special funds for very low-income families, providing tablets for students who do not have a PC, but study online;

¹⁸ Three-month waiver of the employer's obligations to pay employees' health insurance, cancellation of penalties for late payment of contributions or even cancellation of social contributions (pension, unemployment, health);

¹⁹ Health insurance for those who have not worked for more than 90 days, additional financial support for the companions of people with disabilities, financial aid for parents staying at home with their children, etc.;

²⁰ Intended to provide support for private employers facing difficulties in paying employees' salaries

The European comparative analysis of the response highlights their ability to control the spread of the virus, either by early measures against the onset of the pandemic (NO, DK, RO, BG, HU, PL) or by expanding testing capacity (DE, Switzerland, NL). In comparison, the effects of changes in the UK approach are being felt, with the spread rate remaining at a "supercritical" level (Agosto *et al.*, 2020).

Worldwide advances in influenza monitoring and treatment have made possible the rapid identification of "alarm" signals and the adoption of the public measures considered most effective. Lifelong learning involves not only a multidisciplinary approach to the medical reality we face, but also the identification of ways to harmonise the scientific results obtained. Lessons learned from adopting these health and economic related measures support further steps.

References

1. Agosto A., Campmas A., Giudici P. & Renda, A. (2020), *Monitoring Covid-19 contagion growth in Europe*, (3) <https://www.ceps.eu/ceps-publications/monitoring-covid-19-contagion-growth-in-europe>
2. Government Emergency Ordinance 32/2020 on amending and supplementing the GEO 30/2020 for the amendment and completion of normative acts, as well as for the establishment of some measures in the field of social protection in the context of the epidemiological situation caused by the spread of the SARS-CoV-2 coronavirus and for the establishment of additional social protection measures
3. ILO, Social Protection Responses to COVID-19 Crisis around the World, 2020, <https://www.social-protection.org/gimi/ShowWiki.action?id=3417>
4. Law 19/2020: Days-off for parents during the period when schools and kindergartens are closed
5. Worldometers, COVID-19 Coronavirus Pandemic: Reported Cases and Deaths by Country, Territory, or Conveyance, 2020, <https://www.worldometers.info/coronavirus/#countries>

REZULTATE PRELIMINARE ALE UNEI EVALUĂRI ALE POLITICILOR PUBLICE PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA NUTRIȚIEI COPIILOR²¹

Daniel ARPINTE, Dr., CS II

Institutul de Cercetare a Calității Vieții, București, România

arpinte@gmail.com

Abstract. Studiul prezintă rezultatele preliminare a rezultatelor evaluării politicilor care vizează nutriția copiilor de vârstă școlară și care arată că Programele existente sunt centrate pe suplimentarea nutrițională pentru copii, fără elemente care să susțină o alimentație echilibrată și sănătoasă, și datele COSI arată că în România o treime dintre copii sunt afectați de dezechilibre nutriționale (malnutriție și supraponderalitate sau obezitate).

Cuvinte-cheie: nutriție copii, dezechilibre nutriționale, politici pentru nutriție, malnutriție, obezitate.

JEL Classification: D1, I12, I14, J13, J18, Q18, L66

Politicile pentru nutriția copiilor din România sunt foarte slab reprezentate în cadrul politicilor publice, cu măsuri a căror eficiență rămâne incertă, evaluările disponibile (Arpinte et al., 2009; Ciucu, 2015) evidențiind o serie de probleme structurale ale principalei forme de suport nutrițional existente la acel moment. Un alt program pilot, implementat în prezent în 150 de școli, a fost inițiat în 2016 și are ca obiective creșterea participării școlare și reducerea abandonului școlar. Notabilă este și participarea României la studiul COSI (European Childhood Obesity Surveillance Initiative). În pofida inițiativelor menționate, nu există o abordare coerentă a acestora, fiind evidentă lipsa unor politici publice articulate și corelate cu principalele probleme cu care se confruntă copiii în ceea ce privește nutriția și consecințele unui stil alimentar inadecvat sau dezechilibrat. Programele existente sunt centrate pe suplimentarea nutrițională pentru copii, fără suficiente precauții cu privire la modul în care ar trebui individualizat cel puțin la nivel de școală, datele COSI arătând faptul că în România copiii sunt afectați atât de subnutriție (5,1% dintre copiii cu vârste cuprinse între 5 și 7 ani suferă de subnutriție, iar 1,2% de subnutriție severă) cât și de excesul de greutate (peste o pătrime din totalul copiilor de vârstă școlară fiind supraponderali sau obezi). Așadar, un aspect ignorat este malnutriția în ambele sale forme, aceasta fiind eronat asociată doar cu deficitul de alimente și cu un nivel de dezvoltare fizică inferior celui așteptat la o anumită vârstă. Malnutriția, însă, este asociată și cu obezitatea (Juby & Meyer, 2010) și constă în deficitul de substanțe vitale (macro și micronutrienți) necesare pentru ca organismul să funcționeze adecvat. În cazul persoanelor obeze, malnutriția se datorează consumului de alimente ieftine și care sunt foarte dens calorice, din cauza excesului de grăsimi și / sau a carbohidraților, dar care sunt slab calitativ din punct de vedere nutrițional, aspecte care scapă programelor nutriționale publice pentru copii.

Deficitul nutrițional, fie că se manifestă ca deficit de alimente sau ca deficit de nutrienți, are o serie de efecte negative în ceea ce privește dezvoltarea fizică și cognitivă a copilului, efecte care sunt imediate (ex. reducerea randamentului școlar, absenteism etc.) sau sunt resimțite pe termen lung (Martins et al., 2011; Walker et al., 2007; Scrimshaw, 1998). Programele nutriționale, ca forme de intervenție preventivă, contribuie la reducerea costurilor intervenției de tip remedial pentru adulți, și a căror eficiență este mult mai slabă decât în cazul intervenției la vârste mici. În pofida faptului că metodologiile pentru calculul cost beneficiu al programelor destinate copiilor și/sau familiilor nu sunt suficient de robuste, în special a celor din zona intervenției timpurii (Beuchert & Verner, 2019), pentru a determina cu acuratețe beneficiile pe termen mediu și lung ale acestor programe, există un consens în privința faptului că intervenția preventivă rămâne forma cea mai eficientă în cadrul programelor de suport destinate copiilor, în special în cazul celor nutriționale (Gortmaker et al., 2015).

²¹ Lucrare publicată cu grant de cercetare realizat cu sprijin financiar din Fondul Recurent al Donatorilor, aflat la dispoziția Academiei Române și gestionat prin Fundația „PATRIMONIU”, contract GAR-UM-2019-XI-5.5-5/15.10.2019

Un raport UNICEF recent arată că România ocupă locul 25 într-un grup de 38 de state din categoria celor cu venituri mari (România a promovat în această categorie în Iulie 2020) în privința bunăstării copilului și care este calculată cu indicatori din trei categorii: bunăstare mentală, sănătate fizică și aptitudini, cele mai slabe performanțe fiind înregistrate pentru ultimele două categorii, pentru ambele România obținând a cincea poziție după cel mai slab scor (Gromada et al., 2020). Raportul mai aduce în discuție un aspect care contrazice o percepție populară cu privire la obezitate, adesea asociată cu un nivel ridicat al resurselor financiare și materiale de care dispune o persoană sau familie, la fel cum subnutriția a fost considerată o consecință a insuficienței resurselor materiale. Analiza datelor specifice pentru Marea Britanie arată că nivelurile cele mai ridicate de obezitate se înregistrează la copiii care trăiesc în sărăcie, la vârsta de 14 ani, copiii aflați în sărăcie având un risc de 1,8 ori mai mare de a fi obezi în comparație cu copiii care nu se află în sărăcie (Gromada et al., 2020). Lipsa resurselor materiale implică alocarea unui buget mai redus pentru alimente, limitând alegerile la alimente dens calorice și slab nutriționale, așadar cele care predispun la obezitate și generează o serie de probleme de sănătate din cauza excesului de zaharuri sau grăsimi, în special cele nesănătoase. Din acest punct de vedere, România fiind într-o situație de risc, atât prin creșterea disponibilității alimentelor ieftine, dar slab nutritive, dar și din cauza reducerii timpului alocat pentru activități fizice la copii (cel puțin 2 ½ ore săptămânal), România înregistrând cel mai redus nivel la nivel european, 15,3%, mai puțin de jumătate din media UE28 [Eurostat hlth_ehis_pe2e].

Analiza are la bază o serie de rezultate preliminare ale evaluării programului nutrițional pilot din perspectiva contribuției la politicile publice care privesc reducerea efectelor unei nutriții deficitare și inadecvate la copii, un studiu de caz fiind realizat la debutul pandemiei. Sunt folosite, de asemenea, datele disponibile cu privire la nutriție și efectele alimentației dezechilibrate, cu scopul de a identifica principalele beneficii sociale ale implementării principalelor măsuri de politici din zona nutriției copiilor, dar și de a identifica modalitățile prin care aceste măsuri ar trebui ajustate în contextul riscurilor generate de pandemie. Analiza ia în considerare și problematica obezității în contextul pandemiei COVID-19, un studiu recent indicând un risc crescut de deces pentru persoanele care suferă de obezitate și sunt infectate cu SARS-CoV-2 (Popkin et al., 2020), Marea Britanie având cel mai rapid răspuns, cu o serie de măsuri de reducere a obezității începând cu finalul lunii Iulie 2020.

Referințe bibliografice

1. Arpinte, D., Cace, S., Preotesi, M., & Tomescu, C. (2009). Cornul și laptele—Percepții, atitudini și eficiență. *Editura Expert, București*.
2. Beuchert, L., & Verner, M. (2019). *Cost-Benefit Analyses of Early Childhood Interventions: A Methodological Review of Studies Published in 2008-2017*. VIVE-Det Nationale Forsknings-og Analysecenter for Velfærd.
3. Ciucu, C. (2015). *Programul național Cornul și laptele în contextul schemei europene Laptele în școli*. CRPE.
4. Gortmaker, S. L., Long, M. W., Resch, S. C., Ward, Z. J., Cradock, A. L., Barrett, J. L., Wright, D. R., Sonneville, K. R., Giles, C. M., & Carter, R. C. (2015). Cost effectiveness of childhood obesity interventions: Evidence and methods for CHOICES. *American Journal of Preventive Medicine, 49*(1), 102–111.
5. Gromada, A., Rees, G., & Chzhen, Y. (2020). *Worlds of Influence: Understanding What Shapes Child Well-being in Rich Countries*. UNICEF Innocenti.
6. Juby, C., & Meyer, E. E. (2010). Child nutrition policies and recommendations. *Journal of Social Work, 12*.
7. Martins, V. J., Toledo Florêncio, T. M., Grillo, L. P., Do Carmo P Franco, M., Martins, P. A., Clemente, A. P. G., Santos, C. D., Vieira, M. de F. A., & Sawaya, A. L. (2011). Long-lasting effects of undernutrition. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 8*(6), 1817–1846.
8. Popkin, B. M., Du, S., Green, W. D., Beck, M. A., Algaith, T., Herbst, C. H., Alsukait, R. F., Alluhidan, M., Alazemi, N., & Shekar, M. (2020). Individuals with obesity and COVID-19: A global perspective on the epidemiology and biological relationships. *Obesity Reviews*.
9. Scrimshaw, N. S. (1998). Malnutrition, brain development, learning, and behavior. *Nutrition Research, 18*(2), 351–379.
10. Walker, S. P., Wachs, T. D., Gardner, J. M., Lozoff, B., Wasserman, G. A., Pollitt, E., Carter, J. A., & International Child Development Steering Group. (2007). Child development: Risk factors for adverse outcomes in developing countries. *The Lancet, 369*(9556), 145–157.

MOLDOVAN RESIDENTIAL SECTOR DURING COVID-19 CRISIS²²

Tatiana COLESNICOVA, *PhD, Assoc. Prof.*

ctania@gmail.com

Mihail CIOBANU, *PhD student, Scientific researcher*

ciobanu.mihail.s@gmail.com

National Institute for Economic Research, Chisinau, Republic of Moldova

Abstract. *This paper contains an analysis of the trends of development of residential sector in the Republic of Moldova during COVID-19 crisis, covering the first three quarters of 2020. It shows a reduction of dwellings put into operation, a small change in the dwellings' prices and an expense increase for house reconstruction and renovation, real estate or mortgage acquisition for a small share of people.*

Keywords: *COVID-19, dwelling sector, evolution, Republic of Moldova.*

JEL Classification: *O18, R21, R31*

Restrictions imposed in many countries to counteract the rapid spread of COVID-19 coronavirus have led to the reduction of economic activities or change in the way they are organized. Among other economic branches, construction was affected as well. According to some estimates (GlobalData, 2020), in 2020 this economic branch will undergo a reduction of 1.4% of its production at global scale. During 2020 Republic of Moldova has imposed, too, a series of restrictions against COVID-19 spread. While some economic branches, e.g. HORECA sector, had suffered a strong impact (American Chamber, 2020), the sector of constructions has been affected as well, but in a lesser degree. In particular, this paper aims to point out the changes in the dwelling sector in the Republic Moldova in the first three quarters of 2020, during which the SARS-CoV-2 coronavirus has spread until now. In order to achieve this purpose was done a statistical analysis of the data from National Bureau of Statistics of Moldova, LARA real estate exchange, a survey from American Chamber of Commerce in Moldova and preliminary results of a survey elaborated by the authors.

According to the data of National Bureau of Statistics of Moldova (NBS, 2020) in the 1st quarter of 2020 1011 dwellings were put into operation or 89.5% from the number of dwellings put into operation in the 1st quarter 2019 (1212 dwellings), while in the 1st semester of 2020 were put into operation 2791 dwellings, which is 80.9% from the 1st semester of 2019 (3676 units). If in the second quarter of 2020 the number of dwellings put into operation grew by 1780 units or by 76% compared to 1st quarter of 2020, while the growth of the number of dwellings put into operation in the similar period of last year was much bigger - by 2464 units or by 2 times from the 1st quarter of 2019 to the second quarter of 2019. The share of apartments in the total number of dwellings was 78.3% in the 1st semester of 2020 (80.6% in 1st semester of 2019), while in the 1st quarter in 2020 the share was 66.3% (72.2% in 1st quarter in 2019). This shows that the decreases and the reductions in the growth rates took place mostly due to the reduction of the apartments put into operation (-780 units or by 26.3% in the 1st semester of 2020 compared to 1st semester of 2019 and -205 units or by 23.4% in the 1st quarter of 2020 compared to 1st quarter of 2019). Also, the number of apartments put into operation in the second quarter of 2020 compared to the 1st quarter of the same year grew by 1314 units or by 2.6 times, while in the second quarter of 2019 compared to the 1st quarter of the same year grew by 2087 units or by 3.4 times.

With regard to dwelling prices there weren't significant changes. For example, in Chisinau, the prices for apartments were around 506 EUR/m² in August 2020 and didn't change from May 2020 (LARA, 2020).

²² *This paper has been elaborated in the framework of the Scientific Project for the period 2020-2023, registered in the State Register of projects in the field of science and innovation of the Republic of Moldova with the code 20.80009.0807.29 Proiect Program de Stat "Perfecționarea mecanismelor de aplicare a instrumentelor inovatoare orientate spre creșterea durabilă a bunăstării populației Republicii Moldova" / Project State Program "Improving the mechanisms for applying innovative instruments aimed at sustainably increasing the welfare of the population of the Republic of Moldova".*

According to the survey conducted by the American Chamber of Commerce in Moldova (American Chamber, 2020) on the reality, expectations and actions of Moldovan companies as a result of the COVID-19 impact on their activity that was done from 30 March 2020 until 6 April 2020, in which 315 companies participated, most of the construction companies estimated a decrease of revenues by 35% or more in 2020 as a result of decreased demand of their products and services, lower employee productivity, lack of working capital in the following 2-5 months. The companies also estimated delays in collection of issued invoices in the next months. To mitigate the associated costs the construction companies plan to reduce personnel costs (mainly using unpaid holidays and work stay regime), postpone current and strategic investments and reduce the work/production program.

The State Program "Prima Casă" (Prima Casă, 2020) is a program which has the aim of facilitating the access of individuals to the purchase of a home by contracting mortgages partially guaranteed by the state. At January 30, 2020 the number of beneficiaries of the "Prima Casă" state program was 3945 people. At April 14, 2020 this number has grown by 360 persons or to 4305 people. At September 1, 2020 the number has increased by another 497 people, i.e. to 4802. The growth rate during this period has reduced - from around 146 beneficiaries per month from 30 January 2020 to 14 April 2020 to circa 107 beneficiaries per month from 14 April 2020 to 1 September 2020.

The authors elaborated a survey on the assessment of changes in consumer spending of the population of the Republic of Moldova during the pandemic that began in September 2020 and continues currently. A number of questions refers directly to housing expenses. The preliminary results from 106 respondents from all regions of the country show that the majority of the respondents mentioned that during the COVID-19 pandemic period the expenses related to the dwelling didn't change (47.2% of respondents - in the case of expenses for the reconstruction and renovation of the house; 61.3% - for the expenses on acquisition of real estate; 71.7% - for the expenses on mortgage). For the reconstruction and renovation of the house for 15.1% of respondents the expenses reduced insignificantly, for 18.9% they decreased significantly and for 18.9% - they increased. For the acquisition of real estate for 6.6% of respondents the expenses reduced insignificantly, for 19.8% they decreased significantly and for 12.3% - they increased. For mortgage for 8.5% of respondents the expenses reduced insignificantly, for 15.1% they decreased significantly and for 4.7% - they increased.

Overall, the construction sector, at least in the short-term period is expected to show a decrease in production and in the work regime of personnel and in unpaid leaves. As a result of this and due to other delays related to COVID-19 restrictions, the number of dwellings put into operation has reduced in the first half of 2020, the growth rate of the number of houses bought within the program "Prima casă" has reduced, while the price of dwellings didn't change significantly. Also, a small number of people increased their expenses for reconstruction and renovation of the house, acquisition of real estate or mortgage.

References

1. American Chamber of Commerce in Moldova, The impact of the COVID-19 pandemic on the activity of Moldovan companies: reality, expectations and actions, 53 p., Last accessed: 27.09.2020, Accessible: https://www.amcham.md/st_files/2020/04/30/EN_AmCham%20survey%20report.pdf
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova: Locuințe date în exploatare în ianuarie-iunie 2020, 27.09.2020, Comunicate de presă, Last accessed: 14.09.2020, Accessible: <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6744&parent=0>
3. Bursa imobiliară LARA, Last accessed: 27.09.2020, Accessible: <http://www.lara.md>
4. GlobalData's COVID-19 Executive Briefing report, Last Updated: 25 August 2020, Last accessed: 27.09.2020, Accessible: https://go.pardot.com/e/375052/covid-19-exec-brief/6f8cn1/3198386638?h=NPMQcux5U5uNV_pAW54ayan6ocfrlpX9zoo5Enh9Y0I
5. Programul „Prima Casă”, Last accessed: 27.09.2020, Accessible: <http://primacasa.gov.md/>

CULTURA ORGANIZAȚIONALĂ ȘI ROLUL EI ÎN MANAGEMENTUL MODERN

Sorin Gabriel GRESOI, Conf. univ., Dr.
soringresoi@gmail.com

Andra Valentina MATEI, Studentă
andra.matei@yahoo.com

Universitatea „Artifex” din București, Facultatea Management-Marketing, București, România

Abstract. *Organisations have cultures „same as people have personalities”. Culture constitutes the core of the entire organizational network. It influences and is influenced by strategies, structure, system, personal and habits. It is the defining element of any organisation. It may be said that all organisations have their own specific culture.*

Key words: *culture, strategies, structure, system, organisation.*

JEL Classification: *J5, J53, L20, M11, M12, M54*

1. Introducere; Considerații generale privind cultura organizațională

Orice organizație poate fi privită ca o structură socială, formată dintr-un grup de oameni care acționează împreună pentru realizarea scopurilor organizației respective. Succesul unei organizații este condiționat de măsura în care personalul acționează unitar pentru atingerea scopurilor acesteia. Un factor major al influențării unității de acțiune a personalului îl reprezintă așa numita "cultură organizațională". Cultura organizațională sau mediul intern al organizației este „un sistem de valori, idealuri, credințe și reguli de conduită comune ce unesc membrii unei organizații” și care prezintă o importanță deosebită în eficientizarea activității desfășurate de către organizație.

Literatura de specialitate oferă un spectru larg de definiții referitoare la cultura organizațională. Astfel, cultura organizațională reprezintă:

- „aplicarea consecventă a unui model intern care determină comportamentul, valorile și schemele de gândire, acțiune și vorbire într-o organizație” (Pascale, 1995);
- „...ceea ce firma definește ca „normal” ajută angajații să găsească sensuri în evenimentele și simbolurile proprii organizației lor” (Jennings, 1996);
- „un sistem de elemente materiale, valori, norme și credințe împărtășite de membrii unui grup” (Schein, 2005);
- „set de simboluri, ceremonii și mituri ce comunică credințele și valorile de bază ale organizației membrilor săi” (Ouchi, 1981).

Cultura organizațională include, potrivit acestor autori, următoarele componente:

- acțiuni comportamentale regulate care apar în interacțiunea dintre oameni, cum ar fi ritualuri și ceremonii organizaționale și limbaje frecvent folosite;
- normele care sunt împărtășite/acceptate de grupurile de lucru din toată organizația, cum ar fi “un salariu bun pentru o zi de muncă bună”;
- valorile dominante impuse într-o organizație, cum ar fi “calitatea produsului”;
- filosofia după care se ghidează politica organizațională în privința angajaților și clienților;
- regulile pentru integrarea în organizație pe care un nou venit trebuie să le învețe pentru a deveni un membru acceptat;
- sentimentul sau climatul care transpare într-o organizație prin aspectul fizic și prin felul în care membrii acesteia interacționează cu “clienții” sau alte persoane din exterior.

Nici una din aceste componente, luate individual, nu reprezintă cultura organizației. Luate împreună, însă, ele reflectă și dau înțeles conceptului de cultură organizațională. În viziune proprie, putem spune despre cultura organizațională că ea reprezintă totalitatea principiilor, valorilor, convingerilor, ritualurilor, aptitudinilor și atitudinilor membrilor ei, precum și a modelelor de comportament specifice care sunt dominante într-o organizație și sunt transmise generațiilor viitoare ca fiind modul normal de a acționa, a gândi, a simți. De exemplu, cultura unei organizații determină strategia acesteia, atitudinea față de

grupurile din exterior, interesate de funcționarea ei, metodele principale de selecție și socializare a angajaților, criteriile de evaluare a performanțelor și de promovare, stilul potrivit în relațiile interpersonale, stilul de conducere al managerilor etc.

Cultura se referă la orice aspect al unei organizații. Cultura organizațională este ceva ce organizația are (posedă), implicând posibilitatea de a manipula acel ceva, de a-l schimba după dorință, de a-l „potrivi” cu o strategie și de a-l utiliza ca pe un instrument de management (Fombrun, 1996). Cultura organizațională este considerată a fi „forța” invizibilă din spatele lucrurilor ușor observabile și tangibile dintr-o organizație, energia socială care determină oamenii să acționeze.

Fiecare organizație are o cultură – propriul set de credințe, idealuri, valori și norme de conduită ce se reflectă în structurile, sistemele sale și în modul de abordare a elaborării strategiei. Cultura organizațională derivă din trecutul și prezentul acesteia, din persoanele care activează în prezent în firmă, din tehnologie și resurse fizice, precum și din scopurile, obiectivele și valorile celor care lucrează în firmă. Datorită faptului că fiecare organizație are o combinație diferită din elementele menționate mai sus, fiecare va avea o *cultură unică*. O organizație poate avea mai multe culturi/subculturi multiple, asociate diferitelor compartimente funcționale, tipurilor diferite de activitate.

2. Funcțiile culturii organizaționale

În ceea ce privește cultura organizațională sunt importante trei aspecte de analizat: *direcția, distribuția și puterea culturii*. Direcția se referă la gradul până la care cultura unei firme ajută la atingerea obiectivelor acesteia. Distribuția se referă la gradul de răspândire a elementelor culturii firmei în rândul membrilor acesteia. Puterea se referă la gradul de acceptabilitate al culturii în rândul membrilor unei firme. Cultura unei organizații poate avea un impact pozitiv asupra eficienței, atunci când ajută la îndeplinirea obiectivelor acesteia, când este larg răspândită în cadrul membrilor săi și când este acceptată de aceștia, sau cultura organizațională poate avea un impact negativ asupra eficienței, atunci când nu influențează pozitiv realizarea obiectivelor firmei.

Cultura organizațională îndeplinește mai multe funcții în cadrul unei organizații. De modul în care ele sunt realizate depinde într-o mare măsură funcționalitatea și performanțele organizației respective. Acestea sunt:

1. *Cultura organizațională contribuie la dezvoltarea relațiilor firmei cu deținătorii de interese ai acesteia (stakeholderii)*. De înțelegerea mesajelor formale și mai ales a celor informale transmise de organizația respectivă, de maniera în care percep că li se acordă atenția cuvenită și vor putea să-și atingă propriile obiective prin colaborare cu organizația, stakeholderii vor fi sau nu interesați în consolidarea relațiilor cu organizația respectivă.

2. *Cultura organizațională modelează identitatea angajatului și cea de grup*. Angajatul intră în contact prima dată cu cultura organizațională a firmei prin intermediul procedurilor de recrutare, selecție, angajare și integrare. Mediul social în care pătrunde determină o serie de presiuni asupra angajatului, de natură să-i valideze sau nu o parte importantă a prezumțiilor și a așteptărilor cu privire la organizația respectivă, influențând totodată modul de percepție, gândire și acțiune ale acestuia. Pentru a fi acceptat, angajatul va trebui să-și adapteze anumite comportamente astfel încât să se integreze cât mai repede în grupul în care dorește să-și desfășoare activitatea. De altfel, prin procedurile parcurse angajatorii încearcă să descopere în ce măsură abilitățile, cunoștințele și experiențele individului se pot dovedi benefice pentru firmă și dacă acesta se „potrivește” culturii organizaționale a firmei.

La rândul său, cultura organizațională poate suferi transformări prin preluarea unor influențe manifestate intens la nivelul unui anumit grup, a unei subculturi, care treptat încep să-și facă simțite apariția și la nivelul celorlalte subculturi existente.

3. *Cultura organizațională influențează comportamentul membrilor unei organizații*. Angajații organizației modelează și sunt modelați de cultura organizațională. În firmele cu o cultură organizațională puternică angajații știu ce se așteaptă de la ei și care sunt tipurile de decizii și modalitățile de acțiune acceptate. Ca urmare, ei vor avea o viteză rapidă de acțiune în realizarea obiectivelor stabilite.

4. *Cultura organizațională asigură sentimentul de apartenență la o colectivitate specifică*. Există organizații în care pentru a se grăbi procesul de integrare a angajatului în cultura organizațională, au fost dezvoltate o serie de proceduri specifice ce presupun pregătirea/perfecționarea în cultura organizațională a

firmei, comunicare dar și programe de consiliere. Pe măsura trecerii timpului, angajații își dezvoltă o serie de legături profesionale și personale în interiorul organizației și treptat, ei ajung să considere organizația ca o a doua casă.

5. *Cultura organizațională oferă protecție membrilor săi.* Cultura organizațională asigură un sentiment de stabilitate și siguranță angajaților săi, oferindu-le un cadru familiar în care să-și manifeste personalitatea. Cultura organizațională preia presiunile din mediul exterior, le prelucrează în mod subtil și le transmite angajaților organizației, conferind protecție, dar și posibilități de a acționa în condiții de confort și siguranță.

6. *Cultura organizațională realizează interfața dintre cultura națională și cea individuală.* Fiecare individ are un sistem propriu de cunoștințe, valori, simboluri, atitudini și comportamente (are o cultură individuală) care îi definesc personalitatea și care îi determină deciziile și acțiunile în relația cu ceilalți indivizi. În cadrul unei organizații angajații învață să-și modeleze cultura individuală conform unor standarde care să fie acceptate și de către ceilalți din jurul lor. Ei practic adaptează elementele culturii naționale la specificul activității desfășurate, cultura organizațională apărând astfel la interfața dintre elementele culturale individuale și cele predominante la nivel național.

3. Influența managementului superior asupra culturii organizaționale

Cel mai important rol în formarea și modelarea culturii organizaționale îl are structura de management a organizației și în mod deosebit managementul superior. Astfel, managementul (superior îndeosebi) promovează anumite valori în cadrul organizației, stabilește principalele direcții de abordare a diverselor procese din organizație, se constituie ca principalul model (patern) pentru angajați în abordarea diverselor situații din interiorul organizației, precum și în raport cu mediul exterior acesteia.

Managementul și cultura sunt interdependente. Există o strânsă legătură între cultura organizațională, management, leadership și performanțele viitoare ale unei organizații. De îndată ce se constituie o nouă firmă, se formează și cultura acesteia care reflectă modul de gândire și imaginația membrilor ei. Fondatorii unei firme care au un caracter puternic pot avea un impact foarte mare asupra culturii acesteia. De asemenea, managementul de nivel superior, prin autoritatea de care dispune, are posibilitatea să adopte decizii care să afecteze în mod efectiv pe oricare dintre membrii organizației și să influențeze semnificativ cultura organizațională a firmei.

4. Concluzii

Cunoașterea culturii organizaționale este necesară și utilă, deoarece este probabil singurul și cel mai util element anticipativ pe termen lung al unei organizații. Poate fi dificil atât pentru cei din interior, cât și pentru cei din afară să intre în cultura organizației, care este adesea văzută ca un univers de credințe, valori și concepte oferite o dată pentru totdeauna și este rareori menționată sau pusă la îndoială, în special de cei care au o experiență limitată în organizații sau culturi. Cu toate acestea, o astfel de înțelegere a comportamentului colectiv este esențială în situațiile în care organizația trebuie să se adapteze condițiilor în schimbare, inclusiv aspirațiilor și așteptărilor membrilor săi.

Referințe bibliografice

1. Adirondack, Sandy. Managementul pur și simplu? București: Editura Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile, 2009.
2. Fombrun Ch., Corporate Culture and Change. The Conference Board, Inc., New York, 1996
3. Higgins J.M., The Management Challenge, Toronto, 2002
4. Hofstede, Geert. Managementul structurilor multiculturale. București: Ed. Economică, 1996
5. Ionescu, Gh. Gh. Dimensiunile culturale ale managementului. București: Ed. Economică, 1996
6. Jennings, M.P., Corporate Culture and Change. The Conference Board Inc., New York, 1996
7. Ouchi, W.G., Theory Z, Addison Wesley, Reading, Mass., 1981
8. Pascale, R.T., The Paradox of Corporate Culture. California Management Review, Winter, 1995
9. Schein, E., Organizational Culture and Leadership, Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1995

WAGE INEQUALITY AND POVERTY EFFECTS OF COVID-19 LOCKDOWN IN MOLDOVA

Mariana ROBU, *PhD Student*
Academy of Economic Studies of Moldova
mariana.robustu@mail.ru

Abstract. *The research carried out has a high level of actuality and it is related to the challenges of wage inequality and poverty effects of COVID-19 lockdown in Moldova. The aim of the research is to evaluate the potential impact of enforced social distancing on wage inequality and poverty for the Republic of Moldova.*

Keywords: *wage inequality, poverty, social distancing, lockdown, Moldova.*

JEL Classification: *E24, I3, I32, J3, J31*

Introduction

The “social distancing” measures taken to contain the spread of COVID-19 impose economic costs that go beyond the contraction of GDP. Since different occupations are not equally affected, this supply shock may have distributional implications (Palomino, 2020). Moldova is not bypassed by the effects of the epidemic, being hit also by several internal and external shocks. Economic Crisis is amplified by adverse weather conditions, institutional crisis, namely in the health sector, social crisis, world economic crisis, etc. Thus, according to the forecasts (Fala, 2020) of the national and international institutions involved in the macroeconomic forecasting, the economy of Moldova in 2020 will decline by: -3% IMF (April 2020); -4% National Institute for Economic Research (21 April 2020) and EBRD (May 2020); -6.3% German Economic Team Moldova (June 2020). At the same time, in terms of vulnerability to coronavirus, the social and economic vulnerability of the country is higher compared to most European countries and the COVID-19 pandemic remains a serious public health risk (UN Moldova, 2020).

The impact of more women implication in economic activities is positive on the economic development at national level, as more financial resources are injected into the economy (Robu, 2019, 2020).

While essential workers may be more likely to keep working during the lockdown and not suffer wage losses, many of them – like health and other frontline workers – face a greater exposure to the disease (Barbieri, 2020).

The Covid-19 crisis has disproportionately affected women (Lupusor et al., 2020) due to the overlapping of several factors specific to the both economy and public life. One such factor is the complete or partial closure of kindergartens and schools, with women taking on the main task of caring for their children. Under these circumstances, many women have had to reduce their working hours or leave the labor market in order to cope with the increased burden of childcare (WB, 2020). Another specific factor is the high share of women in the services and health sectors, and this fact exposes them more to infection with Covid-19. Both aspects are applicable in the case of the Republic of Moldova where schools and kindergartens were closed, and where women accounted for as much as 81 per cent of all employees in the ‘health and social assistance’ activity in 2019.

The research method

The research method is based on a Lockdown Working Ability (LWA) index (Palomino, 2020) which represents the capacity of individuals to work under a lockdown given their teleworking index – that was obtained for European occupations using 2018 EU-LFS – and whether their occupation is essential or closed.

Combining the LWA index and 2018 EU-SILC, we calculate individuals’ potential wage losses under six scenarios of lockdown for the Republic of Moldova.

Results

The most relevant results from the research, The Lockdown Incidence Curves show striking differential wage losses across the distribution, and we consistently find that both poverty and wage inequality rise in the Republic of Moldova. These changes increase with the duration of the lockdown and vary within the country. It was estimated an increase in the headcount index of 3.5 percentage points for overall Europe and of 3 percentage points for Moldova, while the mean loss rate for the poor is 10.3%, using the 2 months' lockdown simulation. In the same scenario, inequality measured by the Gini coefficient increases by 2.2% in all Europe, but more than 4% in Moldova.

Considering a more severe scenario with 6 months of partial closure at 60% of full capacity after a two-month lockdown, we estimate a mean loss rate of 16.2% for the poor workers in overall Europe, a rise of 9.4 percentage points in the headcount poverty index and a Gini increase of 7.3% on average for Europe, and 12.6% for Moldova.

Conclusions

- The emergency measures adopted to contain the spread of Covid-19 in Moldova are mainly based on social distancing. Unfortunately, the supply shock due to the paralysis of production imposed by the contention measures implies high economic costs to the economy in terms of GDP contraction. Moreover, given the uneven impact of social enforced distancing on different occupations and industries, these measures could have relevant distributional implications. In this paper, we have explored such effects and evaluated the potential impact of enforced social distancing on poverty and wage inequality for Moldova.

- Under a lockdown, only workers with essential and non-closed tele workable occupations can work. Aiming to measure the exposure to wage loss for workers unable to work in this circumstance, we first have computed a teleworking index for all occupations. We observe that average teleworking varies significantly not only across countries (from 0.24 in Romania to 0.48 in Denmark), but also by gender, type of work, type of contract and the level of education. Then, considering also the differential status of essential workers and the closure of some activities, we have derived the Lockdown Working Ability Index.

- Poverty increases for the mean loss rate of the poor and the headcount index under all simulations. And these increases are quite substantial: under a lockdown of two months, the mean loss rate for the poor would be of 10.3% of the wage and the head count index would increase 3 percentage points on average in Europe. Nonetheless, the poverty changes vary with the European country under consideration. Likewise, wage inequality increases for both the Gini and the MLD (Mean Logarithmic Deviation) indices under all simulations. Thus, under a lockdown of two months, the changes in the Gini coefficient and the MLD index are 2.2% and 10.1% for Europe as a whole, respectively.

- Again, changes are sizeable and would increase with the duration of the lockdown and when considering an additional partial closure of some activities in all countries during the de-escalation period. Considering 6 months of partial closure after a two-month lockdown, we estimate a Gini increase of 8.5% in overall Europe, a mean loss rate of 22.3% for the poor workers and a change of 9.8 percentage points in the poverty headcount index.

- Under a lockdown of two months, within-countries inequality increases 5.0%, while between-countries inequality increases 2.4%.

- While essential workers may be more likely to keep working during the lockdown and not suffer wage losses, many of them – like health and other frontline workers – face a greater exposure to the disease. This could make this group of workers to be the most affected if health inequalities were considered.

- Nonetheless, and even without accounting for second round effects that could reinforce this asymmetric impact, our limited analysis already reveals a sizable potential increase in poverty and inequality in the Republic of Moldova.

- The results of this paper are by no means a call for the early relaxation of containment measures since not properly stopping the pandemic could have devastating effects for the society as a whole. On the contrary, our paper flags up the potential distributional consequences social distancing may have if counteracting public policies are not implemented.

References

1. Barbieri, T, Basso, G. and Scicchitano, S. (2020): “Italian workers at risk during the COVID-19 epidemic”, Inapp Working Paper n. 46. Also as Banca d’Italia, Occasional Papers, forthcoming.
2. Fală Victoria; Dr. Ianioglo Alina; Ceban Alexandru. The first manifestations of the socio-economic crisis generated by Covid-19 in Republic of Moldova. (June 2020) https://ince.md/uploads/files/1594391729_comunicat-tendinte-economie-ianuarie-aprilie-2020.pdf?fbclid=IwAR3heMfpikc7RZSZVu7EmssRX-FziieZL_Ru7zc_HTPZ2FzSmuEACWVq1E0
3. Lupuşor Adrian. 2020. Republic of Moldova 2020. STATE OF THE COUNTRY REPORT
4. Palomino, Juan C. and Rodriguez, Juan Gabriel and Sebastian, Raquel, Wage Inequality and Poverty Effects of Lockdown and Social Distancing in Europe (May 27, 2020). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3615615> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3615615>
5. Robu Mariana, Causes of Salary Pay Gap between Women and Men in the Republic of Moldova. International Conference of Young Researchers. ASEM 2019.
6. Robu Mariana, Economic Benefits of Promotion Social and Gender Equity. International Conference on “Prioritized Directions of International Economic Relations in the XXI Century”. Baku, Azerbaijan. May 22, 2020
7. Robu Mariana, Economic Benefits of Women Implication in STEM. “The IV Russian Conference: Challenges and opportunities of the development of the area of science and technology”, city Vologda, Academy of Science of Russia. June 15-19, 2020. (RUS: VI Российская Конференция «Проблемы и перспективы развития научно-технологического пространства». г. Вологда, ФГБУН ВолНИЦ РАН, 15-19 июня 2020).
8. Statistics of Moldova. Data Bank of Moldova. 2020. <http://statbank.statistica.md>
9. UN Moldova COVID-19 Situation Report nr. 20. (June 2020) <https://moldova.un.org/sites/default/files/2020-06/UN%20Moldova%20Covid-19%20Situation%20Report%2018June20.pdf>
10. WB, 2020. <http://documents1.worldbank.org/curated/en/618731587147227244/pdf/Gender-Dimensions-of-the-COVID-19-Pandemic.pdf>

ВЛИЯНИЕ ОГРАНИЧИВАЮЩИХ ФАКТОРОВ НА РЕАЛИЗАЦИЮ ТРУДОВОЙ АКТИВНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В СТРАНАХ С РАЗВИТОЙ ЭКОНОМИКОЙ И В РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАНАХ

Лариса ГУК, Канд. экон. наук

Институт экономики и прогнозирования НАН Украины, Киев, Украина

l_guk@ukr.net

Абстракт. Коронавирус определяет развитие экономики, рынка труда, уровня жизни населения в мире. Кризисные периоды пандемии COVID-19 характеризуются экономической стагнацией, ростом неравенства, социальной нестабильностью. Необходимо определить меры, которые могут быть использованы органами государственной власти при формировании социально-экономической политики в условиях кризиса нестабильности.

Ключевые слова: рынок труда, уровень жизни населения, трудовая активность населения, социально-экономическая политика, антикризисный менеджмент, пандемия COVID-19.

JEL Classification: E24, J2, J21, J23, J45, M54

Целью данного исследования является формирование представлений про изменения экономики, рынка труда и уровня жизни населения, связанные с влиянием ограничивающих факторов, которые используются для купирования распространения пандемии Covid-19 в разных странах.

Методы исследования: системный анализ, компаративный анализ, метод статистических группировок, экспертные оценки и другие методы.

Результаты исследования. Весной 2020 года страны столкнулись с очевидным выбором между минимизацией медицинских последствий коронавируса или поддержанием экономических трендов. Те, кто отдал приоритет первому, ввели строгие ограничения. Медицинская отдача была результативной: ограниченное количество инфекций и небольшое количество смертей.

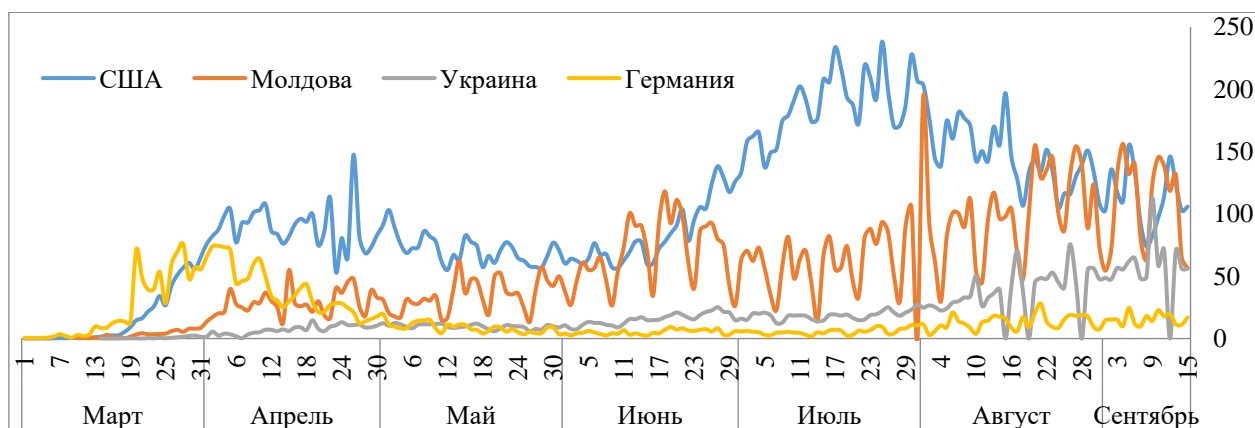

Рисунок 1. Количество зарегистрированных случаев заболевания COVID-19, чел. на 1 млн. населения, 2020

Источник: рассчитано по данным Европейского центра профилактики и контроля заболеваний <https://www.ecdc.europa.eu/>

Другие страны - включая Молдову и Украину - были менее успешными. Но среди членов ЕС количество ежедневно фиксируемых случаев заболевания COVID-19 упало, в Германии с 5453 в начале апреля до 610 к концу августа, что в пересчете на 1 млн. чел. составляет 65 и 7 случаев заболевания соответственно в апреле и августе 2020 года.

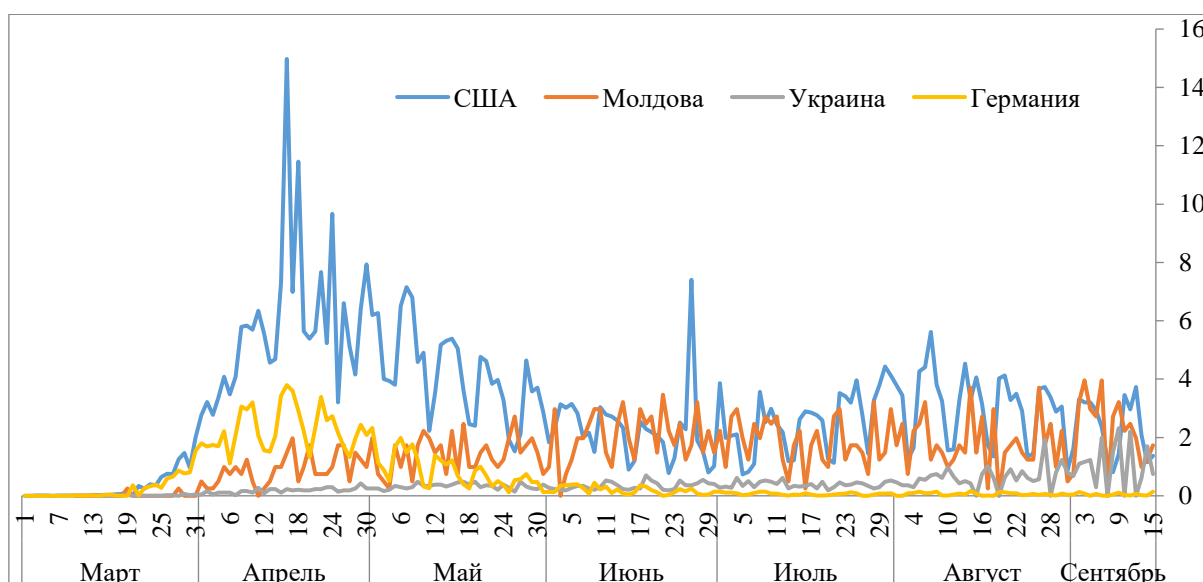

Рисунок 2. Количество смертей от COVID-19, чел. на 1 млн. населения, 2020

Источник: рассчитано по данным Европейского центра профилактики и контроля заболеваний <https://www.ecdc.europa.eu/>

Смертность от COVID-19 за период март-сентябрь 2020 года во многих странах достигала пиковых значений в апреле. В США максимальное число умерших – 15 человек на 1 млн., в Германии – 4 человека на 1 млн. зафиксировано в середине апреля. В Молдове и Украине количество официально зарегистрированных смертей от COVID-19 меньше, чем в США, но наблюдается тенденция к их увеличению.

Страны, которые уделяли приоритетное внимание экономической деятельности, применяли частичную изоляцию. Швеция была наиболее ярким европейским примером группы, в которую входят США, Россия, Бразилия. Их лидеры отказались от общенациональных кампаний по блокировке инфекции. В США результатом стала петля вирусной стагнации: обнаружилась статистически значимая корреляция между ослаблением карантина в мае и всплесками COVID-19 в июне. На начало сентября 2020 года число смертей от COVID-19 в США превысило 194 037, что контрастирует с Германией (9409), Молдовой (1087) или Украиной (2979). С поправкой на численность населения показатель числа умерших в результате заражения коронавирусом в США на один миллион составил 590 человек, что выше, чем в Молдове (269), Германии (113) или Украине (68), где благодаря программам ограничительных действий снизилась вирусная нагрузка.

Все экономически развитые страны предприняли меры, направленные на минимизацию экономических последствий изоляции, примером которой могут служить вливание во Франции 400 млрд. евро, поддержка Федерального резервного банка США на 4 трлн. долларов и немецкая модель поддержки краткосрочной работы.

Согласно исследованию экспертов Bloomberg, экономика еврозоны сократилась на 12% за три месяца до июня 2020 года. В США спад в годовом исчислении прогнозируется на 35% (Bosley, Pickert, 2020). В начале пандемии более жесткие меры изоляции обошлись более высокой экономической ценой. К апрелю повседневная деловая активность в Германии резко упала до 40 % от уровня января, а во Франции (ниже 30 %) и Испании (ниже 25 %). Если во втором квартале ВВП США упал на 9,5 %, соответствующее снижение составило 13,8 % во Франции и 18,5 % в Испании (Bosley, Pickert, 2020).

Работа по защите рабочих мест и доходов, благодаря программам отпусков, позволила миллионам занятых сохранить статус экономической активности. В период углубления рецессии, сокращения, которые должны были быть временными, могут стать постоянными - или подготовить почву для увольнений. Это формирует риски для рынка труда и экономики: у многих работников, сохранивших свои рабочие места, уровень

финансовых накоплений снижается, что потенциально ведет к сокращению потребительских расходов, спроса на товары и услуги, что в свою очередь размывает базовые основы современной рыночной экономики.

Потеря доходов из-за безработицы усугубляется сокращением заработной платы и сокращением рабочего времени, от чего в июле пострадали 20 млн. наемных сотрудников в США. Рынок труда США в августе 2020 года восстановил 1,37 млн. рабочих мест, а для достижения допандемического уровня необходимо еще около 11,5 млн. рабочих мест (Pickert, 2020).

В Германии экономическая активность продолжает восстанавливаться. На 2021 год эксперты Мюнхенского института экономических исследований (IFO) ожидают значительного восстановления экономики после кризиса, связанного с пандемией коронавируса. Они предполагают, что рост ВВП будет 6,4 %, а в конце следующего года удастся выйти на уровень экономических показателей конца 2019 года. На рынке труда в IFO ожидают увеличения доли безработных в Германии с 5,0 % до 5,9 % в текущем году и снижения до 5,6 % - в следующем. По их прогнозу, в 2020 году в Германии будет 2,7 млн. незанятых граждан, в 2019 году – 2,3 млн. чел. (Демидова, 2020).

После купирования распространения COVID-19 весной 2020 года в большей части Европы наблюдается вновь увеличение числа зафиксированных случаев заражения коронавирусом. Пандемия поражает страны, в которых весной было мало случаев заболевания, например, Украину и Молдову.

Выводы. В кризисные периоды пандемии COVID-19 и после нее прогнозы развития экономики и рынка труда могут оказаться менее точными, чем обычно, и многое будет зависеть от дальнейшего развития пандемии. В связи с этим является важным совершенствование социально-экономической политики в контексте обеспечения комплементарного единства экономической эффективности и сохранения здоровья и трудовой активности населения.

Во-первых, оперативное введение ограничивающих факторов, жестких карантинных мер, предпринятых для купирования распространения пандемии Covid-19 в некоторых европейских странах, оказалось весьма эффективным для подавления инфекции, в результате чего постепенное ослабление блокировок способствовало быстрому восстановлению экономической активности.

Во-вторых, экономически развитые страны предприняли политику социальной поддержки, направленную на минимизацию экономических последствий ограничений. Действенность социальной поддержки населения, оказавшегося в условиях вынужденной изоляции, зависит от величины «подушки безопасности», то есть ресурсов социальных и резервных фондов. В этом контексте правительства в развитых странах имеют большие возможности оказания помощи своим гражданам, чем в развивающихся странах.

Библиография

1. Bosley C., Pickert R. (2020) Europe's Economy to Outpace U.S. in Upending of Past Roles. (Published on July 26 2020). URL: <https://www.bloombergquint.com/global-economics/europe-s-economy-set-to-outpace-u-s-in-upending-of-past-roles>
2. Pickert R. (2020) Yue Qiu and Alexander McIntyre Risks Endure as America's Gradual Economic Recovery Carries On / 8.09.2020. URL: <https://www.bloomberg.com/graphics/recovery-tracker/>
3. Демидова О. (2020) В Германии ожидают восстановления экономики к концу 2021 года / Deutsche Welle 01.07.2020. URL <https://p.dw.com/p/3ecmK>

VULNERABILITIES OF THE SOCIAL ASSISTANCES BENEFITS DURING THE COVID 19 PANDEMIC

Daniel ARPINTE, PhD, SR II

Research Institute for Quality of Life, Romanian Academy, Bucharest, Romania
arpinte@gmail.com

Corina DRĂGAN, Doctoral student, Specialist Practician in Social Work
Doctoral School of Advanced Studies, Romanian Academy, Bucharest, Romania
dragancorina102@yahoo.ro

Abstract. *The study aims to identify the weaknesses of the Romanian social safety net and shows how the local economy might support the social inclusion of people belonging to the vulnerable groups when provides sufficient and adequate jobs that fits their level of qualification and education. The study uses data from various relevant sources and study cases of apparently similar two communities, but from areas with different labour market opportunities.*

Keywords: *Minimum Income Guaranteed (MIG), Covid 19, social inclusion, labour market.*

JEL Classification: *F 16, I3, H75, J45, M31*

The paper aims to identify the effects of the last amendments of the Minimum Income Guaranteed (MIG) Law which took effective in 2019, related to prevent the minimum income beneficiaries to became dependent on benefits, in the light of the pandemic impact on the labour market and, particularly, on the employability of those belonging to the socially vulnerable groups. All these law changes were designed for a context characterised by an increase demand of labour force, although our data demonstrate that the uneven development, as is defined by Malecki (Malecki, 1991; Smelser & Baltes, 2001), severely limits the employment opportunities for those belonging to the vulnerable groups (Arpinte, 2019).

The pandemic restriction worsened the access to the labour market of these categories, particularly of those low-skilled which are the most exposed to lose their jobs, either because they might be the first to be dismissed (Costa Dias et al., 2020) or because of shrinking the sectors in which there are employed (Adams-Prassl et al., 2020). The aspects are questioning the adequacy of the Romanian MIG system in providing support to those losing their job during the pandemic restrictions or which are not able to find a suitable job according to their skills and experience.

A preliminary analysis (Arpinte, 2019), prior the implementation of the last amendments of the MIG, shown that the proposed changes would not increase the employment rate of the MIG beneficiaries, their current state being rather a matter of employability, which is demonstrated by a seasonal decrease in the number of beneficiaries during the summer, coinciding with the peak of the agricultural activities, and by the concentration of beneficiaries in counties which lack in low-skilled job offers. Although the most of the MIG beneficiaries live in rural area, the proximity to the development areas seems to be decisive in helping them to step out off extreme poverty, but only if the local economy can provide a sufficient broad range of low-skilled job opportunities. Thus, the number of MIG beneficiaries at county level is not necessarily linked to the level of economic development, but rather to the type of the economy.

The communities chosen for study cases are quite similar in term of geographical position (distance to the main city of area) with high percentage of Roma population. Differs remarkable in terms of number of social aid benefits (240 in Lipovu-Dolj county, 41 in Tanganu-Ilovo county), employees commuting (10 from Lipovu-Dolj county, 1200 from Tanganu-Ilovo county), number of employees at local level (30 in Lipovu-Dolj county, 200 in Tanganu-Ilovo county), job offers (for Lipovu remained unchanged during the last years, for Tanganu has increased the attractiveness of the offers in term of benefits for employees).

The case of Bucharest-Ilovo and Dolj county is illustrative: in Dolj the number of MIG beneficiaries was, in 2019, about 10 times higher than in Bucharest-Ilovo which has a population

three times bigger. This unbalanced distribution is explained by the variety of the economic activities and the opportunities provided to those untrained and low skilled, the majority of the beneficiaries falling in these categories (Arpinte, 2019). All these economic sectors have been hardly hit by the pandemic restriction, particularly the hospitality industry which is overrepresented in Bucharest compared to other regions, including Dolj which exemplify our research. At the end of 2018, the commerce services (which include a wide range of sectors, hospitality industry being among them) were counted for 62.3% of jobs, while in South West Region, which includes Dolj County, the same sectors represent only 36.1% (National Institute of Statistics, 2020).

Therefore, it is expected an increasing number of those which are losing their jobs because of the pandemic restrictions, but which are not eligible for MIG or other equivalent type of support. A social worker from Bucharest interviewed for our research has observed an increased number of requests at social canteen coming from adults having families which previous of pandemic restrictions were fully employed and relying exclusively on their wages. Another source of pressure is coming from those Romanian working abroad and lost their jobs because of pandemic restriction. As in the case of the first category, most of them are not eligible for employment, including MIG, or they cannot get such a benefit in time for a proper replacement of lost incomes earned abroad before pandemic restrictions. Into Romanian migrants category which lost their incomes because of the pandemic restrictions are included all seasonal workers which were in country at the moment of imposing the restrictions and were not able to travel abroad (Bejan, 2020; Crețan & Light, 2020). A recent report about how social policies during the COVID-19 pandemic mentions these categories as most at the risks and proposes a fast and proper response by temporarily increasing the amount of means tested benefits and simplifying the access of those which are potentially eligible (Stănescu et al., 2020).

Another aspect which should be considered is that the vulnerable categories are more exposed to the infection risks (Burström & Tao, 2020).

The paper uses the last statistical data related to the MIG beneficiaries to analyse the effects of the last amendments on the law, but also will exemplify the access on the MIG beneficiaries to the labour market with case studies in two rural communities from Ilfov and Dolj counties. Another important source of data is an extensive review of the relevant scientific literature and data on the impact of the pandemic on the labour market and, particularly, on the most vulnerable categories.

References

1. Adams-Prassl, A., Boneva, T., Golin, M., & Rauh, C. (2020). *Inequality in the impact of the coronavirus shock: Evidence from real time surveys*.
2. Arpinte, D. (2019). Is Romania a country of social assistance? *Quality of Life Magazine*, 30(1).
3. Bejan, R. (2020). COVID-19 and Disposable Migrant Workers. *Verfassungsblog. On Matters Constitutional*.
4. Burström, B., & Tao, W. (2020). *Social determinants of health and inequalities in COVID-19*.
5. Costa Dias, M., Joyce, R., Postel-Vinay, F., & Xu, X. (2020). The challenges for labour market policy during the Covid-19 pandemic. *Fiscal Studies*, 41(2), 371–382.
6. Crețan, R., & Light, D. (2020). COVID-19 in Romania: Transnational labour, geopolitics, and the Roma ‘outsiders’. *Eurasian Geography and Economics*, 1–14.
7. National Institute of Statistics. (2020). Economic and social status.
8. Malecki, E. J. (1991). *Technology and economic development: The dynamics of local, regional, and national change*. Longman Scientific & Technical.
9. Smelser, N. J., & Baltes, P. B. (2001). *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (Vol. 11). Elsevier Amsterdam.
10. Stănescu, I., Stănescu, S., Cace, S., Arpinte, D., Țoc, S., & Mihaiu, S. (2020). Pandemic and standard of living. Social protection policies. Quality of Life Research Institute.

STRUCTURAL VULNERABILITY AMONG DAY LABORERS IN ROMANIA

Bianca BULIGESCU, *PhD Student, SR*

bianca.buligescu@iccv.ro

Simona ILIE, *PhD, SR II*

simona.ilie@iccv.ro

Sebastian ȚOC, *PhD, SR III*

sebastian.toc@iccv.ro

Research Institute for Quality of Life, National Institute for Economic Research “Costin C. Kirițescu”, Romanian Academy, Bucharest, Romania

Abstract. *This research aims to shed light on agricultural day labor in Romania and to examine their profile from a quantitative perspective. A form of non-standard employment, the day labor was just recently officially regulated in Romania. We use Labor Inspection data from 2011-2019 and the Household Budget Survey 2016 to cover this topic.*

Keywords: *agricultural day labor, employment vulnerability, poverty.*

JEL Classification: *E 24, I3, J21, J43, Q1, Q19*

Introduction and relevance. Day-labor is a form of non-standard occupation, being recognized in international classification (ILO, 2016): it could be a form of temporary employment, but usually has low skilled requirements. Day labor responds to a real need of the employer and undoubtedly brings benefits to the entire economy. Its irregular nature leaves rooms for not registering the work done, or for not being granted a dedicated place on the public agenda. In addition, few studies look into the day labor in its own right, despite the fact that it could be the prevalent form of employment on some labor force segments.

Within the context of SARS – CoV – 2 pandemic countries have tended to be sensitive to those in atypical employment (part-time and temporary), too (Ilie, 2020), but the risk of not being registered exposes day laborers to those of not being ensured for losing their work and earnings opportunity, health related expenditures and, even more, to poverty. In Romania, the day laborer occupational status is not distinctively presented by the National Institute of Statistics (NIS). It is common knowledge that day labor is specific to the agricultural type of activities in rural areas. In the outbreaks of the disease, day laborers were subject to news with the opening of the agricultural season. Surprisingly, the news referred to the pressure they exerted on the external passenger transport, severely restricted at the time, and the poor working conditions in the given context and the high risk they had of being infected.

Adding to these that agriculture has been among the domains considered *essential* and consequently among the least restricted in the pandemic context, one may find the reasons that motivate the investigation of day laborers profile and vulnerability.

Method: Using data from the Labor Inspection, we look at the evolution of the day laborers' in Romania and their distribution into broad categories of economic activities. Then, using the Household Budget Survey (HBS) data, the paper aims to identify the agricultural day laborers profile in relation to a broad set of criteria (gender, age, education, residence area, region).

Main results: There were 247091 registered day laborers in 2016, among which more than 2/3 (68%) worked in agriculture. Another 11% worked in advertising, 6% in cultural events, 6% worked in undefined domains, and the remaining 9% in other eligible domains: the wholesale trade and merchandise handling, environment and material collection, research and development, tourism, pubs and restaurants. The high extent of agriculture motivates the interest in studying the agricultural day laborers.

On the other hand, in Romania, there were approximately 1.44 million persons working on their own accounts (NIS/AMG110S, the annual average since 2016), among which 73% in agriculture, forestry, and aquaculture. The group is a highly heterogeneous one, comprising

freelancers (artists, translators, councilors), independent entrepreneurs (street vendors, carriers, private taxi drivers), but as well as occasional day laborers or small farmers. Out of the own account workers, less than half are insured in the public health care and pensions system (National Pensions House, 2016). In addition, the non-employee type of employment has high exposure to poverty, the Eurostat data (ilc_peps02) identifying over 60% of them in risk of poverty and social exclusion during the last several years.

Based on the HBS data, and the presence of "income from agricultural work" assigned to an individual, 4.3% of people over 15 years of age were identified as day laborer. The figure tends to be higher than the estimation based on the Labor Inspection data, which comes close to 3% of the total employment over 15 years of age. While the Labor Inspection data also covers the non-agricultural day laborers, it is unlikely to cover the day work opportunities appeared between households.

As expected, a large part of the day laborers (53%) declared themselves own account workers in agriculture. Occupational groups underrepresented among the day laborers were the employees, the owners, and the students. Alongside the occupational status, the education level is also significantly correlated to the day laborer one, validating this way the hypothesis of low qualification implied by the day work opportunities: 16% of the day workers completed at most basic education and 42% of them graduated only secondary school (as opposed to 35%, overall in the rural area; NIS/AMG110J). As expected, almost all of the agricultural day laborers (92%) live in rural areas, and approximately the same share (93%) was not medically insured. 56% of the day laborers were men. The most probable age group to find a day laborer in is that of 35-49 years of age about 30%, followed by that of 50-64 of age about 23%. The young ones (16-24 11% and 25-34 years of age, 12%) come after that, leaving behind the aged people in employment (65 years and over, 6%).

Theoretical/Methodological Contributions: The contribution of this paper is two-fold: it is the second and a most consistent endeavor of the time trends and distribution by type of activity of the newly registered category of day laborers in Romania, after the work of Raț (2018). Secondly it suggests a procedure for identifying day laborers using existing dataset of HBS, which could be implemented in seeking for the changes in the profile of agricultural day laborers on a more consistent time series, supporting this way the social policies targeting the poor.

References

1. Casa Națională de Asigurări de Sănătate (2016) *Raportul de activitate al Casei Naționale de Asigurări de Sănătate pe anul 2016*, p. 1-219 (National Pension House)
2. Ilie, Simona, (2020), *Criza Covid-19: provocări pentru piața muncii din România*, Revista Calitatea Vieții nr.2/2020, p.1-35, <https://www.revistacalitateavietii.ro/2020/CV-2-2020-pre/04pre.pdf>
3. ILO (2016) Non-standard employment around the world: Understanding challenges, shaping prospects, International Labour Office – Geneva, 2016
4. Raț, Cristina, (2018), "Case study - gaps in access to social protection for casual workers in Romania". Comisia Europeană, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion Directorate C— Social Affairs Unit C.2 - Modernisation of social protection systems, p. 1-32

Datasets

1. Eurostat, ilc_peps02
2. Inspectoratul Teritorial al Muncii (Labor Inspectorate; data provided at request)
3. NIS HBS 2016 and Tempo online data (AMG110S, AMG110J)

CONTRIBUTION OF INFORMATION TECHNOLOGIES TO WORK ORGANIZATION AT THE COVID-19 PANDEMIC

Alexandru COLESNICOV, PhD, Assoc. Prof.

“Vladimir Andrunachievici” Institute of Mathematics and Computer Science, Moldova
acolesnicov@gmx.com

Tatiana COLESNICOVA, PhD, Assoc. Prof.

National Institute for Economic Research, Republic of Moldova
ctania@gmail.com

Ludmila MALAHOV, Scientific researcher

“Vladimir Andrunachievici” Institute of Mathematics and Computer Science, Moldova
lmalahov@gmail.com

Abstract. *The article presents the result of an analysis of existing information technologies for organizing remote work in the context of the COVID-19 pandemic. As an example, we considered table of eight free available features for seven shareware services that provide communication capabilities, namely, conferencing, meetings, education, and monitoring. The necessary contribution from IT, management, and economic science are presented.*

Keywords: *information technologies, COVID-19, work online, conferencing services.*

JEL Classification: *C88, M54*

One of the consequences of the COVID-19 pandemic is the transformation of labor relations and the restructuring of enterprises (Ivanova, 2020; Meister, 2020). Now the importance of the product is taken into account, and not the process of its production. When optimizing the costs of the production process, a minimum of human contacts is put as the basis. These trends are seen in education as well (Li, 2020).

The interaction of employees in the labor process is more and more reduced to information exchange. Therefore, the worktime and workplace may be arranged differently. In particular, the large-scale introduction of cloud technologies and virtual services makes it possible to move workplaces into virtual space. Virtual labor organization and virtual control of the result can reduce the number of employees and increase labor productivity, increase the efficiency of the invested capital. Banks are an example of such an organization of work. They were among the first to implement the concept of a digital workspace, introducing electronic payment systems and minimizing the need for direct communication with customers using ATMs and mobile applications.

The effect of the coronavirus has been twofold. On the one hand, the experience of self-isolation has shown that the organization of remote work for a significant part of the team is a completely viable option. You can save on the rental of office space and wasted time and money on the way to the office and reduce the cost of office supplies. On the other hand, many people rightly perceive even minimal protective measures as restrictions on individual rights, especially freedom of movement. Nobody knows how long the coronavirus situation will last. Therefore, no one began to invest large additional funds in the development of virtual tools and systems. On the contrary, existing information systems were used under stress conditions. This led to the ranking and selection of these systems in terms of reliability, simplicity and ease of use. Ultimate overloads reveal the poor choice of even the smallest details of the system implementation, weed out solutions that are not designed for the long term, do not meet all the required standards and have technical flaws. This should be taken into account: many will remain dissatisfied with the result of work during the COVID-19 period and will not consider options for switching to such systems after the pandemic because of negative experience.

As an example, we analyzed in this paper distant conferencing services that resolve communications requests. Leaders need to hold meetings, site approvals, and other events, teachers need to teach lessons, employees need to exchange information in the process of collaboration, etc.

The emergence of this largely stressful operating experience has exposed many of the complexities in this element of virtual reality. Poor connection quality, inability to download a presentation, etc. make it

very difficult to work. Even such a small detail as the ability to upload your photo or create a unique avatar turned out to be critical: if the system offers a limited choice of characters, many similar participants appear during a conference in an expanded format, and this creates certain difficulties. The problem of choosing between a commercial platform with increased comfort and free, but with limited options becomes acute.

Table 1

Comparison of 7 free distant conferencing services

Service name	Skype ¹	Google Meet ²	Proficonf ³	CISCO Webex ⁴	ZOOM ⁵	Uberconference ⁶	Oovoo ⁷
Participants	≤50	≤100	≤25	≤100	≤100	≤10	≤12
File storage	yes	no	≤500 Mb	no	no	no	no
Video recording	yes, stored ≤30 days	no	no	yes	yes, ≤40 min	audio only	yes
Time	unlimited	unlimited	unlimited	≤50 min	≤40 min	≤40 min, audio only	unlimited
Need software installation	yes	yes	no	no	yes	no	yes
Support	no	no	yes	yes	yes	yes	no
Screen demonstration	yes	yes	yes	yes	yes	yes	yes
Presentations upload and demonstration	no	no	yes	no	no	no	no

¹<https://www.skype.com/en/>
²<https://meet.google.com/>
³<https://sourceforge.net/software/product/Proficonf/>
⁴<https://www.webex.com/>
⁵<https://zoom.us/>
⁶<https://www.uberconference.com/>
⁷<https://www.oovoo.com/oovoo/>

Source: Composed by authors

In Table 1, we present a comparison result of several free conferencing services. To evaluate options, services were tested. Some systems are available in both a limited free version and a commercial version. In this case, only the freely available options are shown.

Conclusions. Investments are required in the development of communication tools for various fields of activity and in training in their use. Great efforts should be made to provide maximum information support for those works that are not fully implemented through a computer or in an office, such as transport, catering, manufacturing, tourism, medicine, etc. Particular attention should be paid to the security and physical vulnerability of IT equipment.

The pandemic has given a powerful impetus to the development of virtual reality. It has become an unprecedented challenge for specialists in the field of IT, economics and management, putting forward the task of developing new methodologies for the work organization.

References

- Ivanova I. *Coronavirus is pushing more work online. Is that good for the planet?* CBS News, April 22, 2020.
<https://www.cbsnews.com/news/online-work-cloud-computing-telecommuting-carbon-impact/>
- Li C., Lalani F. *The COVID-19 pandemic has changed education forever. This is how.* The World Economic Forum, April 29, 2020.
<https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-education-global-covid19-online-digital-learning/>
- Meister J. *The Impact Of The Coronavirus On HR And The New Normal Of Work.* Forbes, March 21, 2020.
<https://www.forbes.com/sites/jeannemeister/2020/03/31/the-impact-of-the-coronavirus-on-hr-and-the-new-normal-of-work/#381dbb92b602>

TELEMUNCA - ADAPTAREA MUNCII LA NOILE REALITĂȚI

Dorina NIȚĂ, Conf. univ., Dr.

Universitatea din Petroșani, Facultatea de Științe, Petroșani, România
dorinamagda@yahoo.com

Rezumat. Pe fondul pandemiei de COVID-19, telemunca reprezintă o modalitate de adaptare a muncii la cerințele ce impun distanțarea fizică și evitarea aglomerărilor în trafic datorate deplasărilor la locul de muncă. Perspectivele de dezvoltare a telemuncii, posibilitățile de extindere la noi domenii de activitate economică, relevarea avantajelor și dezavantajelor generate, sunt doar câteva dintre aspectele aflate acum în atenția specialiștilor.

Cuvinte-cheie: *pandemie, piața muncii, telemunca, avantaje/dezavantaje.*

JEL Classification: *J01, J21, J4, J44, J45*

Dacă ultimii ani, au dovedit că succesul unei organizații în domeniul afacerilor este influențat și de utilizarea intensivă a tehnologiilor informaționale și de comunicație, prin avantajele generate de prezența online oriunde pe mapamond sau ușurința comunicării cu furnizorii, clienții, stakeholderii sau autoritățile, etc. implicațiile prezenței acestora se regăsesc în toate domeniile de activitate ale acestora: contabil, financiar, marketing-promovare, aprovizionare, resurse umane ș.a.

Pe fondul declanșării la nivel mondial a pandemiei de COVID-19, mutațiile deja existente și prefigurate la nivelul organizațiilor au fost fie accelerate, fie deturnate, în direcția găsirii de soluții rapide și eficiente prin care activitatea economică să fie susținută fără a pune în pericol siguranța și sănătatea angajaților, a furnizorilor sau a clienților.

Restructurarea proceselor de afaceri sub impactul transformărilor impuse de măsurile de distanțare socială în vederea limitării răspândirii virusului SARS-COV reclamă constituirea unor structuri necesare prezervării afacerilor, mai ales a celor ce impuneau prin natura activității, implicarea unui număr mare de persoane ce lucrau în spații închise și/sau transportul acestora la locul de muncă folosind mijloace de transport în comun.

Pe acest fond cunoaște o dezvoltare în ultimii ani în general, dar cu predilecție în ultimele luni de pandemie ce au impus evitarea aglomerărilor și păstrarea distanțării fizice, telemunca sau telework-ingul. Definită ca o formă de muncă independentă de o localizare, bazată pe tehnologia informației și pe telecomunicații, prin care salariatul, în mod regulat și voluntar, își îndeplinește atribuțiile specifice funcției, ocupației sau meseriei pe care o deține, în alt loc decât locul de muncă organizat de angajator, telemunca reprezintă un concept larg în cadrul căruia modalitățile de a munci pentru o organizație pot îmbrăca multiple forme de aplicare și organizare (Man C., 2007).

Avantajele ce derivă din utilizarea telemuncii sunt rezumate în general, în cazul companiilor, la: creșterea productivității, scăderea costurilor firmei legate de spațiile de lucru (chirii, cheltuieli de întreținere și funcționare), posibilitatea recrutării de personal calificat în concordanță cu cerințele companiei din locuri îndepărtate geografic, scăderea fluctuației personalului etc, iar în cazul salariaților, la: reducerea stresului cauzat de muncă, creșterea satisfacției muncii, o mai mare disponibilitate de realizare a sarcinilor de lucru, reconcilierea vieții profesionale cu viața de familie, posibilitatea deținerii mai multor locuri de muncă simultan, reducerea cheltuielilor de timp și bani legate de deplasarea la locul de muncă etc. În cazul economiilor naționale și a societăților în general, beneficiile sunt date de majorarea nivelului ocupării prin integrarea în muncă a unor categorii sociale dezavantajate, precum mame cu copii mici, persoane cu handicap, ș.a., creșterea calității vieții, reducerea poluării, revitalizarea unor zone etc. (Bailey D.E., Kurland N., 2002).

Crearea distanțării sociale generează însă, concomitent și dezavantaje angajatorilor și aici pot fi enumerate: furnizarea către angajați a echipamentelor necesare realizării telemuncii, furnizarea de asistență tehnică în cazul apariției unor disfuncționalități ale echipamentelor sau legăturilor de telecomunicații, control mai mic asupra angajaților, clarificarea unor aspecte juridice legate de fiscalitate, asigurări de sănătate, protecția muncii etc. Dezavantajele pot fi extinse și

asupra angajaților atunci când tendința angajatorilor este aceea de a plăti inferior telemunca în raport cu munca desfășurată la sediul companiei, apariția unor probleme de natură emoțională generate de pierderea socializării etc. (EUROFOUND, 2010).

La nivelul României, reglementarea telemuncii este realizată prin Legea nr. 81/2018, chiar dacă referiri scurte cu privire la munca la domiciliu erau deja prezente în Codul muncii. Confruntarea cu pandemia de COVID-19 a impus o serie de modificări ale legislației și recomandări făcute de Ministerul Muncii cu scopul de a asigura sănătatea și securitatea în muncă a angajaților, dar și sprijinirea angajatorilor în derularea activităților curente.

Dacă până în martie 2020, telemunca era considerată apanajul celor ce lucrează în domeniul IT&Software, consultanței, coaching sau dețin funcții de conducere, noile condiții au obligat angajatorii să găsească soluții de digitalizare a muncii, în paralel cu pregătirea corespunzătoare a personalului angajat de a face față noilor provocări. Dacă până acum, preocupările specialiștilor vizavi de această formă modernă de organizare a muncii, au fost oarecum reduse, tot specialiștii sunt cei care prevăd că viitorul în planul resursei umane de la nivelul organizației va lua în considerare tot mai mult ca loc de prestare a muncii, funcție de specificul acesteia, domiciliul sau cel puțin distanțarea față de colegii de muncă, astfel că perioada actuală și cea următoare este de natură să furnizeze o serie de informații referitoare la lacune de reglementare a telemuncii, avantajele, dar și dezavantajele acesteia, precum și posibilitățile de adaptare a telemuncii la anumite posturi de muncă sau domenii de activitate (ILO, 2020).

Referințe bibliografice

1. Bailey Diane E., Kurland Nancy B., *A Review of Telework Research: Findings, New Directions, and Lessons for the Study of Modern Work*, 2002, https://www.researchgate.net/publication/227644764_A_Review_of_Telework_Research_Findings_New_Directions_and_Lessons_for_the_Study_of_Modern_Work
2. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, *Telework in the European Union*, 2010, https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/docs/eiro/tn0910050s/tn0910050s.pdf
3. International Labour Organization, *Teleworking during the COVID-19 pandemic and beyond. A practical guide*, 2020, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/--travail/documents/publication/wcms_751232.pdf
4. Man C., *Teleworking: telelucru, teleactivități sau munca la distanță*, Ed. Grafnet, Oradea, 2007
5. Preduț Marius Cătălin, *Munca la domiciliu și telemunca. Aspecte practice și legale*, www.universuljuridic.ro
6. ***, *Legea nr.53/2003 Codul muncii*, republicată în Monitorul Oficial nr. 345 din 18 mai 2011
7. ***, *Legea nr.81/2018 privind reglementarea activității de telemuncă*, publicată în Monitorul Oficial nr. 296 din 2 aprilie 2018

IMPLICAȚIILE SOCIALE ȘI ECONOMICE ALE PANDEMIEI COVID-19 ASUPRA PERSOANELOR VÂRSTNICE DIN CENTRELE REZIDENȚIALE DIN JUDEȚUL CONSTANȚA

Gianina CHIRUGU, *Doctorand*

Universitatea din Craiova, Facultatea de Științe Sociale, Craiova, România
chirugu.gianina@yahoo.com

Florin RĂDUȚ, *Doctorand*

Universitatea din Craiova, Facultatea de Științe Sociale, Craiova, România
florinrdt@yahoo.com

Felicia ANDRIONI, *Prof. univ., Dr. habil.*

Universitatea din Petroșani, Facultatea de Științe, Petroșani, România
felicia_andrioni@yahoo.com

Lavinia Elisabeta POPP, *Prof. univ., Dr.*

Universitatea "Babeș Bolyai", Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Cluj-Napoca, România
l.popp@uem.ro

Rezumat. *Analiza vizează identificarea implicațiilor sociale și economice ale pandemiei COVID asupra persoanelor vârstnice cazate în centrele rezidențiale din județul Constanța. Metodele utilizate au fost analiza documentelor, interviul semistrukturat și ancheta pe bază de chestionar autoadministrat. Populația investigată a fost constituită din vârstnici și manageri de servicii. Rezultatele evidențiază probleme generate de distanțarea socială și o serie de disfuncții.*

Cuvinte-cheie: *persoană vârstnică, pandemie, izolare, calitatea vieții, schimbare.*

JEL Classification: *I1, I3, I39, J14*

Actualitatea temei. Umanitatea s-a confruntat de-a lungul timpului destul de frecvent cu epidemii care au avut consecințe mai mult sau mai puțin devastatoare asupra populației, deși medicina ca și știința a evoluat conducând în timp la diminuarea sau eradicarea unui mare număr de boli infecțioase. Pandemia provocată de SARS-COV2 (COVID 19) constituie o provocare imensă la nivel global.

Pandemia COVID-19 a creat cea mai mare criză socială după cel de al II-lea război mondial, având urmări grave asupra tuturor grupurilor vulnerabile, mai ales asupra persoanelor vârstnice. În prezent vârstnicii se confruntă cu un set de provocări complexe generate de această pandemie și este imperativ necesar ca specialiștii să identifice și să soluționeze nevoile lor particulare și problemele cu care se confruntă, astfel încât acest segment al populației să se poată adapta la aceste provocări majore. Implicit, un alt segment important afectat de pandemia COVID 19 este segmentul serviciilor sociale, care se adresează persoanelor vârstnice, ca urmare a măsurilor luate de autorități în vederea limitării transmiterii virusului la nivelul persoanelor beneficiare. Uneori, problemele preexistente în sistemul serviciilor sociale au fost adâncite de noile condiții, un exemplu bun în acest sens fiind lipsa personalului din centrele rezidențiale sau din serviciile primare specializate, acutizată de teama de îmbolnăvire (Stănescu I. &all, 2020).

Covid-19 este cea mai gravă criză medicală din perioada contemporană, dar este și o criză cu un impact destabilizator din punct de vedere economic și social. Spre deosebire de criza economică anterioară, pandemia a condus la un declin puternic al economiei, la o expansiune a șomajului, la o scădere a nivelului de trai (scăderea veniturilor reale, nesiguranța locurilor de muncă, restricții de mobilitate), la reducerea drastică a comerțului exterior. Cu toate că s-a constatat faptul că populația tânără este expusă la cel mai mare risc de a se infecta, populația vârstnică este supusă unui risc major de îmbolnăvire gravă, mult mai ridicat decât în cazul tinerilor.

În contextul îmbătrânirii populației României, dintre cele 561 de cămine licențiate la data de 04.05.2020, 21% sunt guvernamentale. Pe fondul incidenței crescute a deceselor cauzate de coronavirus în rândul vârstnicilor, în special cu comorbidități, este salutară adoptarea Ordonanței Militare nr. 8 de susținere a activităților serviciilor sociale pe perioada stării de urgență. În cazul centrelor rezidențiale private, care găzduiesc mai mult de jumătate din totalul beneficiarilor vârstnici ai acestor servicii sociale, reducerea sau

pierderea veniturilor aparținătorilor sau chiar a aparținătorilor înșiși ar putea genera incapacitate de plată, situație dramatică pentru persoanele vârstnice (Stănescu ș.a., 2020).

Scopul cercetării este de a identifica principalele implicații sociale și economice ale pandemiei COVID 19 asupra persoanelor vârstnice din centrele rezidențiale din județul Constanța. Obiectivele specifice vizate de cercetare au fost:

- Identificarea efectelor pandemiei asupra calității vieții persoanelor vârstnice din județul Constanța.
- Identificarea schimbărilor sociale și economice care au apărut în centrele rezidențiale o dată cu apariția pandemiei.

Cercetarea a pornit de la următoarele presupuziții:

1. Pandemia a generat o serie de schimbări, care au avut implicații asupra modului de organizare a centrelor rezidențiale pentru persoane vârstnice.

2. Dacă au apărut reguli noi de conviețuire în centrele rezidențiale, calitatea vieții a persoanelor vârstnice cazate în aceste unități de asistență socială a avut de suferit.

Universul cercetării a fost format din persoanele rezidente în cadrul a 12 centre rezidențiale publice și private, din totalul celor 20 care sunt localizate în județul Constanța și managerii acestor unități de asistență socială. Grupul țintă a fost format din 264 de persoane vârstnice rezidente cu vârste cuprinse între 65-90 ani, din care 181 femei și 83 bărbați, respectiv 12 manageri de centru.

Principalele metode de cercetare utilizate. Principalele metode utilizate în cercetarea de față au fost de natură cantitativă și calitativă. Metodele utilizate au fost: analiza documentelor, interviul semistrukturat și ancheta pe bază de chestionar autoadministrat.

Rezultate obținute din cercetare. Pentru obținerea rezultatelor au fost întocmite și aplicate un ghid de interviu și un chestionar, prin intermediul cărora s-au obținut date care au confirmat ambele ipoteze de lucru ale cercetării. Informațiile au fost colectate prin intermediul mediului online. În ceea ce privește implicațiile economice managerii atrag atenția că numărul donațiilor a scăzut, iar costurile pentru materialele igienico-sanitare au crescut. Apare în discuție faptul că o parte din aparținătorii persoanelor vârstnice, în contextul pandemiei, își vor pierde locul de muncă și nu vor mai putea susține coplata pentru rezidență persoanelor vârstnice.

Concluzii. Rezultatele obținute în urma aplicării ghidului de interviu destinat managerilor serviciilor sociale, evidențiază necesitatea aplicării unor noi reglementări legislative, unui nou set de documente suplimentare, unor noi proceduri operaționale și instrucțiuni de lucru, precum și apariția unor riscuri și probleme specifice.

În urma interpretării rezultatelor cantitative obținute, au fost identificate implicațiile de natură socială și economică asupra persoanelor vârstnice beneficiare ale serviciilor rezidențiale publice și private. Printre implicațiile menționate de respondenți se evidențiază problemele generate de distanțarea fizică și socială, problemele de relaționare și socializare, problemele emoționale, stima de sine scăzută, tendințele depresive, izolarea în mediul de rezidență, disfuncțiile economice, precum și alte probleme specifice.

Atât materialele analizate, cât și informațiile obținute din teren demonstrează faptul că pandemia a generat o criză socială, economică și sanitară cu efecte pe termen lung afectând în principal grupurile vulnerabile precum vârstnicii. Centrele rezidențiale se confruntau deja cu o serie de probleme înainte de pandemie care s-au acutizat și care au afectat calitatea serviciilor oferite și implicit calitatea vieții a persoanelor vârstnice rezidente.

Referințe bibliografice

1. Debanjan B., (2020), The impact of Covid 19 pandemic on elderly mental health, First published: 04 May 2020, <https://doi.org/10.1002/gps.5320>
2. Jiménez-Pavón D., Carbonell-Baeza A., Lavie CJ., (2020), Physical exercise as therapy to fight against the mental and physical consequences of COVID-19 quarantine: Special focus in older people, *Prog Cardiovasc Dis.*, 63(3):386-388. doi:10.1016/j.pcad.2020.03.009
3. Kemenesi G., Kornya L., Tóth GE, et al. (2020), Nursing homes and the elderly regarding the COVID-19 pandemic: situation report from Hungary, *Geroscience.* 2020;42(4):1-7., doi:10.1007/s11357-020-00195-z
4. Stănescu I., Stănescu S. M., Căce S., Arpinte D., (2020), *Pandemia și stilul de viață. Politici de protecție socială*, ICCV.

EVOLUȚIA VÂNZĂRILOR DE SERVICII PE PIAȚA TELECOMUNICAȚIILOR ȘI A TEHNOLOGIEI INFORMAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA PE PERIOADA PANDEMIEI COVID-19²³

Mircea GUTIUM, Drd., Cerc. șt.
gutium.mircea@rambler.ru

Tatiana GUTIUM, Drd., Cerc. șt.
gutium.tatiana1@gmail.com

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova

Rezumat. *Articolul dat analizează influența pandemiei COVID-19 asupra vânzărilor pe piața serviciilor de telecomunicații. Sfera tehnologiilor informaționale fiind importantă pentru dezvoltarea durabilă a țării, a cunoscut schimbări semnificative pe durata situației pandemice. Numărul conexiunilor de internet fix în trimestrul II al anului 2020 a crescut în comparație cu perioada similară a anului precedent, însă prestarea serviciilor de telefonie mobilă a cunoscut o scădere majoră.*

Cuvinte-cheie: *piața telecomunicațiilor, servicii de acces la Internet mobil dedicat, servicii de telefonie, servicii de voce.*

JEL Classification: *L80, L81, L86, L96, M31*

În studiu sunt analizate consecințele pandemiei COVID-19 asupra nivelului vânzărilor de servicii pe piața telecomunicațiilor și a tehnologiei informației pe teritoriul Republicii Moldova. Volumul veniturilor din activități din sectorul comunicațiilor electronice, cum ar fi telefonie mobilă, telefonie fixă, internetul mobil și fix, în al doilea trimestru al acestui an, a scăzut față de aceeași perioadă a anului trecut. Efectele pandemiei asupra economiei tehnologiei informației pot fi elucidate, datorită datelor Agenției Naționale pentru Reglementarea Comunicațiilor Electronice și Tehnologiilor Informaționale (ANRCETI) și analizei dinamicii acestora.

Relevanța analizei scăderii veniturilor în sfera serviciilor de telecomunicații reiese din importanța sferei date în economia contemporană precum și din analiza influenței situației pandemice asupra fluxurilor financiare. Serviciile de telecomunicații au cunoscut o creștere continuă a nivelului cererii în perioada pre-pandemică, însă odată cu apariția situației de carantină, a înregistrat o creștere și mai semnificativă.

Volumul vânzărilor pe piața serviciilor de televiziune în Republica Moldova în trimestrul al doilea în perioada stabilirii regimului de urgență, precum și numărul utilizatorilor acestora, a crescut semnificativ.

Acest lucru este demonstrat de datele Agenției Naționale pentru Reglementarea Comunicațiilor Electronice și Tehnologiilor Informaționale, potrivit cărora volumul vânzărilor serviciilor TV în trimestrul II a.2020 a crescut, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2019, cu 4,4 milioane de lei (10,8%), ajungând la valoarea de 45,5 milioane de lei, iar numărul total de abonați a crescut de la începutul trimestrului II cu 11,7 mii (3,5%) - până la 347,2 mii.

Specialiștii agenției explică creșterea veniturilor în al doilea trimestru a anului 2020 prin creșterea vânzărilor furnizorilor de rețele IPTV (Internet Protocol Television) - cu 46,2% în raport cu perioada corespunzătoare anului trecut, la 31,8 milioane de lei. În același timp, vânzările operatorilor rețelelor de cablu au scăzut cu 29% - la 13,7 milioane de lei. Ca urmare a acestei dinamici, venitul mediu lunar al operatorilor pe abonat (ARPU - Average revenue per user) a crescut cu 7,3% și s-a ridicat la valoarea 43,8 lei. Iar rata de penetrare a serviciilor de televiziune a crescut cu 1,9 puncte procentuale - până la 39,4% (Raport ANRCETI, 2020).

²³ Această lucrare a fost elaborată în cadrul Proiectului științific pentru perioada 2020-2023, înregistrat în Registrul de stat al proiectelor din domeniul științei și inovării din Republica Moldova cu codul 20.80009.0807.29 Proiect Program de Stat "Perfecționarea mecanismelor de aplicare a instrumentelor inovatoare orientate spre creșterea durabilă a bunăstării populației Republicii Moldova".

Potrivit ANRCETI, la sfârșitul lunii iunie, 57,9% din numărul total de abonați au utilizat rețelele IPTV, iar 42,1% - rețelele TV prin cablu. Ponderea abonaților care primesc semnal TV în format digital a ajuns la 77,7%, iar în format analogic - 22,3%.

Cotele de piață ale furnizorilor de servicii Pay TV după cifra de afaceri au fost distribuite după cum urmează: Moldtelecom - 34%, TV BOX - 33%, Orange Moldova - 5%, iar cota combinată a celor 40 de furnizori rămași este de 28% (Raport ANRCETI, 2020).

Volumul veniturilor în sectorul comunicațiilor electronice în trimestrul II a.2020 a fost de 1,4 miliarde de lei. Aceasta este cu 6,8% mai puțin comparativ cu aceeași perioadă din anul 2019. Veniturile din vânzările de servicii de telefonie mobilă și de telefonie fixă au scăzut cu 9,9% și 15,9% corespunzător, și au atins valoarea de 707,1 milioane și 97,9 milioane lei respectiv. Vânzările pe piața serviciilor de internet mobil au scăzut cu 1,9%, ajungând la valoarea de 57,9 milioane de lei, în același timp, veniturile din alte activități din domeniul comunicațiilor electronice au scăzut cu 2,2%, înregistrând nivelul de 168,3 milioane de lei.

Cel mai înalt nivel al venitului mediu lunar pe utilizator (ARPU - Average revenue per user) a fost înregistrat pe piața serviciilor de internet - 168 lei (-5,3%). Mărimea acestui indicator pe piața serviciilor dedicate de acces mobil la internet constituie 88,5 lei (+7,4%), telefonie mobilă - 68,8 lei (-7,5%), TV cu plată - 43,8 lei (+7,3%), telefonie fixă - 30,9 lei (-12,9%) (Raport ANRCETI, 2020).

În trimestrul II al anului 2020, numărul total al utilizatorilor de telefonie mobilă, a înregistrat o micșorare, comparativ cu finele anului 2019, și anume cu 5%, ceea ce constituit peste 4,2 mil. utilizatori, iar rata de penetrare a serviciilor, raportată la 100 locuitori, a fost de circa 160%. La fel și numărul utilizatorilor activi s-a micșorat cu 7,5% și a constituit peste 3,3 mil., iar rata de penetrare a fost de 126,6%, în scădere cu 8,2 puncte procentuale, față de finele anului 2019.

În perioada de raportare (trimestrul II a.2020), numărul conectărilor față de trimestrul IV al anului 2019, la serviciile de acces la internet fix în bandă largă au înregistrat o creștere remarcată, anume prin tehnologia conectării prin cablu coaxial (DOCSIS), cu 5,5% și a ajuns la 57,1 mii linii, a crescut și numărul abonaților conectați prin tehnologia de transmisie prin fibră optică (FTTx) - cu 5,4%. Abonații la serviciile de acces la internet fix în bandă largă ce fuseseră conectați prin alte tehnologii, precum ar fi de exemplu abonații prin radio fix (FWA), a scăzut, față de trimestrul IV al anului 2019, cu 1,4% și a ajuns la nivelul de 1,7 mii linii.

În perioada de referință, un utilizator care a accesat internet mobil prin intermediul smartphone-ului a generat în mediu un trafic lunar (AUPU) de aproximativ 3,1 GB, în creștere cu circa 52,1%, iar un utilizator, care a accesat internetul mobil dedicat, a generat în mediu un trafic lunar (AUPU) de 25,7 GB, în creștere cu 51,6%, față de perioada similară a anului precedent.

Conform situației la data de 30.06.2020, cota de piață deținută de S.A. „Moldtelecom” pe piața serviciilor de acces la Internet mobil dedicat, în funcție de numărul de utilizatori activi a fost de 48,5%. Pe când, S.A. „Orange Moldova” deținea o cotă de 40,9%, iar S.A. „Moldcell” – de 10,6%, ceea ce menține compania Moldtelecom S.A. în calitate de lider pe piața internetului mobil.

Conform datelor de mai sus este evidentă situația de creștere semnificativă a cererii populației pentru serviciile de telecomunicații electronice mobile, ceea ce demonstrează impactul pandemiei COVID-19.

În al doilea trimestru al anului 2020 observăm o situație bivalentă, în același timp este înregistrată creșterea veniturilor din comercializarea serviciilor de televiziune, și scăderea veniturilor și abonaților la serviciile de comunicații electronice. Această situație este creată datorită stării de carantină, pe perioada căreia populația a început să petreacă mai mult timp acasă, și s-a simțit nevoia de recreere cu ajutorul televiziunii, iar comunicarea la distanță prin serviciile de voce a scăzut datorită utilizării în masă a internetului fix/mobil ca mijloc de comunicare la distanță.

Referințe bibliografice

1. Raport ANRCETI. Evoluția pieței de comunicații electronice în trimestrul II-2020, disponibil: https://anrceti.md/files/filefield/Raport_trim_II_2020.pdf

UTILIZAREA REȚELOR DE SOCIALIZARE DE CĂTRE ADOLESCENȚI ÎN PERIOADA PANDEMIEI COVID-19

Florin RĂDUȚ, *Doctorand*
florinrdt@yahoo.com

Gianina CHIRUGU, *Doctorand*
Universitatea din Craiova, Școala de Studii Doctorale în Științe Sociale și Umaniste, România
chirugu.gianina@yahoo.com

Felicia ANDRIONI, *Prof. univ., Dr. habil.*
Universitatea din Petroșani, Petroșani, România
felicia_andrioni@yahoo.com

Rezumat. Cercetarea a vizat identificarea modului în care utilizarea rețelelor de socializare de către adolescenți, în perioada pandemiei COVID-19 și-a pus amprenta asupra comportamentului, valorilor și practicilor cotidiene ale acestora. Metodele de cercetare utilizate au fost: analiza documentelor, interviul semistructurat și studiul de caz, grupul investigat fiind constituit din 15 adolescenți din Craiova. Rezultatele obținute indică faptul că este nevoie ca generația tânără să-și dezvolte capacitatea de a face față situațiilor de risc.

Cuvinte-cheie: rețele de socializare, adolescenți, COVID-19, riscuri.

JEL Classification: D81, D85, L86

Actualitatea temei. În ultimii ani, la nivel global a crescut numărul persoanelor care utilizează cel puțin unul din canalele de comunicare online, de interacțiune socială și propagare sau căutare a informațiilor ușor accesibile (Facebook, Twitter, LinkedIn, Instagram etc.). Rețelele de socializare includ o tehnologie digitală avansată în care utilizatorii se conectează cu alți utilizatori. Potrivit datelor publicate de agenția *We are social* (Kemp, 2020), în întreaga lume 4,54 miliarde persoane utilizează internetul, iar dintre acestea 3,80 miliarde sunt utilizatori ai rețelelor de socializare.

În această eră a tehnologiei, socializarea este posibilă fără interacțiunea interpersonală, doar pe baza utilizării mijloacelor de comunicare virtuale. Cu ajutorul rețelelor de socializare sunt transmise informații, se formează relații de prietenie, se poate adera la un grup pe diferite teme și există posibilitatea de recreere într-un mod inedit. Utilizatorii tineri sunt interesați de interacțiune, mai ales că ei sunt „dependenți de grupuri extrafamiliale cu precădere de grupurile de aceeași vârstă unde își pot exprima direct autonomia față de adulți” (Schifirneț, 2014, pp. 233-234).

În timpul pandemiei declanșate de apariția virusului COVID – 19 adolescenții au fost nevoiți să apeleze la rețelele de socializare pentru a păstra legătura cu cei din anturajul lor. Cei din generația tânără au fost primii interesați de folosirea tehnologiei în procesul comunicării, căci mediile sociale îndeplinesc următoarele nevoi, conform studiului realizat de Lin și Rauschnabel (2016): (1) nevoi cognitive - culegerea informațiilor, supraveghere și înțelegere; (2) nevoi afective: estetice și experiențe emoționale; (3) nevoi de integrare personală: creșterea încrederii în sine și a credibilității; (4) nevoi de integrare socială: relații cu prietenii și familia; (5) nevoi de eliberare a tensiunii: escapism și diversiune.

Adolescenții, utilizează rețelele de socializare, având în vedere diverse motive: informarea, petrecerea timpului liber, divertismentul, socializarea și formarea de noi prietenii.

Din diverse studii și surse informative se deduce faptul că în perioada pandemiei COVID-19 adolescenții au petrecut mai mult timp pe rețelele de socializare. Relațiile sociale cu prietenii, colegii de la școală au avut de suferit, iar sentimentele de singurătate au fost ameliorate prin interacțiunile din mediul virtual. Prin urmare, studiul are în vedere prezentarea, în mod succint, atât a consecințelor pozitive, cât și a celor negative a utilizării rețelelor de socializare de către adolescenți în perioada pandemiei.

Din perspectiva pozitivă, adolescenții prin conectarea virtuală, au putut fi informați cu privire la realitățile existente în toată lumea, inclusiv cele despre virusul COVID 19. Aici au descoperit povestirile trăite de cei implicați în lupta pentru supraviețuire, pacienți sau medici, dar și sfaturile utile ale unor personalități care promovau respectarea regulilor din pandemie. De interes și motivaționale au fost și mesajele transmise de alți adolescenți cu privire la activitățile din perioada de izolare (Calhoun, Gold, 2020).

Interacțiunea prin mesaje, postări, meme-uri și jocuri au compensat lipsa experiențelor sociale tipice din viața adolescenților.

Pe lângă beneficii, există și aspecte negative o dată cu petrecerea timpului în mediul online, de exemplu, dezinformarea este des întâlnită și este generată de interesele unora de a prezenta doar o parte de adevăr (Eberharter, 2020). Apoi adolescenții sunt interesați de aspectul lor fizic, iar postările unor colegi, pot contribui la distrugerea stimei de sine. Cercetările arată că, prin utilizarea îndelungată a tehnologiei, pot apărea stări de anxietate, sentimente de frustrare și neajutorare, tulburări de tip deficit de atenție și hiperactivitate (Kochman, 2017). Timpul de odihnă poate fi insuficient, sistemul imunitar slăbit și se poate produce un dezechilibru emoțional.

Scopul cercetării. Cercetarea a vizat identificarea modului în care utilizarea rețelelor de socializare de către adolescenți în perioada pandemiei COVID-19 și-a pus amprenta asupra comportamentului, valorilor și practicilor cotidiene ale adolescenților.

Premisa cercetării. În funcție de modalitatea și frecvența de utilizare a rețelelor de socializare de către adolescenți, utilizarea rețelelor de socializare generează implicații negative asupra comportamentului adolescenților, asupra valorilor și practicilor cotidiene ale acestora.

Principalele metode de cercetare. Studiul a utilizat metode de tip calitativ. În cadrul studiului a fost utilizată metoda analizei documentelor, metoda interviului semistructurat și metoda studiului de caz. Lotul populației investigate a cuprins un număr de 15 respondenți adolescenți, cu vârsta cuprinsă între 15-17 ani din Craiova, județul Dolj.

Rezultate obținute din cercetare. În ceea ce privește implicațiile pozitive ale utilizării rețelelor de socializare adolescenții au utilizat rețelele de socializare în perioada pandemiei COVID-19, pentru a-și satisface nevoia de socializare. Prin intermediul tehnologiei, generația tânără a păstrat legătura cu prietenii și s-a informat despre subiectele actuale din societate. Social media a oferit instrumentele necesare pentru ca adolescenții să aibă acces la resurse în vederea descoperirii propriei identități, dezvoltării talentelor și a interacțiunii sociale. În ceea ce privește implicațiile negative ale utilizării rețelelor de socializare, adolescenții respondenți au opinat că lipsa de interacțiune, relaționare față în față cu alți prieteni, a generat de multe ori sentimentul de singurătate, tendințe depresive, demotivare pentru acțiune, dezechilibru de natură emoțională.

Concluzii. Adolescenții sunt foarte activi pe rețelele de socializare, iar pandemia generată de COVID-19 a reprezentat un timp favorabil pentru utilizarea excesivă a mediului online. Pe lângă aspectele pozitive, tinerii trebuie să-și dezvolte capacitatea de a face față situațiilor de risc în funcție de factorii protectivi, individuali, familiali, colectivi.

Tehnologia avansează și obiceiurile se schimbă o dată cu ea, dar pilonii de bază ai bunelor maniere rămân aceiași (Turk, 2019). În acest context este bine ca fiecare participant să maximizeze efectele pozitive ale mediului virtual, evitând ofertele care pot influența negativ implicarea în activitățile din viața reală.

Urmărind modalitatea și frecvența de utilizare a rețelelor de socializare de către adolescenți se poate identifica în ce mod utilizarea rețelelor de socializare își pune amprenta asupra comportamentului, valorilor și practicilor cotidiene ale adolescenților.

Referințe bibliografice

1. Calhoun, A. J.; Gold, J. A., 2020, *I feel like I know them": The positive effect of celebrity self-disclosure of mental illness*, Academic Psychiatry, 44, 237-241
2. Eberharter, D., 10 martie 2020, *Keeping young people well-informed in the era of misinformation and COVID19: The Austrian Youth Portal*, <http://unis.unvienna.org/unis/events/2020/youth-portal.html>, 30 august 2020
3. Kemp, S., *Digital 2020*, 30 ianuarie 2020, <https://wearesocial.com/blog/2020/01/digital-2020-3-8-billion-people-use-social-media>, 1 septembrie 2020
4. Kirkpatrick, D., *Efectul Facebook*, Editura Philobia, București, 2011
5. Kochman, F., *Mieux vivre avec un enfant hyperactif*, Editura Arnaud Franel - Editions AF, 2017
6. Lin, Carolyn A.; Rauschnabel, Philipp A.; *Encyclopedia of E-Commerce Development, Implementation, and Management*, Business Science Reference, 2016
7. Schifirneț, C., *Mass-media, modernitate tendențială și europenizare în era Internetului*. Editura Tritonic, București, 2014
8. Turk, V., *Maniere Digitale*, Editura Baroque Books and Arts, București, 2019
9. Valkenburg, M., Piotrowski, J.T., *Generația digitală și dependența de media*, Editura Niculescu, București, 2018

EVALUAREA RESURSELOR UMANE ÎN ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ

Claudia ISAC, Conf. univ., Dr.

Universitatea din Petroșani, Facultatea de Științe, Petroșani, România

isacclaudia@gmail.com

Rezumat. Prima parte a lucrării este referitoare la aspectele teoretice asupra procesului de evaluare a personalului în care am prezentat sintetic abordările conceptuale asupra noțiunii de evaluare, precum și aspectele legate de modul de implementare, respectiv etapele de realizare. Partea cea mai extinsă a lucrării este dedicată metodologiei utilizate în cadrul unui Serviciu de impozite și Taxe de la o primărie pentru evaluarea inspectorilor de specialitate.

Cuvinte-cheie: evaluare, administrație publică, criterii de performanță, obiective, resurse umane.

JEL Classification: D73, H83, O15, M5

Introducere

Evaluarea personalului reprezintă ansamblul proceselor prin intermediul cărora se formulează aprecieri asupra angajaților firmei, considerați individual, în calitate de ocupanți ai anumitor posturi de muncă cu scopul determinării modului de realizare a obiectivelor și sarcinilor atribuite, al acordării de recompense și sancțiuni, al stabilirii priorităților de perfecționare profesională și al evidențierii perspectivelor de promovare (Dura, 2014).

Procesele de evaluare a personalului reclamă parcurgerea următoarelor etape: *definirea postului*, care presupune stabilirea de către manager, de comun acord cu salariatul a obiectivelor, sarcinilor, responsabilităților și competențelor aferente postului, precum și a standardelor de performanță la care se vor raporta rezultatele obținute; *evaluarea performanțelor* care reclamă identificarea gradului de realizare a obiectivelor postului prin compararea performanțelor efective cu standardele fixate la etapa anterioară; *obținerea feed-back-ului*, care se realizează prin intermediul unei ședințe sau discuții între salariat și evaluator în cadrul căreia sunt evidențiate performanțele și lipsurile constatate, precum și eventualele planificări legate de dezvoltarea profesională viitoare (Ursachi, 2004).

Metodologie de evaluare

Pentru evidențierea aspectelor importante ale activității de evaluare a performanțelor profesionale individuale, am prezentat evaluarea funcționarilor publici cu funcție de execuție din cadrul Serviciului Impozite și Taxe dintr-o primărie.

În vederea evaluării performanțelor profesionale ale celor 3 funcționari evaluați și care dețin funcția publică de Inspector în cadrul Serviciului Impozite și Taxe Locale, etapele au fost parcurse de evaluator, respectiv șeful Serviciului de Impozite și Taxe, superiorul ierarhic al funcționarului evaluat.

Referitor la prima etapă a evaluării, completarea raportului de evaluare, se constată că în perioada evaluată funcționarii au urmat un program de perfecționare “Managementul serviciilor în instituțiile publice”, program care este în concordanță cu obiectivele funcționarului pentru perioada evaluată, dar și cu obiectivele pentru următoarea perioadă, cunoștințele dobândite în urma cursului urmând să crească performanțele acestuia în activitatea desfășurată.

Referitor la obiectivele individuale evaluate în raport, s-a avut în vedere identificarea a 7 obiective importante pentru postul de inspector. Mediile notelor obținute și ponderile timpului necesar realizării obiectivelor în timp sunt centralizate în tabelul următor:

Tabelul 1

Obiectivele evaluate pentru postul Inspector din cadrul Serviciului de Impozite și taxe

Obiective în perioada evaluată	% din timp	Realizat(pondere)%	Nota
1. Primește și înregistrează contractele de închiriere și concesiune de la colegii care le întocmesc, din cadrul birourilor de specialitate ale aparatului Primăriei;	20%	100%	5
2. Urmărește derularea contractelor de concesiune și închiriere încheiate de Primărie în ceea ce privește încasarea veniturilor cuvenite;	20%	80%	4

Obiective în perioada evaluată	% din timp	Realizat(pondere)%	Nota
3. Asigură evidențierea veniturilor rezultate în urma contractelor încheiate, înregistrează și urmărește aplicarea de penalități;	10%	100%	5
4. Colaborează cu celelalte compartimente pentru urmărirea și executarea contractelor de concesiune;	10%	100%	5
5. Înregistrează în contabilitatea veniturilor notele contabile pe baza borderourilor și situațiilor obținute din aplicația AvanTax;	10%	100%	5
6. Elaborează și actualizează proceduri de lucru corespunzătoare activităților desfășurate în cadrul serviciului Impozite și taxe locale;	25%	80%	4
7. Administrează programul de impozite și taxe colaborând cu furnizorul de servicii în acest sens	5%	100%	5

Așa cum se observă, timpul alocat realizării obiectivelor este diferit, cea mai mare pondere revenind obiectivului 6. cu 25% din timpul total și care are un procent de realizare de doar 80%, ceea ce a determinat și alocarea unui punctaj mai mic, adică 4. Tot cu calificativul 4 a fost evaluat și modul de realizare a obiectivului 2. obiectiv care a fost realizat cu o pondere de doar 80%.

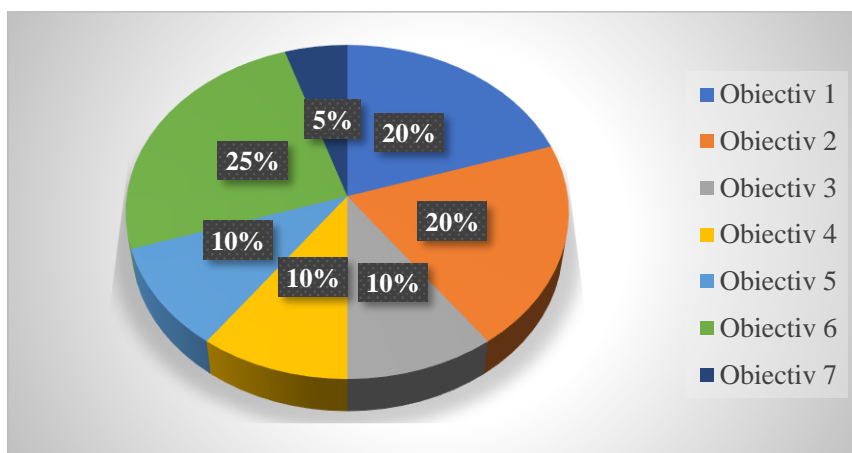

Figura 1. Ponderea timpului alocat pe obiectivele individuale

Referitor la punctajele obținute, ele determină un calificativ de Foarte bine asupra realizării obiectivelor individuale, chiar dacă 2 din 4 obiective au primit calificativul B, respectiv 28% din total, cu un punctaj total de **4,71**. După acordarea notelor pentru îndeplinirea obiectivelor individuale s-au stabilit și notat criteriile de performanță, în funcție de importanța acestora.

Tabelul 2

**Criteriile de performanță evaluate pentru postul Inspector din cadrul
Serviciului de Impozite și taxe**

Criteriile de performanță utilizate în evaluare	Nota
1. Capacitatea de implementare	4
2. Capacitatea de a rezolva eficient problemele	4
3. Capacitatea de asumare a responsabilităților	4
4. Capacitatea de autoperfecționare și de valorificare a experienței	5
5. Capacitatea de analiză și sinteză	5
6. Creativitate și spirit de inițiativă	4
7. Capacitatea de planificare strategică	4
8. Capacitatea de a lucra independent	5
9. Capacitatea de a lucra în echipă	5
10. Competența în gestionarea resurselor alocate	5

Așa cum se observă în tabelul anterior din cele zece criterii de performanță 50% au fost notate cu Bine și 50% cu Foarte bine, adică un punctaj de 4,50.

A fost realizată media aritmetică a notelor atât pentru îndeplinirea obiectivelor, cât și pentru criteriile de performanță, și a stabilit nota finală pentru cei trei inspectori - 4,60, calificativul final fiind FB.

În continuare evaluatorul a notat în raportul de evaluare obiectivele pentru perioada următoare, a recomandat să fie urmate în perioada următoare programe de instruire în domeniul relațiilor publice și administrației publice locale, dar fără nici un fel de observații privind fundamentarea și necesitatea recomandării acestor programe de instruire.

Tabelul 3

Obiective pentru următoarea perioadă pentru care se va face evaluarea

Obiectivul	% din timp	Termen de realizare
1. Primește și înregistrează contractele de închiriere și concesiune de la colegii care le întocmesc, din cadrul birourilor de specialitate ale aparatului Primăriei;	20%	permanent
2. Urmărește derularea contractelor de concesiune și închiriere încheiate de Primărie în ceea ce privește încasarea veniturilor cuvenite;	20%	permanent
3. Asigură evidențierea veniturilor rezultate în urma contractelor încheiate, înregistrează și urmărește aplicarea de penalități;	10%	permanent
4. Colaborează cu celelalte compartimente pentru urmărirea și executarea contractelor de concesiune și închiriere din punct de vedere urbanistic și al autorizării construcțiilor, tehnic – investiții și patrimonial;	10%	permanent
5. Înregistrează în contabilitatea veniturilor notele contabile pe baza borderourilor și situațiilor obținute din aplicația AvanTax;	10%	permanent
6. Elaborează și actualizează proceduri de lucru corespunzătoare activităților desfășurate în cadrul serviciului Impozite și taxe locale;	25%	permanent
7. Administrează programul de impozite și taxe colaborând cu furnizorul de servicii în acest sens	5%	permanent

Etapele interviului constă în feedback-ul pe care evaluatorul îl oferă în legătură cu evaluarea realizată, semnarea, contrasemnarea și datarea raportului de evaluare (Metodologia, 2020).

În concluzie, pot să apreciez că pentru administrația publică, resursa umană este foarte importantă, iar modul în care se realizează relația cu cetățeanul este principalul obiectiv care trebuie urmărit în procesul de evaluare.

Referințe bibliografice

1. Dura C., Isac C., Răscolean I., *Economia și gestiunea întreprinderii*, Ed. Sitech, Craiova, 2014
2. Gavrilă T., Lefter V., *Managementul general al firmei*, Ed. Economică, București, 2004, p. 199
3. Hotărârea Guvernului României nr. 132/2019
4. METODOLOGIA pentru realizarea procesului de evaluare a performanțelor profesionale individuale ale funcționarilor publici aplicabilă din 1 ianuarie 2020
5. Nicolescu O., Verboncu I., *Management*, Ed. Economică, 1995, p. 324
6. Ursachi I., *Evaluarea performanțelor personalului în Managerii și managementul resurselor umane*, Ed. Economică, București, 2004, p. 174

WORKING FROM HOME: CHANGES IN WORKFORCE PRODUCTIVITY DURING THE CORONAVIRUS PANDEMIC

Geo-Alexandru SPÂNULESCU, *PhD Student*

Romanian Academy's School of Advanced Academic Studies (SCOSAAR), Bucharest, Romania
geospanulescu@gmail.com

Abstract. *This paper analyzes the changes in productivity across the 27 member states of the European Union during the first wave of the COVID-19 outbreak by comparing GDP growth rates, total employment and productivity changes with data extracted from the previous year, same period. The paper also discusses through literature review how effective is the work-from-home strategy during the pandemic crisis.*

Keywords: *economics, workforce, productivity, coronavirus, work-from-home.*

JEL Classification: *E24, J16, J21, J82*

Introduction

The Coronavirus outbreak has proven to be a serious threat for all countries across the world, especially when it comes to each country's ability to provide enough resources to sustain its medical services, while still assuring balance and sustainability throughout the rest of its sectors of the economy. Since January 2020, after declaring the COVID-19 disease a global concern for all nations, the World Health Organization imposed strict measures to prevent and slow down the disease from spreading in all affected countries. Some of the most impactful measures include limiting crowd density in public spaces, maintaining a safe distance of at least 1 meter between citizens and wearing medical equipment such as face masks for protection and in some extreme cases shutting down international trade and tourism.

Due to these prevention measures, many businesses, especially small businesses, which produce their income by offering goods and services in public or private places to consumers, such as restaurants, coffee shops and hotels, have been forced to either limit their active hours and allocated space per consumer, while still following the WHO safety guidelines, or suspend their activity completely, due to lack of demand and income to sustain their expenses. This has quickly created a rise in unemployment rate and a decline in productivity in many business domains across the economy. Many companies have since adapted to implement in as many workplaces possible the work-from-home strategy to ensure worker safety and limit social contact, but how effective can these approaches be to mitigate the upcoming damage to economies?

Data Analysis

According to Eurostat databases (Table 1), as of the second quarter of 2020, the European Union has registered an average GDP decline in its 27 countries of -13.9 percentage points compared to the same period in 2019. Some of the European countries with the most significant drops in GDP percentage points in the same time period comparison include Spain (-22.1), France (-18.9) and Italy (-17.7), while the smallest drops were registered in Ireland (-3.7), Lithuania (-4.0) and Finland (-6.3).

To get a rough estimation about how productivity affects the final GDP value, we must also take a look at the employment rate of each country, in order to observe how productivity evolves in correlation to workforce (Table 2). As for 2019-2020, the country group EU27 has suffered an average drop in employment of -2.7%, with individual values ranging from -0.6% (Luxembourg) up to -7.5% (Spain).

By inspecting the productivity values per worker across the same time period (Table 3), we can notice that the 27 European countries average a drop of -11.5% compared to 2015, while in 2019 in the same second quarter there was still a slight increase of 0.4%. Some of the most affected countries include Malta (-18.7%), France (-17.0%), Spain (-15.7%) and Italy (-14.8%), while other countries have managed to lose their productivity with as little as -2.8%, -3.0% and -3.7%

(Lithuania, Estonia and Finland respectively). As of the current given data, Ireland seems to be the only country that still keeps a positive value in its productivity changes (+0.1%).

Discussion

It has been stated in relevant scientific studies (Gottlieb et al., 2020) that the share of employment that can work from home depends highly on the country's income level and population distribution over rural and urban environments. Most of the work-from-home workforce resides in industrial and service sectors in urban environments in almost all countries, since rural areas are mostly dedicated towards agriculture and most farmers are also unable to work from home. It has also been stated that the employees capable of working from home range from 20% of the total workforce in poor countries, up to 40% in rich countries. This leads to the assumption that income per capita in a country is also a factor in determining which employees can afford working from home.

Another study performed on 85 countries confirms that lower-income economies have lower shares of jobs that can be done at home (Dingel, Neiman, 2020). In the United States, for example, 37% of jobs can be performed entirely at home and are also highly paid, occupying approximately 46% of total US wages. Less developed countries such as Mexico or Turkey have around 25% of total jobs that can be done at home, while more developed countries such as the UK and Sweden exceed 40%.

It has also been proven that the possibility of working from home is positively correlated with high-paying jobs (Saltiel, 2020). Education, formal employment status, know-how and especially household wealth are positively associated with an individual's ability of working from home, which ultimately reveals vulnerabilities to certain social classes of certain income levels.

Conclusion

Multiple vulnerable groups are at high risk of suffering the economic damage caused by the Coronavirus outbreak as they cannot perform their jobs if their workplaces do not allow social contact or physical presence. This risk, however, varies greatly from country to country, thus it is required for governments to identify these vulnerable groups to create policies which can mitigate the negative effects they risk suffering during the COVID-19 crisis.

Economic policies play an important role in mitigating the negative effects of containment measures and also setting the speed at which an economy can recover after the crisis ends.

Increased government spending in the health sector is of the highest priority (Boone, 2020). Next priority should be creating policies that support vulnerable workers, households and small businesses.

Table 1

Gross domestic product at market prices, percentage change compared to same period in previous year, 2019-2020

GEO/TIME	2019Q2	2020Q2
European Union - 27 countries (from 2020)	1.5	-13.9
Euro area - 19 countries (from 2015)	1.2	-14.7
Belgium	1.4	-14.4
Bulgaria	3.5	-8.5
Czechia	2.4	-11.0
Denmark	2.8	-8.2
Germany	0.1	-11.3
Estonia	4.8	-6.5
Ireland	5.2	-3.7
Greece	2.8	-15.2
Spain	2.0	-22.1
France	1.8	-18.9
Croatia	2.4	-15.1
Italy	0.4	-17.7
Cyprus	3.2	-11.9
Latvia	2.7	-8.6
Lithuania	3.9	-4.0

Luxembourg	3.1	-7.8
Hungary	5.2	-13.5
Malta	5.8	-15.2
Netherlands	1.5	-9.2
Austria	1.9	-12.9
Poland	4.2	-7.9
Portugal	2.1	-16.3
Romania	4.3	-10.5
Slovenia	2.3	-12.9
Slovakia	:	:
Finland	1.5	-6.3
Sweden	1.0	-7.7

Source: Eurostat

Table 2

Total employment domestic concept, percentage change compared to same period in previous year, based on persons, 2019-2020

GEO/TIME	2019Q2	2020Q2
European Union - 27 countries (from 2020)	0.4	-2.7
Euro area - 19 countries (from 2015)	0.4	-2.9
Belgium	0.3	-0.8
Bulgaria	0.0	-1.0
Czechia	:	:
Denmark	0.3	-3.1
Germany	0.2	-1.4
Estonia	-0.1	-5.1
Ireland	-0.3	-6.1
Greece	:	:
Spain	0.3	-7.5
France	:	:
Croatia	-1.0	-2.0
Italy	1.0	-2.5
Cyprus	1.2	-0.9
Latvia	-1.1	-4.4
Lithuania	-0.4	-2.7
Luxembourg	0.9	-0.6
Hungary	0.2	-5.3
Malta	:	:
Netherlands	0.4	-3.1
Austria	0.2	-4.1
Poland	:	:
Portugal	:	:
Romania	1.4	-1.9
Slovenia	0.5	-2.4
Slovakia	:	:
Finland	1.3	-2.1
Sweden	0.4	-1.4

Source: Eurostat

Table 3

**Labour productivity, percentage change compared to same period
in previous year, 2019-2020**

GEO/TIME	2019Q2	2020Q2
European Union - 27 countries (from 2020)	0.4	-11.5
Euro area - 19 countries (from 2015)	-0.1	-12.2
Belgium	-0.2	-14.2
Bulgaria	3.7	-7.1
Czechia	2.1	-9.3
Denmark	1.5	-5.5
Germany	-0.9	-10.1
Estonia	4.8	-3.0
Ireland	3.1	0.1
Greece	0.5	-12.2
Spain	-0.2	-15.7
France	0.7	-17.0
Croatia	1.8	-14.4
Italy	-0.2	-14.8
Cyprus	-0.4	-11.6
Latvia	3.4	-5.6
Lithuania	2.7	-2.8
Luxembourg	-0.6	-9.1
Hungary	3.1	-8.4
Malta	-0.1	-18.7
Netherlands	-0.5	-7.0
Austria	0.7	-9.3
Poland	4.6	-7.0
Portugal	1.3	-13.2
Romania	4.1	-7.7
Slovenia	-0.3	-11.3
Slovakia	0.8	-10.1
Finland	-0.7	-3.7
Sweden	0.4	-5.9

Source: Eurostat

References

1. Boone, L. (2020), *Tackling the fallout from COVID-19*, Economics in the time of COVID-19, 37-43.
2. Dingel, J., Neiman, B. (2020), *How many jobs can be done at home?*, Covid Economics 1.
3. Gottlieb, C., Grobovsek, J., Poschke, M. (2020). *Working from home across countries*, Covid Economics Vol. 8, 22 April 2020: 70-91
4. Saltiel, F. (2020), *Who can work from home in developing countries?* Duke University, Department of Economics.

Databases

1. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do> - GDP and main components
2. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> - Employment
3. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> - Labour productivity

MODELUL DE CONSUM AL GOSPODĂRIILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA CA REPER DE ÎMBUNĂTĂȚIRE A FLUXURILOR ECONOMICE

Oxana LIVIȚCHI, Dr., Conf. univ.

*Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova, departamentul Economie, administrare și turism, Chișinău, Republica Moldova
olivitchi@mail.ru*

Rezumat. *Cu regret, epidemia COVID-19 a afectat negativ procesele economice în societate, iar populația simte greutate în asigurarea unui trai decent. Modificările în dinamica și structura cheltuielilor de consum a priori vor influența dezvoltarea durabilă a întregului sistem, ceea ce necesită evaluarea modelului actual de consum al populației și intervenția cu acțiuni de raționalizare a cheltuielilor, de menținere și majorare a veniturilor disponibile.*

Cuvinte-cheie: *gospodărie, cheltuieli, produse alimentare, model de consum, sistem economic.*

JEL Classification: *D6, H76, L66, P0, P46, Q12*

Actualitate

Evoluțiile economice și sociale actuale, la nivel global, sub influența epidemiei COVID-19 impun adoptarea unor practici integrate, care să urmărească responsabilizarea tuturor actorilor vieții (stat-organizații-cetățeni), determinând o nouă definiție a rolurilor realizate de reprezentanții mediului de afaceri, întreprinzători, de autoritățile publice, de consumatori. Distorsiuni au apărut nu numai în satisfacerea unui nivel cât mai satisfăcător a nevoilor primare, dar și în realizarea unui venit mai mult sau mai puțin suficient. Toate acestea conduc la necesitatea adoptării în mod voluntar, conștient și reglementat a unui comportament adecvat de consum, la raționalizarea cheltuielilor de consum și a unei noi atitudini responsabile față de sine, față de cei din jur și față de mediul înconjurător.

Cunoașterea particularităților și tendințelor în evoluția cheltuielilor populației, a modelului de consum a populației la nivel macroeconomic, dar și la nivel microeconomic (familie, gospodărie), este importantă pentru a raționaliza alocarea resurselor economice disponibile. Aceasta, va face posibilă o îmbunătățire a distribuției și redistribuției corecte a resurselor, în scopul realizării cât mai eficiente a activităților de producție, de repartiție, de schimb și de consum. În acest context, se va putea interveni adecvat asupra fluxurilor economice și sociale, pentru a minimiza și impactul negativ asupra componentelor acestora.

Scopul cercetării – determinarea modelului de consum al populației Republicii Moldova, la nivel național, în funcție de evoluția volumului și structurii cheltuielilor, precum și formularea propunerilor privind îmbunătățirea politicilor publice, care vor influența atât fluxurile macroeconomice, cât și nivelul bunăstării populației.

Baza metodologică a cercetării a constituit publicațiile și edițiile periodice la tema de cercetare, alte materiale, cercetări personale anterioare. În cadrul cercetării realizate privind evaluarea situației în sfera consumului și reflectarea evoluției și structurii cheltuielilor de consum ale populației Republicii Moldova, au fost utilizate următoarele metode: metoda calculului analitic, tabelară, grafică, metoda grupării, comparația, metoda ratelor, analiza, sinteza informațiilor.

Un suport informațional în domeniul obiectului specific al cercetării la nivel național privind evaluarea modelului de consum al populației a constituit Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC) realizată de Biroul Național de Statistică, care are drept scop determinarea multiaspectuală a nivelului de trai al populației prin prisma veniturilor, cheltuielilor, consumului, condițiilor de trai și a altor indicatori.

Rezultatele cercetării

Astăzi consumul este principala componentă în sistemul economico-social al economiei naționale. Modificările care vor interveni în dinamica și structura cheltuielilor de consum,

modificările în preferințele și obiceiurile populației vor influența dezvoltarea durabilă a întregului sistem, ceea ce face necesară evaluarea modelului actual de consum al populației și intervenția cu acțiuni, măsuri de raționalizare a cheltuielilor, de menținere și majorare a veniturilor populației.

Cunoașterea ponderii cheltuielilor pe diferite capitole în cheltuielile totale de consum facilitează înțelegerea mai bună a diversității obiceiurilor de consum, dar și a condițiilor de trai ale populației. Din punct de vedere statistic, cheltuielile de consum ale populației corespund cheltuielilor în bani și în natură pentru necesitățile curente de consum ale gospodăriei: produse alimentare, procurarea mărfurilor nealimentare și plata serviciilor (CBGC, 2020).

În general, conform datelor EUROSTAT, gospodăriile din Uniunea Europeană cheltuie cel mai mult pentru locuire și utilități (circa 24% din cheltuielile totale de consum), pentru transport (al doilea cel mai important sector de cheltuieli pentru gospodăriile din UE - 13,2% din cheltuielile totale de consum). Pe locul trei urmează alimentele și băuturile non-alcoolice, adică mai puțin de 13% din total cheltuieli. Cea mai mare parte a cheltuielilor populației Republicii Moldova este destinată pentru a asigura necesarul de consum alimentar (circa 40-44% din total cheltuieli în ultimii 15 ani). Astfel, se menține ponderea deosebit de ridicată a cheltuielilor alimentare (în 2019 - 40,6%) (CBGC, 2020), ceea ce nu permite populației să aloce mai multe resurse pentru sănătate, educație, cultură și alte scopuri și necesități.

În acest context, dacă pentru gospodăriile din UE, în perioadele pre și post-pandemie COVID-19, principalele probleme sunt legate de domeniul politicii de locuință (OECD, 2020), pentru Republica Moldova – asigurarea cu produse alimentare și cu resursele necesare satisfacerii acestor nevoi rămân a fi prioritare.

Restricțiile obiective impuse populației de venituri limitate, de necesitatea de a asigura, în primul rând, satisfacerea nevoilor primare (hrană, îmbrăcăminte, locuință) formează un model de consum național, care, de regulă, se reflectă prin disponibilitatea și opțiunile consumatorilor reprezentate de structura cheltuielilor gospodăriilor. Cercetările privind comportamentul de consum al populației unei țări arată că cu cât anul de referință este mai prosper, populația își exercită mai liber opțiunile de consum, presiunea restricțiilor cauzată de veniturile limitate fiind mai slabă. Însă, pentru populația Republicii Moldova este caracteristic un model de consum cu restricții socio-economice impuse de necesitatea satisfacerii nevoilor alimentare, cu venituri mai mult sau mai puțin suficiente, și prin cheltuielile semnificative pentru întreținerea locuinței și achitarea plăților obligatorii (impozite și taxe de stat). În asemenea condiții, consumul populației se menține a fi componenta principală în sistemul economico-social al economiei naționale.

Astfel, având în vedere obiectivele fundamentale pentru Dezvoltare Durabilă, ce urmăresc o dezvoltare economică într-un mod care să garanteze și calitatea vieții generațiilor viitoare, creșterea bunăstării și prosperității individuale și a societății în ansamblu rămâne a fi obiectiv strategic actual la nivel național. Deși s-au realizat mari progrese în teoria economică privind comportamentul de consum al oamenilor, schimbările pe piața internă și externă în perioada pandemiei COVID-19 vor influența inevitabil și modelul de consum în perioada post-pandemie. Necesitatea asigurării accesului la un consum alimentar adecvat, important pentru dezvoltarea organismului uman, a priori va influența dezvoltarea durabilă a întregului sistem economico-social național.

În condițiile pandemiei și post-pandemiei, accentuarea dificultăților financiare ale populației vor fi resimțite și la nivelul cheltuielilor de consum. Pentru cumpărarea volumului suficient de produse alimentare, populația va limita volumul cheltuielilor pentru alte categorii de cheltuieli, având un volum mai limitat de resurse și un model mai puțin diversificat de consum. Noile provocări, nivelul modest al calității vieții în Republica Moldova semnaleză necesitatea ameliorării climatului economico-social, susținerea celor mai afectate sectoare și segmente de populație.

Concluzii

Gradul sporit de incertitudine a veniturilor pe care poate conta populația, poate stimula tendințele de modificare a cheltuielilor de consum și implicit modelul de consum al gospodăriilor.

Prin efectuarea unor cercetări de durată vom putea evidenția tendințele și particularitățile comportamentului de consum, utile pentru conturarea acțiunilor de întreprins, stabilirea priorităților strategice atât de autoritățile publice, cât și de antreprenori, de organizații.

Doar prin valorificarea optimă a resurselor, prioritizarea domeniilor de intervenție ale statului pot fi luate măsuri pentru protejarea diferitor grupuri ale populației de efectele nefavorabile ale evoluției economice. Totodată, prin promovarea politicilor care vizează creșterea veniturilor populației, sporirea oportunităților de a face față dificultăților, vom putea asigura reducerea riscurilor și efectelor negative ale pandemiei COVID-19 în diverse situații.

Referințe bibliografice

1. Cheltuielile de consum ale populației pe medii, 2014-2018, http://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__04%20NIV__04%20NIVrev__NIV020/NIV020200rcl.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
2. OECD (2020), *Household consumption expenditure and measurement data*. In: Housing and Inclusive Growth, OECD Publishing, Paris. Disponibil: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/housing-and-inclusive-growth_380c0bb4-en
3. Stanciu, M. Caracteristici definitorii ale modelului de consum mediu românesc actual. În: *Calitatea vieții*. 2004, nr. 1–2 (XV), pp. 25–43.
4. Trofimov, V., Livîțchi, O., Tcaciuc, C. *Teorie economică. Microeconomie: Note de curs*. Chișinău: Editura UCCM, 2013.
5. Veniturile și cheltuielile populației (Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice), Metadata, <https://statistica.gov.md/public/files/Metadata/CBGC.pdf>

ЗДРАВООХРАНЕНИЕ ПРИДНЕСТРОВЬЯ: ОПЫТ БОРЬБЫ С COVID-19 И КРАТКОСРОЧНЫЕ ЗАДАЧИ

Корина КАУШАН, К.э.н., Доцент
УПЭЗ "Константин Стере", Кишинёв, Молдова
causan@list.ru

Татьяна КАУШАН, студентка 6-го курса
ГУМиФ «Николая Тестемциану», Кишинёв, Молдова
causan@inbox.ru

***Абстракт.** Непрерывные реформы в системе здравоохранения, средний уровень оплаты труда работников сферы здравоохранения, низкое качество медицинского обслуживания населения, общая нестабильность социально-экономической ситуации, интеллектуализация и глобализация экономики ставят перед современной системой здравоохранения новые цели и задачи, которые невозможно осуществить без поиска наиболее эффективных в сложившихся условиях подходов, методов и моделей управления трудовым потенциалом, интеллектуальными и информационными ресурсами, развития систем мотивации и организации труда работников медицинских учреждений.*

***Ключевые слова:** общественное здоровье, система здравоохранения, социальное здоровье, доходы населения, качество медицинского обслуживания.*

***JEL Classification:** I1, I3, I13, I15, I18, P36*

Введение

Термин «общественное здоровье», или «популяционное здоровье» характеризует состояние здоровья населения как единого функционирующего субъекта на основе анализа медико-демографических показателей. Общественное здоровье оказывает значительное влияние на продолжительность жизни граждан, качество трудовых ресурсов, производительность труда, следовательно, на экономическое развитие общества. По мнению исследователей, в современных условиях, при возросших требованиях к качеству трудового потенциала, здоровье становится одним из ведущих факторов экономического роста (Gorobievski, 2014).

Материалы и методы исследований

В исследовании были использованы эмпирические методы которые позволяют исследовать практику и её результаты: метод статистического наблюдения, качественное сравнение. Результаты функционирования системы здравоохранения Приднестровья в последние годы отмечено улучшение отдельных показателей в здравоохранении, характеризующих преимущественно состояние матери и ребенка. За прошедшие года существенно снизился уровень младенческой смертности с 12,0 на 1000 рожденных живыми в 2007 году до 6,9 в 2019 году. В целом демографическая ситуация в данном регионе остается достаточно сложной, только за последние 10 лет численность жителей сократилась на 58,5 тыс. человек, или 11,1%, и составила на конец 2017 года 469,0 тыс. человек. Половозрастной состав населения республики характеризуется существенной гендерной диспропорцией: численность мужчин составляет 45,4%, женщин – 54,6%, и за прошедшие пять лет данное соотношение фактически не изменилось. Одной из главных причин численного превышения женщин над мужчинами является высокий уровень преждевременной смертности мужчин, в том числе в молодом, трудоспособном возрасте (Яблоков, 2007).

Согласно международным критериям, население считается старым, если доля людей в возрасте 65 лет и старше в структуре населения превышает 7%. По данным Государственной службы статистики, по итогам 2019 года в Приднестровье численность

населения в возрастной категории от 65 лет и старше составила 75,7 тыс. человек, или 16,1% от всего населения республики.

Результаты исследований

Обеспеченность населения врачами участковой службы за последние 10 лет в республике снизилась на 4,6% – с 5,05 до 4,82 при расчётном нормативе 7,17 на 10 000 населения. При этом появившиеся за последние годы врачи ОП, обеспеченность которыми в 2019 году составила 0,6 на 10 000 населения, не смогли компенсировать снижение обеспеченности участковыми терапевтами и педиатрами на 20,6% и 6,3% соответственно (Министерство, 2020). Ухудшение показателя обеспеченности населения врачами участковой службы привело к росту нагрузки на одного врача – среднее число наблюдаемых жителей возросло на 4,6% с 1 982 в 2007 году до 2 073 в 2019 году при расчётной норме 1 400. Одновременно с этим повысился коэффициент совместительства с 1,13 до 1,26 (на 12,1%). Всё это в совокупности отрицательно сказалось на эффективности оказываемой ПМСП (Министерство, 2020).

Таблица 1

Обеспеченность врачами участковой службы за отдельные периоды 2005-2019 гг., чел. на 10000 населения

	2008	2013	2017	2018	2019	2019 к 2008
Врачи в амбулаторных учреждениях и подразделениях	16,3	15,4	14,3	14,9	15,6	-4,3%
Врачи клинических специальностей в амбулаторных учреждениях	13,8	13,2	12,0	12,6	13,0	-5,8%
в том числе:						
Врачи участковой службы	5,05	4,94	4,37	4,86	4,82	-4,6%
из них:						
а) врачи общей (семейной) практики	0,0	0,3	0,5	0,5	0,6	
б) участковые терапевты	3,4	3,1	2,5	2,7	2,7	- 20,6 %
в) участковые педиатры	1,6	1,5	1,3	1,6	1,5	-6,3%
Доля ВОП в общем числе врачей участковой службы, %	0%	6,6%	12,3%	11,0%	13,2%	-
Доля врачей участковой службы в числе врачей клинических специальностей, %	36,7%	37,3%	36,5%	38,7%	37,1%	-
Врачи всех лечебно-профилактических учреждений	28,9	28,5	28,4	29,2	30,8	+6,6 %
Доля врачей участковой службы в общем числе врачей всех лечебно-профилактических учреждений (%)	17,4%	17,3%	15,4%	16,6%	15,6%	-

Источник: Министерство здравоохранения ПМР

Кроме того, в настоящее время на долю врачей участковой службы приходится всего 37% от общего числа врачей клинических специальностей, ведущих амбулаторный приём, что свидетельствует о необоснованно высоком уровне специализации амбулаторной помощи, сопровождающемся соответствующим перераспределением ресурсов.

На протяжении последних 10 лет объёмы амбулаторной помощи, оказываемой населению Приднестровья, находятся в диапазоне 8-9 посещений в расчёте на 1 жителя в

год (в 2019 году – 8,8 на одного жителя). Однако в это же время отмечается рост заболеваемости и госпитализации, а также повышение частоты обращений в службу скорой помощи. В совокупности всё это свидетельствует о явных проблемах в организации амбулаторной помощи. Повышение с 2016 по 2019 г. среднемесячной начисленной заработной платы в постоянных ценах (2019 г. = 100%) у врачей на 25%, а у среднего медицинского персонала — на 8%, оказалось недостаточным. Коэффициент совместительства по данным Счетной палаты у врачей составляет 1,4, а у средних медицинских работников – 1,3. Это главная причина дефицита кадров в отрасли. Нужны реформы в контексте краткосрочных периодов развития здравоохранения: внедрение страховой медицины, как фактор, который обеспечит эффективность деятельности здравоохранения с одной стороны оплату труда врачей и медперсонала, с другой стороны пациента в контексте обеспечения качества медицинской помощи в целом. Меры, принятые в период эпидемии в здравоохранении: Целевая подготовка медицинских работников, изменение структуры выплаты заработной платы и «Бережливое Производство» эти три составляющие, дают эффективность в контексте борьбы с пандемией. В краткосрочном и стратегическом периоде.

Выводы. Успешное введение системы обязательного социального медицинского страхования позволило бы стабилизировать систему финансирования здравоохранения и снизить уровень неофициальных платежей за медицинские услуги. На базе института семейной медицины успешно будет развиваться сектор первичной медико – санитарной помощи.

Источники библиографии

1. Dutta P., Rander R. A Strategic Analysis of Global Warming: Theory and Some Numbers // New York University Press. 2007. № 12.
2. GOROBIEVSCHI S. Aspecte metodologice de evaluare și creștere a calității vieții. Chișinău: Tehno-INFO, UTM, 2014. 412 p. ISBN 978-9975-63-346-8.
3. Министерство здравоохранения ПМР, <http://minzdrav.gospmr.org>
4. Национальное Бюро Статистики Республики Молдова, <http://www.statistica.md>
5. НОВИК А.А., ИОНОВА Т.И. Руководство по исследованию качества жизни в медицине. 2-е издание/под ред. акад. РАМН Ю.Л. Шевченко. М.: ЗАО «Олма Медиа Групп, 2007.320
6. Прохоров Б.Б., Шмаков Д.И. Оценка стоимости статистической жизни и экономического ущерба от потерь здоровья // Проблемы прогнозирования. 2002. №3.
7. Яблоков А. В. Россия: здоровье природы и людей. М., 2007.

ANALIZA CHELTUIELILOR DE CONSUM ALE POPULAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA PENTRU PROCURAREA BUNURILOR DE FOLOSINȚĂ ÎNDELUNGATĂ ÎN PERIOADA PANDEMIEI COVID-19²⁴

Mihail CIOBANU, *Drd., Cerc. șt.*

ciobanu.mihail.s@gmail.com

Silvia SAVCENCO, *Cerc. șt.*

savcenco.silvia@mail.ru

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova

Rezumat. *Lucrarea prezintă unele rezultate preliminare ale unui studiu despre evaluarea modificărilor cheltuielilor populației din RM în timpul pandemiei COVID-19. Rezultatele studiului care se referă la cheltuielile pentru bunurile de folosință îndelungată arată că ele nu s-au modificat pentru circa jumătate – două treimi din populație, iar pentru circa o treime ele s-au micșorat semnificativ.*

Cuvinte-cheie: *bunuri de folosință îndelungată, cheltuieli de consum, COVID-19, Republica Moldova.*

JEL Classification: *C83, D12, H41, H76, I31, L68*

Situația epidemiologică din lume determinată de răspândirea infecției de coronavirus (COVID - 19) a avut un impact negativ asupra economiei din toate țările. Virusul a afectat toate ramurile economiei, care au suportat pagube majore, urmare a cărora au avut de suferit atât populația, cât și întreprinderile de producere.

În legătură cu această situație, cercetătorii au realizat un chestionar, care a fost răspândit în diferite regiuni ale R. Moldova diferitor categorii de cetățeni pentru a evalua direcțiile și mărimile modificărilor cheltuielilor de consum în perioada pandemiei. Una dintre întrebări se referă la modificarea cheltuielilor privind procurarea bunurilor de folosință îndelungată, răspunsurile respondenților cărora vor fi analizate mai departe. Chestionarele au fost elaborate de către cercetătorii secției Cercetări Sociale și Nivelul de Trai din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice din Moldova.

Scopul principal al acestui chestionar a fost să se identifice cum s-au modificat cheltuielile de consum, în particular, a celor pentru procurarea bunurilor de folosință îndelungată în perioada pandemiei față de perioada de până la pandemie în Republica Moldova, precum și dacă a crescut cererea populației pentru procurarea diferitor categorii de bunuri și servicii, în particular a bunurilor de folosință îndelungată în perioada evoluției pandemiei.

Chestionarele au fost plasate în format electronic online, utilizând platforma Google Forms și răspândite pe poșta electronică și social media. La completarea chestionarelor au participat în total 119 persoane din diferite regiuni ale țării. Ponderea respondenților pe regiuni se prezintă astfel: Regiunea Nord – 20,1%; Municipiul Chișinău – 10,9%; Regiunea Centru – 30,1%; Regiunea Sud – 10,1%; UTA Găgăuzia – 10,8%. După vârstă ponderea respondenților de până la 35 de ani a fost de 65,5%; pentru cei de 35-50 de ani – 20,2%; iar în cazul celor cu vârsta de mai mult de 50 de ani – 14,3%, de aici o limită a acestui sondaj - părtinirea orientată spre persoanele de vârstă mai tânără. Pe sexe, ponderea bărbaților a fost de 42%, iar a femeilor – 58%.

La întrebarea din chestionar *Cum s-au modificat cheltuielile Dumneavoastră pentru procurarea bunurilor de folosință îndelungată pe perioada pandemiei?* În tabelul de mai jos (**Tabelul 1**) este indicată ponderea persoanelor după răspunsurile care le-au dat, în procente.

²⁴ Această lucrare a fost elaborată în cadrul Proiectului științific pentru perioada 2020-2023, înregistrat în Registrul de stat al proiectelor din domeniul științei și inovării din Republica Moldova cu codul 20.80009.0807.29 Proiect Program de Stat "Perfecționarea mecanismelor de aplicare a instrumentelor inovaționale orientate spre creșterea durabilă a bunăstării populației Republicii Moldova".

Ponderea persoanelor după răspunsurile la întrebarea privind modificările cheltuielilor pentru procurarea bunurilor de folosință îndelungată pe perioada pandemiei, %

	Nu s-au modificat	S-au micșorat ne semnificativ	S-au micșorat semnificativ	S-au majorat
Mobilier și interior	49,6%	8,4%	31,1%	10,9%
Dispozitive electronice mobile	42,0%	11,8%	26,9%	19,3%
Tehnică electronică staționară și casnică	41,2%	13,4%	26,9%	18,5%
Scutere și biciclete	58,8%	8,4%	26,1%	6,7%
Autoturisme și alte tipuri de automobile	54,6%	8,4%	29,4%	7,6%
Altele	57,1%	13,4%	26,1%	3,4%

Sursa: elaborat de autori în baza datelor preliminare ale chestionarelor

Datele tabelului de mai sus arată că în mare parte cheltuielile populației pentru procurarea bunurilor de folosință îndelungată pe perioada pandemiei (cel puțin în percepția respondenților) nu s-au modificat (circa 50-60% din respondenți), în particular aceste cifre se referă la cheltuielile pentru mobilier și interior; scutere și biciclete; autoturisme și alte tipuri de automobile; alte cheltuieli pentru bunuri de folosință îndelungată. De asemenea, în cazul unei părți importante din respondenți nu s-au modificat cheltuielile pentru dispozitive electronice mobile și pentru tehnică electronică staționară și casnică – circa 40% - o pondere mai mică decât în cazul altor cheltuieli și asta deoarece o pondere mai mare a respondenților și-au majorat cheltuielile pentru tehnica electronică (circa 20%) decât în cazul cheltuielilor pentru mobilier și mijloace de transport (circa 7-11%). Pe de altă parte pentru circa 1/4 - 1/3 din respondenți cheltuielile pentru procurarea bunurilor de folosință îndelungată s-au micșorat semnificativ indiferent de categoria bunurilor. Pentru o mică parte dintre respondenți (8-13%) cheltuielile pentru bunurile de folosință îndelungată s-au redus ne semnificativ.

Aceste date scot în evidență faptul că în perioada pandemică nevoia de a-și organiza activitățile la distanță, în mod online, a determinat populația să-și crească cheltuielile pentru procurarea dispozitivelor electronice mobile și a tehnicii electronice staționare și casnice, care pot asigura organizarea activităților de lucru, studii, precum și a altor tipuri de activități în format online pentru a contracara răspândirea coronavirusului. Pe de altă parte, populația pe perioada pandemiei și-a orientat cheltuielile în mai mare măsură spre produse alimentare, achitarea în termeni a serviciilor comunale, cât și procurarea bunurilor de strictă necesitate, în defavoarea procurării bunurilor de folosință îndelungată, ceea ce confirmă și o serie de alte cercetări, care arată tendințe similare în rândul populației altor țări sau regiuni (Индыченко, 2020) (Loxton et al., 2020) (Canuto, 2020) (Nicola et al., 2020) (Chauhan & Shah, 2020) (Armantier et al., 2020).

Concluzii

Rezultatele studiului cu privire la modificarea cheltuielilor de consum ale populației, în particular a celor pentru bunurile de folosință îndelungată arată că acestea în marea parte a respondenților nu s-au modificat sau s-au micșorat semnificativ, din cauza orientării cheltuielilor în mai mare măsură spre produse alimentare, achitarea în termeni a serviciilor comunale, cât și procurarea bunurilor de strictă necesitate, în defavoarea procurării bunurilor de folosință îndelungată. Totodată pentru o parte mai mare a populației s-au majorat cheltuielile pentru dispozitive electronice mobile și pentru tehnică electronică staționară și casnică decât pentru mobilier și interior; autoturisme și alte tipuri de automobile; scutere, biciclete și alte bunuri de folosință îndelungată, datorită creșterii necesității organizării activităților în format online ca metodă de prevenție a răspândirii noului coronavirus. Cu toate acestea, trebuie menționat că

rezultatele studiului sunt preliminare, reprezentativitatea nefiind suficientă pentru a stabili niște concluzii mai exacte asupra celor observate în datele obținute, care vor fi mai clare o dată cu finalizarea acestui studiu.

Referințe bibliografice

1. Armantier, O., Koşar, G., Pomerantz, R., Skandalis, D., Smith, K., Topa, G., & Van der Klaauw, W. (2020). Coronavirus Outbreak Sends Consumer Expectations Plummeting (No. 20200406b). Federal Reserve Bank of New York.
2. Canuto, O. (2020). The Impact of Coronavirus on the Global Economy, Policy Center for the New South, June.
3. Chauhan, V., & Shah, M. H. (2020). An Empirical Analysis into Sentiments, Media Consumption Habits, and Consumer Behaviour during the Coronavirus (COVID-19) Outbreak. Purakala with ISSN, 0971-2143.
4. Loxton, M., Truskett, R., Scarf, B., Sindone, L., Baldry, G., & Zhao, Y. (2020). Consumer behaviour during crises: Preliminary research on how coronavirus has manifested consumer panic buying, herd mentality, changing discretionary spending and the role of the media in influencing behaviour. *Journal of Risk and Financial Management*, 13(8), 166.
5. Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., Agha, M. & Agha, R. (2020). The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review. *International journal of surgery (London, England)*, 78, 185.
6. Индыченко, Ю. В. Потребительское поведение граждан в условиях пандемии COVID 19. «Труд и социальные отношения» Рецензируемый научный журнал, 100, № 4, 2020 г., с. 47-56.

СОСТОЯНИЕ УРОВНЯ ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ РМ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ

Корина КАУШАН, к.э.н., доцент
УПЭЗ "Константин Стере", Кишинёв, Молдова
causan@inbox.ru

***Абстракт.** В статье изложены результаты исследования современного состояния здоровья населения РМ. На основе анализа ретроспективной статистической информации проиллюстрированы основные причины, вызывающие ухудшение общественного здоровья. Проведенный анализ позволил выявить сегменты, наиболее подверженные влиянию различных факторов, что может быть применимо для определения конкретных направлений совершенствования региональной политики здравоохранения.*

***Ключевые слова:** общественного здоровья, здоровье, социальное здоровье, доходы населения.*

***JEL Classification:** I1, I15, H75, N3, P36, P46*

Введение. Характеризуя состояние здоровья населения страны, нельзя не отметить наличие существенной дифференциации его показателей в региональном отношении. Территориальные особенности здоровья населения и здравоохранения в то же время говорят о схожести происходящих процессов в сфере охраны здоровья населения, что подтверждает необходимость значительно большего влияния здравоохранения на состояние здоровья населения с целью исправления сложившейся ситуации. В стране проживает более 1,2 млн молдаван с доходами ниже прожиточного минимума. Реальные денежные доходы населения с 2009 г. по 2019 г. снизились на 18,6%, причем катастрофическое (более чем в два раза) сокращение происходило до 2009 г. включительно, и лишь с 2010 г. начался рост реальных доходов в связи с оживлением производства и выхода из экономического кризиса.

Автор отмечает, что рост реальных доходов, по мнению специалистов, означает увеличение доходов лишь богатых и высокообеспеченных слоев, в то время как реальные доходы бедных фактически заморожены. Например, самые мало защищенные граждане – пенсионеры – как и в середине 2000-х годов получают пенсию, равную лишь прожиточному минимуму (Gorobievski, 2014).

Падающий уровень доходов наряду с постоянным ростом цен на медикаменты ведет к низкой покупательной способности населения в отношении медицинских услуг. На фоне сокращения реальных денежных доходов населения резко увеличилась их дифференциация. Так, по оценкам экспертов, коэффициент фондов с учетом теневых доходов равен 38, а в крупных городах он значительно превышает уровень в нескольких раз. Коэффициент Джини в 2018 г. был равен 0,4, что свидетельствует о крайне неравномерном распределении доходов: на 22% населения с наименьшими доходами приходится 5,1% общего объема денежных доходов, в то время как на 23% населения с наибольшими доходами – почти половина. Поляризация доходов населения ведет к дифференциации расходов на профилактику и лечение заболеваний.

Это точка зрения подтверждается результатами исследований Бюро статистики РМ: «Аспекты уровня жизни населения в 2019 году» - ежегодное статистическое издание, содержащая подробную информацию о доходах, расходах, жилищных условиях, домашнем питании, потреблении, наличии товаров длительного пользования и т. д. (НБС, Аспекты, касающиеся уровня жизни населения). То есть - Классификатор индивидуального потребления домашних хозяйств по целям (КИПЦ-ДХ), разработанного бюро статистики РМ на основе Международной статистической классификации индивидуального потребления (СОICOP) для определения структуры потребительских расходов домашних хозяйств.

Материалы и методы исследований. В исследовании были использованы эмпирические методы которые позволяют исследовать практику и её результаты: метод наблюдения, качественное сравнение. По итогам опроса жителей ряда крупных городов в 2019 г. выявлена

зависимость покупательной способности в отношении медицинских препаратов и услуг от материального достатка. Например, люди с низким уровнем жизни в подавляющем большинстве (79,2% опрошенных) вообще не имели средств на медицинскую помощь. Чем выше был уровень доходов респондентов, тем большую сумму денег они могли потратить на лечение и поддержание своего здоровья. В свою очередь, низкая возможность оплатить медицинские услуги, лекарственные средства и качественные продукты питания приводит к ухудшению состояния здоровья населения (табл. 1).

Таблица 1

Структура потребительских расходов (медицинских) домашних хозяйств за 2019 год

В процентах (%)	Структура медицинских расходов	
	общий	по группам
Всего	100 %	
Медицинский уход и здоровье	5,1	100
Лекарственные средства	3,7	72,9
Санитарно-гигиенические средства	0,1	1,5
Медицинское оборудование	0,1	2,0
Медицинские услуги	1,2	23,6

Источник: Национальное Бюро Статистики Республики Молдова

Результаты исследований. Таким образом, можно утверждать, что дифференциация доходов и уровня жизни обуславливает социальную дифференциацию здоровья. Низкий уровень жизни непосредственно влияет на второй фактор риска заболеваемости и роста смертности населения: на тяжелый социально-психологический климат в стране, рост социальной нестабильности и криминализации общества (Dutta, Rander, 2007). На пример, такие причины, как несчастные случаи, травмы, самоубийства и убийства, в совокупности занимают почти половину случаев смертности от внешних причин. Тяжелый социально-психологический климат в стране не посредственно сказался на высокой смертности от болезней системы кровообращения, которая выросла почти в 1,5 раза за последние 10 лет и составляет существенно больше половины случаев смерти от всех причин. К сожалению, ни один из прогнозов отечественных и зарубежных специалистов не оставляет надежды на положительный естественный прирост населения Молдовы в ближайшие 20-25 лет. Более того, при сохранении нынешних тенденций рождаемости, здоровья и смертности население большинства территорий Молдовы будет уменьшаться вдвое через каждые 33-39 лет. Результатом станет сокращение вдвое доли детей до 15 лет и рост доли пожилых в 1,5 раза, исчерпание воспроизводственного потенциала населения, рост экономической нагрузки на трудоспособное население. Проведенный анализ позволил выявить сегменты, наиболее подверженные влиянию различных групп факторов, что может быть применимо для определения конкретных направлений совершенствования региональной политики здравоохранения.

Таблица 2

Характеристика уравнения общей заболеваемости населения

Переменная	Коэффициент регрессии	Коэффициент эластичности	Уровень надежности, %
Константа	980,64	-	99,9
BUD – доля расходов на здравоохранение в консолидированном бюджете региона, %.	-5,28	-0,11	97,2
HEALTH – отношение потребительских расходов на медицинские цели к прожиточному минимуму, %.	-23,63	-0,13	99,9
POOR – доля населения с доходами ниже прожиточного минимума в общей численности населения, %.	-6,67	-0,16	99,9
MED – численность врачей на 10 000 населения	1,45	0,09	95,0
AIR – накопление парниковых газов на душу населения, т (CO ₂)	0,92	0,07	99,9
R ² =34,2%, F – статистика = 33,5; уровень значимости = 0,0.			

Регрессионное уравнение общей заболеваемости населения. Уравнение общей заболеваемости населения в Молдове по данным таблицы 1 имеет следующий вид:

$$\text{SICK} = 980,64 - 5,28 \times \text{BUD} - 23,63 \times \text{HEALTH} - 6,67 \times \text{POOR} + 1,45 \times \text{MED} + 0,92 \times \text{AIR},$$

где **SICK** – количество регистрируемых случаев на 1000 населения.

Как следует из таблицы построенное уравнение только на 34,2% объясняет дифференциацию уровня заболеваемости РМ в 2015-2019гг. (EUROSTAT, 2018).

Тем не менее, несмотря на относительно низкое значение коэффициента детерминации уравнения, характеризующего общую заболеваемость населения, полученные оценки, на наш взгляд, представляют определенный научный интерес. Они позволяют количественно оценивать влияние изменения расходов на здравоохранение и интенсивности загрязнения окружающей среды на заболеваемость населения. Так, показатель общей заболеваемости населения снижается в среднем на 0,12% при росте государственных расходов на здравоохранение на 1% и на 0,18% при росте отношения потребительских расходов на медицинские цели к прожиточному минимуму на 1%.

Выводы. Расходы населения на медицинские услуги составляют значительную часть семейного дохода от 12-35% стабильную на протяжении многих лет. Автор утверждает, что для многих молдаван дальнейший рост расходов на медицинские нужды просто невозможно, так как это снижает расходы других статей потребления, которые на наш взгляд являются жизнеобеспечивающие. В результате проведенного анализа можно констатировать: Анализ влияния на ухудшение здоровья населения факторов риска чрезвычайно важен для формирования направлений региональной политики (Gorobievski, 2014). Он позволяет выделить регионы, наиболее уязвимые с точки зрения влияния на здоровье различных факторов, определить конкретные меры в области улучшения системы здравоохранения, и её совершенствования в территориальном введении. В стратегическом плане здравоохранения: следует отметить сохранение и укрепление здоровья населения обеспечит активизация первичной медицинской помощи, развитие высоких технологий, а также разработка и внедрение инновационных методов диагностики и лечения, стимулирование рождаемости, обеспечение санитарно-эпидемиологического и экологического благополучия, развитие профилактики и реабилитации, оптимизация лекарственного обеспечения, внедрение системы управления качеством медицинской помощи, преодоление отставания сельского здравоохранения и защита прав пациента и медицинских работников.

Цитированная литература

1. Dutta P., Rander R. A. Strategic Analysis of Global Warming: Theory and Some Numbers//New York University Press. 2007. № 12.
2. EUROSTAT, 2018 (online date codes: hlth_sha11_hf, demo_gind and nama_10_gdp).
3. GOROBIEVSKI S. Aspecte metodologice de evaluare și creșterea a calității vieții. Chișinău: Tehno-INFO, UTM, 2014. 412 p. ISBN 978-9975-63-346-8.
4. Национальное Бюро Статистики Республики Молдова, <http://www.statistica.md>
5. Национальное Бюро Статистики Республики Молдова, Аспекты, касающиеся уровня жизни населения, <https://statistica.gov.md/pageview.php?l=ru&idc=263&id=2206>
6. НОВИК А.А., ИОНОВА Т.И. Исследование качества жизни в медицине. Учебное пособие для ВУЗов / под ред. Ю.Л. Шевченко. М: ГЭОТАР-МЕД. 2004.
7. НОВИК А.А., ИОНОВА Т.И. Руководство по исследованию качества жизни в медицине. 2-е издание / под ред. акад. РАМН Ю.Л. Шевченко. М.: ЗАО «Олма Медиа Групп, 2007. 320 с.

Sesiunea V
Migrația și dinamica
demografică

Session V
Migration and demographic
dynamics

DINAMICA DEMOGRAFICĂ ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19²⁵

Olga GAGAUZ, dr. hab., conf. cercet.

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova
gagauzo@inbox.ru

Rezumat. *Se analizează impactul structurii demografice asupra infectării cu COVID-19, precum și consecințele pandemiei asupra dinamicii principalelor procese demografice (fertilitatea, mortalitatea și migrația). Se accentuează importanța abordării situației și politicilor de atenuare a impactului negativ al pandemiei prin prisma caracteristicilor sociodemografice ale populației.*

Cuvinte-cheie: *COVID-19, dinamica demografică.*

JEL Classification: *J10, J11*

În contextul pandemiei COVID-19, una dintre principalele probleme de politici este de a obține o mai bună înțelegere a impactului demografic asupra diferitelor domenii, a nivelului morbidității și mortalității cauzate de coronavirus, și modului în care consecințele pandemiei, în special impactul negativ asupra economiei, va afecta dinamica populației în viitor.

Studiile recente arată că structura demografică a evoluat în calitate de factor determinant al dinamicii răspândirii COVID-19. S-a menționat că țările cu proporții ridicate a persoanelor în vârstă sunt mai susceptibile de a avea un nivel mai ridicat de morbiditate și mortalitate din cauza coronavirusului. Italia, care are o populație considerabil mai în vârstă, cu 23% peste vârsta de 65 de ani, este un exemplu în acest sens.

Însă și tinerii din zonele urbane au fost afectați de virus. Dovezile arată că structura pe vârste a populației este, de asemenea, în mod clar legată de alte vulnerabilități (locul de reședință, educația, statutul socioeconomic, regimul de viață și de locuință, condițiile și comorbiditățile preexistente). Pandemia are un efect diferit asupra tinerilor și vârstnicilor, bărbaților și femeilor, persoanelor care au avut niveluri diferite de sănătate și bunăstare înainte de pandemie. Studiu recent demonstrează o rată de infectare cu COVID-19 mai înaltă printre femeile în vârstă aptă de muncă, acest fapt fiind determinat de ponderea lor mai mare în sistemul de ocrotire a sănătății, asistenta socială și servicii de îngrijire. La vârstele înaintate rata de infectare este mai înaltă printre bărbați, ceea ce se explică prin speranța de viață mai înaltă a femeilor și o fatalitate mai scăzută în rândul acestora. Studiul sugerează, de asemenea, o legătură dintre profilurile de ocupare a forței de muncă și ratele de infectare pe vârste și domenii de ocupare (Sobotka T. et al, 2020).

Efectele demografice negative ale pandemiei COVID-19 se prefigurează prin probabilitatea crescută de majorare a mortalității, atât din cauza coronavirusului, cât și datorită accesului redus la serviciile de sănătate publică în perioada stării de urgență. Astfel, este de așteptat creșterea mortalității generale, inclusiv pe termen scurt, se vor înregistra unele efecte divergente privind mortalitatea după diferite cauze de deces, cum ar fi numărul de decese din cauza bolilor cardiovasculare, oncologice și a altor cauze, prevenirea cărora depinde îndeaproape de îngrijirea continuă a pacienților și acordarea la timp a ajutorului medical necesar.

Pandemia COVID-19 poate genera efectul nașterilor întârziate. Mai degrabă, va fi înregistrată o scădere a numărului de nașteri, în special în anul viitor, din cauza scăderii veniturilor provocate de recesiunea economică. În prezent, familiile cu copii se confruntă cu numeroase dificultăți în îngrijirea acestora și, în același timp, în îndeplinirea sarcinilor profesionale, în special mamele care au copii de vârste mici și cer o supraveghere continuă. Acest fenomen poate contribui la amânarea nașterilor de rangul doi și a celor consecutive. Evidențele acumulate demonstrează impactul negativ al pandemiei asupra intențiilor reproductive. În țările cu o rată înaltă de infectare se înregistrează refuzul de la nașterea copiilor (Italia, cele mai afectate regiuni din Germania), amânarea nașterilor este specific țărilor cu un nivel moderat (Germania și Franța). Caracteristicile

²⁵ *Elaborat în cadrul Proiectului Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației”.*

sociodemografice ale respondenților corelează cu modificarea planurilor reproductive. De exemplu, în Marea Britanie, planurile de fertilitate au fost abandonate cel mai frecvent de persoanele care își prognozează un impact mai grav al crizei asupra veniturilor lor viitoare. Autorii concluzionează că în unele țări sunt în funcțiune diferite mecanisme ce influențează intențiile reproductive ale populației, inclusiv, în contextul economic, demografic și politic înainte de criză și perspectivele post-criză (Luppi, Arpino & Rosina, 2020).

În Republica Moldova, multe familii cu copii și-au pierdut sursa de venit, iar persoanele de vârstă reproductivă sunt îngrijorate de incertitudinea situației și viitorul apropiat, unele confruntându-se cu șomajul. Incertitudinea privind viitorul apropiat, ce va fi peste 6 luni sau peste un an, în ceea ce privește venituri, locul de muncă, posibilități de înrolare a copiilor în educație preșcolară și școlară, de asemenea evoluează ca un factor care poate provoca o pauză în planificarea nașterii unui copil. Astfel, într-o perspectiva de scurtă durată putem aștepta scăderea numărului de nașteri și o creștere temporară a acestuia după stabilizarea situației, ca rezultat al realizării nașterilor amânate. Însă în perspectiva de lungă durată trendul general de reducere a natalității este ireversibil.

Scăderea natalității în Republica Moldova se înregistrează de la sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut. Creșterea temporară observată în anii 2009-2015 a fost determinată de intrarea în vârstele reproductive a generațiilor numeroase născute la mijlocul anilor '80. În ultimii ani observăm o scădere continuă a numărului de nașteri. În anul 2019 s-au născut doar 32 mii de copii, cu 2,7 mii mai puțin decât în anul 2018. Conform prognozei demografice a CCD, realizate până la pandemie, în anul 2020 numărul de nou-născuți va fi mai mic decât în anul 2019 (Analiza situației populației, 2016). Impactul pandemiei COVID-19 asupra natalității nu va fi resimțit la începutul anului 2021 și dacă situația epidemiologică nu se va îmbunătăți, iar efectele economice negative vor persista în timp, scăderea natalității poate să cuprindă și anul 2022.

Este dificil de a prognoza tendințele migrației, în prezent situația arată că oamenii încearcă să se reintegreze în migrația de muncă, iar posedarea cetățeniei române ușurează acest proces. Se poate presupune că intensitatea migrației nu se va micșora, iar criza economică provocată de pandemia COVID-19 va determina plecarea cetățenilor moldoveni peste hotare.

Studiile realizate până în prezent și opiniile experților demonstrează că criza economică va exacerba inegalitatea socială, va crește sărăcia și poate chiar provoca o destabilizare politică și socială, în special în țările în care nivelul de trai al populației este scăzut, iar capacitatea guvernelor de a sprijini populația este limitată. Această situație se referă și la Republica Moldova (Demography and the Coronavirus Pandemic, 2020).

În acest context, politici post-pandemie urmează să se bazeze pe studii aprofundate privind corelația dintre indicatorii demografici, cum ar fi structura pe vârste a populației și cea a gospodăriilor casnice, modelele de co-reședință și măsuri necesare de protecție socială a populației.

Referințe bibliografice

1. Analiza situației populației din Republica Moldova /UNFPA, CCD. Chișinău, 2016, p. 68.
2. Demography and the Coronavirus Pandemic. Policy Brief, 2020. <https://population-europe.eu/policy-brief/demography-and-coronavirus-pandemic>
3. Guy J. A., Stuart G.-B. International remittance flows and the economic and social consequences of COVID-19. In: Environment and Planning A: Economy and Space Volume: 2020, 52 issue: 8, page(s): 1480-1482
4. Luppi, F., Arpino, B., & Rosina, A. (2020). The impact of COVID-19 on fertility plans in Italy, Germany, France, Spain and UK. <https://doi.org/10.31235/osf.io/wr9jb>
5. Sobotka T. et all (2020). Age, gender and COVID-19 infections. In: medRxiv. doi: <https://doi.org/10.1101/2020.05.24.20111765>

STANDARDS FOR SKILLS IN FAMILY SUPPORT: MAPPING THE INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

Mariana BUCIUCEANU-VRABIE, *PhD, Associate Professor*
National Institute for Economic Research, Chisinau, Republic of Moldova
buciuceanuvrabie@gmail.com

Nina MEŠL, *Assistant Professor*
University of Ljubljana, Ljubljana, Slovenia
nina.mesl@fsd.uni-lj.si

Nevenka ZEGARAC, *PhD, Professor*
University of Belgrade, Belgrade, Serbia,
nelazegarac@gmail.com

Abstract. *Preliminary results of the analytical study conducted to identify the international agencies on skills' qualification are presented in the paper. The resented study is part of a comprehensive research project launched in the framework COST Action CA18123 - The European Family Support Network, and aims to map the international organizations working in the field and to identify, describe and catalogue available evidence on basic professional competencies of family support workforces.*

Cuvinte cheie: *family support, skills, standards, international organizations*

JEL Classification: *I20, J28*

The objectives of the study focus on: identifying relevant professional organizations at international, European or regional level that work with families and children; providing an overview of the listed professional skills promoted by the organizations in their work on family support; describing and cataloguing available evidence of basic professional competencies of family support workforces; to find appropriate documents regarding standards for family support skills.

Family support workers can be found in multi-disciplinary teams, working with families affected by various problems (Jane Tunstall et.al., 2008). In the present study we agree that family support workers work in a range of job roles and sectors within the children', youths, families' workforce and occasionally outside it.

The content analysis method was used to analyse the website resources of over 100 organizations identified using the snowball technique. Among them are the organizations / agencies / associations / foundations at international, European and regional level, and well as some of the most important agencies from the USA, Canada and Australia, all of which focus on families with children and youth in various fields (psychology, social work, health, law, etc.).

On the basis of identifying elements such as organizational level, role of the organization, sector, target beneficiaries, three interconnected maps have been developed: the map of family/children support international organizations/agencies (46 organizations); the map related to family therapy, occupational therapy, family educators and family support paraprofessionals (12 organizations) and the map related to youth support work (30 organizations).

The received information, data, and materials has been evaluated (1) from the perspective of activities and provided services related to family with children, (2) from the perspective of the professionals dealing with family services, (3) from the perspective of professional skills the institutions apply and promote in the family support work.

The results of the content analyses showed that there are five roles that are most frequently encountered and assumed by evaluated organizations in their activity (Figure 1), but the educational role is the most common, over a third of the organizations indicate it.

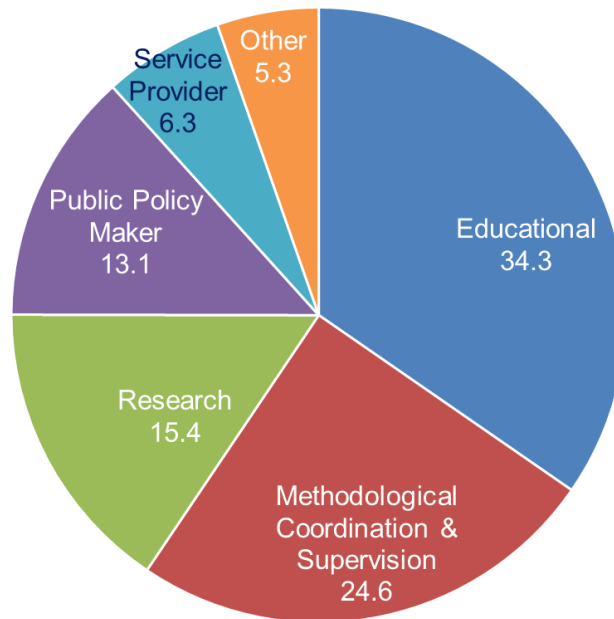

Figure 1. Share of organizations according to the role described on the website, %
Source: authors' calculation

Most of the organizations evaluated come from the non-governmental sector (about 70%), almost 1/3 from the public sector and only 1% from the private sector. Other features that stood out were that more governmental / public organizations are concentrated in the youth sector and the public policy maker role is more specific to organizations focused on youth and children / families with children.

In terms of our aim related to professional skills of the family support workforce mentioned on the organization's website or in the resources found on the website (literature, documents, methodological support etc.) we have delimited a wider range of skills, but in the top five, the most common are the following:

- Communication skills (verbal, nonverbal; at the individual and community level; interpretation skills; nonjudgmental communication skills; cross-cultural communication)
- Counselling skills (knowledge, education, mental and health counselling)
- Training skills and support
- Advocacy skills
- Management skills

In general, more than one third of the web resources of organizations in the field evaluated in the analyses do not provide a clear definition of competency/skills framework listed in general or in a separate document. For one of the four organizations (1/4) on the web site, some competencies can be delimited, which are usually presented partially and indirectly. Most organizations present limited descriptions of skills or references to a standard frame on their website. Some information are limited to the job description. It was rarely possible to identify some job descriptions that clearly indicate the attributions, the skills needed in the support activity with families with children.

The survey started on organizations' websites highlighted some gaps related to acknowledgement and broad representation of skills used in family support work:

- The information and data on the websites are sometimes very general, professional overview, the working principles and skills are rarely presented;
- multidisciplinary approaches to family support skills are not yet common practice;
- international professional standards in the field are difficult to identify on the web sources of the listed organizations.

To conclude, in the context of rapid socio-demographic and economic changes, the family needs to be protected multidimensional, including through quality services and high professional skills in supporting families and children during their life course. Results of the content analysis shows that further efforts are required in terms of: promoting and disseminating a framework for standardizing the professional skills for the workforce in family support, including family-friendly services and policies; developing a network support at the regional and international level, focused on professional competences' standards of the workforce involved in activities and support services for families and children; useful methodological guides, documents, sources, positive practices and researches in the field are needed; international organizations and agencies focused on family and children support should develop a comprehensive and collaborative approach between all actors involved at public, civil and community level, adapted to the diversity of family problems, as well as to develop multi-disciplinary approaches to improve professional skills of family support workforce.

Bibliography

1. Jane Tunstill, Sukey Tarr, June Thoburn. Cross Sector Scoping Study of Family Support Workers in the Children's Workforce. Children's Workforce Development Council, 2008.

IMPACTUL CRIZEI COVID-19 ASUPRA FAMILIILOR CU COPII²⁶

Inga CHISTRUGA-SÎNCHEVICI, dr., cercet. șt. coord.
i_sinchevici@yahoo.com

Natalia BARGAN, cercet. șt.
nataly.bargan@gmail.com

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova

Rezumat. O mare parte din familii se confruntă cu stresul cotidian al supraviețuirii determinat de pierderea locurilor de muncă, diminuarea veniturilor. Sistarea activității instituțiilor de învățământ și a celor preșcolare au generat probleme privind asigurarea copiilor cu îngrijire de calitate. Familiile nu dispun de capacitățile și resursele necesare pentru a se adapta noilor condiții, adoptând frecvent strategii, care nu întotdeauna sunt eficiente.

Cuvinte-cheie: familie, copii, sănătate, pandemie, Covid-19, instabilitate

JEL Classification: I1, J10, J13

Situația actuală pentru întreaga populație, îndeosebi pentru familiile cu copii este incertă și plină de provocări, fiind caracterizată ca fiind una foarte gravă. Pandemia COVID 19 are un impact major asupra instituției familiei și funcțiilor acesteia. Familiile din Republica Moldova, întâmpinau dificultăți sociale și economice și până la pandemia de COVID-19, însă odată cu declanșarea acesteia, problemele s-au amplificat, creând incertitudine.

Articolul este elaborat în baza studiului ”Impactul Pandemiei COVID-19 asupra familiei” realizat în cadrul proiectului *Atenuarea efectelor negative ale pandemiei Covid-19 asupra familiei* implementat de Centrul de Cercetări Demografice din cadrul INCE. Metoda de cercetare aplicată a fost interviul sociologic semi-structurat cu părinți cu copii cu vârsta sub 18 ani.

Starea de urgență din perioada martie – mai a impus peste trei luni de distanțare socială ceea ce a dus la închiderea multor activități economice și diminuarea veniturilor populației. Astfel, în cadrul studiului au fost identificate frecvente situații de sistare a activității economice, dar și situații de concediere din cont propriu. Datele studiului ne-a permis stabilirea categoriilor de familii în funcție de repercusiunile economice ale pandemiei resimțite în timpul carantinei:

1. Familii pentru care pandemia COVID a avut un impact semnificativ, agravând situația economică din considerentul că aceasta era șubredă și până la pandemie. Această categorie se referă la - familiile vulnerabile, familiile monoparentale, fără un loc de muncă sigur și permanent, fără locuința proprie.

2. Familii pentru care carantina a reprezentat un șoc semnificativ și s-au confruntat cu probleme financiare serioase. Aici se includ familiile în cadrul cărora adulților li s-a sistat activitatea economică și profesională și nu au beneficiat de suport.

3. Familii care au resimțit impactul economic într-o măsură redusă datorită suportului părinților, rudelor aflate la muncă peste hotare, economiilor acumulate anterior.

4. Familii care nu au identificat repercusiuni economice generate de pandemie – sunt familiile în cadrul cărora activitatea economică și profesională a adulților nu a fost întreruptă, nu aveau credite bancare/datorii, dispuneau de propria locuință.

După ieșirea din perioada de urgență și reluarea unor activități economice pentru unele familii situația economică s-a ameliorat. Astfel, la etapa actuală din perspectiva implicațiilor economice ale pandemiei asupra familiei distingem următoarele tipuri:

1. Familii caracterizate prin revenirea la stabilitate. ”Deja revenim la normal, atât eu cât și soțul primim salariile integral și ne ajunge pentru facturi și mâncare” I_27.

²⁶ Elaborat în cadrul Proiectului Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației”.

2. Familii în care situația economică se ameliorează dar continuă să fie precară. ”Chiar și după carantină este dificil să facem față cheltuielilor și problemelor din cauza instabilității salariului, epuizării economiilor, dar totuși puțin mai ușor față de perioada când carantina era strictă” I_25.

3. Familii care continuă să se afle în situație de risc din cauza sistării activității economice și profesionale (au intrat în șomaj tehnic, au pierdut locul de muncă).

Strategiile adoptate de familiile cu copii pentru a face față provocărilor economice au fost diverse:

- **Reducerea cheltuielilor la minim.** ”Ne-am lipsit de multe bunuri, am consumat mai puțin lactate, carne, salamuri. Am mâncat mai mult terciuri și cartofi” I_27.

- **Chibzuirea asupra deciziei de a face anumite cheltuieli.** ”Am început a economisi banii, gândesc bine dacă trebuie să procur ceva, ori mai amân cumpărătura” I_23.

- **Solicitarea de suport din parte părinților, rudelor.** ”Pe părinți în loc să-i ajutăm noi pe ei, ei ne-au ajutat și cu alimente, și cu bani și cu supravegherea copiilor” I_40.

- **Vinderea unor bunuri.** ”Dat fiind faptul că am avut venituri mai mici am fost nevoiți să vindem mașina pentru a putea achita serviciile comunale, mâncare și toate necesitățile casnice” I_41.

- **Acumularea de datorii la achitarea serviciilor comunale, nerambursarea ratelor de credit la timp.**

- **Utilizarea economiilor care erau destinate altor scopuri dar nu cheltuielilor cotidiene.** ”Pe perioada pandemiei am folosit economiile familiei, era vorba de banii care au fost meniți pentru nunta noastră” I_39.

- **Plecarea la muncă peste hotare a unuia dintre soți.**

Pe măsură ce pandemia a evoluat, instituțiile educaționale au fost închise, lucru care a generat pentru părinți dificultăți în îngrijirea copiilor. Instituțiile de învățământ sprijină învățarea, sănătatea și dezvoltarea copiilor și sunt esențiale pentru reducerea inechităților sociale. Absențele școlare prelungite au efecte dăunătoare atât asupra copiilor, cât și asupra familiilor fiindcă accesul la resursele școlare privind nutriția, protecția sănătății și sprijinul social este esențial pentru multe familii (Dove, 2020). Un alt aspect important este impactul aflării copiilor la domiciliu o perioadă îndelungată asupra pregătirii lor academice. Se știe că vacanțele îndelungate sunt deosebit de dăunătoare pentru performanța școlară a copiilor, îndeosebi a celor dezavantajați (Fisher, 2020). Astfel, rolul familiilor în suplinirea atenției școlii este esențial. Datele studiului a evidențiat însă că ceea ce oferă familiile, în acest context, diferă în funcție de nivelul de educație a părinților, de asigurarea economică, nivelul de supraaglomerare, disponibilitatea tehnologiilor informaționale.

Sistarea activității instituțiilor de învățământ și a instituțiilor preșcolare în țara noastră a determinat o suprasolicitare a părinților, în mod special a femeilor. În situații frecvente activitatea profesională a părinților a fost incompatibilă cu îngrijirea copiilor. ”Ceea ce trebuia să facă educatorul, făceam noi părinții. Repede finisam orele și în pauză mă ocupam cu el. A trebuit să depun un efort cu mult mai mare” I_26. De asemenea părinții au recunoscut că necesitățile de îngrijire au crescut substanțial în perioada de autoizolare socială, familiile mono-parentale resimțind în măsură mai mare asumarea sarcinilor de îngrijire a copiilor. Unii părinți au menționat necesitatea de a angaja o bonă/dădacă dar erau/sunt în imposibilitate din cauza veniturilor reduse. Astfel, situația actuală îi determină pe unii părinți să-și lase copiii fără supraveghere, iar unele mame cu copii mici sunt impuse să opteze pentru aflarea în concediu de îngrijire a copilului o perioadă mai mare de timp.

Studiile în domeniu au evidențiat că diferența de muncă între sexe în perioada pandemiei a crescut cu 20-50% (Dove, 2020). În Republica Moldova, pentru cele mai multe familii a fost și este caracteristică repartizarea tradițională a rolurilor familiale. În situația în care mai mulți bărbați au stat acasă sau au lucrat/lucrează de acasă, pandemia le-a oferit oportunitatea totuși să participe mai intensiv la îngrijirea copiilor și la treburile casnice. Astfel, în unele familii o parte

din sarcinile familiale au fost preluate de către tați, dar pentru o perioadă redusă. În situațiile în care tatăl s-a implicat în realizarea unor responsabilități casnice, preponderent acestea au fost lejere (recreative), mama continuând să exercite activități care implică un efort mai mare (îngrijirea copiilor, menajul). De asemenea datele studiului au evidențiat că familiile care s-au caracterizat prin implicare echitabilă a soților/părinților în realizarea sarcinilor gospodărești până la pandemie, această situație le-a fost proprie și la etapa actuală.

Aceste aspecte denotă că pandemia actuală a forțat familiile să încerce să mențină echilibrul familie-muncă cu sprijin exterior redus. Cu școlile și grădinițele închise părinții s-au pomenit a fi singurii responsabili de îngrijirea și educația copiilor. Astfel asigurarea echilibrului dintre muncă și familie a devenit un deziderat greu de atins.

Din perspectiva relaționării în cadrul familiei, multe familii s-au bucurat de petrecerea timpului în familie. Doar o categorie redusă au recunoscut că s-au ciocnit cu înrăutățirea relațiilor cu partenerului de viață, motivul invocat fiind neajunsurile financiare. Un alt aspect identificat este că în familiile cu relațiile conflictuale până la pandemie, acestea s-au agravat și mai mult pe perioada acesteia.

În concluzie menționăm că pandemia COVID-19 a afectat bunăstarea copiilor și părinților generând dificultăți privind încadrarea în câmpul muncii, probleme financiare, modificări în diviziunea muncilor gospodărești. Familiile nu dispun însă totdeauna de capacitățile și resursele necesare pentru a se adapta noilor condiții. Înțelegerea acestor implicații este importantă pentru factorii de decizie în scopul elaborării unor măsuri de protecție a populației bazate pe dovezi.

Referințe bibliografice

1. Dove N, Wong J, Gustafson R, Corneil T. Impact of School Closures on Learning, Child and Family Well-Being During the COVID-19 Pandemic. BC Centre for Disease Control & BC Children's Hospital. September 2020. http://www.bccdc.ca/Health-Info-Site/Documents/Public_health_COVID-19_reports/Impact_School_Closures_COVID-19.pdf
2. Fisher J, Languilaire J-C, Lawthom R, Nieuwenhuis R, Petts R J, Runswick-Cole K & Yerkes M. Community, work, and family in times of COVID-19. 2020. *Community, Work & Family*, 247-252.

СЕМЬЯ В УКРАИНЕ: ПОСЛЕДСТВИЯ ПАНДЕМИИ COVID-19

Людмила СЛЮСАР, к.э.н., в.н.с.,

Институт демографии и социальных исследований им. М.В. Птухи НАН, Киев, Украина
e-mail: slyusarl@ukr.net

Аннотация. В условиях пандемии COVID-19 высокая вероятность обострения основных проблем украинской семьи, это: нестабильность брака, высокий уровень разводимости; массовая одинокость; гендерные проблемы, консервативность семейных практик; семейное насилие; распространенность транснациональных семей. Вместе с тем в этих сложных условиях возрастает значение семьи для организации жизнедеятельности населения.

Ключевые слова: семья, брак, развод, одинокость семьи

JEL Classification: J10, J12

Пандемия COVID-19 стала сложным испытанием для украинского государства и для населения нашей страны. Потеря человеческих жизней (на 17.09.2020 г. в Украине от коронавируса умерло 3400 человек) всегда является трагедией, тем более для страны, в которой уровень смертности населения является одним из наивысших в Европе. По данным Eurostat, в 2018 г. средняя продолжительность жизни (life expectancy at birth) в Украине была 73,2 года, в то время как в странах Евросоюза – 81,0. Коронавирус не только уносит человеческие жизни (можно ожидать рост смертности как от самого заболевания, так и от отложенных из-за карантина обследований, плановых лечений и т.п.), но и меняет привычный образ жизни, негативно трансформирует сложившиеся практики и модели поведения, в том числе в семейной сфере.

Сложность современного этапа развития украинского общества, нерешенность многих социально-экономических проблем негативно влияет на жизнедеятельность и развитие украинской семьи. Наиболее острыми ее проблемами на протяжении двух последних десятилетий являются:

- нестабильность брака, высокий уровень разводимости;
- массовая одинокость украинских семей;
- нерешенность гендерных проблем, консервативность семейных практик;
- проблема семейного насилия;
- невыполнение частью семей своих родительских обязанностей, что стало причиной появления проблемы социального сиротства;
- распространенность транснациональных семей.

Эпидемия COVID-19 обостряет эти проблемы, усиливает риски. Можно ожидать рост числа разводов. Увеличение безработицы и соответственно ухудшение экономического положения семей; психологическое напряжение из-за неопределенности дальнейшего сценария развития эпидемиологической и экономической ситуации; пребывание супругов, привыкших проводить большую часть дня на работе, в одном помещении из-за карантина и дистанционной работы, – все эти факторы могут привести к семейным конфликтам и не способствуют стабильности браков. В Украине с 2000 года наметилась тенденция к снижению разводимости, но наблюдаются значительные колебания: после значительного уменьшения количества разводов в 2014-2016 годах, в 2018 г. их количество резко возросло (на 25,2 тыс.) и общий коэффициент разводимости увеличился с 3,3‰ до 3,9‰. В 2019 году – снова снижение общего коэффициента разводимости до 3,6‰. В условиях эпидемии положительная тенденция, и до этого нестойкая, может быть прервана.

Подавляющее большинство украинских семей являются одинокими. Традиции многодетности в Украине утрачены давно, массовое распространение одинокости началось еще в советский период, и в последние десятилетия этот процесс углубился. В 2018-2019 годах одинокими были около 75% семей, воспитывающих детей, и менее 4% семей имели трех и больше детей. Высказывается мнение, что «домашнее заточение» супружеских пар в период

карантина может привести к некоторому росту рождаемости и, соответственно, повышению детности украинской семьи. Но, по нашему мнению, непредсказуемость ситуации, эпидемиологическая опасность, экономический спад приведут к снижению рождаемости, супружеские пары будут откладывать деторождение или отказываться от него.

Украина имеет безусловные достижения в решении проблем гендерного равенства, но все же они остаются актуальными для украинского общества, и в первую очередь из-за распространенности консервативных, устаревших взглядов и практик именно в брачно-семейной сфере. Традиционно основные обязанности по ведению домашнего хозяйства и уходу за детьми в современной украинской семье лежат на плечах женщины, которая вынуждена сочетать наемный труд и домашний труд, что часто негативно влияет на ее здоровье, карьеру и самореализацию. В условиях карантинных ограничений, когда периодически закрываются школы и детские дошкольные учреждения, а также вводятся ограничения на работу сферы обслуживания, увеличивается нагрузка на женщин, растет объем домашнего труда и труда по уходу за детьми. По данным социологической группы «Рейтинг» существуют определенные гендерные различия в моделях поведения в условиях карантина: женщины стали чаще готовить еду и следить за новостями, а мужчины – чаще заниматься спортом, больше тратить времени на сон, алкоголь и секс. Подобный «гендерный дисбаланс» усиливает вероятность семейных конфликтов.

Повышение напряженности в семье во время эпидемии приводит к росту случаев семейного насилия, в первую очередь в отношении женщин и детей. Проблема семейного насилия в Украине стоит довольно остро, хотя государство принимает активные шаги по ее преодолению. В 2017 г. был принят закон, который предусматривает криминальную ответственность за семейное насилие, и он окончательно вступил в силу в январе 2019 г. Однако общественные организации, которые занимаются этой проблемой и имеют горячую телефонную линию для оказания помощи жертвам домашнего насилия, сообщают, что в условиях эпидемии и карантина количество звонков значительно возросло. Министерство внутренних дел фиксирует рост обращений про семейное насилие во многих областях. В группе риска не только семьи, где ранее фиксировались подобные случаи, но и те, где кто-то потерял работу, сложилась трудная финансовая или жилищная ситуация, есть пожилые или недееспособные люди. Все это в условиях стрессовой и психологически нестабильной ситуации карантина может вызвать агрессию.

Украина является одной из крупнейших стран-доноров рабочей силы в Европе, соответственно в стране получили распространение транснациональные семьи, члены которых проживают в разных странах. Внешняя трудовая миграция позволяет повысить благосостояние семьи, смягчает проблемы безработицы и низкой оплаты труда, получить средства на содержание детей. Однако, решая экономические вопросы, транснациональная семья продуцирует многочисленные проблемы и риски – в сфере брачных отношений, социализации детей, одиночества лиц пожилого возраста. Пандемия COVID-19 мало повлияла на масштабы внешней трудовой миграции, не произошло такого массового возвращения трудовых мигрантов на родину, как ожидалось. Соответственно, все сложности и риски транснациональных семей по-прежнему актуальны для нашей страны. Мигранты, которые вынуждено вернулись в Украину из-за пандемии, столкнулись с проблемой безработицы и низкой оплаты труда, им трудно найти работу в условиях экономического спада.

В заключение можно сделать вывод, что вследствие пандемии COVID-19 демографические проблемы Украины, в том числе проблемы украинской семьи, обострятся. Существует риск увеличения количества разводов, снижения рождаемости, рост внутрисемейных конфликтов и гендерных проблем. Вместе с тем в этих сложных условиях возрастает значение семьи для организации жизнедеятельности ее членов, и семейная солидарность и взаимопомощь являются теми механизмами, которые дают возможность каждому человеку и всему обществу пройти этот сложный этап развития. Задача государства – совершенствовать механизмы помощи семье, создать комфортные условия для выполнения ее функций и снижения существующих рисков.

IMPACTUL PANDEMIEI COVID 19 ASUPRA PERSOANELOR VÂRSTNICE: DILEMA ÎMBĂTRÂNIRII ACTIVE

Simona Maria STĂNESCU, cercet. șt. I
simona.stanescu@iccv.ro

Mălina VOICU, cercet. șt. I
malina.voicu@iccv.ro

Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, București, România

Rezumat. *Lucrarea evidențiază impactul pandemiei COVID-19 asupra persoanelor vârstnice. Pandemia restrânge activitățile cotidiane expunând persoanele vârstnice la situații divergente dezideratului general de îmbătrânire activă. Totodată, în România, mortalitatea și fatalitatea prin COVID 19 sunt concentrate cu preponderență la persoane de peste 60 de ani, decesele fiind mai numeroase în rândul bărbaților.*

Cuvinte-cheie: *persoane vârstnice, pandemie Covid-19, îmbătrânire activă, incluziune socială, sănătate mentală.*

JEL Classification: *H, J11, J14*

Pandemia COVID 19 care a debutat la începutul anului 2020, are un impact deosebita asupra persoanelor de peste 65 de ani. Din punct de vedere biologic, acestea sunt mai vulnerabile, deoarece sunt mai susceptibile sa dezvolte forme grave ale bolii, ponderea deceselor în totalul cazurilor confirmate crescând simultan cu înaintarea în vârstă. Măsurile luate pentru a combate răspândirea virusului și protecția categoriilor vulnerabile include distanțarea socială, adică evitarea contactului apropiat cu persoane susceptibile de a fi vectori de transmitere, precum și limitarea participării persoanelor cu risc crescut de a dezvolta complicații la activități care presupun interacțiunea socială.

La nivel mondial, se estimează că în anul 2019 un procent de 9% din totalul populației avea peste 65 de ani (World Bank, 2020), iar îmbătrânirea activă este considerată unul dintre factorii cheie pentru păstrarea unei calități ridicate a vieții vârstnicilor (WHO, 2002). Îmbătrânirea activă se referă la „continuarea participării în sfera socială, economică, culturală, spirituală, și civică, nu doar la abilitatea de a fi activ fizic și de a participa la piața muncii” (WHO, 2002, p. 12).. Un rol cheie în menținerea unei îmbătrâniri active este jucat de participarea la piața forței de muncă, element ce contribuie la menținerea satisfacției cu viața și fericirea, precum și de relaționarea frecventă a vârstnicilor cu membrii familiei și cu alte persoane care fac parte din cercul social apropiat (Ramia, Voicu, 2020), sănătatea mentală a persoanelor vârstnice depinzând de măsura în care aceștia sunt incluși sociali (Precupețu, Aartsen, Vasile, 2019).

În aceste condiții ne confruntăm cu o dilemă. Pe de o parte, studiile în domeniu arată că bunăstarea subiectivă la bătrânețe depinde de implicarea persoanelor vârstnice în muncă și de intensitatea relațiilor cu cei apropiați. Pe de altă parte, pandemia a scăzut din ambele: atât în planul muncii cât și al relaționării cu cei apropiați. În acest context, se pune întrebarea: cum recalibrăm și suplinim îmbătrânirea activă în contextul pandemiei? Această lucrare își propune să prezinte riscurile la care sunt expuși vârstnicii din România, în contextul pandemiei COVID și probabilitatea ca acestea sa îi afecteze în mai mare măsură comparativ cu cetățenii altor state.

În România, în anul 2019 a fost calculat la nivel regional Indicele Îmbătrânirii Active. Conform acestuia, vârstnicii români sunt mai puțin activi (Voicu, 2019).

Printre factorii care și-au adus contribuția la actuala configurație demografică menționăm:

- îmbunătățirea alimentației,
- progresele recente din domeniul medicinei;
- vaccinările în masă;
- informarea și educarea populației în domeniile sănătății și prevenirea îmbolnăvirilor;

- alocarea și specializarea resurselor umane dedicate îngrijirii pentru fiecare etapă a vieții;
- practicarea sportului de masă (Stănescu, 2019).

Prezentăm în continuare informații privind clasamentelor primelor 50 de țări din perspectiva: celui mai mare procent de adulți în vârstă și a celui mai mare număr de adulți în vârstă. Primele trei poziții în clasamentul primelor 50 de țări cu cel mai mare procent de adulți în vârstă sunt ocupate de: Japonia (28.2%), Italia (22.8%) și Finlanda (21.9%) urmate de Portugalia (21.8%) și Grecia (21.8%). România ocupă locul 26 cu 18.2%. Primele trei poziții în clasamentul primelor 50 de țări cu cel mai mare număr de adulți în vârstă este ocupat de China (166.37 milioane), India (11.9 milioane) și Statele Unite ale Americii (52.76 milioane). România ocupă locul 31 cu 3.52 milioane. În ceea ce privește distribuția pe vârste, în clasamentul țărilor cu cele mai mari procente de populație se numără următoarele:

- 65-74 ani: Macedonia de Nord (64%), Slovacia (62%), Bosnia-Herzegovina, Cehia și Muntenegru (61%), urmate de Malta și Polonia (60%). România înregistrează 58%;
- 75-84 ani: Germania (39%), Austria (37%), Estonia, Letonia și Lituania (36%), Italia, Portugalia și Grecia (35%), Croația, Japonia și Ucraina (34%). România înregistrează 32%;
- Peste 85 de ani: Spania (18%), Franța și Grecia (17%), Italia, Japonia și Uruguay (16%) și Belgia, Hong Kong/ China, Letonia și Lituania (15%). România înregistrează 11%; (Population Reference Bureau, 2020)

Măsurile adoptate din cauza pandemiei au fost în special de natură economică și sanitară cu scopul principal de a reduce răspândirea noului CORONAVIRUS. Persoanele vârstnice au fost mai expuse riscului de a dezvolta forme grave ale bolii datorită comorbidităților asociate cât și unor factori care i-au vulnerabilizat pe perioada pandemiei (ex. procedura de dializă, tratamente pentru boli cronice, accesul restrâns sau chiar anularea de servicii de îngrijire la domiciliu traiul într-un cămin de îngrijire pentru persoane vârstnice dependente).

Reorganizările în ceea ce privește desfășurarea activității economice (munca de acasă, intrarea în șomaj tehnic), restricțiile de circulație, izolarea la domiciliu, distanțarea fizică și, nu în ultimul rând, prioritizarea în ceea ce privește activitatea din sistemul sanitar se numără printre factorii care au avut și continuă să aiba impact direct asupra calității vieții vârstnicilor atât la nivel global cât și național.

Organizația Națiunilor Unite (2020) estimează că impactul pandemiei asupra persoanelor vârstnice poate fi contorizat în următoarele șase direcții:

- Bunăstarea economică: reducerea veniturilor și a standardului de viață,
- Viață și moarte: rata de fatalitate este de cinci ori mai mare în cazul persoanelor peste 70 de ani,
- Sănătatea mentală: influențată de distanțarea fizică, traiul în singurătate și gradul de incluziune digitală,
- Vulnerabilitate: sincope în vitala îngrijirea pe termen lung. Aproape jumătate din decesele cauzate de COVID-19 au fost înregistrate în instituții de îngrijire pe termen lung,
- Respondenț: vârstnicii sunt activi pe piața muncii, îngrijesc și furnizează servicii,
- Abuz și neglijare: izolarea la domiciliu crește riscul violenței împotriva vârstnicilor (UN 2020, p. 4).

În România, mortalitatea și fatalitatea prin COVID 19 sunt concentrate cu preponderență la persoane de peste 60 de ani, decesele fiind mai numeroase în rândul bărbaților. Mortalitatea prin COVID 19 a cunoscut un trend ascendent în pandemie, valorile cele mai ridicate în săptămâna 17-23.08.2020, atunci mortalitatea prin COVID 19 a fost de 124 decese la 100 000 locuitori la bărbații de peste 80 de ani. Pentru aceeași grupă de vârstă, în cazul femeilor mortalitatea a fost de 61 de decese la 100 000. În cazul celorlalte grupe de vârstă, mortalitatea prin COVID 19 este dublă la bărbați. În ceea ce privește fatalitatea prin COVID 19 (numărul de decese raportat la îmbolnăviri), se constată valori mai ridicate pentru bărbați, valorile maxime fiind concentrate tot la cei de peste 80 de ani. (Voicu și alții, 2020).

Referințe bibliografice

1. Population Reference Bureau (2020) *Countries with the Oldest Populations in the World*
2. <https://www.prb.org/countries-with-the-oldest-populations/>
3. Precupețu Iuliana, Aarsten, Marja, Vasile Marian (2019) Social Exclusion and Mental Wellbeing in Older Romanians, *Social Inclusion*, volume 7, issue 3, pp. 4-16
4. Ramia Ioana, Voicu Mălina (2020) Life Satisfaction and Happiness Among Older Europeans: The Role of Active Ageing, *Social Indicators Research*,
5. Stănescu, Simona Maria (2018). Demographic challenges and social policies in Romania, *Scientific Annals of „Alexandru Ioan Cuza” University of Iași (new series), Sociology and Social Work Section*, XI volum, ISSN 2066-8961, pp. 33-48
6. United Nations (2020) *Policy Brief: The impact of COVID-19 on older persons*
7. <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-05/Policy-Brief-The-Impact-of-COVID-19-on-Older-Persons.pdf>
8. Voicu, Mălina (2019) Indicele Îmbătrânirii Active în România calculat la nivel regional, Ministerul Muncii Și Protecției Sociale, United Nations Commission for Europe (UNECE)
9. http://mmuncii.ro/j33/images/Documente/MMPS/Rapoarte_si_studii_MMPS/DPSS/2019_-Indicele_imbatranirii_active_AAI_-_1_Raport_.pdf
10. Voicu, Mălina (coordonator) (2020) Pandemia COVID-19 din perspectivă demografică, raport social al ICCV 2020. București, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română
11. <https://bibliotecadesociologie.ro/download/voicu-malina-ed-2020-pandemia-covid19-din-perspectiva-demografica-raport-social-al-iccv-2020-bucuresti-institutul-de-cercetare-a-calitatii-vietii/>
12. World Bank (2020) *Population ages 65 and above (% of total population)*
13. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO.ZS>
14. World Health Organisation (WHO). (2002). Active ageing: A policy framework. A contribution of the World Health Organization to the Second United Nations World Assembly on Ageing, Madrid, Spain, April 2002.

IMPLICAȚII SOCIALE ALE PANDEMIEI COVID-19 ASUPRA VÂRSTNICILOR²⁷

Mariana BUCIUCEANU-VRABIE, dr. conf.cercet.
Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova
buciuceanuvrabie@gmail.com

Rezumat. Sunt evaluate aspectele sociodemografice ale populației în vârstă în condițiile pandemiei COVID-19. În baza rezultatelor preliminare ale studiului calitativ "Atenuarea efectelor negative ale pandemiei COVID-19 asupra familiilor" și a statisticii curente sunt analizate implicațiile sociale ale crizei COVID-19 asupra bunăstării și nivelului de trai al vârstnicilor în Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: COVID-19, îmbătrânirea populației, nivel de trai.

JEL Classification: I30, J18

Odată cu declanșarea crizei COVID-19, una dintre cele mai sensibile și vulnerabile categorii ale populației la implicațiile pandemiei sunt persoanele în vârstă, iar carențele profunde a nivelului de trai și bunăstării cetățenilor în general, a sistemului medical și a sănătății precare le agravează și mai mult situația. Pe măsură ce pandemia a evoluat pe tot globul, s-a constatat că țările cu coeficient de îmbătrânire înalt sunt mai susceptibile de a fi afectate mai intens de către noul virus, în special în regiunile cu mai puține facilități de îngrijire a sănătății (Nicoletta Balbo et.al., 2020).

O abordare în dinamică a schimbărilor demografice din ultimul deceniu, accentuează intensitatea procesului de îmbătrânire al populației din Republica Moldova, comparativ cu majoritatea țărilor din Europa și Asia Centrală. Astfel, către anul 2020, coeficientul de îmbătrânire a populației în Moldova, înregistra deja, circa 22%, cu o discrepanță de gen eminentă în defavoarea femeilor de 60 ani și peste (25.1%, comparativ cu bărbații - 18%).

Statistica preliminară pentru anul 2020 arată că, circa 39% din totalul gospodăriilor din Moldova au în componență cel puțin o persoană în vârstă de 60 ani și peste, din care 3/4 constituie gospodării formate doar din vârstnici. În două din trei gospodării cu vârstnici trăiesc persoane solitare. Totodată, peste 2/3 din gospodării sunt concentrate în mediul rural, unde infrastructura și dotarea cu comodități este foarte precară. În anul 2020, fiecare a doua gospodărie cu vârstnici nu avea încă acces la baie/ duș, la grup sanitar cu apă în locuință, sau sistem public/privat cu apă caldă. Doar 2/3 dispuneau de sistem de canalizare și gaze din rețea.

Cu venituri precare, vârstnicii sunt și cei mai susceptibili la sărăcie comparativ cu alte categorii ale populației. Potrivit ultimilor studii (BNS, 2020), sub pragul absolut al sărăciei se află 29% dintre pensionarii pentru limita de vârstă, 25% din populația în vârstă de 60 ani și peste, dar și fiecare a patra gospodărie cu vârstnici (fie cuplu familial sau persoană solitară). În condițiile în care pentru gospodăriile formate numai din vârstnici principala sursă de existență sunt prestațiile sociale - 66,3%, iar în majoritatea cazurilor vorbim aici de pensia pentru limita de vârstă, valoarea medie a căreia este de 1843 lei (sau 91 Euro), se constată în primul rând povara socioeconomică a vieții persoanelor în vârstă, agravată în prezent, în contextul crizei COVID-19. Menționăm, femeile constituie circa 71% în numărul total de pensionari pentru limită de vârstă, iar pensia medie este mai mică cu 20% comparativ cu cea a bărbaților (85 Euro versus 107 Euro).

În Republica Moldova, și până la pandemie, situația vârstnicilor se caracteriza prin oportunități scăzute de a îmbătrâni activ, sănătos și integrat în viața socială participativă, de a avea un trai decent și venituri suficiente, de a dispune de facilități și diverse servicii prietenoase și necesare vârstei (Buciuceanu-Vrabie M., 2016). Cercetările actuale arată că schimbările dramatice și măsurile impuse în contextual pandemiei, distanțarea socială și fizică, prezintă provocări importante pentru sănătatea și bunăstarea adulților în vârstă de 60 ani și peste, iar ca urmare a morbidității înalte din alte afecțiuni

²⁷ Elaborat în cadrul Proiectului Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației”.

acute și cronice, vârstnicii au cele mai înalte riscuri de a pierde lupta în cazul infectării cu COVID-19. Potrivit statisticii oficiale curente în Republica Moldova, persoanele în vârstă de 60 ani și peste constituie o pătrime (27,3%) în totalul persoanelor infectate, în timp ce 3/4 – în totalul persoanelor decedate ca urmare a infecției cu COVID-19.

Rezultatele studiului calitativ realizat recent în contextul pandemiei (CCD, 2020), arată că pentru adulții în vârstă, sănătatea este influențată mai mult de viața lor de zi cu zi decât de intervențiile medicale. De aceea, o dată cu izolarea socială și fizică, pe lângă singurătate și depresie, o multitudine de probleme conexe au perturbat viața vârstnicilor, diferit, însă, după complexitate pentru diverse categorii și grupuri sociale mai vulnerabile: vârstnici solitari, vârstnici cu dizabilitate, vârstnici cu venituri reduse, vârstnici din mediul rural etc.

O dată cu izolarea, sănătatea mentală și viața personală a vârstnicilor s-a schimbat și a devenit nesigură inclusiv prin intensificarea stării de frică, de insomnie, tristețe presiune morală puternică, stări frecvente de tensiune (inclusiv arterială), agravarea bolilor cronice ș.a.

Rezultatele studiului (CCD, 2020) vin să confirme diversitatea problemelor cu care se confruntă vârstnicii în contextul crizei COVID-19. Printre cele mai des enunțate sunt: lipsa oricărui ajutor (în special la vârste mai înaintate și la vârstnicii solitari sau ai căror copii sunt departe, înafara țării); neajunsurile financiare cronice și imposibilitatea de a procura cele necesare; dependența de medicamente, costul acestora, dar și lipsa medicamentelor necesare în perioada carantinei în farmacii; interesul slab al serviciilor de asistență socială față de vârstnici.

Ca urmare a unui sistem precar de asistență socială și neadaptat la necesitățile vârstnicilor, a deficitului de rețele profesionale de lucrători sociali și de echipe multifuncționale mobile, a fost compromisă exercitarea drepturilor fundamentale ale persoanelor în etate, precum posibilitatea de a procura hrană, medicamente, alte produse esențiale în cazul vârstnicilor solitari. Accesibilitatea redusă la tehnologii informaționale și lipsa competențelor de utilizare a acestora i-a privat pe mulți vârstnici în comunicare și interacțiune cu familia și prietenii diferit decât pe populația de până la 50 ani.

Un alt aspect, tot mai evident în contextual pandemiei COVID-19, este că stereotipurile, prejudecățile, discriminarea pe motiv de vârstă, inclusiv inegalitate de gen – omniprezente și înainte, au evoluat ca factor de risc pentru intensificarea violenței orientate împotriva persoanelor în vârstă (Han SD, Mosqueda L., 2020). În cazul Republicii Moldova, studiile autohtone (MMPSF ș.a. 2020; CCD, 2020) atestă că intensificarea cazurilor de violență asupra vârstnicilor în pandemie, femeile în etate devenind mai des victime, este determinată atât de probabilitatea de raportare a cazurilor de violență, care este mai mică ca urmare a restricțiilor de izolare, dar și a percepțiilor privind rolurile de gen, cât și de reducerea serviciilor multidisciplinare de prevenție și combatere a violenței la nivel comunitar.

Provocările pandemiei COVID-19 în raport cu vârstnicii, face trimitere la un sistem de protecție și ajutor social inechitabil și imatur la diverse situații de criză. Se constată importanța dezvoltării unor politici sociale și economice prietenoase vârstei, cu accent și pe relații intergeneraționale.

Referințe bibliografice

1. Biroul Național de Statistică (BNS). Nivelul sărăciei în Republica Moldova în 2014-2018. Notă informativă. 08.07.2020.
2. Buciuceanu-Vrabie M. (2016). The Active Ageing Potential in the Republic of Moldova. *Economy and Sociology*, 3, 42-48.
3. CCD (2020). Atenuarea efectelor negative ale pandemiei COVID-19 asupra familiilor și vârstnicilor. Studiu calitativ.
4. Han SD, Mosqueda L. (2020). Elder abuse in the COVID-19 era. *Journal of the American Geriatrics Society*. 3 April 2020.
5. MMPSF, UNFPA, UNHR, UN Moldova, HelpAge (2020). Analiza riscurilor pandemiei COVID-19 asupra persoanelor vârstnice din Republica Moldova..
6. Nicoletta Balbo et.al. (2020). Demography and the Coronavirus Pandemic. *Population and Policy Brief*. No 25, May, 2020.
7. Storey JE. (2020). Risk factors for elder abuse and neglect: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*. 2020; 50: 1-13.

ROLUL AUTORITĂȚILOR ÎN GESTIONAREA CRIZEI COVID-19: PROBLEME ȘI SOLUȚII²⁸

Mariana CRÎȘMARU, cercet. șt., drd.

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova

mariana.crismaru@yahoo.com

Rezumat. În acest articol se analizează rezultatele studiului calitativ „Atenuarea efectelor negative ale pandemiei COVID-19 asupra familiilor” realizat cu reprezentanți ai autorităților publice locale și asistență socială. Studiul a scos în evidență gravitatea problemelor în contextul pandemiei, amplificarea riscurilor preexistente în comunități și creșterea vulnerabilităților diferitor categorii de populație. Cele mai grave probleme țin de reducerea considerabilă a activității economice și scăderea veniturilor, dificultăți de acces la servicii medicale și sociale, supravegherea copiilor în procesul de educație la distanță.

Cuvinte-cheie: autorități, criză, probleme, gestionare, recomandări.

JEL Classification: H12, H51, H75, I1, I3

În condițiile actualei pandemii de COVID-19 comunitățile se confruntă cu o situație fără precedent cu repercusiuni grave de ordin social și economic (UN Moldova, 2020). Situația și așa destul de precară în majoritatea localităților din țară a fost exacerbată de un șir de probleme generate de sistarea sau reducerea activității agenților economici, trecerea la educația de la distanță, modificarea activității instituțiilor prestatoare de servicii medicale și asistență socială, altor organizații și centre de menire socială.

În acest context, studiul calitativ realizat în cadrul proiectului complex ”Atenuarea efectelor negative ale pandemiei COVID-19 asupra familiilor” realizat de către Institutul Național de Cercetări Economice a avut drept scop evidențierea problemelor cu care s-au confruntat / se confruntă comunitățile, cu accent pe familii cu copii și vârstnici, identificarea necesităților specifice și soluțiilor în vederea atenuării efectelor negative ale pandemiei. Cercetarea vizează comunități din mediul urban și rural în care au fost realizate 18 interviuri aprofundate cu actori relevanți la nivel local (primari și asistenți sociali).

Studiul vine să confirme gravitatea problemelor în contextul pandemiei COVID-19 și amplificarea riscurilor preexistente în comunități: inegalități în materie de sănătate și acces limitat la servicii medicale și sociale, inechitate în educație, aprofundarea sărăciei etc. Aceste date corelează cu rezultatele altor studii realizate la subiectul dat (CCF Moldova, 2020) (UNICEF Moldova; CCF Moldova, 2020). Totodată, starea de lucruri în multe localități este resimțită și mai acut din cauza consecințelor calamităților naturale, reducerea volumului de remitențe. În această situație complicată, autorităților publice locale le-a revenit un rol primordial în gestionarea crizei cauzată de pandemia COVID-19, fiind responsabile de coordonarea răspunsului la această criză complexă la nivel comunitar.

Reprezentanții autorităților intervievați estimează evoluția situației în contextul epidemiei COVID-19 la nivel local evidențiind câteva etape cu probleme specifice. Primele luni de la declanșarea pandemiei s-au dovedit a fi cele mai de dificile și stresante pentru autorități, în comunități instituindu-se 'o stare de panică, frică, destabilizare emoțională și incertitudine'. Participanții la studiu au semnalat un șir de probleme specifice pentru această perioadă, precum *confruntarea cu o situație pandemică fără precedent; lipsa de experiență, dar și lipsa unor indicații clare în vederea gestionării situației de pandemie; deficiențe de comunicare între actorii cheie*. Totodată, o problemă crucială evidențiată de către marea majoritate a celor intervievați este *lipsa sau insuficiența echipamentului de protecție* în primele luni ale pandemiei. În același timp, s-a

²⁸ Elaborat în cadrul Proiectului Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației”.

specificat *creșterea considerabilă a prețurilor* pentru aceste produse și inaccesibilitatea acestora pentru o mare parte a populației.

A doua etapă, potrivit participanților la studiu, este caracterizată prin *sporirea gradului de responsabilitate* al populației în vederea respectării măsurilor de prevenire a răspândirii COVID-19: purtarea măștilor, dezinfectarea mâinilor, programare obligatorie prealabilă privind accesul la servicii medicale și sociale etc. Aceasta se datorează în mare parte recomandărilor parvenite din partea autorităților și experților în sănătate publică, campaniilor de informare și conștientizare, precum și sub amenințarea amenziilor anunțate de către autorități. Se menționează că este vorba despre respectarea acestor măsuri de către o anumită parte a populației.

A treia etapă, a coincis cu *relaxarea anumitor măsuri restrictive*, dar și *ignorarea în mare parte de către populație a recomandărilor* privind prevenirea răspândirii infecției cu virusul COVID-19. Actorii-cheie intervievați explică aceasta prin starea de oboseală de criza pandemică instaurată în comunități, neîncrederea populației în veridicitatea informației la acest subiect, negarea pericolului infectării, nivel redus de informare și conștientizare privind necesitatea unui comportament protector, etc.

Potrivit rezultatelor studiului, principalele probleme cu care se confruntă comunitățile în contextul pandemiei COVID-19 sunt cele asociate reducerii considerabile a activității economice în această perioadă, și anume *pierderea / lipsa locurilor de muncă și a oportunităților de activitate pe cont propriu, lucru cu ziua*. Drept consecință, după cum au relatat actorii cheie relevanți la nivel comunitar, s-a înregistrat *o scădere a veniturilor populației*, în situația în care multe familii deja aveau un venit insuficient; *reducerea puterii / capacității de cumpărare* a populației; *creșterea vulnerabilității celor aflați în situații de risc* (familii cu mulți copii, monoparentale, dezorganizate, bătrâni singuratici, persoane cu dizabilități etc.).

Evident, criza COVID-19 a influențat negativ asupra accesului populației la serviciile medicale de toate tipurile, o realitate îngrijorătoare atestată în majoritatea țărilor afectate de pandemie (UNICEF România; World Bank, 2020). Persoanele interviuate în cadrul studiului au semnalat un șir de probleme legate de furnizarea serviciilor medicale, puternic afectată de actuala criză sanitară, și, care a aprofundat și mai mult inechitățile în materie de sănătate. În mod special, s-au manifestat asupra serviciile medicale oferite de medicii de familie, medicii specialiști și cele furnizate în cadrul spitalelor. Totodată, potrivit celor intervievați, a crescut și reticența populației de a solicita asistență medicală, în condițiile în care mai multe instituții medicale prezentau risc de contractare cu noul virus.

La rândul său, un șir de probleme avertizate de către reprezentanții APL și serviciilor de asistență socială țin de supravegherea copiilor în condițiile trecerii la educația la distanță. În opinia acestora, mulți copii au ajuns în grupul de risc pentru că erau lăsați fără supraveghere în situația când părinții erau angajați în câmpul muncii. Totodată, au avut de suferit copiii din familiile vulnerabile, care anterior pandemiei erau asigurați în cadrul instituțiilor preșcolare și școlare cu alimentație, erau monitorizați și primeau suport psihologic. Acest fapt a fost atestat și în cadrul altor studii și evaluări (UNICEF Moldova; CCF Moldova, 2020).

În aceste condiții extrem de dificile, reprezentanții APL au venit cu un șir de măsuri menite să atenueze impactul crizei COVID-19, orientate cu precădere către categoriile vulnerabile și aflate în situații de risc. În cadrul interviurilor a fost menționat:

- aprovizionarea familiilor în situații de risc cu produse de primă necesitate (produse alimentare, de protecție și igienă etc.);
- informarea și orientarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă către Agențiile de Ocupare a Forței de Muncă;
- stabilirea parteneriatelor cu agenți economici în vederea ajutorării categoriilor de populație vulnerabile și în situații de risc;
- suport financiar și pachete cu produse alimentare, de igienă individuală oferite de diasporă, ONG-uri, organizații caritabile etc.;

- organizarea grupurilor de voluntari cu scopul repartizării ajutoarelor și oferirea suportului psihologic.

Dat fiind complexitatea problemelor amplificate de pandemie, soluționarea acestora și atenuarea efectelor pandemiei de COVID-19 necesită o intervenție multi-sectorială și inter-instituțională, coordonată și implementată de către actorii relevanți de nivel central și local. În cadrul studiului, reprezentanții autorităților locale au venit cu următoarele recomandări:

- crearea unui centru comun de informare (platforme online) pentru actori-cheie cu plasarea întrebărilor și răspunsurilor la subiecte relevante, distribuirea schimbului de experiență;
- consolidarea capacității instituționale a tuturor instituțiilor implicate în gestionarea crizei COVID-19, cu o atenție sporită asupra instituțiilor de medicină preventivă;
- crearea unui fond de rezervă pentru situații de criză / urgență în vederea ajutorării celor mai vulnerabile categorii de populație, aprovizionarea cu produse alimentare, de protecție și igienă;
- identificarea resurselor financiare pentru intervenție în cazul unei stări de urgență epidemiologică;
- crearea unui fond pentru susținerea business-ului mic și mijlociu prin acordarea de subvenții / compensații, cu o atenție sporită asupra sectorului agricol;
- păstrarea și achitarea în continuare a pensiilor și salariilor din sfera bugetară;
- implementarea unor acțiuni de redresare economică, crearea locurilor de muncă sustenabile ca să asigure un venit stabil;
- implicarea școlii, ONG-urilor, bisericii, agenților economici, diasporei în acțiuni de voluntariat și promovare a mesajelor de solidaritate în situație de criză.

Referințe bibliografice

1. CCF Moldova. (2020). *Raport privind situația familiilor cu copii în contextul pandemiei COVID-19*. Preluat de pe <https://ccfmoldova.org/new/wp-content/uploads/2020/07/Raport-familii-afectate-de-pandemie.pdf>
2. UN Moldova. (2020). *COVID-19 response: Planul de acțiuni pentru răspuns și redresare economică*.
3. UNICEF Moldova; CCF Moldova. (2020). *De la criză la soluții*. Preluat de pe <https://www.unicef.org/moldova/media/3826/file/Perspectiva%20Structurilor%20Teritoriale%20de%20Asisten%C8%9B%C4%83%20Social%C4%83%20asupra%20problemelor%20familiilor%20cu%20copii.pdf>
4. UNICEF România; World Bank. (2020). *Evaluarea rapidă a situației copiilor și familiilor, cu accent pe categoriile vulnerabile, în contextul pandemiei de COVID-19 din România*. București.

РАЗВИТИЕ ПОДХОДОВ К ФОРМИРОВАНИЮ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ В БЕЛАРУСИ

Анастасия Григорьевна БОБРОВА, к.э.н., доцент
зав. отделом человеческого развития и демографии ГНУ
«Институт экономики НАН Беларуси»
nastasiabobrova@mail.ru

***Аннотация.** Сегодня в Беларуси применяют широкий перечень инструментов социально-демографической политики. Однако демографические тенденции и тенденции занятости остаются в значительной степени негативными. Назрела необходимость создания и реализации демографической политики, учитывающей поведенческие аспекты. В статье рассмотрены основные аспекты новых направлений исследования демографических процессов и их регулирования на стыке экономики народонаселения и психологии. Методологической основой послужил теоретический анализ аспектов развития поведенческой экономики. Сделан вывод о том, что построение новой модели демографического развития должно опираться на анализе результатов проведения экспериментальных наблюдений, разного вида опытов, опросов. Эффективность социально-демографической политики будет тем выше, чем быстрее произойдет отказ от теории традиционного рационального поведения и основополагающим станет анализ иррациональной составляющей демографического поведения.*

***Ключевые слова:** демографическое поведение, поведенческая экономика.*

***JEL Classification:** J11, J18*

Целью социально-демографической политики является обеспечение социальной и демографической стабильности общества. Для достижения этой цели государство определяет приоритетные направления развития социальной и демографической сферы. Мероприятия демографической политики реализуются посредством комплекса мер по созданию желаемого типа воспроизводства населения.

Оценка, насколько адекватна реализуемая политика в области народонаселения для любой страны, должна производиться не столько на увеличении числа стимулирующих или ограничивающих мер, сколько на том, что все изменения режима рождаемости должны привести с учетом смертности воспроизводство населения к его оптимальному типу.

Еще в середине XX века советские демографы указывали на необходимость дифференциации демографической политики [1]. Безусловно, общее направление демографической политики должно быть единым, но возможность применения тех или иных ее инструментов может варьировать в зависимости от типа поселения, структуры семьи и др.

К примеру, более значимых результатов можно добиться, стимулируя не рождаемость в целом, а рождение только, например, первого, второго и третьего ребенка в семье, если оптимальным считается "слегка" расширенное воспроизводство. Такая строгая количественная направленность облегчает выбор и использование тех или иных средств демографической политики.

Необходимость создания оптимальной модели демографического развития обуславливает поиск и/или разработку механизма демографической политики, позволяющего минимизировать негативные последствия текущих демографических проблем. Актуальность таких поисков обусловлена рядом причин. Одна из них – особенности сложившейся модели демографического поведения, характеризующейся сокращением рождаемости и ростом смертности. Другая – отсутствие единой точки зрения исследователей и экспертов при осмыслении этой проблемы, ее причин и способов взаимодействия с органами, принимающими решения, и обществом. Наконец,

необходимость создания и реализации демографической политики, учитывающей поведенческие аспекты. Система действий и отношений, опосредствующих демографические поступки, явления представляет собой сложный результат взаимодействия физиологических и психологических характеристик человека, условий его жизнедеятельности, а также духовных норм и ценностей окружающих его социальных групп и общества в целом.

С точки зрения методологии исследование демографических процессов через призму поведенческих теорий представляет собой изучение поведенческих изменений и инновации в экспериментальной экономике народонаселения и охватывает теорию и эмпирический анализ.

В ракурсе демографических исследований подлежит изучению степень влияния экономических стимулов на желание реализовать репродуктивные намерения не обособленно, а в совокупности с психологическими установками, т.е. готовности определенным образом воспринимать и реагировать на события, явления и пр.

Они могут играть решающую роль, хотя и не осознаются человеком в полной мере. Психологические установки складываются в результате прошлого опыта как деторождения, так и воспитания в семье, и могут оказывать позитивное или негативное влияние на принятие решения вне зависимости от экономических стимулов к рождению детей.

Для лиц формирующих демографическую политику чрезвычайно важным становится понимание процесса принятия решений среди населения для улучшения репродуктивного поведения, поведения в отношении здоровья и пр.

На разных этапах жизни человека на репродуктивное, матримониальное и самосохранительное поведение оказывает влияние принадлежность к определенным социальным группам. Степень их влияния также отличается.

Накопление опыта, который определяет, как будут сформированы установки, начинается с раннего возраста, хотя они реализуются значительно позже.

Применение поведенческих методов исследования, которые сочетают в себе подходы поведенческой экономики, психологии и социальной антропологии, позволит осуществить анализ демографического поведения. Данный подход позволит повысить реальную эффективность мер, потому что он будет учитывать, как люди ведут себя на практике в ответ на ту демографическую политику, которая существует сейчас и как они будут реагировать на изменения. Пока политика выстраивается из теоретических ожиданий, которые возлагаются на население.

Поведенческие вмешательства используются для повышения эффективности традиционных рычагов управления (нормативные акты, меры стимулирования, предоставление информации).

Результаты зарубежных исследований показывают существенную неоднородность индивидуальных предпочтений, в частности, отношение к риску и времени [2-4]. Эти предпочтения и отношения распространяются практически на все сферы принятия индивидуальных решений. Например, в исследованиях проблем старения обнаружен разрыв между тем, что на самом деле выбирают пожилые люди, и тем, что они выбрали бы, если бы они были полностью внимательны к своему выбору и обладали навыками и знаниями, необходимыми для оценивания затрат и выгод в разных условиях. Кроме того, мало что известно о том, как индивидуальные предпочтения и экономическая рациональность связаны с решениями в области здравоохранения.

Д. Канеман и А. Тверски доказали, что большинство людей, принимая решения, опираются на интуитивные мотивы, нежели на рациональные, и что при равном значении потеря действует на человека сильнее, чем выигрыш [4]. В предложенной ими теории перспектив обобщены результаты многолетних экспериментов и эмпирических наблюдений и сделан вывод: люди избегают риска в ситуациях с положительными

исходами и предпочитают рисковать в случае проигрышей [3]. Данная теория может быть применена для исследования не только демографических проблем, но и проблем рынка труда [5].

Поведенческая экономика выявила множество аномалий и описала немало парадоксов, которым подвержены ограниченно рациональные индивиды. Во время исследований процессов принятия решений в условиях неопределенности и разнесенном во времени выборе французским экономистом, лауреатом Нобелевской премии по экономике «за вклад в теорию рынков и эффективного использования ресурсов» Морисом Алле был обнаружен парадокс, отражающий противоречие гипотезе ожидаемой полезности: рационально ведущий себя экономический агент предпочитает не поведение получения максимальной ожидаемой полезности, а поведение достижения абсолютной надежности [6].

В ракурсе социально-демографических исследований парадокс Алле полезен с точки зрения оценки восприятия населением конкретным мер. Применительно к Беларуси, ярким примером является предложенная надбавка в пенсии для лиц, имеющих стаж работы не менее 20/25 лет (соответственно у женщин и мужчин), если они продолжили работать после достижения общеустановленного пенсионного возраста без получения назначенной пенсии. За первый полный год работы без получения назначенной пенсии она будет увеличена на 6 % заработка, за второй - на 8 %, за третий - на 10 %, за четвертый - на 12 %, за пятый и каждый последующий год – на 14%. В результате за 5 лет работы без получения пенсии ее размер увеличится в 1,7 – 2 раза. Тем не менее, пенсионеры хотят получать прежний размер пенсии, но сегодня.

В качестве иного примера современной демографической политики, который увязывается с парадоксом Эллсберга: люди предпочитают выбрать то решение, для которого известна вероятность благоприятного исхода, нежели решение, вероятность благоприятного исхода которого еще неизвестна, можно привести семейный капитал. Это когнитивное искажение, описывающее такую ситуацию, когда сложно принять решение из-за несовершенства, недостатка информации или неоднозначности. [12]. Семьи, в которых рождается третий ребенок, в значительной степени ориентируются при принятии решения о расширении семьи на свои репродуктивные установки, текущую экономическую ситуацию, льготы по кредитам и т.п., чем на будущую возможность использовать средства семейного капитала.

Большое значение для изучения экономического поведения имеет разработанная в 1991 году теория поколений американских ученых экономиста Н. Хоува и историка В. Штраусса [8, 9, 10]. В основе данной теории лежит категория ценности, которая формируется под влиянием социально-экономических и культурно-исторических условий. Считается, что система ценностей формируется у человека примерно до 12–14 лет и сопровождает его в течение всей жизни, накладывая отпечаток на его предпочтения и его представление о счастье. Именно последнее становится критерием для выделения поколений.

Теория поколений помогает проанализировать особенности различных поколений и предсказать особенности потребительского поведения исходя из их базовых ценностей. Теория поколений актуальна не только объяснением конфликта мировоззрений людей разных поколений, прикладное значение данной теории заключается в ее прогностической функции. На основе теории поколений можно строить будущие прогнозы относительно развития общества.

Таким образом, построение новой модели демографического развития должно опираться на анализе результатов проведения экспериментальных наблюдений, разного вида опытов, опросов. Эффективность социально-демографической политики будет тем выше, чем быстрее произойдет отказ от теории традиционного рационального поведения и основополагающим станет анализ иррациональной составляющей демографического

поведения. Люди принимают разного рода решения, не всегда соответствующие модели рационального выбора. Анализ психологических аспектов принятия решений можно прогнозировать поведенческие ошибки, допускаемые индивидами, и проанализировать влияние умственных состояний индивидов на их поведение при принятии решений.

Список литературы

1. Кваша А.Я. Изучение воспроизводства населения, - М.: Наука. 1968. с. 64-78.
2. Канеман, Д., Словик, П., Тверски, А. Принятие решений в неопределенности: Правила и предубеждения. – Харьков: Изд-во ИПП «Гуманитарный центр», 2005.
3. Kahneman, D. Prospect Theory: an analysis of decision under risk / D. Kahneman, A. Tversky // *Econometrica*. – 1979. – Vol. 47, no. 2. – P. 263-291.
4. Тишибаева, А. Р. Анализ теории перспектив нобелевского лауреата Даниэля Канемана / А. Р. Тишибаева // *Наследие нобелевских лауреатов по экономике: сб. ст. всерос. науч.-практ. конф. (Самара, 09.06.2016)*. – Самара, 2016. – С. 219–224.
5. Kahneman, D. Choices, Values, and Frames / D. Kahneman, A. Tversky. – Cambridge, 2000. – P. 288–300.
6. Naked Science – российский научно-популярный портал. Что такое парадокс Алле [Электронный ресурс]. – Дата доступа: <https://naked-science.ru> (дата обращения: 09.11.2019).
7. Принципы неопределенного будущего. Краткие научно-популярные тексты. Фундаментальные парадоксы экономики [Электронный ресурс]. – Дата доступа: <http://www.har.in.ru/texts.php> (дата обращения: 04.10.2019).
8. Howe, N.; Strauss, W. *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. // New York: William Morrow & Company. 1991.
9. Howe, N.; Strauss, W. *Millennials Go to College: Strategies for a New Generation on Campus (2nd ed.)*. Great Falls: LifeCourse Associates, 2008.
10. Манахова И.В. Поведенческая экономика: учебное пособие, - Саратов: Саратовский социально-экономический институт РЭУ им. Г.В. Плеханова, 2017. – 120 с.

ИЗМЕНЕНИЕ РЕПРОДУКТИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ СЛОЖНОЙ ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ

Светлана АКСЁНОВА, к.э.н., в.н.с.,

Институт демографии и социальных исследований им. М.В. Птухи НАН, Киев, Украина
svitlana_aksyonova@yahoo.com

Аннотация. В статье рассмотрены возможные изменения репродуктивного поведения под влиянием неблагоприятной эпидемиологической ситуации, отягощённой экономическим кризисом и многочисленными социальными проблемами. Воздействие эпидемии на рождаемость во многом будет зависеть от таких факторов как продолжительность эпидемии, количество случаев с тяжёлым течением болезни, летальность, доступность и эффективность медицинской помощи и другие.

Ключевые слова: репродуктивное поведение, рождаемость, эпидемия, карантин
JEL Classification: I1, J13

Репродуктивное поведение подвержено влиянию многочисленных факторов и сложность изучения этого воздействия состоит как в разнообразии этих факторов, так и в их тесной взаимосвязанности, переплетении, усилении или ослаблении друг друга, невозможности разграничения влияния. Как правило, техногенные и природные катастрофы, стихийные бедствия, экономические кризисы затрагивают разные стороны жизнедеятельности человека и могут, если не прямо, то опосредовано влиять на принятие решения о рождении ребенка.

Во время эпидемий и карантина в зоне повышенной опасности оказываются беременные, так как осложняется, а иногда становится невозможным, медицинское наблюдение и ведение беременности в связи с сосредоточением усилий и ресурсов на лечении больных коронавирусом, на общее улучшение эпидемиологической ситуации в стране, приостановление распространения инфекции. Беременность сама по себе является сложным периодом в жизни женщины, но в условиях эпидемии, карантина, неопределённости, отсутствия знаний о влиянии коронавируса на развитие плода, течение беременности, рисках и методах противостояния им, ситуация лишь ухудшается.

В условиях неопределённости высока вероятность принятия решения об откладывании рождения ребенка и даже отказа от рождения ещё одного. Согласно социально-демографическим опросам, даже в относительно благополучный период в Украине, среди причин откладывания рождения детей «желание дождаться социально-политической стабильности» оказалось, наряду с материальными проблемами, важным фактором для респондентов, которые уже имеют одного ребенка, но хотели бы иметь двоих детей. Неопределённость во многих сферах жизни, в частности, профессиональной занятости, медицинского обслуживания, работы школьных и дошкольных учреждений, вызванная эпидемией и карантином, может заставить пересмотреть детородные планы в сторону уменьшения числа детей в семье.

Безусловно, важность планирования семьи осознается большинством украинских семей, тем не менее, социально-демографические обследования населения репродуктивного возраста показывают, что определенная часть рождений все же была незапланированной. Возможность увеличения незапланированных беременностей, о которых предупреждают эксперты Фонда ООН в области народонаселения (UNFPA), не исключается нами, но вряд ли следует ожидать, что их количество в Украине возрастёт настолько, что сможет существенно увеличить показатели рождаемости. Более того, в большей мере возникают опасения увеличения количества абортотворения как средства решения проблемы незапланированной и нежелательной беременности.

Последствия эпидемии следует рассматривать в разных перспективах: те, которые проявляются сразу же с начала эпидемии; те, что возможны в краткосрочной перспективе – от одного до двух лет после пика эпидемии; и те, вероятность появления которых может увеличиться в долгосрочной перспективе – через 3–5 лет. Наиболее часто исследователи высказывают мнение об ощутимом уменьшении уровня рождаемости через 9 месяцев после пика эпидемии, но через 1,5–2 года детородная активность должна восстановиться и даже увеличиться (за счет компенсационного прироста), впрочем, через 3–4 года тенденция к уменьшению рождаемости восстановится [1].

Но не стоит большие надежды возлагать на компенсационный прирост рождаемости. Исследования последствий чумы показали, что численность населения сократилась настолько, что уже не могла быстро восстановиться благодаря высокой рождаемости [2].

Повышение рождаемости после эпидемий или катастроф может быть связано с эффектом замещения (*replacement fertility*) (как правило, это реакция на смерть одного ребенка путем рождения другого, который может заменить погибшего), с откладыванием рождаемости (*postponement fertility*) (добровольная отсрочка зачатия/рождения ребенка из-за страха инфицирования во время беременности, или передачи инфекции плоду/ребенку, ощущения депрессии, тревожности, неуверенности и т.д.), а также со «страховкой» или «запасом» (*hoarding behavior*) (желание родителей как бы «застраховаться», создать «запас» детей, поскольку усиливаются сомнения в перспективе их выживания). По нашему мнению, в Украине, через определенный период после полного завершения эпидемии (всех ее волн) возможное повышение рождаемости будет связано преимущественно с откладыванием зачатий/ рождений на более благополучный для рождения и воспитания детей период.

Изменения репродуктивного поведения могут значительно отличаться в разных регионах даже в пределах одной страны. Логично предположить, что эти изменения будут определяться совокупностью таких факторов как продолжительность эпидемии, количество заболевших, количество случаев с тяжелым течением болезни, в том числе среди детей, летальность, в том числе среди детей, доступность медицинской помощи, ее своевременность, эффективность, побочные эффекты для организма, а также комплексом экономических факторов.

Во время карантина многие семьи остались один на один с проблемой в домашних условиях гармонизировать профессиональную дистанционную деятельность и выполнение родительских обязанностей, число которых существенно пополнилось, и это в который раз подтвердило целесообразность такого репродуктивного поведения и детородных намерений, при которых семьи рассчитывают исключительно на собственные силы, и не полагаются на помощь государства.

Список литературы

1. Boberg-Fazlic, N., Karlsson, M., Nilsson, T., & Ivets, M. (2017). Disease and Fertility: Evidence from the 1918 Influenza Pandemic in Sweden. Institute for the Study of Labor (IZA). IZA Discussion Paper, Vol. 10834 – <https://www.iza.org/publications/dp/10834/disease-and-fertility-evidence-from-the-1918-influenza-pandemic-in-sweden>
2. Парадоксальные последствия эпидемий. – Электронный ресурс – <https://112.ua/mnenie/paradoksalnye-posledstviya-epidemiy-532919.html>

ABORDĂRI PROSPECTIVE ALE IMPACTULUI PANDEMIEI DE COVID-19 ASUPRA FERTILITĂȚII ÎN REPUBLICA MOLDOVA²⁹

Ecaterina GRIGORAȘ, cercet. șt., drd.

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova
egrigorasince@gmail.com

Rezumat. Impactul negativ asupra fertilității în Republica Moldova va putea fi observat abia la începutul anului 2021. Efectele sociale, economice și psihologice create de starea de urgență și măsurile de protecție este probabil să ducă la o scădere a fertilității pe termen scurt și mediu, cel mai probabil la femeile cu studii superioare. Din cauza accesului limitat la contraceptive, numărul de nașteri neplanificate ar putea crește, însă această situație nu va schimba tendința de scădere a fertilității observată în ultimele decenii în Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: pandemia de COVID19, fertilitate, amânarea nașterilor, mediul de reședință.

JEL Classification: I1, J13

De-a lungul istoriei, crizele economice nu au fost niciodată perioada preferată pentru realizarea deciziilor reproductive ale unui cuplu. Creșterea mortalității datorată efectelor dezastrelor naturale, cum ar fi calamități naturale, războaie, foamete și pandemii a fost urmată de modificări ale fertilității, rezultând mai puține nașteri pe termen scurt și prin recuperare în anii următori (Stone, 2020). Cele mai recente studii privind impactul pandemiei asupra fertilității elucidează că este posibil ca măsurile sociale care vizează reducerea infecției cu corona virus 2019 (COVID-19) să aibă efecte diferite asupra fertilității, în funcție de dezvoltarea societăților și de stadiul tranziției demografice și, în cele din urmă, de densitatea populației și distribuția vârstei (Aassve și alții, 2020).

Din punct de vedere teoretic, efectele asupra fertilității epidemiilor vor varia în funcție de mortalitate și morbiditate și vor depinde de distribuția pe vârste a deceselor suplimentare. Efectele fertilității pot varia, de asemenea, pe diferite *orizonturi de timp*: impactul cumulativ poate fi descompus în efecte imediate referitoare la perioada primei creșteri treptate a morbidității și mortalității până când epidemia atinge apogeul; efecte pe termen scurt referitoare la perioada de timp de la unu la doi ani imediat după vârf; și efectele pe termen lung referitoare la anii următori. Din *perspectivă biologică*, fertilitatea se poate schimba dacă boala pandemică reduce sexualitatea activitate sau posibilitatea de a concepe. De asemenea, pot exista *efecte comportamentale* determinate de decizii asumate privind schimbarea comportamentului reproductiv. Aceste efecte pot fi considerate psihologice sau economice (în cazul în care acestea din urmă sunt declanșate prin modificări ale prețurilor relative și ale costurilor de oportunitate), (Borber-Fazlic și alții, 2017).

În țările cu venituri ridicate, perturbarea organizării vieții de familie din cauza restricțiilor impuse și izolarea socială, îngrijirea copiilor de către părinți după închiderea școlilor și deteriorarea perspectivelor economice vor duce probabil la amânări ale fertilității. O nouă scădere a fertilității în țările cu venituri ridicate va accelera îmbătrânirea populației și scăderea populației, cu implicații pentru politica publică.

În țările cu venituri mici și medii, scăderea fertilității observată în ultimele decenii din tendințe precum urbanizarea, dezvoltarea economică și ocupația femeilor este puțin probabil să fie inversată fundamental de contracarări economice. Totuși, dificultățile în accesarea serviciilor de planificare familială ar putea avea ca rezultat o creștere pe termen scurt a sarcinilor neplanificate și agravarea sănătății neonatale și reproductive (Francesca Luppi și alții, 2020). Există dovezi că, în perioadele nesigure crește incertitudinea economică, fertilitatea scade mai puțin în zonele caracterizate de o încredere mai puternică și un capital social (Aassve, 2020; Kreyenfeld, 2016),

²⁹ Elaborat în cadrul Proiectului Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației”.

or în aceste țări, pe măsură ce economia recade, întrebarea este dacă fertilitatea va începe să crească din nou, inversând trendul ultimelor decenii de scădere a fertilității. Unii cercetători susțin că pandemia în curs de desfășurare va duce ulterior la un „baby boom”, ca rezultat al efectului compensator al amânării nașterilor de către cupluri și familii. Studiile care au abordat relația mortalitate – fertilitate pe termen lung, analizând impactul epidemiilor de ciumă din Evul Mediu și pe cele mai mari pandemii din secolul trecut, pandemia de gripă A H1N1 1918–1919 (așa-numita „gripă spaniolă”), a condus la o scădere a numărului nașterilor la nouă luni după declanșarea epidemiei, urmată de o ușoară redresare a acestui număr la finalul epidemiei. Totodată, au dus la scăderi ale fertilității pe termen lung, iar recuperarea pierderilor cauzate de numărul mare de decese fiind un proces lent și de durată (Borber-Fazlic și alții, 2017; Nobles, Frankenberg, Thomas, 2015). În urma unor astfel de șocuri ale ratelor înalte de mortalitate neașteptate, fertilitatea poate lua un sens simbolic, care presupune un mecanism pozitiv semnificând revenirea la normalitate (Borber-Fazlic și alții, 2017).

Perioada parcursă de la debutul pandemiei în Republica Moldova până la elaborarea acestui studiu este scurtă, de aproximativ opt luni, ceea ce face imposibilă analiza bazată pe date empirice referitoare la evoluția fertilității, precum și predicțiile cu privire la evoluția fertilității bazate pe aceste analize. Pornind de la impactul unor evenimente similare asupra fertilității putem prognoza unele ipoteze legate de dinamica fertilității.

Incertitudinea creată de această stare de urgență, nemijlocit va influența intențiile dar și deciziile reproductive ale cuplurilor/famiilor, iar dinamica populației ulterioare va fi modelată de traiectoriile fertilității.

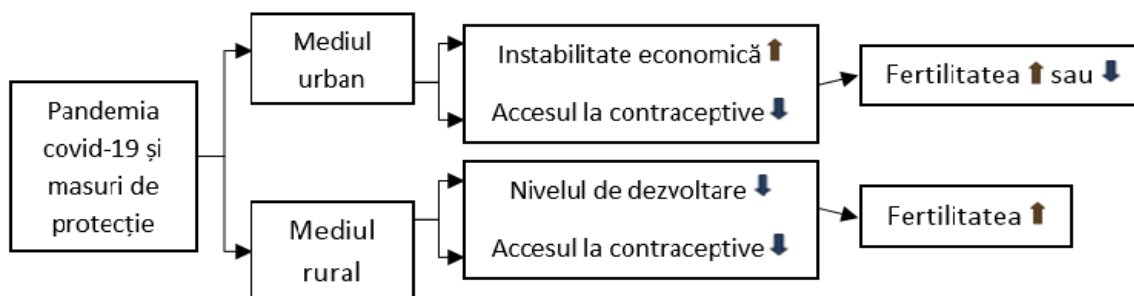

Figura 1. Posibilele traiectorii ale fertilității în Republica Moldova, după mediul de reședință

Sursa: Elaborat de autor

Efectele pandemiei provoacă teamă și nesiguranță și poate fi privită atât din perspectiva orizontului de timp în care acestea se manifestă, cât și prin prisma mecanismelor care conduc la schimbări în dinamica fertilității, fiind vorba de mecanisme de tip biologic sau comportamental, acestea din urmă fiind determinate de factori psihologici, sociali sau economici. Dat fiind faptul că, COVID-19 afectează mai mult persoanele în etate, decât alte grupe de vârstă, mortalitatea potențialilor părinți, sau al unui membru dintr-un cuplu nu este un motiv pentru schimbările negative de fertilitate pe termen scurt în prezent.

Deși este dificil să realizăm careva prognoze exacte pentru Republica Moldova, un scenariu posibil ar fi că fertilitatea va scădea nemijlocit în rândul femeilor cu studii superioare, deoarece această categorie de femei își planifică numărul de copii și dispun de informație privind planificarea familială. Totodată, presupunem că grupul femeilor de vârstă reproductivă care activează în domeniul medical (asistente medicale, medici) sau femeile care sunt angajate într-o sferă ce presupune interacțiunea constantă cu alte persoane. Mai cu seamă femeile care se află la sfârșitul perioadei de reproducere 40-49 de ani, presupun un impact potențial de renunțare la decizia de a mai naște un copil, din cauza riscului de îmbolnăvire cu noul tip de infecție.

Din punct de vedere al mediului de reședință, presupunem că cele mai afectate vor fi localitățile din mediul urban, unde lipsa de acces la serviciile medicale pe perioada stării de urgență și la serviciile de sănătate a reproducerii au un potențial efect negativ asupra deciziei de a avea un

copil (Stone, 2020; Campbell, 2020; Hall, și alții 2020). Analizele realizate asupra crizelor provocate de gripa spaniolă arată faptul că accesul redus la planificarea familială, la servicii urgente pentru reproducere sexuală, asistarea sarcinii, servicii primare pentru asistarea sănătății mintale și psihologia familiei au crescut riscul de pierdere a sarcinii, la întreruperi de sarcină neasistate medical, la infecții cu transmitere sexuală sau la mortalitate infantilă (Hall și alții, 2020).

Impactul pandemiei COVID -19 asupra fertilității va putea fi observat abia spre finalul anului 2020 începutul anului 2021, care însă poate dura o perioadă mai lungă de timp, fiind direct influențat de durata pandemiei. Așa cum punctează literatura, efectele pandemiei în Republica Moldova, vor putea fi observate nu mai devreme de cel puțin nouă luni de la declanșarea pandemiei. Influența asupra fertilității ar putea să fie declanșat de deciziile contingentului fertil, determinate de factorii sociali sau economici.

În conformitate cu datele oficiale privind populația cel mai des afectată (populația de peste 60-65 de ani), considerăm că factorii biologici nu vor influența direct nivelul de fertilitate, însă efectele sociale, economice și psihologice este probabil să ducă la o scădere a fertilității pe termen scurt și mediu, cel mai probabil la femeile cu studii superioare.

Efectul compensator al fertilității, care ar recupera sau ar înlocui decesele înregistrate din cauza pandemiei nu este de așteptat, deoarece provocările economice și sociale create de pandemie vor stagna intențiile reproductive ale cuplurilor din Republica Moldova. Necesitatea redresării fertilității ar fi posibilă să apară ca urmare a redresării economice și diminuării riscurilor sociale și economice provocate de pandemie.

Referințe bibliografice

1. Aassve A. N., Cavalli L., Mencarini S., Plach M. Livi Bacci. The COVID-19 pandemic and human fertility. În: Science nr. 369 (6502), 2020, p. 370-371. DOI: 10.1126/science.abc9520S
2. Aassve, A, Le Moglie, M. Mencarini, Popul L.. Stud. 10.1080/00324728.2020.1742927 (2020)
3. Beine și alții. Economic effects of Covid-19 in Luxembourg. First RECOVid working note with preliminary estimates, 2020. [Disponibil online] la https://www.liser.lu/documents/RECOVID/RECOVid_working-note_full-1.pdf, accesat la 16.10.2020
4. Borber-Fazlic și alții. Disease and Fertility: Evidence from the 1918 Influenza Pandemic in Sweden. IZA Discussion Paper nr. 10834, 2017.
5. Campbell, A. M. An increasing risk of family violence during the Covid-19 pandemic: Strengthening community collaborations to save lives Forensic Science International: Reports 2, 2020.
6. Francesca Luppi, Bruno Arpino and Alessandro Rosina. The impact of COVID-19 on fertility plans in Italy, Germany, France, Spain and UK, 2020.
7. Hall, L. și alții. Centring sexual and reproductive health and justice in the global COVID-19 response, The Lancet, Vol. 395, 2020.
8. Kreyenfeld, M. Economic uncertainty and fertility. In Social Demography Forschung an der Schnittstelle von Soziologie und Demografie (pp. 59-80). Springer VS, Wiesbaden, 2016.
9. Matysiak, A., Sobotka, T., & Vignoli, D. The Great Recession on fertility in Europe: A subnational analysis. (Vienna Institute of Demography Working Papers 02/2018). Retrieved from https://www.econstor.eu/bitstream/10419/184849/1/WP2018_02.pdf
10. Nobles, J., Frankenberg, E., Thomas, D. The effects of mortality on fertility: population dynamics after a natural disaster. Demography 52(1):15-38, 2016. doi:10.1007/s13524-014-0362-1.
11. Stone, L. Short-Run Fertility Responses to Mortality Events: A look to the past, Applied Demography, Population Association of America - Committee on Applied Demography, 2020.
12. Stone, L. Will the Coronavirus Spike Births? [Disponibil online] la <https://ifstudies.org/blog/will-the-coronavirus-spike-births>, accesat 2.10.2020.

REGIONAL ASPECTS OF COVID-19 MORTALITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA³⁰

Irina PAHOMII, *scientific researcher., PhD student*
Charles University, Faculty of Science, Prague, Czech Republic,
National Institute for Economic Research, Chisinau, Republic of Moldova
bragairina92@mail.ru

Abstract. *The study analyses regional aspects of Covid-19 mortality. Are studied age distribution, case fatality rate, share of premature mortality. The deaths are focused up to the age of 64-69 years. The highest case fatality rate is noted for the North - the lowest for Chisinau. The case fatality rate for men is nearly 2 times higher than for women. The highest share of premature deaths is noted in the Centre and South.*

Keywords: *Covid-19 deaths, regional aspects, case fatality rate, premature mortality.*

JEL Classification: *J14, J17, P25*

The spread of the Covid-19 pandemic is different in territorial aspect and due to different factors like age structure, living patterns or health status of population (Esteve, Permanyer, Boertien, & Vauple, 2020) (Dowd, et al., 2020) (Kashnitsky & Aburto, 2020) (Palloni & Walter, 2020). For an adequate and prompt response to the pandemic, it is necessary to know very detailed all the things linked to that (Dowd, et al., 2020).

Of the many available data regarding Covid-19 pandemic, information on reported deaths is of great demographic importance (Mesle & Robine, 2020).

The aim of this study is to give an overall view at the national and sub-national level regarding mortality with positive Covid-19 status.

The actuality of this research leads in the presentation of the current situation regarding regional discrepancies in the Covid-19 positive mortality.

In this study are analysed the mean and median age of death, case fatality rate and share of premature mortality at national and sub-national level. To define premature mortality was used age threshold of 65 years. The study operates with registered Covid-19 positive deaths until 4 of October. The used data are obtained from official page of the Ministry of Health of the Republic of Moldova (Ministry of Health, Labour and Social protection, 2020).

So, the last registered death is death number 1366, but because of lack of information and gaps in the registration was analysed just 1186 deaths. The deaths from Transnistria zone (94 deaths) was also excluded, due to low number of observations.

Data was analysed at the sub-national level, not on the district level mainly due to the high differences in the number and structure of population between districts. So, data were analysed for Chisinau municipality, North (the Balti municipality was integrated in the North zone because of the small number of registered deaths – 66 deaths), Centre and South zone.

At national level, there are districts that are very affected and districts with fewer losses, in absolute number of observations. According to official statistics the highest number of Covid-19 positive deaths are registered in the Chisinau municipality, while the lowest number of deaths (1 death) is registered in the Leova district (GIS Application, 2020).

Practically 40% of the registered deaths come from Chisinau municipality, a quarter being reported in the North region, followed by the Central region with just over 20%, and the remaining 17% are registered in the South (*Fig. 1*). At the same time, the case fatality rate reveals another situation. Thus, the highest Covid-19 positive mortality is registered in the North region (30.1 deaths per 1000 positive tested persons), for Chisinau municipality being specific the lowest mortality (17.8 deaths per 1000 positive tested persons).

³⁰ *Elaborat în cadrul Proiectului Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației”.*

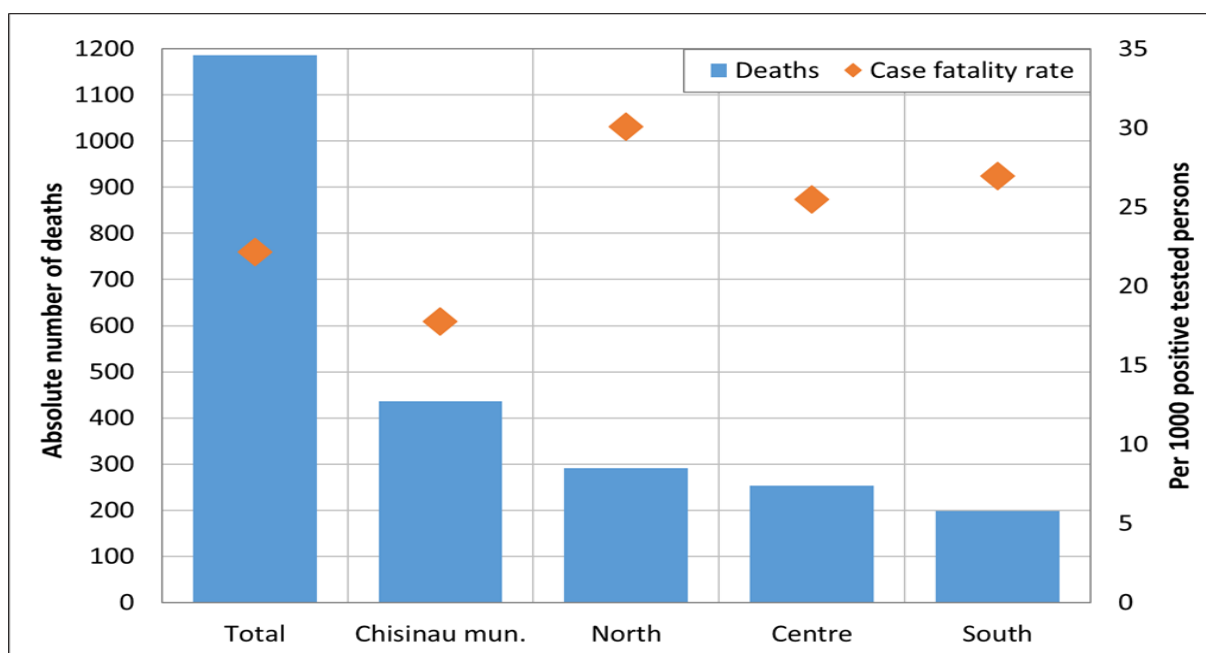

Figure 1. Absolute number of deaths and case fatality rate at national and sub-national level, 4.10.2020

Data source: Author calculations

Covid-19 positive deaths are concentrated up to the age of 72. Also, the sex distribution of Covid-19 positive deaths at national level is rather equal, without evident differences.

The relatively uniform distribution of Covid-19 positive deaths explains lack of differences between the mean and median age, with no lower and upper limits that stand out (*Table 1*). Male to female ratio confirm the uniformity of the distribution by sexes. Just in Chisinau municipality and South region slightly prevail male deaths.

Table 1
Mean, median age and male/female ratio at national and sub-national level, by sexes

		Chisinau municipality	North	Centre	South	Total
Total	Mean age	68.2	66.7	65.3	64.2	66.5
	Median age	68	67	66	64	67
Male	Mean age	68.1	66.5	65.2	64.2	66.4
	Median age	68	67	65	64	67
Female	Mean age	68.4	67.0	65.4	64.2	66.7
	Median age	69	66	66	65	67
Male/female ratio		1.1	1.0	0.9	1.1	1.0

Data source: Author calculations

Even though the total Covid-19 positive deaths are practically divided equally between the sexes, there are differences in their distribution by age groups. The share of deaths of women in younger age groups is usually lower compared to that of men.

The most affected age group is the group of 60-69 years, this fact being confirmed by the mean and median age of death. In the case of women, the last age group is also highlighted (*Table 2*). We must also mention that the case fatality rate for men at national level is practically 2 times higher than for women.

Table 2

Share of Covid-19 positive deaths by age groups at national and sub-national level, by sexes

	Age groups	Chisinau municipality	North	Centre	South
Total	<59	21.6	20.3	24.1	27.6
	60-69	33.9	39.0	43.1	39.3
	70-79	25.0	28.6	22.5	26.0
	80+	19.5	12.1	10.3	7.1
Male	<59	20.7	20.0	26.1	28.2
	60-69	34.8	39.3	44.5	37.9
	70-79	28.2	30.3	20.2	27.2
	80+	16.3	10.3	9.2	6.8
Female	<59	22.5	20.7	22.4	26.9
	60-69	33.0	38.6	41.8	40.9
	70-79	21.5	26.9	24.6	24.7
	80+	23.0	13.8	11.2	7.5

Data source: Author calculation

Another important problem is the high proportion of premature deaths (Fig. 5). We can see how situation is worsening from north to south. The better situation is registered for Chisinau municipality. Mainly it is due to better infrastructure and medical system possibilities. The general pattern that female premature mortality is lower can be seen behind.

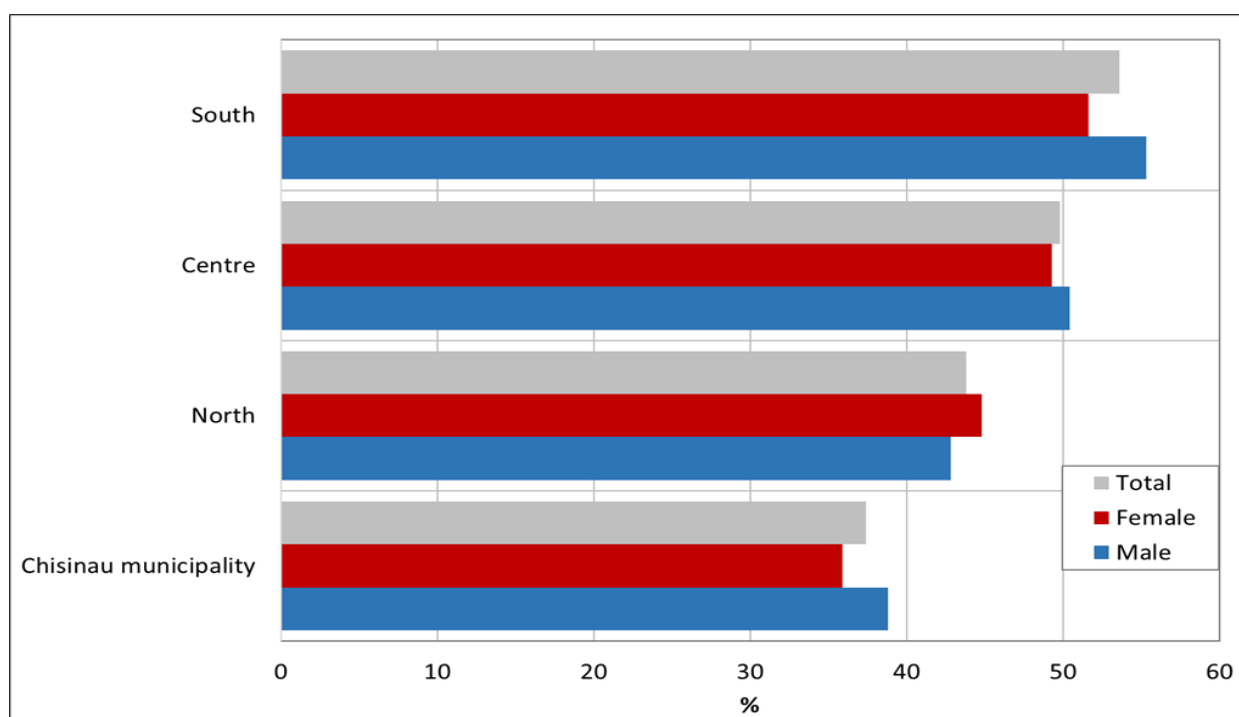

Figure 2. Share of premature Covid-19 positive deaths, by sexes and regions

Data source: Author calculation

In conclusion can be stated that Centre and South region are characterized by a younger structure of deaths than the North and Chisinau municipality. This is mainly due to age structure of that regions. Also, the distribution of Covid-19 positive deaths by age is rather uniform, with a concentration of deaths up to the age of 64-69 years and a relatively equal share of deaths by sex, however the case fatality rate for men is practically 2 times higher than for women.

An alarming problem that has been attested at this stage is the high proportion of premature deaths, especially in the Centre and South region.

We should note that it is still early to make clear conclusions regarding the mortality from/due to Covid-19, events are still under way, so the situation may change significantly.

It is important to point out that the choice of analysis indicators can essentially change the conclusion.

Bibliography

1. Dowd, J. B., Andriano, L., Brazel, D. M., Rotondi, V., Block, P., Ding, X., . . . Mills, M. C. (2020). Demographic science aids in understanding the spread and fatality rates of COVID-19. *Proceedings of the National Academy of Science of the United States of America*. doi:10.1073/pnas.2004911117
2. Esteve, A., Permanyer, I., Boertien, D., & Vauple, J. W. (2020). National age and co-residence patterns shape covid-19 vulnerability. medRxiv. doi:10.1101/2020.05.13.20100289
3. GIS Application. (2020). COVID-19 in the Republic of Moldova: up to date situation (in romanian). Retrieved from GisMoldova: <http://gismoldova.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/d274da857ed345efa66e1fbc959b021b>
4. Kashnitsky, I., & Aburto, J. M. (2020). COVID-19 in unequally ageing European regions. *COVID-19 in unequally ageing European regions*, 136. doi:10.1016/j.worlddev.2020.105170.
5. Mesle, F., & Robine, J.-M. (2020). All about population. Retrieved September 24, 2020, from INED: https://www.ined.fr/en/everything_about_population/demographic-facts-sheets/researchers-words/france-mesle-jean-marie-robine/
6. Ministry of Health, Labour and Social protection. (2020, April-October). Press Releases: COVID-19. Retrieved October 4, 2020, from Ministry of Health, Labour and Social protection: <https://msmps.gov.md/minister/comunicare/comunicate/>
7. Palloni, A., & Walter, S. (2020). Policy insights: COVID-19: How can we explain differences in mortality? Retrieved September 14, 2020, from Population Europe: <https://population-europe.eu/policy-insights/covid-19-how-can-we-explain-differences-mortality>

IMPACTUL PANDEMIEI COVID-19 ASUPRA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI DIN REPUBLICA MOLDOVA

Natalia COJOCARU, drd

Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală de științe sociale, Republica Moldova
natalia.cojocaru1978@gmail.com

Rezumat. *Pandemia COVID-19 și măsurile de urgență impuse de Guvernul Republicii Moldova în perioada martie – mai 2020 au avut un impact negativ asupra calității vieții persoanelor cu dizabilități. Acestea s-au confruntat cu multiple probleme: acces limitat la informații, servicii medicale, educaționale și sociale, înrăutățirea stării psihologice, reducerea veniturilor, dificultăți de procurare a produselor de bază ș.a.*

Cuvinte-cheie: COVID-19, persoane cu dizabilități, calitatea vieții.

JEL Classification: I1, I20, I30, J14

Pandemia COVID-19 și starea de urgență instituită în Republica Moldova în lunile martie-mai 2020 în contextul acesteia, au avut un impact negativ asupra calității vieții persoanelor cu dizabilități și familiilor lor. Aceste categorii de populație s-au referit la multiple probleme cu care s-au confruntat în perioada de referință. Aproximativ fiecare a doua persoană cu dizabilități (49%), în special cele cu dizabilități intelectuale și senzoriale, s-au confruntat cu problema accesului redus la informație despre măsurile de prevenire a infectării cu COVID-19 și măsurile de urgență care au fost aprobate de autorități la diferite etape ale stării de urgență. Totodată, cca 1/3 dintre persoane au avut și alte multiple necesități informaționale rămase neacoperite, printre care în domeniul medical (39%), ocupării forței de muncă (39%), procurării articolelor de bază (34%), serviciilor educaționale (32%), serviciilor sociale (30%).

S-a înrăutățit starea psihologică generală a persoanelor cu dizabilități și familiilor lor. Acest fapt a fost provocat de accesul limitat la informație și de fricile trăite în legătură cu șomajul/pierderea veniturilor (79%), carantina (79%), criza economică (79%), frica că sistemul medical nu va face față solicitărilor (77%), pierderea unei persoane dragi (75%), închiderea școlilor/grădinițelor (69%), distanțarea socială (68%) etc. Deși 38% din persoanele au simțit nevoia de a comunica cu cineva despre disconfortul lor psihologic, în condițiile accesului limitat la servicii de consiliere psihologică și la informația despre serviciile de consiliere psihologică existente, acest lucru a fost practic imposibil pentru o bună parte din ei.

Fiecare a doua gospodărie în care locuiesc persoane cu dizabilități a fost afectată din punct de vedere social și economic. În condițiile diminuării veniturilor gospodăriilor – 64% (din varii motive: reducerea salariilor, șomaj tehnic, pierderea locului de muncă, acces limitat la surse alternative de venit) și creșterii cheltuielilor (în special pentru echipamente de protecție și dezinfectante (82%), produse alimentare (61%), servicii comunale (51%), calitatea vieții persoanelor cu dizabilități s-a înrăutățit considerabil. În condițiile în care starea de urgență ar fi prelungită, prea puține gospodării în care sunt persoane cu dizabilități s-ar putea descurca și ar putea face față nevoilor materiale (doar 15%).

Pandemia și starea de urgență au contribuit, de asemenea, la limitarea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii medicale (68%). Acest fapt a fost condiționat de sistarea programărilor la medicul de familie și specialiștii de profil. Alte probleme legate de accesul la servicii medicale se referă la accesul redus la medicamente din cauza dificultăților în obținerea prescripțiilor medicale pentru acestea, dificultăți în accesarea serviciilor stomatologice de urgență, personal medical nepregătit să acorde asistență medicală persoanelor cu dizabilități, insuficiența produselor de protecție, risc sporit de infectare cu COVID explicat prin necesitățile de suport (iminerente în unele cazuri) ale acestei categorii de persoane, frica / refuzul de adresare la medici din cauza incidenței cazurilor de îmbolnăvire a personalului medical ș.a.

O altă problemă cu care s-au confruntat persoanele cu dizabilități și familiile acestora se referă la accesul la servicii de educație. Închiderea instituțiilor educaționale și transferul activității

în mediul online a fost susținut de mai multe dificultăți. În acest sens, persoanele cu dizabilități și familiile lor au făcut referință la lipsa / insuficiența echipamentului (calculator / smartphone) pentru a învăța în regim online. În cazul în care acestea erau disponibile, nu toți știau să acceseze platformele de comunicare online utilizate în procesul educațional. Totodată, procesul educațional nu este adaptat la nevoile de învățare ale copiilor cu dizabilități (material didactic neadaptat, profesorii nu atrag atenție copiilor cu cerințe educaționale speciale în lecțiile online etc.).

O altă dificultate enunțată de persoanele cu dizabilități și familiile acestora se referă la accesul pe piața muncii. Sistarea activității multor întreprinderi, restricționarea transportului public și, respectiv, imposibilitatea de deplasare la servicii, dar și renunțarea la locul de muncă din frica de contaminare, au avut impact negativ, manifestat prin pierderea locurilor de muncă.

Deși la nivel național au fost luate unele măsuri în vederea menținerii nivelului de trai al persoanelor vulnerabile cel puțin la nivelul celui dinaintea pandemiei și a stării de urgență, la nivel local nu au fost identificate strategii noi de susținere a grupurilor vulnerabile în condiții de urgență. Autoritățile publice locale și structurile teritoriale de asistență socială nu au fost pregătite să asigure protecție persoanelor cu dizabilități în condiții de criză. Multe dintre persoanele respective au rămas singure și fără serviciile primare de suport, în special în localitățile intrate în carantină, și în mediul rural. Administrațiile autorităților publice locale nu au avut instrucțiuni metodologice clare cum să acționeze în situația de urgență, cum să revină după finalizarea acestora și cum să-și adapteze planurile și activitate astfel încât grupurile vulnerabile, în special persoanele cu dizabilități, să nu rămână excluse, discriminate și fără suportul necesar.

În aceste condiții sunt necesare următoarele acțiuni privind reducerea impactului negativ al pandemiei asupra persoanelor cu dizabilități:

- Elaborarea de către autoritățile publice centrale a unor instrucțiuni metodologice și ghiduri pentru diferite servicii sociale, în conformitate cu măsurile de urgență aplicate;
- Dezvoltarea unor politici de management a personalului din domeniul asistenței sociale pe perioade de criză;
- Ajustarea politicilor structurilor de asistență socială cu includerea măsurilor de intervenție în perioade de urgență;
- Capacitarea personalului din structurile de asistență socială și a prestatorilor de servicii sociale cum să acționeze în perioade de urgență;
- Colaborarea autorităților publice centrale și locale cu societatea civilă în vederea unificării eforturilor și planificării mai eficiente a acțiunilor orientate spre susținerea grupurilor vulnerabile în perioade de urgență;
- Crearea de fonduri de urgență la nivel național și local pentru a asigura susținerea financiară a măsurilor emergente în situații de criză;
- Digitalizarea serviciilor sociale, medicale, educaționale etc. și dezvoltarea capacităților personalului din aceste sectoare în prestarea online a unor servicii, în funcție de nevoi;
- Accesibilizarea informației pentru persoane cu diferite tipuri de dizabilități;
- Elaborarea și implementarea unor măsuri de securitate și sănătate în muncă pentru lucrătorii care intră în contact fizic cu un număr mare de persoane cu dizabilități pentru a evita suprasolicitarea, a preveni supra-oboșala și stările de anxietate și frică de a reveni la muncă după perioada de îmbolnăvire;
- Dezvoltarea și implementarea unor strategii și planuri de acțiuni post-criză pentru reducerea impactului pandemiei asupra persoanelor cu dizabilități.

Referințe bibliografice

1. Malcoci L., Munteanu P., Cojocaru N., Impactul pandemiei COVID-19 asupra persoanelor cu dizabilități. Chișinău 2020.
2. <http://www.keystonemoldova.md/assets/documents/ro/publications/STUDIUL%20IMPACTULUI%20PANDEMIEI%20PERSOANE%20CU%20DIZABILITATI.pdf>

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON REMITTANCES. CHALLENGES AND RECENT TRENDS RECENT TRENDS

Mariana BĂLAN, univ. prof. PhD. SR I,

Institute for Economic Forecasting – NIER, Romanian Academy, Bucharest, Romania

dr.mariana.balan@gmail.com

Abstract: *The remittances sent back by migrants are a crucial source of external financing. In April, the World Bank estimated that in 2020 remittances would fall by 20 percent in low- and middle-income countries, which will lead, along with other factors, to a slowdown in economic growth in these countries, but also to a deterioration in the standard of living of beneficiaries of these money transfers.*

Keywords: *migration, remittances, COVID-19 pandemic, economic growth, risks.*

JEL Classification: *F22, F24, O15, R23*

Actuality: worldwide, international migration and remittances have increased significantly in recent decades. Thus, the stock of migrants increased from 173.59 million people in 2000 to 271.64 million people in 2019. The total remittance flows recorded in 2019 were USD 714 billion, which represents almost 1% of global output.

The COVID-19 pandemic imposed unprecedented restrictions on travel, trade and economic activities, triggering, in addition to the health crisis and a global economic crisis. Also, COVID-19 has emerged as a unique threat to remittances, as the social and economic effects of the pandemic have been felt simultaneously for both shippers and recipients, depriving many migrant workers of their main source of income and thus reducing remittance capacity toward their families.

The aim of the paper is to analyze the impact of the COVID-19 pandemic on the volume of remittances and what are the effects on economic growth in many countries, starting from the fact that remittances constitute a substantial part of their GDP.

Methodology: *descriptive statistical analysis* (graphs, tables, calculation of averages and dispersions) was used mainly for visualizing and synthesizing information from a date set and *classification analysis* was used in creating groups of countries with similar characteristics in regarding the volume and role of remittances received in their economic development.

Results: worldwide, international migration and remittances have increased significantly in recent decades. If in 2000 the worldwide stock of migrants was 173.588 million people, in 2019 it reached 271.642 million people. In 2019, total remittance flows amounted to USD 714.249 billion (almost 1% of global output) compared to USD 126.75 billion in 2000. Global analyzes indicate that remittances, both in nominal terms and as a percentage of GDP, tend to be higher in low- and middle-income countries and were larger than foreign direct investment in 2019 [2] (Figure 1).

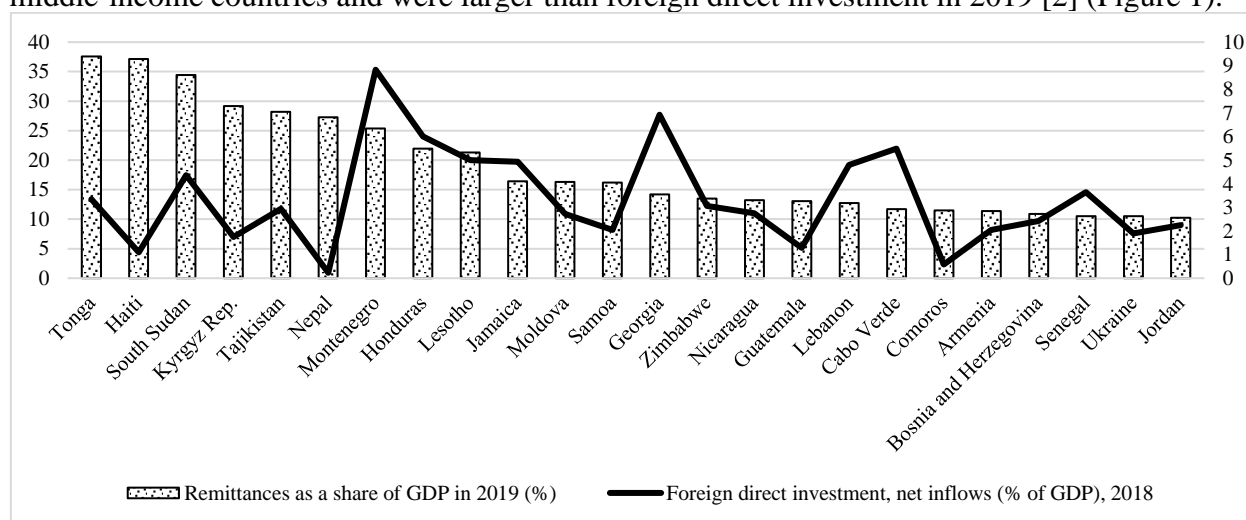

Figure 1 Remittances and foreign direct investments as a share in GDP in 2019, respectively 2018, %
Data source: Migration and Remittances Data, the World Bank, <https://www.worldbank.org>

In 2019, the country receiving the largest remittances was India, where their value was 83.131 billion USD.

The economic and social impact of transfers results from the way and efficiency of their use in the countries of origin. Most of them are used to meet primary subsistence needs, followed by spending money on education, investing in real estate, purchasing durable goods and starting small businesses. All these uses of remittances have a favorable impact on economic growth, either through the positive influence on aggregate demand and production, through consumption, or through savings and investments, which, in the end, will contribute to the increase of national per capita income.

The COVID-19 pandemic has disrupted the world economy in a multitude of ways. As a result of isolation measures adopted by many countries and the subsequent economic slowdown, the World Bank [2] estimates that international transfers will be reduced by about 20% in 2020 (from \$ 714.249 billion in 2019, to \$ 572 billion in 2020).

The estimates made by various international bodies [2], [4] show that declining remittances will affect all regions of the world, as many of the 164 million migrant workers worldwide will be affected by both job losses and their ability to engage in other economic activities abroad (even if these restrictions begin to weaken, however, the volume of remittances to families left at home will be greatly diminished) [3]. The comparative analysis of the reduction of remittances in the great regions of the world due to the COVID-19 pandemic and the economic-financial crisis of 2008-2009 indicates that the effects of the pandemic on remittances are much greater (Figure 2).

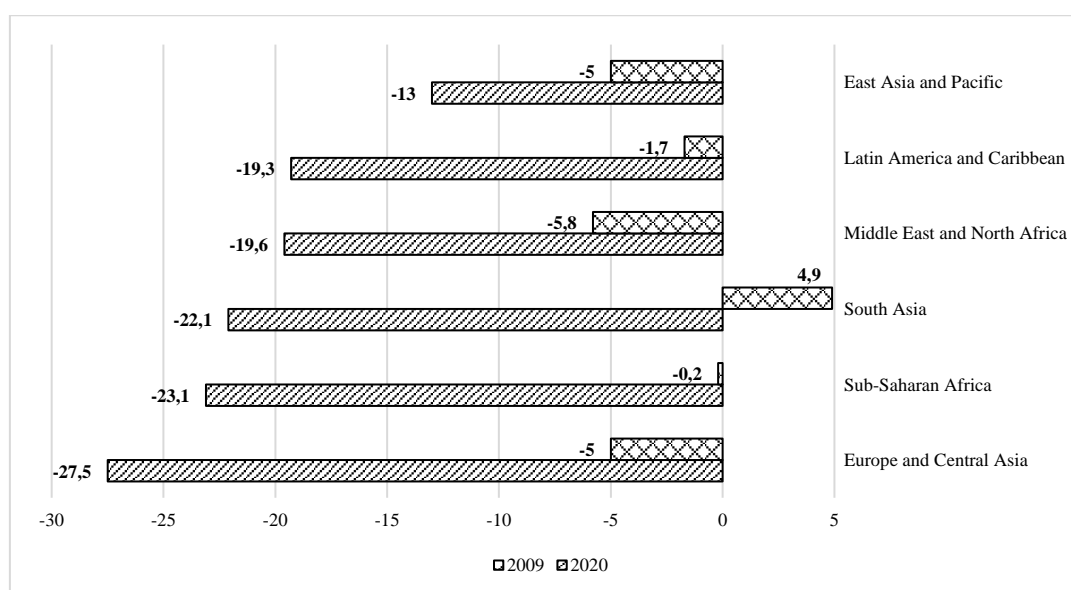

Figure 2 The estimated decline in remittances in 2020, compared to the one recorded in the economic and financial crisis, in major regions of the world, (%)

Data source: *The impact of COVID-19 on international remittances and financial inclusion*, <https://www.theigc.org> and *Migration and Remittances Data*, the World Bank, <https://www.worldbank.org>

In the case of the labour market, many millions of migrant workers, from a very large number of countries, have been directly affected by the measures taken by each country [1]. Strong and unforeseen reductions in economic activity have led to a dramatic drop in employment, both in terms of employment and aggregate working hours. Existing data worldwide indicate that in the top 10 countries that sent the highest remittances in 2018 (the last year for which data are available): USA, United Arab Emirates, Saudi Arabia, United Kingdom, Canada, Germany, France, Russia, Australia, Italy registered between February 15 and May 21, 2020 a decrease (on average) of economic activity, of 33%, compared to 26% in other countries. If in 2018, the 10 countries sent 61% of remittances worldwide, it is expected that in 2020, as a result of the measures adopted by

them on the labour market to diminish the effects of the COVID-19 pandemic, the reductions in remittances will be significant, with negative effects on countries that are heavily dependent by these transfers.

Conclusions: in just a few months, COVID-19 has changed the world. The pandemic has simultaneously blocked countries and economies around the world. This virus has generated a global "economic pandemic", a crisis that threatens livelihoods and incomes and has the potential to send several million people into extreme poverty. In this context, migrant workers are expected to register a substantial drop in wages and jobs, which will also mean a substantial reduction in their remittances to their countries of origin. The World Bank estimates that in 2020, international remittances will fall by about 20%. Households that relied on remittances are at risk of seeing their living standards deteriorate and investment in education and health may also fall. This will aggravate the social and economic conditions in the beneficiary countries. It will increase pressure on already overburdened national governments to respond to the effects of the pandemic, either through larger social protection programs or by providing other public services.

References

1. ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Fifth edition Updated estimates and analysis, (2020), www.ilo.org;
2. Migration and Remittances Data, the World Bank, <https://www.worldbank.org>
3. Quinn D., (2020), Sharp decline in remittances expected in 2020 amid COVID-19 lockdowns in top sending nations, www.pewresearch.org
4. The impact of COVID-19 on family remittances: a lifeline for poor families, (2020), UNNM, <https://migrationnetwork.un.org>
5. The impact of COVID-19 on international remittances and financial inclusion, www.theigc.org

IMPACTUL CRIZEI COVID-19 ASUPRA SITUAȚIEI ECONOMICE A MIGRANȚILOR ȘI REMITENȚELOR: CAZUL REPUBLICII MOLDOVA³¹

Tatiana TABAC, cercet. șt., drd

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova

tania.tabac@gmail.com

Rezumat. *Lucrarea are ca scop estimarea impactului pandemiei COVID-19 asupra situației economice a migranților și remitențelor în Republica Moldova. Rezultatele studiului demonstrează impactul negativ asupra activității de muncă a migranților, în special în cazul migranților temporari și a migranților aflați peste hotare în baza pașaportului Republicii Moldova. Cca o treime din migranți s-au confruntat cu scăderea considerabilă a veniturile, iar o pătrime au încetat să transfere remitențe în Republica Moldova.*

Cuvinte-cheie: *migranți internaționali, pandemia COVID-19, Republica Moldova, remitențe.*

JEL Classification: *F22, F24*

Estimările naționale și internaționale demonstrează că Republica Moldova dispune de cea mai mare diasporă în străinătate raportată la numărul general al populației (Tabac, Gagauz 2020; Tabac 2018; European Demographic Data Sheet 2018). Peste un milion din populație țării este implicată în migrația pe termen lung conform estimărilor Băncii Mondiale (World Bank 2017), ceea ce reprezintă cca o treime din populația țării. Totodată, Republica Moldova rămâne a fi în continuare dependentă de remitențele de peste hotare, datele Băncii Mondiale mai arată, în acest sens, că volumul transferurilor bănești variază între 1/3 și 1/4 și valoarea PIB (Tabac, Gagauz 2020).

Declanșarea pandemiei COVID-19 și restricțiile impuse de guvernele țărilor gazdă au afectat migranții moldoveni aflați în străinătate, în special acest lucru a fost afirmat în privința lucrătorilor migranți temporari și migranților circulari. Efectele negative ale pandemiei au fost resimțite de migranți fie prin suspendarea temporară din locul de muncă, fie prin pierderea definitivă a locului de muncă, fie prin pierderea locului de trai sau imposibilitatea suportării cheltuielilor de subzistență peste hotare ș.a. Cu toate acestea, se estimează că impactul pandemiei produsă de infecția COVID-19 este mult mai vast afectând membrii familiilor migranților rămași în țară și gospodăriile acestora dependente de transferurile bănești de peste hotare.

Această cercetare a fost realizată cu scopul de a estima impactul crizei socioeconomice generate de pandemia COVID-19 asupra comportamentului economic al migranților în țările de destinație cu accent pe angajarea în câmpul muncii, surse de venit, cuantumul veniturilor și transferurilor bănești, precum și decizia de revenire în Republica Moldova. În acest sens, a fost realizat un studiu cu aplicarea anchetei sociologice pe bază de chestionar și interviul semi-structurat cu migranți aflați în străinătate. Chestionarul a fost aplicat în perioada 22 mai -22 iunie 2020 fiind colectate datele de la 504 migranți moldoveni. Interviuurile individuale aprofundate au fost realizate în luna iulie 2020, grupul țintă fiind lucrătorii migranți temporari aflați în principalele țări de destinație (Rusia, Israel, Italia, Cehia, Germania, Marea Britanie, Franța ș.a.). Au fost realizate 15 interviuri aprofundate în total. Datele au fost colectate online de la migranții aflați la momentul interviurilor peste hotarele țării.

Structura eșantionului cercetării cantitative se prezintă în felul următor: 78,9% din respondenți sunt femei și 21,1% bărbați; o treime au vârsta cuprinsă între 18-29 de ani, iar 44% sunt de vârstele 30-39 de ani; peste 60% au finalizat studii superioare și sunt încadrați în câmpul muncii; 20% locuiesc în Marea Britanie, 16% în Germania, 12% în Italia, 11,6% în Franța și 10%

³¹ Elaborat în cadrul Proiectului Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației”.

în Portugalia; peste 80% locuiesc peste hotare mai mult de 1 an; 47,6% au emigrat definitiv (Tabelul 1).

Tabelul 1

Caracteristica generală a eșantionului

Sex	Masculin	21,1	Țara de emigrare	Marea Britanie	20,0
	Feminin	78,9		Germania	15,9
Vârsta	18-29 ani	33,5		Italia	12,2
	30-39 ani	44,1		Franța	11,6
	40-49 ani	14,9		Portugalia	10,5
	50-59 ani	4,9		Spania	8,9
	60 ani și mai mult	2,7		Rusia	4,6
Nivel de studii	gimnazial	5,4		Israel	4,1
	liceal	9,7		Alte țări	12,2
	medii profesionale	22,4		Durata de ședere	mai puțin de 3 luni
	superioare	61,1	de la 3 la 12 luni		15,1
	non răspuns	1,4	de la 1 an la 5 ani		41,1
Ocupația	angajat	61,3	de la 5 ani la 10 ani		19,5
	șomer	8,9	mai mult de 10 ani		22,4
	student	5,9	non răspuns	0,3	
	îngrijitor (de copii/ alte rude)	10,8	Scopul aflării peste hotare	pentru muncă	31,9
	casnică	9,6		pentru studii	2,7
	altceva	2,5		reîntregirea familie	16,5
	non răspuns	1,0		migration for settlement	47,6
			non răspuns	1,4	

Rezultatele studiului au arătat că 57.3% dintre persoanele angajate în câmpul muncii lucrează în baza unui contract de muncă nelimitat, 19.7% în baza unui contract pe termen scurt, 12.1% sunt angajați neoficial iar 9.2% dețin afacere proprie sau lucrează pe cont propriu.

Dintre persoanele care au deținut un loc de muncă înainte de pandemie, 35.2% nu au fost afectați de criza COVID-19, 21% au fost eliberați cu păstrarea locului de muncă (șomaj tehnic), 16.2% au avut posibilitatea să lucreze de la distanță și să-și păstreze locul de muncă, 12.4% au lucrat cu program redus și/sau cu salariu scăzut, 5.4% au fost impuși să-și ia concediu pe cont propriu și 4.1% au fost concediați de la locul de muncă. Pandemia COVID-19 a afectat mult și foarte mult siguranța postului de muncă pentru 37.4% din respondenți, puțin și foarte puțin pentru 36.5% și deloc – pe 21% din intervievați. Totodată, restricțiile au influențat mult și foarte mult stabilitatea locului de muncă pentru cca 50% din migranții cu durata de ședere de până la un an, comparativ cu 30,5% în cazul migranților aflați peste hotare mai mult de un an. Siguranța postului de muncă a fost afectat în cazul a peste jumătate din respondenții aflați peste hotare cu pașaportul Republicii Moldova (inclusiv biometric), comparativ cu 31.6% în cazul migranților deținători ai cetățeniei române.

Criza socioeconomică generată de pandemia COVID-19 a avut efecte negative mai mult sau mai puțin asupra cuantumului veniturilor migranților. Cca o treime din respondenți au menționat că criza a afectat mult și foarte mult siguranța veniturilor lor, 34% au menționat puțin și foarte puțin iar pentru 16.8% nu au fost afectate deloc. Cu toate acestea, 36.8% din respondenți sunt de părerea că veniturile lor vor scădea cu până la 30% în următoarele trei luni. Pe lângă aceasta, cca 19% din migranții intervievați au spus că nu posedă economii, iar 16.5% au spus că economiile le ajung pe o perioadă de până la o lună.

În ceea ce privește impactul crizei asupra transferurilor bănești au fost obținute următoarele rezultate: 57.3% au făcut transferuri în Republica Moldova până la pandemie și doar 31.4% în timpul pandemiei. Cu toate acestea, migranții aflați la muncă peste hotare au transferat mai mult în timpul pandemiei (41.4%), decât până la pandemie (39.6%). În cazul a 23.2% din migranții intervievați transferurile bănești în Republica Moldova se vor reduce cu până la 30%, 7.3% din respondenți au apreciat reducerea transferurilor între 31-50% și 10.2% din respondenți au menționat că transferurile pot scădea până la 100%.

În concluzie putem afirma că restricțiile impuse în contextul pandemiei COVID-19 au influențat activitatea de muncă a migranților, cel mai mult fiind afectați migranții temporari și migranții aflați peste hotare în baza pașaportului Republicii Moldova. La cca o treime din migranții au scăzut considerabil veniturile obținute, iar o pătrime au încetat să transfere remitențe în Republica Moldova datorită epidemiei și restricțiilor. Deasemenea, se estimează o reducere a transferurilor datorită pierderii locurilor de muncă, scăderii veniturilor pentru lucrătorii migranți.

Referințe bibliografice

1. European Demographic data Sheet, 2018. VID. <http://www.populationeurope.org/>
2. Tabac, T. and Gagauz, O. 2020 *Migration from Moldova: Trajectories and Implications for the Country of Origin*. In: Denisenko M., Strozza S., Light M. (eds.) *Migration from the Newly Independent States*. (pp.143-168). *Societies and Political Orders in Transition*. Springer, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-36075-7>
3. Tabac, T. (2018). Long-term migration from Republic of Moldova and Romania. *Yearbook of "Gh.Zane" Institute fo Economic Research*, 27, 79-90.
4. World Bank (2017). *Bilateral Estimates of Migrant Stocks in 2017*. www.worldbank.org

MIGRAȚIA FORȚEI DE MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE ȘI DECIZII DE REVENIRE ÎN CONDIȚIILE PANDEMIEI COVID 19. STUDIU DE CAZ

Viorica-Cristina CORMOȘ, dr., lector

Universitatea "Ștefan cel Mare din Suceava", Suceava, România

cristinacormos@yahoo.com

Rezumat. În contextul pandemiei Covid 19, fenomenul migrației internaționale a suferit mișcări și schimbări care au afectat atât pe unii dintre indivizii implicați în acest fenomen, cât și situația economică la nivel mondial. Referindu-ne strict la românii emigranți, aceștia au suferit schimbări din punct de vedere economic, emoțional, relațional și nu în ultimul rând psihologic. Scopul acestei comunicări este de a evidenția schimbările și dezechilibrele care s-au făcut remarcate în viața și deciziile unor emigranți români.

Cuvinte-cheie: migrație internațională, pandemie, Covid 19, schimbare, decizie.

JEL Classification: J01, J1, F22, O15, R23

Prezenta temă este una de *actualitate*, deoarece pe de o parte abordează fenomenul migrației internaționale care este considerat un fenomen de mare amploare în societatea contemporană, iar pe de altă parte este analizată reacția emigranților în condițiile pandemiei Covid 19. Odată cu instalarea situației de pandemie la nivel mondial, s-au identificat dezechilibre din punct de vedere economic, în general și pe piața forței de muncă, în special. S-au identificat și dezechilibre de altă natură, la nivel individual și colectiv. Astfel, referindu-ne strict la emigranții români, aceștia au suferit schimbări din punct de vedere economic, emoțional, relațional și nu în ultimul rând psihologic. Pe fondul acestor schimbări și dezechilibre unii emigranți au ajuns la decizii extreme, decizii care într-un context identic cu cel dinaintea pandemiei nu ar fi fost luate. O asemenea decizie se referă la revenirea în țară a unor emigranți împreună cu familia. Pentru o mai clară imagine am ales ca metodă de cercetare studiul de caz, în care este analizată decizia unei familii compusă din părinți și un copil minor, emigranți la muncă în Anglia, care trecând prin primul val al pandemiei au realizat că posibilitățile lor materiale și lipsa unui loc de muncă pe o perioadă mai lungă de timp i-ar duce într-o situație disperată. În primul val, odată cu impunerea izolării și a restricțiilor în ce privește locul de muncă, doamna S.M., 43 ani, care lucra ca menajeră la trei familii, i s-a adus la cunoștință de către acestea că pentru o perioadă de timp nu vor mai avea nevoie de serviciile ei, iar domnului S.V., 45 ani, i s-a comunicat să nu se mai prezinte la locul de muncă până când va fi anunțat. Deși domnul S.V. a primit un sprijin financiar pe această perioadă din partea statului englez, veniturile cumulate nu erau suficiente pentru a face față cheltuielilor și nevoilor zilnice. Privind în perspectivă au realizat că nu mai este o variantă bună pentru ei de a rămâne acolo, fiind puși în situația de a ajunge să nu mai facă față situației din punct de vedere financiar, ca urmare, decizia lor a fost de revenire în țară.

Scopul prezentei cercetări este de evidenția aspectele decizionale de revenire în țară a unor emigranți români care au fost afectați de pandemia Covid 19 și evaluarea implicațiilor din punct de vedere psiho-social și de adaptare la noile schimbări în condițiile migrației de revenire.

Prin metoda de cercetare - studiu de caz a familiei S. – voi surprinde detalii de amănunt cu privire la trăirile membrilor familiei în perioada restricțiilor majore în perioada pandemiei, cu privire la modalitatea de luarea a deciziilor de revenire în țară și analiza aspectelor tensionante produse în cadrul familiei, dar și cu privire la dilemele și schimbările la care au fost supuși odată cu revenirea în țară. În acest studiu voi evidenția Teoria identitar- migraționistă în care se menționează că schimbările emigrantului se declanșează odată cu pătrunderea în noul mediu, unde emigranții trec prin procesul de adaptare și integrare și prin etapele schimbării identitare. Factorii care stau la baza schimbărilor individuale sunt de natură materială (banii câștigați, posibilitățile, oportunitățile), de natură psiho-socială (impactul cu noul mediu social la adaptare și integrare), de natură socio-umană (relațiile din societatea gazdă), de natură profesională (noua profesie sau meserie prestată și însușită), de natura culturală (însușirea limbii, a unor obiceiuri și elemente

culturale) etc. În cadrul teoriei sunt analizate trei tipuri de emigranți: emigrantul I este cel care o dată cu intrarea în țara de migrație, tinde să își acopere nevoile de bază, fiziologice, de siguranță și ambientale, prin căutarea unui loc de muncă, a unei locuințe și a noi relații sociale în care să-și poată găsi sprijinul (cunoștințe, biserică etc.). Emigrantul II este cel care, prin etapele de adaptare, integrare și asimilare urmărește să își îndeplinească nevoia socială, de cunoaștere și a stimei de sine. În această etapă emigrantul se integrează și se afiliază unui nou grup social, învață noi elemente culturale și se implică în procesul de cunoaștere a noului mediu, a culturii și civilizației. Emigrantul III este cel care a trecut prin procesul de schimbare identitară o dată cu schimbarea mentalității, principiilor de viață, percepțiilor, normelor și valorilor, reprezentării sociale și naționale, prin implicarea în noua viață socială și profesională etc.

Teoria menționată întărește existența în studiul de caz analizat în prezentul articol a unui tip de *emigrant III*, care este unul integrat, cu o nouă mentalitate, stil de viață, principii, valori, norme etc. și care este implicat într-o mare măsură în noua viață socială și profesională. De altfel, este evidențiat faptul că la un moment dat apare un factor decizional (pandemia Covid19) ce duce la decizia de revenire în țara, numită "revenire prin constrângere sau pseudorevenire".

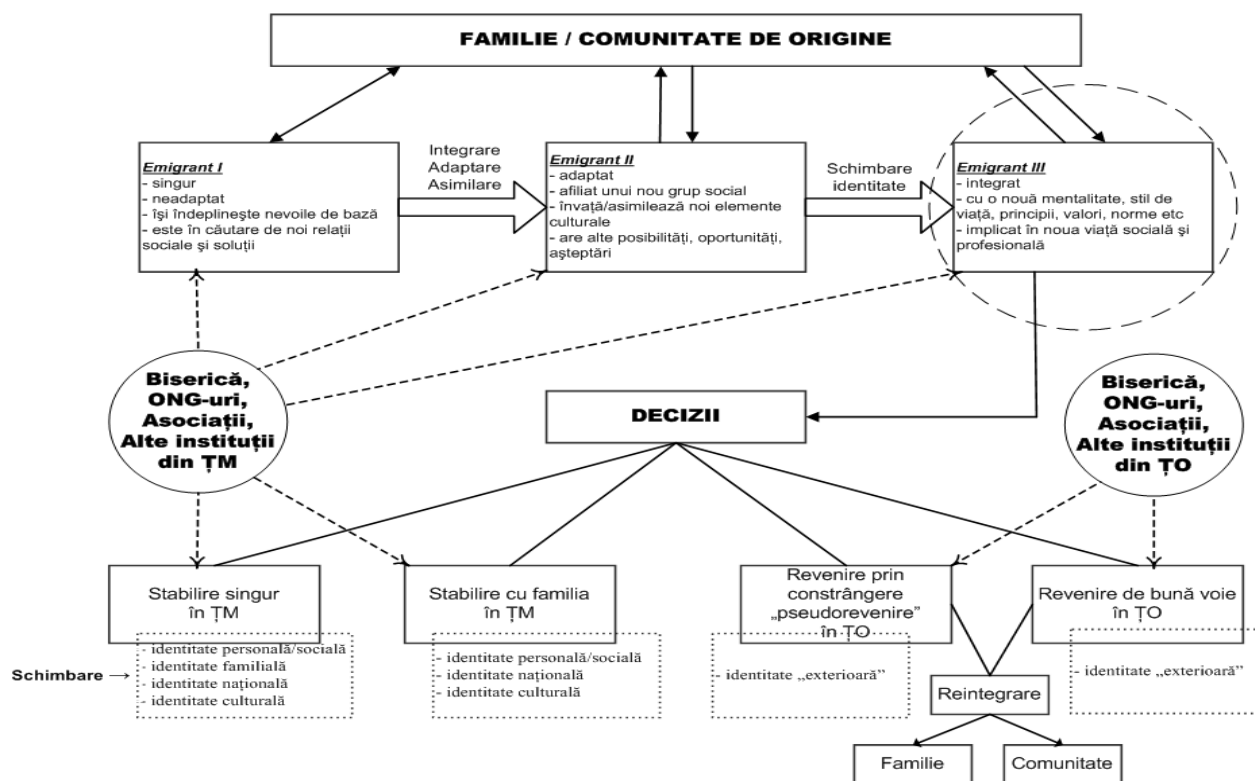

Figura 1. Schimbarea identitară a emigranului, raportarea la decizii și implicarea instituțiilor de referință

Notă: ȚM – țara de migrație; ȚO – țara de origine

În concluzie, prin studiul de caz adus în dezbatere se urmărește traseul unui emigrant (în cazul analizat familia S.) afectat de pandemia Covid 19 și analiza implicațiilor la nivel economic, psihologic, social, relațional și de readaptare în țara de origine.

Referințe bibliografice

1. Cormoș, Viorica-Cristina, *Schimbări identitare în lumea migrației internaționale*, Editura Lumen, Iași, 2015
2. Sandu, Dumitru (coord.), *Lumile sociale ale migrației românești în străinătate*, Editura Polirom, Iași, 2010
3. Sandu, Dumitru, *Migrația circulatorie ca strategie de viață*, Revista Sociologie Românească, nr.2, București, 2000
4. Tudorache Carmen Mihaela, *Efectele circulației forței de muncă în Europa*, Academia de Studii Economice, București, în „Economie teoretică și aplicată”, v. 13, nr. 8, 2006

STUDIILE ONLINE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19: CAZUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI GENERAL³²

Tatiana MĂRGĂRINT, cercet. șt.

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova
margarinttatiana@yahoo.com

Rezumat: În cadrul studiului calitativ realizat învățământul la distanță a fost apreciat de către primari, asistenți sociali, părinți ca având o calitate redusă din cauza: mijloacelor tehnice necorespunzătoare deținute de cadre didactice, elevi, părinți; absența conexiunii la internet; nivelului scăzut de stăpânire a competențelor digitale de cadrele didactice, elevi, părinți etc.

Cuvinte-cheie: studii online, învățământ general, pandemia Covid-19, familii, elevi.

JEL Classification: D83, I2, I23, L86

În contextul situației pandemice a fost aprobată prin ordinul nr.351, 19.03.2020 *Metodologia privind continuarea la distanță a procesului educațional în condiții de carantină pentru instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal*. Pentru a înțelege specificul studiilor din această perioadă au fost intervievați 18 actori cheie din comunitate (primari, asistenți sociali) și 15 părinți cu copii până la 18 ani. Scopul pe care ni l-am propus a fost analiza problemelor cu care s-au confruntat familiile cu elevi privind învățarea de la distanță în perioada martie-mai 2020, identificarea avantajelor și dezavantajelor studiilor online. În continuare prezentăm o parte din rezultatele acestui studiu.

În interviurile realizate cu primari și cu asistenți sociali am discutat privind familiile care au întâmpinat cele mai mari dificultăți în realizarea studiilor online. Din punctul lor de vedere au fost afectați elevii din familii cu resurse financiare limitate și familiile cu mai mulți copii. Provocările cu care aceștia s-au confruntat au fost: lipsa sau insuficiența mijloacelor tehnice (telefon, laptop, computer); absența conexiunii la internet; imposibilitatea de a sigura spațiu optim copiilor din familie pentru a participa la ore; absența dejunului gratis oferit de școală.

„Pătura social vulnerabilă nu au laptopuri, nu au calculatoare, studiile au șchiopătat, o beneficiară a spus că nu are laptop, calculator, telefon dar doamna dirigintă seara o suna pe fiica ei și îi dădea ce să învețe”. (F. Asistent social)

„Famiile social-vulnerabile, mai ales cele numeroase, unde sunt 4 și mai mulți copii chiar dacă au un telefon părinții, evident că nu pot să îl folosească încă 4 copii la diferite discipline la grădiniță și la școală, că sunt de diferite vârste. Sunt familii cu 4-5-6-7 copii în sat, ei nu au beneficiat. Unde sunt 3 copii, părinții au mai găsit soluții, dar familiile numeroase – nu”. (M. Primar)

Primarii și asistenții sociali din localitate afirmă că atât ei, cât și cadrele didactice au încercat să facă tot ce este posibil pentru a încadra elevii din familii cu posibilități minime financiare la ore. Ajutorul a fost în funcție de caz: rugăminte din partea APL ca vecinul să ofere parola WIFI familiei care nu are conexiune internet; apel către ONG-uri să ofere mijloace tehnice necesare studiilor online unor familii concrete; modificare a orarului astfel încât cât mai mulți copii din familiile numeroase să fie implicați la ore etc.

Studiile online de către părinți sunt apreciate ca având o calitate joasă. Conform multor părinți elevii nu au avut posibilitatea să prezinte verbal cele studiate profesorului și colegilor săi din cauza modalității de predare asincrone aleasă de cadrul didactic. Majoritatea părinților afirmă că au întâmpinat dificultăți de a explica copiilor unele teme, subiecte în timpul pregătirii temelor pentru acasă. Unii părinți afirmă că i-au surprins pe copii în timpul lecțiilor online că desenează, că se joacă online etc., copie din internet răspunsurile la unele teme. Dacă copiii până la pandemie

³² Elaborat în cadrul Proiectului Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației”.

au avut atitudine corectă, seroasă față de școală, după o perioadă de studii online atitudinea dată a suferit modificări spre negativ, completează părinții.

„Eu nu stăteam lângă ea, că nu avea nevoie de ajutorul meu, și în plus trebuia să stau cu cel mic, să nu o încurce. Dar când mai intram în cameră, vedeam că ea fie desena ce-i plăcea, fie își găsea o activitate în fața calculatorului în timpul lecției. Adică, nu avea atitudine serioasă. Școala online i-a dezorganizat pe copii”. (F. 31 ani, 2 copii)

„Studiile online au fost pe un 8, 7 chiar, pe 10 online – nu. La matematică se cere profesor în față. Eu îi explicam dar ceia ce explică profesorul este cu totul altfel. Avantajele acestor studii eu nu le văd”. (F. 38 ani, 2 copii)

Din interviurile realizate cu părinții am identificat o serie de probleme pe care le-au avut ei în asigurarea celor necesare pentru studiile online la care s-a trecut din cauza situației pandemice în lume. Unii dintre părinți vorbesc despre dificultatea/imposibilitatea de a asigura un spațiu în care să nu fie deranjat elevul de către ceilalți membri ai familiei; de a-l asigura cu mijloace tehnice necesare (telefon, calculator). Sunt familii care se confruntă cu mai multe probleme în același timp privind participarea la lecții a copiilor lor, acestea sunt: familiile cu mulți copii; familiile considerate vulnerabile din punct de vedere financiar și social.

Părinții au fost rugați să identifice avantajele studiilor online acestea sunt: posibilitatea de a participa la studii a copiilor care au necesități speciale cum ar fi probleme locomotorii sau alte probleme de sănătate; neavând contact cu colegii lor elevii sunt protejați de infecția de coronavirus; economie de timp pentru elevii care se deplasează să studieze la gimnaziul sau liceul din altă localitate; unii părinți în pregătirea temelor pentru acasă împreună cu copiii lor au reactualizat unele informații studiate de ei în școală.

Părinții își doresc revenirea la studiile față în față asta deoarece cu toate că toți actorii implicați în procesul educațional profesor-elev-părinte-APL s-au isprăvit, calitatea studiilor totuși nu a fost una înaltă. Efort s-a depus însă au existat situații în care nu s-a intervenit sau nu s-au găsit soluții la problemele care împiedică participarea la ore ale elevilor, cazuri puține dar ele au fost și au avut de suferit copiii. Părinții afirmă că au avut și ei nevoie de o perioadă de adaptare la ceea ce semnifică studiile online, mulți dintre ei au încercat să se implice pentru a ușura trecerea copiilor la acest tip de studii.

Analiza interviurilor ne-a permis să formulăm următoarele *concluzii*:

Trecerea la studii online a afectat cel mai mult elevii din familii numeroase și din familii social-vulnerabile. Aceștia nu au avut mijloace tehnice necesare, conexiune la internet, spațiu personal în care să se retragă pe perioada lecțiilor.

Intensitatea, valoarea relației profesor-elev a fost diminuată, profesorul fiind transformat într-o persoană care este undeva la mare distanță și relația este pur tehnică, de a preda și de a evalua activitatea elevilor.

Evaluarea este văzută de către părinți ca subiectivă deoarece elevii uneori preluau răspunsuri la diverse exerciții de pe internet, iar uneori evaluarea era în scris și s-a pierdut din capacitatea de prezentare și argumentare a elevului. Profesorul nu totdeauna poate identifica cât din efort este munca elevului și cât este efortul părinților; cât a fost plagiat de pe internet sau preluare de la colegi a exercițiilor deja rezolvate.

Recomandările care s-au conturat sunt:

În situația în care vor fi anunțate realizarea orelor la distanță, în anul de studii 2020-2021, directorii de licee, profesorii să se asigure că dețin mijloacele tehnice și abilitățile digitale necesare acestui tip de instruire. Profesorii și părinții să pună accent pe auto-motivare și auto-disciplină la elevi, abilitați ce o să le permită realizarea cu succes a studiilor de la distanță.

Referințe bibliografice

1. Codul educației al Republicii Moldova. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.319-324 din 24.10.2014
2. Metodologia privind continuarea la distanță a procesului educațional în condiții de carantină pentru instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal ordinul nr.351, 19.03.2020

PRINCIPALELE PROVOCĂRI ÎN CONTEXTUL EVALUĂRII SITUAȚIEI EPIDEMIOLOGICE DIN REPUBLICA MOLDOVA³³

Vitalie ȘTÎRBA, cercet. șt.

Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova

vitalie.stirba@ccd.ince.md

Rezumat. În contextul creșterii numărului de cazuri de infectări cu noul tip de coronavirus, autoritățile Republicii Moldova s-au confruntat cu un șir de provocări în domeniul sănătății publice, iar acțiunile actorilor de decizie, în mare parte, au derivat din capacitatea de a evalua situația epidemiologică creată. Acest articol vine să accentueze unele probleme privind sănătatea publică în contextul pandemiei de COVID-19, dar și celor legate cuantificarea eficacității măsurilor luate în baza indicatorilor demografici.

Cuvinte-cheie: mortalitatea excesivă, pandemie COVID-19, sistemul de sănătate publică, politici de sănătate.

JEL Classification: I10, I18, J10

Creșterea constantă al numărului de persoane infectate cu noul tip de coronavirus a fost atestată în majoritatea statelor începând cu primele luni al anului 2020, ceea ce a constituit o provocare fără precedent pentru sistemele naționale de sănătate (Clark, et al., 2020). În Republica Moldova, ținându-se cont de experiența țărilor deja afectate de situația epidemiologică creată, au fost introduse unele acțiuni prompte venite să reducă riscul de infectare și rapiditatea răspândirii virusului SARS-CoV-2.

Introducerea regimului stării de urgență, când numărul de persoane infectate înregistra valori zilnice mult inferioare celor din a doua jumătate al anului, a avut un rol important în contextul pregătirii sistemul național de sănătate la provocările situației epidemiologice apărute. Reacția autorităților cu privire la înăsprirea sau relaxarea restricțiilor introduse, în mare parte, a derivat din numărul de diagnosticări zilnice a persoanelor bolnave de COVID-19, precum și numărului de decese. Pe de altă parte, gravitatea consecințelor situației epidemiologice a creat teren de discuții în rândul societății civile și actorilor de decizie, adesea fiind prezent un grad de neîncredere asupra temeiului în care au fost introduse unele restricții.

Cuantificarea eficacității politicilor ce vizează ameliorarea situației epidemiologice, precum și eficiența sistemului medical în ansamblu, prezintă un exercițiu cu o dificultate majoră și, în mare parte, este bazat pe indicatorii demografici/epidemiologici cu privire la mortalitate, morbiditate, dar și cunoștințele clinice acumulate privind evoluția pandemiei. În acest sens, un factor important îl constituie modalitatea în care sunt înregistrate evenimentele demografice analizate. Utilizarea indicatorilor demografici/epidemiologici, în contextul pandemiei COVID-19, necesită o atenție sporită, având în vedere provocările ce țin de comparabilitatea acestora în timp/dintre țări sau regiuni, dar și de metodologia înregistrării evenimentelor privind decese, îmbolnăviri, etc. Un factor important îl constituie modalitatea de codificare a deceselor cauzate de noul tip de coronavirus (care adesea nu este specificat în statisticile privind mortalitatea cauzată de COVID-19): a) U07.1 - virus identificat și confirmat prin teste de laborator; b) U07.2 - virusul nu este identificat de laborator (confirmarea de laborator este neconcludentă sau nu este disponibilă); sau c) B97.2 - pentru cazurile în care COVID-19 este identificat în calitate de comorbiditate (WHO).

În contextul în care metodologia de colectare a datelor statistice din Moldova nu permite diseminarea informației privind distribuția deceselor pentru perioade scurte (zilnic/săptămânal/lunar), este dificil de a efectua o analiză imediată și comprehensivă a situației epidemiologice în perioada unui segment de timp. Studiile efectuate în țările ce diseminează distribuția deceselor pentru perioade scurte de timp, prezintă un exces al mortalității în perioada

³³ Elaborat în cadrul Proiectului Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației”.

pandemiei, comparativ cu anii precedenți (Scortichini, et al., 2020). Totodată, în acest context, nu poate fi exclus și faptul că, situația epidemiologică actuală a influențat în mod direct distribuția deceselor în cadrul prezentului an calendaristic.

Pe lângă provocările legate de analiza situației epidemiologice în baza indicatorilor demografici/epidemiologici (absoluți, relativi, sintetici), putem evidenția și unele aspecte indirecte ce derivă din prezenta pandemie. Suprasolicitarea sistemului național de sănătate reduce gradul de accesibilitate a populației la serviciile medicale (în special în cazul urgențelor sau necesității unor intervenții de profil), dar și creează impedimente în realizarea tratamentelor planificate și controalelor de rutină.

Restricțiile venite să reducă riscul de infectare și răspândire al virusului SARS-CoV-2 se pot răsfrânge indirect asupra sănătății populației (stres psihoemoțional, creșterea gradului de consum recreativ de alcool, mod de viață sedentar, alimentație nesănătoasă, violențe și alte cauze externe, consecințe ale schimbărilor socioeconomice, etc.). În același timp, introducerea măsurilor de carantină și reducerea gradului de mobilitate a populației pot influența în mod direct atenuarea timpului petrecut în trafic (ceea ce descrește probabilitatea de implicare în accident rutier), precum și expunerea asupra riscurilor profesionale (traume, decese, intoxicații, etc.).

Provocările rezultate în contextul situației epidemiologice actuale pot avea și un efect pozitiv de lungă durată asupra sănătății populației, având în vedere spectrul de oportunități ce pot deriva din pandemia COVID-19 (Iyengar, Mabrouk, Jain, Venkatesan, & Vaishya, 2020). Creșterea gradului de atenție față de sistemul național de sănătate, prin investițiile în infrastructură, echipament, personal medical, etc., pot influența descreșterea mortalității/morbidității populației în perioada postpandemică. Nu în ultimul rând, îmbunătățirile din domeniul sănătății publice pot deriva însăși din preschimbarea atitudinii populației față de sănătate și a deprinderilor comportamentale, în special celor ce țin de consum de alcool, mod de viață, alimentație, etc.

Efectuarea unei evaluări comprehensive al consecințelor situației epidemiologice actuale pot eșua în contextul impredictibilității evoluției acesteia în perioada imediată, dar și indisponibilității unor indicatori veridici privind morbiditatea și mortalitatea populației. Restricțiile venite să reducă gradul de răspândire al virusului SARS-CoV-2, precum și neadmiterii suprasolicitării sistemului medical, pot avea un efect tangențial asupra sănătății populației pe termen scurt, mediu și lung. Expunerea asupra corectitudinii politicilor implementate de actorii de decizie într-o ameliorarea situației epidemiologice, dar și analiza acestora în context regional, poate fi efectuată doar în contextul extenuării pandemiei COVID-19.

Referințe bibliografice

1. Clark, A., Jit, M., Warren-Gash, C., Guthrie, B., Wang, H. H., Mercer, S. W., . . . Eggo, R. M. (2020). Global, regional, and national estimates of the population at increased risk of severe COVID-19 due to underlying health conditions in 2020: a modelling study. doi:[https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(20\)30264-3](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(20)30264-3)
2. Iyengar, K., Mabrouk, A., Jain, V. K., Venkatesan, A., & Vaishya, R. (2020). Learning opportunities from COVID-19 and future effects on health care system. *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews* (14), 943-946. doi:<https://doi.org/10.1016/j.dsx.2020.06.036>
3. Scortichini, M., Schneider dos Santos, R., De' Donato, F., De Sario, M., Michelozzi, P., Davoli, M., . . . Gasparini, A. (2020). Excess mortality during the COVID-19 outbreak in Italy: a two-stage interrupted time-series analysis. *International Journal of Epidemiology*, 1-9. doi:10.1093/ije/dyaa169
4. WHO. (n.d.). Emergency use ICD codes for COVID-19 disease outbreak. Retrieved from <https://www.who.int/classifications/icd/covid19/en/>

РЫНОК ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19³⁴

Светлана ЗАХАРОВ, к.э.н., в.н.с.

Национальный Институт Экономических Исследований, г. Кишинэу, Республика Молдова
zaharov.svetlana@gmail.com

Абстракт. В статье представлены результаты оценки ситуации на рынке труда Республики Молдова в условиях распространения пандемии COVID-19. Экономические последствия пандемии ведут к замедлению глобальной экономической активности, ухудшению экономической ситуации, ведущей к рецессии экономики, угрозе ликвидации огромного числа рабочих мест, снижению покупательской способности населения, что определяет актуальность и важность темы тезисов. Оценка ситуации на рынке труда в условиях пандемии выполнена на основе анализа Специального исследования Национального Бюро Статистики РМ, в том числе указано на неравномерность влияния кризиса, рассмотрены виды экономической деятельности, оказавшиеся в группе риска, а также анализ занятого населения, прервавшего свою трудовую деятельность. Для сравнения мер адаптивного характера дано сравнение с США, Кенией.

Ключевые слова: пандемия (COVID-19), рынок труда, рабочая сила, безработица

JEL Classification: E24, J01, J6, J21, J16, J64

11 марта 2020 г. Всемирная организация здравоохранения объявила о пандемии (COVID-19), которая повлияла на экономику стран мира и изменила социальный порядок. Пандемия (COVID-19) относится к числу внешних (экзогенных) факторов, влияющих на социально-экономическое развитие.

Необходимость социального дистанцирования, введение ограничительных барьеров, нарушение сложившихся интеграционных связей ввиду сужения импортного спроса из-за разрыва логистических цепочек, в том числе недостаточный уровень предложения из-за затруднений при транспортных перевозках, и, как следствие, замедление глобальной экономической активности, ухудшение экономической ситуации, ведущей к рецессии экономики, угроза ликвидации огромного числа рабочих мест, снижения покупательской способности населения. Экономике большинства стран мира несут урон в результате принятия мер необходимого характера для замедления распространения инфекции, что естественным образом влияет на рынки (трудовой, товарный, инвестиционный и т.д.).

Анализ статистических данных НБС РМ³⁵ (NBS, 2020) показал, что более 217 тыс. чел. во II кв. 2020г. (в II кв. 33,3 тыс.чел.) заявили, что на их трудовую деятельность напрямую повлияла эпидемиологическая ситуация в стране, что составило порядка 25,3% от численности рабочей силы на рынке труда за аналогичный период. Из них около 15 тыс. чел. потеряли работу. По итогам II кв. 2020г. на рынке труда зарегистрировано порядка 60 тыс. безработных, уровень зарегистрированной безработицы составил практически 7%, что превышает на 3 п.п. данные НБС РМ за аналогичный период 2020г., так как включает вернувшихся трудовых мигрантов из-за рубежа.

Число занятого населения, заявивших, что COVID-19 повлиял на их трудовые отношения, составило 200,6 тыс. чел. во II кв. 2020г., в том числе 60,5 % женщины и 39,5% мужчины, 60,0% город и 40,0% село. Кризис, вызванный пандемией, распространяется неравномерно и оказывает наибольшее влияние на городское население и женщин.

³⁴ Elaborat în cadrul Proiectului Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației”.

³⁵ Анализ рынка труда основывается на Специальном исследовании НБС РМ “Impactul pandemiei covid-19 asupra situației pe piața muncii”, проведенного в Республике Молдова в I и II кв. 2020 г.

Кризис на рынке труда отразился, в основном, на сфере услуг, на таких видах экономической деятельности, как образование, торговля, гос. управление и оборона, деятельность по размещению и общественному питанию, а также промышленность, в том числе обрабатывающая, строительство и др.

В основном влияние пандемии на рынок труда проявилось через прерывание трудовой деятельности, работа дома (на дистанции), как сокращение рабочей недели, так и переработка, частичная занятость.

По итогам исследования 121,7 тыс. чел., 60,7% из занятого населения, прекратили трудовую деятельность, в том числе 31,4% находились в неоплачиваемом отпуске, 21,9% прекратили трудовую деятельность, 20,3% - техническая безработица, 17,0% были отправлены в годовой отпуск, 8,0% перешли на гибкий график работы и др.

Основные меры поддержки в условиях пандемии касаются поддержки населения (уволенные наёмные работники, техническая безработица, трудовые мигранты и др.), а также поддержка бизнеса (гос. поддержка крупных предприятий, малого и среднего бизнеса). Так, в РМ в период ЧП выплачивалось пособие по безработице в размере 2775 леев всем гражданам, зарегистрированным в территориальных отделениях НАЗН. Экономические агенты получили доступ к субсидиям через Национальный фонд развития сельского хозяйства и сельской местности, Кредитно-гарантийный фонд для малого и среднего бизнеса и др. Для сравнения можно привести пример США, где 25% от числа рабочей силы обратились за период пандемии за пособием по безработице, а в октябре 2020 пособие получали 12,5% экономически активного населения и принята федеральная надбавка в размере 600\$ к пособию по безработице. Также можно отметить меры поддержки в различных странах: поддержка налогоплательщиков в США (выплаты до 1200\$ в первом полугодии в зависимости от размера годовой заработной платы), Южная Корея - 800\$ на каждого жителя страны включая детей, отмена или ограничение налогов на з.п. в Кении в зависимости от размера месячной з.п. и др..

Вместе с тем, существует неопределённость относительно прогнозов развития пандемии, которая продолжается, её экономических и социальных последствий, в том числе *макроэкономических последствий* и *финансовых шоков*, оценка которых возможна в полной мере только после завершения пандемии. Министерство экономики и инфраструктуры РМ совместно с экспертами Международного валютного фонда снизило прогноз прироста Индекса физического объёма ВВП 2020г. до -4,5 п.п. (MEI, 2020).

Для смягчения последствий пандемии COVID-19 необходимо применение мер экономического и социального характера, в том числе соблюдение баланса между мерами применения денежно-кредитной и налогово-бюджетной политики. В связи с тем, что пандемия имеет повторяющийся характер необходимо укрепление государственных институтов, способствующих минимизации последствий пандемии.

Список литературы

1. NBS. Forța de muncă în Republica Moldova: ocuparea și șomajul în trimestrul II 2020. <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6749>.
2. MEI. Notă cu privire la prognoza principalilor indicatori macroeconomici pentru anii 2021-2023. 09.07.2020.

Echipa redacțională a Serviciului Editorial:
Redactor-șef **Bîrcă Iulita**
Tehnoredactare: **Bîrcă Valentin**
Designer coperta: **Alexandru Sandulescu**

Bun de tipar 18.11.2020. Tirajul 100 ex.
Coli editoriale 29. Formatul A4. Com.10

Serviciul Editorial, INCE, 2020
MD 2068. Chișinău, str. Ion Creanga, 45.
fax. (+37322) 74-37-94, tel.: (+37322) 50-11-30
www.ince.md, bircailita@mail.ru